

NOTE POLITICE

VOL. III

1917 — 1918

Toate drepturile pentru reproducere, traduceri, integrale sau parțiale, sunt rezervate.

ALEXANDRU MARGHILOMAN

Note Politice

1897 — 1924

BUCUREȘTI

Editura Institutului de Arte Grafice «EMINESCU» S. A.
Str. Parlamentului, 2

1927

1917.

(Continuare)

23 Iunie. — Dejun la guvernator (Tülff). Prezenți : Lupu Kostake, Nenițescu, C. Arion, colonelul Hentsch, baronul Wesler, ministrul Mirbach, generalul doctor Goetz, contele Freudenstein, Ober-Quartier-Meisterul, cap inteligent de artist, al cărui nume nu l-am putut prinde, fiul generalului, doi aghiotanți, etc. Masă frugală, conversațiune amicală. Generalul mi-a subliniat în mai multe rânduri dorința Germaniei de a nu pricinui nici o pagubă țarei.

— Domnul Popescu, corespondentul lui «Neue Freie Presse» și care este nedespărțit de Dombrowsky, a venit să-mi vorbească de un nimic, care părea mai mult a fi un pretext. El mi-a spus, într'un mod foarte confidențial, că se vor face sondări pentru candidatura Ar-

23 juin. — *Déjeuner chez le gouverneur*: carton, grand format, pour invitation officielle. Présents Lupu Kostache, Nenițescu, Arion, le col. Hentsch, le baron Wesler, le ministre Mirbach, le General-Arzt von Goetz, le comte de Freudenstein, l'Oberquartier-Meister, tête intelligence d'artiste dont je n'ai pu saisir le nom, le fils du général, deux aides de camp, etc. Menu frugal, conversation très amicale. Le général m'a plus d'une fois souligné le désir de l'Allemagne de ne causer aucun tort au pays. Le général m'a placé à sa droite et Lupu à la droite de Hentsch qui faisait face.

— Mr. Popescu, correspondant de la «Neue Freie Presse» et qui est l'inséparable de Dombrowski, venu pour me parler d'un rieu qui ressemblait plutôt à un pretexte, me dit très confidentiellement que l'on va faire des sondages pour la candidature au trône de Roumanie de l'Archiduc Joseph. L'Ar-

chiducelui Iosef la tronul României. Archiducele comandă grupul de armate de pe frontul nostru; el știe românește, ca și soția lui. Se vorbise de el pentru preșidenția unui guvern de coaliție, la Budapesta, la căderea lui Tisza. Nici soluția aceasta nu mi se pare acceptabilă.

24 Iunie. — Domnul de Witzleben dejunează la mine. De notat eșirea lui în potrivea lui Czernin și a Austriacilor cari, vorbind mereu de pace, dau nădejde unui inamic descurajat. El adaugă : «Dacă noi am fi avut o revoluție ca revoluția rusească, cine ar crede că Antanta n'ar fi profitat de zăpăceală pentru a se arunca asupra noastră ? Cine ar crede că ea ar fi dat răgaz pentru a permite nouilor noastre instituții să se desvolte?— Bethmann-Hollweg este un om slab, dar foarte cinstit, prea cinstit chiar pentru a ține cap unor indivizi fără scrupule ca Sonnino, Asquith, Ribot și Poincaré. Cu toate acestea el trebuie menținut, căci schimbările sunt totdeauna nefaste ; de altfel s'ar găsi oare cine să-l înlocuiască ?»

25 Iunie. — Primesc vizita lui Schlawe. Este prima

chiduc commande le groupe d'armées sur notre front, sait le roumain, sa femme le parle aussi. On avait parlé de lui pour la présidence d'un gouvernement de coalition à Budapest à la chute de Tisza. C'est une solution qui ne me paraît pas très acceptable.

24 juin. — Mr. de Witzleben déjeune chez moi. A noter sa sortie contre Czernin et les Autrichiens qui, à toujours parler de paix, finissent par donner du coeur à un ennemi découragé. Comme de juste, il ajoute: si nous avions subi une révolution comme celle des Russes, croit-on que l'Entente n'aurait pas profité de notre désarroi pour se jeter sur nous? Croit-on qu'elle aurait prêché la trêve pour permettre à nos institutions nouvelles de se développer? — Bethmann-Hollweg est un homme faible, mais très honnête, trop pour tenir tête à des gaillards sans scrupules comme les Sonnino, les Asquith, les Ribot et les Poincaré. Il faut néanmoins le garder, car les changements ne valent rien; trouverait-on d'ailleurs à le mieux remplacer?

25 juin. — Visite de Schlawe. C'est la première fois que

oară că-l văd de când se află în slujba Germanilor. Imi spune că este în Consiliul de Administrație al căilor ferate dela Sud-Vest (?). Aici, el trece drept directorul general al căilor românești. El se interesează de soarta d-lui Mirică, ostatic, pe care nu parvenim să-l scoatem dela Săveni. Ii comunic știrile pe care le am. — Nu este mulțumit de tot ce se petrece, și mai ales nemulțumit de directivele cari se iau dela Carp. El crede că toată vina o are generalul Tülff, care voia să aplice sistemul de a lăsa organelor administrative românești toată autoritatea lor și de a se mulțumi să le cârmuiască. Nu s'a aplicat acest sistem, dar nici celalt, pe care el îl preferă, de a administra singuri și de a se mărgini să se ceară numai sfaturi Românilor. In modul cum se procede, și cu greșelile cari se comit în alegerea persoanelor, nu se va izbuti niciodată «a distruge fama Brătienilor». — Schlawe face o observație foarte dreaptă: «S'a făcut prostia de a se distruge podul de pe Borcea; nu mai există legătură cu București și astăzi toată legătura se face cu Varna. Trebuie cu ori ce preț ca acest pod să fie refăcut». El este foarte îngrijat de când a văzut nota austriacă: «Dunărea Austriei!»

nous nous voyons depuis qu'il est au service allemand. Il me dit d'ailleurs qu'il est dans le conseil d'administration des chemins de fer du Sud-Ouest (?). Ici, il passe pour le directeur général des lignes roumaines. Il s'intéresse au sort de Mr. Mirica, otage, que nous n'arrivons pas à sortir de Săveni. Je lui donne les renseignements que je possède. Pas content de tout ce qui se passe et surtout pas content des directives qu'on puise auprès de Mr. Carp. Pour lui, la faute est au *général Tülff*, qui voulait appliquer le système de laisser toute leur autorité aux organes administratifs roumains et de les guider seulement. On n'a pas appliqué ce système, mais l'autre non plus, qui a ses préférences, d'administrer soi-même et de demander seulement conseil aux Roumains. De la façon dont on procède et avec les erreurs qu'on commet dans le choix du personnel, on n'arrivera jamais «à détruire la fortune des Brătiano».

Schlawe a une observation très juste: on a fait la bêtise de détruire le pont de la Borcea; il n'y a plus de liaison avec Bucarest et aujourd'hui toute la liaison se fait avec Varna. Il faut à tout prix que ce pont soit refait. Très inquiet depuis qu'il a vu la note autrichienne: le Danube à l'Autriche.

26—27 Iunie. — Am fost la Buzău și Fundeni. Până la Ploești, nici o altă urmă de război decât administrația germană a căilor ferate. Personal, material, totul e german; inscripțiunile sunt pe nemțește, librăriile din gări nu vând decât militarilor, Crucea Roșie din Colonia are în gara București un bufet de băuturi răcoritoare numai pentru soldații germani. În apropierile Ploeștilor distrugerea instalațiunilor petrolifere dă impresia unui cataclism. Rezervoarele distruse, căzute, încovoiate, au un aspect de neuitat. Gările au suferit puțin. Mult material stricat, aruncat pe marginea căii.

La Fundeni, în mijlocul lanurilor de grâu, tranșeele desinează festoane de buruieni. Pe ici pe colo, două bucățele de lemn au menirea să reprezinte o cruce, un mormânt anonim de soldat român. Din contră, la intrarea satului Comisoaia mormintele germane sunt adunate într'un cimitir îngrădit fiecare mormânt cu crucea lui cu o inscripție.. Conacul meu dela Valea Comisoaia este ras; nu rămân decât pietrele temeliei pentru a arăta locul magaziilor mele, cari au fost arse de Ruși fiindcă prețindeau că le împiedică vederea.

26 et 27 juin. — Buzau et Fundeni. Jusqu'à Ploesti, pas d'autres traces de la guerre que l'administration allemande des chemins de fer. Personnel, matériel, tout est allemand; les inscriptions en allemand; les librairies des gares ne vendent qu'aux militaires, la Croix Rouge de Cologne a, en gare de Bucarest, une jolie buvette de rafraîchissement pour soldats allemands. En approchant de Ploesti, avant et après, la destruction des établissements de pétrole donne l'impression de cataclysmes. Les réservoirs détruits et affaissés, tordus ont un aspect inoubliable. Les gares ont peu souffert. Beaucoup de matériel disloqué, de ci, de là, à côté de la voie.

A Fundeni, dans les champs de blé, les tranchées dessinent des festons verts de broussailles. De ci, de là deux morceaux de bois sont censés marquer d'une croix une tombe anonyme de soldats roumains. Tout au contraire, à l'entrée de Comisoaia, les tombes allemandes sont assemblées en petit cimetière clos, avec leur croix à inscriptions... Mon installation de Valea Comisoaia rasée; il ne reste que les pierres des fondations pour marquer la place de nos magasins incendiés et que les Russes ont brûlé parceque, soit disant, ils gênaient la vue.

Iarca și prietenii noștri se plâng de regimul sever al Etapei. *Iarca* îmi spune că orașul este înconjurat de un cordon, care ia orice aduc țărani în oraș, sau orice cară din oraș în căruțele lor. Oameni de condiție bună, cari în viața lor nu au ținut vre-o sculă în mână, sunt puși la lucru manual; chiar și femeile sunt rechiziționate. Profesori, au fost siliți să taie lemne prin păduri. Se lucrează în mod intensiv la refacerea drumurilor: am văzut mai multe concasoare de piatră și cilindrii compresori; coloanele germane transportă piatra și prizonierii — și în unele locuri chiar oameni rechiziționați, — furnizează munca. Regimul este aspru, dar organizația bună. În toate gările echipe germane construiesc, repară, măresc instalațiile.

30 Iunie. — Locotenentul Neumann mă întrebase dacă cunosc pe Diaconescu; a trebuit să mărturisesc că îmi era aproape necunoscut. Azi dimineață, Verzea mi-a spus că Diaconescu, în calitate de procuror general, și Duca, în calitate de prim-procuror, au înlesnit fuga lui Filotti. Ancheta lor era îndreptată mai mult în contra lui Verzea, care denunța, decât în contra lui Filotti, care

Iarca et nos amis se plaignent du régime sévère de l'Etape. La ville est entourée, me dit-il, d'un cordon qui dévalise les paysans de tout ce qu'ils emportent ou apportent dans leurs chariots. On oblige au travail manuel des gens de condition qui n'ont jamais manié un outil; les femmes sont aussi réquisitionnées. Des professeurs ont été obligés de couper en forêt du bois. Travail intensif de réfection des routes: j'ai vu plusieurs concasseurs de pierres et des cylindres pour routes; les colonnes allemandes transportent la grosse pierre et les prisonniers et aussi par endroits les gens réquisitionnés fournissent la main d'oeuvre. On est dur, mais l'organisation est superbe. Dans toutes les gares des équipes d'Allemands construisent, réparent, augmentent les installations.

30 juin. — Le Lt. Neumann m'avait demandé si je connaissais Diaconescu; j'ai dû reconnaître qu'il m'était presque un inconnu. Or, ce matin, Verzea m'a dit que Diaconescu, comme procureur général, et Duca, comme premier procureur, avaient favorisé la fuite de Filotti. Leur enquête était dirigée bien plus contre Verzea qui dénonçait, que contre Filotti qui

furase milioanele. Intre altele, Verzea aflase că în strada Brătianu, acolo unde locuia, al doilea imobil era închiriat într'un mod clandestin de Filotti și servea ca loc de întâlnire, noaptea, lui Filotti, Davila, Corbescu, Victor Antonescu, Take Ionescu (transcriu lista numelor așa cum o ține Verzea dela subchiriașul Erbiceanu) și alți «idealiști». Verzea a cerut o descindere a parchetului. Ea a fost făcută, dar în lipsa lui; dacă s'au găsit obiecte de toaletă suspecte, nu s'a găsit însă nici hârtii, nici registre.

— Asupra furturilor dela ministerul de război, Verzea știe că într'o singură afacere Stauss a trebuit să dea 200.000 de lei lui Paul Negulescu, cumnatul sau corespondentul maiorului Slăniceanu, sub numele căruia Iliescu opera foarte adesea.

1 Iulie. — Azi de dimineață, la ora 5, *Maiorescu* s'a stins subit. Starea lui era staționară. De aci grija medicilor săi. Î se făcea injecții de cafeină și Schachmann propusese eri ventuze scarificate; Hammer propuse să-l lase sânge, dar *Maiorescu* a refuzat. Domnișoara Neumann, care nu se mișcase de lângă patul lui dela înce-

avait dérobé les millions. Entre autres, Verzea ayant appris que dans la Rue Bratiano, là où il habitait, le seconde immeuble était loué clandestinement par Filotti et servait de lieu de rendez-vous la nuit, pour Filotti, Davila, Corbescu, Victor Antonescu, Take Ionescu — je transcris les noms tels que Verzea les tient du sous-locataire Erbiceanu — et autres «idéalistes», avait demandé une descente du parquet. Elle fut faite, mais en l'absence de Verzea; si on y a trouvé des objets de toilette louches, on n'y a pas trouvé de papiers ni de livres.

Sur les vols du ministère de la guerre, Verzea sait que dans une seule affaire *Stauss* a dû donner 200.000 lei à Paul Negulescu, le beau-frère ou le correspondant du major Slăniceanu, sous le nom duquel Iliescu opérait le plus souvent.

1-ér juillet. — *Mort de Maiorescu*. Ce matin à 5 h. *Maiorescu* s'est subitement éteint. Son état restait stationnaire. De là l'inquiétude de ses médecins. On lui faisait des piqûres de caféine. Schachmann avait proposé hier des ventouses scarifiées; Hammer avait accepté une saignée, mais *Maiorescu* avait refusé. Il s'est levé pour un besoin; la garde-malade, qui était à sa première nuit de veille, car M-elle Neumaun

putul boalei, a fost deșteptată de o respirație mai grea; el nu a mai avut putere decât să respire puțin metil, și-a așezat capul pe pieptul domnișoarei Neumann și totul s'a sfârșit. El se odihnește pe patul lui, acoperit de florile mele, cele dintâi sosite; nici pompă, nici decorații, după voința lui. Nu se va rosti nici un discurs : ce gând s'ar putea exprima liber, în starea în care ne aflăm ? Moartea aceasta e o mare nenorocire și eu o consider ca unul din inelele lanțului de nenorociri care apasă sârmana, noastră țară. Eu pierd un sfătuitor sigur și luminat, pe care grija integralității rolului lui istoric îl făcea imparțial și impersonal. Tzigara-Samurcaș, cel dintâi pe care l-am văzut azi dimineață, și-a rezumat gândul : «Este o lume mare care se închide ; Th. Rosetti este sfârșit, Carp devine de un autoritarism pe care nu-l mai poate suporta nimeni; Lupu aiurează din ce în ce mai mult !» — După el va rămâne o dâră de lumină, dar oare acesta e un sprijin ? — La ora 6 se va proceda la ridicarea corpului. Mâine la ora 4 înmormântarea oficială. — Am semnat, cu Mitică Rosetti, actul mortuar la Primărie.

n'avait jamais quitté son lit, a fait peu de temps après un signe à M-elle Neumann qu'un râle avait subitement réveillée. Maiorescu repose sa tête sur la poitrine de M-elle Neumann, eut seulement la force de respirer une ampoule de méthyle et ce fut fini. Il repose, simplement, sur son lit; mes fleurs — les premières arrivées — couvrent la couche. Ni pompe, ni décorations sur le corps, selou sa volonté. Il n'y aura pas de discours: quelle pensée voudrait-on, ou pourrait-on seulement, librement exprimer dans l'état où nos sommes? C'est un gros malheur et je le considère comme le chaînon de la série qui afflige notre pays. Je perds un conseiller sûr et clairvoyant, que le souci de l'intégralité de son rôle historique rendait impartial et impersonnel.

Tzigara-Samurcaș, le premier vu ce matin, résumait bien sa pensée: «c'est un monde grand qui se ferme; Th. Rosetti est fini; Carp devient d'un autoritarisme que nul ne peut plus supporter; Lupu Kostache divague de plus en plus!» Il restera une trainée lumineuse, mais est-ce un soutien?

A 6 h. levée du corps. Demain à 4 h. obsèques officielles. J'ai signé avec Mitica Rosetti l'acte mortuaire à la Mairie.

2 Iulie. — Conte *Ledebur* vine să-și ia rămas bun. El regretă toate greșelile cari se fac. Găsește că Consiliul comunal, reconstituit de azi dimineată, are din nou o nuanță liberală de un efect neplăcut: «Rău fac Germanii că nu se adresează decât d-lui Carp; d-l Carp este un spirit fermecător, când stai de vorbă cu el, dar este în adevăr «infantil» (sic).

— Consiliul comunal este reconstituit în minus Verzea, demisionat, și Berendey, congediat, iar în plus cu Bragadiru, Scarlat Vârnab și Mitică Șutzu. Bragadiru prezident, Dobrovici I-iul vice-prezident, Dristorian al II-lea vice-prezident și Prager al III-lea. Și Dombrovsky găsește că prea mulți liberali sunt întotdeauna puși înainte.

— Se află că Rușii fac o ofensivă mare pe un front de 30 de km. cu 15 divizii după un comunicat, cu 20 după altul. Cele mai bune trupe, gardă și corp siberian, sunt angajate. Acțiunea se petrece pe la Brzezany. Ledebur spune că de mai multe zile era așteptat acest atac. Pentru moment, nici un succes mai însemnat.

— Inmormântarea lui *Maiorescu* a fost de o sim-

2 juillet. — Le comte Ledebour vient prendre congé. Il déplore toutes les fautes qu'on commet. Il trouve que le conseil communal, reconstitué de ce matin, a de nouveau une nuance libérale d'un effet fâcheux. «Les Allemands ont en tort de ne s'adresser qu'à Mr. Carp; Mr. Carp est un esprit charmant quand on cause avec lui, mais il est réellement infatigable» (sic).

Le conseil communal est reconstitué avec Verzea — démissionnaire — et Berindey — congedié, en moins — et Bragadiru, Ch. Varnav et Mitica Șutzu en plus. Bragadiru, président; Dobrovici, 1-er vice-président; Dristorian, 2-e vice-président et Prager 3-e vice-président. Dombrowsky trouve aussi que trop de libéraux sont toujours placés en vedette.

Tout à coup on apprend que les Russes font une grande offensive sur le front de 30 km. avec 15 divisions, dit un communiqué, avec 20 selon un autre communiqué. Les meilleures troupes, garde et corps sibériens sont engagées. Cela se passe autour de Brzezany, Ledebour disait que depuis plusieurs jours on s'attendait à cette attaque. Pour le moment aucun succès très important.

Les obsèques de Maiorescu ont été d'une simplicité abso-

plicitate absolută. Mulțime multă și mare reculegere. Multe flori. Eri am depus o coroană mare în numele meu ; astăzi am dus alta în numele partidului conservator. Tot ce poartă un nume era la cimitir. Singur Carp s'a abținut dela orice semn de simpatie. Paul Theodoru și Golesecu l-au rugat cu insistență; el le-a răspuns cinic : «De ce ași face lui Maiorescu o politeță pe care el nu poate să mi-o dea înapoi?» Și cinci-zeci de ani de relații strânse unise pe acești doi oameni ! Blamul a fost unanim. Printre străini; căpitan Kremnitz, Schlawe și maiorul Schenker. Toată cremonia a părut tuturor foarte impunătoare prin durerea adevărată a unei părți din asistență. C. Arion a lipsit, starea lui nepermițându-i o emoție atât de puternică.

3 Iulie. — Vorbim de coloritul tot mai liberal pe care îl iau numirile nenorocitului guvern provizoriu. Stirbey îmi atrage atenția că la Craiova este exact acelaș lucru.

— *Mehedinți* deplânge pierderea imensă ce am suferit-o: Maiorescu era pentru el obiectul unui cult, dealtfel foarte meritat.

lue. Foule, mais grand recueillement. Beaucoup de fleurs. Hier j'ai déposé une grande couronne en mon nom; aujourd'hui j'en ai porté une au nom du parti conservateur. Toutes les personnes portant un nom se trouvaient au cimetière. Carp seul s'est abstenu de toute marque de sympathie. Paul Theodoru, Golesecu l'ont supplié; il a répondu cyniquement : «Pourquoi ferais-je à Maiorescu une politesse qu'il ne peut pas me rendre?» Et cinquante ans de relations étroites ont réuni ces deux hommes! Les blâmes ont été unanimes.

Parmi les étrangers le cap. Kremnitz, Schlawe et le major Schenker. Toute la cérémonie a paru à tous très imposante par la véritable douleur d'une partie de l'assistance.

C. C. Arion absent, son état ne lui permettant pas une seconde secousse émouvante.

3 juillet. — *On s'entretient de la teinture toujours plus libérale que prennent les nominations de ce malheureux gouvernement provisoire; Stirbey me fait remarquer que à Craiova c'est exactement la même chose.*

Mehedinți déplore la perte immense que nous avons subie. Maiorescu était pour lui l'objet d'un culte, très mérité du reste.

— Ofensiva rusească este în toiul ei. Petersen îmi spune că i s'a telefonat dela Focșani că totul e liniștit și că nu există nici o grijă din cauza ofensivei. Pierderile rusești ar fi înspăimântătoare, după comunicatul austriac. Divizii întregi ar fi desființate. În fond, dacă ofensiva nu reușește, va fi o binecuvântare pentru șansele de pace. Această probă de neînfrângere a liniei germane poate aduce o reacțiune în favoarea păcii. Presupun că din cauza acestei ofensive, congresul socialist dela Stockholm s'a dizolvat; el a eșuat cu totul; telegramele anunță plecarea delegaților neutri, delegații ruși neputând avea, de 8 zile, nici o comunicație cu țara lor. Dombrovsky îmi confirmă că la Mărele Cartier se afirmă din ce în ce mai mult că trupele rusești părăsesc Moldova; rămâne singură armata noastră, cu artilerie franceză și engleză.

4 Iulie. — Comunicatul de astăzi nu este bun. Ni se vorbise atât de descompunerea armatei ruse, încât ești mirat să afli că Rușii au lărgit gaura ce făcuse la Ko-

L'offensive russe bat son plein: Petersen me dit que de Focșani on lui a téléphoné que tout était tranquille et qu'on n'avait aucune inquiétude au sujet de l'offensive. Les pertes des Russes seraient effrayantes selon le communiqué autrichien. Des divisions entières seraient anéanties.

Au fond, si l'offensive ne réussit pas, se sera une bénédiction pour les chances de paix. Cette preuve de l'invincibilité de la ligne allemande peut amener la réaction en faveur de la paix. A cause de cette offensive, je suppose, *le congrès socialiste de Stockholm s'est dissous*; il a totalement échoué; les dépêches annoncent le départ des délégués neutres, les délégués russes ne pouvant avoir depuis huit jours aucune communication avec leur pays.

Dombrowski me confirme qu'au Grand Quartier on affirme de plus en plus que *les troupes russes quittent la Moldavie*; reste seule notre armée avec de l'artillerie française et anglaise.

4 juillet. — Le communiqué de ce matin n'est pas plaisant. On nous avait tant servi de déclarations sur la décomposition de l'armée russe, qu'on est étonné d'apprendre que les

niuchy (?) pe înălțimile malului de vest al Strypei. Rușii au atacat cu putere : la Riga, la Smorgon (de asupra mlăștinelor Pripetului, cari întrerupt linia), pe Stochod, pe linia Luck-Kowel, pe Slota-Lipa și în Galiciă, pe punctele mai sus arătate sub Pripet. Pentru a explica succesele, căci succese au fost, pe o linie atât de lungă, trebuie să se admită: sau că Rușii nu sunt în descompunere cum s'a spus, sau că Centralii au retras trupe depe frontul lor de Est într'atâta încât întreprinderea rusească, datorită lui Kerensky care se afla pe front, nu a găsit o rezistență prea mare.

— Mackensen a plecat în direcția frontului său, la Lehliu.

— *Volanka* îmi spune că comunicatul rus anunță 10.000 de prizonieri germani și austriaci; Zborow și Koniuchy sunt pierdute. Acelaș îmi face un raport puțin favorabil asupra Archiducelui Iosef, om care n'are nimic spre a câștiga simpatiile, iar «nevasta lui, o a doua regină Maria, frumusețea în minus». Cu preci-

Russes ont élargi la trouée qu'ils avaient faite à Koniouchy(?) — dans tous les cas sur les hauteurs de la rive Ouest de la Strypa. Les Russes ont attaqué avec force à Riga et à Smorgon (au dessus des marais du Pripet qui interrompent la ligne) et sur la Stochod, sur la ligne Luck-Kowel, sur la Slota-Lipa et dans Galicie, sur les points ci-dessus indiqués au-dessous du Pripet.

Pour expliquer ces succès, car il y en a eu, sur une ligne aussi longue, il faut bien admettre ou que la Russie ne tombe pas en décomposition comme on le dit, ou que les alliés ont tellement dégarni leur front Est que l'entreprise russe, due à Kerenski qui est sur le front, n'a pas trouvé une résistance trop forte.

Mackensen s'est rendu dans la direction de son front, à Lehliu. Volanka me dit que le communiqué russe annonce 10-000 prisonniers allemands et autrichiens. Zborow et Koniouchi sont les deux positions perdues. Du même: rapports peu favorables sur Archiduc Joseph, homme n'ayant rien pour se concilier les sympathies et sa femme était une seconde «Reine-Marie», la beauté en moins. Avec précision il

zie, el afirmă că pentru Germani ca și pentru Austriaci, dinastia este condamnată.

5 Iulie. — Marius Teodorian a aflat dela un martor că o ciocnire sângeroasă a avut loc în Prahova între Unguri și Germani. Eram sceptic. Dar având treabă cu poliția, semi-confidențele căpitanului Hamelung mi-au confirmat această știre. Ostilitatea pe toate treptele scării este cunoscută, dar nu o credeam împinsă atât de departe.

— La Buzău, administratorul meu Iliescu, în prezența mea, întrebuse pe un căpitan Schultze dela etape ce aveau de gând să facă cu vinul meu dela Valea Scheilor, și rugase ca să-mi fie îngăduit să iau 400 de decalitri, din cele 8000 aflate acolo, pentru nevoile personale. Astăzi sunt invitat la poliție și, într'o formă dealtminteră curtenitoare, mi se comunică că comandantul armatei a 9-a nu-mi poate acorda din vinul meu, având în vedere marile nevoi ale armatei!

Eșind dela poliția germană, mă întorc cu Tzigara pe care îl întâlnisem acolo. Vorbim de numirea lui Bragadiru ; Tzigara o găsește deplorabilă. Nu trebuie acuzat

affirme que pour les Allemands comme pour les Autrichiens la dynastie est condamnée.

5 juillet. -- Marius Theodorian tient d'un témoin qu'une rixe sanglante a eu lieu dans la Prahova entre Hongrois en nombre et Allemands. J'étais sceptique. Mais ayant eu affaire à la police, les demi-confidences du cap. Hamelung n'ont fait que confirmer la nouvelle. On sent l'hostilité sourde à tous les degrés de l'échelle, mais je ne la croyais pas poussée aussi loin.

A Buzau, Iliescu, moi présent, avait demandé à un capitaine Schultze de l'Etape ce qu'on comptait faire de mon vin de Valea Scheilor et, du même coup, avait prié que sur les 8000 decalitres, il me fut permis d'en prélever 500 pour ma cave. Je suis appelé dans une forme très courtoise, il est vrai, à la police «Zimmer 20» pour qu'il me soit communiqué que le commandant de la IX-e armée ne peut m'accorder «mon» vin, vu les grands besoins de l'armée !

En sortant de la police allemande, je fais route avec Tzigara que j'y avais rencontré. Nous parlons de la nomination de Bragadiru. Tzigara la trouve déplorable. Il ne

Carp, care s'a opus multa vreme, dupa cum, până în ultimul moment, era să se abţie de a merge la dejunul organizat Duminică de Bragadiru, în onoarea sa. Este opera personală a lui Lupu Kostake şi rezultatul micilor şi neîncetatelor cadouri.

Ne-am dus apoi la casa lui Maiorescu. Am luat cunoştinţă de testamentul lui, scris cu creionul. Am scos câteva caete din jurnalul lui: el voia să facă câteva ştersături. Domnişoara Neumann va face lucrarea, care n'are un caracter politic. Aceste caete vor fi remise succesiv, după revizuire. Cred că nu conţin decât fapte din viaţa privată.

— Eri mi-a vorbit îndelung Didina Cantacuzino de Ortodoxia sa, căreia guvernul refuză să-i mai servească o subvenţie. Intreb pe Marius Teodorian ce este în fond cu această instituţie, din care unii preoţi şi-au făcut o influenţă şi care este prezidată de octogenara doamna Assica Filipescu. Teodorian îmi răspunde brutal: «Este o jucărie pentru isteria Didinei».

faut en accuser Carp qui s'est longtemps défendu, comme il a aussi, jusqu'à la dernière minute, failli râter le déjeuner qu'on avait organisé pour lui, dimanche, chez Bragadiru. C'est l'œuvre personnelle de Lupu et le produit des petits cadeaux, constamment renouvelés, et qui ont commencé avec asperges et fini, hier encore, avec les artichauts nouveaux, (textuel).

— Avec Tzigara nous fûmes à la maison de Maiorescu. J'ai pris connaissance de son testament écrit au crayon. Surtout nous avons sorti quelques cahiers de son Journal : il voulait opérer certaines ratures et c'est M-elle Neumann qui fera le travail, qui n'a rien de politique. Ces cahiers seront remis à la succession après révision. Je crois qu'ils ont trait à des faits de la vie privée.

Hier la Princesse Didine Cantacuzène m'a longuement parlé de son «*Orthodoxia*», à laquelle le gouvernement refuse la continuation d'une subvention. Je demande à Marius Teodorian qu'est-ce au fond cette institution dans laquelle certains prêtres se sont taillé de l'influence et que nominalemment préside l'octogenaire M-me Assica Filipescu. — Teodorian me répond brutalement : «C'est un joujou pour l'hystérie de Didine».

— Mirbach îmi scrie o scrisoare foarte amabilă, pentru a-mi spune că generalul Tülff ar primi cu plăcere o invitație.

6 Iulie. — Moos îmi confirmă că Mareșalul a fost pe front; se miră că am avut cunoștință de plecarea lui la Lehliu. El crede că se prepară o ofensivă asupra Moldovei. Această este repetiția unui pronostic identic al lui Volanka: din partea austriacă, ofensiva este dorită. Ar fi o soluție pentru actuala noastră situație.

— Din gazetele rusești, care încep a intra în România, Brănișteanu îmi spune că din toate reese ostilitatea întregii prese rusești în contra noastră. Trebuie observat că Lloyd George în discursul ce a rostit la Glasgow (acum 4 zile) vorbește de Serbia, de Belgia, de Muntenegru, dar nu suflă un cuvânt de România. Astă seară jurnalul dă un extras din «Nowoje-Wremja» din 26 Aprilie, care desminte absolut afirmările generalului Iliescu asupra unui ultimatum Stuermer. Eram sigur că Iliescu a mințit. Jurnalul rusesc afirmă că Brătianu a tratat și încheiat cu Sassonov, că el dorea să intre în cam

— Mirbach m'écrit une lettre charmante pour me dire que le général Tülff accepterait avec plaisir une invitation.

6 juillet. — Moos me confie que le Maréchal a été sur le front; il est très étonné que j'eusse eu connaissance de son départ pour Lehliu. Pour lui, c'est une offensive sur la Moldavie qui se prépare. C'est la répétition d'un pronostic pareil de Volanka: du côté autrichien on la souhaite et on l'espère. Ce serait une solution à notre situation actuelle....

Lecture faite des journaux russes qui commencent à entrer en Roumanie, Branisteanu me dit que toute la presse russe nous est hostile et malmène la Roumanie. Il fait remarquer que Lloyd George, dans son discours de Glasgow (4 jours) parle de la Serbie, de la Bulgarie, du Monténégro et ne souffle mot de la Roumanie. Ce soir le journal donne un extrait de la «Nowoje Wremja» du 26 avril, qui dément absolument les allégations du général Iliescu au sujet d'un ultimatum Stuermer. J'étais sûr qu'Iliescu mentait. Le journal russe affirme que Bratiano a traité et conclu avec Sassonow, qu'il désirait entrer en campagne le 1-er août, que

panie la 1 August. dar căderea lui Sassanow, tocmai în acel moment, a fost urmată de un moment de ezitare tocmai fiindcă se ignorau intențiunile lui Stuermer în privința României. Ar exista o scrisoare a guvernului englez către Buchanan, publicată după revoluție, care ar indica neliniștea pe care o făcea să nască sosirea lui Stuermer.

— Am avut o întrevedere cu *Costică Manu*. El îmi spune că nu mă pot îndoi de sentimentele sale nici în politica străină, nici în politica internă. Dar cum n'a renunțat la carieră și cum dorește să reia serviciul, nu vrea să facă pentru un moment nici un act de afirmare de partid.

7 Iulie.—Se vor libera oare ostategii? Au fost oare aduși la București și închiși la Cercul Militar: Derussi, Dărăscu, Léautey și doi sau trei alții, pentru a se face din ei prizonieri speciali cu scopul de a libera pe ceilalți? Moos mi-a spus eri că peste vre-o 15 zile se vor libera o mulțime de persoane: M. Antonescu, Taubes, etc. Astăzi Bărbulescu a fost pus în curent de către Băicoianu de chestiunea pusă ostaticilor: ei trebuie să declare în

la chute de Sassonow juste à ce moment-là a été suivie d'un moment d'hésitation parce que précisément on ignorait les intentions de Stuermer à l'égard de la Roumanie. Il existerait une lettre du gouvernement anglais à Buchanan, publiée après la révolution, qui indiquerait justement les appréhensions que l'arrivée de Stuermer faisait naître.

Entrevue avec Costica Mano. Il me dit que je ne puis douter de ses sentiments ni dans la politique étrangère ni dans la politique intérieure. Mais il n'a pas renoncé à la carrière et en vue de reprendre du service il désire ne faire actuellement aucun acte d'affirmation de parti.

7 juillet. — Va-t-on relâcher les otages? A-t-on amené à Bucarest et enfermé cercle militaire: Derussi, V. Darescu, Léautey et deux ou trois autres pour en faire des prisonniers spéciaux à seule fin de pouvoir libérer les autres? Moos m'a dit hier que dans une quinzaine on allait licencier un tas de personnes: M. Antonescu, Taubes, etc. Aujourd'hui Bărbulescu a été mis au courant par Baycoianu de la question posée aux otages: ils doivent déclarer par écrit, sans

scris și fără comentarii, prin da sau prin nu, dacă vor sa meargă în Moldova. Contraparte ar trebui să însemne: libertatea pentru acei ce vor să rămăe. Eșirea lor s'ar face prin Brăila-Galați. Se presupune că deținuții austro-germani sosesc prin aceași cale.

— Azi de dimineața primesc o carte poștală semnată sub-locotenent Nicu Demetrescu, dela Stralsund. Printre altele el scrie: «.. știți că a fost aci, în Stralsund, în lagărul ofițerilor, domnul colonel Sturdza și a stat câteva zile pentru a lua în România pe toți ofițerii ce vor ocupa diferite servicii folositoare. Ași fi plecat și eu cu d-nul col. Sturdza...» — Prin lt. de Hertz aflasem că Sturdza era absolut liber în Germania, iar un alt ofițer, profesor din Târgoviște, unul din primii întorși, îmi spunea că la Krefeld erau adunați vre-o 700 de ofițeri aleși de Sturdza și destinați să fie trimiși fără întârziere în România. Fapt care nu s'a realizat încă. Se mai anunță că doamna Sturdza pleacă la bărbatul ei!

Intre timp vine *Arion* la mine. El a văzut pe Carp. Carp declară că nu mai face politică cu conversații de salon (?). Lupu Kostake i-a constituit un minister cu

commentaires, par oui ou par non, s'ils veulent aller en Moldavie. La contrepartie devrait signifier libération pour ceux qui veulent rester. C'est par Braila-Galatz que se ferait la sortie. On suppose que les détenus austro-allemands arrivent par la même voie.

Ce matin une carte postale signée s.-lt. Nicu Demetrescu, de Stralsund, porte entr'autres : «Știți că a fost aci în Stralsund, în lagărul ofițerilor, d-l colonel Sturdza și a stat câteva zile pentru a lua în România pe toți ofițerii ce vor a ocupa diferite servicii folositoare. Aș fi plecat și eu cu d-l colonel Sturdza...» Par le lieutenant de Hertz j'avais déjà appris que Sturdza avait ses allées et venues tout à fait libres en Allemagne, et un autre officier, professeur à Targoviste et un des premier rentrés, me disait qu'à Crefeld étaient réunis environ 700 officiers *choisis* par Sturdza et destinés à reutrer sans retard en Roumanie. Fait qui ne s'est pas encore réalisé.

On annonce enfin que Madame Sturdza part pour rejoindre son mari! Sur ces entrefaits, Arion. Il a vu Carp. Carp déclare qu'il ne fait plus de politique avec des conversations de salon (?). Lupu lui constitue un ministère avec

Sturdza la război. Arion adaoga : «Carp și Lupu fac tot posibilul pentru a fi un partid în slujba Germanilor. Sturdza nu este prizonier ; el a dezertat. Ar fi spus lui de Hertz că înainte de a trece în liniile germane, ar fi trimis Regelui spada și decorațiile sale!» — Frumos lucru ar fi să se pue acest colonel la război pentru a organiza armata !

9 Iulie. — Ofensiva rusească este împinsă pe o scară mare. Garda, corpurile siberiene, trupele din Amur, Tatars. Ea se prelungeste și e departe de a fi sfârșită. Dela Stanislau până la Stokzow sunt lupte importante și continue. Comunicatele germane vorbesc de mari înfrângeri ruse. Ținuta lor, în orice caz, nu este ținuta unor oameni grăbiți să încheie pacea.

— Am avut un dejun de optsprezece tacâmuri în onoarea lui Tülff. Hentsch s'a scuzat : călătorie de serviciu, și Welzer la fel. Am avut pe guvernatorul, von Goetz, Mirbach, Praschma, Gebattel, von Böcklin, comandantul Marelui Cartier, Horstmann și von Enckewert, aghiotant. Români : C. Arion, Lupu Kostake, Tzi-

Sturdza à la guerre. Arion ajoute : Carp-Lupu font tout pour être «une faction au service de l'Allemagne». Sturdza n'est pas prisonnier ; il a déserté. Il aurait dit à de Hertz qu'avant de se rendre dans les lignes allemandes, il a renvoyé au Roi son épée et ses décorations! *Ce serait du joli que de mettre ce jeune colonel à la guerre pour rénovier l'armée!*

9 juillet. — L'offensive russe est très poussée et sur un grand pied. Garde, corps sibériens, troupes de l'Amour, Tartares. Elle se prolonge et est loin d'être épuisée. Depuis Stanislau jusqu'à Ztokzow il y a lutttes importantes et continues; les communiqués allemands parlent de grande défaite des Russes. Leur tenue, dans tous les cas, n'est pas celle de gens pressés de conclure la paix.

Déjeuner en l'honneur de Tülff. 18 couverts. Bon, très élégant et de tous points réussi. Hentsch s'était excusé: voyage de service. De Welzer aussi. J'ai eu le Gouverneur, von Goetz, Mirbach, Praschma, Gebattel, von Böcklin, le commandant de l'Oberquartier, Horstmann et von Enekewert, aide de camp, — Roumains: Arion, Lupu, Tzigara, Dobrescu,

gara-Samurcaș, Dobrescu, G. Stirbey, Mehedinți, Grig. Cantacuzino. S'a vorbit foarte mult. Guvernatorul a spus lui Arion că trebuie să schimbăm dinastia și Praschma m'a întrebat dacă era adevărat că îmi schimbasesm părerea și că voiam să mențiu pe Rege. Mi-a mai spus că cu un program reacționar nu e nimic de făcut. Eu i-am răspuns că acesta era motivul pentru care nu puteam să colaborez cu domnul Carp. Am profitat de un moment de conversație generală pentru a declara că după câte știam, nu e exact că România ar fi cerut linia Șumla-Varna și că acest lucru era o invenție pentru ca Bulgarii să se justifice cerând toată Dobrogea.

10 Iulie. — Se pare că focul se întinde pe linia de Est. Impresia este că armata din Moldova va ataca și ea. În Galiția, între Ciczow și Zagrozd, liniile austriace au fost strapunse și sosirea rezervelor germane a fost necesară pentru a opri progresele Rușilor.

— Nenițescu a propus lui Arion să aibă o convorbire cu el și cu mine; Arion a venit la Crucea-Roșie pentru a mă înștiința. Am refuzat net.

Stirbey, Mehedinți, Gr. Cantacuzène, etc., etc. On a beaucoup causé. Le Gouverneur a dit à Arion qu'il fallait changer de dynastie et Praschma me questionne si c'était vrai que j'avais changé d'avis et que je voulais le maintien du Roi. Il m'a aussi dit qu'avec un programme réactionnaire, il n'y avait rien à faire. Je lui ai répliqué que c'était la raison pour laquelle je ne pouvais collaborer avec M. Carp. J'ai profité aussi d'un moment de conversation, pour déclarer qu'à ma connaissance il n'était pas exact que la Roumanie eut demandé la ligne Schumla-Varna et que c'est une invention pour justifier les Bulgares à réclamer par retorsion toute la Dobrogea.

10 juillet. — Le feu semble s'étendre sur la ligne Est. On a l'impression que l'armée de Moldavie va aussi attaquer. En Galicie, entre Ciczow et Zagrozd, les lignes autrichiennes ont été enfoncées et l'arrivée des réserves allemandes a été nécessaire pour arrêter le progrès des Russes.

Nenițescu a proposé à Arion d'avoir avec lui et moi une conversation; Arion est venu à la Croix Rouge pour m'en faire part. J'ai refusé net.

11 Iulie. — Am văzut aseară pe bietul *Rudi Catargi*, care va fi exilat în Bulgaria. El e redus cu o treime. Este de nerecunoscut. Mi-a spus că se poartă foarte aspru cu el, fiindcă este bănuït de spionaj. Găsesc purtarea autorităților germane ilegală și abuzivă. Catargi se află, după cât se pare, în categoria «bănuïților de spionaj». Bănuït! Nenorocitul îmi povestea că Poklevsky îi oferise o subvențiune de 6000 de lei lunar, dacă îi va da copie de pe telegramele cifrate, lucrul cel mai ușor pentru Catargi. «Cifrele se descifrează întotdeauna», spunea Poklevsky. El, Catargi, a refuzat; a fost chiar o răceală între ministru și el din această cauză. Sărmanul Rudi se jura pentru a atesta spusele lui. Și îl cred.

Nu există nici o jenă pentru expulzarea din București a oricărei persoane care este judecată nedorită: avocatul Călinescu, Vasile Cogălniceanu au și fost expediți la Corabia.

— În Vâlcea nu se poate nimeni lăuda cu autoritățile române. Ștefănescu-Govora îmi spune că totul este în mâinile liberalilor și că micii funcționari fură din

11 juillet. — Vu hier soir le pauvre Rudi Catargi qu'on exile en Bulgarie. Il est réduit d'un tiers. Il est méconnaissable. Il me dit qu'on agit avec rigueur contre lui parce qu'il est soupçonné d'espionnage. — Je trouve illégale et abusive la tenue des autorités allemandes. Catargi est dans la catégorie, paraît-il, des «soupçonnés d'espionnage». Soupçonné! Le pauvre diable me racontait que Poklevski lui avait offert une subvention de 6000 fr. par mois s'il lui donnait copie des télégrammes chiffrés, la chose la plus facile à avoir pour lui, Catargi. Les chiffres se déchiffrent toujours, disait Poklevski. Et lui, Catargi, a refusé; il y a eu même un froid entre le ministre et lui à cause de cela. Le pauvre Rudi faisait des serments pour attester ses dires. Et je le crois volontiers

Je lui ai donné de l'argent et une boîte de cigares.

D'ailleurs, on ne se gêne pas pour expulser de Bucarest toute personne qu'on juge indésirable : l'avocat Calinescu, V. Kogalniceanu sont déjà expediés à Corabia.

Dans Valcea on n'a guère à se féliciter des autorités roumaines. Stefanescu-Govora me dit que tout est aux mains de libéraux et que les petits fonctionnaires, maires ruraux et autres volent sur tout, même sur le prix des oeufs réqui-

toate, chiar din prețul ouălor rechiziționate și din cei 10 lei acordați soțiilor mobilizaților.

— Rușii atacă pretutindeni: Riga, Dunaburg, Galicia. La Stanislau au forțat prima linie a Austriacilor, cari anunță că au fost siliți să-și retragă trupele pe o altă poziție. Un colonel austriac, pe care l'am văzut, mi-a spus că poziția Stanislaului e rea și că în caz de atac nu e de ținut. Un atac dublu concentric asupra Lembergului ar fi o operație frumoasă și posibilă, dar Rușii nu mai au destule rezerve pentru a o întreprinde. El crede că ofensiva se va termina în curând. Semnele de lupte probabile pe frontul Moldovei devin mai numeroase.

12 Iulie. — Comunicatul nu spune nimic bun. El este de un laconism ciudat : «Nimic nou pe toată linia: la Stanislau : retragere pe linia preparată, fără a fi urmăriți de inamic». Linia pe care au avut loc luptele Zagrodz-Ciczow este cu 22 de km. înapoi de Stanislau (evacuat de mai multe zile, după câte mi s'a spus la Banca Blank) și linia Lucavika, afluent al Lucawei,

sitionnés et sur les 10 lei accordés aux femmes des mobilisés.

Les Russes attaquent partout: Riga, Dunabourg, Galicie. A Stanislau ils ont forcé la première ligne des Autrichiens, qui annoncent qu'ils ont dû retirer leurs troupes sur une autre position. Le colonel autrichien avec lequel je me suis trouvé chez Madame Darvari, me dit que la position de Stanislau était mauvaise et qu'en cas d'attaque elle n'était pas tenable. Une double attaque concentrique sur Lemberg serait une opération de belle envergure et possible, mais les Russes n'ont pas assez de réserves pour l'entreprendre. Pour lui l'offensive finira sous peu.

Les signes de luttes probables sur la frontière de Moldavie deviennent plus nombreux.

12 juillet. — Le communiqué ne me dit rien de bon. Il est d'un laconisme bizarre : «Rien de neuf sur toute la ligne: à Stanislau, retraite sur la ligne préparée sans poursuite de l'ennemi». La ligne sur laquelle on s'est battu, Zagrodz-Ciczow, est à 22 km. en arrière de Stanislau (évacué depuis plusieurs jours, m'a-t-on dit à la Banque Blank) et la ligne Lucavika, affluent de la Lukawa, est encore plus en arrière.

este încă mai înapoi. După harta Statului-Major se vede că în adevăr frontul se găsea sub o coastă și că acum se află pe înălțimi.

Știri și zvonuri confuze asupra Berlinului. Consiliu de Coroană. Convocarea șefilor de partide. Prințul Imperial convocat și el. Mai ales Austriacii se arată îngrijați, pentru a atrage, presupun, atențiunea asupra unor dificultăți interioare ale Germaniei.

— Dis-de-dimineață *Golescu* vine la mine. Carp îl îngrijorează. Lovitura cu *Bragadiru* le întrece pe toate : un liberal care-și vinde lemnele cu 320 de lei stânjenul și care are pentru mai multe milioane bonuri de rechiziții. El se teme să nu vadă pe Carp sfârșind ca *Sturdza*. Trebuie ca eu să fac maximul de sacrificiu posibil și să nu-l las singur. Printr'o unire s'ar ajunge, crede el. a se pune o frână exploatațiunei (?) Germanilor. De acest amestec al meu depinde viitorul. În treacăt, *Golescu* îmi spune că se exploatează în contra mea faptul că ași fi oferit Austriacilor gurile Dunărei. (Tot aceiași campanie de calomnie pe care convorbirea cu *Praschma* o descoperă și îmi indică sorgintea). *Golescu* îmi declară la urmă că el îmi rămâne credincios !

Selon la carte de l'Etat-Major, on voit réellement qu'on se trouvait au bas d'un glacis et que maintenant on est sur la hauteur.

Nouvelles et rumeurs confuses sur Berlin. Conseil de Couronne. Convocation de chefs de partis. Le Prince impérial convoqué aussi. Les Autrichiens surtout se montrent préoccupés, pour attirer, je suppose, l'attention sur les difficultés intérieures de l'Allemagne.

Golescu de grand matin. *Carp* l'inquiète. Le coup de *Bragadiru* dépasse tout: un libéral qui vend son bois 320 lei la toise, et qui a pour plusieurs millions de bons de réquisition. Il a peur de le voir finir comme *Sturdza*. Il faut alors que moi je fasse le maximum de sacrifice possible et que je ne le laisse pas seul. Par une union on arriverait — croit-il — à mettre un frein à l'exploitation (?) des Allemands. L'avenir est à ce prix. En passant, il me dit qu'on exploite contre moi le propos que j'aurais offert aux Autrichiens les bouches du Danube. (Toujours la même campagne — de calomnies — que la conversation avec *Praschma* met à nu et en indique la source). *Golescu* finit par me déclarer qu'il me reste aussi fidèle que «*Bridge*» (mon chien).

— Ziua de Sf. Petre și ziua de naștere a lui Carp. Articole în «Bukarester Tageblatt», notițe în câteva gazete germane. Prietenii lui Lupu Kostake îngrijesc de presă!

— Marie-Nicole Darvari este acuzată că practică și a practicat spionajul. Nepoată-mea Touchkette Pherekyde îmi povestește: Intr'o zi discuție foarte vie la Zeta Manu: doamnele foarte francofile. Seara, la Carp, Lupu Kostake întreabă pe Jeanne Carp, sora d-nei Manu: «Ați făcut politica astăzi?» — «Da». — «Și cine se găsea de față?» — Se enumără persoanele, între cari și Marie-Nicole. Atunci Lupu Kostake spune: «Înțeleg acum cum Comandatura știe tot ce s'a vorbit».

13 Iulie. — Ofensiva rusească progresează. La sudul Lembergului trupele lor au trecut dincolo de Kalusz și au trecut Lomnica. Dela nord la sud e linia perpendiculară care ar veni dela Lemberg; este oare această localitate amenințată? In oraș se zice că de două zile ea ar fi în mâinile Rușilor. Eu nu o cred, dar ar fi pericol. Volanka îmi spune că Lemberg e foarte greu de atacat pe la sud. Cu toate acestea, acțiunea ar indica că se caută a

Jour de la Saint Pierre et jour de naissance de Carp. Articles dans le «Bukarester Tagblatt». Notices dans quelques journaux allemands. Les amis de Lupu soignent la presse.

On accuse Marie-Nicole de pratiquer et d'avoir pratiqué l'espionnage. Touchkette Phérékyde me rapporte: un jour discussion vives chez Zeta Mano; ces dames très franco-philés. Le soir chez Carp, Lupu interroge Jeanne Carp, soeur de Zeta: «Vous avez fait de la politique aujourd'hui!» — Parfaitement. — «Et qui se trouvait là-bas?». — Énumération des personnes, dont Marie-Nicole. Là-dessus, Lupu ajoute: «Je comprends pourquoi la Kommandantur savait déjà ce qui avait été dit».

13 juillet. — L'offensive russe fait des progrès. Au sud de Lemberg leurs troupes ont dépassé Kalusz et passé la Lomnica. C'est, du Nord au Sud, la ligne perpendiculaire qui viendrait de Lemberg. Cette localité est-elle menacée? En ville on la dit depuis deux jours aux mains des Russes. Je n'en crois rien, mais il y aurait du danger. Volanka me dit que Lemberg est difficile à attaquer par le Sud. Néanmoins, cette action indiquerait qu'on cherche à attaquer le plan,

se ataca planul despre care vorbea colonelul Kontz, adică un marș concentric asupra Lembergului. S'ar putea prea bine să se prepare o ripostă pe frontul românesc. Politicește, din punctul de vedere al României, ar fi un câștig. Strategicește, ar fi modul cel mai bun de a se degaja Galiciia. De pretutindeni mi se confirmă trecerea a doua divizii austriace spre Siret; eri au trecut, îmi spunea Verzea cu certitudine, 18 tunuri de 30.5 care nu se întrebuintează, mai ales în așa mare număr, decât când este o lovitură de dat. Kiriacescu a văzut în strada Sf. Ștefan 6 mitraliere înhămate, însoțite de trupe, gata de plecare. In fine se rechiziționează hoteluri pentru a se gazdui ofițeri, pentru ca să nu fie răspândiți.

— Mare agitație la Berlin, Erzberger a început campania, susținut de Centru, în favoarea democratizării instituțiilor și pentru ca reformele electorale anunțate la Paști, de Împărat, să nu rămâe în stare de promisiuni; el a cerut un guvern de coaliție. Răspunsul pare a fi vestea de azi dimineață : Împăratul, prin decret datat dela Cartierul General la 9 Iulie, prescrie reforma

dont parlait le colonel Kontz ; savoir une marche concentrique sur Lemberg.

Il se pourrait bien qu'on préparât une riposte sur le front roumain. Politiquement, au point de vue de la Roumanie, se serait un gain. Stratégiquement, se serait la meilleure façon de dégager la Galicie. De toutes parts on me confirme le passage de 2 divisions autrichiennes vers le Sereth ; hier ont passé, me dit Verzea avec certitude, 18 pièces de 30.5 qu'on n'emploie surtout en si grand nombre que lorsqu'on a un coup à frapper. Kiriacescu a vu rue St. Stefan six mitrailleuses attelées, accompagnées de troupes prêtes à partir. Enfin on réquisitionne des hôtels pour avoir à loger des officiers sans les éparpiller.

On s'est beaucoup agité à Berlin Erzberger a commencé la campagne soutenu par le centre, en faveur de la démocratisation des institutions et pour que les réformes électorales annoncées à Pâques par l'Empereur ne restent pas à l'état de promesse, il a demandé un gouvernement de coalition. La réponse semble être la nouvelle de ce matin : l'Empereur par décret daté du quartier général, le 9 juillet, prescrit la réforme de la loi électorale pour le Landtag prussien, sur la

legei electorale pentru Landtagul prusac pe baza dreptului de vot egal, și realizarea lui destul de repede, pentru ca viitoarele alegeri să se facă sub acest nou regim.

Prefectul de Teleorman *Polymeride*, îmi comunică că li se trimit din Bulgaria prizonieri români, cari nu mai au înfățișare omenească. Nenorociții se țin patru, cinci împreună, pentru a face un pas, atât sunt de slabi. Mulți sunt acoperiți de răni. Se fac subscripții pentru a-i hrăni. Chiar Germanii se înduioșează și un ofițer a dat 20 de lei, pe ascuns, pentru subscripție.

Am văzut aceasta și la București, când ni s'a adus nenorociții cari au fost secerăți la Monastir. S'ar fi crezut atunci că este un caz izolat: acum pare evident că este un sistem !

14 Iulie. — Eri, după citire, la G. Stirbey a articolului scris la 15 Februarie de Maiorescu, *C. Arion* mi-a povestit că refuzul meu de a sta de vorbă cu Nenițescu îl întărește atâta, încât s'a repezit la Călinești, la Carp, unde se duceau de Sft. Petre Lupu Kostake și Virgil Arion. Ce a spus omul ? Ce nu a spus ? Ambiția personală a lui Marghiloman, surparea lui Carp, etc. Scurt a propus, și pare-se că s'a primit o petiționare a cetățenilor țării, aclamând pe Carp ca șef al partidului conservator ; un fel de plebiscit. Petre Ciorăneanu a și dat pilda, trimițând 300 de iscălituri. Țaraghioslăcuri de astea cine nu le poate face... cu administrația în mână ?

base du droit de vote égal, et sa réalisation assez rapide, pour que les prochaines élections se fassent sous ce nouveau régime.

Le préfet de Teleorman, *Polymeride*, me rapporte qu'on leur envoie par paquets de Bulgarie des prisonniers roumains qui n'ont plus figure humaine. Les malheureux se tiennent par 4 ou 5 pour faire un pas, tant ils sont faibles. Beaucoup ont des plaies. On fait des souscriptions pour les ravitailler. Les Allemands s'apitoient eux mêmes et un officier a donné secrètement 20 lei pour la souscription.

Nous avons déjà vu cela à Bucarest, quand on nous a amené les malheureux qui avaient été décimés à Monastir. Cela paraissait un cas isolé: cela paraît bien pourtant être un système!

— Azi dimineată vine la 9 jum. *Virgil Arion*. Substanța exortațiunii sale este, sub o forma cam naiva, ca adresată cuiva pe care îl presupui adversar : «Carp este bătrân; nu trebuie lăsat singur, și pentru că trebuie să profite țara și partidul de autoritatea lui, și pentru ca sa nu se poată specula în contra lui, cece a și început printre Germani, faptul că este izolat...» Concluzia este, că în interesul superior al țării trebuie să merg la Carp; dacă ne-ar ști lumea uniți, am putea obține tot (?). Dacă nu, Carp cu câțiva prieteni personali care îl înconjoară vor fi siliți să facă tot pentru a-l apăra. Eu obiectez : «Dar cum să ne asociăm când nu ne putem înțelege asupra unui program de reforme ?» El : «Nimic de felul acesta nu trebuie pus înainte, pentru că atunci nu se poate vorbi cu Carp. Carp vrea un guvern reprezentativ, cu puteri mai mari pentru Rege, Camerele neavând să dea sau să scoată miniștri. Deci o lărgire a votului nu încapă. Despre chestia agrară, asemenea nu poate fi vre-o discuțiune». *Virgil Arion* a încheiat cu o frază echivocă, pe care i-am relevat-o pe dată : «Și ce importanță are programul intern? O dată țara restabilită, vei face ce vrei, pentru că d-ta ai partidul, deci puterea». — Am răspuns că nu voiu accepta nici o dată să trag pe sfoară pe Carp după ce odată am început ceva împreună. Am cerut termen de consultare cu amicii mei.

— Imediat după *Virgil Arion*, a venit *Lupu Kostake*. *Nenițescu* a avut un fel de mandat dela el și *Virgil*, în următoarele circumstanțe: după dejunul dela mine, *Tüllf* felicitându-l că e în bune relațiuni cu mine, a insistat asupra necesității unei înțelegeri. Se vede că lucrul a fost pus în așa chip, încât îndată s'a căutat un contact, și *Nenițescu* s'a oferit el, ca membru din Comitetul meu (a uitat că s'a retras ? Și cum ?) spunând că e în bune relațiuni cu mine, «de oarece i-am și înapoiat carta, după însănătoșirea mea». Dar lui *Çostică Arion*, când l-a însărcinat să propună convorbirea, nu i-a spus nimic de mandatul ce avea.

Cu *Lupu Kostake* conversația este mai emfatică, mai generală, dar și mai puțin precisă. Așa, spre pildă,

imposibil să-l fac să spună dacă se va căuta sau nu să se facă acel fel de plebiscit(?) de care s'a vorbit la Carp și cu care, străveziu, m'a amenințat Virgil Arion. — Pentru Lupu Kostake, este luptă vie între Austria, care vrea să ne desmembreze, și Germania care vrea să ne dea și Basarabia ; ori ce disidență scade încrederea Germanilor în noi. Memoriul dat de Stere a stricat mult, și din cauza lui nu se dă dela Berlin drum jurnalului lui Stere... Eu : «Exista vreun memoriu scris?» — «Da, Carp l'a văzut și de aceia a rupt cu Stere. Program intern ? Dar Carp va ceda : pe el nu-l ocupă decât chestiunea externă (?). La chestiunea proprietății sunt și eu alături de el : nu trebuie dat nimic din proprietatea mare, de oarece cu timpul tot se va împărți prin moștenire». Concluzie nu a fost : când va fi de discutat, vom discuta cu Carp, zic eu. — Lupu adaugă că Carp nu înțelege să se ducă la Berlin «decât chemat». Eu îi răspund : «Iar dacă eu merg la Berlin, voi culege informațiuni, dar nu voi lua angajamente».

Tot privitor la același subiect, la 4 ore vizita lui Artur *Rosemberg*. Lăsând la o parte grandiloquența, pretinsa putere ce are de a desființa pe Lupu Kostake într'o oră, accesul ce are și la miezul nopții la Hentsch, — Rosenberg îmi desvoltă teza lui Virgil Arion cum că interesul țării cere orice sacrificiu. Nu s'a hotărât nimic cu România, dar sunt unii Germani prieteni ai României pe cari îi descurajează neînțelegerile din țară. S'au făcut greșeli, pentru că d. Carp este izolat, dar creditul lui este mare și în Germania și în Austria. El oferă serviciile lui pentru negocieri. Mă mărginesc a-i răspunde : «Cei mari ai dv. să facă pe d-l Carp să înțeleagă că cu un program reacționar nu se poate merge». — Rosenberg spune că Hentsch ar fi zis că «Carp trebuie să mai lase din ideile lui de junker — și înțelegerea se va face lesne». Rosenberg afirmă, dela el, pentru că Virgil Arion spune contrariul, că Carp va ceda asupra programului. El insistă asupra poftelor austriace deșteptate de memoriul Stere și îmi arată o copie pe care o certifică. Memoriul ar fi fost cerut la Berlin, iar acolo la prezentare,

i s'a spus că ar fi mai nimerit sa-l «dea la Viena» (textual). In lunga lui expunere asupra garanțiilor de viitor, Stere după ce propune o uniune personală prin Impăratul Germaniei sau al Austriei, conchide că o unire cu Austria ar fi mai lesne, fiind dată situația geografică a României; ea ar înlesni și soluția cheștiunei Poloniei. Această uniune ar avea și avantajul de a «curma orice iridentă a Românilor» față de Ungaria.

In afacerea Bragadiru, Rosemberg spune că s'a impus lui Lupu Kostake ca acesta să funcționeze cel puțin patru săptămâni și pe urmă se poate retrage: nu este admisibil să se supună iscăliturilor germane numiri cari rămân neîmplinite.

— O telegramă anunță că Bethmann-Hollweg și-a dat demisia. Moos îmi spusese eri: «Se vor petrece lucruri grave la noi; cancelarul va pleca sigur; se va face pace, chiar cu mari sacrificii; ar putea să se petreacă ceea ce s'a petrecut în Rusia!» — Primul punct se confirmă.

Mitralierele care au fost văzute eri pe strada Sf. Ștefan au defilat astăseară pe calea Victoriei cu muzica în cap. Tot echipamentul de război. Oameni în vârstă. Platformele reparate de curând, lemnul încă nevopsit. Soldații împodobiiți cu flori, ca trupe ce merg la foc.

15 Iulie. — Subsecretarul de stat la finanțe, organizatorul distribuției alimentare, Dr. Michaelis, este numit cancelar. Este primul burghez care ocupă această demnitate; «dar, zice Witzleben și Bethmann-Hollweg nu este nobil decât de 50 de ani!» După acelaș, Michaelis n'ar fi decât un alter ego al lui Ludendorf și schimbarea nu are nici o influență asupra păcei. «Pacea nu va fi ceea ce vor partidele, dar ce va voi Hindenburg».

15 juillet. — Le sous-secrétaire d'Etat aux Finances, organisateur de la distribution alimentaire, le Dr. Michaelis, est nommé Chancelier. C'est le premier bourgeois qui occupe cette charge, mais, dit Witzleben, «les Bethmann-Hollweg aussi ne sont anoblis que depuis cinquante ans!» D'après le même, ce n'est qu'un «alter-ego» de Ludendorf et le changement n'a aucune influence sur la paix. «La paix sera non pas ce que voudront les partis, mais ce que voudra Hindenburg». Au Parlement, la campagne avait été commencée

În Parlament campania a fost începută de Erzberger și partidul Germania, în numele centrului, declarase că în afară de chestiunile parlamentare, Bethmann-Hollweg «nu putea să conducă negocieri pentru pace», fiindcă războiul a fost declarat în timpul ministerului lui. Și partidul național-liberal a adăugat că cele mai mari obstacole pentru pace vin dela prezența lui Bethmann-Hollweg la guvern. Atunci înțeleg ce sens are reflecția lui Witzleben.

— *Mirbach* vine să mă vadă. El n'are nici o orientare asupra celor petrecute în Germania. Vorbim de politica românească și îi spun că nu ași vrea ca tronul românesc să fie un măr de discordie între Germania și Austria; el îmi răspunde cu drept cuvânt că, chiar dacă ar fi o dinastie austriacă, lucrurile s'ar petrece fără înțelegerea celor două Impărății. Întreb apoi dacă, pentru a evita neînțelegerea, nu ar fi chip să fie păstrat cel puțin Prințul Nicolae, sub regența unui unchiu al său. — El: «Nu se va voi la Sigmaringen să se despartă de Prințul Wilhelm; iar Prințul Carol-Anton nu a putut ajunge la nici o situație, el a părăsit armata în condi-

par Erzberger et la «Germania» au nom du centre avait déclaré qu'à part les questions parlementaires, Bethmann-Hollweg ne pouvait conduire des négociations pour la paix, la guerre ayant été déclarée pendant son ministère. Et le parti national-liberal avait ajouté que les plus grands obstacles à la paix venaient de la présence de Mr. de Bethmann-Hollweg aux affaires. Je comprends alors ce que veut dire la réflexion de Witzleben.

Mirbach vient me rendre visite. Aucune orientation sur ce qui s'est passé en Allemagne. Nous causons de la politique roumaine et je lui dis que je ne voulais pas que le trône roumain fût pomme de discorde entre Allemagne et Autriche; il me dit avec raison, que même s'il y avait une dynastie autrichienne, cela se passerait sans entente des deux empires. Là-dessus, je demande si pour éviter le trou, il n'y aurait pas moyen de garder au moins le prince Nicolas sous régence d'un oncle.—*Lui*: On voudra pas se séparer à Sigmaringen du prince Guillaume; quand au prince Carol Anton, il n'a pu arriver à aucune situation, il a quitté l'armée dans de

țiuni rele, și soția lui este Belgiană».—Eu răspund: «Din moment ce e surdă?»—El: «Surdă, dar poate nu inactiva». Intrebat despre călătoria mea, îi spun sincer că este imposibil să trec prin Viena fără să văd pe Czernin și că deci ar trebui să mă duc și la Berlin, având în vedere mai ales opozițiile de vederi relative la tronul României, și nu știu dacă această călătorie ar fi agreabilă d-lui de Bussche sau ministrului. — El promite că va referi: «Cum? altfel ați renunța la călătorie?»—Eu: «Da». — El: «Aceasta nu trebuie, sănătatea d-tale înainte de toate». — În treacăt am fixat punctul meu de vedere că pentru viitor nu se mai poate gândi nimeni la un program reacționar.

— *Dobrovici* mi-a spus că se pregătește pentru primărie. Aceasta presupune că Bragadiru este ireductibil. El lucrează la buget cu autoritățile. Situația este foarte simplă: Se află cu totul 10 milioane la venituri, iar anualitatea datorită este ea singură de 9 milioane! Dar cheltuelile nebune ce se impun comunei nu se micșorează. Exemplu bucăăriile comunale: deficit net 120 mii lei fiecare; se cedează pâinea cu jumătate preț și

mauvaises conditions et sa femme est Belge. — Moi, en riant: Puisqu'elle est sourde? — Lui: Sourde, mais peut-être pas inactive.

Questionné sur mon voyage, je lui dis franchement que passer par Wien sans voir Czernin c'est impossible et dès lors il faudrait aussi que j'allasse Berlin, étant donnés surtout les oppositions de vue quant au trône roumain, et je ne sais si ce voyage serait agréable à Mr. de Bussche ou au ministre. — Il a promis d'en référer. — Lui: Et autrement, vous renoncerez au voyage? — Moi: Parfaitement. — Lui: Il ne faut pas cela, votre santé avant tout. — En passant j'ai fixé mon point de vue qu'on ne pouvait songer à un programme réactionnaire pour l'avenir.

Dobrovici se prépare pour la mairie. Cela suppose que Bragadiru est irréductible. Il travaille au budget avec les autorités. La situation est très simple: on a en tout 10 millions de revenus et l'annuité due, à elle seule, est de 9 millions! Mais les dépenses folles qu'on impose à la Commune ne ralentissent pas leur train. Exemple les cuisines communales: déficit net, chaque 120.000 lei; on cède le

sunt oameni cari o speculează. Sunt supraveghetoare germane cari au 300 lei lunar, și de ele nu se poate atinge nimeni. «Hatârul oriental» printre autoritățile germane !

16 Iulie. — Ostilitatea între Germani și Austriaci s'a întins și la Unguri. Un ofițer german a povestit lui Gebattel că la Budapesta, prin prăvălii, nu voia nimeni să-i răspundă pe nemțește. Ungurii se plâng că au fost părășiți.

Austriacii fac anchete asupra puterii respective a partidelor. Archiducele Iosef a pus pe un ofițer să-i trimeată documente asupra României. Netzhammer s'a întors cu impresia că cei de la Viena se ocupă activ de noi.

18 Iulie. — «Bukarester Tageblatt» publică pe nemțește (ediția românească de seară nu reproduce) scrisoarea cu cele 300 de semnături pe cari Ciorăneanu a pus pe administrații lui să o trimeată lui Carp. Ar fi oare începutul plebiscitului anunțat ?

— Am făcut o vizită lui *Netzhammer*, căruia i-am

pain à moitié prix et il y a des gens qui spéculent là-dessus. Il y a des surveillantes allemandes qui ont 300 lei par mois et à celles-là, il ne faut pas toucher. «Le hatâr oriental» parmi les autorités allemandes.

16 juillet. — L'hostilité entre Allemands et Autrichiens a gagné aussi les Hongrois. Un officier allemand a raconté à Gebattel qu'à Budapest dans les magasins on ne voulait pas lui répondre en allemand, et qu'on le lui a marqué. Les Hongrois se plaignent d'avoir été lâchés.

Les Autrichiens font des enquêtes sur la force respective des partis. L'Archiduc Joseph s'est fait envoyer par un officier des documents sur la Roumanie. Netzhammer est revenu avec l'impression qu'on s'occupe à Wien très activement de nous.

18 juillet. — Le «Bukarester Tagblatt» publie en allemand (l'édition roumaine du soir ne reproduit pas) la lettre aux trois cents signatures que Ciorăneanu a fait envoyer par ses administrés à Carp. Est-ce le commencement du plébiscite annoncé ?

Rendu visite à *Netzhammer*, à qui j'ai présenté Stirbey.

prezentat pe G. Stirbey. El este foarte impresionat de interesul pe care tânărul Imperator Carol îl ia pentru toate afacerile și grija ce o are de a fi informat cu deamănuntul despre tot. Episcopul a insistat asupra faptului că, cu tot numărul mare de audiențe, Imperatorul l'a reținut 55 de minute. El este foarte mirat ca Imperatorul vorbește la telefon cu personalitățile politice ; pe când Episcopul aștepta la aghiotant, Imperatorul a avut o convorbire telefonică de 10 minute cu Berchtold. Nu numai miniștrii dar și șefii de secții sunt în tot momentul chemați la Palat. — Czernin urăște pe Brătianu și disprețuește pe Regele Ferdinand. Chestia românească interesează viu cercurile diriguitoare; dar și cei din Bavaria se ocupă viu de chestia dinastică: ar fi oare din cauza rudeniei cu Prințul Wilhelm de Hohenzollern ? Sau din cauza rudeniei cu Arhiducele Iosef, al carui nume a fost și el pronunțat ? Czernin, închis, ca un om care își are ideia făcută.

20 Iulie. — Dombrovsky se întoarce dela Viena ; Czernin este atotputernic, mâna dreaptă a Imperatorului. Arhiducele voiește tronul românesc ; adevăratul candi-

Très impressionné par l'intérêt que le jeune Empereur Carl prend à toutes les affaires et son souci d'information détaillée sur tout. L'Archevêque a insisté sur le fait que, malgré le nombre des audiences, l'Empereur l'a retenu 55 minutes. Très étonné que l'Empereur cause par téléphone avec les personnalités politiques; pendant qu'il attendait chez l'aide de camp, il a eu un entretien téléphonique de 10 minutes avec Berchtold. Non seulement les ministres, mais les chefs de section sont à chaque instant appelés au Palais. Czernin *hait Brătianu*; il méprise le Roi Ferdinand. La question roumaine intéresse vivement les cercles dirigeants; mais en Bavière aussi on s'occupe vivement de la question dynastique: est-ce à cause de la parenté avec le Prince Guillaume de Hohenzollern? est-ce à cause de la parenté avec l'Archiduc Joseph dont le nom a été aussi proposé? Czernin boutoné comme un homme qui a son idée faite.

20 juillet. — Dombrowsi revient de Vienne; c'est Czernin qui est le toutpuissant, bras droit de l'Empereur. L'Archiduc désire le trône roumain; le vrai candidat est l'Archiduc Max,

dat este Archiducele Max, fratele Imparatului. Foarte îngrijat să știe daca voi susține pretențiile lor! Czernin autoriza pe Dombrowsky sa declare că «Austria dorește a garanta integritatea română afara de Cadrilater și dorește să i se restituie cele trei județe din Basarabia : pe această bază s'ar face lucrarea în comun. Se cere discreția absolută asupra candidaturii, și răspândirea știrii că se păstrează integritatea României». — Eu : «Partida se joacă în trei și Bavaria se interesează și ea de afacerile românești». — El : «Din cauza candidaturii Archiducelui Francisc, căsătorit cu o Bavarică». (Ea este vară cu Prințul moștenitor Rupprecht). Aflu mai târziu că Hentsch a vorbit lui Arion de candidatura Prințului Ioachim (?) (își reamintește rău numele), care este prezentat ca un prinț desăvârșit.

Colonelul Hentsch a avut cu *C. Arion* o convorbire pregătită de fratele său Virgil. Incepută la el, ea a urmat, la 18, la Hentsch (Banca Națională). Hentsch a vorbit de divergența dintre Germani și Austriaci cu privire la tron ; a dat să înțeleagă că eu m'am lăsat, poate, influențat de Stere. (Stere a îngăduit să se pu-

frère de l'Empereur; très soucieux de savoir si je soutiendrais leurs prétentions; Czernin autorise *Dombrowski* à déclarer que l'Autriche désire garantir l'intégrité roumaine sauf le Quadrilatère et désire qu'on lui restituie les trois départements de Bessarabie: c'est sur cette base que se ferait le travail en commun. On demande discrétion absolue sur candidature et diffusion de la nouvelle qu'on respecte l'intégrité de la Roumanie. — *Moi*: Vous êtes à trois de jeu et la Bavière s'intéresse aussi aux affaires roumaines. — *Lui*: C'est à cause de la candidature Archiduc François marié à une Bavaroise (c'est la cousine du Prince héritier Rupprecht). — J'apprends par la suite que Hentsch a parlé à Arion de la candidature du Prince Joachim (?); il se rappelle mal le nom, mais qu'on présente comme un Prince accompli.

Col. Hentsch a eu avec Arion une conversation ménagée par son frère Virgile; commencée chez celui-ci, elle s'est continuée le 18 chez Hentsch (Banque Nationale). Hentsch a parlé de la divergence entre Allemagne et Autriche au sujet du trône; il a laissé entendre que je me suis laissé peut-être

blice în «Az-Est» din Budapesta un interview în care își exprima opiniile din memorandumul lui (acest interview a făcut mult sânge rău și a ucis definitiv gazeta lui «Lumina», care nu va mai vedea lumina zilei). El a povățuit să se trimită la Berlin unul sau doi delegați permanenți (a sugerat numele lui C. Arion și al lui Nenitescu), pentru a apăra interesele țării; acești delegați ar trebui să fie desemnați în comun de Carp și Marghiloman. Orice altă vizită ar putea să nu aducă decât desiluzii pentru vizitator; ar trebui să fie înțelegere, lăsând la o parte chestiile interioare. Nu pot nota toate detaliile de opinii transmise de mâna a doua; am notat ce mi s'a părut că mă atinge direct. C. Arion, oare cum influențat, predică în sensul unei înțelegeri sau cel puțin al unei convorbiri cu Carp, lăsând la o parte chestiile de program. — «Nici odată nu voi lăsa programul la o parte, răspund eu, iar în ceea ce privește o convorbire, ea nu avea loc decât când o va cere Carp».

La ora 1, *Mirbach* dejunează la mine cu Th. Rosetti, Mehedinți și Stirbey. Eu îi comunic avizul dat de Hentsch și-l rog să noteze că dacă la Berlin ași fi un

influencer par Stere. (Stere a laissé publier dans «Az-Est» de Budapest une interview dans laquelle il exprime les opinions de son mémorandum. Cette interview a fait beaucoup de mauvais sang et a tué définitivement son journal «Lumina» qui ne verra plus le jour). *Il a conseillé d'envoyer à Berlin un ou deux délégués permanents* (il a suggéré le nom d'Arion et de Nenitzescu) pour défendre les intérêts du pays; ces délégués devraient être désignés en commun par Carp et Marghiloman; toute autre visite pourrait n'aboutir qu'à des désillusions pour le visiteur; il faudrait qu'il y eut entente, en laissant de côté les questions intérieures. Je ne puis noter tous les détails d'opinions transmises de seconde main; j'ai noté ce qui m'a paru directement me toucher. Arion, bien entendu influencé, prêche déjà pour une entente, tout au moins une conversation avec Carp, *en laissant de côté les questions de programme*. Jamais je ne laisserai de côté le programme, lui dis-je; quant à une conversation, elle n'aura lieu que lorsque Carp me la demandera.

A 1 h. *Mirbach* déjeune chez moi avec Th. Rosetti, Mehedinți et Stirbey. Je lui fais part de l'avis donné par Hentsch et le prie de prendre note que si à Berlin je devais être un

importun sau dacă s'ar sta de vorbă cu mine numai cu gura pe jumătate, ași renunța mai de grabă la orice proiect de călătorie. — El : A telegrafiat la Berlin, răspunsul n'a sosit încă, dar va clarifica toate punctele. Imi mulțumește că l'am vestit. «Hentsch a propus această delegație permanentă la Berlin ? Mie nu mi-a suflat nici un cuvânt despre aceasta». (Tonul avea sensul clar : dar eu la ce servesc ?) «Trebuie să înțelegeți prin acest fapt, de câte divergențe te izbești ; militarii ar trebui să se ocupe de ceea ce este meseria lor ». — Am cerut încă odată să se definească bine îngrădirea vizitei mele eventuale și să nu se facă indiscreții în privința tronului, care este mărul de discordie.

G. Stirbey, după dejun, îmi comunică că Lupu Kostake a adunat iscălituri pe un formular litografiat pe care îl duce din oraș în oraș. Pessiacov a venit să ne ceară instrucții. In plasă au căzut mai mulți. Am povestit faptul la Jockey Club și toată lumea a fost de acord a găsi procederea deplasată în acest moment.

importun ou si l'on ne devait causer qu'à mi-voix avec moi, je renoncerais plutôt à tout projet de voyage. — Lui: Il a télégraphié à Berlin; la réponse n'est pas venue, mais il élucidera tous les points. Il me remercie de l'avoir averti. «Hentsch a proposé cette déléation permanente à Berlin ? Et il ne m'a touché mot de rien. — (Le ton et les développements voulaient clairement dire : et moi, à quoi est-ce que jè sers ?) «Vous devez comprendre par là à combien de divergences on se heurte: les militaires devraient s'occuper de ce qui est leur état». Il y a eu aussi une phrase «pour ceux qui veulent outrer leur petite personnalité ».

J'ai encore une fois demandé à bien définir les contours de ma visite éventuelle et à ce qu'on ne fit pas des indiscretions au sujet du Trône, une pomme de discorde.

Stirbey, après déjeuner, me communique que Lupu a rassemblé des signatures sur un formulaire lithographié qu'il porte de ville en ville. Pessiacov est venu prendre nos instructions. Dans le panneau sont tombés Pazu, le général Gigartu, le préfet Cernatescu et le vieux Bumbacila ! J'ai dénoncé le fait au Jockey et réellement on a trouvé le procédé déplorable à l'heure présente.

— Germanii au străpuns frontul rus la vest de Tarnopol, la Zloczow. Mirbach spune că la Statul-Major sunt foarte mulțumiți.

Cuvântul «străpuns» se află în comunicatul oficial: deci este o operație care poate avea efecte mari.

Administratorul meu Ilescu se întoarce dela Fundeni. El a fost silit să plătească 3000 de lei o factură de comande de rufărie de masă și de serviciu. poate și de alte articole, pe care ofițerii dela etapă au făcut-o pentru uzul lor personal !

21 Iulie. — Nu se vorbește decât de tentativa de a se «comanda» un partid pentru Carp. Virgil Arion a chemat pe prefectul Tamara la ministerul de interne : «Germanii desemnează, în vederea unor mari evenimente, pe Carp ; trebuie să fim uniți într'o manifestație a supra persoanei lui, etc». — După știrile pe cari mi le da Popescu, dela «Neue Freie Presse», Arthur Rosenberg s'ar fi lăudat că peste 15 zile «partidul d-lui Marghiloman» va fi împărțit. Având în vedere că Rosenberg este omul lui Nenițescu, din partea aceasta pornește dar toată acțiunea.

Les Allemands ont percé le front russe à l'Ouest de Tarnopol, à Zloczow. Mirbach disait qu'à l'état-major on était très content. Le mot «percé» se trouve dans le communiqué officiel: c'est donc une opération pouvant avoir de gros effets.

— Ilescu (mon administrateur) vient de Fundeni. On l'a obligé à payer 3000 lei une facture de commande de linge de table et de service — d'autres articles peut-être encore — que les officiers de l'étape ont faite pour leur usage personnel!

21 juillet. — On ne cause que de la tentative de «commander» un parti pour Carp. Virgil Arion a appelé à l'Intérieur le préfet Tamara : «les Allemands désignent en vue de grands événements Carp; il faut que nous soyons unis dans une manifestation sur sa personne; etc». D'après les renseignements que me fournit Popescu («Neue Freie Presse»). Arthur Rosenberg se serait vanté que dans 15 jours le parti de Mr. Marghiloman sera divisé. Etant donné que Rosenberg est l'homme de Nenițescu, c'est de ce côté-là que part toute la poussée.

— *Brănișteanu* a avut o conversație cu *Hentsch*, care a fost prevenit de eroarea ce se comite bazând toată politica viitorului pe o persoană, *Carp*, și de a nu mai vedea nimic împrejur. — Am prevenit pe *Brănișteanu* de sânge rău pe care l-a făcut interviewul din «*Az Est*». *Brănișteanu* îl blamează, cum blamează și memorandumul.

22 Iulie. — Am scris eri colonelului *Hentsch*, care mi-a răspuns imediat că astăzi sau mâine la ora 11 îl voi găsi, liber, la biroul lui. I-am expus patru afaceri nepolitice : 1) Starea oribilă a prizonierilor noștri în Bulgaria. El a avut o expresiune de desgust, mai eloquentă decât orice. Dealtminterea, mai târziu, el a tratat pe Bulgari de : «mojicii noștri aliați». Am cerut posibilitatea de a trimite pachete întocmai ca prizonierilor din Germania. — El : «Dacă o cer aci, voi fi refuzat net; este mai bine să fac Cartierul General să intervie». — 2) Am cerut punerea în libertate a lui *I. Izvoranu*, senator liberal. El e arestat, pe când liberalii cari au excitat la intrarea în război fac parte din consiliul comunal la *Craiova*. El cunoaște acest punct și ia

Branisteanu a eu une conversation avec *Hentsch*, qui a été prévenu par lui de l'erreur qu'on commet en fondant toute la politique de l'avenir sur une personne, *Carp*, et ne rien voir de plus autour de soi. J'ai prévenu *Branisteanu* du mauvais sang que l'interview de l'«*Az Est*» avait fait. *Branisteanu* le blâme, comme il blâme le memorandum.

22 juillet. — Hier j'ai écrit au colonel *Hentsch*, qui m'a aussitôt répondu qu'aujourd'hui ou demain, 11 h., je le trouverai libre à son bureau. Je lui ai exposé quatre affaires non politiques: 1) L'état affreux de nos prisonniers en Bulgarie. Il a fait un visage de dégoût qui en disait plus long que tout. D'ailleurs, plus tard il a traité les Bulgares de «*unsere groben Verbündete*». J'ai demandé la possibilité d'envoyer des «*Liebesgaben*», comme en Allemagne. — *Lui*: Si je le leur demande ici, ce sera refusé net: il faut mieux que je fasse intervenir notre Oberquartier; 2) Demandé élargissement de *I. Izvoranu*, sénateur libéral. On l'arrête alors que des libéraux qui ont excité à la guerre sont dans le conseil communal de *Craiova*. Il sait ce dernier point aussi. Pris note.

notă.—3) L'am rugat să nu continue deținerea d-nei Lizon Greceanu și să nu fie pedeștită decât cu o amendă. El nu cunoștea afacerea.—4) Am remis cererea lui Seceleanu referitoare la moșia ce o are în indiviziune cu fratele său, și care e pusă sub sequestru. — Apoi vorbim politică. Ii semnez campania întreprinsă de ministrii cu scopul de a împărți partidul conservator, sub protecția Germaniei și cu publicitatea lui «Bukarester Tagblatt». — Colonelul îmi răspunde că n'are cunoștință de această campanie, dar că de sigur ea nu va avea publicitatea gazetei sale. In politică el înțelege să fie absolut neutru, dar ar fi bucuros dacă s'ar afla la Berlin că suntem uniți Carp și cu mine, pentru a susține politica germană.—Eu : «Sâmbăta trecută au venit la mine, pentru a-mi cere o colaborare cu Carp, ca să nu rămâe izolat ; nu este posibil să ne înțelegem pentru a răsturna pe Rege și dinastia lui; chestiunea aceasta trebuie să fie regulată întâi de Germania și nu este încă grabnică; n'avem nevoie să ne înțelegem pentru o politică : doi ani de lupte indică opiniile mele; deci, dacă se vrea o unire, ea nu este necesară decât pentru un program de refor-

3) Prié de ne pas continuer la détention de Lizon Greceanu et de ne la punir que d'une amende. Il ignorait l'affaire.
4) Remis la demande de Seceleanu au sujet de la terre qu'il a part indivis avec son frère et qui est sous séquestre.

Nous causons ensuite politique. Je lui signale la campagne entreprise par les ministres en vue de diviser le parti conservateur sous le couvert de l'Allemagne et avec la publicité du «Bukarester Tagblatt». *Le Colonel me dit de suite qu'il ignore cette campagne, mais que certainement elle n'aura pas la publicité de son journal.* En politique, il entend être absolument neutre, mais il aurait été heureux si on avait appris à Berlin que nous sommes unis, Carp et moi, pour soutenir la politique allemande. — *Moi*: On est venu samedi dernier me demander une collaboration avec Carp pour qu'il ne reste pas isolé; pas possible de nous entendre pour renverser le Roi et la dynastie: c'est une question à régler d'abord par l'Allemagne et le cas n'est pas encore immédiat; pas besoin de nous entendre pour une politique: deux années de lentes indiquent mes opinions; donc, si on veut une union, elle n'est nécessaire que pour un programme

me; în aceasta privință C. Arion și Lupu Kostake îmi spun : «Nimic de făcut; Carp vrea un guvern neconstituțional; pentru el nu exista o chestiune agrară». Cum am declinat o soluție imediată, s'au grăbit să încerce să constituiască un partid administrativ. «Este copilăresc să vrei să clădești ceva cu un partid creat din poruncă superioară, și mai ales dacă vrei să susții cu el politica germană, nu este nici o mândrie», am spus eu în germana mea stricată. — Colonelul : «Chestia dinastică este, pentru Germania, o chestie de ordinul al treilea ; ea nu joacă nici un rol în combinațiile noastre; evident, eu nu admit comediile Austriacilor cari ajung până la propagandă : «Suntem Puterea»; evenimentele din Galiția au probat-o și nu admit ca contele Czernin să se dedea aci la o lucrare anti-germană ; însă România va alege pe cine îi place, nu astăzi, dar când va suna 'acest ceas încă îndepărtat. Evident că noi ținem la România, fiindcă avem nevoie de ea, nu din sentiment, și o vrem cât mai mare posibilă...» Eu : «Fac și eu politică germană, nu din sentiment, dar din motiv politic și dacă ați fi fost aliații Rusiei, ași fi fost contra dv.». Colonelul, surâ-

de réformes; là-dessus, Arion et Lupu me disent: «Rien à faire; Carp veut un gouvernement non constitutionnel; pour lui il n'existe pas de question agraire». Comme j'ai décliné une solution immédiate, on s'est empressé de chercher à constituer un parti administratif. «Eine Partei beschaffen auf oberen Befehl, wenn man damit etwas gründen will, ist es kindisch, und besonders eine deutsche Politik zum Unterstützen ist er nicht stolz genug», ai je formulé en mon mauvais allemand. — *Le colonel*: La question dynastique est pour l'Allemagne de *troisième ordre*; elle ne joue aucun rôle dans nos combinaisons; évidemment, je n'admets pas que les comédies des Autrichiens aboutissent à une propagande : «Wir sind die Macht» et les événements de Galicie l'ont prouvé et nous n'entendons pas que le comte Czernin fasse ici un travail anti-allemand, mais la Roumanie choisira qui lui plait, pas aujourd'hui, mais quand cette heure lointaine aura sonné. Evidemment nous tenons à la Roumanie, parceque nous en avons besoin; pas par sentiment, et nous la voulons aussi grande que possible. — *Moi*: Je fais aussi de la politique allemande non par sentiment, mais par raison politique et si vous aviez été les alliés de la Russie, j'aurais été

zând : «Dacă am fi fost aliații Rusiei, aceasta ar fi fost mai bine și pentru dv. și pentru noi». — (Nota: Caprivi e acela care a rupt alianța). Colonelul : «Cea mai buna politică pe care o pot face aci este să fac lucrare bună germană. Sunt neutru. D-nii aceia au venit la mine și mi-au vorbit de necesitatea unei uniri. N'am nici o idee de lucrarea ce se face, și gazeta mea nu va publica nimic». — Eu : «Dar există precedentul cu telegrama din Ploești». — El : «Era într'o zi de sărbătoare și cu totul ocazional». — De două ori colonelul a dat asigurarea că nu se va publica nimic.

Nota predominantă : mânie în contra Austriacilor, dispreț pentru Bulgari. Ii place să vorbească; fraza e frumoasă și curge cu abundență. El este foarte mirat să vadă că doi Români nu au aceeași părere asupra unei terțe persoane, oricare ar fi ea. Lupu Kostake ? Un copil : inima pe limba ; în plin prânz, la Tülff, el i-a spus ceea ce îi încredințase generalul von Zentler cu privire la Basarabia : «L-am făcut să tacă, căci von Zentler ar găsi ciudat să se povestească, în acest mod, spusele sale!» Ce sunt frații Arion ? — Eu : «Constantin este un om

contre vous. — Le colonel souriant: «Cela aurait mieux valu et pour vous et pour nous». (Nota: c'est Caprivi qui a rompu l'alliance). — *Le colonel*: La meilleure politique que je puisse faire ici, c'est de faire du bon travail allemand. Je suis neutre. Ces Messieurs sont venus à moi, et ont parlé de la nécessité d'une union. Je n'ai aucune idée du travail qui se fait et mon journal ne publiera rien. — *Moi*: Mais il y a le précédent du télégramme de Ploesti. — *Lui*: C'était pour un jour de fête et tout occasionnel. — Le Colonel par deux fois a donné l'assurance qu'on ne publiera rien.

La note dominante: colere contre l'Autriche; il aime parler; la phrase est jolie et coule d'abondance. Mépris pour les Bulgares. Etonné de voir que deux Roumains n'ont pas la même opinion sur une tierce personne, quelle qu'elle soit. Lupu Kostake? Un enfant: le coeur sur la langue. En plein dîner chez Tülff, il lui a dit ce que le général von Zentler lui avait confié au sujet de la Bessarabie: «je l'ai fait taire et c'est von Zentler qui trouverait drôle qu'on racontât ainsi sa conversation!» — Qu'est-ce que les frères Arion?—*Moi*: Constantin est un garçon fin, somme toute assez fidèle, mais

subțire, credincios. Virgil un om de talent, care are nenorocirea să aiba nevoi, așa că Take Ionescu, Costinescu Carp și cu mine l-am avut, pe rând, în slujba noastră !» O observație foarte justă a colonelului : « Révolution française a fost aducerea la putere a burgheziei (tiers état) ; acest război însemnează intrarea pe scenă a celei de a patra pături ; este treaba conservatorilor să-î iasă înainte și să o cârmuiască ».

23 Iulie. — Acțiunea în vederea întemeerii partidului carpist este viguroasă. Pessiacov dela Craiova, trimis într'adins, îmi spune că Lupu Kostake a lăsat lui Gârleșteanu formularul de iscălit, pe motivul că Germanii cer o manifestație pentru a opri propaganda austriacă. Cicerone Budișteanu află dela generalul Gigârtu că Lupu Kostake ar fi spus : « Austria cere Oltenia, d. Marghiloman este partizanul politicei austriace, etc. ». Prefecții au fost convocați, dar, după o conferință în comun, unele obiecții fiind prezentate mai ales de Ză-

qui dresse l'oreille à tous les vents. Virgile un homme de talent, qui a le malheur d'avoir des besoins ; aussi Take Ionescu, Costinescu, moi et Carp l'avons eu à tour de rôle à notre service. — Conversation de 5 quarts d'heure. Une observation très juste : La révolution française a été l'avènement du tiers état ; cette guerre marque l'entrée en scène du quatrième état ; c'est aux conservateurs à aller au-devant et à le guider.

Très poli et me reconduisant jusque sur le pallier.

Le soir j'ai eu Lupu à dîner et Tzigara, comme si de rien n'était. Pas un mot de politique.

23 juillet. — L'action en vue de la fondation du parti carliste est vigoureuse. Pessiacow de Craiova, envoyé tout exprès, me dit que Lupu Kostake a laissé le formulaire à signer à Garleșteanu, sous le motif que les Allemands demandent une manifestation pour couper cour à la propagande autrichienne.

Cicerone Budișteanu tient du général Gigârtu que Lupu aurait dit : l'Autriche exige Oltenia ; Mr. Marghiloman est partisan de la politique autrichienne, etc., etc.

Les préfets ont été convoqués, mais après conférence en commun, des objections ayant été présentées surtout par Ză-

noagă, nu li s'a remis încă hârtia de semnat : «S'a constituit un comitet (?) care s'a pus în capul acestei mișcări și care redactează manifestul !»

— La ora 4 *Tzigara*, întovărășit de Bărbătescu, vrea să mă convingă că dacă m'ași pune în capul mișcării și dacă aș semna cel dintâi, ași împiedica-o să fie îndreptată în contra mea ! (Naivă mărturisire a adevăratului caracter al manifestației). Ii explic cât de mult această organizare va arunca asupra lui Carp rușinea nemeritată de a fi agentul german, desemnat sub presiunea baionetelor. Povățuindu-i să se astâmpere, dacă vor să uit, am spus lui *Tzigara* : «Să o văd și pe asta : administrația lui *Tzigara* adunând iscălituri politice !» — El a plecat fără să mai sufle un cuvânt, având aerul foarte plictisit !

24 Iulie. — Întâlnind pe Golescu pe stradă, am scuturat cum se cuvine pe acei cari turbură liniștea partidului calomniindu-mă, și cu atâta vehemență în câtsigur că și-a luat și el partea care i se cuvenea, și a dus-o caldă lui Lupu Kostake.

— Dombrowsky, la curent cu tot ce se uneltește, a și redactat un raport, destul de exact, pe care mi-l ci-

noagă, on ne leur a pas encore remis le papier à signer : «un Comité est constitué (?), qui s'est mis à la tête de ce mouvement et qui rédige le manifeste!» A 4 h. *Tzigara*, flanqué de *Barbatescu*, veut me convaincre que si je prenais la tête du mouvement et si je signerais le premier — je l'empêcherais d'être dirigé contre moi ! (Naïf aveu du véritable caractère de la manifestation). Je lui explique combien cette organisation mettra sur *Carp* l'opprobre immérité d'être l'agent allemand désigné sous la pression des bayonnettes. En les engageant de se tenir tranquilles si on veut que j'oublie, je lui ai dit : «O s'o văd și pe asta : administrația lui *Tzigara* adunând iscălituri politice!» — Il est parti sans mot dire, l'air très embêté!

24 juillet. — Rencontré *Golescu* dans la rue. Si bien lavé la tête à ceux qui troublent la paix du parti en me calomniant, et avec de tels éclats de voix qu'il en a pris son paquet. Il a dû le porter tout chaud à *Lupu*.

Dombrowski, au courant de tout ce qui se trame, a déjà rédigé un rapport assez exact qu'il me lit. Il ignore le côté

tește. El nu cunoaște partea anti-austriacă a propagandei lui Lupu Kostake și a lui Virgil Arion. Cum în acest raport se spune ca Arthur Rosenberg s'a lăudat că peste 15 zile «s'a ispravit cu Marghiloman», — îl întreb dacă spusele lui Popescu privitor la aceasta sunt adevărate : Dombrovsky mi-a confirmat faptul. Nenițescu-Rosenberg : aceasta zice multe !

— *Horstmann*, care și-a pierdut părintele, se reîntoarce dela Frankfurt și Berlin. El este în curent cu toate aceste intrigi pe care le blamează. Criza Cancelarului, care părea că va fi formidabilă, s'a terminat foarte ușor. Un surâs la dreapta, o promisiune celor din stânga, și iată liniștea câștigată pentru 6 luni. Militarii cari au propus pe Michaëlis nu-și vor ajunge scopul ; mai ales că acesta nu va ține locul cald pentru Ludendorff, cum o cred ei, căci Ludendorff nu va fi Cancelar. Michaëlis e om cu voință, iar Impăratul va impune tăcere generalilor, zicându-le : «Voi l'ați desemnat». Nu se crede ca Zimmerman să rămâe la postul său; ambasadorul din Constantinopol d-l de Kühlmann, e acel care are cele mai mari șanse.

anti-autrichien de la propagande de Lupu et de Virgile. Comme dans ce rapport il est dit que Arthur Rosenberg s'est vanté que dans 15 jours «es ist los mit dem Marghiloman», je l'interroge s'il est vrai ce que m'avait rapporté Popescu que Rosenberg s'était vanté de faire sauter en 15 jours mon parti, il m'a confirmé le fait. — Nentescu-Rosenberg, — cela en dit long.

Horstmann, qui a perdu son père, revient de Francfort, Berlin. Il est déjà au courant de toutes ces intrigues qu'il blâme. La crise du Chancelier, qui semblait formidable, a fini avec une facilité rare. Un sourire à la droite, une promesse à gauche, et voilà pour six mois de tranquillité. Les militaires qui ont proposé Michaëlis n'y trouveront pas leur compte ; il ne tiendra surtout pas chaude la place pour Ludendorff, comme on le croit et qui ne sera pas chancelier. Michaëlis a sa volonté et l'Empereur imposera silence aux généraux en leur disant: c'est vous qui l'avez désigné. On croit pas que Zimmermann reste à son poste; c'est l'Ambassadeur de Constantinople Mr. de Kühlmann qui a les meilleures chances.

Zănoagă îmi spune că s'a anunțat prefectilor că trebuind a se face oarecare îndreptări manifestului, li se va trimite textul mai târziu. Sa fie oare cumințenie ? Se opun poate Germanii ? Zănoagă îmi spune că își va da mai de grabă demisia de cât sa se preteze la o astfel de manevră.

25 Iulie. — Astăzi este ziua ambasadelor : totul gravitează împrejurul plebiscitului carpist.

Verzea blamează tot ce se petrece ; el mă roagă să nu mă despart de Stere ; mă povățuiește, dacă merg la Viena, să nu văd pe Românii cari au politica lor și cari se agață de formula lui Stere ; el se năpustește asupra lui Lupu Kostake, a cărui ușurință se apropie de inconștientă. Nu este blând nici pentru Dobrovici.

— *Antipa*: Este primul lui pas politic. El este foarte bine cu Hentsch, care i-a spus : «Nu a eșit nimic : acești domni nu se pot înțelege». (Presupun că este vorba de conversația mea cu Hentsch). — *Antipa* i-a răspuns foarte cuminte : «*Afacerea nu este încă coaptă*». — *Antipa* găsește această petiționare nefastă. El ține cu Carp, dar găsește și el că trebuie să se renunțe la ideile reac-

Zanoaga me dit qu'on a annoncé aux préfets que le manifeste devant subir des retouches, on leur enverra plus tard le texte. Est-ce sagesse ? Est-ce les Allemands qui mettent le holà ? *Zanoaga* dit qu'il donnera sa démission plutôt que de se prêter à la manoeuvre.

25 juillet. — C'est la journée aux ambassades : tout gravite autour du plébiscite carpiste.

Verzea : blâme tout ce qui se passe ; me prie de ne pas me séparer de Stere ; si je vais à Wien, de ne pas rechercher les Roumains qui ont leur politique et qui se raccocheraient à la formule de Stere ; fonce sur Lupu Kostake, dont la légèreté confine à l'inconscience. N'est pas tendre pour Dobrovici.

Antipa : c'est son premier pas politique. Il est très bien avec Hentsch, qui lui a dit : «Il n'en est rien sorti ; ces Messieurs ne peuvent s'entendre». (Je suppose qu'il s'agit de ma conversation avec lui, Hentsch). *Antipa* lui a répondu sagement : «Die Sache ist noch nicht reif». *Antipa* trouve le pétitionnement nuisible. Il tient pour Carp, mais trouve aussi qu'il faut renoncer aux idées réactionnelles. Je lui

ționare. Eu îi spun : «Să se astâmpere : nu voi face pacea fara Carp, cum nici el nu o poate face fără mine. Am însă un avantaj : eu pot governa fara Carp, el nu poate governa fără mine, și nu voi uza de acest avantaj».

— *Golescu* vrea să scuze pe *Lupu Kostake*, care n'ar fi spus niciodată că fac politica austriacă cu cedări de teritorii, etc. — Am replicat liniștit că *Lupu Kostake* minte. Ii spun modul meu de a gândi și în privința lui *Theodoru* pe care vrea să-l apere.

— *Dobrovici* a fost sondat de *Lupu Kostake*, care nu prea înțelege motivul acestui demers. I-am citit formula pe care am avut-o prin mijlocirea lui *Moroianu*. «Dar, asta e o formulă de dictatură Carp !» zice el. Imi comunică în acelaș timp demisia lui *Vârnav*, care n'a putut rămâne liniștit la primărie nici 15 zile.

— *Stere* îmi explică că n'a dat niciun interview la «Az-Est», că memorandumul său a fost dus la cartierul general (?), că prin îngăduința guvernului german a putut să-l ducă apoi la Viena, — altfel acest document n'ar fi putut trece frontiera; că în epoca când l'a scris,

dis: qu'on se tienne tranquille, je ne ferais pas la paix sans Carp, comme il ne peut la faire sans moi. J'ai un avantage: je peux gouverner sans Carp, il ne peut gouverner sans moi, et je n'userais pas de cet avantage.

Golescu veut excuser *Lupu* qui n'aurait jamais dit que je suis de la politique autrichienne avec cession de territoire, etc. Je lui réplique que *Lupu Kostake* ment tranquillement. Je lui dis de *Theodoru* — qu'il veut défendre — ma façon de penser.

Dobrovici a été tâté par *Lupu Kostake*. Il ne comprenait pas trop le sens de cette démarche. Je lui lis la formule que j'ai eue par les soins de *Moroianu* : «Mais c'est une formule de dictature Carp!». Il blâme aussi en fin de compte. Il me communique la plaisante démission de *Varnav* qui n'a pu rester 15 jours tranquille à la Mairie.

Stere m'explique qu'il n'a pas donné d'interview à l'«Az Est», que son memorandum a été porté au Quartier Général (?), que c'est par concession du gouvernement allemand qu'il a pu le porter à Wien — autrement l'écrit n'aurait pu passer la frontière; qu'à l'époque où il l'a fait, il s'agissait surtout de trouver des combinaisons pour sauver

era vorba mai cu seamă de a găsi anume combinațiuni pentru a scăpa Dobrogea; ca, pe ce altă parte, Carp, așa de intransigent azi, concepușe atunci un Stat independent, alcătuit din Dobrogea și Gurile Dunării, ca o soluțiune-tampon față de Bulgaria, și că în sfârșit, el Stere, ar fi răspuns: «mai bine anexiunea decât să pierdem gurile Dunării». — Dânsul mai adaogă că niciodată nu se gândise la o soluțiune care să nu aibă asentimentul Germaniei.

— Hinna pledează pentru o apropiere. El cere ca să mai vorbesc cu Lupu Kostake, deși n'are aerul că susține această manifestațiune.

— Ruperea frontului rus la Zloczow ia proporțiã unei operațiuni foarte mari. Aliații au luat Tarnopol, pe care Rușii îl ocupau încă dela 1914, iar la sud, Stanislau și Nadworna. Rușii se retrag pe un front de 250 km. Cercurile militare cred că faptul acesta le-ar permite să ia Moldova fără mari sacrificii.

26 Iulie. — D-l *Horstmann*, care a dejunat la mine, iese dela Welzer. Amândoi erau de părere că înjghebarrea unui partid carpist (sic) acum, ar fi un non-sens și

la Dobrogea; *que Carp, si entier aujourd'hui, avait imaginé alors un Etat indépendant composé de la Dobrogea et des Bouches de Danube, comme solution-tampon vis-à-vis des Bulgares, et que lui Stere avait répondu: plutôt l'annexion que de perdre aussi les bouches du Danube. Que jamais il n'avait pensé à une solution qui n'eût pas l'entier agrément de l'Allemagne.*

Hinna plaide le rapprochement. Il demande que je cause encore avec Lupu Kostake. Il n'a pas l'air de soutenir la manifestation.

La rupture du front russe à Zloczow prend les proportions d'une opération très grande. Les alliés ont pris Tarnopol que les Russes occupaient depuis 1914 et au sud Stanislau et Nadworna. Les Russes se retirent sur un front de 250 kil. Les cercles militaires croient que cela peut donner la Moldavie sans grands sacrifices.

26 juillet. — *Mr. Horstmann*, qui a déjeuné chez moi, sort de chez Welzer. Ils étaient d'accord que la fondation à cette heure d'un parti Carpiste (sic) était un non sens et quelque chose de ridicule. (*Horstmann* ne savait pas que *Welzer* avait été du voyage avec Lupu et il riait de bon coeur au

un lucru ridicul. (Horstmann nu ştia că Welzer călătorese cu Lupu Kostake şi râdea cu poftă aducându-şi a-minte de calificativele întrebuiţate pentru a caracteriza această manoperă). El adaogă : «Toate astea vor cădea şi jurnalul nu va publica nimic; dacă aşi fi fost aci, nu s'ar fi publicat scrisoarea dela Piteşti». Am înţeles că ziua de naştere a lui Carp a trebuit să se serbeze cu mare alai pentru că dânsul era supărat de toate laudele făcute de presă cu ocaziunea morţii lui Maiorescu.

— Ura lui Carp e bolnăvicioasă. D-na Didina Cantacuzino mi-a povestit (27 Iulie 1917) că, vorbind cu dânsul despre ortodoxia sa, Carp i-a spus : «Nu voiu mai îngădui să funcţionaţi, dacă nu eliminaţi pe Mehedinţi din comitetul vostru». Mehedinţi fusese numit de Maiorescu în testamentul său pentru publicarea scrierilor sale. Când Ianovici a voit să anunţe lui Carp moartea lui Maiorescu, Carp i-a tăiat vorba şi fără nici o emoţie a răspuns : «Pentru mine Maiorescu era mort de patru ani». (Verzea).

— Horstmann examinează cu mine ipotezele cari ar putea să se prezinte după ocuparea Moldovei; îmi spune că în definitiv, nu numai că este de acord, dar că

souvenir de qualificatifs employés pour caractériser la manœuvre). Il dit encore : tout ceci tombera et le journal ne publiera rien; si j'avais été ici, on n'aurait pas publié la lettre de Pitesti. J'ai compris que pour le jour de naissance de Carp on avait dû faire du flâfla, parcequ'il s'est fâché des honneurs rendus par la presse à Maiorescu mort. La haine de Carp est malade. Didine Cantacuzène m'a raconté (27 juillet 1917) qu'ayant causé avec Carp de son «Ortodoxie», Carp lui a dit : Je ne vous permettrai pas de fonctionner si vous n'éliminez pas Mehedinţi de votre Comité. Mehedinţi est nommé par Maiorescu dans son testament pour la publication de ses papiers ! — Lorsque Ianovici a voulu annoncer avec ménagements à Carp la mort de Maiorescu, Carp lui a coupé la parole et sans émotion : «Pentru mine Maiorescu era mort de patru ani», (Verzea).

Horstmann examine avec moi les hypothèses qui peuvent se présenter après le nettoyage de la Moldavie; en tout, il me dit être non seulement d'accord, mais avoir eu les

ar fi avut aceleași soluțiuni, atunci când a discutat cu Mirbach.

El admite, ca și mine, că dacă Regele oferă pacea, I s'ar putea cere să fie reprezentat printr'un alt guvern decât Brătianu, dar că nu s'ar putea refuza propunerea de a trata. Mai admite că, dacă Regele abdică, nu se poate refuza să se trateze cu succesorul său. Dacă Regele trece Prutul, admite să se constituie un guvern revoluționar, — cu toate partidele prietene ale Germaniei și cu majoritatea bărbaților marcanți. — «Negreșit și cu d. Stere», zice el. — Evident, îi răspund. Apoi să se convoace un Parlament care să dea acestui guvern sancțiune legală spre a putea trata.

Faptul de a fi de acord n'are pentru mine decât semnificarea că aceste soluțiuni vor fi transmise la Berlin.

Horstmann adaogă : «Suntem fericiți că mergeți la «Berlin; acolo veți aranja toate aceste chestiuni, înțeleșul lor va fi mai ușor și vă veți întoarce cu soluțiuni»; apoi, în mod discret : «Ar fi mai bine să nu se spună «nimic lui Czernin, relativ la o pace separată».

27 Iulie. — Textul *moșionii* de semnat în favoarea

mêmes solutions en discutant avec Mirbach. Il admet comme moi que si le Roi offre la paix, on peut exiger qu'il soit représenté par un autre gouvernement que Bratiano, mais qu'on ne peut décliner la proposition de traiter. Il admet encore que si le Roi abdique, on ne peut refuser de traiter avec son successeur. Si le Roi passe le Pruth, il admet qu'on doit constituer un gouvernement révolutionnaire avec tous les partis amis de l'Allemagne et le maximum d'hommes marquants. — *Lui*: «Y compris Mr. Stere». — *Moi*: Evidemment... et convoquer un Parlement qui donne à ce gouvernement sanction légale et pouvoir de traiter. (Le fait d'être d'accord n'a pour moi que la signification que ces solutions seront transmises à Berlin). *Horstmann* ajoute, par deux fois : Nous sommes heureux que vous alliez à Berlin; là-bas, vous arrangerez toutes ces questions; on les comprendra plus facilement et vous viendrez avec des solutions, — puis, discrètement: «Il vaudrait mieux ne rien dire à Czernin au sujet d'une paix séparée».

27 juillet. — *Le texte de la motion à signer en faveur*

lui Carp este diferit de acela care fusese lăsat în Oltenia. Acolo era un dinte împotriva celor cari, așa zicând, voiau să sacrifice o parte din teritoriu. In textul definitiv, națiunea (?), în absența Camerelor, acordă depline puteri, fără nici o rezervă (dictatură), lui Carp.

— Verzea vine să-mi comunice, foarte scandalizat, că Nenițescu, deși ministru, cum pretinde dânsul că este, s'a numit membru în consiliul de administrație dela «Steaua». Ii anunț și eu că s'a introdus de asemenea și la «Generală» ! Colectiviști există în toate partidele...

28 Iulie. — *Virgîl Arion*, însoțit de Costică. Vine dela Călinești. Carp nu admite formula de adeziune grosolană care a circulat : «Ce, am eu nevoie să mă lăudați voi pe mine ?»...

Ii prezint exemplarul meu ; recunoaște că e conform cu originalul, dar că acest text coprinde erori ; astfel «Un Parlament» și nu «Parlamentul (actual) dacă s'ar... etc.». Carp nu voește nici direcțiunea unui partid, nici să aducă vre-o atingere partidului conservator ; chestiunile interioare le lasă altora, el fiind prea bătrân pentru

de Carp est différent de celui qui avait été laissé en Oltenie. Là-bas il y avait une pointe contre ceux qui soi-disant voulaient sacrifier une partie du territoire. Dans le texte définitif, la nation (?), en l'absence des Chambres, est censée donner pleins pouvoirs, sans aucune réserve (dictature), à Carp !

Verzea vient m'annoncer, très scandalisé, que Nenitzescu, tout ministre qu'il se prétend, s'est fait nommer conseiller d'administration à la «Steaua». Je lui annonce qu'en plus il s'est introduit aussi à la «Generală !» Les collectivistes existent dans tous les partis.

28 juillet. — *Virgile Arion*, accompagné de Costică. Il vient de Calinesti ; Carp n'admet pas la formule d'adhésion grotesque qu'on a fait circuler : «Ce am eu nevoie să mă lăudați voi pe mine ?» (Je lui présente mon exemplaire ; il reconnaît qu'il est conforme à l'original, mais que ce texte contient des erreurs ; ainsi «Un Parlament» et non pas «Parlamentul» (actual) dacă s'ar... etc.). Il ne donne pas son appui à ce texte etc...) Carp ne vent pas la direction d'un parti, ni porter atteinte au parti conservateur ; les questions intérieures, il les laisse à d'autres, étant trop

a se ocupa de dănsese. Voiu fi foarte bine primit la Călinești etc.

Din lunga discuțiune a eșit un acord : voiu merge să văd pe Carp înainte de plecarea mea, dar înțeleg să nu se mai vorbească de vre-o acțiune, nici de adeziuni pentru o formulă, oricare ar fi ea.

Virgil mi-a arătat un text scurt pe care l-am refuzat absolut : nici un angajament, de nici un fel. E condiția mea formală.

— La 5 ore, *conferință* cu Mehedinți, Dobrescu, Dristorian, Mavrojany, Marius Theodorian, pentru a preveni pe cei din București de vre-o surprindere. La restaurant se adună semnături ; la Jockey, Beldiman fiul a avut nerușinarea să scoată formula lui și să ceară lui Strat s'o semneze. Mi se spune că tema actuală este aceasta : s'a întrebat Marghiloman, dacă aprobă interviewul lui Stere, și Marghiloman, aprobându-l, totul a fost rupt între Carp și dânsul. Și oamenii cred, evident, că acest interview e ceva apocaliptic!... Or, acelaș limbaj a fost ținut și lui Strat și lui Krupenski.

vieux pour les aborder ; j'aurai le meilleur accueil à Calinesti, etc.

Du long plaidoyer, il est sorti un accord : *J'irai voir Carp avant mon départ, mais j'entends qu'on ne parle plus d'une action quelconque ni d'adhésion pour une formule quelle qu'elle soit.*

Virgile m'avait exhibé un texte court que j'ai absolument refusé : aucun racolage d'aucune sorte. C'est ma condition formelle.

A 5 h. conférence avec Mehedinți, Dobrescu, Dristorian, Mavrojany, Marius Theodorian en vue de prévenir les gens de Bucarest qu'on pourrait surprendre. Au restaurant on sort des papiers et on vous les fait signer ; au Jockey le petit Beldimano a eu l'impudeur de sortir sa petite formule avec une plume et de demander à Strat sa signature. On me dit que le thème actuel est : on a demandé à Marghiloman s'il approuvait l'interview de Stere et Marghiloman l'ayant approuvé, tout a été rompu entre Carp et lui. Et les gens évidemment croient que cette interview est quelque chose d'apocalyptique. Or, le même langage a été tenu à Strat et

(Dânșii mi-au istorisit-o eri, pe balconul dela club). Deci, cuvânt de ordine general.

29 Iulie. — *Victoria română.* — De trei zile comunicatele spuneau: am cedat teren în valea Putnei, la Soveja și Negrileşti; apoi retragerea noastră s'a efectuat pe înălțimile munților Bereczk; de două ori menționează: «comunicatul român n'a sosit». Tunul s'a auzit din multe locuri, chiar din București. Se află că armata română a întreprins o acțiune strălucită în valea Putnei; a luat șase tunuri de calibru mare, multe mitraliere și, după cât se spune, numeroși prizonieri. Această efortare, chiar de ar rămâne sterilă, căci ea nu poate compensa, nici opri marșul triumfal în Galiția, are totuși pentru noi mângâierea că, dacă pacea ar fi apropiată, armata noastră ar înregistra la activul ei o victorie și o reabilitare.

Dea Dumnezeu ca dânsa să nu facă pe guvern să-și piardă capul și să-i dea încă o iluziune asupra dezastrului rus!...

Marșul spre Est al aliaților e zdrobitor. Kolomea a fost luată împreună cu nodul cel mare al său de comu-

Krupenski (ils me l'ont raconté hier sur le balcon du Club); donc mot d'ordre général.

29 juillet. — *Victoire roumaine.* — Depuis 3 jours les communiqués portaient: Nous avons cédé du terrain dans la vallée de la Putna, à Soveja et Negrileşti; puis notre retraite s'est faite sur les hauteurs des monts Bereczk; deux fois mention: «communiqué roumain pas arrivé». On avait perçu le canon de maints endroits, de Bucarest même.—On apprend que l'armée roumaine a fait une action d'éclat dans la vallée Putna: elle a pris six gros canons (Haubitzen), beaucoup de mitrailleuses et, dit-on, beaucoup de prisonniers. Cet effort—resterait-il stérile, car il ne peut compenser ni arrêter la marche triomphale de Galicie? — a pour nous la douce ur que si la paix venait, notre armée resterait sur une victoire et une réhabilitation. Dieu veuille qu'elle ne fasse pas perdre la tête au gouvernement et lui fasse encore illusion sur le désastre russe.

La marche vers l'Est des alliés est écrasante; Kolomea est pris avec son grand noyau de communications; Czerno-

nicațiuni; Cernăuți, ocupat — e zvonul general — și râul Zbrucz, vechiul hotar al Galiției, este atins. Bucovina poate fi considerată ca liberată. Colonelul *Hentsch* a spus lui C. Arion că în 15 zile Moldova poate fi socotită ca fiind ocupată de către aliați.

— *C. Arion* : *Hentsch* (l-a văzut ? i-a spus-o ?) e fericit că Carp cedează (?) asupra chestiunilor interioare; trebuie grăbit lucrul, căci situația se schimbă cu repezițiune. Va trebui, în manifestul pe care guvernul provizoriu îl va adresa țării, să se atingă în câteva cuvinte chestiunea țărănească și lărgirea votului. — E tocmai ceea ce am susținut eu cu statornicie. Numai să înțeleagă Carp !...

30 Iulie.—La dejun *Blome*, care mi-a adus pe d-l *Hubert Bastgen*, profesor la universitatea din Strassbourg, confesorul catolicilor din armata lui *Mackensen*. Tip interesant, franc, soldat chipeș. Este bun German, dar detestă pe Prusieni : «*Wir hassen die Preussen*». Dânsul pretinde că 50% din locurile dela partea sedentară, State-Majore, servicii civile etc. se dau numai Prusienilor.

witz occupé — c'est le bruit général — et la rivière Zbrucz, ancienne limite de la Galicie, est atteinte. La Bucovine peut être considérée comme libérée. Et le colonel *Hentsch* a dit à *Costica Arion* que dans 15 jours la Moldavie pouvait être considérée comme occupée par les alliés!...

C. Arion : *Hentsch* (l'a-t-il vu ? le lui a-t-il fait dire ?) est heureux que Carp cède (?) sur les questions intérieures; il faut se presser, car la situation mûrit rapidement; il faudra, dans le manifeste que le gouvernement provisoire adressera au pays, toucher un mot de la question paysanne et de l'élargissement du vote.

C'est bien ce que j'ai soutenu constamment! Pourvu que Carp le comprenne !

30 juillet. — Oublié de noter : samedi, eu à déjeuner *Blome*, qui m'a amené *Mr. Hubert Bastgen*, professeur à l'Université de Strassbourg, confesseur des catholiques, de l'armée *Mackensen*. Type intéressant, franc de collier, beau militaire, sans armes. Il est bon Allemand mais déteste les Prussiens : «*Wir hassen die Preussen*». Il prétend que dans toutes les places de tout repos états-majors, emplois civils, etc. se donnent 50% rien qu'aux Prussiens. Mon interlocuteur

Intrevorbitorul meu era rhenan; sentimentele sale le generaliza ca fiind aceleași în tot ținutul Rhinului.

— La Carp, totul pare că merge spre destindere. Mi se aduce noua formulă de petiționare, însă petiționarea în ea însăși așa de rău primită, încât o socotesc dela început ca fiind căzută în apă. Prefecții sunt cei dintâi cari refuză operațiunea.

— Ofensiva germană. *Comunicatul român.* — Cu toate asigurările ce mi se dau din nou, luarea orașului Cernăuți nu e confirmată de buletin; însă, cum Kutty (la sud de Kolomea) e luat și urmărirea se efectuează pe văile Sucevei și Moldovei; și cum, pe de altă parte, la Nord, aliații au depășit Husiatyn, Cernăuți rămânând în mijlocul unui arc de cerc, nu mai poate ține. Nordul Moldovei va cunoaște în curând năvălirea.

Acțiunea militară strălucită din valea Putnei este dată amănunțit în buletinul român ce publică «Pester Lloyd». Pentru ce s'a ascuns timp de două zile acest buletin?... După Vollanka, e vorba de o divizie de Landsturm a generalului von Gerock, care a fost surprinsă

était Rhénan. Ses sentiments il les généralisait comme étant ceux de tout le pays du Rhin.

Tout paraît être à la détente chez Carp. On m'apporte la nouvelle formule du pétitionnement, mais le pétitionnement en lui-même est si mal accueilli que je le considère comme tombé à l'eau. Les préfets sont les premiers à décliner l'opération.

Malgré les assurances qu'on me donne à nouveau, la prise de Czernowitz n'est pas confirmée par le bulletin, mais comme Kutty (Sud Kolomea) est pris et que la poursuite se fait par les vallées Suceava et Moldava et comme au Nord les alliés ont dépassé Husiatyn; Czernowitz, resté au milieu d'un arc de cercle, n'est plus tenable. Le nord de la Moldavie connaîtra bientôt l'invasion.

Le fait militaire, très brillant, de la vallée de la Putna est tout au long dans le bulletin roumain que publie le «Pester Lloyd». Pourquoi avoir caché deux jours durant ce bulletin? Selon Vollanka, c'est une division de «landsturm» du général von Gerock qui a été surprise et taillée. Mais il

și tăiată. Se pare însă că valea Putnei (Mehedinți și Verzea) nu conduce la un defileu și că, în această înfundătură, succesul nu poate duce la nici o desfășurare strategică ulterioară.

După comunicat, trupele generalului Ragoza și ale generalului Averescu au luat această ofensivă și au capturat 19 tunuri. — Comunicatele ruse sunt de plâns. Fiecare dată ele acuză trupele de defecțiune. Comunicatul din 25 Iulie relatează că 1-iul corp de gardă a pre-dat Tarnopol fără rezistență ; că diviziile 113, 155 și 174 la apus de Romanowsk s'au retras de pe câmpul de luptă din propria lor inițiativă; etc. etc.

1 August. — Eri vizita d-lui Oscar Anschütz, German născut în România, ofițer în serviciul Turciei. Dânsul cere îmbrăcăminte pentru opt prizonieri români din Smirna, cari sunt într'o stare îngrozitoare. «Dar, adogă el, nu trimiteți nimic prin poștă, căci n'ar ajunge la destinațiune. Se fură ca și în trecut. Unii se îmbogățesc fără rușine, alții mor de foame. Prizonierii nu sunt mai nenorociți ca populația civilă, însă această populație

semble que la vallée de la Putna (Mehedinti et Verzea) ne conduits pas à un défilé et que dans ce cul-de-sac le succès ne peut conduire à aucun développement stratégique ultérieur. Selon le communiqué, ce sont les troupes du général Ragoza (?) et du général Averescu qui ont pris cette offensive et capturé 19 canons.

Les communiqués russes sont lamentables. Chaque fois ils accusent les troupes de défection. Le communiqué du 25 juillet prétend que le 1-er corps de la garde a rendu Tarnopol sans résistance ; que les divisions 113, 155 et 174 à l'Ouest de Romanowsk se sont retirées du champ de bataille de leur propre initiative ; etc.

1-er août. — Hier visite de Mr. Oscar Anschütz, Allemand né en Roumanie. officier au service de la Turquie. Il sollicite des vêtements pour huit prisonniers roumains de Smyrna qui sont dans un dénûment affreux. «Mais n'envoyez rien par la poste, car cela n'arriverait pas à destination». On vole, comme par le passé. Les uns s'enrichissent outrageusement, les autres meurent de faim. Les prisonniers ne sont pas plus malheureux que la population civile. mais cette

piere fiind lipsită de tot și nimeni nu se îngrijește de ea...

D. Anschütz îmi spune că mulți ofițeri nu știu nici citi, nici scrie. S'a adus trupe otomane pe frontul rus-european unde, fiind bine hrănite și încadrate, fac minuni.

— *Plebiscitul* e bolnav. La Craiova, Corteanu a găsit toată lumea răsculată și indignată. Mitiță Gârleșteanu, încurcat, nu știa ce formă să dea unei redacțiuni corectate, căci textul înmănat lor coprindea o frază jiguitoare care mă privea personal. La Târgu-Jiu, prefectul n'a voit nici să citească ce e scris pe hârtie; refuz categoric. La fratele său, de asemenea, Lupu n'a găsit o primire mai bună. În fine, Tzigara îmi spune că mai mulți prefecti, între care și Marian, au înapoiat listele lor albe. Eri. Lupu nici n'a mai insistat pe lângă Frumușanu și Polimeride. Fiind convinși că totul se va aranja între Carp și mine, e o retragere pe toată linia. Singur prefectul Eitel (?) de Vâlcea a trimis în comune hârtia spre a fi semnată.

population crève par manque de tout et nul ne s'en soucie. Monsieur Anschütz me dit que beaucoup d'officiers ne savent ni lire, ni écrire. On a pris les troupes ottomanes sur le front russe européen, où, bien nourries et encadrées, elles font merveille.

Le plebiscite est malade. A Craiova, Corteanu a trouvé tout le monde sur pied et indigné. Le faiblard Mitiță Gârleșteanu, empêtré dans une promesse surprise, ne savait quelle tournure donner à une rédaction corrigée, car le texte à eux remis avait une phrase blessante, me visant personnellement. A Targu-Jiu, le préfet n'avait même pas voulu lire le papier — refus net — et chez son frère, Lupu n'avait pas trouvé meilleur accueil. Enfin Tzigara me dit que plusieurs préfets parmi lesquels Marian, ont renvoyé leurs listes blanches. Hier, Lupu n'a même plus fait d'insistance auprès de Frumușeanu et de Polimeride. — Sous couleur que tout s'arrangera entre Carp et moi, c'est une retraite sur toute la ligne. Seul le préfet Eitel (?) de Valcea a envoyé le papier dans les communes pour être signé.

— Mi se anunță (Tzigara, Bacalbașa) că frontul din Moldova a fost străpuns, pe o mare întindere, la Prisăcani și că nemții merg direct spre Roman (?!). Tzigara știe din înalt loc că Sâmbătă începe atacul dinspre sud. Pontoane și material lemnos trec în mare cantitate dela Turnu-Măgurele, spre est.

— Stere a fost chemat de Hentsch. Am văzut la Brănișteanu scrisoarea de convocare. Hentsch a insistat pentru o reconciliare cu Carp. Stere răspunde că de oarece Carp a fost promotorul rupturii, dânsul trebuie să manifeste dorința de a-l vedea; afară de aceasta, Stere declară că el nu va discuta decât în prezența lui Hentsch, condițiune pe care acesta o primește.

Stere, care a venit să mă vadă, îmi spune că punctul său de vedere este : pentru pace, colaborarea tuturilor, nu dictatură, deci nimic fără Marghiloman. Legile privitoare la chestiunea agrară și la votul universal fiind votate (îi spun că se înșeală), ele sunt legi de Stat și prin urmare câștigate. Relativ la memorandumul său, Stere a spus : «Se prepară în contra mea o cabală, însă când eu am emis părerea ce mi se impută, vă știam a-

On m'annonce (Tzigara et Bacalbașa) que le front moldave a été percé sur une grande portion, à Prisăcani, et que les Allemands marchent directement sur Roman (? ?).

Tzigara sait de haut lieu que samedi on commence l'attaque par en bas. Des pontons et du matériel bois a passé en grande quantité de Turnu-Măgurele vers l'Est.

Stere a été appelé par Hentsch. J'ai vu chez Brănișteanu la lettre de convocation. Hentsch a insisté pour une réconciliation avec Carp. Stere répond que c'est Carp qui, ayant rompu, doit manifester le désir de le voir ; Hentsch se portant fort, Stere déclare qu'il ne causera qu'en présence de Hentsch, condition que celui-ci a acceptée. — Stere, qui est venu me voir, me dit que son point de vue est : Pour la paix, collaboration de tous, donc rien sans Marghiloman, mais collaboration, non dictature. Les lois sur la question agraire et le vote universel étant votées — je lui dis qu'il se trompe — elles sont lois d'Etat et par conséquent acquises. Au sujet de son memorandum, Stere a dit : on fait une cabale contre moi, mais «lorsque j'ai émis l'idée qu'on me reproche,

liați ai Austriei iar nu ai lui Lupu Kostake și ai lui Rosemberg contra Austriei».

Intreb pe Stere : de ce să vorbești de pace, când se poate să nu fie pace ? Putem noi redeveni neutri și țara servind de trecere trupelor aliate ? Nu ! Atunci va continua starea de război, însă de data aceasta alături de Germania. — El îmi răspunde scurt că tot așa înțelege și dânsul. Părerea lui e că ar trebui să ocupăm Basarabia. A pronunțat cuvântul : «extravaganțele lui Carp». I-am spus că una din aceste extravagante este dorința de a numi pe ginerele său, Sturdza, ministru de război; deși Sturdza trece în ochii armatei drept un dezertor. Mă roagă să nu ating această chestiune.

2 August. — Am fost la Călinești cu Tzigara. Cum acesta nu văzuse pe Lupu, care fusese eri la Carp împreună cu Virgil, a trecut un moment pe la dânsul. *Lupu*, foarte rău dispus, n'a voit să se debutoneze, dar mânios a spus lui Tzigara : «Ce cauți la Carp cu Marghiloman ? Uiți că ești prefectul de poliție ?» Nerozia lui Lupu nu se desminte în nimica !...

— La *Carp*. Am sosit la 10 ore dimineața. Nu era încă îmbrăcat. Conversație amicală până la 12 și jum., când am dejunat împreună cu familia. — «Ce vrei să știi dela mine ? Mai întâi am să rog pe Germani să se pună de acord d-nii miniștri cu militarii. Făcând mereu «politică de partid», d-nii miniștri au adus lucrările

je vous savais alliés de l'Antriche, mais non pas alliés de Lupu Kostake et de Rosemberg contre l'Antriche». Je demande carrément à Stere : Pourquoi parler au pays de paix, quand ce ne peut être la paix; pouvons-nous redevenir neutres avec le pays servant au passage des troupes alliées ? Non. Alors c'est la continuation de l'état de guerre, mais cette fois-ci à côté de l'Allemagne. Il me répond nettement que c'est ainsi qu'il l'entend. Pour lui nous aurions le devoir d'occuper la Bessarabie. Il avait prononcé le mot «les extravagances de Carp». Je lui dis : Une de ces extravagances c'est le désir de nommer son gendre Sturdza, ministre de la guerre; or, Sturdza est pour l'armée un déserteur. Il me prie de ne pas aborder cette question.

unde sunt.. — *Eu* : Politică de partid, la ei, ori la noi ? — *Carp* : Și la ei și la noi. Tot vorbindu-mi de partide și de opinie publică, d. Bussche a lăsat pe Brătianu să facă ce a făcut. (Înțeleg acuma această eșire a lui). Condițiile mele sunt trei : Să deșerte Moldova, să gonească dinastia și să-mi dea imediat pe noul Rege. — Asupra primului punct, nici o discuție. *Carp* — contra părerii lui Virgil — a spus totdeauna ca și mine : Românii n'au nimic de făcut, cât timp țara este tăiată în două. — Asupra punctului 2 : *Eu* : Va să zică, Germanii, nu noi avem să pronunțăm excluderea dinastiei ? — *Carp* : Neapărat ! Aceasta este treaba lor. — *Eu* : Atunci, de ce am fost pisat eu, care spun la fel, și de Lupu și de Nețișescu ? — *Carp* : Pentru că Maiorescu a pledat mereu pentru dinastie și te credeam influențat de el. — *Eu* : Dar și Reuss și Prashma și Mirbach, cunosc sentimentele mele.... Dar dacă Regele oferă pacea sau abdică în favoarea lui Carol și Germanii tratează cu ei ? — *Carp* : Mă dau la o parte și cu mine nu mai au nimic de căutat. Cu oricine din dinastie nu se poate cerca nimic pentru regenerarea țării !!

Asupra punctului 3. «Guvernul provizoriu, spune *Carp*, sau comitetul, — ce va fi, — va dura o zi. El se constituie pentru a proclama pe noul Rege. Acesta va da guvernul cui va voi și el este care va face pacea. Aceasta este o condițiune sine qua non pentru mine». — *Carp* refuză de a examina orice altă modalitate. — *Eu* : «Dar cine este Regele care va accepta să fie un fel de guvernator poruncit de Germani ?» — «Treaba lor !... Să-l găsească !»... — «Va trebui o Constituție ?» — «Se va discuta cu el». — «Dar cine va vota o lege administrativă, armata, etc. ?» — «Prin decret, iar Camera să înregistreze». — «Atunci, de ce nu o Constituție decretată ?» — «N'ar avea valoare. (Nu înțeleg de ce organizația fundamentală s'ar face prin decret și Constituția nu ar avea valoare, dată sub formă de «charte ?»).. — «Un Rege, zic eu, va putea rezista pretențiilor economice ale Germanilor». — «Nu, răspunde *Carp*; de aceea trebuie un Rege imediat». — «Dar dacă Germanii indică alte căi

de execuțiune ?» — «Nu pot face nimic cu mine», zice *Carp*. — «Dar dacă se ivește o candidatură austriacă primită de Germani ?» — «Nu accept și nu se poate... *Bethmann-Holweg* a fost isgonit pentru că a făcut mai multe concesiuni Austriei. Czernin are să fie și el, zilele astea, răsturnat și Tisza îi va lua locul !...» — «Care este, întreb eu, candidatul german, de oarece un prinț bavarez, cum s'a vorbit, ar avea pentru tine defectul capital de a fi catolic ?» — «Da, răspunde *Carp*, ar trebui să ne dea pe nepotul împăratului, Frederic-Wilhelm, care este subprefect în Polonia; e energic și bine însurat. (În Gotha se găsește un nepot, într'adevăr însurat cu o prințesă de Ratibor și tată a trei fete)». — Nu acceptă nici o colaborare cu Stere, «domnul care a oferit România Austriei !».

Am pus chestiunea : pace nu se poate încheia în sensul de a fi neutrali, de oarece țara e străbătută de comunicațiile frontului german, deci limpede, trecem în partea Puterilor Centrale contra Antantei. — *Carp* răspunde : «Nu. Vom avea de păzit granița noastră despre Rusia și este exclus ca Rusia să atace vreodată acest front». — «Dar asta nu aduce, zic eu, evacuarea teritoriului ?» — «Nu, dar vom avea o administrație română».

Concluzia ne-a fost : *Carp* va vedea mâine la Sinaia pe Mackensen. Acesta va telegrafia probabil la Berlin condițiunile lui; dacă se acceptă, ne vom concerta peste 10—15 zile; dacă nu se acceptă, îmi va da de știre și îmi va spune : de aci înainte, fă tu ce vei putea; eu am încheiat activitatea mea.

Incidental, s'a vorbit de circulara pentru care se cere semnături. — «Dă-te la o parte, spune *Carp*, și lasă să se semneze». — «Nu pot, răspund eu și nu pot chiar în interesul tău. De ce să cauți un mandat anonim iscălit prin forța administrativă și nu o aclamație din partea noastră ?» — «Cine, voi ? Cari fruntași ?» — «Aceștia cari suntem în București». — «Ar fi o operă de partid (!) și nu voesc nimic dela partide ; ele au încetat, iar pe viitor trebuie să se facă alte partide».

Evident, n'am mai insistat.

3 August. — D. Popescu (N. F. Pr.) îmi comunică că lui Lupu Kostake i s'a dat peste degete și că Rosenberg va merge, fără îndoială, pe front. D. Welzer însoțea pe Lupu în drumul acestuia la Craiova și n'a știut nimic de manopera lui Lupu și de abuzul ce a săvârșit, speculând prezența sa. Acesta să fie oare adevăratul motiv al relei dispoziții a lui Lupu, pe ziua de ieri ? Germanii își vor deschide ei, în sfârșit, ochii asupra relativității forțelor ?...

— Generalul Ghițescu îmi spune că tânărul Kostake este un foarte rău prefect, autoritar, neglijent. Ghițescu a amenințat pe subprefecții, cari ar îndrăzni să adune semnături pe formularele impuse de prefecti.

— Azi dimineață, Cernăuții, asaltat din trei părți, s'a predat și, în revărsatul zorilor, aliații au intrat în oraș.

Mâine operațiunile încep pe Siret și Mackensen părăsește în astă-seară Sinaia pentru a merge pe front.

Cum aliații se află și în fața Câmpulungului, Moldova va fi luată cu asalt din toate părțile. Se desminte cu toate acestea străpungerea prin Prisăcani. Se spune

3 août. — Mr. Popescu (Neue Freie Presse) me communique que Lupu Kostake a reçu sur les doigts et que Rosenberg ira sans doute sur le front. Mr. Welzer accompagnait Lupu pendant le voyage Craiova et il n'a rien su de la manoeuvre de Lupu et de l'abus qu'il a commis en spéculant sa présence. Serait-ce la vraie raison de l'humeur massacrante de Lupu hier toute la journée ? Les Allemands ouvrieraient-ils enfin les yeux sur la relativité des forces ?

Le général Ghițescu me dit que le petit Kostake est un très mauvais préfet, autoritaire, dissolu, — Ghițescu a menacé les sous-prefets qui oseraient faire signer les formulaires imposés par le préfet.

Ce matin. Czernovitz, assailli de trois côtés, s'est rendu et à la pointe du jour les alliés y ont fait leur entrée.

Demain les opérations commencent sur le Sereth et Mackensen quitte ce soir Sinaia pour aller sur le front.

Comme les alliés sont aussi devant Campulung (Bucovinc) la Moldavie va être assaillie sur tous les bords. On cément néanmoins la percée par Prisacani. On dit que le

că guvernul se strămută la Chișinău, dar Regele nu părăsește Moldova (?!).

4 August. — Vizita lui *Virgil Arion*, care e încântat de înțelegerea dintre Carp și mine, cu toate că din această înțelegere n'a eșit nimic precis. Deocamdată, domnii aceștia desfășură o activitate covârșitoare pentru subscripția lor. Prin cafenele, restaurante, circulă o a treia formulă, mai îndulcită privitor la pace, însă mai personală pentru Carp. Prin saloane, de asemenea lumea se ocupă de această circulară. Unii prefecti, cum este cel de Ilfov, nu refuză adeziunea anonimă a țăranilor și mi se afirmă că la Băneasa și pe proprietatea lui Finkels au fost convocați țăranii, cărora li s'a cerut semnăturile pentru pace.

Le spun tuturor cât de periculoasă consider eu o astfel de propagandă. Pacea cu Germania și cu aliații ei nu e pacea, ci o altă stare de război: așa dar nu trebuie a amăgi pe țărani.

— *Lupu Kostake*, care de câteva zile poartă lumea pe umerii săi — generalul Ghițescu îmi spunea că din

gouvernement se transporte à Kishinew, mais que le Roi ne quitte pas la Moldavie (?!).

4 août. — Une visite de Virgile Arion, enchanté que « nous nous soyons entendus », Carp et moi, alors que nous nous sommes entendus que pour le quart d'heure, il n'y avait rien à se dire de précis ! En attendant, ces Messieurs développent une activité dévorante pour leur souscription. Dans les cafés, aux restaurants, on fait circuler une troisième formule plus édulcorée quant à la paix, plus personnelle pour Carp ; dans les salons, les femmes s'en occupent ; certains préfets, tel celui d'Ilfov, ne dédaigne pas l'adhésion anonyme des ruraux et on m'affirme qu'à Băneasa et sur la propriété de Finkels on a convoqué les paysans, auxquels on a demandé *s'ils voulaient signer pour la paix*.

Je dis à tous combien je considère une telle propagande comme dangereuse : la paix avec l'Allemagne et les alliés n'est pas la paix, mais un état de guerre autre : donc il ne faut pas leurrer les paysans.

Lupu Kostake, qui porte depuis quelques jours le monde sur ses épaules — le général Ghițescu me disait qu'en cau-

conversația ce a avut cu dânsul, punea pe Carp pe al doilea plan ! —, și care afirmă textual că, în așteptarea evenimentelor ce se pregătesc, el «adună arme și munițiuni», a sfârșit prin a declara că va răspândi un manifest Moldovenilor prin aviatori și va însoți pe Mackensen pentru a decide populația să nu emigreze.

5 August. — George Stirbey se reîntoarce dela Viena. Foarte bine primit de Czernin, care i-a declarat că eforturile tuturilor tind a păstra României integritatea sa. Românii vor putea să-și aleagă un Rege, căci, cu nici un preț nu mai poate rămâne pe tron Regele Ferdinand; de asemenea, nu va putea domni nici prințul Carol.

Stirbey n'are impresiunea că tot aceeași excludere dela tron ar lovi pe prințul Nicolae cu o Regentă. Dar, oricare ar fi dinastia, fie ea habsburgică, fie ea germană, «*Austria va avea în România o influență mai mare după război și fiind de acord cu Germania*».

Pentru moment, adaogă Stirbey, comandă militariilor și, după vorbele d-lui de Jankovici-Bézan (ginerul lui St. Keresty devenit magnat), generalii austriaci sunt

sant avec lui, Carp ne passe qu'en second ordre — et qui dit textuellement qu'en attendant les grands événements qui se préparent, lui «rassemble les armes et les munitions» — a dit ce soir à ma soeur qu'il compte lancer un manifeste aux Moldaves par les aviateurs et accompagner Mackensen pour décider partout la population à ne pas émigrer.

5 août. — Stirbey retour de Wien. Très cordialement reçu par Czernin, qui lui déclara que leurs efforts à tous tendent à garder à la Roumanie son intégrité. Les Roumains pourront élire leur roi, car à aucun prix ne peut rester sur le trône le roi Ferdinand et pas même le prince Carol. Stirbey n'a pas l'impression que la même exclusion frapperait aussi Nicolas avec une régence. Mais, que ce soit une dynastie Habsbourgienne ou une dynastie allemande, «c'est l'Autriche qui aura une plus grande part d'influence en Roumanie après la guerre et d'accord avec l'Allemagne». En attendant, dit Stirbey, les militaires commandent et selon Mr. de Jancovici-Bézan (gendre de St. Keresty, devenu magnat), les généraux autrichiens sont nommés et dégoûtés par les Allemands.

numiți și destituiți de Germani. O notă specială de excludere contra familiei Brătianu, așa de vie, încât am întrebat dacă Austria ar merge până la exil !

— Pe când stăteam de vorbă, Stirbey și cu mine, pela 9 ore și jum., d. de *Mirbach* îmi trimite carta sa de vizită, pe care era scris cu creionul că gravitatea circumstanțelor va scuza ora indiscretă a vizitei sale. — I-am răspuns că sunt fericit de vizita sa, pentru a putea semnala unei autorități germane primejdia propagandei printre țărani.

Imi cere *marele sacrificiu* de a renunța la călătoria mea, pentru că, *zilele acestea, va fi absolută nevoie* de mine în țară. (Notez, că trebuia să mi se remită paspoartele încă de eri seară, Sâmbătă, și în ultimul moment am fost anunțat că nu vor fi gata decât Luni seara. Sunt opt zile de când durează lucrul ăsta...). Colonelul Hentsch mă roagă cu tot dinadinsul. — N'am vorbit, zic eu, politică decât o singură dată cu colonelul. N'am fost pus la curent de dânsul despre nimic și sunt uimit că vizita mea la Berlin a devenit neplăcută, tocmai când Carp a amânat orice discuții pentru vre-o

Une note spéciale d'exclusion aussi contre la famille Bratiano, si vive, que j'ai demandé s'ils allaient en Autriche jusqu'à l'exil.

Nous étions là de notre conversation lorsque, à 9 h. $\frac{1}{2}$, Mr. de Mirbach me fait passer sa carte avec la note, au crayon, que la gravité des circonstances excusera l'heure indiscrete de sa visite.

Je lui dis que je suis heureux de sa visite pour pouvoir signaler à une autorité allemande le grand danger de la propagande parmi les paysans. Il me dit qu'on va me demander le *grand sacrifice* de renoncer présentement à mon voyage, parce qu'on a ces jours-ci absolument besoin de moi dans le pays (Note: on devait me remettre mes passeports hier soir, samedi, et tout à coup on a annoncé à Théophile (mon maître d'hôtel) qu'ils ne seraient prêts que lundi soir. Il y a huit jours qu'on s'y applique...) Le colonel Hentsch m'en prie expressément. — *Moi*: Je n'ai causé qu'une fois politique avec le colonel; je n'ai plus été mis au courant de rien par lui et je suis étonné que ma visite à Berlin soit devenue désagréable juste quand Mr. Carp lui-même a ac-

10 zile. Mirbach a protestat, zicând că sunt de luat măsuri împreună. — «Dacă vizita mea e neplăcută la Berlin sau cuiva de aci — (am insistat asupra creditului lui Nenițescu pe lângă Hentsch, care ar fi putut inspira această sugestione), n'am decât să mă înclin». — În decursul conversațiunii, dânsul spune: «Stere nu va fi abandonat». — Eu: «Dar Carp mi-a spus-o categoric». — El: «Poate că aveți o părere anticipată, presupunând că d. Carp este excesiv». — Eu: «Cred că-l cunosc mai bine ca d-v!»

Mai notez că am avut prilejul să repet lui Mirbach ceea ce spusese lui Hentsch: nu m'am dat deoparte; am fost dat deoparte, și nu am nici o răspundere pentru greșelile săvârșite.

Mecanismul închipuit de Carp pentru proclamarea Suveranului n'a deșteptat din partea lui Mirbach nici aprobare nici desaprobară. Există oare un acord de principii ?..

— Am eșit din salon. *Costică Arion* mă întâmpină. El a fost convocat de Hentsch la 6 ore pentru a examina cu miniștrii (vom vedea dacă se află și Hinna)

cusé un point mort qui devait se prolonger pendant une dizaine de jours. — Il a protesté disant qu'il y avait des mesures à prendre en commun. — *Moi*: Que ma visite soit désagréable à Berlin ou à quelqu'un ici — j'ai insisté sur le crédit de Mr. Nenițescu auprès de Hentsch et qui pourrait avoir inspiré cette suggestion — je n'ai qu'à m'incliner.

Au cours de la conversation: «Stere ne sera pas abandonné». — «Mais Carp me l'a dit expressément». — «Vous avez peut-être une prévention à supposer que Mr. Carp est excessif». — *Moi*: «Je crois mieux le connaître que vous». Je note encore que j'ai eu l'occasion de répéter à Mirbach ce que j'avais dit à Hentsch: Je ne me suis pas mis de côté, on m'a mis de côté et je n'ai aucune responsabilité pour les fautes commises.

Le mécanisme imaginé par Carp pour la proclamation du Souverain n'a éveillé chez Mirbach ni improbation, ni approbation. Y aurait-il déjà un accord de principe? Nous sortions du salon; *Costică Arion* faisait les cent pas. *Il est convoqué par Hentsch à six heures* pour examiner avec les ministres (nous verrons si Hinna en est) «les modalités à

«modalitățile de stabilit». — Ar fi voit să te roage și pe tine, însă am spus că ești șef de partid și că aceasta nu se poate. — Faci o greșală să primești, zic eu (Stirbey de față); aceasta va da iar loc să se spue că ai trecut de partea lor. — Protestări. — Eu insist și adaug că Hentsch ar fi putut să vorbească cu mine, dacă se amestecă să pună la cale politica noastră. — «Va veni să te vadă mâine». — «Mi-e indiferent ceace se face și se vorbește astă seară; toate acestea nu mă leagă în nimic».

— Reflectând asupra unor amănunte din convorbirea mea cu *Mirbach*, observ că, în toate împrejurările în cari am discutat cu ministrul, el a avut grija să-mi reamintească despre o indemnitate de război. Eri, când i-am spus că n'ași vedea cu ochi buni un Rege nou, discutând aranjamentele economice cari ne vor fi impuse, *Mirbach* a avut un joc de fizionomie și un gest cari păreau că spun: «și cât de aspre!»...

Ministrul a recomandat de asemenea o discrețiune absolută și s'a plâns de toți acei domni cari trăncănesc: *Beldiman*, *Brănișteanu*, *Spies* ș. a.. Aceste nume m'au impresionat; dar am explicarea lor.

établir». «On voulait te prier aussi, mais j'ai dit que tu étais chef de parti et que cela ne se pouvait». — *Moi*: Tu as tort d'accepter (*Stirbey* présent), cela prêterait encore à l'intrigue que tu es gagné à leur cause. — Protestation. — J'insiste et j'ajoute: *Mr. Hentsch* pouvait causer avec moi s'il se mêle d'arranger notre politique. — *Lui*: Il doit venir te voir demain.. — *Moi*: Ça m'est égal ce qui se fait ou se dit ce soir; cela ne me lie pas.

En réfléchissant à certains détails de ma conversation avec *Mirbach*, je note encore qu'en toutes circonstances, quand j'ai causé avec le ministre, il a eu soin de me rappeler qu'il y aurait une indemnité de guerre; hier, quand je lui ai dit que je voyais mal un Roi tout neuf débattant les arrangements économiques qui nous seront imposés, *Mirbach* a eu un jeu de physionomie et un geste de la main qui semblaient dire: «Oh! combien dures!» Le ministre a recommandé aussi une discrétion absolue et se plaint de tous ces Messieurs qui jament; «le jeune *Beldimano*, *Branisșteanu*, *Spies*». Ces noms m'ont frappé. J'en ai l'explication.

6 August. — Arion îmi istorisește conferința de ieri: să se găsească mijlocul de a se înștînța armata ca să se opună de a fi dusă dincolo de Prut. S'a obținut mai întâi o proclamațiune semnată de Mitropolit (foarte frumos redactată de Virgil, îmi spune Costică), și care va fi adusă la cunoștința soldaților de pe front. S'a emis ideea să se previe și generalii.

Lupu, care a avut ideea manifestului Mitropolitului Konon, nu voia altceva decât să meargă până la avant-posturi, închipuindu-și că ele se vor deschide de la sine.

Nenițescu arăta chiar drumurile, cunoscute numai de el singur!...

S'a mai vorbit să se trimită pe front emisari sau ofițeri deghizați... În sfârșit, toate copilăriile imaginabile, la cari Arion a avut bine-înțeles prezența de spirit să nu ia parte. Unul a emis de asemenea părerea să se adreseze mie pentru această operațiune. Arion mi-a precizat bine faptul acesta...

Asupra mai multului sau mai puținului concurs de găsit, *Hentsch* a făcut aluzie la mine: «dânsul nu împărtășește totdeauna vederile d-lui Carp (capul lui Lupu! zice Arion), înțeleg că fără Marghiloman nu se poate în-

6 août.— Arion me raconte la conférence d'hier: trouver le moyen d'avertir l'armée qu'elle ne se laisse pas enmener au delà du Pruth. On a d'abord obtenu une proclamation signée par le Métropolit (très joliment redigée, me dit Costica: elle est faite par Virgile) qu'on fera tenir aux soldats du front; on a ensuite pensé aux généraux à prévenir; Lupu — qui a eu l'idée du manifeste de Konon — ne voulait rien moins que d'aller aux avant-postes, se figurant qu'ils s'ouvriraient d'eux-mêmes. On a parlé d'émissaires à trouver, d'officiers à déguiser: Nenițescu allait jusqu'à tracer des itinéraires de lui seul connus. Tous les enfantillages imaginables, auxquels Arion a eu le bon esprit de ne pas prendre sa part; quelqu'un a émis aussi l'opinion qu'on pourrait s'adresser à moi pour trouver des émissaires à envoyer à l'armée. Arion m'a bien précisé le fait...

Sur le plus au moins de concours à trouver, *Hentsch* a greffé une question me regardant; il ne partage pas toujours les vues de Mr. Carp (tête de Lupu, dit Arion); je comprends

făptui ceva durabil; însă d. Marghiloman n'a vorbit niciodată politică cu mine» (dar lunga noastră convorbire dela 22 Iulie!). El lasă să se înțeleagă că ar voi să mă văză și Costică stărue să merg, — ceeace eu refuz să fac, mai cu seamă după comunicarea de eri dimineată. (Colonelul ar vrea să joace rolul politic principal, care nu e de talia sa). Apoi, Hentsch se plânge de indiscrețiuni: Stere știe tot ce s'a petrecut între d-nii Carp și Marghiloman. El a raportat convorbirea lui Spies (din nou revine numele acesta). A vorbit apoi de un ofițer von Osten, care, venind la d. Marghiloman — nu l-am văzut niciodată —, a urmat după asta un raport al poliției (N'am înțeles nimic).

Toată lumea știe că, după întrevederea cu Carp, a fost în secret la Sinaia; de aci observațiuni dela Tülff, că «își riscă pozițiunea lui» etc... In scurt, o agitațiune pe care nu o explică chiar scurtul termen de 10 zile pe care colonelul îl acordă căderei Moldovei!

Curios de constatat că Hentsch, care se plânge de indiscrețiunile altuia, a raportat lui Lupu K. ceea ce

que sans Mr. Marghiloman on ne peut créer quelque chose de durable; mais Mr. Marghiloman n'a jamais causé politique avec moi (et notre long entretien du 22 juillet?). Il laisse entendre qu'il voudrait me voir et Costica m'excite à l'aller voir; c'est ce que je refuse de faire après la communication d'hier matin. (Disert et parleur qui s'écoute, le colonel voudrait jouer le rôle politique principal qui n'est pas à sa taille).

Là-dessus Hentsch se plaint des indiscretions: Mr. Stere sait tout ce qui s'est passé entre Mrs. Carp et Marghiloman. Et Stere l'a raconté à Spiess (voici le nom qui revient). Il a encore parlé d'un officier von Osten, qui ayant été chez Mr. Marghiloman — je ne l'ai jamais vu, — ceci a été déjà objet de rapport de police (je n'ai rien compris).

Et tout le monde a su qu'il avait été secrètement à Sinaia après son entrevue avec Carp; de là des observations de Tülff; que lui joue sa position. Bref, une agitation qui n'explique même pas la brève échéance de 10 jours que le colonel assigne à la chute de la Moldavie!

Il est très curieux de constater que Hentsch, qui se plaint des indiscretions d'autrui, a rapporté à Lupu Kostake

spusesem despre ușurința lui, tocmai când el, Hentsch, se năpustise asupra lui Lupu. I-a spus chiar că el știe că Lupu luase masa la mine, deși îl vorbisem de rău. Extraordinar lucru pentru un negociator!

Faptul mi-a fost comunicat de Hinna și confirmat chiar azi dimineată de Paul Theodoru.

— *D. de Konradsheim* venind să mă vadă, așa zi-când pentru hârtiile mele de drum am fost obligat să-i spun că plecarea mea va fi poate amânată indefinit, în urma demersului de eri. Li mărturisesc că singurii ei și Stirbey au cunoștință de asta și că ași voi ca contele Czernin să știe pentru ce lipsesc dela întâlnire.

— Mi se dă în păstrare două acte:—întâi: O ordonanță a Primăriei din Câmpulung, obligând populațiunea, sub pedeapsă de amendă, să salute pe ofițerii aliați; al doilea: Un exemplar al circulării Carp, numerotat și vizat de cenzură.... În sfârșit, tot ce trebuie pentru a-i da pecetea presiunii militare germane.

7 August. — *Vollanka* confirmă știrea că frontul de la Siret e forțat la Focșani și că râul a fost trecut în trei puncte.

ce que j'avais dit de sa légereté, lui qui a foncé sur Lupu. Il lui a même dit qu'il savait que Lupu avait diné chez moi alors que, soi-disant, j'avais médité de lui! Extraordinaire pour un négociateur! Le fait m'a été communiqué par Hinna et confirmé immédiatement après par Paul Theodoru, ce matin même.

Mr. de Konradsheim étant venu me voir, soi-disant pour mes papiers de voyage, je suis obligé de lui dire que mon départ était peut-être indéfiniment remis, par suite de la démarche d'hier. Je lui confie que seuls lui et Stirbey la connaissait et que je voudrais que le comte Czernin sache pourquoi je manque au rendez-vous.

On me remet deux actes à conserver: Une ordonnance du Maire de Campulung obligeant la population, sous peine d'amende, à saluer les officiers alliés. Un exemplaire de la formule qu'on fait signer pour Carp — beau papier, numéroté — visé par la censure. Tout ce qu'il faut pour lui donner l'estampille de la pression militaire allemande.

7 août. — Par *Vollanka* on a la confirmation de la nouvelle que le front du Sereth est forcé à Focșani et que la ri-

Comunicatul de azi nu suflă o vorbă.

— Eșire violentă din partea lui *Vârnav* contra lui Dobrovici, și tot cu această ocaziune plângere contra lui Lupu și Carp. Foarte emoționat, el afirmă că lipsa de combustibil a fost calculată pentru a permite unor speculatori să-și vândă pădurile lor pe prețuri nebune.

Mai vorbește de o transacțiune încheiată cu Eftimiu, în sumă de 65.000 lei, foarte secretă și achitată înainte. Faptul e că Dumitropol, avocatul lui Eftimiu, e unul dintre cei mai zeloși Carpiști.

— Noua propagandă a lui Lupu Kostake. E vorba de discursul ținut lui Iorgulescu. În substanță spune: m'am înțeles cu Carp în totul, dar abia sosit la București am aflat că Regele nu părăsește Moldova și atunci... mi-am schimbat părerea. — Suntem în plin Byzanț!...

— Mi se aduc detalii asupra modului de a se culege semnături. Receanu (Ilfov) convoacă pe săteni și-i pune să iscălească «pentru a obține pacea». Proprietarilor le arată un al doilea registru, pe care sunt obligați să înscrie pe toți cei cari refuză, «ca astfel

vière a été franchise sur trois points. Le communiqué de ce matin n'en souffle mot.

Longue diatribe de Varnav contre Dobrovici; par la même occasion plainte contre Lupu et Carp. Très ému, il affirme que le manque de combustible a été calculé pour permettre à certains spéculateurs d'écouler leurs forêts aux prix fous que nous savons. Il parle aussi d'une transaction conclue avec Eftimiu — 65.000 lei, — très secrète, mais payée comptant: toujours est-il que Dumitropolu, l'avocat d'Eftimiu, fait aujourd'hui un zèle carpiste du meilleur teint.

La nouvelle propagande de Lupu: c'est le discours tenu à Iorgulescu. Je m'étais entendu avec Carp en tout, mais à peine arrivé Bucarest j'ai appris que le Roi ne quittait pas la Moldavie et j'ai tourné casaque.

C'est réellement Byzance!

On revient avec détails sur les façons de prendre des signatures. Raceanu (Ilfov) convoque les paysans et leur demande de signer afin d'obtenir la paix. (Baneasa, chez Finkels; chez les Odobescu, ainsi que Didine Cantacuzène me l'affirme, la propriétaire effrayée étant venue demander con-

Germanii să cunoască pe aceia cari s'au declarat contra lor». (Dobrescu). Și aceia cari autoriză astfel de manopere, știu că starea viitoare a țării nu va fi pacea. Prefectul de Giurgiu a trimis petițiunii unora, spunând să facă propagandă, căci numai astfel am putea împiedica pe Austriaci să ne ia Oltenia (Iliescu). În Prahova, preotul Popescu-Mălăești a aflat că la sate se smulg iscălituri, promițându-se Basarabia. În Ilfov, Rachtivan a văzut primari mergând cu jandarmi nemți să adune iscălituri dela oameni. Așa dar, la această autoritate va recurge Carp pentru a-și stabili-o pe a sa!

— Am văzut pe *Stere. Hentsch* s'a plâns lui Arion, că am povestit lui Stere convorbirea mea cu Carp în timp ce eu văd pentru prima oară pe Stere acum, după vizita dela Călinești. Stere a scris lui Horstmann că

sell). Aux propriétaires il leur montre un second registre, sur lequel il menace d'inscrire tous ceux qui refusent, «afin que les Allemands connaissent ceux qui se sont déclarés contre eux». (Dimitrie Dobrescu).

L'atmosphère faite est telle que Radu Odobescu a reçu de sa famille le conseil de ne pas protester «ca să nu pățească ceva». Et ceux qui autorisent ces manoeuvres savent que ce n'est pas la paix qui serait l'état futur du pays. Le préfet de Giurgiu a remis des pétitions à Tudor Hodivoianu, bombardé conseiller général, en lui disant de faire la propagande, que c'est de cette façon seulement qu'on empêchera que les Autrichiens nous prennent l'Oltenie. Enfin, en Prahova, le père Popescu-Malaesti a appris par les curés qu'on ramassait des signatures en promettant la Bessarabie. Dans Ilfov, Rahtivan a vu que les maires allaient ramasser avec le gendarme allemand des signatures.

Et c'est à cette autorité que Carp se rapportera pour établir la sienne!

Vu Stere. Hentsch s'est plaint à Arion que j'eusse raconté à Stere mon entretien avec Carp, quand je vois Stere pour la première fois six jours après ma visité à Calinesti.

Stere a écrit à Horstmann sa renonciation définitive à faire paraître son journal. Dans sa lettre il rappelle que cette autorisation lui a été donnée après la remise de son memorandum, donc en connaissance de cause. Comme l'apparition de ce journal est désagréable à Carp, il ne veut pas

renunță definitiv la proiectul aparițiunii ziarului său, motivând că această aparițiune ar fi neplăcută lui Carp. M'a întrebat formal dacă am vorbit cu Carp despre dânsul. A trebuit să-i spun adevărul. De oarece Hentsch afirmă că menține și consideră ca ceva îndeplinit înțelegerea Stere-Carp, Stere conchide că, sau Carp nu spune tot adevărul, sau în realitate bate în retragere. Eu cred mai curând că colonelul s'a încurcat în negocierile sale.

8 August. — Succesul pe frontul Focșani e anunțat cu multă prudență în comunicat și nu se mai vorbește de trecerea Siretului. Cu toate acestea se afirmă din nou că râul a fost trecut la Ciuslea.

— Eri seară, Tzigara mi-a spus că Hentsch va veni să mă vadă. Ce însemnează această nesocotită manoperă de a se anunța mereu, ca și când o astfel de vizită ar fi ceva miraculos ?..

— Aflu dela Paul *Theodoru* că vizita mea la Berlin e rău văzută de grupul Carp. Iată cum explică Teo-

que tout entretien ultérieur avec Carp parût influencé par l'octroi éventuel de cette autorisation, et il signifie à Horstmann l'abandon définitif de son projet.

Stere m'a demandé formellement si j'avais parlé avec Carp de lui. J'ai dû lui dire la vérité. Comme, semble-t-il, Hentsch affirme qu'il maintient et considère comme acquis l'entente Stere-Carp, Stere en conclue que, ou bien Carp ne dit pas toute la vérité, ou réellement Carp cherche une retraite.

Je crois plutôt que le colonel s'est embrouillé dans ces négociations.

8 août. — Le succès sur le front Focșani est très prudemment annoncé par le communiqué et l'on n'y parle pas du Sereth traversé. On affirme pourtant de nouveau que la rivière a été passée à Ciuslea.

Hier soir Tzigara m'a dit: Hentsch va venir vous voir. Qu'est-ce que cette sottise manoeuvre de se faire constamment annoncer, comme si une pareille visite était quelque chose de prodigieux? En attendant, Paul Theodoru étant venu reprendre contact, j'apprends que ma visite à Berlin était très mal vue du côté Carp, et Paul Theodoru explique ainsi: «Carp se teme ca din conversație înțelegându-se că ar putea

doru : «Carp se teme ca din convorbiri înțelegându-se că ar putea încape ceva concesiuni, acest lucru să nu slăbească puterea lui de rezistență». Așa dar, lovitura pornește de aci și, evident, Carp are singur monopolul independenței și patriotismului. Paul Teodoru blamează «pantahuza», dar o va iscăli, dacă Carp i-ò cere. El găsește pe Lupu copilăros și orbit de nebunia măririlor.

Și iată cine dă tonul în politica noastră !..

9 August. — Cu siguranță, la Focșani, oprire. Comunicatul menționează că străpungerea s'a lărgit, însă nu spune nimic despre trecerea Siretului. În oraș, circulă șvonul că inamicul a fost bătut.

Spre seară, Rujinski a spus lui Stirbey că Românii s'au bătut cu disperare, că pe linia de bătaie se aduceau neîncetat regimente proaspete, dar că frontul începea să se clatine. În vremea aceasta, Carp pune să se iscălească moțiuni !..

10 August. — *Comunicatul* înregistrează lupta vie care se dă la Focșani, precum și masele de oameni aruncate în foc. Nici o schimbare, — motivul se subînțelege, — pe restul frontului.

încape ceva concesiuni, aceasta să nu slăbească puterea lui de rezistență». Donc, le coup est venu de là et évidemment Carp a seul le monopole de l'indépendance et du patriotisme. Paul Theodoru blâme la «pantahuza», mais la signera si Carp le lui demande. Il trouve Lupu enfantin et aveuglé par la folie des grandeurs. Ne semble plus être confit à Nenitescu que d'ailleurs Golesecu, l'inséparable de Paul Theodoru, traite maintenant d'imbécile... et c'est ça qui donne le ton à notre politique.

9 août. — Il y a certainement arrêt à Focsani. Le communiqué porte qu'on a élargi la percée, mais ne dit pas que le Sereth a été traversé. En ville on colporte le bruit que l'assaillant a reçu une tape. Vers le soir, Rujinski a dit à Stirbey que les Roumains se battaient désespérément, qu'on mettait en ligne constamment des régiments nouveaux, mais que le front commençait à fléchir.

Pendant ce temps-là, Carp fait signer des motions...

10 août. — Le communiqué porte bien les traces de la lutte vive qui se livre à Focsani et des masses qui sont jetées dans la mêlée. Stagnation, probablement pour cause, sur le reste du front.

— *Em. Culoğlu* a venit să mă vază. Liberal disident: Brătianu «a violat Constituția». Nu recunoaște însă superioritatea lui Stere și critică cu violență pe Simionescu. Și aici acord perfect !..

— *Popescu* (N. F. Presse) îmi spune că acțiunea austriacă va fi întărită și că se va trimite altcineva cu mai multă greutate decât Konradsheim. El crede că politica lui Hentsch nu e cunoscută la Berlin și că însuși mareșalul nu aprobă modul de a vedea al lui Carp. — Până la ce punct informațiunile lui sunt exacte ?..

— Mă informez la d-na *Lydia Filipescu* despre reîntoarcerea contelui Praschma, care, plecând la Berlin, mi-a scris acum douăsprezece zile: «vă așteaptă la Berlin».... Am încercat, cunoscând discrețiunea sa, să-i vorbesc de intervențiunea lui Hentsch de a împiedica călătoria mea. Ii spun că voi vorbi de aceasta cu Praschma, când, peste două zile, voi fi fixat situațiunile într'o scrisoare pe care o voi trimite lui Mirbach. Săptămâna e aproape trecută și

Em. Culoğlu est venu me voir. Il n'est plus avec Brătianu «qui a violé la Constitution». Voilà le plus clair de sa déclaration. Mais il ne reconnaît en rien la supériorité de Stere et maltraite Simionescu. Accord parfait là aussi!

Popescu (N. Fr. Pr.) me dit que l'action autrichienne va être renforcée et qu'on va envoyer quelqu'un ayant plus de poids que Konradsheim. Il croit savoir que la politique suivie par Hentsch n'est pas connue à Berlin et que le maréchal lui-même n'approuve pas la façon de voir de Carp. Jusqu'où les informations sont elles exactes?..

Chez M-me *Lydia Philipescu* je vais m'informer du retour du comte *Praschma* qui, il y a une douzaine de jours, se rendant à Berlin, m'avait écrit: «on vous attend à Berlin, j'en ai parlé il y a huit jours où j'ai dû y aller». (Le comte *Praschma* a fait trois voyages Berlin lors de la crise chancelier). Je suis amené, connaissant sa discrétion, à lui parler de l'intervention de Hentsch empêchant mon voyage. Je lui dis que j'en parlerai à *Praschma* quand, dans deux jours, j'aurai fixé les situations dans une lettre que je comptais écrire à *Mirbach*, — la semaine est presque écoulée et nul ne

nimeni până acum nu mi-a spus cari sunt acele chestiuni grave pentru cari «e nevoie de mine aci».

Seara primesc dela d-na F. biletul următor: «Vineri. Prietenul nostru dorește mult să vă vadă și să veni îndată ce va fi posibil. Nu faceți nimic înainte de a-i vorbi. Știri bune. Nu-i vorbiți de aceste cuvinte. Eram nerăbdătoare să vă scriu imediat».

— In aceeași seară, primesc următorul bilet dela d-na *Didina Cantacuzino*: «Dragă prietene A. Sturdza a sosit acum cu un mare număr de ofițeri. Evenimentele se precipită. Fii foarte *atent*. Arde scrisoarea».

— Kiriacescu știe că manifestul mitropolitului s'a tipărit în 40.000 de exemplare.

11 August. — Telegrammele anunțau eri un atac în direcțiunea *Adjud*, ceea ce pentru unii însemnează confirmarea luptei depe Siret la Ciușlea, și pentru alții o mișcare de învăluire făcută pentru a captura armata română (?).

Comunicatul anunță azi că mai multe diviziuni germane au trecut Șușița și atacă cu succes în direcțiunea *Adjudului Nou*. Succesul acestei întreprinderi

m'a dit quels étaient les sujets graves pour lesquels «on avait besoin de moi ici».

Le soir je reçois de M-me Philipescu le billet ci-dessous: «Vendredi. Notre ami est très désireux de vous voir et ira chez vous aussitôt que possible. Ne faites rien avant de lui avoir causé. Bonnes nouvelles. Ne lui parlez pas de ce mot. J'étais impatiente de vous écrire de suite».

Le soir reçu le petit poulet suivant de *Didine Cantacuzène*: «Mon cher ami, A. Sturdza vient de rentrer avec un grand nombre d'officiers tout à l'heure. Les événements se précipitent, soyez très *attentif*. Brûlez ma lettre».

Kiriacescu sait que le manifeste du Métropolitain est tiré à 40.000 exemplaires.

11 août. — Les télégrammes privés annonçaient hier une pointe dans la direction d'*Adjud*, ce qui, pour les uns, est la confirmation de la tape sur le Sereth à Ciușlea et pour les autres est un mouvement tournant, pouvant amener la capture de l'armée roumaine (?). *Le communiqué annonce ce matin* que des divisions allemandes ont passé la Susita et attaquent avec succès dans la direction *Adjud-Nou*. Le suc-

pune în pericol armata lui Averescu, care luptă în regiunea Bacău.

— Au sosit 60 de ofițeri dela Crefeld. Nu s'a comunicat nimic la Crucea Roșie, care îngrijește de prizonieri la București. Au fost duși la hotel Bratu și azi dimineată au fost evacuați la Buftea și Mogoșoaia.

Lupu mi-a promis lista lor. Se lăuda că le-a distribuit cei 2000 lei, «pe cari i-a câștigat eri la Club»!

Știu prin Stirbey că, la sosirea ofițerilor, Lupu le-a ținut un discurs. Tzigara mi-a confirmat și dânsul faptul.

Ce au putut ei să semneze ?

— Convorbire cu Lupu *Kostake*, care vine să mă vază, sub pretextul neînsemnat de a-mi da o explicație relativ la o mică discuțiune cu Simionescu, la Club. — Il întreb: «Care e situația lui Sturdza ? A părăsit frontul ? — «Da, e dezertor ! După ce s'a luptat și s'a luptat bine, pentru că a fost propus pentru gradul de general, i s'a dat ordin să ia un alt comandament, înapoi. pe Prut. Dânsul n'a primit și împreună cu Wachmann a fugit într'un automobil». (Textual).

cès de cette entreprise met en danger l'armée d'Averescu qui lutte dans la région Bacau.

Une soixantaine d'officiers sont arrivés. On n'a rien communiqué à la Croix Rouge, qui a pourtant la garde et la charge des prisonniers à Bucarest. On les a descendu à l'hôtel Bratu, Calea Grivitză, et ce matin on les a évacués sur Buftea et Mogosoia. Lupu m'a promis leur liste. Il s'est vanté de leur avoir distribué les 2000 lei «qu'il a gagné hier au Club!». Je sais par Stirbey qu'à leur arrivée ils ont été harangüés par Lupu. Tzigara m'a confirmé le fait du discours. (31 août).

C'est le gratin des officiers en plus grand nombre rassemblés à Crefeld. Que leur a-t-on fait signer ?

Conversation avec Lupu, qui vient me voir sous le futile prétexte de me donner une explication au sujet d'une petite altercation, au cercle, avec Simionescu. — Moi: Sturdza. quelle est sa situation? A-t-il quitté le front? — Lui: «Oui. Il est déserteur. Après s'être battu et bien, puisqu'on l'a proposé pour le grade de général, on lui a donné l'ordre de prendre un autre commandement, en arrière. sur le Pruth. Il n'a pas accepté et avec Wachmann il s'est sauvé dans une automobile». (Textuel).

Lupu îmi remite manifestul Mitropolitului. E redactat de Virgil Arion. Se propusese un apel semnat de oameni politici; el, Lupu a propus manifestul Mitropolitului. — Lupu mă întreabă: «Tot ești supărat pe mine?» — «Nu, însă blamez pantahuza».

El îmi explică pe larg că lucrul acesta s'a făcut ca să nu pară Carp prea izolat. Mă căznesc inutil să-i înfațișez greșala și actul odios al acestei manopere.

«Mackensen, adaogă el, a dat cele mai bune asigurări. Vorbește chiar de întreaga Basarabie; vrea o Românie mare și tare. In proclamația sa, Mackensen va declara că nu primește a trata cu dinastia, nici cu guvernul. Pentru ce continui să rămâi deoparte? Armata trebuie desființată și refăcută în număr restrâns, căci nu mai avem ofițeri. Nici o responsabilitate ministerială, pentru a nu mai îndura de acum înainte tirania electorală a partizanilor. Nu suntem noi oare ultra-democrați? Pallade și Take Ionescu, miniștri, o dovedesc.... Țara după Fanarioți, a fost pervertită, mai cu seamă de intrigile Austriei; iată de ce nu vrem să mai auzim de ea; cunosc sentimentele lor și «Martha mi-a scris acum în

Lupu me remet le manifeste du Métropolit. Il est rédigé par Virgile Arion. On avait proposé un appel signé par des hommes politiques: c'est lui, Lupu, qui a proposé le manifeste du Métropolit.

Lupu: Vous êtes toujours fâché contre moi? — *Moi*: Non. Mais je blâme la pantahuza. — *Lui* m'explique longuement que c'est pour que Carp ne paraisse pas isolé. Je m'ingénie inutilement à lui faire toucher du doigt l'inconvenient et l'odieux de cette manoeuvre. Mackensen a donné les meilleures assurances. Il parle même de toute la Bessarabie. On veut une Roumanie grande et fortifiée. Dans sa proclamation, Mackensen déclarera qu'il n'accepte pas de traiter avec la dynastie, ni avec le gouvernement. Pourquoi continuez-vous de rester de côté? L'armée doit être entièrement licenciée et réformée, mais très restreinte, car il n'y a pas d'officiers. Plus de responsabilité ministérielle pour ne plus avoir à subir la tyrannie électorale des partisans. Est-ce que nous ne sommes pas ultra-démocrates? Pallade et Take Ionescu, ministres, le prouvent. Le pays, après les Phanariotes, a été surtout perverti par les intrigues des Autrichiens; voilà pourquoi nous ne voulons rien de l'Autriche; je connais leurs

urmă asupra acestui subiect». (Risum teneatis!...). «Ne trebuie un Rege serios, încercat, german...» — «Acestea sunt tot intrigile Austriei, al cărei agent este Netzhammer».

— *Contele Praschma* s'a anunțat pentru ora 5. El îmi declară cu multă insistență că n'a văzut nici pe Hentsch, nici pe Mirbach, într'adins, ca să nu aibă nici un contact. Are amabilitatea să-mi spună că *sunt realmente necesar*, însă nu se credea că lucrurile vor merge așa de încet în Moldova. Impresia lui e că Berlinul nu va desemna imediat pe viitorul Suveran. Și pentrucă nu împărtășește opinia lui Carp, el îmi spune că nu crede că s'ar putea răsturna Dinastia, de oare ce lucrul acesta ar crea dificultăți la încheierea păcii. In orice caz Suveranul ar trebui să fie ales, și el admite toate părerile mele asupra acestui subiect, «numai,—adaogă el cu naivitate—dacă Camera votează anexiunea la Austria ?...» (Cine poate să le bage în cap astfel de idei ?) Din desvoltarea ce caută a da ideei sale, înțeleg că la mijloc e tot Stere care-i ametește.

sentiments et «Marthe m'a encore écrit à ce sujet». (*Risum teneatis!...*). Il faut un Roi sérieux, éprouvé, Allemand... — *Moi*: Mais on a parlé d'un prince bavarois? — *Lui*: Ce sont encore les intrigues de l'Autriche, dont Netzhammer est l'agent.

Comte Praschma s'est annoncé pour 5 h. Il me déclare avec trop d'insistance qu'il n'a vu ni Hentsch ni Mirbach pour qu'il n'ait aucun contact. Il a l'amabilité de me dire que je suis réellement nécessaire, *mais qu'on ne pensait pas que cela irait si lentement en Moldavie*. Il n'est pas et ne croit pas que Berlin soit pour la désignation immédiate du futur souverain. Et pour mieux donner le contrepied de l'opinion de Carp, il me dit qu'il ne croit pas qu'on puisse bannir la Dynastie, parceque cela donnerait lieu à des difficultés en plus à la paix. Dans tous les cas, le Souverain devrait être élu et il partage toutes mes opinions à ce sujet. «*Seulement, me dit-il naïvement — si cette Chambre vote l'annexion à l'Autriche*» ? — (Qui peut leur fourrer de pareilles idées en tête ?) Des développements qu'il donne à son idée, je comprends que

Praschma îmi mai spune: «Dacă ași fi guvernul german, ași ține cu mult mai mult la România decât la Polonia». Pentru conte — care mi-a declarat că i s'a oferit un loc în guvern, dar pe care a ținut să și-l rezerve pentru mai târziu —, pacea se apropie, probabil în Ianuarie. Discursurile lui Lloyd George și mai cu seamă dificultățile guvernamentale din Franța o indică. «In curând vom avea un guvern Clemenceau, deci anunțarea păcii!»

In privința aceasta, îi arăt cât ar fi mai eficace a se încheia pacea cu Dinastia noastră decât cu un guvern provizoriu. El îmi răspunde că la Berlin se gândesc la aceasta. — Dar, spun eu, trebuie încercat lucrul cu oameni politici, nu cu afișe. — El ezită în fața dificultăților punerii în practică și convine că singur un om cu greutate poate face încercarea; dar care e acela care s'ar aventura printre ofițerii franco-englezi ? Regele e oare liber ?—Ii răspund că dacă nu i se dă nici o garanție, dacă se simte părăsit, e sigur că nu va mai

c'est toujours Stere qui les tracasse. Praschma me dit même «si j'étais le gouvernement allemand, je tiendrais bien plus à la Roumanie qu'à la Pologne». Pour le comte — qui m'a dit qu'on lui avait offert une place dans le gouvernement, mais qu'il a tenu à se réserver pour plus tard, — la paix arrive: en janvier probablement; les discours de Lloyd George l'indiquent aussi et surtout les difficultés gouvernementales en France: «Nous en passerons par un gouvernement Clemenceau et c'est l'annonce de la paix». A ce propos je lui fais remarquer comme il serait plus efficace, si on veut ébranler l'Entente, de faire la paix avec notre Dynastie, qu'avec un gouvernement provisoire, et il me dit: «On y compte un peu à Berlin». — Mais, lui fais-je, on amorce par des hommes politiques, non par des affiches. Il entre dans le sujet et reste hésitant devant la difficulté de mise en pratique. Il convient qu'un homme de poids seul pourrait risquer la tentative, mais, quel est celui qui s'aventurera au milieu des officiers français et anglais ? Le Roi est-il libre ? Là-dessus je lui dis que si on ne lui donne aucune garantie, s'il se croit abandonné, il est évident qu'il n'aura aucune force de réagir.

avea putere să reacționeze. — Nu i-am spus-o, dar m'am gândit destul la răul pe care ni-l face Carp în orbirea lui! Nici nu poți sugera idei care să cruțe puțin sângele bieților noștri Români!

12 August. — *Soldații* noștri se bat cu eroism. Eri, Prashma era cu totul uimit de rezistența extraordinară pe care armata noastră o desfășoară în toate punctele. «Dar pentru ce?» întreba el surprins.

Comunicatul de azi dimineată spune că inamicul a fost aruncat în văile Slănic și Oituz «*der zäh sich wehret*» (care se apără cu turbare) și, mai jos, vorbește de atacurile *desperate*, de șapte ori reînoite. Cu toate acestea, aliații au succesul de partea lor, iar trupele cari rezistaseră așa de bine în văile Cașinului, Oituzului și Slănicului, sunt acum în retragere. E vorba, probabil, de atacul anunțat de două zile la Șușița — direcțiunea Panciu-Adjud. — Trupele Averescu amenință să aibă retragerea tăiată.

Austro-Germanii s'ar afla chiar înaintea Târgului-Ocna. — Lipsurile trecute sunt cu prisosință împlinite.

Je ne lui ai pas dit, mais je l'ai assez pensé : voilà le mal que, dans son aveuglement, nous fait Carp! On ne peut même pas suggérer des idées qui épargnent un peu le sang de nos pauvres Roumains!

12 août. — Nos soldats se battent héroïquement. Hier, Prashma était tout étonné de la résistance extraordinaire que notre armée développe sur tous les points. «Mais pour quoi?» — disait-il, naïvement surpris.

Le communiqué de ce matin dit qu'on a rejeté dans la vallée Slanic et Oituz l'ennemi «*der zäh sich wehret*» (qui se défend avec rage) — et plus bas on reparle des attaques *désespérées*, sept fois renouvelées. Néanmoins, les alliés semblent tenir enfin le succès et les troupes, qui avaient fait si bonne contenance dans les vallées de Casinu, Oituz et Slanic, sont maintenant en retraite. C'est probablement l'attaque annoncée depuis deux jours sur la Șușița — direction Panciu-Adjud-Nou, qui détermine ce recul. Les troupes Averescu menacent d'avoir la retraite coupée. Les Austro-Allemands sont même devant Târgu Ocna. Les défaillances passées sont largement rachetées.

— Colonelul Verzea a aflat că col. *Sturdza*, în discursul ținut ofițerilor, s'a rostit astfel : «cine vrea să contribuie cu noi a reclădi țara noastră sub ocrotirea germană, n'are decât să iscălească și va fi repatriat».

Vorbele acestea au aruncat o teribilă sămânță de discordie printre prizonieri, cari și-au asvârlit unul altuia cuvântul de trădător. De asemenea se zice că și eri, la hotelul Bratu, cuvântarea ținută celor cincizeci de ofițeri a mărit nemulțumirea. De notat, că singurul care a fost pus inediat în libertate a fost Pop Șerbănescu, căruia i s'a dat un loc la jandarmii din București.

— Eri, *Nenițescu* a fost printre cei dintâi cari s'au dus să vază pe ofițerii sosiți. Era de față când li se vorbea.

Tot dânsul — după cum am aflat dela d-șoara Neuman — a insinuat unui magistrat că e *pus pe lista neagră*, prin faptul că a refuzat să semneze pantahuza : «Dar cum ? D-ta să fii în contra armatei germane ?»

— *Lupu* mi-aduce lista ofițerilor sosiți și cari au fost expediți la Mogoșoaia și Buftea. La prânz, a spus în fața tuturor că-i va trimite la Luca Niculescu sau aiurea «să se înțolească», căci sunt în lipsă de toate.

Le colonel Verzea a appris que le colonel Sturdza avait tenu en masse aux officiers le discours : «Qui veut contribuer avec nous à réédifier notre pays sous l'égide allemande, n'a qu'à signer et sera rapatrié». Cela a jeté une terrible graine de discorde entre prisonniers qui se sont traités de traîtres. Il paraît que hier encore, à l'hôtel Bratu, la harangue qu'on a tenu aux 50 rapatriés a augmenté le mécontentement. A noter que le seul qu'on a mis de suite en liberté est Pop Șerbănescu, libéral s'il en fût, et à qui on avait donné une place de choix dans les gendarmes de Bucarest. Hier, Nenițescu a été des premiers à se rendre auprès des officiers rentrés. Il était présent lorsqu'on les haranguait. Le même — je l'ai appris par M-elle Neuman — a insinué à un magistrat qu'il était sur la liste noire parce qu'il avait refusé de signer la pantahuza. «Da cum? D-ta să fii în contra armatei germane?...»

Lupu m'apporte la liste des officiers arrivés et qu'on a expédié à Mogoșoaia et à Buftea. A dîner il a dit devant tout le monde qu'il allait les envoyer se nipper chez Luca Niculescu ou ailleurs, car ils manquaient de tout. Pourquoi

Pentru ce aceste cuvinte, când Sturdza stă ascuns în București (s'a încercat să-l ascunza chiar de prefectul de poliție, mi-a spus Tzigara) și când ofițerii au fost imediat expediați în camioane afara din București?

13 August. — *Bătălia e formidabilă.* Aceasta rezultă și din comunicatul nemțesc și din cel românesc. Pe Oituz, Aliații au luat Grozești și se pare că obiectivul trupelor cari înaintează pe aci și acela al trupelor cari se află în fața Târgului Ocna, este de a atinge Onești, nod de comunicație. Incăerare generală și sângeroasă.

— *Mavrojany* îmi raportează: fiul lui Burghilea este prizonier; are grad de plutonier. A fost chemat, acum opt zile, împreună cu alți șase soldați la inspectoratul de prizonieri și acolo *Virgîl Arion* și *Victor Beldiman* au încercat să-l dăscălească și să-l convingă a trece liniile ca să îndemne pe soldați a se preda. I-au vorbit și de 30.000 lei... Burghilea a refuzat categoric. Au voit să-i citească manifestul; dânsul a refuzat de asemenea. Rezultatul: șase zile ținut la Tonola, pentru a împiedica indiscrețiunile. Acum fiind liber, tânărul nu

ces paroles quand Sturdza cache sa présence à Bucarest—on a essayé de le dissimuler même aux yeux du préfet de police, m'a dit Tzigara lui-même — et que dans des camions en a de suite expédié hors de Bucarest ces Messieurs?

13 août. — La bataille est formidable. Cela résulte et du communiqué allemand et du communiqué roumain. Sur l'Oituz, les alliés ont pris Grozești et il semble que l'objectif des troupes qui avancent par là et celui de troupes qui sont devant Targu-Ocna est d'atteindre Onești, noeud de communications. Mêlée générale et très sanglante.

Mavrojany rapporte: le fils de Burghiele est prisonnier; son grade est plutonier. Il y a huit jours, il a été, avec d'autres six soldats, appelés à l'inspectorat des prisonniers et là-bas *Virgile Arion* et le jeune *Victor Beldiman* ont essayé de l'endoctriner pour lui faire passer les lignes et aller provoquer les soldats à se rendre. On lui a parlé aussi de 30.000 lei. Il a refusé net. «Mais il ne faisait rien de mal, puisque le Métropolitain en donne l'exemple» et on a voulu lui lire le manifeste, dont il a refusé d'entendre le texte: six jours de secret à Tonola pour empêcher les indiscretions. Maintenant

se ferește să vorbească, după cât se vede. El a povestit tot lui Mavrojany. Aceasta coincide cu ceea ce se pusese la cale în conferința ținută la 5 August.

Se crede că și pe lângă ceilalți ofițeri aduși alaltăeri, s'a făcut aceleași încercări. Și, cu toate acestea, cei cari fac o astfel de ispravă, nu sunt Germani, ci un ministru și un alter-ego al lui Lupu Kostake !...

14 August. — Lupta continuă cu furie pe tot frontul dela Siret la Trotuș. Eri se anunța căderea Panciului, care e una din cele mai tari pozițiuni, și apropierea din ce în ce mai mult de Târgu Ocna, de oarece se menționează de ocuparea gărei Saline, pe care buletinul o numește greșit gara Slănic.

Volanka mi-a spus că sosirea trupelor de rezervă s'a terminat și că *opt diviziuni* de pe frontul Galiției orientale au fost transportate azi prin Predeal-Ploești-Buzău, și evaluate la 120.000 oameni, fiind siguri a da lovitura de grație pe frontul moldovean !... Guvernul nostru mobilizează de asemenea. Victor Beldiman pleacă azi la Berlin în calitate de curier de cabinet (compartiment de clasa întâia, rezervat, îmi spune Dombrowski !).

libre, le jeune homme ne se cache pas pour en parler, semble-t-il. C'est lui qui a raconté le tout à Mavrojany. Ça cadre avec ce que l'on avait arrêté dans la conférence tenue le 5 août. On croit que les officiers amenés avant-hier pourraient être employés de la même façon. Et ce ne sont pas les Allemands, mais un ministre et l'*alter ego* de Lupu qui font cette besogne.

14 août. — La bataille continue furieuse sur tout le front du Sereth au Trotus. Hier on annonçait la prise de Panciu, qui est une très forte position et l'on approche de plus en plus de Târgu-Ocna, puisqu'on annonce l'occupation de Gare Saline que le bulletin à tort appelle Gara-Slănic.

Volanka m'a dit que l'arrivée des troupes de réserve est déjà terminée et que 8 divisions du front Galicie oriental sont aujourd'hui transportées par Predeal-Ploesti-Buzau, avec leur apport de 120.000 hommes, sûres de terminer le coup de bouclier sur le front Moldave. Notre «gouvernement» mobilise aussi et Victor Beldimano part aujourd'hui pour Berlin comme courrier de cabinet (compartiment de première, réservé, me dit Dombrowski). Il paraît que les nou-

Se pare că știrile aduse lui Carp nu l-au satisfăcut. (Plecarea amânată pe mâine; anunțată mie direct).

— *Dombrowski* — care vâna adeseori cu al doilea Quartiermeister Boecklin — îmi comunică că dela Viena se va trimite în locul lui Konradsheim o altă persoană, cu mai mare vază, care să poată vorbi mai ferm în numele Austriei.

— *Volanka*. Sâmbătă seara a fost în cercurile militare mare mișcare. S'a crezut, la un moment, că sosește Hindenburg. (Svonul a circulat și în oraș). În orice caz, Mackensen e azi în oraș. El vorba să se mute cartierul general la Râmnic.

Mackensen este foarte leal, nicidecum dușman al Austriei și nu e, desigur, în curent cu instigațiunile lui Hentsch în contra Austriei. *Volanka* a întrebat pe un ofițer din statul-major german dacă Berlinul e în curent cu uneltirile politice ale colonelului și dânsul i-a răspuns : «gewiss nicht!»; în curând va vorbi Czernin «grob» (wird ganz grob sprechen).

Fact caracteristic : *Volanka* îmi spune că printre ofițeri e mare excitare de oarece nu li se permite să-și

velles apportées à Carp n'ont pas donné satisfaction. (Départ remis à demain, — annoncé à moi directement).

Dombrowski, qui chassait souvent avec le second Quartier-Meister Boecklin, me communique que de Wien on va envoyer à la place de Konradsheim quelqu'un de plus haut grade, qui puisse parler un peu plus ferme au nom de l'Autriche.

Volanka. Samedi il y a eu dans les cercles militaires grand remue-ménage le soir. On a cru à l'arrivée de Hindenbourg. Dans tous les cas, Mackensen est aujourd'hui eu ville. Il est question de porter le quartier général à Ramnic.

Mackensen est très loyal, pas ennemi de l'Autriche et n'est certainement pas au courant des instigations de Hentsch contre l'Autriche. Il a demandé à un officier de l'Etat-Major allemand si Berlin est au courant des agissements politiques du colonel et il lui fut répondu : «gewiss nicht!» Bientôt Czernin parlera «grob», — «wird ganz grob sprechen».

Trait caractéristique: *Volanka* me dit qu'il y a grande excitation parmi les officiers de ce qu'on ne permet pas à

aducă soțiile lor în București : «la noi murim de foame, iar aci găsim de toate».

— La căpitanul *Jelkmann* (Zentral-Polizei, Abt. Politik), la care mă aflam pentru afacerea d-nei Lizon Grecianu, condamnată la un an închisoare pentru că a ascuns armele soțului său (generalul Robescu, pentru acelaș lucru, a plătit o amendă de 3000 lei; iar Pop Șerbănescu nimic!) — aflu că se pregătesc noi liste de ostatici. Ziua de 13 era cea din urmă zi acordată guvernului român pentru schimbul între internați cu ostatici. Guvernul, la început, a promis, acum însă se face că n'aude.

Germanii sunt deciși a trimite pe ostatici în Bulgaria și a aresta și pe alții. Or, la sfârșitul lui Mai, când am văzut pentru prima oară pe Hentsch, dânsul mi-a spus că nu va mai ordona nici o arestare și că nu mai vrea să cadă pe capul lui răzburarea Austriei. Această însă nu se potrivește deloc cu realitatea.

Prin Kiriacescu, care îmi aduce aceeași știre, îmi dau seamă că e ceva care se știe de mai mult timp.

leurs femmes de les rejoindre à Bucarest: «chez nous, nous mourons de faim et ici on trouve tout».

Chez le capitaine Jelkmann (Zentral-Polizei, Abt. Politik), chez lequel je me trouvais pour l'affaire de M-me Lizon Greceanu, condamnée à un an de prison pour avoir fait murer à Brancovan les armes de son mari (Le général Robescu, pour les avoir enterré dans sa cave, a eu 3000 lei amende et le Pop Serbanescu pour le même fait, rien) — j'apprends qu'on dresse de nouvelles listes d'otages.

Le 13 était à échéance le délai accordé au gouvernement roumain pour remise des internés contre libération des otages; le gouvernement avait d'abord promis; maintenant il fait le sourd. Les Allemands ont décidé à envoyer les otages en Bulgarie et à en arrêter d'autres. Or, fin mai, lorsque je vis pour la première fois Hentsch, il m'a dit qu'il ne ferait plus d'arrestations et qu'il en avait assez d'endosser les vengeances des Autrichiens. Cela ne rime plus avec la réalité. Je m'aperçois, par Kiriacescu, qui m'apporte la même nouvelle, que c'est déjà une nouvelle éventée; qu'on la ventile depuis quelquel temps déjà.

15 August. — Mari transporturi de trupe pe linia Giurgiu. Trenurile civile nu mai circulă. Se aduc întăriri turce și bulgare pe frontul din Moldova. Această mare bătălie va lăsa în urmă bătălia națiunilor din veacul trecut.

— Chestiunea *ofițerilor* aduși de Sturdza întărită pe toată lumea și misterul de care e înconjurată deșteaptă toate bănuelile. Sturdza se ascunde. L-am întâlnit, din întâmplare, la hotel Bratu, unde mă dusesem să văd pe locot. Hașigan. Era însoțit de Lupu, care vizitează continuu pe ofițeri, deși nu l-am văzut niciodată în vre-un alt lagăr de prizonieri, dela Decembre, de când îi avem în București. *Sturdza* se scuză că nu mi-a făcut vizită și adaogă: «Sper că sunteți de acord asupra a tot ce se face». — Ii răspund: «Nu știu nimic și nu mi s'a spus nimic». El era în spatele meu așa că nu știu ce cap a făcut!

În oraș, există convingerea că se caută ofițeri pentru a-i trimite ca emisari pe lângă soldații noștri din Moldova, spre a-i decide să se predea.

15 août.—Grands transports de troupes sur la ligne Giurgiu aussi. Les trains civils ne circulent plus. On amène des renforts turcs et bulgares sur le front de Moldavie. Cette grande bataille laissera loin derrière la bataille des Nations du siècle dernier.

La question des officiers ramenés par Sturdza excite tout le monde. On l'entoure de tant de mystères que cela éveille tous les soupçons. Sturdza se cache. Rencontré par hasard à l'hôtel Bratu, où j'étais allé voir le lt. Hașiganu, il y était arrivé avec Lupu Kostake. Lupu rend constamment visite aux officiers; on ne l'a jamais vu dans aucun camp de prisonniers, dans aucun, depuis décembre que nous en avons à Bucarest. Le colonel Sturdza s'excuse de ne pas m'avoir fait visite, «dar nu pot să mă arăt câteva zile» et il ajoute: «Sper că ești de acord asupra a tot ce se face». Je lui réponds: «Nu știu nimic și nu mi s'a spus nimic». Il était dans mon dos et je ne sais quelle impression il a gardé.

On est convaincu en ville que l'on cherche des officiers pour les envoyer comme émissaires auprès de nos soldats de Moldavie pour les décider à se rendre. Pas beaucoup de

Nici-un discernământ: S'a adus căp. Grigorescu Gheorghe, un ofițer reformat, rău văzut, pentru a-l numi la Poliție. Căp. Voia dela Escortă râdea el însuși de zelul germanofil de circumstanță ce a trebuit să depună pentru a se întoarce mai repede în țară.

Am notat deja cazul lui Pop Șerbănescu. Wachmann și Constantinescu Stelian au fost numiți la «Bukarester Tagblatt», iar Kercea, șef de cabinet al lui Lupu.

— D-l de *Konradsheim* a venit la mine mai mult după știri, decât ca să-mi comunice ceva. Dar, a sfârșit conversația asupra politicei momentului prin concluzia: «Totul se va sfârși prin retrimiteră la Regiment a colonelului Hentsch și a tuturilor cari-l înconjoară!»

La o întrebare a mea, mi-a afirmat că a informat pe d. de Czernin asupra cauzei neplecării mele.

16 August. — «Tagblatt» dă un rezumat asupra fazelor prin cari trece *bătălia* dela Siret-Oituz. Am păstrat această istorisire. Ziarul consacră câteva rânduri asupra ținutei splendide a trupelor noastre. Comunicatul român nu a fost dat. Cu toate acestea a sosit.

discernement. On a ramené le capitaine Grigorescu Gheorghe, officier réformé, pour le mettre dans la police. Le capitaine Voia de l'Escorte se moquait lui-même du zèle germanophile de circonstance qu'il a dû jouer pour rentrer plus vite. J'ai noté le cas de Pop Serbanescu. Wachmann et Constantinescu Stelian ont été déjà casés au «Bukarester Tagblatt» et Kercea est devenu chef de cabinet de Lupu.

Mr. de Konradsheim est venu plutôt aux nouvelles qu'ayant quelque chose à me communiquer. Mais, il a fini une conversation sur la politique du moment par la conclusion: «Tout ça finira par le renvoi au régiment du colonel Hentsch et de tout son monde» Sur interpellation, il m'a affirmé avoir informé Mr. de Czernin sur les causes de mon non-départ.

16 août. — Le «Tagblatt» donne un résumé des phases par lesquelles passe la bataille qu'il appelle la bataille du Sereth-Oituz. J'ai gardé ce récit. Il consacre la splendide tenue de nos troupes. Le communiqué roumain n'a pas été

Se spune (Corteanu) că e din cauza notei entuzias-
te : ofițerii , în cămașă și în fruntea unităților lor, șar-
jează cu o furie magistrală. S'a anunțat oficial luarea
capului de pod dela Băltărețu (Siret-linia dreaptă Foc-
șani-Tecuci) și col. Sturdza a afirmat că Băltărețu fiind
ocupat : cum se află pe malul stâng, aceasta ar însemna
că Siretul a fost trecut.

— Comicul unit cu odiosul. *Lupu Kostake* ne isto-
risește liniștit că a fost condamnat la moarte și averea
sa confiscată ! Aceasta se petrecea la masa de joc... —
Ii reamintesc cu ironie că Constituția noastră nu pre-
vede confiscarea.

Cu toate că această poveste e de răs, totuși s'a răs-
pândit în public și Tudoriță (Rosetti) a aflat-o într'o
Bancă. A muri pentru patrie !... Faptul acesta și tele-
grama trimisă Regelui relativ la depozitele din Bănci,
—telegramă menită a nu ajunge niciodată la destina-
ție—caracteriză pe personagiul nostru, viitor vice-rege,
după cum crede !,,

— *Wachmann*, evident trimis de Sturdza, îmi ex-
plică pe larg sensul «acțiunii lor» : Regenerarea Ro-
mâniei (prin ofițerimea, în parte dubioasă, din captivi-
tate ?);... latura politică a acestei acțiuni;... politica
colonelului Sturdza;... inițierea prizonierilor;... iată vor-

donné. Il est arrivé pourtant. On dit (Corteanu) que c'est à
cause de la note enthousiaste: les officiers se mettent en
chemise et à la tête de leurs unités chargent avec une furie
magistrale. On a annoncé officiellement la prise de la tête
de pont de Băltărețul (Sereth-ligne droite Focșani-Tecuci)
et le colonel Sturdza a affirme que Băltărețul étant occupé:
comme c'est sur la rive gauche, cela voudrait dire que le
Sereth a été franchi (!).

Le comique se joint à l'odieux. Lupu nous raconte tran-
quillement qu'il a été condamné à mort et son avoir à la
confiscation. Je lui rappelle ironiquement que notre Consti-
tution défend la confiscation. Malgré cette fable risible,
tout le monde en est plein aujourd'hui. Mourir pour la pa-
trie! Ça et la réclame avec le télégramme envoyé au Roi
au sujet des dépôts dans les Banques, télégramme voué à ne
jamais arriver au destinataire, campent notre personnage,
futur Lieutenant royal à l'en croire.

bele cari reveneau mai des. Ba încă, era un căpitan, Teodorescu, citat cu elogii, care voia să reînvieze, ca bază a unui nou partid politic, societatea «Bunul Român», — iar altul, căpitan Savel Popescu, luase la Crefeld chiar inițiativa unei liste de adeziune la «politica col. Sturdza».

Wachmann a fost ofițerul de ordonanță al lui Sturdza, care, pare-se, fusese desemnat să ia comanda diviziei lui Grigorescu Eremia, când acesta a fost numit comandant de corp de armată. Sturdza luase înțelegere cu col. Crăiniceanu, care comanda un regiment de infanterie, și probabil și cu alți ofițeri asupra cărora Wachmann păstrează tăcere. El trebuia să discute cu Germanii garanțiile sub care ei, în urmă, ar împiedica armata să «treacă Prutul». (Nu era atunci (Dec.—Ian. 1916/17) chestiunea Prutului la nici o ordine de zi).

La 4 Februarie Sturdza împreună cu Wachmann și cu ordonanța au trecut liniile în fața unui «regiment amic», dar care nu fusese înștiințat de plecarea lui Sturdza. Au început focuri, s'a ripostat și aprinderea a fost generală. Ordonanța a fost ucisă. Asupra lui avea memoriile lui Sturdza, în care dânsul nota toate incidentele vieții, ca și conversațiile ținute, plus 18.000 lei. «A fost o mare imprudență din partea noastră».

Wachmann a sosit în linii, o oră înaintea colonelului. S'au obținut repede dela Viena și Berlin toate garanțiile : «atâta încredere inspira colonelul !»...

De aci înainte povestea devine confuză. — S'a întors Sturdza și fugit-a din nou ?... Crăiniceanu a fost descoperit și împușcat; de asemenea mulți alți ofițeri; dar guvernul n'a îndrăznit să meargă mult înainte cu această procedură. Intr'adevăr, un soldat prizonier la Lamsdorf a declarat că făcea parte dintr'un batalion care, împreună cu ofițerii lui, declarase că nu trec Prutul. Au fost trimiși la front și nimic alt.

Wachmann mai spune că era de față când Regele a venit să decoreze steagurile din divizia Grigorescu. A sosit conducând el însuși automobilul. Frânt în două, nu a putut așterne nici zece vorbe în șir pentru a înălța

«cruciulița ce agăța de bastonul steagului». Lui Sturdza i-ar fi zis pe *nemfește* : «Wie geht es dir, Sturdza ?» și acesta ar fi mulțumit în românește..

În orice caz, când Sturdza a apărut în Germania, s'a temut să se arate ofițerilor și, după 15 zile, Wachmann s'a dus ca un simplu prizonier să sondeze terenul la Dänholm...

17 August. — Lupta continuă uriașă, înfiorătoare. Nu se spune că trupele noastre cedează și că se retrag. În toate cazurile, e o retragere bine ordonată, cu contraatacuri viguroase.

Târgu-Ocna nu e luat. Comunicatul român din 12 (în «Pester Lloyd» sosit azi dimineață) afirmă că noi am reluat fabrica de sticlă. Acest comunicat confirmă că bătălia aceasta a fost cea mai mare din câte s'au dat pe frontul rus.

— *Sturdza* este îngrozit de ce a găsit aici. Indeciziune la Germani: negocierile pentru ofițeri durează de luni de zile; intrigi la Români. El e hotărât să se retragă la Călinești și «să aștepte acolo de va fi nevoie de el».

Relativ la pantahuza Carp, dânsul o judecă «cel puțin inutilă». Ii vine greu să creadă că Petre Carp e la curent și că o aprobă. Ii arăt că se înșală. Asupra

17 août. — *La bataille continue gigantesque, affreuse.* Il n'est pas dit que nos troupes cèdent et se retirent. Dans tous les cas c'est une retraite bien ordonnée avec attaques vigoureuses. Targu-Ocna n'est pas pris; le communiqué roumain du 12 (dans le «Pester Lloyd» arrivé ce matin) affirme que nous avons repris la fabrique de verres. Ce communiqué confirme que c'est la plus grande bataille de celles qui ont été livrées sur la front russe.

Visite du colonel Sturdza. (V. aussi 18 août au bas). — Il est effaré de ce qu'il a trouvé ici. Indécision chez les Allemands: les négociations pour les officiers durent depuis des mois; intrigues chez les Roumains. Il est décidé à se retirer à Calinesti et y «attendre qu'on ait besoin de lui». A propos de la «pantahuza» Carp, il la juge au moins inutile. Il a de la peine à croire que Carp soit au courant et approuve. Je le détrompe. Au sujet des projets Carp, il croyait

proectelor Carp, el credea că e vorba numai de un plebiscit al lui Carp pentru alegerea unui rege. N'are nici o încredere în pătrunderea lui Lupu. Credea pe Nenițescu inteligent, nu însă un ambițios prost.

Trec la acțiunea întreprinsă cu ofițerii. S'ar fi ajuns la soluțiunea următoare : fiecărui ofițer repatriat să i se dea locul destinat dinainte. Vorbesc de diferitele soluțiuni posibile de pace. El recunoaște că pacea cu reprezentantul Regelui, care a declarat războiul, ar fi mai eficace pentru a sfărâma blocul.

O chestiune directă : «Regele, ar putea și ar fi El liber s'o facă ?» El : «Fără îndoială. Regele n'ar avea de cât să hotărască și armata s'ar supune. Armata va face ceea ce s'ar porunci de sus». De altfel, soldații și ofițerii ar trage cu turbare asupra Rușilor ! Tot timpul, pe front, sunt goluri : Rușii, ne mai ascultând de nimeni, părăsesc pozițiunile lor. In fiecare moment, trebuie aduse rezerve pentru a umplea golurile. Acest fapt i-a fost confirmat de maiorul Chițescu care a fost făcut prizonier». — «Regele, se crede el legat de Brătianu ?—El:«Cred că se va scăpa de dânsul fără nici o remuşcare».

que Carp songeait pour le moins à un plébiscite pour l'élection d'un roi. Il n'a aucune confiance dans la clairvoyance de Lupu. Il croyait Nenițescu intelligent, mais pas sottement ambitieux.

Je passe à l'oeuvre entreprise avec les officiers. On se serait arrêté à la solution : trouver pour chaque officier qu'on rapatrie d'avance la place destinée.

Je parle de différentes solutions de paix possible. Il reconnaît que la paix avec représentant du Roi qui a déclaré la guerre, serait plus efficace pour briser le bloc. Question directe : le Roi pourrait-il et serait-il libre de le faire ? — Lui : Sans doute. Le Roi n'aurait qu'à décider et l'armée obéirait. L'armée fera *ce que d'en haut on ordonnerait*. D'ailleurs, soldats et officiers tireraient avec rage sur les Russes. Tout le temps sur le front il y a des vides : ce sont les Russes qui, sans crier gare, quittent leurs positions ; on doit chaque fois prendre les réserves pour combler les trous. Ceci lui a été confirmé par le major Chițescu qui vient d'être fait prisonnier. — Le Roi se croirait-il lié à Brătianu ? — Sturdza : Je crois qu'il le lâcherait sans aucun remords,

Am voit să controlez ceea ce Haşigan mi-a istorisit despre lagărele de prizonieri. La început prizonierii au fost grozav maltrataţi. Dânşii au suferit de frig şi de foame. Canalele fiind îngheţate, drumurile desfundate, cărbunii şi proviziunile ajungeau cu întârziere, se distribuiau mai întâi populaţiei civile şi numai la urmă prizonierilor. «Marile Puteri au schimbat politete între ele şi au căutat să lovească numai în cei mici».

La Lamsdorf, cei din lagăr mor de foame. Dânsul a văzut 1200 morminte de Români. La autopsie, s'a putut constata că stomacurile lor erau atrofiate.

Oamenii, de altfel, soseau epuizaţi, atât cei valizi cât şi cei invalizi.

Schwarmstedt fusese la început un lagăr de represalii. Când a fost lichidat pentru a-l transforma într'un lagăr *aspru* de ofiţeri, i s'a schimbat numele primitiv; până într'atât reputaţia sa era îngrozitoare.

Haşigan mi-a spus că prizonierii aveau perne umplute cu paie putrezite şi că, noaptea, smulgeau paieile, de pe paturile lor mizerabile pentru a mesteca ceva !...

Sturdza a fost consultat asupra soartei a trei ofiţeri evadaţi şi închişi la Küstrin şi pe raport a scris :

J'ai voulu contrôler ce que Haşigan n'avait dit des camps de prisonniers. Dans les premiers temps, on avait horriblement maltraité les prisonniers. Ils ont souffert du froid et de la faim. Canaux gelés, routes encombrées, charbon et provisions arrivaient avec retard et l'on servait d'abord la population civile et en dernier lieu les prisonniers. «Puis les grandes puissances se sont fait des politesses; on a tapé sur les petites». A Lamsdorf on est mort de faim. Il a vu 1200 tombes alignées de Roumains morts. A l'autopsie, on a vu des estomacs atrophiés et réduits au quart. Les hommes arrivaient d'ailleurs épuisés: on avait enrégimenté les valides comme les invalides. Schwarmstedt avait été un camp de représailles; quand on l'a liquidé, pour en faire un camp *dur* d'officiers, on lui a changé son nom primitif, à tel point sa réputation était effroyable. Haşigan m'a dit qu'ils avaient des oreillers bourrés de paille pourrie et que la nuit ils arrachaient de la paille de leurs grabats pour mâcher quelque chose!... Sturdza a été consulté sur le sort des trois officiers évadés et qu'on avait enfermés à Küstrin et,

ei nu merită nici-o pedeapsă, căci dacă ași fi fost și eu în lagărul din Schwarmstedt, ași fi făcut exact ca dânșii...

Ni s'a raportat la Crucea Roșie că soldații se întindeau pe pânțele ca să nu fie văzuți cum mâncau iarba....

— *Tzigara Samurcaș* vine să-mi anunțe că voește să se retragă. «Se vor cere dela dânșii lucruri desagreaibile» — presupun că e vorba de campania cu iscăliturile; — afară de asta, toți se ascund de el, cum de pildă a fost cazul cu manifestul, apoi sosirea lui Sturdza : el preferă să plece curat.

— *Bărbătescu* îmi arată îngrijorarea sa : *Tzigara* i-a spus că s'a saturat de atâtea plictiseli. Cu un altul i-ar veni greu să servească. Lupu a voit să-i încredințeze oarecari servicii politice; dânșul a refuzat. I-a cerut atunci să-i recruteze patru sau cinci agenți spre a-i instala pe culori. *Bărbătescu* i-a prezentat pe *Penciulescu* și alți trei takîști sau liberali deochiați. Lupu le-a ținut un mare (!) discurs : marile evenimente cari se pre-

sur le rapport il a pu écrire: «Ils ne méritent aucune punition, car si j'avais été dans le camp de Schwarmstedt, j'aurais fait exactement comme eux...».

On nous avait rapporté à la Croix Rouge que des soldats se mettaient à plat ventre pour qu'on ne s'aperçut pas qu'il broutaient l'herbe...

Tzigara-Samurcas vient m'annoncer qu'il veut se retirer: «On va exiger d'eux des choses désagréables» — je suppose la campagne de signatures, — et puis on se cache de lui, comme cela a été le cas pour le manifeste, l'arrivée de Sturdza: il préfère s'en aller proprement.

Barbatescu me montre son appréhension: *Tzigara* lui a dit qu'il en avait par dessus la tête; avec un autre il aurait de la peine à servir. Lupu l'a appelé pour appeler à ses services; *Barbatescu* a obiecté de suite: «comme police je ne puis rendre des services politiques». Lupu alors a demandé qu'on lui recrutât quatre ou cinq agents à installer par couleurs; *Barbatescu* lui a présenté *Penciulescu* et trois autres takistes ou libéraux déconfits. Lupu leur a tenu son grand discours: les grands événements qui se préparent, la grande

pară... opera însemnată de adus la îndeplinire... Bărbătescu e înmărmurit de naivitatea lui Lupu, care nu cunoaște pe nimeni și nu știe nimic din organizarea politică.

— Banca Generală geme de țărani — femei cu deosebire — cari vin să expedieze bani pentru prizonieri. La Crucea Roșie s'a înregistrat un mare număr de pachete individuale predate de țărani.

18 August. — Intrebuințarea jandarmilor germani pentru a smulge iscălituri continuă. Colonelul Hentsch lucrează cu sârguință împreună cu Lupu. Beldiman e expediat în grabă la Berlin, iar mie nu mi se dă nici o urmare la comunicarea pe care mi-a făcut-o Mirbach la 5 August. Nu înțeleg ca lucrurile să se petreacă cu ușurință și scriu lui Mirbach. Am trimis scrisoarea la biuroul său și Mirbach a iscălit pe plic de primire. Singur Stirbey e la curent. Am ținut să se știe că am simțit manopera și am grija să-i reamintesc că «vizita mea fusese agreată la Berlin».

oeuvre à accomplir.. Barbatescu, stupéfait de la naïveté de Lupu qui ne connaît personne et ne sait rien, rien des organisations politiques.

La Banque Générale est encombrée de paysans, de femmes surtout qui, ces dernières nu-pieds, viennent envoyer de l'argent aux prisonniers. A la Croix Rouge on avait déjà enregistré le grand nombre de paquets individuels remis par les paysans.

18 août. — On continue à employer les gendarmes allemands pour extorquer des signatures; le colonel Hentsch travaille assidûment avec Lupu; on expédie dare-dare le jeune Beldimano à Berlin — et, à moi, on ne donne aucune suite à la communication que Mirbach m'a faite le 5 août. Je n'entends pas que les choses se passent par dessus la jambe et j'écris à Mirbach.

La copie est au dossier. J'ai envoyé la lettre au bureau officiel de Mirbach et il a signé réception sur l'enveloppe. Stirbey seul est au courant. J'ai tenu qu'on sache que j'ai senti la manoeuvre et j'ai soins de rappeler que ma «visite avait été agréée à Berlin».

— Vizita unui profesor *L. V. Stadeczky* dela Cluj, adus de Dombrowsky, care îmi șoptește să fiu circumspect. N'a vorbit decât de Ungaria și Bulgaria. A mai fost altădată în România.

— *Răniții* curg. A trebuit să punem la dispoziția autorităților germane spitalul nostru dela școala de Poduri și Șosele, precum și cel dela Școala de Comerț.

— Brănișteanu îmi anunță că «*Lumina*» va apărea. Hentsch s'a răsgândit și li s'a comunicat că ziarul e autorizat să apară și ar fi de dorit ca aceasta să se facă repede... Se pare că cuvântul de ordine este : o indiferent dacă acești domni se înțeleg sau nu. Faptul acesta e o confirmare a știrii că Berlinul a preferat să nu sufle nimic pentru moment și să lase pe Carp în aer. Imi reamintesc că Sturdza mi-a spus eri : «*Nemții* socotesc că pot aplica la noi sistemul «*divide et impera*»!...

— *Vârnav* tratează pe Dobrovici de tâmpit, dându-se la tot felul de afaceri, Ar fi vândut cu 150.000 lei un vagon de alcool până aproape de front.

Visite d'un professeur *L. V. Stadeczky* de Koloswar, que Dombrowsky m'avait amené tout en me soufflant dans l'oreille que je devais être circonspect. Nous n'avons parlé que de la Hongrie et de la Bulgarie. Il a déjà été autrefois en Roumanie.

Les blessés affluent. Nous avons déjà dû mettre à la disposition des autorités allemandes notre hôpital de l'Ecole Ponts et Chaussées et de la Școala de Comerț.

Branisteanu m'annonce que la «*Lumina*» va paraître. Hentsch s'est ravisé et leur a communiqué que le journal était autorisé; on désirait même que ce fut vite.. Il semble que le mot d'ordre est: on ne tient pas du tout à ce que ces Messieurs s'entendent. C'est une confirmation de la nouvelle que Berlin a préféré ne rien dire pour le quart d'heure et laisser Carp en l'air. Je me souviens que Sturdza m'a dit hier: Messieurs les Allemands ont l'air d'appliquer chez nous le système du «*divide et impera*».

Ch. Varnav. Il traite Dobrovici de crétin, se prêtant à tous les trafics. Il aurait vendu 150.000 lei un vagon d'alcool jusque sur le front. En attendant, Manliu, que son père avait

Deocamdată, Manliu, pe care tatăl său îl expatriase pentru un furt de argintărie, traficează cu ori ce-i cade în mână. «Lupu e de o inconștiență și de o incapacitate catastrofală».

— Depeșile anunță că *Papa* a adresat tuturor Pu-terilor propuneri de pace. Nu se cunosc încă condițiunile. S'a zis că *Papa* ar dori ca această manifestare pentru pace să fie concomitentă cu a treia aniversare a sa. Însă data nu coincide nici cu ziua de naștere, nici cu data suirii în Scaunul papal. E oare vre-o legătură cu noua atitudine germană despre o pace sigură pentru Ianuarie ?

19 August. — Azi dimineată, nici un comunicat al armatei Mackensen. Comunicatul de pe frontul Archiducelui Iosif, de altă parte, nu dă decât țifra prizonierilor făcuți din ziua de 19 Iulie, începutul ofensivei în Răsărit.

Comunicatul român cu data de 18 August vorbește de un atac respins al nemților, la fabrica de sticlă din Târgu-Ocna. Nimic mai mult. Se pare că s'a ajuns la un punct mort.

— Părerea lui *Spiess*, cu care am dejunat, asupra

expatrié pour un vol d'argenterie, trafique de tout. Lupu est d'une «inconscience et d'une incapacité de catastrophe».

Les dépêches annoncent que le Pape a adressé à toutes les Puissances des ouvertures de paix. On n'en connaît pas encore les conditions. Le Pape devait, pour son troisième anniversaire, se manifester, disait-on communément. Or, la date ne coïncide ni avec jour naissance, ni avec date couronnement. Y a-t-il quelque liaison avec la nouvelle attitude allemande d'une paix assurée pour janvier ?

19 août. — Ce matin pas de communiqué de l'armée Mackensen. Le communiqué du front de l'archiduc Joseph, de son côté, ne donne que le chiffre des captives faites depuis d'une attaque repoussée des Allemands sur la fabrique de le 19 juillet, commencement de l'offensive dans l'Est.

Le communiqué roumain portant date 18 août parle verres de Târgu-Ocna. Rien de plus. On semble être arrivé à un point mort.

Opinion de Mr. Spiess, avec lequel j'ai déjeuné chez ma

României : «In fond, Berlinul nu știe ce vrea». — Cu atât mai mult, replic eu, ar trebui să lase lumea în pace și să nu mai agite politica aceasta. — Perfect de acord.

20 August. — Pe front stagnare completă. Lupta din Flandra continuă cu înverșunare. Italienii se re-deșteaptă și o mare ofensivă începe și din partea aceasta. În Moldova aproape nimic. Comunicatul austriac, care vorbea despre urmărirea armatei române în retragere, a devenit mut asupra acestei chestiuni; iar comunicatul român din 19 menționează că pe frontul de luptă dela Mărășești, de 13 zile, aceasta este prima pauză ce se poate înregistra.

— Vorbe de gazetar : Popescu (N. F. P.) pretinde că e vorba de neînțelegere între Ludendorf și Hindenburg și că Michaëlis e de partea acestuia din urmă.

— Defilare de internați cari vin să solicite intervenția mea, când eu nu pot nimic: Motru, Dumitrescu-Câmpina și Ioachimovici. Dela *Motru* aflu că primul manifest al Universității, pe care l-a semnat,—singur—

soeur, sur la Roumanie: «Au fond Berlin ne sait pas ce qu'il veut». — Moi: Raison de plus pour laisser les gens tranquilles et ne pas agiter toute cette politique. — Lui: Parfaitement d'accord.

20 août. — Sur le front stagnation complète. La bataille de Flandre continue acharnée; les Italiens se réveillent et une grande offensive commence de ce côté aussi; mais en Moldavie plus rien. Le communiqué autrichien, qui parlait de la poursuite de l'armée roumaine en retraite, est devenu muet sur cette question et le communiqué roumain du 19 porte que sur le front de bataille de Marasesti, depuis 13 jours, c'est la première pause qu'on puisse enregistrer.

Potins de journaliste: M. Popescu (N. F. P.) prétend qu'il y a prise entre Ludendorf et Hindenbourg et que Michaëlis est du côté de ce dernier.

Défilé de internés qui viennent solliciter mon intervention, moi qui ne puis rien: Motru, Dumitrescu-Campina et Ioachimovici. De Motru j'apprends que le premier manifeste de l'Université qu'il a signé — le seul — était rédigé

era redactat de Onciul, însă acesta s'a ferit să-l iscălească.

21 August. — Nici o știre importantă de pe frontul nostru. Se face numărătoarea prizonierilor la Mărășești. Această însemnează că nu e nimic de comunicat. Dar, afară de marea ofensivă italiană, un atac formidabil francez a început la Verdun. Afară de Salonîc, e o ofensivă învierșunată pe toate fronturile.

Enciclica Papei spune, cu drept cuvânt, că pentru toată lumea onoarea armelor este neștirbită și că ar fi o nebunie de a mai continua un războiu inutil, pentru că toți sunt de acord că nu va fi nici cuceriri, nici îndemnitare, libertatea mărilor, «care sunt comune lumii întregi». De două ori, Papa revine asupra zădărnicii continuării războiului.

— D. *Horstmann* invitat la dejun după dorința sa : — E un lucru copilăresc a crede pe cancelarul *Michaëlis* ca fiind omul lui *Ludendorf*. El este omul care va restabili balanța între civili și militari și cum nu ține la locul ce ocupă, nu va avea față de dânșii slăbiciunile predecesorului său, care ținea să-l păstreze.

par Onciul, mais que celui-ci s'est bien gardé de signer aussi.

21 août. — Aucune nouvelle importante de notre front. On fait un dénombrement de prisonniers à Marasesti: c'est une garniture pour les jours où on a rien de bon à communiquer.

Mais à part la grande nouvelle offensive italienne, il y a aussi une formidable attaque française à Verdun. Sauf Salonique, il y a donc offensive acharnée sur tous les fronts.

L'encyclique du Pape dit justement que pour tout le monde l'honneur des armées est sauf et que se serait folie de continuer une guerre inutile, puisqu'on est d'accord qu'il ne doit y avoir ni conquêtes, ni indemnité, liberté des mers «qui sont communes à tout le monde». A deux reprises le Pape revient sur l'inanité de la continuation de la guerre.

Mr. *Horstmann* invité à déjeuner sur sa demande: C'est enfantin de croire que le chancelier *Michaëlis* soit l'homme de *Ludendorf*; c'est l'homme qui rétablira la balance entre civils et militaires, et comme il ne tient pas à sa place, il n'aura pas vis-à-vis d'eux les faiblesses de son prédécesseur,

D. Kühlmann nu se va lăsa să fie călcat pe picior de către militari. Foarte bogat prin femeea sa care a murit; ajuns la cele mai înalte demnități în scurt timp, Bavarezul, ferm până la brutalitate, va reda diplomației rangul ce i se cuvine în hotărârile afacerilor.

Exemplu : a numit pe Bernstorff la Constantinopole, cu toate că militarii voiau ca ambasador pe atotputernicul atașat militar generalul de Lossow. Trebuie răbdare și să profiți de momentul oportun ; de două ori, elogiile aduse răbdării lui Mirbach. Așa dar Mirbach așteaptă ceasul pentru a pune pe Hentsch sau pe ori care alt militar la locul lui.

Regretă că nu m'am dus când mă îndemnase dânsul și că am așteptat întoarcerea lui Stirbey. Ași fi fost acolo (Berlin) în epoca când «toate aceste intrigi se țeseau aici».—Eu : Ar fi interesant, de pildă, de a examina, dacă o pace cu România oficială—la ceasul acesta—n'ar fi posibilă și dacă această pace n'ar face, altfel de spărțură în Antantă decât o pace separată ce se dorește cu o Românie ocupată. Mai insinuez că Regele, după spu-

qui tenait à la sienne. Mr. de Kühlmann ne se laissera pas marcher sur les pieds par les militaires: très riche par sa femme morte, arrivé au maximum en peu de temps, le Bavarois, ferme jusqu'à la brutalité, il fera reprendre à la diplomatie son rang dans la décision des affaires. Exemple: il a nommé Bernstorff à Constantinople malgré les militaires qui voulaient ambassadeur le tout puissant attaché militaire, le général de Lossow. Il faut de la patience et se trouver là quand le moment opportun est venu: par deux fois éloge de la «patience» de Mirbach. (Done Mirbach attend son heure pour remettre Hentsch ou tout autre militaire à sa place...) Regrette que je ne sois pas parti quand il m'y poussait et que j'eusse attendu le retour de Stirbey. J'aurais été là-bas (Berlin) à l'époque où «toutes ces intrigues se sont nouées ici». — Moi: Il eut été intéressant, par exemple, de examiner si une paix avec la Roumanie officielle — à cette heure — n'était pas possible et si cette paix-là ne ferait pas autrement brèche dans l'Entente que la paix séparée qu'on désire avec la Roumanie occupée. J'insinue que le Roi, au dire de Sturdza, est libre et serait obéi par

sele lui Sturdza, este liber și că armata îi este supusă. El : In orice caz, aceasta ar fi imposibil din cauza Austriei.

Dânsul îmi vorbește apoi de plecarea precipitată a lui Boecklin, comandantul Marelui Cartier, dar nu-mi spune nici o vorbă de plecarea anunțată peste tot a lui Hentsch și a lui Rosemberg. Mai adaogă că «nimeni nu poate aproba proiectele d-lui Carp. Nu se va răspunde și, în modul acesta, probabil va înceta criza politică».

Notă desagreabilă : «Care este Regele care ar consimți să vină atâta timp cât mai e încă o «Militär-Verwaltung» și cum să renunți mai de înainte la acest «Militär-Verwaltung» când azi avem nevoie de grânele D-voastră ? Războiul submarin e o prostie care a adus Germaniei dușmănia Americii. Tonajul dispare pentru inamici dar și pentru noi, și în viitor nu trebuie să ne mai gândim la închirierea de corăbii pentru transportul grâului ; deci rezervoriul va fi în România». In rezumat : toată politica lui Carp e inadmisibilă.

Dar, nici un angajament și mai cu seamă nici o explicare sau scuză relativ la călătoria mea interzisă.

armée. — Il me répond: En tout cas *ce serait impossible à cause de l'Autriche.* — Il me parle du départ précipité de Boecklin, commandant du Haupt-Quartier, mais ne me dit mot du départ qu'on annonce partout de Hentsch et de Rosemberg. Mais il ajoute que nul ne peut approuver les projets de Mr. Carp: on ne répondra pas et c'est comme cela que probablement cessera cette crise politique. — Note désagréable: «Quel est le Roi qui consentirait à venir alors qu'il y a encore une Militär-Verwaltung, et comment renoncer *de longtemps* à cette Militär-Verwaltung, quand nous avons besoin de vos blés?» — La guerre sous marine est une hêtise qui a valu à l'Allemagne l'inimitié de l'Amérique. Le tonnage disparaît pour les ennemis, mais aussi pour nous et dans l'avenir il ne faut pas songer au prix du fret à transporter du blé; donc, le réservoir sera en Roumanie. — En résumé: toute la politique Carp inadmissible. Mais aucun engagement et surtout aucune explication ou excuse pour la question de mon voyage interdit.

Se confirmă plecarea lui Esterhazy și numirea lui Weckerle. Horstmann îmi spune că Impăratul a refuzat demisia și i-a dat un concediu. Incăpățănarea lui Esterhazy de a se retrage e o notă rea pentru un om tânăr care primise, acum două luni, însărcinarea. E și o înfrângere pentru Czernin : «A fost mare mirare ca, după șase luni, să i-se acorde unui ministru, care n'avea nici o decorație, St. Ștefan și acum ordinul Toison d'or. Noi a trebuit să-i oferim de asemenea Vulturul Negru. După acestea, n'a mai rămas nimic. Pentru ce toate acestea ?».

La 5 ore văd pe *Dombrowski*, care de Sâmbătă mă urmărește continuu pentru a afla motivul de întârziere a plecării mele.

Am așteptat un semn, dar cum nici Horstmann n'a relevat nimic asupra acestui punct, am vorbit lui *Dombrowski* despre demersul lui *Mirbach* în numele lui *Hentsch*; apoi de scrisoarea mea fără răspuns și stăruința mea ca *Berlinul* să fie avizat. Am înștiințat pe *Dombrowski* că *Românii*, afară de *Stirbey*, nu știu nimic despre afacere. «Nu vreau să trec, spun eu, nici în ochii lui *Bussche* drept o persoană care se dă de o

Confirmation du départ de Esterhazy et de la nomination de Weckerlé. Horstmann me dit que l'Empereur a refusé la démission et offert un congé. L'entêtement de Esterhazy de se retirer est une mauvaise note pour un homme jeune qui avait accepté, il y a à peine deux mois, la charge. Echee pour Czernin: là-dessus grand étonnement qu'on ait en six mois donné à un ministre, qui n'avait aucune décoration, le «St. Etienne» et maintenant la «Toison d'Or». Nous avons dû lui donner aussi, du comp, l'«Aigle Noir»: après cela il n'y a plus rien. «Pourquoi faire tout cela?»

A 5 h. je vois *Dombrowski*, qui depuis samedi me tâtonnait pour savoir ce qui avait retardé mon départ. J'ai attendu un signe et comme même par *Horstmann* il n'y a pas eu tentative de corriger ou colorer la chose, j'ai dit à *Dombrowski* la démarche de *Mirbach* au nom de *Hentsch*, ma lettre sans réponse et mon insistance à ce que *Berlin* en fut avisé. *Dombrowski* est averti que les Roumains sauf *Stirbey* ne savent rien de l'affaire. «Je ne veux passer, dis-je,

parte pentru că situația pe front nu e bună, nici în ochii lui Czernin drept o persoană, căreia îi este frică de a vorbi cu dânsul, pentru că Germanii de aici s'ar su-păra».

— Starea prizonierilor noștri din Bulgaria este îngrozitoare. Păstrez o scrisoare a doctorului *Mihail* din care reese adevărul. Știrbey scrie prințului de Reuss (O. K. M.) junior, reamintindu-i că toate demersurile noastre au rămas fără efect.

Căpitanul *Jelkmann dela* Poliția-Centrală îmi confirmă că guvernul român a răspuns în fine propunerii de a se face schimbul între internați și ostatici, însă că nu s'a fixat încă data. Aceasta a supărat din nou pe Nemți și se așteaptă ca dela Berlin să sosească ordinul de trimiterea ostaticilor în Bulgaria.

Afară de aceasta, Germanii refuză de a pune în libertate pe acei cărora le reproșează ceva, ca Dumitrescu-Câmpina, care cinic, în naivitatea lui, spune că n'a primit decât 80.000 lei dela Germani și că a prevenit «cinstit» pe Hennenvogel că la venirea lui Crăiniceanu la jurnal încetase de a putea aduce vre-un serviciu.

ni aux yeux de Bussche d'un Monsieur qui se défile, parce que ça ne va pas bien sur le front, ni aux yeux de Czernin pour un Monsieur qui a peur de causer avec lui parce que les Allemands d'ici ont fait de gros yeux».

L'état de nos prisonniers en Bulgarie est affreux. Je conserve une lettre du Dr. Michail qui le met à nu. Stirbey écrit au Prince de Reuss junior, rappelant que toutes nos démarches sont restées sans effet. Le capitaine Jelkmann de la Police centrale me confirme que le gouvernement roumain a enfin répondu à la proposition de rendre les internés moyennant mise en liberté des otages, mais en déclarant ne pas pouvoir encore fixer une date. Cela a provoqué de nouvelles colères et on s'attend à ce que de Berlin vienne l'ordre d'envoyer les otages en Bulgarie. Aussi refuse-t-on de relâcher des gens auxquels on a quelque chose à reprocher, tel Dumitrescu-Câmpina, qui cyniquement, à force de naïveté, me dit qu'il n'a jamais touché que 80.000 lei des Allemands et qu'il a «honnêtement» prévenu Hennenvogel qu'à l'arrivée au journal de Crainiceanu il avait cessé de pouvoir rendre service..

22 August. — Pe frontul nostru nimic. Din compararea comunicatelor român și austro-ungar s'ar deduce că armata austro-germană se află în defensivă. Atacurile Verdun, Champagne, Flandra au influențat mult frontul oriental,

— D-nul *de Konradsheim* mă vizitează de dimineață. Ii comunic sensul scrisorii mele către d-nul de Mirbach. La sfârșit, îmi spune că dacă ași voi să fac propuneri sau să comunic ceva prin scris contelui Czernin, el stă la dispoziția mea. (Cred că acesta era și scopul vizitei sale).

Am declinat oferta, căci o comunicare prin scris n'ar avea acelaș efect ca o conversație pentru a examina diferitele faze ale unei chestiuni complexe. I-am spus și lui dacă, din punctul de vedere central, n'ar fi locul de cercetat spărtura care ar face în Antantă o pace cu România oficială, adică cu Dinastia și Armata. Ce mare păcat că Hentsch-Carp m'au împiedecat a lucra la Berlin și Viena în acest sens!

Am mai vorbit despre schimbarea de guvern în

22 août. — Toujours rien *sur notre front*. De la comparaison des communiqués roumain et austro-hongrois on dirait que l'armée austro-allemande est plutôt sur la défensive. Les attaques Verdun, Champagne, Flandres ont tout de même agi sur le front oriental.

Mr. de Konradsheim me rend visite de bonne heure, soi-disant pour des nouvelles. Je lui communique aussi le sens de ma lettre à Mr. de Mirbach. Il finit par me dire que si je voulais *faire des propositions ou communiquer quelque chose par écrit au comte Czernin*, il était à ma disposition. (Je crois que c'était là le but de sa visite). Je décline l'offre, car une communication par écrit n'avait pas la souplesse d'une conversation pour examiner les différentes faces d'une question complexe.

A lui aussi j'ai parlé si, au point de vue central, il n'y avait pas à examiner la brèche qui ferait dans l'Entente une paix avec la Roumanie officielle, c'est à dire avec la Dynastie et l'Armée. Combien c'est triste que Carp-Hentsch m'aient empêché de faire à Berlin et Wien le travail nécessaire dans ce sens.

Nous avons parlé aussi du changement de gouvernement

Ungaria. Esterhazy era considerat ca «Strohmann» al lui Andrassy și dacă Andrassy nu-i urmează, este că, probabil, «se rezervă».

— După amiază, o cartă de vizită de plecare dela d-nul *Arthur Rosenberg*. Merge la Râmnicul-S.; unii zic pe front. A fost înlocuit înainte de a sfârâma «partidul d-lui Marghiloman». Ovreiul pus să controleze ministerul de interne va priva pe Nenițescu de o Egerie menită să-i completeze intelectul.

24 August. — *Dombrowski* vine să se informeze dacă Mirbach a răspuns la scrisoarea mea de Sâmbătă. E uimit că n'a dat semn de viață. Căpitanul Pallo a plecat eri și, de acord cu Konradsheim, va informa Viena despre aceste împrejurări. (Dacă e adevărat, acești domni dau mai multă importanță ca mine lucrurilor neînsemnate de aici).

Volanka, totdeauna bine informat, îmi istorisește că plecările lui Boecklin, ale maiorului Dern (pe care nu-l cunoașteam) și ale altor mai mici, sunt motivate de traficurile din unele biurouri. (Eri, *Matac* îmi spunea că a înștiințat pe Dern de pungășiile ajutorului său, Mon-

en Hongrie. Esterhazy était considéré comme le Strohmann d'Andrassy et si Andrassy ne lui succède pas, c'est que probablement «il se réserve encore».

Dans l'après midi carte p. p. c. de *Mr. Arthur Rosenberg*. Il va à Râmnic-Sărat; les autres disent sur le front. Il a sauté avant d'avoir brisé le parti «de Monsieur Marghiloman». Le vice-vaguemestre juif préposé au contrôle du Ministère de l'Intérieur privera *Mr. Nenițescu* d'une Egerie bien faite pour compléter son intellect.

24 août. — *Dombrowski* vient s'informer si Mirbach a répondu à ma lettre de samedi. Il est étonné qu'il n'ait pas donné signe de vie. Le cap. Pallo est parti hier et d'accord avec Konradsheim il informera Wien des circonstances. (Si c'est vrai, ces Messieurs attachent plus d'importance que moi aux petits faits d'ici).

Volanka, toujours bien informé, me raconte que les départs de Boecklin, du major Dern (que j'ignorais) et d'autres plus petits sont motivés par les trafics de certains bureaux. Hier *Matac* me disait qu'il avait averti Dern des tripotages de son adjoint *Monske* avec les vins. *Matac* citait des faits.

ske, cu vinuri. Matak cita fapte.) Volanka certifică că cunoaște cazul unui ausweis pentru țuică, care a costat 15.000 lei.

Volanka istorisește cu o vie satisfacție că informațiile culese din țări neutre, ca Elveția mai cu seamă, consideră pe Czernin ca omul care s'a revelat în timpurile din urmă și care singur e în stare de a face pace. În vizita sa la Berlin, s'a ocupat mai cu seamă de chestiunea poloneză care a dat greș. Polonezii voesc să fie un Stat, însă nimeni nu se gândește a se înscrie în armată. S'au chemat voluntari și Varșovia n'a dat de cât o sută, din care jumătate evrei. Toți ar voi să se scape de această chestiune, cu riscul de a fi reluată de Rusia. Nimic de făcut cu Polonezii, cari se găesc foarte bine, unii la Viena, alții la Berlin și restul în Rusia.

(Și Horstmann și Präschma mi-au spus că afacerea poloneză n'a dat nimic bun și a costat prea scump!)

E bizar că Stirbey a primit o scrisoare dela Martha Bibescu în care spunea : «Francezii nu vorbesc cum scriu. Fac curte Austriei. Czernin e omul zilei și în el

Volanka certifie qu'il connaît le cas d'un «ausweis» pour de la tzuica qui a coûté 15.000 lei! Volanka raconte avec vive satisfaction que des renseignements de pays neutres, de Suisse surtout, accréditent Czernin comme l'homme que ces derniers temps ont révélé et qui seul est en état de faire la paix. Dans sa visite à Berlin, il s'est occupé surtout de la question polonaise, qui a été un four. Les Polonais veulent être un Etat, mais personne ne songe à s'inscrire dans l'armée; on a appelé les volontaires et Varsovie en a donné un centaine, dont la moitié des Juifs. On voudrait à tout prix être débarrassé de cette question, quitte à ce que la Russie la reprenne. Rien à faire avec les Polonais, qui se trouvent très bien les uns à Wien, les autres à Berlin, le reste en Russie. (Et Horstmann et Präschma m'avaient dit que l'affaire polonaise n'avait rien donné de bon et avait coûté très cher).

Il est bizarre que Stirbey ait reçu une lettre de Marthe Bibesco lui disant: Les Français ne parlent pas comme ils écrivent; on fait la cour à l'Autriche; Czernin est l'homme du jour et sur lui se fondent les espérances de paix. C'est

se pun speranțele de pace». Poate că tot din aceeași sursă pornesc și informațiile lui Volanka!

— *J. Duca* îmi repetă o vorbă a lui Paul Teodoru, care e curată inconștientă : «Noi am cerut lui Mackensen să atace Moldova!..»

— O notă care zugrăvește bine regimul Carp. D-nul *Cernătescu* îmi spunea ieri că e prefect, curator la Madona (Craiova) și inspector agricol. Lupu nu cunoaște altă persoană la Craiova.

Astăzi, la direcțiunea Băncilor Populare, și-a făcut aparițiunea — fiind numit de Virgil Arion—cumnatul său *Crivăț*, ex-takist, ghiftuit de Take și actualmente bombardat membru în comitetul permanent al Instr. Publice și în Consiliul de Adm. al Băncilor. E adevărat că, în interval. a scris la «Moldova» și că «Bukarester Tagblatt» i-a refuzat un articol în contra mea. Tot în acelaș timp, V. Arion a mai numit într'un post pe un oarecare Pandele Ionescu, un bătrân alcoolic, fără domiciliu, care doarme prin cărciumi sau prin hale. Mare scandal. Căpitanul Martin, delegat german, a trebuit să roage pe Crivăț să părăsească ședința. Și

peut-être de même source que viennent les informations de Volanka!

Jean Duca me raporte une parole de Paul Theodoru, qui est de la pure inconscience: «Noi am cerut lui Mackensen să atace Moldova!»

Une notice qui dépeint bien le régime Carp: le Dr. Cernatescu me disait hier qu'il était préfet, curateur de Madona et inspecteur agricole. Lupu ne connaît pas une seconde personne à Craiova. Aujourd'hui, à la direction des Banques Populaires, fait son apparition, nommé par Virgile Arion, le nommé Crivetz, — son beau-frère — ex-takiste gavé par Take, actuellement déjà bombardé membre du comité permanent Instruction Publique et certainement membre du Conseil d'Administration des banques. Il est vrai que dans l'intervalle il a écrit à la «Moldova» et que le «Bukarester Tagblatt» a dû lui refuser un article contre moi. Du même coup, et toujours à une place non-vacante, Virgile Arion a nommé encore un certain Pandele Ionescu, un vieil ivrogne, sans domicile, qui dort dans les cabarets ou les Halles.. Grand scandale. Le cap. Martin, délégué allemand, a dû prier

aceștia sunt oameni, pe cari nenorocirile timpului i-au scos la suprafață și cari lucrează, cel mai sigur, la reabilitarea liberalilor !...

25 August. — Nimic pe frontul nostru. Mareșalul își prelungește șederea la București. Statul său Major, de asemenea, e vorba să se reîntoarcă. Operațiunile sunt deci virtual oprite. Relativ la proiectele afișate de către neîndemânatecii prieteni români, acestea au dat greș complet.

— *De Kühlmann* a rostit primul său discurs în fața comisiunii permanente a Reichstagului. El a spus: «Am intrat în anul cel din urmă al războiului...» O fi știind ceva!...

— Ajutorul de primar liberal *Donescu* a avut un concediu, a cărei prelungire a solicitat-o în zadar, ca și ceilalți internați cari s'au izbit de un refuz formal. Însă nu s'a mai reîntors la Săveni. Nenițescu l-a însărcinat cu o lucrare la Ministerul de Finanțe și, pentru a termina această lucrare importantă, a trebuit să ceară oficial o păsuire. Și tot același Nenițescu mă învinuia

Crivetz de quitter la séance. Et c'est ce monde que les malheurs du temps ont fait surgir, qui travaille le plus sûrement à la réhabilitation des libéraux..

25 août. — Rien sur notre front. Le maréchal prolonge son séjour à Bucarest. Son état-major aussi semble rentrer. Les opérations sont donc virtuellement arrêtées, — c'est, rapport aux projets affichés par les amis maladroits roumains, un réel échec.

Mr. de Kühlmann a prononcé son premier discours devant la Commission permanente du Reichstag. Il y a dit: «Nous sommes entrés dans la dernière année de cette guerre...» O fi știind ceva!

L'adjoint au maire libéral, *Donescu*, a eu un congé dont il a vainement sollicité le renouvellement, tout comme les autres otages qui se sont heurtés à un refus formel. Il n'est pourtant pas retourné à Saveni. *Mr. Nenițescu l'a chargé d'un travail* au ministère des Finances et, pour terminer ce travail important, il a bien fallu demander officiellement un sursis.. Et c'est le même Nenițescu qui m'accablait de re-

că n'am exilat chiar de pe acum pe Brătieni și pe liberali!

27 August. — *Tristă aniversare a Consiliului de Coroană și a declarării războiului!*

Pe frontul nostru nimic. S'a luat contact cu prizonierii luați pe Siret: fiul generalului Benone Anastasiu, maiorul Rușavețianu, etc. Ei desmint că în Moldova a fost foamete și mizerie.

— Straniul prizonier, găzduit cu aghiotantul său, lt. Mateescu, într'o casă particulară, maiorul sau loc-colonelul *Chițescu*, și care ruga continuu pe Dobrescu (prin note scrise, păstrate de Dobrescu după dorința mea), a venit azi dimineață la mine. Era în civil. Are un ausweis pentru a circula *liber* în oraș. *Asupra armatei*: e bine organizată, cu puști-mitraliere, tunuri grele și mitraliere în mare număr. Companiile a 4-a formează regimente de marș; rezerve în oameni pentru goluri. Generalii cari comandă: Averescu, la Bacău; Cristescu, la Tecuci; Popovici, Epure, corpuri de armată. Un ofițer

proches de ce que je n'exilais pas d'ores et déjà les Bratiano et les libéraux!

27 août. — Triste anniversaire du Conseil de Couronne et de la déclaration de guerre.

Sur notre front rien. On a pris contact avec des prisonniers pris sur le Sereth: le fils du général Benone Anastasiu, le major Rușaveteanu, etc., à Ploesti. Ils démentent qu'eu Moldavie il y eut disette et misère.

L'étrange prisonnier qu'on a logé avec son adjoint, le lt. Mateescu, dans une maison particulière, le major ou lt-col. Chitescu et qui demandait tout le temps à Dobrescu (par notes écrites que j'ai prié Dobrescu de conserver) s'est amené ce matin chez moi. Il était en civil. Il a un «ausweis» pour circuler *libre en ville*..

Sur l'armée: elle est bien organisée avec des fusils mitrailleuses, des canons lourds, des mitrailleuses en grand nombre. Les 4-es compagnies ont constitué des régiments de marche, réserves stratégiques et réserves en hommes pour les vides. Les généraux qui commandent: Averescu, à Bacau; Chiritzescu, à Tecuci; Popovici. Epure, corps d'ar-

francez de batalion; ofițeri francezi la regiment și la marile unități câte unul din unitate. Organizarea franceza a dat rezultate minunate. Regele și prințul Carol pretutindeni pe front. Berthelot se ocupă mai cu seamă a dirijea instrucția artileriei grele. Pressan este șeful marelui Cartier. La întrebarea mea : «Regele este El liber în mișcările Sale ?» Chițescu răspunde : «Perfect liber»; de altfel, e Marele Cartier și Regele ; ministerul nu figurează decât ca legătură pentru munițiuni.

Chițescu mă face atent asupra felului curios de a dispune de dânsul. Așa, la hotelul Bratu—mai înainte de a fi instalat într'un apartament particular — a fost vizitat de Lupu Costake și de col. Sturdza, cari i-au vorbit de o misiune. Apoi i s'a specificat, de a remite scrisori lui Christescu și Averescu. El ar fi obiectat că, presupunând că ar putea traversa liniile, își închipuie cineva că îndărătul frontului i se va permite să meargă dela un cartier general la altul ? «Nu sunt la doi kilometri unul de altul!».

mée. Un officier français par bataillon ; des officiers français au régiment et aux grandes unités, par un par unité. Organisation française ayant donné des résultats merveilleux. Le Roi et le Prince Carol partout sur le front. Berthelot est toujours à l'armée; il semble surtout diriger l'instruction de la grosse artillerie. Prezan est chef du Grand Quartier.

Sur ma question : «le Roi est-il libre de ses mouvements?», Chitescu: Parfaitement libre; d'ailleurs il y a le Grand Quartier et le Roi; le ministère ne figure que comme liaison pour les munitions.

Le major Chitescu me saisit ensuite de l'étrange façon dont on veut disposer de lui. A l'hôtel Bratu — avant qu'il ne fut logé en appartement particulier — il a eu la visite de Lupu Kostake et du colonel Sturdza, qui lui ont parlé d'une mission. Puis on lui a spécifié de remettre à Christescu et à Averescu deux lettres. Il aurait objecté qu'à supposer qu'il puisse traverser les lignes, est-ce qu'on se figure que derrière le front on lui permettra d'aller d'un quartier général à l'autre? «Nu sunt la doi kilometri unul de altul.»

Sturdza ar fi răspuns : «Când e bunăvoință, se poate tot»!

Chițescu adaogă că desiluzia sa e adâncă, căci avea pentru Sturdza mare stimă. În acelaș timp, el confirmă că col. Crăiniceanu, care complotase cu Sturdza, a fost împușcat. Tatăl său a cerut revizuirea (?). Noua sentință a fost executată, *propriul său frate* comandând plutonul (?!). Socec, degradat la Copou, ar fi închis la Galata. Condamnarea ar fi motivată de atitudinea sa în lupta dela Argeș.

Odată transferat, din partea lui Lupu Kostake i se aduce de Kercea, noul șef de cabinet, 400 lei cheltueli de drum (mi-a arătat un plie cu bilete și cu mențiunea: 400 lei.) Două scrisori ale acelu Kercea indică că e un început de executare. Maiorul, înmărmurit sau șiret, vine să-mi ceară sfatul meu : unde-l trimite ? ce vrea dela dânsul ? Conștiința lui îl oprește a se învoi la o trădare.

Mi-e așa de greu să dau crezământ unei manopere atât de stupidă a lui Lupu, încât, dacă n'ar fi scrisorile

— Sturdza aurait répondu: Quand il y a bonne volonté, on peut tout!

Le major ajoute que sa désillusion est profonde, car il tenait Sturdza en haute estime. A ce sujet il confirme que le colonel Crainiceanu, qui avait comploté avec Sturdza, a été fusillé; il avait été condamné aux travaux forcés; *son père a exigé* la révision (?); la nouvelle sentence a été exécutée, le *propre frère* commandant le peloton (?). Socec, dégradé, à Copou, serait enfermé à Galata. Sa condamnation serait motivée par son attitude à la bataille sur l'Arges.

Une fois transféré, de la part de Lupu Kostake, le nouveau chef de cabinet, Kercea, lui a apporté 400 frs. pour frais de voyage, il m'a montré un pli avec des billets et mention au crayon sur l'enveloppe: 400 lei. Deux lettres de Kercea — au dossier — indiquent qu'il y a commencement d'exécution. Le major, ahuri ou malin, vient me demander conseil: où l'envoie-t-on? que veut-on de lui? Sa conscience lui défend de se prêter à une trahison..

J'ai tant de peine à croire à une si stupide manoeuvre de Lupu, que n'étaient les lettres de Kercea, je croirais à un

lui Kercea, ași crede că e vorba de un roman. Dar Lupu mi-a afirmat de atâtea ori că el e depozitarul gândurilor scrise ale lui Averescu, — încât îl socotesc capabil de toate smintelile.

Chișescu trebuie să-l vadă azi pentru instrucțiuni definitive. Cere voia să revină apoi la mine.

Dau, după mai multe cereri repetate, avizul următor: «Nu cred că d-nul Lupu Kostake vă însărcinează cu scrisorile de cari îmi vorbiți; e o întreprindere care vă expune și vă compromite fără nici un rezultat practic. Cel dintâi lucru ce-l va face orice general căruia îi veți înmâna propunerile de a depune armele — după cum pretindeți — va fi să vă aresteze. Dacă în realitate sunteți importunat, n'aveți decât să cereți comandantului militar să vă trimită într'un lagăr de prizonieri».

Fiindcă Corteanu îmi spune că el cunoaște pe acest pelerin, că e puțin detracat, nu cred că a fost făcut prizonier, sau atunci, prin vorbe nesăbuite, a dat să se înțeleagă că ar putea servi ca spion.

28 August. — La dejun *Horstmann*. Lupta dela Siret a fost o înfrângere: «N'avem destule trupe, din mo-

roman. Mais Lupu m'a si souvent affirmé qu'il était dépositaire des pensées secrètes d'Averescu, que je le crois capable de toutes les insanités. Le major doit le voir pour instructions définitives aujourd'hui. Il demande la permission de revenir chez moi ensuite.

Je donne, après sollicitations reiterées, l'avis suivant: «Je ne crois pas que Mr. Lupu Kostache vous charge des lettres dont vous me parlez; c'est une entreprise qui vous expose et vous compromet sans portée pratique; la première chose que fera tout général à qui vous porterez des propositions de mettre bas les armes — ainsi que vous le prétendez — sera de vous faire arrêter. Si réellement on vous importe, demandez au commandant militaire de vous envoyer dans un camp de prisonniers».

Comme Corteanu me dit qu'il connaît le pèlerin, qu'il est un peu détraqué, je ne crois pas qu'il ait été fait prizonier, — ou bien alors, par des propos inconsiderés, il peut bien avoir laissé penser qu'il pourrait servir d'espion.

28 août. — *La Sainte-Marie!* — *Horstmann* a déjeuner. La bataille au Sereth a été une défaite. «Nous n'avons pas

ment ce suntem atât de puternic angajați la Verdun : nu se mai conta pe o nouă ofensivă la Verdun. Nota Papei trebuie să aibă la bază câteva convorbiri preliminare, undeva, poate chiar în Engiltera. In Rusia, Kerenski ia în mâinile sale toată autoritatea ; (cu admirație) : e un mare om ! Vedeți cum evoluiază cu ușurință ! Cine știe dacă nu visează Coroana ?».

Horstmann văzuse înainte pe Mirbach. Nici o vorbă despre nota ce i-am trimis la 25 relativ la închiderea arbitrară a brutăriei cooperative «Viața». Germanii au un curios sistem de a-și crea amiciții într'o țară.

— Ziarele reproduc discursul Cancelarului cu prilejul constituirii unei comisii parlamentare. Este vorba de un comitet de șapte parlamentari cari, reuniți cu șapte delegați din Bundesrath, va îndeplini pe lângă Cancelar rolul de comitet consultativ permanent. Centrul și socialiștii dau câte doi delegați, printre cari Scheidemann și Erzberger, pe când conservatorii, unul singur, contele Westarp. Ce schimbare ! Acest co-

assez de troupes», du moment qu'on est si fortement engagé à Verdun : on ne comptait plus sur une offensive Verdun. La note du Pape doit reposer sur quelques pourparlers préliminaires, quelque part, peut-être en Angleterre même. En Russie, Kerenski va prendre toute l'autorité en mains (avec admiration) : c'est un grand homme. Voyez comme il évolue avec facilité. Qui sait s'il ne rêve pas de se faire couronner ?

Horstmann venait de voir Mirbach et pas un mot de ma lettre du 18 août, pas un mot non plus de la note que je lui ai envoyée le 25 au sujet de la fermeture abusive de la Boulangerie Cooperative la «Viața». Je laisse passer, mais je note. Les Allemands ont une drôle de façon de se créer des amitiés dans un pays...

Les journaux donnent le speech du Chancelier à l'occasion de la constitution d'une commission parlementaire. Il s'agit d'un comité de 7 parlementaires qui, réunis à 7 délégués du Bundesrat, servira au Chancelier de Comité Consultatif permanent. Les partis centre et socialistes donnent par deux délégués, parmi lesquels Scheidemann et Erzberger, tandis que les conservateurs un seul, le comte Westarp !

mitet va intra în funcțiune cu ocazia răspunsului la nota Papei. «Cum nu poate fi vorba de schimbarea Constituției în timp de război», această comisiune va fi o încercare leală. Cancelarul a precizat că fiecare membru trebuie să hotărască fără «referendum» partidului său. E un minister parlamentar care se întrevede alături de guvernul oficial.

— Maiorul Chițescu a fost expedit azi dimineață. Se pare că eri seara, la orele 9, a căutat să mă revadă, însă Bărbulescu l-a consiliat să nu o facă. Corteanu susține că e un om de nimic, un escroc, care poate mânca banii lui Lupu, cum a înghițit averea soției sale. Faptul singur al plecării interesează. Lucrul acesta s'a hotărât îmi închipui, după vizita lui Lupu.

Seara, de pe terasa mea, din toate părțile se auzea muzica. Cele două Casinouri de ofițeri din Str. Clementei ne trimiteau ecourile pianelor, vioarelor și lăutarilor. De zece zile tăcere desăvârșită. Pierderile pe Siret au trebuit să fie teribile.

Mavrojani îmi spunea că la Cotroceni feldwebelii

Quel changement! Le comité entrera en fonctions à l'occasion de la réponse à la note du Pape. «Comme il ne peut être question du changement de la Constitution en temps de guerre», cette commission sera un essai loyal. Le Chancelier a précisé que chaque membre devait décider sans referendum à son parti. C'est un ministère parlementaire qui se dessine à côté de l'autre gouvernement officiel.

Le major Chitescu a été expédié ce matin. Il paraît qu'à 9 h. du soir, hier, il a cherché à me revoir, mais que Bărbulescu lui a conseillé de n'en rien faire. Corteanu soutient que c'est un propre à rien, un escroc qui peut manger l'argent de Lupu comme il a avalé la fortune de sa femme. (Voir notes 30 août). Le fait seul du départ intéresse. Ce fut décidé, je suppose, après la visite à Lupu.

Le soir, sur ma terrasse, on était entouré de musique. Les deux Casinos d'officiers de la Str. Clementei nous envoyaient les échos des pianos, des violons, des voix des chanteurs, des lăutari. Depuis 10 jours silence complet, les pertes sur le Sereth ont dû être terribles...

Mavrojany me disait qu'à Cotroceni des feldwebels alle-

germani anunțau că la Focșani a fost și mai greu ca la Verdun.

29 August. — Căldura continuă a fi îngrozitoare. De trei zile chiar serile nu sunt mai răcoroase.

Comunicatul austriac de azi dim. anunță că Românii au recucerit pozițiunile la nord de Soveja, în valea Sușiței. Comunicatul vorbește de *superioritatea numerică a forțelor române*. Din contră, în Bucovina, trupele aliate, după un mare atac, au luat Boianul, iar Rușii au fost aruncați dincolo de Rakitna. Cum această pozițiune se află la nord de Dorohoi-Herța, acțiunea în contra Moldovei s'ar relua ea oare prin acel punct ?

— Vizita căpitanului Voia, unul din cei 44. A refuzat o funcțiune, pe când Lupu a comunicat eri numirile la 12 din ei : șefi de poliție, sub-prefecți, directori de prefectură, etc.

La București nimic, Tzigara a rezistat. Inșă *zece au fost trimiși pe front, cu alte cuvinte în Statele Majore ale diviziunilor pentru a se întreține cu prizonierii și a-i hotărî să se reîntoarcă în linii pentru a face propagandă de dezertare.*

Pentru a preciza mai bine însemnătatea vorbelor

mands proclamaient *qu'à Focșani c'était encore plus dur qu'à Verdun...*

29 août. — La chaleur continue à être effrayante. Depuis trois jours, les soirées elles-mêmes ne sont plus fraîches.

Le communiqué autrichien de ce matin porte que les Roumains ont reconquis les positions au nord de Soveja, dans la vallée de la Sușița; le communiqué parle de la supériorité numérique des forces roumaines. Par contre, en Bucovine, des troupes alliées, après un combat dur, ont pris Boian et les Russes ont été rejetés au-delà de la Rakitna. Comme c'est juste au-dessus de Dorohoi-Hertza, l'entreprise contre la Moldavie reprendrait-elle par en haut ?

Visite de capitaine Voia, l'un des 44. Il a refusé une fonction tandis que hier Lupu a communiqué leurs nominations à une douzaine: chefs de police sous-préfets, directeurs de préfectures, etc., etc. (Rien à Bucarest. Tzigara a tenu bon). *Mais dix ont été envoyés sur le front soi-disant dans les états-majors, des divisions, pour causer avec les prisonniers et les décider à retourner dans les lignes faire de la propagande.* Pour bien préciser la portée de ce que

lui Voia, îi spun : «Atunci, vor fi imediat împuşcați dacă trec». «E și părerea mea», adaogă dânsul. Așa dar, Lupu continuă planul său!

— «Mă simt vinovat că am primit să viu» și apoi el continuă a spune că dacă tatăl său n'ar fi murit pe când dânsul se afla la Crefeld, ar fi refuzat în ultimul moment. Noi trăiam acolo liniștiți și moralmente fericiți înainte de sosirea lui Sturdza; din momentul acela, ne-am divizat, ne-am bănuț, ne-am acuzat. La Crefeld, ne administram noi înșine, iar col. Sturdza comanda lagărul. Maiorul Negrutzi era aghiotantul lui; acesta a încurecat lucrurile mai mult. Am fost recomandați «pentru întinerea Munteniei ocupate». În lotul sosit, sunt zece ofițeri — aproape toți căpitani — din armata activă. Mi-e rușine să mă arăt, pentru toți suntem suspecți.

Comentar asupra spuselor lui Voia. Eri, la spitalul Ortodoxiei (No. 113), doi ofițeri răniți : Deculescu — citat prin ordin de zi — și Drăghiceanu s'au bătut cu un camarad care luase apărarea unuia din cei 44. Ei au refuzat să mai locuiască sub acelaș acoperământ cu ceilalți.

disait Voia avec embarras, je lui dis : Ils seront simplement fustillés s'ils passent. — Lui : Cest mon avis. Donc Lupu continue son entreprise ! Voia me dit : «Mă simt vinovat că am primit să viu»; et il ajoute que si son père n'était pas mort pendant qu'il était à Krefeld, il aurait, au dernier moment, refusé. Lui : Nous vivions tranquilles et moralement heureux avant l'arrivée de Sturdza; depuis lors on s'est divisé, on s'est soupçonné, on s'est accusé. A Crefeld nous nous administrions nous-mêmes et c'est le colonel Sturdza qui commandait le camp; le major Negruți était son adjoint; c'est lui qui a le plus embrouillé les choses. On nous a chapitré «pentru întinerea Munteniei ocupate». Dans le lot arrivé il y a 10 officiers — presque tous capitaines — de l'armée active. J'ai honte de me montrer: nous sommes pour tous des suspects.

Commentaire de ce que disait Voia: Hier, à l'hôpital de l'Ortodoxie, deux officiers blessés, Deculescu — citations à l'ordre du jour — et Draghiceanu se sont battus avec un camarade qui avait pris la défense d'un des 44. Ils ont refusé de rester sous le même toit que les autres..

30 August. — Numitul Chițescu a plecat Marți dim. A trimis lui Dobrescu un bilet, relatându-i convorbirea cu Lupu. Dacă e adevărată, Lupu crede că misterul planează asupra manoperii sale; or, maiorul a fost Luni seară la ing. Brătescu, unde, față de martori, a povestit toată afacerea sa. Barbulescu era de față. Brătescu mi-a istorisit faptul.

— Ofensiva contra Moldovei a reînceput. Armata Mackensen a luat Muncelu, la Nord de Panciu. Aceasta taie din ce în ce mai mult estuarul din valea Sușița. Una mie prizonieri și câteva tunuri.

— Opinia lui Witzleben : Nota Papei nu va aduce nimic: «E o glumă». Nodul chestiunii rezidă în Belgia: noi nu putem primi o libertate pentru Belgia, ca apoi să facă din ea o bază de operațiuni a Engliterei pentru un apropiat război. Nu putem libera așa mulți prizonieri: n'avem destule trupe pentru a-i păzi și cum se bat Românii acum și de ce spirit sunt ei însuflețiți, trebuie să luăm precauțiuni suficiente.—A fost pentru Dv. o înfrângere, — zic eu. — Witzleben, mirat: In-

30 août. — Le nommé Chițescu est bel et bien parti mardi matin. Il a envoyé à Dobrescu un billet, lui révélant sa conversation avec Lupu. Si elle est vraie, Lupu pense que le mystère plane sur sa manoeuvre; or, le major a été lundi soir chez l'ing. Bratescu, où, devant témoins, il a raconté toute son affaire. Barbulescu était présent et c'est Bratescu qui me rapporte le fait.

L'offensive contre Moldavie a recommencée. L'armée Mackensen a pris Muncelu, au nord de Panciu. Cela coupe de plus en plus l'estuaire de la vallée Sușița. 1000 prisonniers et quelques canons.

Opinion de Witzleben. La note du Pape ne donnera rien. «C'est une vaste blague». Le noeud de la question réside en Belgique: nous ne pouvons accepter une liberté pour la Belgique qui en fasse une base d'opération de l'Angleterre pour sa prochaine guerre. On ne peut beaucoup relâcher de prisonniers — on n'a pas assez de troupes pour les garder, et quand on voit comment se battent les Roumains maintenant et de quel esprit ils sont animés, on ne saurait prendre assez de précautions.— Moi: «Ça a été une défaite pour vous». —

frângere nu... Am străpuns linia, dar căldura era așa de copleșitoare, încât trupele nu se mai puteau mișca (sic).

— Notă bună pentru Nenițescu. El a refuzat să numească pe Wachmann — fiind dezertor — ca director la Bancile Populare. Deși ca și instalat de Nemți, Nenițescu a fost dârz. El a comunicat în scris refuzul sau Direcțiunei, — mi-a spus Cȃrteanu. (De altfel, am aflat aceasta, prin anticipațiune, chiar de eri dela V. Maltezianu). Nenițescu nu e de loc amestecat în afacerea ofițerilor ; s'a ținut de o parte de dânsii și dinadins a lipsit din București.

— De Mirbach mi-a trimis eri seară, târziu, o scrisoare, cu data de 29 August, prin care mă înștiințează că «ideile pentru realizarea căroră cooperarea D-voastră ne-ar fi fost, nu numai prețioasă, dar de cea mai mare importanță, găsindu-se pentru un moment trecute pe cel din urmă plan, nimic nu s'ar mai opune acum la executarea proiectelor dv. de călătorie». Restul, formule de politeță. — Nu voi răspunde îndată. Nu mă voi mișca decât dacă sunt formal invitat să plec la Berlin și dacă mi se cere avizul.

Witzleben, estomaqué: «Défaite non, nous avons percé la ligne, mais la chaleur était si accablante que les troupes ne pouvaient plus remuer» (sic).

Bonne note pour Nenițescu. Il a refusé de nommer Wachmann — parce que déserteur — comme directeur des Banques Populaires. Wachmann quasiment installé par les Allemands, Nenițescu a eu de la crânerie. Par écrit il a communiqué son refus à la direction, — m'a dit Cȃrteanu. D'ailleurs, V. Maltezianu me l'avait dit hier par anticipation. Nenițescu n'est en rien mêlé à l'affaire des officiers et s'est tenu loin d'eux et volontairement absent de Bucarest.

Mr. de Mirbach m'a envoyé hier soir, tard, une lettre, datée du 29 août, par laquelle on m'annonce que «les idées pour la réalisation desquelles votre coopération nous eut été non seulement précieuse, mais de toute première importance, se trouvant pour le moment releguées à l'arrière-plan, rien ne s'oppose plus, à l'heure qu'il est, à l'exécution de vos projets de voyage». — Le reste formules de politesse. Je ne répondrai pas de suite. Je ne bougerai plus que si je suis formellement invité à me rendre à Berlin; que si on recherche mon avis.

31 August. — Comunicatul anunță un nou succes la Irești, luat după o luptă aprigă cu toată diversiunea violentă a Românilor la Muncel. Irești e la sud-vest de Muncel. E vorba așa dar de o lărgire a câmpului de bătaie. Se va relua ofensiva? E numai o succesiune de acțiuni locale pentru a restabili un front?.. Un ofițer bavarez, prieten cu Maimarolu, l'a asigurat formal că nu se va mai relua acțiunea pe frontul român.

Scrisoarea lui Mirbach pare că e în acelaș spirit.

— Pe Isonzo, a 11-a bătălie care durează de 10 zile, e formidabilă. Italienii au câștigat teren între Goez și Dolman. Drumul spre Triest, după cum afirmă jurnalele, e barat. Aci se dă acum lupta cea mai vie, cea mai aprinsă din toate fronturile.

— *Tzigara*, foarte nemulțumit, pune din nou demisia la dispoziția lui Lupu. Regretă că a fost dus la ofițeri, când Lupu le-a ținut o cuvântare și, de acord cu șeful poliției germane, a refuzat să introducă pe ofițeri în poliție.

Hinna de asemenea se plânge de pretențiunile lui

31 août. — Le communiqué annonce un nouveau succès à Irești, enlevé de haute lutte, malgré diversion violente des Roumains sur Muncelul. Irești est au sud-ouest de Muncelul : c'est donc un élargissement du champ de bataille. Reprend-t-on l'offensive? Est-ce seulement une succession d'actions locales pour établir un front? Un officier bavarois, ami de Maimarolu, lui a donné assurance formelle qu'on ne reprendrait plus l'action sur front roumain. La lettre de Mirbach semble être dans le même esprit..

En attendant, la 11-me bataille de l'Isonzo, qui dure depuis 10 jours, est formidable. Il y a gain de terrain entre Goez et Dolman. Mais — affirment les journaux — la route de Trieste est barrée. C'est le point le plus chaud de tous les fronts sur lesquels on est engagé à cette heure.

Tzigara, très mécontent, vient de mettre de nouveau sa démission à disposition de Lupu. Il regrette d'avoir été une fois entraîné chez les officiers, lorsque Lupu leur a tenu un discours et, d'accord avec le Polizeimeister allemand, il a refusé d'introduire les officiers dans la Police.

Hinna aussi se plaint des prétentions de Lupu, qui tient

Lupu, care vrea să aibă pe primul «său» procuror, în vederea «evenimentelor politice» cari se prepară!... (E vorba de Pop-Șerbănescu). El devine maniac.

— Eri, *Mavrojany* a găsit sub o călimară, la Crucea Roșie, un nou exemplar al protestului anonim contra pantahuzei Carp. E o ediție corectată. din care s'a scos numele lui Carp și care e îndreptată contra aliaților. După amănuntele ce cuprinde,— hârtia fiind găsită după o ședință a comitetului prizonierilor, — *Mavrojany* crede că autorul ar fi d-na Alex. Cantacuzino sau că dânsa ar avea cunoștință de acest act.

1 Septembrie. — Poliția germană a făcut o descindere la *spitalul Ortodoxiei*, unde a făcut o minuțioasă percheziție. Presupun că era vorba să se dea de urmele manifestului căruia i se dă atâta importanță. Nu s'a găsit nimic suspect. Sunt încântat și pentru d-na Cantacuzino și pentru Crucea Roșie.

Apariția «Luminei». Ca ziar, ceace poate fi un ziar în țară ocupată: searbăd. Apelul către cititori ar fi bine venit dacă ar fi fost mai scurt. Se spune că Stere e deja plictisit de rigorile censurei.

avoir son premier procureur, en vue des événements politiques qui se préparent! (Il s'agit de Pop Serbanescu). Il devient maniaque. Hier *Mavrojany* a trouvé sous un encrier à la Croix Rouge un nouvel exemplaire de la protestation anonyme contre la «pantahuza» Carp. C'est une édition corrigée, dont on a enlevé le nom de Carp et qui est plus spécialement tournée contre les alliés. D'après les détails, le papier ayant été trouvé après une séance du comité de prisonniers, *Mavrojany* croit que *Didine Cantacuzène* pourrait en être l'auteur ou en avoir connaissance.

1-er septembre. — La police allemande a fait une descente à l'hôpital de l'Ortodoxie et a consciencieusement perquisitionné: on cherchait, je suppose, des traces du petit manifeste auquel on a l'enfantillage de donner de l'importance. On n'a rien trouvé de suspect. J'en suis enchanté pour *Didine* et aussi pour la Croix Rouge.

Apparition de la «Lumina». Le journal est ce que peut être un journal en pays occupé: terne. L'appel aux lecteurs serait de bonne venue s'il était plus court. On dit *Stere* déjà excédé par les rigueurs de la censure.

— In comunicat, nimic pe frontul nostru.

— Am răspuns d-lui Mirbach că nu mai primesc libertatea de a călători ce mi s'a dat, în sfârșit. Nu vreau să fac un voiaj de *amator*.

3 Septembrie. — Bărbătescu mi-a comunicat că eri s'a prins, la eșirea din biserică, un băiat care împărția acele manifeste, de cari s'a făcut atâta vorbă. E fiul maiorului Ionescu-Păleață, un imbecil protejat de Paul Teodoru. Tatăl său a venit la mine azi dimineață. Acest om blând, supus, era peste măsură de mișcat. N'are nimic de zis contra arestării fiului său, 16 ani, în clasa IV-a de liceu; acest lucru îl va face să reflecteze; dar fierbând de mânie, ca un cazan sub presiune, în contra plebiscitului Carp, care a pricinuit reacțiunea care zgudue întreaga tinerime. După dânsul, agenții liberali și takiști fac să intre în mâinile tinerilor un model cu mențiunea «copiați și răspândiți foarte discret». Și tinerimea se înflăcărează.

Poate că versiunea este adevărată. In orice caz, această manifestație Carp s'a întors contra Germanilor.

Am sub ochi exemplarul din Calafat. La început

Rien sur notre front dans le communiqué.

J'ai répondu à Mr. de Mirbach que je n'acceptais plus la liberté de voyager, qui m'est enfin laissée. Je ne veux pas faire un voyage d'amateur.

3 septembre.— Barbatescu m'a communiqué qu'on a pincé hier, à la sortie de l'église, un jeune homme qui distribuait de ces manifestes dont il a tant été question. C'est le fils du major Ionescu-Păleață, le bon imbécile que protège Paul Teodoru. Le père est venu me voir ce matin. Cet homme dcux, soumis, était tout vibrant. Il n'a rien à dire contre l'arrestation de son fils, 16 ans, 4-me classe lycée; ça lui mettra du plomb dans la tête. Mais monté comme une chaudière sous pression contre le plébiscite Carp, qui a produit la réaction, qui secoue toute la jeunesse. Selon lui, les agents libéraux et takistes qui font parvenir aux jeunes gens un modèle avec mention: «copiez et répondez très discrètement»— et la jeunesse saute dessus.

C'est peut-être une version vraie. Dans tous les cas, cette manifestation Carp a tourné contre les Allemands.

J'ai sous les yeux l'exemplaire de Calafat. En tête les

semnăturile : Petre Oprescu, primar ; Ion Cernătescu, prefect ; apoi, cu calitățile lor, *mai deslușit scrise* ca numele : ajutorul de primar, patru consilieri comunali, judecătorul de pace, inginerul orașului, polițaiul, comisarul, secretarul primăriei, casierul comunal, registratorul ; apoi patru agenți de percepție. Toți aceștia pe prima coloană. În urmă, o serie lungă cu : Farchy, Eskenazy, Levy, Samuel, Gerson, Alcalay, etc. Șase alte coloane de nume scrise cu aceeași scriitură greoaie și stângace de câțiva «agenți încasatori». Imi pare rău că n'am putut fotografia documentul ca amintire a acestor fapte de necrezut !

— *Nimic important pe nici un front.* O oboseală generală. Pe «frontul de fier», — așa l-a poreclit un ofițer german—al Moldovei, armata Mackensen se afla în proporția de 1 contra 3. Deci lipsă de trupe pe frontul oriental și enormele rezerve de cari s'a vorbit atât, poate că nici nu există.

— *Mehedinți* a primit eri pe Hașigan. El confirmă că s'a cerut ofițerilor români să iscălească, obligân-

s'gnatures Petre Oprescu, primar ; Ion Cernatescu, préfet ; puis, avec leurs qualités plus disiblement écrites que les noms : l'adjoint au maire, quatre conseillers communaux, le juge de paix, l'ingénieur de la ville, le poliçai, le commissaire, le secrétaire de la mairie, le caissier communal, le régistrateur, puis quatre agents de la perception, etc. C'est la première colonne ; puis une longue série de Farchys, Eschenazi, Levy, Samuel, Gerson, Alcalay, etc. et six autres colonnes de noms tracés de la même écriture lourde et gauche de quelques «agents încasatori». C'est dommage que je ne puisse photographier le document comme souvenir de ces faits incroyables.

Rien d'important sur aucun front. On sent la courbature générale. Sur le «front de fer» — c'est un officier allemand qui l'appelle ainsi — de Moldavie, l'armée Mackensen était-dit-on, dans la proportion de un contre trois. Donc, manque de troupes sur le front oriental et les énormes réserves dont on a tant parlé n'existent peut-être pas.

Mehedinți a reçu hier Hașiganu. Hașiganu confirme qu'on a exigé des officiers ramenés une signature les obli-

du-i a merge pe front, nu pentru a combate, dar pentru a dăscăli pe prizonieri, spre a face propagandă printre soldați ca să depună armele. Ca Sturdza și Lupu Kostake să se dedea la o astfel de manoperă, iată un lucru grozav de închipuit. Cinci ofițeri ar fi refuzat.

— Lovitură de teatru. Comunicatul dela 6 ore, seara, anunță cu data de 2 Septembre că corpuri de armată germane au trecut Duna și că Rușii încep a evacua capul de pod «la Vest» de fluviu. E o știre importantă. — Comunicatul precedent cu «întreprinderi de patrule, fericite» pentru armata lui Leopold de Bavaria, nu lăsa nimic de bănuît.

4 Septembre. — Comunicatul de ieri dim : La 1-iu Septembre, armata a trecut Duna la Uxküll. Rușii în retragere, au părăsit, probabil, Riga, căci o telegramă anunță că, în ziua de 3 Septembre, orașul a fost ocupat. Împăratul ordonă pavoazarea. Cum s'a obținut acest succes imens ? Se aflau puține trupe pe frontiera de nord ? Predare ? Trădare militară ? Mare victorie ?

Amănuntele vor fi foarte interesante. Trei încercări ale lui Hindenburg au rămas infructuoase și din

geant à aller sur le front, non pour combattre mais pour endoctriner les prisonniers à retourner dans les rangs et faire de la propagande, afin que les soldats se rendent. Que le colonel Sturdza et Lupu Kostake se livrent à cette manoeuvre, c'est affreux à concevoir. Cinq officiers auraient refusé.

Coup de théâtre. Le communiqué du soir, 6 h., annonce (date 2 sept.) que des corps d'armée allemands ont traversé la Douna et que les Russes commencent à évacuer la tête de pont «à l'Ouest» du fleuve. C'est une grosse nouvelle. Le communiqué précédent, avec ces «entreprises de patrouilles heureuses» pour l'armée Leopold de Bavière, ne laissait pas soupçonner.

4 septembre. — Le communiqué de ce matin: le premier septembre l'armée a passé la Douna à Uxküll. Les Russes en retraite ont abandonné probablement Riga, car un télégramme annonce que le 3 sept. la ville a été occupée. L'Empereur ordonne que le 4 septembre on pavoise.

Comment ce succès immense a-t-il été obtenu ? Il y avait peu de troupes sur la frontière du nord ? Reddition ? Trahison militaire ? Grande victoire ? Les détails seront très intéressants. Trois essais de Hindenburg étaient restés infruc-

Septembre 1915 o liniște aproape absolută domnea pe acest front.

— D-nul de Mirbach a plecat, fiind subit chemat, la Berlin. *Horstmann*, care dejunase la mine, îmi spune că Mirbach va informa cu exactitate asupra situației de aci. Din convorbirea noastră rezultă că el, ca și Mirbach, desaprobă tot ce se uneltește cu ofițerii noștri. El recunoaște că Sturdza e dezertor și se miră că P. Carp nu înțelege că ceea ce face Sturdza este blamabil și vatămă propriei lui cauză. «Toată viața lor, ei — Sturdza și Wachmann, — vor purta greutatea faptei lor».

5 Septembrie. — Comunicatul dă unele amănunte asupra cuceririi orașului Riga și vorbește de lupte îndârjite, însă cu trupele cari acoperă retragerea. Riga a fost atacată prin vest și sud-vest. Dar ceea ce e mai important, e comunicatul din astă-seară care anunță că Rușii au evacuat Dunamund. Acest litoral trebuia să aibă o linie considerabilă de forturi. Această ocupare a portului, fără nici o rezistență, este foarte importantă și semnificativă. Urmărirea trebuie să fi fost fantastică, pentru că s'a spus că Rușii sunt aruncați dincolo de Aa, care e la o mare depărtare N. E. de Riga.

tueux et depuis septembre 1915 un silence presque absolu reignait sur ce front.

Mr. de Mirbach est parti, appelé subitement, pour Berlin. Horstmann, qui déjeune chez moi, me dit qu'il informera exactement sur la situation d'ici.

De notre causerie il résulte que, tout comme Mirbach, il désapprouve ce qui se fait avec les officiers; il reconnaît que Sturdza est déserteur et s'étonne que Carp ne comprenne pas que ce que Sturdza fait est répréhensible et nuit à sa cause. «Toute leur vie, ils — Sturdza, Wachmann — porteront le poids de ce qu'ils ont fait».

5 septembre. — Le communiqué donne quelques détails sur la prise de Riga et parle de luttes acharnées, mais avec les troupes qui couvrent la retraite. Riga était attaquée par l'ouest et le sud-ouest. Mais, ce qui est plus important, c'est le communiqué de ce soir qui annonce que les Russes ont évacué Dunamunde. Ce littoral devait avoir une ligne considérable de forts. Cette occupation du port sans coup ferir est très importante et significative. La poursuite doit être fantastique, puisqu'il est dit que les Russes sont rejetés au-delà de l'Aa, qui est à une forte distance nord-ouest de Riga.

— La o conferință dela Crucea Roșie cu binevoitorul și inteligentul maior *Schwabe*, inspectorul lagărelor de prizonieri, am aflat că toți prizonierii români de origină bulgară au fost predați Bulgariei pentru a fi încorporați în armata bulgară! — La rugămintea noastră de a nu mai da Bulgariei contingente de prizonieri, maiorul ne-a răspuns că a trebuit să fie expediți acolo, ca pedeapsă, 300 de inși din lagărele unde nici o disciplină nu putea să-i înfrâneze. În acest moment, se află în România 38.000 prizonieri împărțiți în numeroase grupe.

— Am întâlnit la Banca Agricolă pe d. *Mărăscu*, prizonier pe cuvânt, dar care până acum nu e definitiv liberat. În lagărul dela Cotroceni, el regretă curățenia, băile, lumina electrică, aerul sănătos din lagărul dela Șoprnyek, în Ungaria.

— O telegramă din Copenhaga transmite știrea din Petrograd că Stuermer a murit de uremie. Când l-am văzut încărcat de toate păcatele lui Israel și acuzat chiar de Iliescu și Brătianu, mi-am zis că acest om nu va mai vedea lumina zilei (note 9 Aprilie.)

Dans une conférence Croix Rouge avec le très bienveillant et intelligent major Schwabe, inspecteur des camps de prisonniers, nous avons appris que tous les prisonniers roumains d'origine bulgare étaient livrés à la Bulgarie pour être incorporés dans l'armée bulgare! Sur nos prières, de ne plus donner à la Bulgarie des contingents de prisonniers, le Major nous a répondu qu'il a bien fallu y expédier comme punition 300 mauvais garçons des camps, dont aucune discipline ne venait à bout. Il y a 38.000 prisonniers en ce moment en Roumanie, divisés en de nombreux dépôts.

Rencontré Banque Agricole M. Mărăscu, prisonnier sur parole, mais encore pas définitivement libéré. Au camp de Cotroceni, il regrette la propreté, les bains, la lumière électrique, le bon air du camp d'internement de Sopronnyek, en Hongrie.

Une dépêche de Copenhague transmet la nouvelle de Petersbourg que Stuermer y est mort d'urémie. Quant je l'ai vu chargé de tous les péchés d'Israël et accusé même par Iliescu et par Brătianu, je me suis bien dit que cet homme ne verrait plus la lumière du jour. (Notes 9 avril).

— Contele Prashma, la dejun. Reproşuri amicale că nu mai plec la Berlin. I-am răspuns explicit : «S'a zis că călătoria aceasta nu s'ar putea face în momentul unei crize, când aşi putea da un aviz interesant. Eu o socotesc ca un semn de neîncredere aproape insultător. Cum de atunci n'am văzut nici un semn de colaborare politică şi de vreme ce continuă sistemul de a se aşeza centrul întregii politici într'un singur om în loc de a înnoda relaţiuni cu un partid, n'aşi face în astfel de condiţiuni, de cât un voiaj de reporter politic. Dacă d. de Kühlmann doreşte să mă vadă, n'are decât să mi-o spună. — El: «O invitare de felul acesta ar fi prea oficială; însă cred că sistemul se va schimba». Acesta a fost singurul punct caracteristic al convorbirii noastre.

Relativ la Riga : Acţiunea a fost bine pregătită ; în afară de alte avantagii—cred că s'au găsit destule lucruri bune — vom avea acolo o nouă bună bază pentru submarinele noastre.

— *Carp* e în oraş, însă numai în trecere. Ne-am întâlnit la Golescu, Banca Agricolă. I se cere să ia în mână chestiunea preţului recoltei, care în regiunea militară

Comte Prashma à déjeuner. Reproches amicaux de ce que je ne vais plus à Berlin; je lui dis explicitement: «On n'a pas voulu que je voyageasse au moment d'une crise, quand je pouvais donner un avis intéressant; c'est une marque de méfiance presque insultante. Comme depuis aucun signe d'une collaboration politique n'est venue et qu'on continue le système de placer le centre de toute la politique sur un seul homme, au lieu de lier partie avec un parti, je ne ferais dans ces conditions qu'un voyage de reporter politique. Si Mr. de Kühlmaun désire me voir, il saura me le faire dire». — Lui: «Une invitation de ce genre serait trop officielle, mais je crois que le système va changer». — C'est le seul saillant de notre conversation. Au sujet de Riga: Ça a été très bien préparé; en plus des autres avantages — je crois qu'on a trouvé beaucoup de bonnes choses —, nous aurons une nouvelle bonne base pour nos sousmarins.

Carp est en ville, mais de passage. Nous nous sommes rencontrés chez Golescu, Banque Agricole. On lui demande de prendre en mains la question des prix de la récolte

e altul decât cel dela Militär-Verwaltung. — «Știți, răspunde dânsul, că nu am cerut și că nu cer nimic Germanilor!» — N'a crezut de cuviință să-mi spună un cuvânt asupra urmării pe care o comporta conversația noastră dela Călinești.

6—7 Septembere. — Bătălia e în toiul ei pe Isonzo. E a 19-a zi! Pe Dwina retragere precipitată a armatei a XII-a ruse. Comandantul ei se plânge de indisciplină și de soldați cari refuză să se bată.

— Am văzut pe d. *Dombrowski*. Ii comunic motivele refuzului meu de a călători. Privitor la aceasta dânsul îmi mărturisește că lt. *Kersandt*, care se află acum în capul poliției politice, i-a anunțat, acum opt zile, acordul complet între Carp și mine: «Din moment ce d. Carp are direcțiunea politice străine, el concede d-lui Marghiloman o oarecare libertate pentru politica interioară». D. *Kersandt* nici nu mă cunoaște!... Acești domni sunt, hotărât, bine informați...

— Câteva minute în urmă am văzut pe d. de *Konradshaim*, care pleacă la Viena. Lui de asemenea i-am explicat motivele de demnitate cari îmi impun obligațiunea de a sta nemișcat.

qui sont autres dans la région militaire que dans la Militär-Verwaltung: «Știți că nu am cerut și că nu cer nimic Germanilor». Il n'a pas jugé à propos de me dire un mot concernant la suite que comportait notre conversation de Călinești.

6 et 7 septembre. — La bataille fait rage à l'Isonzo. Le 19-me jour! Sur la Dwina, retraite précipitée de la 12-me armée russe. Son chef se plaint de l'indiscipline et des soldats qui refusent de se battre.

Vu Mr. de *Dombrowski*. Je lui communique les motifs de mon refus de voyager. A ce sujet il me raconte que le lieutenant *Kersandt*, qui est maintenant à la tête de la police politique, lui a annoncé, il y a 8 jours, l'accord complet entre Carp et moi: du moment que Mr. Carp a la direction de la politique étrangère, il concède à Mr. Marghiloman une «certaine liberté» pour la politique intérieure. Mr. *Kersandt* ne me connaît même pas. Ces Messieurs sont décidément bien informés....

Vu quelques minutes après Mr. de *Konradshaim*, qui part pour Wien. A lui aussi j'ai dû expliquer les raisons de dignité qui me font une obligation de me tenir tranquille.

— Agențiile anunță că guvernul provizoriu rus a dat «în numele Rusiei revoluționare» adeziunea sa la convenția din Londra din 5 Septembrie 1914. — Cu alte cuvinte, nici o pace separată. La Londra au fost temeri în privința aceasta. Deci, se admite că legăturile stabilite cu Rusia țaristă au nevoie de confirmare,

Divulgările generalului *Ianuskievici*, ex-șef al Statului Major rus, în procesul Suchomlinow, au permis cancelarului *Michaëlis* de a fixa încă odată punctul că nu Germania a deslănțuit războiul. Telegraful dă seama de comunicările făcute de cancelar agenției Wolff. In ziua de 27 Iulie, Suchomlinow dădea asigurări pacifice. La 29 Ianuskievici le confirma pe cuvântul său de onoare dat atașatului militar german, *pe când el avea în buzunar ordinul de mobilizare generală*. La 30 Iulie, Impăratul, căruia ministrul și șeful Statului Major *nu i-au dat formal nici o ascultare*, telegrafia la orele 1 și 30 m. Impăratului Wilhelm că mobilizarea, *care era generală*, nu se făcea decât contra Austro-Ungariei (Vineri).

— S'a percheziționat la familia Berindey tot în

Les agences annoncent que le gouvernement provisoire russe a donné «au nom de la Russie révolutionnaire» son adhésion à la convention de Londres du 5 septembre 1914. C'est à dire pas de paix séparée. Donc on l'a craint à Londres. Donc on admet que les liens établis avec la Russie tzariste ont besoin de confirmation.

Les divulgations du général Ianuskiewitch, ex-chef de l'Etat Major russe, dans le procès Suchomlinow, ont permis au chancelier Michaëlis de fixer encore une fois le point que ce n'est pas l'Allemagne qui a déclenché la guerre. Le télégraphe rend compte des communications faites par le chancelier à l'agence Wolff. Le 27 juillet, Suchomlinow donnait des assurances pacifiques. Le 29, Ianuskiewitch les confirmait sur sa parole d'honneur donnée à l'attaché militaire allemand, tandis qu'il avait en poche l'ordre de mobilisation générale, et le 30 juillet l'Empereur, auquel ministres et chefs d'Etat Major ont formellement désobéi, télégraphiait à 1 h. ½ à l'Empereur Guillaume que la mobilisation qui était générale ne se faisait que contre l'Autriche-Hongrie. (Vendredi).

On a perquisitionné chez les Berendei, toujours dans la

neghioaba afacere a manifestului clandestin. Sunt convinși că, fără absurda încăpățănare a autorităților române, poliția germană nu și-ar fi luat asupra-și o afacere așa de copilărească.

8 Septembre. — Eri, la orele 12 și jumătate, *Scarlat Vârnav* a fost chemat la Comandatură; n'am mai avut nici o știre de atunci. M'am pus în mișcare; Teodor Rosetti de asemenea. În fine, prin Tzigara, aflu că a fost predat Bulgariei, care a cerut arestarea lui pentru fapte din timpul când era prefect la Constanța. Prea din cale afară !

— Pe Isonzo, lupta continuă cu înverșunare. — Obiectivul tuturilor atacurilor este muntele St. Gabriel. Italienii se bat cum n'ași fi crezut niciodată, iar trupele austriace se disting prin multă tenacitate.

— O notiță care confirmă în totul ceea ce-mi spusese maiorul Chițescu, adică că pe frontul Moldovei Rușii își părăseau adeseori sectorul lor și fugiau fără a se mai opri. De multe ori trupele noastre au trebuit să facă eforturi eroice pentru a pune stavilă acestor dezertțiuni.

sotte affaire du contre-manifeste clandestin. Je suis persuadé que, sans l'absurde entêtement des autorités roumaines, la police allemande ne se serait pas mis à dos une affaire qui donne du relief à des gamins.

8 septembre. — Hier à midi $\frac{1}{2}$ on a appelé Ch. Varnav à la Kommandantur; plus eu de ses nouvelles depuis. Je me suis mis en mouvement; le père Th. Rosetti aussi. Enfin, par Tzigara, nous apprenons qu'on l'a livré à la Bulgarie, qui a demandé son arrestation pour faits remontant à l'époque où il était préfet de Constantza. Neuf ans je crois! C'est tout de même excessif...

Toujours la bataille qui fait rage à l'Isonzo. C'est le mont St. Gabriel qui est l'objet de toutes les attaques et qui est pris et perdu à tour de rôle. Les Italiens se battent comme je ne l'aurais jamais cru, et les troupes autrichiennes sont d'une tenacité dont à tort on ne les croyait pas capables.

Une notice qui confirme en tous points ce que le major Chitzescu m'avait dit, à savoir que sur le front Moldavie les Russes quittaient souvent leur secteur et s'en allaient sans crier gare. Souvent nos troupes ont eu des efforts héroïques à faire pour parer à ces désertions. Le fait vient d'être à

Faptul acesta e confirmat din nou de lt. Teodorescu, fiul preotului dela Biserica Amzei, cu ocazia transportării lui la Slatina. Intocmai ca și Chițescu, el afirmă că moralul soldaților noștri este foarte ridicat. Epidemiile au bântuit însă mai cu seamă în populația civilă. Rușii se bat rău sau aproape de loc.

— Un avocat, Tănăsescu-Govora, mi-aduce pe protopopul de Vâlcea, care stăruie să pună în libertate pe Episcop, care e închis la schitul Ialomicioara (Dâmbovița). Cu ocazia aceasta aflu că *judetul e dat pe mâna speculatorilor*, și mai cu seamă a prefectului Eitel și a primarului Kiriakide. Ei speculează prin interpuși alcoolul, vinul, alimentele și prin teroare închid gura oricui ar îndrăzni să vorbească. Din contra, pantahuza a fost primită cu căldură.

9 Septembre. — Iliescu, întors dela Buzău, a fost (exceptional) autorizat să călătorească cu tren militar direct Focșani-Berlin. Un tren enorm, ticsit, — ceea ce probează că, oricari ar fi circumstanțele, congediile nu sunt niciodată suspendate. Ofițerii și trupa au tot timpul

nouveau confirmé par le lt. Theodorescu, fils du curé de l'église Amza. Le père a pu voir son fils en gare de Bucarest pendant son transfert à Slatina. Tout comme Chitescu il affirme que le moral de nos soldats est très élevé. Les épidémies ont sévi, mais surtout dans la population civile. Les Russes se battent mal ou pas du tout.

Un avocat, Tanasescu Govora, m'amène le protopope de Valcea, qui cherche à faire mettre en liberté l'Evêque qui est sous clé à Ialomicioara, petit monastère de Dambovitza. A ce sujet j'apprends que le département est livré au monopole et aux spéculations du préfet Eitel et du maire Kiriakide: ils sont en sous-mains soumissionnaires de l'alcool, du vin, des aliments et que par la terreur ils ferment le bec à qui ose l'ouvrir. Par contre, la «pantahuza» a été accueillie avec ferveur.

9 septembre. — Iliescu (mon administrateur) revenu de Buzau a exceptionnellement été autorisé à voyager train militaire — un «Urlaubszug» direct de Focsani-Berlin. Train énorme, bondé — ce qui prouve que quelque soient les circonstances, les congés ne sont jamais suspendus. Les hom-

permisiuni pentru a se duce să se odihnească. În tren, militarii istoriseau că toată campania din România nu i-a costat atâtea pierderi ca cele avute la Focșani.

— Demisia lui Ribot.

— La 31 Aug. *Hinna* îmi spusese că îmi va comunica cât de curând unele chestiuni cari mă privesc personal. Astă-seară, după prânz, dânsul îmi spune că Lupu i-a încredințat că : «se pusese la cale să fiu luat și dus în Bulgaria. Aceasta trebuia să se petreacă pe când Nenițescu era la vie, ca să nu aibă aerul că a fost amestecat în ceva». Motivul : Sunt acuzat că am distribuit bani pentru a întreține o propagandă anti-germană !... — Răspund lui *Hinna* că nu dau nici o importanță la toate aceste glume..Încă unul din metodele de a lucra ale unora contra altora ; dar de data aceasta, Lupu lucrează contra lui Nenițescu. *Hinna* posedă dovezi de grave neînțelegeri între dânsii.

10 Septembrie. — Nimic de remarcat pe toate fronturile; totuși, prețutindeni lupta e generală și violentă. Pe frontul de Vest, nici un moment de liniște. Pe Ison-

mes et les officiers ont tout le temps des permissions pour aller se retrémper les nerfs. Dans le train, les militaires racontaient que toute la campagne de Roumanie n'avait pas coûté les pertes qu'on avait essayées à Focsani.

— Démission de *Ribot*.

— Le 31 août *Hinna* m'avait dit qu'il chercherait le plus vite possible à me communiquer certaines questions me concernant. Ce soir, après dîner, chez moi, il me dit que Lupu lui avait confié «câ se pusese la cale să fiu luat și dus în Bulgaria». Aceasta trebuia să se petreacă pe când Nenițescu era la vie, ca să nu aibă aerul că a fost în ceva amestecat». — Motif : je suis accusé de distribuer de l'argent pour entretenir une propagande anti-allemande! Je dis à *Hinna* que je n'attache aucune importance à ces ballivernes. C'est encore une des jolies façons d'agir les uns contre les autres. Cette fois-ci c'est Lupu contre Nenițescu — et rien d'autre. *Hinna* aussi a surpris des preuves de graves dissentiments entre les deux.

10 septembre. — Rien de saillant sur tous les fronts, sauf qu'on s'y bat partout avec violence. Sur le front Ouest, pas une heure d'accalmie. Sur l'Isonzo rage. La prise du mont St.

zo luptă furioasă. Ocuparea muntelui Sf. Gabriel ar fi importantă pentru stăpânirea munților Hermada care astupă trecerea către Triest. — Pe frontul nostru, oare care activitate și, cum trenurile spre Buzău sunt din nou întrerupte se așteaptă o reluare a luptei.

— Convorbire cu *Brănișteanu*. El continuă să se mire de puținul spirit de orientare al Nemților, cari încă până azi nu sunt fixați cu obiectivitate asupra oamenilor politici. El atribuie o parte din această confuziune uneltirilor amicilor lui Carp. Nici Stere nu mai inspiră încredere! Mai departe, *Brănișteanu* îmi istorisește că colonelul Hentsch i-a spus că a făcut serioase muștrări lui Lupu pentru imprudențele sale anti-austriace: «Cum își permite să vorbească, aci, în contra aliaților noștri!» Eu surâd, aducându-mi aminte de ceea ce știu (Note, 22 Iulie).

— *Sc. Vârnăv*, pus în libertate Sâmbătă seara, îmi spune că Bulgarii protestă cu energie și că niciodată dâncii n'au cerut arestarea sa. De altă parte, la *Ielkmann*, *Stirbey* a aflat că arestarea s'a făcut în urma cererii directe dela Sofia.

Gabriel serait importante pour la domination des monts Hermada qui bouchent le passage vers Trieste. Sur notre front certaine activité, et comme les trains sur Buzau sont de nouveau interrompus, on s'attend à une reprise de la bataille.

Conversation avec *Branisteanu*. Il n'en revient pas sur le peu d'orientation des Allemands, qui encore aujourd'hui ne sont pas fixés objectivement sur le compte des hommes politiques. Il attribue aux agissements des amis de Carp une partie de cette confusion. Stere lui-même n'inspire plus confiance! — Plus loin, *Branisteanu* me raconte que le colonel Hentsch lui avait dit qu'il avait soigneusement lavé la tête à Lupu pour ses imprudences anti-autrichiennes. «Mais comment se permet-on de parler, ici, contre nos alliés!» — Je souris au souvenir de ce que je sais. (Notes 22 juillet).

Charles Varnav, remis samedi soir en liberté, m'a dit que les Bulgares protestent avec énergie et que jamais ils n'ont demandé son arrestation. D'autre part, chez *Ielkmann*, *Stirbey* a appris que sur lettres de Sofia s'était faite cette arrestation...

11 Septembrie. — Duelul Kerenski-Kornilow ia porțiuni epice. Kornilow, candidat al lui «Times» și «Echo de Paris» (Barrès-Poincaré), a reclamat, în numele membrilor Dumei, depline puteri civile și militare. Kerenski i-a replicat, destituindu-l : «Ordon ca generalul Kornilow să remită însărcinarea sa generalului Klembowsky. Proclam starea de asediu la Petrograd». Probabil mâine, replica lui Kornilow.

12 Septembrie. — St. Alexandru. O zi caldă de început de toamnă. Multe cărți de vizită și scrisori. Profuziune de flori.

Pe front, în Bucovina, Rușii ocupă la Solka pozițiile aliaților. Auzisem totdeauna spunându-se că mari forțe ruse sunt grupate în Nordul Moldovei — Hotin.

13 Septembrie. — Moartea Reginei Eleonora a Bulgariei. De mult timp bolnavă de cancer. Sfârșitul său era așteptat pentru Octombrie. Regina Elisabeta o stima mult și, prin ruda sa, tânărul prinț de Reuss, care era la Statului Major al lui Mackensen, am fi avut cui să ne adresăm pentru a se interesa de soarta prizonierilor noștri.

11 septembre. — Le duel Kerensky-Kornilow prend des proportions épiques. Kornilow, candidat du «Times» et de l'«Echo de Paris» (Barrès-Poincaré), avait réclamé au nom de membres de la Duma pleins pouvoirs civils et militaires : Kerensky lui a répliqué en le destituant. «J'ordonne que le général Kornilow remette sa charge au général Klembowsky. Je proclame l'état de siège à Petrograd et le district de Petro». Probablement demain réplique de Kornilow.

12 septembre. — La St. Alexandre. Il fait une chaude journée d'automne. Beaucoup de cartes et de lettres; on m'envoie énormément de fleurs.

Sur le front, en Bucovine, les Russes occupent à Solka des positions des alliés. J'avais toujours entendu dire que de grandes forces russes sont groupées nord Moldavie-Hotin.

13 septembre. — Mort de la Reine Eléonore de Bulgarie. Depuis longtemps malade du cancer. Sa fin était attendue pour octobre. La Reine Elisabeth l'estimait beaucoup et, par son parent, le jeune Prince de Reuss, qui était à l'Etat-Major Mackensen, nous comptions l'intéresser effectivement au sort de nos prisonniers.

— *Blome* în drum spre Sofia și *Gebsattel*, întors dela Carlsbad, amândoi la dejun. *Blome*, după plecarea lui *Gebsattel* : Czernin știe că Germanii au împiedicat voiajul meu. La Viena se întreba *dacă merg numai în acest oraș, căci în acest caz Germanii ar fi avut brutalitatea să împiedice reîntoarcerea mea.* (Notez: 1) Ce ideie își face cineva despre politica germană la Viena, ca să-și pună această chestiune; 2) pentru ce să-și închipuiască cineva că ar putea găsi în mine un fel de complice?). Impăratul nu iubeste pe Germani. Când merge pe un front, se întreține mai mult de o jumătate de oră cu soldații, mai mult de sfertul de oră acordat cu ofițerii combatanți și când vine rândul ofițerilor germani, abia a întins mâna unuia, că îndată muzica dă semnalul de defilare. Lucrul acesta se repetă prea des ca să nu fie programatic. Czernin nutrește aceleași idei.

Uniunea personală este visul lui *Blome* — «ce botniță pentru Unguri!» — cu un vice-rege care ar fi probabil archiducele Carol Albert, fiul archiducelui Karl Stephan. De altfel, Carol Albert ar fi și candidatul său

Blome, en route pour Sofia, et *Gebsattel*, retour de Carlsbad, à déjeuner.

Blome, après le départ de *Gebsattel*: Czernin sait que les Allemands ont empêché mon voyage. On se demandait à Wien *si j'allais à Wien seulement les Allemands auraient la brutalité d'empêcher mon retour.* (Je note: 1) Quelle idée se fait-on de la politique allemande à Wien pour qu'on se soit posé cette question; 2) Pourquoi s'imaginer trouver en moi une espèce de complice?) — L'Empereur n'aime pas les Allemands. Quand il se rend sur un front, il dépasse la demi-heure d'entretien avec les soldats, il dépasse le quart d'heure accordé aux officiers combattants et quand c'est le tour des officiers allemands, à peine a-t-il donné la main à l'un que la musique joue la fanfare du défilé. Cela se répète trop souvent pour que ce ne soit pas programmatique. Czernin est dans les mêmes idées. L'union personnelle est le rêve de *Blome*. — «Quelle muselière pour les Hongrois!» — avec un vice-roi, qui serait probablement l'archiduc Charles-Albert, fils de l'archiduc Karl-Stephan. Au demeurant, Charles-Albert serait son candidat aussi au trône: bien fait, courageux

la tron : bine făcut, curajos, inteligent. Opozițiunea la uniunea personală ar veni mai cu seamă din partea Țarului Ferdinand. — Noul Președinte al Consiliului, *von Seidler*, nu însemnează nimic; e provizoriu. Esterhazy, care s'a eclipsat așa de repede, greu bolnav de congestie. E greșeala lui Czernin că a lucrat să cadă Tisza. — Printre Germanii cari lucrează la petrol, el a auzit că ar fi vorba de o ocupare de terenuri pentru o durată de timp ce nici nu se poate spune.

Ducesa de Coburg, aflată în Elveția dela căderea Țarului, și-a pierdut proprietățile ei de văduvă ! Nu mai are nici strictul necesar. A vândut un castel în Bavaria și acum e nevoită să se adreseze nepotului său, care nici el nu e bogat, spre a o ajuta. Ea vede des pe d-na Geb-sattel.

15 Septembre. — Nimic pe toate fronturile. Pe Isonzo liniște. Acțiunea a fost aici teribilă și Austriacii recunosc că au fost în pericol.

— De când prizonierii au anunțat familiile lor, prin

intelligent. L'opposition de l'union personnelle viendrait surtout du Tzar Ferdinand.

Le nouveau président du conseil, *von Seidler*, c'est rien : du provisoire. Esterhazy, qui a si vite lâché la rampe, est syphilitique; il a eu des transports au cerveau: c'est la faute de Czernin d'avoir fait tomber Tisza. — Parmi les Allemands qui travaillent au pétrole, il a entendu énoncer des idées d'occupation des terrains pour des durées qu'on ne peut même répéter.

La duchesse de Cobourg, en Suisse, depuis la chute du Tzar, n'a plus son douaire. Elle n'a presque pas le nécessaire. Elle a vendu un château en Bavière et doit s'adresser à la bourse de son neveu qui n'est pas riche. Elle voit souvent M-me Geb-sattel.

15 septembre. — Rien sur tous les fronts qui ait un caractère d'action mordante. Sur l'Isonzo, calme. L'action y a été terrible et les Autrichiens reconnaissent qu'il y a eu du danger.

Depuis que des cartes ont annoncé aux familles la récep-

cărți poștale, de primirea coletelor ce li s'a trimis și că am înștiințat că în curând vor fi expediate alte două vagoane, e o îmbulzeală de nedescris la Crucea-Roșie. Țărani, femei, oameni nevoiași aduc grămezi de pachete, al căror conținut ne arată spiritul de economie al acestor oameni. Așa, găsești ciocolată, cutii de sardele, unt, conserve de carne, untură, toate lucrurile, în fine, rare sau dispărute cu totul. E ceva înviorător. Și cu ce repeziune țăranii au priceput mecanismul !

— Lupta Kornilow-Kerensky pare că a devenit epică, după știrile agențiilor, fără a putea însă descrie ceva; atât sunt de contradictorii diferitele depeși. Războiul civil se pare că e foarte apropiat.

16 Septembre. — Czernin a plecat din nou la Berlin. S'a spus îndată că chestiunea poloneză se află din nou în discuțiune. Astăzi a apărut în jurnal diploma acordată Polonezilor. Actul cel mai caracteristic este instituirea unei Regențe care va governa «până când puterea supremă va fi luată de un Rege sau un Regent». Deci cele două Imperii au convenit de a nu hotărî nimic în chestiunea tronului. Aviz lui Carp și proiectelor sale.

tion par les prisonniers des colis qu'on leur a envoyés et que nous avons donné avis de 2 nouveaux wagons à expédier. c'est une cohue folle à la Croix Rouge. Des paysans, des femmes nu-pieds, du petit monde apportent des mouceaux de paquets dont le contenu révèle l'esprit d'économie de nos gens. On y trouve du chocolat en masse, des boites de sardines, du beurre, toutes les choses enfin rares ou entièrement disparues. C'est très réconfortant. Et, avec quelle rapidité nos paysans ont saisi le mécanisme!

La lutte Kornilow-Kerensky semble être devenue épique, selon les nouvelles des agences, sans qu'on puisse y démêler quelque chose, tant sont contradictoires les différentes dépêches. La guerre civile semble toute prête.

16 septembre. — Czerniu était allé de nouveau à Berlin. On a de suite dit que la question polonaise était de nouveau sur le tapis. Aujourd'hui a paru dans le journal la patente accordée aux Polonais. Le plus clair en est l'institution d'une Régence qui gouvernera «jusqu'à ce que le pouvoir suprême soit pris par un Roi ou un Régent». Donc les deux empires sont convenus de ne rien trancher dans la question du trône. Avis à Carp et à ses projets tranchants.

17 Septembrie. — Venind la Crucea-Roșie, aflu că medicul general von Goetz a anunțat pe d-na Săvescu că ni se va lua administrația spitalului Ortodoxiei «aus politischen Gründen». Cer imediat o întrevvedere cu colonelul Hentsch, căci faptul acesta însemnează un semn de neîncredere în Crucea-Roșie și prefer a mă retrage decât a înghiți asemenea măsuri. Stirbey e de părerea mea. De altfel d-na Alex. Cantacuzino, care aleargă în toate părțile, a văzut pe Lupu Kostake și pe V. Arion. Amândoi cunoșteau deja măsura luată. Virgil a adăogat chiar, că lovitura nu era îndreptată contra d-nei Cantacuzino, ci contra lui Marghiloman și Stirbey. (D-na C. mi-a repetat aceasta la orele 2 și jum.).

— Brănișteanu îmi raportează că o telegramă anunță că Sovietul votând încheierea unei păci democratice fără a ține seamă de tratatele secrete și abrogarea pedepsei cu moarte, guvernul provizoriu, fără a mai aștepta Constituanta, a proclamat republica. E de sigur în actul acesta o posibilitate de pace.

— În «Pester-Lloyd» din 8 Septembrie o notiță asupra pretinsului voiaj al lui P. Carp și al lui Marghilo-

17 septembre. — En arrivant Croix Rouge, j'apprends que le General-Arzt von Goetz a annoncé à M-me Săvescu qu'on allait nous prendre l'administration de l'hôpital de l'Ortodoxie «aus politischen Gründen». Je demande de suite une entrevue au colonel Hentsch, car c'est une marque de méfiance dans la Croix Rouge et que je préfère me retirer que d'avalier de pareilles mesures. Stirbey est de mon avis. D'ailleurs, Didine, qui court de droite, de gauche, a vu Lupu Kostake et Virgile Arion : les deux connaissent déjà la mesure arrêtée. Virgile a même ajouté que le coup n'était pas dirigé contre elle, mais contre Marghiloman-Stirbey. (Elle me l'a répété à 2½ h.).

Brănișteanu me rapporte qu'un télégramme annonce que le Soviet ayant voté la conclusion d'une paix démocratique, sans tenir compte des traités secrets, et l'abrogation de la peine capitale, le gouvernement provisoire, sans plus attendre la Constituante, a proclamé la république.

C'est certainement une possibilité de paix.

Dans le «Pester Lloyd» du 8 sept., une notice sur le prétendu voyage de Carp et de Marghiloman à Berlin. Ce voyage

man la Berlin. Acest voiaj n'are vre-o rațiune politică, însă vizează necesitatea de a obține îndulcirea rigorilor în exportatiunea recoltelor.—Am fost asigurat că, de curând, un număr din «Neue Freie Presse», care n'a fost vândut la București, conținea o lungă critică contra administrației militare în teritoriul român ocupat. Notița din «Pester Lloyd» are în cazul acesta o semnificare reală.

— 5 ore, vizita colonelului *Hentsch*, care aduce mari laude Crucii-Roșii; nici vorbă nu e de motive politice, și că dânsul a fost rău înțeles. Are numai nevoie «pentru motive militare, asupra cărora nu poate a se întinde mai mult» de un spital mare; ni se va elibera chitanță de tot ce se va lua de ei; că medicul general va avea ordinul să aranjeze totul «cu lealitate». Comunic acest răspuns lui Stirbey, care spune: «ca de obicei, ei au făcut iar o boroboacă și nu știu cum s'o repare».

— Dela generalul *Tantilloff* scot o mulțime de concesiuni pentru prizonierii noștri. Inșă aflu că la sfârșitul lunii, ostaticii vor fi trimiși în Bulgaria.

18 Septembrie. — Azi dimineată, Dr. Goëtz a fost la Ortodoxie. A ținut un discurs în franțuzește, aducând

n'a pas de raisons politiques, mais la nécessité d'obtenir l'adoucissement des rigueurs dans l'exportation des récoltes. On m'a assuré que récemment un numéro de la «N. F. Presse», qui n'a pas été vendu à Bucarest, contenait une longue critique contre l'administration militaire en territoire roumain occupé. La notice du «Pester Lloyd», dans le même sens de critique, a alors une signification réelle.

5 h. Vu le col. Hentsch qui se confond en éloges pour la Croix Rouge; qu'il n'y a pas trace de raisons politiques et qu'il a été mal compris; qu'il a besoin «pour raisons militaires, sur lesquelles il ne peut s'étendre plus longuement» d'un nouveau grand hôpital, qu'on nous donnera quittance de tout ce que est pris par eux, que le General-Arzt aura l'ordre de tout arranger «loyalement». Je communique ces réponses à Stirbey; lui: «comme d'habitude, ils ont commis une gaffe et ne savent comment la réparer».

Du général Tantilloff je tire une foule de concessions pour nos prisonniers. Mais j'apprends qu'à la fin du mois on va envoyer en Bulgarie les otages.

18 septembre. — Ce matin Goetz a été à l'Ortodoxie; il a fait un discours en français, couvrant de fleurs la Croix

elogii Crucii-Roșii. A rugat pe doamne sa rămână la posturile lor, în lazarețul devenit acum german. E una din modalitățile găsite probabil de Hentsch.

De altfel, la Crucea-Roșie, Stirbey și Mavrojany îmi spun că în acel spital se află peste 100 de prătinsi răniți, cari ar fi trebuit evăcuăți de mult; că ofițerii primesc vizite la orice oră și că ies noapeta. La 14/27 a fost petrecere cu băuturi, discursuri, certuri și că multe doamne și domnișoare dela Ortodoxia îngrijau «partea morală» a răniților, etc. In definitiv, n'am avut decât ceea ce a căutat d-na Cantăezino !

— *Horstmann* : organizarea Poloniei. Nu s'ar putea aplica oare aceiași întocmire și în România ? *Horstmann*, în toate convorbirile noastre, revine asupra ideei că armata germană n'ar putea parăsi, de azi pe mâine, țara; că *va trebui o ocupațiune pentru a asigura ordinea*. Acelaș sistem va fi și în Belgia. — Ii opun vecinic : La noi, ordinea e asigurată; dacă guvernez, iau asupra-mi răspunderea, deci ocupațiunea ar fi inutilă. Exemplul Poloniei nu trebuie urmat : era o țară neorganizată ca Stat.

Rouge. Il a prié les Dames des rester à leurs postes dans le lazaret devenu allemand. C'est une des modalités trouvées probablement par Hentsch. D'ailleurs, à la Croix Rouge, Stirbey et Mavrojany me disent qu'il y a plus de cent prétendus blessés qui auraient dû être évacués depuis longtemps ; que les officiers recevaient des visites à toutes les heures et sortaient la nuit; le 14/27 août il y a eu parastas, suivi de boisson, de discours et de rire; que trop de Dames et Demoiselles de l'Ortodoxie soignaient le «côté moral» des blessés, etc. Somme toute, nous n'avons eu que ce que Dîdine a cherché!

Horstmann: organisation de la Pologne. Ne serait-ce pas le modèle de ce qu'on pourrait faire pour la Roumanie ? *Horstmann*, dans tous nos entretiens, revient sur l'idée que l'armée allemande ne pourrait quitter du jour au lendemain le pays; qu'il faudra une occupation pour assurer l'ordre; qu'il en sera de même pour la Belgique. — J'oppose constamment: l'ordre est assuré chez nous; si je gouverne, j'en prends la responsabilité et une occupation serait inutile; l'exemple de la Pologne n'est pas à suivre: c'était un pays non orga-

România este un Stat, care are organe pe cari n'ai decât să le pui în funcțiune.

— Din toate părțile ai impresiunea că mergeni spre pace. Lumea germană și austriacă e convinsă de acest lucru. Vicțoria lui Kerensky, dacă e reală, poate s'o zo-rească.

19 Septembre. — J. Kintescu sosește din Craiova, cu o doamnă Aurel Mircea; profesoară la școala normală : < d. Lupu Kostake a fost la noi pentru revizuirea listelor acelor cari trebuiesc să fie arestați sau menținuți, precum și a acelor cari trebuiesc liberați...>. (Mircea se află la Tismana).. — D. dr. Taubes îmi spune acelaș lucru.

Sosește *St. Frumuseanu*, prefectul de Mehedinți : Cele dintâi vorbe ale lui Lupu, îmi spune el, au fost ca să-l întrebe dacă s'a ocupat de această chestiune. Există deci organe oficiale române cari aprovizionează cu prizonieri lagărele; prizonieri cari în curând vor fi transportați în Bulgaria. — E în adevăr ceva fantastic !

Dar s'a mai adăogat și un șantaj relativ la revizuirea listelor: și la Craiova și la Severin s'a făcut uz de el, spre a se aduna semnături pentru Carp. Senatorul li-

nisé comme état; la Roumanie est un état, qui a des organes qu'on n'a qu'à mettre en fonction.

De toutes parts on a l'impression qu'on marche vers la paix. Tout le monde allemand et autrichien en est persuadé. La victoire de Kerensky, si elle est réelle, peut la précipiter.

19 septembre. — Jean Kintescu arrive de Craiova avec une dame Aurel Mircea, professeur de Normale: «Mr. Lupu a été chez nous pour la révision des listes de ceux qui doivent être arrêtés ou maintenus et de ceux qui doivent être relâchés...» (Mircea est à Tismana).

Puis Mr. Ar. Taubes me dit la même chose. Arrive St. Frumuseanu, le préfet de Mehedinzi: les premières paroles de Lupu ont été de lui demander s'il s'est occupé de cette question. Il y a donc des organes officiels roumains qui sont les pourvoyeurs des camps d'otages qui bientôt vont être transplantés en Bulgarie. C'est vraiment fantastique!

Un chantage aussi s'est greffé sur cette révision des listes. Et à Craiova, et à Severin on a cherché à s'en servir pour recueillir des signatures pour Carp. Le sénateur libéral.

beral Isvoranu este vizat în particular, după ce fusese liberat în urma insistențelor mele. La Craiova, Lupu a fost pentru a constitui un nou consiliu comunal cu conservatorii noștri, dar, în prealabil, el a voit a-i pune să semneze plebiscitul în favoarea lui Carp, însă ei au refuzat.

— De câteva zile, «Bukarester Tagblatt» nu scrie nimic despre incidentul germano-argentin de care numai edițiunea germană vorbise. «Pester Lloyd» conține elementele complete ale afacerii. Suedia concedase Germaniei uzul cifrului său. Timp de 2 ani și jumătate nu s'a ivit nici o încurcătură. Însă Statele-Unite avusese același privilegiu și presupun că cunoașterea acestui secret le-a impus să caute cheia depeșilor suedeze. Horstmann spune că e o copilărie a crede că un cifru ar putea rămâne inviolabil.

Americanii au avut, prin urmare, textul acestor telegrame și nu l-au divulgat decât în momentul alegerilor suedeze, pentru ca astfel să poată ajuta eforturile antantistului Branting. În două depeși, ministrul german, Conte de Luxbourg, la Buenos-Ayres, tratează pe

Isvoranu est tout particulièrement visé, après avoir été libéré sur mes instances. A Craiova, Lupu a été pour constituer un nouveau conseil communal avec nos conservateurs, mais, au préalable, il a voulu leur faire signer le plébiscite en faveur de Carp et ils ont refusé.

Depuis quelques jours, le «Bukarester Tagblatt» ne dit mot de l'incident germano-argentin, dont l'édition allemande seule avait parlé. Le «Pester Lloyd» contient les éléments complets de l'affaire. La Suède avait concédé l'usage de son chiffre à l'Allemagne. Cela avait marché sans encombre depuis deux ans et demi. Mais les Etats-Unis avaient eu le même privilège et je suppose que la connaissance de ce secret les a poussés à chercher la clé des dépêches suédoises.

Horstmann dit que c'est un enfantillage de croire qu'un chiffre puisse rester inviolable. Les Américains ont eu par conséquent le texte de ces télégrammes et ils ne les ont divulgués qu'au moment des élections suédoises, pour évidemment arriver à seconder les efforts de l'ententiste Branting. Dans deux dépêches le ministre allemand, comte Luxbourg, à Buenos Ayres, traite le ministre argentin «d'âne notoire»

ministrul argentinian de «măgar recunoscut», și sfătuiește guvernul: «sau să lase vasele argentine libere, sau dacă le scufundă, să le scufunde *fără a lăsa vre-o urmă*». — Mare spaimă în Argentina. Mare excitare americană. Toată orchestra agențiilor telegrafice în mișcare. Guvernul german a rechemat îndată pe Luxembourg — un om disqualificat, foarte inteligent, însă arogant — și a pus să se publice că această notă personală nu era consecința instrucțiunilor primite, și că de altminterea n'a influențat de fapt nici un act al guvernului.

20 Septembre. — De două zile, puternice atacuri române contra Muncelului și Varniței și în valea Oituzului. Comunicatul adaogă că trupele române au pătruns un moment în liniile dela Grozești; mari pierderi, se spune, din partea năvălitorilor!...

Comunicatul român lipsește dela reînceperea acestei acțiuni. De altfel, lupte pe toate fronturile, afară de cel rusesc: în Flandra, St. Quentin, Lens, Meuse (luptă mare) și o acțiune austriacă pe frontul italian din Tirol, de care nu se mai vorbea de mult timp. Italia închizând

et conseille au gouvernement «ou bien de laisser les navires argentins libres ou, lorsqu'on les coule, de les couler sans laisser de traces». Grand émoi en Argentine. Grande excitation américaine. Tout l'orchestre des agences télégraphiques. Le gouvernement allemand a de suite rappelé Luxembourg, — un homme coulé; très intelligent, mais arrogant —, et a fait publier que cette note personnelle le n'était pas la conséquence d'instructions reçues, et que d'ailleurs elle n'avait, de fait, influencé aucun acte du gouvernement.

20 septembre. — Depuis deux jours fortes attaques roumaines contre Muncelu et Varnița et dans la vallée de l'Oituz; le communiqué ajoute que les troupes roumaines ont pénétré à un moment dans les lignes de Grozesti, — grosses pertes de l'assaillant, nous dit-on!. Le communiqué roumain manque depuis la reprise de cette activité. D'ailleurs, luttés sur tous les fronts, sauf le front russe: Flandres, St. Quentin, Meuse (grand combat) et même une action autrichienne sur le front italien du Tyrol, dont on ne parlait plus depuis

granițele sale de trei zile, rămâne de văzut dacă, e vre-o legătură cu această afacere.

— Conte *Eugeniu Ledebur* la dejun. Ii spun : Afacerea poloneză pare a fi socotită drept o afacere austriacă. — «Tot astfel mi se pare și mie și e supărător lucrul acesta; vina este a administrației germane care a reușit rău. Ideia lui Ludendorf era ca Polonia să dea un mare număr de soldați și ea n'a dat nimic. Mi-ar plăcea mai bine ca Polonia să treacă la Germania». — E curios cum nimeni nu vrea de această Polonie !... Apoi, se pare că și Polonezii — căroră li s'a promis atât de mult la începutul războiului, scontând șansele unei revoluțiuni care n'a sosit, — cred că universul întreg se bate numai pentru ei.

21 Septembre. — Un om de treabă, d. *Oscar Cisek*, liberat din lagărul de prizonieri din Austria, mi-aduce știri despre aproape 50 grupe de țărani din Șarul Dornei cari sunt internați la Katzenau (inutil a căuta acest nume în atlas : e un nume născocit de Italienii aflați în lagăr și acuzați că mănâncă «Katzen !»).

longtemps. L'Italie ayant fermé ses frontières depuis trois jours, il restera à voir s'il y a relation avec cette affaire.

Le comte Eugène Ledebur déjeune. Je lui dis : «L'affaire polonaise semble s'emmancher comme l'affaire autrichienne». — Lui : «Cela me paraît aussi et c'est fâcheux; c'est la faute à l'administration allemande qui a mal réussi. L'idée de Ludendorf était que la Pologne donnerait un grand nombre de soldats et elle n'a rien fourni. J'aimerais mieux qu'on laissât la Pologne à l'Allemagne». C'est curieux comme personne n'en veut de cette Pologne. Il semble aussi que les Polonais — à qui on a trop promis au début de la guerre, escomptant les chances d'une révolution, qui n'est pas venue, — les Polonais paraissent croire que l'univers se bat rien que pour eux.

21 septembre. — Un brave libéré des camps d'internement en Autriche, Mr. *Oscar Cisek* (Viitorului 65), m'apporte des nouvelles de 50 couples environ de paysans de Șarul-Dornei qui sont internés à Katzenau (inutile de chercher ce nom dans les atlas: c'est un nom inventé pour les Italiens habitants en majeure partie du camp et accusés de manger les

Acești nenorociți, despre a căror existență și loc de detențiune nu se știa nimic, sunt într'o stare de mizerie îngrozitoare. Mulți au murit! Cisek i-a auzit spunând că adeseori au înghițit oțet «ca să le mai strângă stomacul». — O pâine de contrabandă costă 8 coroane. Sunt și evrei români internați acolo; dar din Viena, de pretutindeni, au fost ajutați și adeseori puși în libertate.

Alerg la Crucea-Roșie. Trimitem o mie de coroane și cutii cu pesmeți.

— *Nebunia plebiscitară* a lui Lupu își produce efectele. Cernătescu amenință pe magistrați cu transferarea. La Pitești, șeful poliției a spus generalului Ghițescu să bage de seamă, căci face o politică «contrarie» Germaniei. Generalul a răspuns: «Urmez politica șefului meu!»

— Prințesa Martha (Bibescu) a scris lui G. Stirbey. Ea a aflat prin *Comșa* lucruri interesante. Știam că *Comșa* era «în misiune» la Berna: Take nu uită prietenii; iar banii, pentru misiuni de genul acesta, nu lipsesc. Regele a avut momente de ezitare. — Brătianu, prin Stirbey, l'a amenințat cu abdicarea. Stelian a fost

«Katzen»!). Ces malheureux, dont on ne soupçonnait ni l'existence, ni le lieu de détention, souffrent de misère affreuse. Beaucoup sont morts! Cisek leur a entendu dire qu'ils ont souvent avalé du vinaigre pour «resserrer leur estomac». Un pain de contrebande, 8 kronen. Il y a des Juifs roumains internés aussi là-bas. De Wien, de partout on les a secourus et souvent mis en liberté. Je cours à la Croix Rouge: nous envoyons mille couronnes et des caisses de galettes.

La folie plébiscitaire de Lupu produit ses effets. Cernătescu menace les magistrats de les faire déplacer. A Pitești, le chef de police a dit au général Ghițescu de faire bien attention à lui, car il suit une politique «contraire» à l'Allemagne. Le général a répondu: «Je suis la politique de mon chef!»

La princesse Marthe a écrit à G. Stirbey. Elle a appris par *Comșa* des choses intéressantes. Je savais que *Comșa* était «en mission» à Berne: Take n'oublie pas ses amis et l'argent pour les missions de ce genre ne manque pas. Le Roi a eu des moments d'hésitation; Brătianu «par Stirbey» l'a menacé de l'abdiquer!

numit ministru în Italia : așa se explică telegrama că Ghika va continua să locuiască la Roma.

— Azi dimineață Maimarolu și Ciocârdia îmi spun: Impăratul e în România și a fost ieri la Curtea de Argeș. Nu credeam nimic. Astă-seară, întâlnesc la d-na Lydia Filipescu pe colonelul Sturdza, care nu-ți face nici o plăcere să-l întâlnești undeva. El îmi confirmă că Impăratul a fost la Curtea de Argeș și a petrecut noaptea în vagonul său, în apropiere de gara de Nord, venind de pe frontul din Transilvania. Pleacă la Sofia ? Linia Giurgiu foarte păzită. Și Lupu Kostake nu l'a văzut ! Niciodată nu se va consola de aceasta...

22 Septembre. — Jurnalul confirmă că Impăratul a fost alaltăeri la Curtea de Argeș; un ofițer, d. Kleinschmidt, l-a văzut la Giurgiu.

— *Mehedinți* îmi comunică o știre care, ori cât de necrezut ar părea cadrează foarte bine cu atmosfera locală : *un ofițer de poliție german i-a perchiziționat alaltăeri casa!*... Nu i s'au perchiziționat hârtiile, nici nu i s'au pus chestiuni... Mai de mult Carp ceruse lui Mehedinți să scrie o carte *contra* Regelui Carol. Refuz.

Stelian a été nommé ministre en Italie: cela explique la dépêche que Ghika continuera de résider à Rome.

Ce matin Maimarolu, Ciocardia me disent: l'Empereur est en Roumanie et a été hier à Curtea de Arges. Je n'en croyais rien. Ce soir je rencontre chez Lydie Philipescu le colonel Sturdza, qu'on n'a pas de plaisir à trouver quelque part. Il me confirme que l'Empereur a été à Curtea de Arges et a passé la nuit dans son train dans les environs de la gare du Nord, venant du front de Transylvanie. Se rend-t-il à Sofia ? La ligne Giurgiu était très gardée. Et Lupu ne l'a pas vu ! Jamais il ne s'en consolera...

22 septembre. — Le journal confirme que l'Empereur a été avant hier à Curtea de Arges et un officier. Mr. Kleinschmidt, l'a vu à Giurgiu.

Mehedinți me communique une nouvelle qui, pour paraître invraisemblable, ne cadre pas moins avec l'atmosphère locale: un officier de police allemand a fouillé avant-hier sa maison ! On n'a pas perquisitionné ses papiers, ni posé des questions... Dans le temps. Carp avait demandé à Mehedinți écrire livre contre Roi Carol. Refus.

— Pe frontul de Vest, mare luptă (a treia în Flandra) pe un front de 12 km. Buletinul ne spune ca succesul primei zile a fost de partea Germaniei.

— În România e așteptat și Impăratul Carol. Călătorie în aceleași condițiuni ca pentru Impăratul Wilhelm.

— Horstmann îmi trimite «Norddeutsche Allgem. Zeitung», care reproduce textul adevărat al *răspunsului lui Wilson* la nota Papei și versiunea cu nerușinare falsificată a Agenției Havas. Am trimis câteva fructe d-nei Lisette Greceanu. Ea îmi răspunde pe o carte de vizită «Madame Paul Greceanu, geboren Prinzessin Ghika»; și când îmi aduc aminte că Paul, foarte francofil, refuzase orice colaborare politică din cauza politicei mele germanofile!

23 Septembre. — Comunicatul anunță *ruperea frontului rus la Iacobstadt* (la nord de Frederickstadt pe Dvina), ocuparea acestui însemnat cap de pod precum și a orașului. Fluviul n'a fost încă trecut, ceea ce de presupus că va fi menținut ca delimitare a noului front.

Sur le front Ouest, grande bataille (la 3-e de Flandre) sur un front de 12 km. Le bulletin tient que le succès de ce premier jour a été du côté allemand.

On attend en Roumanie aussi l'Empereur Charles. Voyage dans les mêmes conditions que pour l'Empereur Guillaume.

Horstmann m'envoie la «Norddeutsche Allg. Zeitung» qui donne le texte véritable de la réponse de Wilson à la note du Pape et la version impudemment falsifiée par l'agence Havas.

Envoyé quelques fruits à Lisette Greceanu. Elle me répond sur une carte de visite libellée «Madame Paul Greceanu, geboren Prinzessin Ghika». Et je me rappelle que tout en restant bon conservateur, Paul, très francophile, avait refusé toute collaboration politique à cause de ma politique fidèle aux Puissances Centrales!

23 septembre. — Le communiqué annonce la rupture du front russe à Iacobstadt, la prise de cette importante tête de pont et l'occupation de la ville. Le fleuve n'est pas franchi, ce qui laisse à supposer qu'il sera maintenu comme délimitation du nouveau front.

— Nota Impăratului Carol ca răspuns la aceea a Papei este bine venită. Ca latură politică ea pune, pe cât se pare, pe primul plan desarmarea reciprocă și succesivă, libertatea mărilor și arbitragiul și, pe aceste baze, căutând a găsi soluțiunea chestiunilor pendinte și ridicate de acest războiu.

24 Septembrie. — *Impăratul Wilhelm* a părăsit eri România, după ce a vizitat Sinaia. Sosind din Riga prin Vârciorova, a fost la Curtea de Argeș; a petrecut noaptea de Joi spre Vineri în trenul său, gara de Nord; a trecut apoi la Giurgiu; pe Dunăre până la Cernavoda, unde a văzut podul; în urmă pe frontul Siret și de aci la Sinaia.

Singurul Român pe care l-a văzut a fost Tzigara, care l-a primit la Curtea-de-Argeș. Lupu Kostake n'a știut nimic și, după părerea lui, vizita «în astfel de condițiuni» n'a adus nici un bine, Impăratul «nepromițând nimic». Dânsul era foarte umilit. Niciodată nu va ierta lui Tzigara faptul că Mareșalul, recomandând cea mai absolută discrețiune, Tzigara a observat-o chiar față de el.

Tzigara spune că Impăratul e persoana cea mai amabilă din câte a întâlnit. N'ai crede că ai în față o

La note de l'Empereur Carl en réponse au Pape est de belle venue. Comme politique elle semble mettre au premier plan le désarmement réciproque et successif, la liberté des mers et l'arbitrage; et, sur ces bases, trouver la solution des questions pendantes et soulevées par cette guerre.

24 septembre. — L'Empereur Guillaume a quitté hier la Roumanie après visite à Sinaia. Arrivant de Riga par Vârciorova, a été à Curtea de Arges; passé la nuit de jeudi à vendredi dans son train Gare du Nord; passé par Giurgiu; fait le Danube jusque Cernavoda; vu le pont; été sur le front Sereth; puis Sinaia.

Le seul Roumain qu'il ait vu est Tzigara, qui a fait les honneurs de Curtea de Arges; Lupu Kostake n'a rien su; aussi, à son avis, la visite «dans de pareilles conditions» a nui (?), l'Empereur «n'ayant rien promis». Il était très mortifié. Il ne pardonnera pas à Tzigara que le maréchal ayant recommandé la plus absolue discrétion, Tzigara l'ait observé même vis-à-vis de lui. Tzigara dit: Empereur est l'homme le plus aimable qu'il ait rencontré; en rien on ne sent le jeu de

«Majestate». E documentat, familiar, cu priviri generale asupra tuturilor chestiunilor. Admiră pe țăranul român. În orice lucru, convins de superioritatea poporului nostru asupra poporului bulgar. Țara i s'a părut foarte frumoasă; poziția Curții-de-Argheș, cu totul occidentală; nimic asemănător cu Orientul. Dunărea nu poate rămâne fluviul pe malurile căruia un călător nu poate poșosi fără să primească un glonț de pușcă; el trebuie să devină un al doilea Mississipi. Ce însemnează aci Dunărea bulgară, dincolo Dunărea sârbă, mai departe română sau ungară? Comisiunea dunăreană poate sau trebuie să rămână, însă de ce să nu se deschidă o cale peste lacurile de pe țărmul drept? Adresându-se Feldmareșalului: «Ar trebui să faceți această lucrare». Mackensen: «Majestatea Voastră să-mi dea prizonieri și o fac». De două ori spune: «Cum a putut Regele vostru să facă ce a făcut? Lipsă de caracter sau mare prostie?» «Natură influențabilă și anturaj rău», răspunde Tzigara. Mackensen a încercat să aducă laude lui Carp. Impăratul (făcând gestul monoclului): «Il cunosc bine, dar... prea bătrân!»

— Vizita neașteptată a lui *Konradshelm*, care se re-

la «Majesté»; documenté, aperçus sur toutes les questions, familier. Il admire le paysan roumain. En toutes choses convaincu de la supériorité de notre peuple sur le peuple bulgare. Le pays lui a semblé très beau; le site de Curtea de Arges bien occidental, rien de l'Orient. Le Danube ne peut rester le fleuve sur les bords duquel un voyageur ne peut aborder sans recevoir un coup de fusil; il doit devenir le Mississipi; que signifie ici Danube bulgare, là Danube serbe, ailleurs roumain ou hongrois? La commission danubienne peut ou doit rester, mais pourquoi ne pas ouvrir une voie à travers les lacs de la rive droite? Au Feldmaréchal: «Vous deviez faire ce travail». — Mackensen: «Que Votre Majesté me donne des prisonniers et je le fais!» — Par deux fois: «Comment votre Roi a-t-il pu faire ce qu'il a fait? Absence de caractère ou grande bêtise?» — Tzigara: Nature influençable et mauvais entourage». — Mackensen a essayé de faire éloge Carp. L'Empereur: «Je le connais bien (il a fait le geste du monocle), mais trop vieux!»

Vizite inattendue de *Konradshelm*, qui revient de Wien,

întoarce dela Viena, unde n'a petrecut: «Trebuie să mărturisesc că mi-a fost foame tot timpul». (Din aceste crâmpie de vorbe își poate cineva da seama cât de mult dorința de a face pace stăpânește pe cei de acolo!) Contele Czernin l-a însărcinat să-mi exprime complimentele sale și să-mi spună cât ar dori să vorbească cu mine. N'ați voi să reluați chestiunea acelei nenorocite călătorii întrerupte? Cât timp nu se repară greșcala la Berlin, nu mă voiu clinti din loc. Konradsheim revine în cursul conversațiunii și-i spun «a merge numai la Viena, ar însemna o accentuare pe care dorește s'o evit și de altminteri, sunt convins că nu mi s'ar elibera pașapoarte». — Păcat! repetă el.

— Am uitat să notez eri: *Praschma*, plecând azi pentru sesiunea Reichstagului, am fost eri la biuroul său spre a-i comunica informațiile culese dela Comșa asupra șovăirilor Regelui. I-am desvoltat din nou teza mea, care a fost bine primită de el: «A face pace cu și prin dinastia noastră. Această pace cu România oficială este singura care ar putea pricinui o spărtură în Antantă».

où il ne s'est pas amusé: «Je dois avouer que j'ai eu faim tout le temps» (Par ces petits aperçus on se rend compte combien le désir de faire la paix domine les gens!). Le compte Czernin l'a chargé de ses compliments pour moi et de me dire combien il aimerait causer avec moi. — Konradsheim: «Est-ce que malheureux voyage interrompu, vous ne voudriez pas le reprendre?» — Je lui réponds: «A moins que de Berlin on ne répare la maladresse, je ne bougerai pas». — Konradsheim revient dans le cours de la conversation et je lui dis «aller rien qu'à Wien, ce serait marquer une accentuation que je désire éviter et, d'ailleurs, je suis persuadé que je n'aurais pas de passeports». — Lui encore une fois: «C'est dommage...»

Oublié de noter hier: *Praschma* partant pour la session de Reichstag aujourd'hui, j'ai été hier à son bureau lui communiquer le renseignement qu'on avait eu par Comșa sur les hésitations du Roi. Je lui ai de nouveau développé ma thèse qui trouve chez lui bon accueil: «faire la paix avec et par notre dynastie. Cette paix avec la Roumanie officielle est la seule qui puisse faire brèche dans l'Entente».

— Am remis lui Horstmann o notiță asupra compoziției liberale a principalelor organe administrative, care dă destul de limpede publicului impresiunea durabilității și forței liberalilor în toate timpurile.

25 Septembre. — Dare de seamă oficială despre călătoria Impăratului în ziarele de azi dimineată.

În oraș, lumea e neliniștită de prezența Țarului Bulgariei și celor doi fii ai săi, sosiți la Cernavoda pentru a saluta pe Impăratul. Această vizită e socotită ca o manifestațiune a pretențiunilor Bulgariei față de România.

Impăratul a pronunțat la Focșani, înaintea trupei, cuvinte aspre pentru «Hohenzollernul necredincios, care, urmând unui mare Domnitor înzestrat cu calități nobile, n'a voit să-i cunoască tradițiunile de fidelitate».

Cred totuși că va fi posibilă o înțelegere cu dinastia noastră.

Se cunoaște textul autentic al răspunsului Germaniei către Papa. Răspunsul e dat de Cancelar, iar nu de Impărat, ca în Austria. Fondul, în cecece privește desarmarea, arbitragiul, libertatea mărilor, este același; însă se mai adaugă două afirmațiuni: 1) Impăratul până

Remis à Horstmann notice sur la composition libérale de nos principaux organes administratifs, ce qui donne trop clairement au public l'impression de la pérennité et de la force des libéraux par tous les temps..

25 septembre. — Compte-rendu officiel du voyage de l'Empereur dans les journaux de ce matin.

En ville on est inquiet de la présence du Tzar de Bulgarie et des deux fils venus pour le saluer à Cernavoda, et on veut y voir une manifestation affirmant les prétentions bulgares sur la Roumanie. L'Empereur a prononcé à Focșani, devant les troupes, des paroles dures pour «le Hohenzollern infidèle qui, succédant à un grand Prince aux nobles pensées, n'en a pas connu les traditions de fidélité».

Je crois dans le troisième dessous toute possibilité d'accommodement avec notre dynastie !..

On a le texte authentique de la réponse de l'Allemagne au Pape. Ce n'est pas l'Empereur comme en Autriche, c'est le chancelier qui répond. Le fond, quant au désarmement, arbitrage, liberté des mers, est le même. Mais il y a en plus

in cel din urmă moment a sperat că va putea menține pacea; 2) Impăratul are tot poporul cu dânsul în dorința efectivă de pace și el răspunde de acord cu Parlamentul său (in engster Fühlung mit der Vertretung des deutschen Volkes).

E răspunsul la nota americană, care voește să stabilească o distincțiune între poporul german și dinastie.

— D. de Below, fost ministru la Sofia, dejunează la mine fiind adus de Horstmann. El reprezintă, cred, Crucea-Roșie pe lângă «Militär-Verwaltung». Vorbește perfect franțuzește; în 1913 a fost în treacă la Sinaia; pe timpul lui Leyden a făcut vremelnic parte din legațiune. Vorbim de o mulțime de persoane cunoscute de amândoi. Are strașnică idee de *Lady* Beatrix Barclay, de drăgăstoasă amintire. Când erau mai tineri, Barclay a suferit mult de poznele soției sale. Au părăsit repede Madridul și în condițiuni supărătoare pentru ea.

În 1898, Drummond Wolff era ambasador în Spania. Primind într'o dimineață mai multe depeși urgente, se coboară în cancelarie să caute cifrul. Tablou : Ameri-

deux affirmations: 1) L'Empereur jusqu'à la dernière minute a espéré garder la paix; 2) l'Empereur a tout son peuple derrière lui, dans le désir effectif de paix, et l'Empereur répond d'accord avec son Parlement (in engster Fühlung mit der Vertretung des deutschen Volkes).

C'est la réponse à la note américaine qui veut toujours établir une distinction entre le peuple allemand et la Dynastie.

Mr. de Below, ancien ministre à Sofia, déjeune avec moi, amené par Horstmann. Il a les insignes de la Croix Rouge et la représente, je crois, à la Militär-Verwaltung.

Parle parfaitement le français; a été en 1913, un instant, à Sinaia; a passagèrement fait partie de la légation du temps de Leyden. Nous parlons de foule de gens connus en commun. Il a une terrible idée de *Lady* Beatrix Barclay d'amoureuse mémoire. Lorsqu'ils étaient plus jeunes, Barclay a beaucoup souffert des frasques de sa femme. Les Barclay ont quitté Madrid rapidement et dans des conditions fâcheuses pour la dame. En 1898, Drummond Wolff était ambassadeur en Espagne; recevant de grand matin des dépêches urgentes, il descend, en pantoufles, à la chancellerie, chercher le chiffre;

cana, întrebuițând chei false, copia rapoartele engleze pentru a le trimite la Washington. Și, adăugă Below : «Fericitul bărbat al unei astfel de femei a continuat să rămână în carieră».

— Mavrojany află dela Nenițescu că o nouă ofensivă se pregătește contra Moldovei. Dealtfel, trenurile obișnuite în direcțiunea Buzău nu sunt restabilite.

27 Septembrie. — Obișnuiți cu marile evenimente militare, comunicatele celor din urmă două zile ne par neînsemnate, cu tot atacul reînnoit cu tărie al Englezilor în Flandra. Tunurile lor par'că se perfecționează din zi în zi mai mult. Ostanda a fost bombardată și de pe uscat și de pe mare.

— Impăratul a admirat mult minele dela Slănic. A ținut o cuvântare pentru a lăuda munca ce se depune acolo. Horstmann mi-a spus ce impresie mare a făcut Slănicul.

Impresiuni asupra voiajului Impăratului. In lagărul carpist mare consternare. Cei exagerați, ca Goleșcu, exclamă : «Semn rău de tot pentru țară ! Impăratul a

tableau : l'Americaine, ayant de fausses clés, copiait les rapports anglais pour les envoyer à Washington. Et, ajoute Below : on a gardé dans la carrière l'heureux mari d'une pareille femme.

Mavrojany tient de Nenițescu (par Maltezeanu) qu'une nouvelle offensive se prépare contre la Moldavie. D'ailleurs, les trains habituels dans la direction Buzau ne sont pas rétablis.

27 septembre. — Habitué aux gros événements militaires, les communiqués des deux derniers jours nous paraissent quelconques, malgré l'attaque fermement renouvelée des Anglais en Flandre. Leurs canons semblent se perfectionner chaque jour davantage. Ostende ayant été bombardé de terre et de sur mer.

L'Empereur a beaucoup admiré les mines de Slănic. Il y a tenu un speech pour louer la besogne qui s'y accomplit. Horstmann m'a dit combien Slănic avait fait impression.

Impressions sur le voyage de l'Empereur. — Dans le camp carpiste, grande mortification. Les exagérés comme Goleșcu : «Semn rău de tot pentru țară ; Impăratul a fost la

fost la Slănic, la Câmpina și n'a chemat pe Carp !» Lupu este plouat. El nu poate erta lui Tzigara discrețiunea observată față de dânsul. Mulți sunt neliniștiți de prezența lui Ferdinand al Bulgariei la Cernavoda. De ce n'a salutat pe Impărat la Ruscuiuk, ci tocmai în mijlocul Dobrogei ? (V. 5 Oct.). Discursul dela Focșani e interpretat în sensul că niciodată dinastia nu va fi iertată. Și cu toate acestea încep a deveni numeroși acei cari găesc Regelui Ferdinand scuza că, fiind Rege constituțional, nu putea să facă altfel.

— *Printul August Wilhelm* al Prusiei, care a reprezentat pe Impăratul la înmormântarea Reginei Eleonora, se află în București. Tzigara va fi primit azi. Eri, Feldmareșalul a vizitat cu dânsul orașul.

— S'a găsit o broșură din 1914 a lui Crivăț. *Audaces fortuna juvat!* Acest domn, care terorizează astăzi pe profesori, era în Sept. 1914 un acționist fervent care găsea că: «România ar face o crimă față de neamul românesc dacă n'ar grăbi intrarea sa în acțiune». Dar a găsit, cu Virgil Arion, drumul său spre Damasc!

Slănic, la Câmpina și n'a chemat pe Carp» — Lupu est pe-nand. Il ne pent pardonner à Tzigara la discrétion observée vis-à-vis de lui. Beaucoup sont inquiets de la présence de Ferdinand de Bulgarie à Cernavoda. Pourquoi n'a-t-il pas salué l'Empereur à Ruscink, mais en pleine Dobrogea ? (V. 5 oct.).

Le discours de Focșani est interprété comme l'affirmation qu'on ne pardonnera jamais à la dynastie. Et pourtant, commencent à être nombreux ceux qui trouvent au Roi Ferdinand l'excuse que, comme Roi constitutionnel, il ne pouvait pas faire autrement.

Le Prince Auguste-Guillaume de Prusse, qui avait représenté l'Empereur aux funérailles de la Reine Eléonore, est à Bucarest. Tzigara sera reçu aujourd'hui. Hier, le Feldmaréchal l'a promené dans son auto en ville.

On vient de découvrir une brochure de 1914 du nommé Crivetz, *Audaces fortuna juvat.* Le Monsieur qui terrorise aujourd'hui les professeurs, grâce à son beau-frère Virgile, était en septembre 1914 un pur actionniste qui trouvait que: «România ar face o crimă față de neamul românesc dacă n'ar grăbi intrarea sa în acțiune». Il a trouvé, avec Virgile, son chemin de Damas !

29 Septembre. — La dejun, *Spiess și maiorul Heitz*, care conduce Primăria din București, cu *Stirbey și Verzea*, care dorea să cunoască pe *Spiess*.

Vorbind despre bătălia dela Marna, — după care. și Francezii și Germanii se retrăgeau fără a fi urmăriți, Francezii revenind cei dintâi din eroarea lor, — *Heitz*, care era împreună cu *Falkenhayn*, ne spune: Trupele germane nu mai aveau nici o coeziune și marele Stat-Major a transmis prin colonelul *Hentsch* două ordine: retragere sau continuarea ofensivei. *Hentsch*, judecând situația rea, din cauza pierderii oricărei legături între armate, a remis ordinul de retragere. Acesta e motivul pentru care Impăratul i-a acordat, în România, ordinul: «*Pour le Mérite*», singura distincțiune relevată de ziare printre decorațiile acordate în România.

— *Stauss*, care a venit cu prilejul vizitei imperiale la Câmpina crede că singurele obstacole sunt: chestiuni personale ale lui *Lloyd George* în Anglia și *Poincaré* în Franța; apoi, temere din partea oricărui guvern rus de a licenția armata, — soldații-țărani deveniți liberi și gata în orice moment a cotropi proprietățile particulare.

29 septembre. — Eu à déjeuner *Spiess* et major *Heitz*, qui dirige notre Mairie de Bucarest, avec *Stirbey* et *Verzea* qui désirait connaître *Spiess*. En causant de la bataille de la Marne, après laquelle Français et Allemands se retiraient sans poursuite, les Français revenant les premiers de leur erreur, *Heitz*, qui était avec *Falkenhayn*, nous dit: Les troupes allemands n'avaient plus aucune cohésion et le grand Etat Major a dépêché le colonel *Hentsch* porteur de deux ordres: retraite ou continuation de l'offensive, *Hentsch*, jugeant la situation mauvaise, à cause de la perte de toute liaison entre les armées. a remis l'ordre de retraite. C'est la raison pour laquelle l'Empereur lui a remis en Roumanie l'ordre «*Pour le Mérite*», la seule distinction que le journal ait relevée parmi les décorations accordées en Roumanie. Je donne l'explication pour ce qu'elle vaut.

— *Stauss* qui est venu un instant pour accompagner la visite impériale a Campina, croit que les seuls obstacles sont: questions personnelles de *Lloyd George* en Angleterre et de *Poincaré* en France, dont carrière brisée, vie en danger, — et crainte de tout gouvernement russe de licencier l'armée, les soldats-paysans devenus libres étant toujours prêts à se ruer sur propriétés particulières.

Tot prin Stauss (Brănişteanu-Verzea) s'a avut impresia că Impăratul este ferm hotărât a nu ierta nici Regelui, nostru, nici dinastiei. De altminteri, Arion afirmă că în textul german al cuvântării Impăratului la Focşani, Regele Ferdinand este arătat ca : «cel din urmă Hohenzollern care a domnit !...» N'am controlat.

1 Octombrie. — La Club, Bărbulescu îmi comunică cu indignare și alții îmi confirmă (Dobrescu), că Wachmann (ofițer dezertor), a fost numit director la Banca Națională, iar mica can... de Barnowski, director la Băncile Populare. Veșnic sistemul colectiviztilor... «Moldova» (gazeta) este pepiniera care a produs roadele cele mai frumoase !...

— *Baronul de Witzleben* și un director dela «Dresdner Bank» îmi fac o lungă vizită, în cursul căreia aflu că operațiunea proiectată a bonurilor ce voia să emită Banca Națională nu e încă hotărâtă, și că cercurile financiare sunt neliniștite în ceea ce privește emisiunea, — dacă ar lua o extensiune mai mare, — a biletelor Băncii Generale.

Toujours par Stauss (Branisteanu-Verzea) on a eu l'impression que l'Empereur est fermement décidé à ne pas pardonner à notre Roi ni à sa dynastie. Arion, d'ailleurs, affirme que dans le texte allemand du discours de l'Empereur à Focşani, le Roi Ferdinand est désigné «le dernier Hohenzollern qui a régné...» Je n'ai pas contrôlé.

1-er octobre. — Au club c'est avec indignation que Barbulescu me communique et d'autres me confirment (Dobrescu qui le tient de Maltezeanu) qu'on a nommé Wachmann (officier déserteur) directeur à la Banque Nationale et la petite can.. de Barnovski directeur des Banques Populaires. C'est toujours la système des collectivistes.. La «Moldova» est la pépinière qui a produit encore les fruits les plus plantureux!

Le Baron de Witzleben et un directeur de la Dresdner Bank me font une longue visite, au cours de laquelle j'apprends que l'opération projetée des bons que voulait émettre la Banque Nationale n'est pas encore décidée et que les cercles financiers sont inquiets au sujet de l'émission — si elle s'étendait encore — des billets de la Banque Générale.

2 Octombrie. — *Tzigara* vine să-mi ceară lista celor cari au fost la dejunul meu; *Tülff*, guvernatorul, voind a-mi întoarce invitațiunea, deși a mea nu era decât o replică. El se războește din ce în ce mai mult cu *Lupu*. *Lupu* «ganz verschnupft»: n'a văzut încă pe *Mackensen*, cu toate că i-a cerut să-l primească, și apoi vizita aceasta a *Impăratului*, la care dânsul n'a luat parte... *Tzigara* mai adaogă: poliția germană afirmă că discursul *Impăratului* trebuie să ne apropie, pe *Carp* și pe mine, din moment ce soarta dinastiei e pecetluită.

— *Horstmann* și *Below* la dejun. Nimic particular; afară de faptul că venind vorba de d-na *Sturdza*, *Horstmann* a spus: «nu e mama faimosului colonel?» Desgustul ce a arătat dânsul, pronunțând termenul acesta «faimos», nu se poate reproduce. *Horstmann* mi-aduce un extract din «*Gazette de Lausanne*» relativ la reformele agrare (?) dela Iași.

— Maiorul *Herwarth von Bittenfeld* dela O. K. M. vine să mă consulte în mod discret. Dânsul, de asemenea, admiră țara și dorește să se fixeze aici: ar voi să știe dela mine, dacă trebuie să primească oferta făcută de «*Deutsche Bank*» — după terminarea războiului —

2 octobre. — *Tzigara* vient me demander la liste de ceux qui ont été à mon déjeuner *Tülff*, le gouverneur voulant me rendre la politesse, alors que mon invitation n'était qu'une réplique. — Il est de plus en plus en petite guerre latente avec *Lupu*. *Lupu*, «ganz verschnupft»—il n'a pas encore vu *Mackensen*, malgré qu'il lui a fait demander de le recevoir. — et puis cette visite de l'Empereur dont il n'a pas été...— Du même: la police allemande affirme que le discours de l'Empereur doit nous rapprocher, *Carp* et moi, du moment que le sort de la dynastie est scellé.

Horstmann et *von Below* à déjeuner. Rien de particulier, sinon que parlant de M-me *Sturza*, *Horstmann* a dit: «N'est-ce pas la mère du fameux colonel?» Le dédain qu'il avait dans ce «fameux» n'est pas à reproduire. — *Mr. Horstmann* m'apporte un extrait de la «*Gazette de Lausanne*» avec les réformes agraires (?) de *Iassy*.—Le major *Herwarth von Bittenfeld* de l'O. K. M. vient me consulter discrètement. Lui aussi admire le pays et veut se fixer ici. Il voudrait savoir de moi s'il doit accepter les offres de la «*Deutsche Bank*» — pour

sau aceea făcută de «Disconto», rivala sa. Are haz, însă e caracteristic.

5 Octombrie. — Alaltăeri, *Ledebur* a spus lui *Stirbey* — această știre din sursă austriacă pare a nu fi o simplă vorbă de complezență — că Impăratul nu se aștepta de loc să întâlnească la Cernavoda pe Regele Ferdinand al Bulgariei și că această întâlnire afară din program l-a plictisit.

Astăzi *Tzigara* îmi confirmă că Impăratul, care trebuia să vadă săpăturile archeologice din Dobrogea, aflând că Țarul îl aștepta—și încă cu un dejun, în timpul căruia ar fi toastat «pe pământul Dobrogei liberate» —s'a grăbit să se oprească în mijlocul Dunărei și să nu sosească la Cernavoda decât pentru a schimba un salut și a trece repede înainte pentru a nu eși din program. Și adaugă *Tzigara*, Impăratul a dejunat în trenul său la Fetesti, iar celălalt și-a înghițit singur dejunul». De altfel *Moos*, în concediu pentru 48 ore, îmi spune că Ferdinand a vizitat Constanța, dându-se drept suveran al acestui ținut însă, adaugă *Moos* : «Acești murdari

après la guerre — ou de la «Disconto», sa rivale. C'est amusant, mais caractéristique.

5 octobre. — Avant-hier *Ledebur* a dit à *Stirbey* — cette source autrichienne garantit que c'est pas un propos de complaisance — que l'Empereur ne s'attendait pas du tout à voir à Cernavoda le Roi de Bulgarie et que cette rencontre, qui n'était pas dans le programme, l'a ennuyé. — Aujourd'hui, *Tzigara* me confirme que l'Empereur, qui devait voir les fouilles archéologiques de Dobrogea, ayant appris que le Tzar l'attendait — et encore avec un déjeuner au cours duquel il aurait toasté «sur le sol de la Dobrogea délivrée», s'est empressé de s'arrêter en plein Danube et de n'arriver à Cernavoda que pour échanger un salut et filer pour ne pas déranger le programme. Et, ajoute *Tzigara*, l'Empereur a déjeuné dans son train à Fetesti et l'autre a avalé seul son déjeuner. D'ailleurs *Moos*, en congé pour 48 h., me dit que Ferdinand a visité Constantza et s'y est montré en souverain du pays, mais, ajoute *Moos* : «Ces sales sauvages n'auront ja-

sălbatici nu vor avea niciodată Dobrogea. Chiar de curând, a avut loc schimb de focuri între Germani și Bulgari în Dobrogea.

Cari sunt proiectele militare ? Unii cred, că se prepară atacul în contra Moldovei. Moos îmi spune că acest atac s'ar face prin partea de jos a Dunării, unde, mă încredințeză dânsul, două corpuri de armată germane au sosit. De altminteri, se observă tipuri de militari proaspeți, și dela Ploești mi se anunță că acolo de asemenea e o mișcare continuă de soldați. Moos adaogă : « Pe Siret s'a pierdut 30.000 oameni. Generalul ucis era Wurtembergez ».

— Ostaticii, aleși cu îngrijire, cu discernământul (?) care se știe, au fost înștiințați că în ziua de 20 Oct. vor fi expediați în Moldova. În ordinul trimis lui Pake se menționa ca ei să aibă proviziuni pentru 5 zile—plăcut voiaj !—bani și îmbrăcăminte de iarnă. Printre cei dinții deportați, Băicoianu dela Banca Națională. — Oscar Kiriacescu întrebând pe Nenițescu asupra numirii lui Wachmann, i-a răspuns : « Am apucat să promit lui Carp că-i voi da delegație să gireze în locul lui Băicoianu, cât timp va fi împiedicat dela serviciu ». Și, pentru ca

mais la Dobrogea. Encore récemment il y a eu coups de fusils entre Allemands et Bulgares en Dobrogea.

Quels sont les projets militaires ? Les uns pensent que l'attaque sur la Moldavie se prépare; Moos me dit que ce serait alors par le bas Danube, où, me confie-t-il, deux corps d'armée allemands sont arrivés. D'ailleurs, il y a des types militaires nouveaux et de Ploesti on m'annonce que là aussi il y a grand va-et-vient de soldats. — Du même: on a perdu 30.000 hommes sur le Sereth. Le général tué était wurtembergeois.

Les otages, triés sur le volet, avec le discernement (?) que l'on sait, ont été avertis que le 20 octobre on les expédiait en Moldavie. Sur l'ordre envoyé à Pake, il était dit qu'il fallait emporter les provisions pour 5 jours — agréable voyage — et se munir d'argent et de vêtements d'hiver. Parmi les premiers déportés, Baicoianu de la Banque Nationale. Or, Kiriacescu Oscar ayant interrogé Nenițescu au sujet de la nomination de Wachmann, Nenițescu lui a dit : « am apucat să promit lui Carp că-i voi da delegație să gireze

delegația să fie mai lungă, se expediază Băicoianu în Bulgaria! E rușinos! Pe de altă parte, Lupu se laudă că a obținut ca Emil Petrescu să rămână la București; pe când Băicoianu, care e mai puțin periculos, este exilat!

— La dejun, Austriacii: Col. v. Kontz, Konradsheim și Czurczin. Toți foarte încântați de succesul lui Czernin.

Czernin a vorbit Miercuri la Budapesta la prânzul oferit de Weckerle, președintele consiliului. El a dezvoltat cu dibăcie teza de răspuns Papei, însă fraza finală este cea mai bună: «Noi întindem mâna, dar ea nu va rămâne mult timp în aer; anul viitor, vom fi și mai tari și atunci condițiunile noastre vor fi schimbate».

— N'am avut «Pester Lloyd» dela 1 Oct. Ciorăneanu îmi spune că Appony a pronunțat la Cluj un discurs, în care ar fi spus că niciodată Ungaria nu va admite o alianță a României cu Austria și că dânsa va reclama o rectificare de frontiere ca să fie la adăpost de vreo altă invaziune.

6 Octobre. — Atacul englez a trebuit să fie foarte

în locul lui Băicoianu cât timp va fi împedecat de la serviciu» — et pour que la délégation soit plus longue, on expédie Baicoyanu en Bulgarie. C'est ignoble! D'ailleurs Lupu se vante d'avoir obtenu qu'Emile Petrescu restât à Bucarest, tandis que Baicoyanu, qui est de moins bonne prise, est exilé!

Eu à déjeuner les Autrichiens: Col. von Kontz, Konradsheim et Czurczin. Tous très heureux du succès de Czernin.

Czernin a parlé mercredi à Budapest au dîner offert par Weckerlé, le président du conseil. Il a développé adroitement la thèse de la réponse au Pape, mais la phrase finale est la meilleure: «Nous tendons la main, mais elle ne restera pas longtemps en l'air; l'année prochaine nous serons plus forts encore et alors nos conditions changeront».

Nous n'avons pas eu le «Pester Lloyd» du 1-er octobre. Ciorăneanu me dit qu'Appony a prononcé à Koloswar un discours dans lequel il aurait dit que jamais la Hongrie ne souffrira une alliance de la Roumanie avec l'Autriche et qu'elle réclamera une rectification de frontières pour être à l'abri d'une autre invasion. (V. notes 7 oct.).

6 octobre. — L'attaque anglaise doit avoir été très vio-

violent; 11 diviziuni angajate. A fost însă respins și comunicatul de astăzi dă rezultatul ca o victorie serioasă.

— Stoian pretinde că Lupu Kostake ar fi cerut ca frații Noica să verse 200.000 lei «pentru sărăci» dacă voese să scape de deportarea în Bulgaria. În cele din urmă, tariful ar fi scăzut la o sută de mii. Frații Noica au istorisit acest șantaj lui Goetz, care așteaptă întoarcerea lui Hentsch pentru a face scandal. Aceste indiscrețiuni au fost date la lumină de d-na B., dela Piatra. La Crucea Roșie, d-na Sevescu ne spune că, într'adevăr, această doamnă are atâta influență asupra medicului general, încât el se gândește, după războiu, să se fixeze în România.

Din unele vorbe schimbate la Club, apoi din câteva rânduri ale lui Stirbey care se plânge de atitudinea dubioasă a lui Lupu vis-a-vis de Ștefan Plessia, — e clar pentru mine că Lupu ia o parte activă la internarea unor persoane ca ostatici.

7 Octombrie. — Deși zi de sărbătoare, *Dobrovici* a venit dis de dimineață. Afacerea ostaticilor a pus în mișcare pe toată lumea.

Se știe că Lupu e vârat până în gât și se cere in-

lente, 11 divisions engagées. Elle a échoué et le bulletin de ce matin donne ce résultat comme une victoire sérieuse.

Stoian prétend que Lupu Kostake aurait exigé que les frères Noica donnent 200.000 lei «pour les pauvres» s'ils veulent échapper à la transportation en Bulgarie. On aurait fini par baisser le tarif à cent mille. Les Noica ont raconté ce chantage à Goetz, qui attend le retour de Hentsch pour faire du scandale. Ces indiscretions ont été commises par M-me Blancfort de Piatra. A la Croix Rouge, M-me Sevescu nous dit qu'effectivement cette dame règne à tel point sur le cœur du brave General-Arzt, qu'il songe, après la guerre, à prendre sa retraite et à se fixer en Roumanie.

Des propos tenus ce soir au Club (Lupu a dit qu'il avait sauvé Simionescu et Christof!) et un billet de Stirbey qui a à se plaindre de l'attitude douteuse de Lupu vis-à-vis de St. Plessia, il est clair pour moi que Lupu prend une part active à l'internement de certaines personnes comme otages!

7 octobre. — Quoique ce fut jour de fête, Dobrovici est venu de grand matin. L'affaire des otages excite tout le

tervenția mea. Explic lui Dobrovici, cum sunt lăsat de o parte și în imposibilitate de a da o părere sau de a obține un rezultat. Cu această ocaziune, Dobrovici îmi spune cât de mult l-a uimit ostilitatea ce manifestă Lupu față de tot ce mă atinge. Astfel : în afacerea «Viața», el a lucrat cu totul contrariu de ceea ce ași fi voit să fac, pentru că : «d. Marghiloman vrea să-și pună oamenii lui». A avut chiar îndrăzneala să spuie înaintea lui Dobrovici, ofițerului german dela interne : «d. Marghiloman vrea să facă politică chiar cu pâinea !»

— Din «l'Echo de Bulgarie» poți avea o idee mai exactă de ce s'a petrecut la Cluj (v. 5 Oct.).

Sedința comitetului Transilvaniei sub președinția contelui Bethlen. Au vorbit miniștrii Apponyi și Boeldis. În darea de seamă se găsesc rezoluțiile votate : 1) Nici o legătură între Austria și România ; 2) Rectificarea frontierei ; 3) Popularea zonei-frontiere cu Secuiei grăniceri.

Administrația germană confiscând jurnalele cari

monde; on sait que Lupu Kostake y est fourré jusqu'au cou et l'on réclame mon intervention. J'explique à Dobrovici combien je suis battu en brèche et dans l'impossibilité de donner un avis ou d'obtenir un résultat. Là-dessus Dobrovici me dit combien il a été étonné de rencontrer de l'hostilité chez Lupu, contre tout ce qui me touche. Dans l'affaire de la «Viața», il a pris le contrepied de ce que je veux faire, parce que «Domnul Marghiloman vrea să-și pue oamenii lui». Il a eu même le toupet de dire devant Dobrovici à l'officier allemand qui est à l'Intérieur : «Mr. Marghiloman veut faire de la politique même avec le pain».

Par l'«Echo de Bulgarie» on a une idée plus exacte de ce qui s'est passé à Cluj (V. 5 oct.). Séance du comité de la Transylvanie sous la présidence du comte Bethlen; ont parlé les ministres Appony et Boeldis. Dans la forme enveloppée du compte-rendu on retrouve encore le fond des résolutions votées: 1) Pas de lien entre l'Autriche et la Roumanie par la forme du gouvernement ; 2) Rectification frontière ; 3) Peuplement de la zone-frontière par la population de Szekely -- «les graniceri».

L'administration allemande ayant confisqué les journaux

publicau darea de seamă exactă, dovedește ea că nu împartăsește aceste vederi ?

Tot dela Dobrovici știu că s'a încercat să numească pe *Donescu* în consiliul municipal.

— Războinicul *Brancovan* se află la Evian, bravând — după cum scrie Stirbey — submarinele din lacul Geneva ! E născut în 1875. În toate țările aflate în război, oamenii de 42 de ani sunt pe front. Singuri înflăcărații noștri naționaliști sunt în vilegiatură în Elveția !

8 Octobre. — Tragedia cu ostaticii continuă.—Consilierul Antoniadă, care se recunoaște culpabil numai de a fi publicat un studiu «filosofic» în contra exclusivismului științei germane, n'a găsit la Lupu Kostake decât minciună și fățarnicie. Este un țipăt general. Tzigara îmi spune că Lupu răspândește șvonul că listele au fost făcute de el (Tzigara). Prefectul alergase la Telkmann pentru Bogdan-Duică, Motru și Antoniadă. Era convenit că Tzigara va fi convocat la conferință pentru apărarea acestor trei : plecând, imediat Lupu a încheiat lista «en tête-à-tête» cu colonelul și nu a scos din ea decât pe Emil Petrescu.

— Altă comedie desgustătoare cu catedrele la facultatea de medicină. D-rul Antoniu îmi povestește cum, chemat de Crivăț (!!), care a început prin a-i așterne că Senat, Cămeră și guvern sunt înlocuite prin consiliul pe manent (Sihleanu, Onciu, Crivăț) și că ce fac ei, este definitiv făcut pentru regenerarea Universității; iar pe urmă, i-a spus că de catedra de neurologie nu este de vorbit, «pentru că este poruncă !» iar dacă vrea să-și aleagă, îi pune la dispoziție ori o clinică infantilă, ori o

donnant le compte-rendu exact, prouve-t-elle qu'elle ne partage pas ces vues? Toujours par Dobrovici je sais qu'on a voulu lui fourrer Donescu dans le conseil municipal !

Le guerrier Brancovan est à Evian, bravant, comme l'écrivit G. Stirbey, les sous-marins du lac de Genève !

Brancovan est né en 1875: dans tous les pays en guerre, les hommes de 42 ans sont sur le front, seuls nos fougueux nationalistes font de la villégiature en Suisse !

catedră de terapeutică, ori cursul de anatomie.. totul în fine, afară de specialitatea lui: «Chasse Gardée» pentru Zaplatka !..

9 Octobre. — Peste tot se vorbește că, în acest moment, nu se mai întreprinde nimic contra Moldovei. Tzigara pretinde că Mackensen însuși a declarat aceasta, Sâmbătă, lui Lupu. — De altă parte, *Volanka* îmi confirmă că, foarte probabil, va începe o ofensivă cu forțe mari în Italia : e singura țară care n'a fost pedepsită pentru defecțiunea ei și apoi, o victorie austro-germană ar provoca, ca în Rusia, o revoluțiune generală. Incidentele din Nordul Italiei dovedesc că terenul este preparat.

— Dela Bellow și Horstmann aflu — căci «Pester Lloyd» a fost oprit, — că în Reichstag, la Berlin, au avut loc scene penibile. Vice-cancelarul Helfferich a părăsit banca în mijlocul unui discurs și ministrul de război a fost adus să bată în retragere pentru un lapsus.. «poporul meu» ce ar fi pronunțat. De Bellow și Horstmann au găsit vrednică de milă atitudinea lui Helfferich și d. de Bellow, când a fost ultima dată la Berlin, l-a regăsit nervos, obosit și în adevăr «Kaput». (v. 10 Octobre).

9 octobre. — De toutes parts il revient qu'on n'entreprendra rien en ce moment contre la Moldavie ; Tzigara prétend que Mackensen l'a même dit, samedi, à Lupu Kostake, lorsqu'il l'a reçu. D'autre part Volanka me confirme que très probablement on attaquera en forces l'Italie : c'est le pays seul qui n'a pas été puni de sa défection et puis une victoire austro-allemande provoquerait, comme en Russie, la révolution générale. Les incidents du nord de l'Italie prouvent que le terrain est tout préparé.

Par Bellow et Horstmann j'apprends — car le «Pester Lloyd» a été empêché — qu'il y a eu au Reichstag à Berlin des scènes pénibles. Le vice-chancelier Helfferich a quitté son banc au milieu d'un discours et le ministre de la guerre s'est fortement fait ramasser pour un lapsus.. «mon peuple» aurait-il dit. Ces Messieurs trouvaient piteuse l'attitude de Helfferich et Mr. de Bellow, à sa dernière visite Berlin, l'avait retrouvé nerveux, fatigué, vraiment «kaput». (V. 10 octobre.

10 Octobre. — Nenişescu și d-ra Sekulici emisese prin presă ideia unui pelerinaj la Curtea-de-Argeș. Lupu Kostake le-a furat această idee și a organizat un parastas oficial, pentru care s'a trimis invitațiuni la toate corpurile constituite, finanțe, etc. Lupu spunea la club că a cheltuit peste 10.000 lei cu preparativele. Feldmarșalul se va duce în cursul zilei la Curtea-de-Argeș, spre a depune o coroană.

Am pus să se officieze pentru Crucea Roșie un parastas la Domnița Bălașa. Hotărârea fiind luată în ultimul moment (4 ore), abia am avut timp a face câteva comunicări ; însă întreaga societate era acolo. Austriacii au făcut o manifestație spontanee care trebuie sa aibă un înțeles : Sosind, văd la intrare un grup de vreo 12 ofițeri austriaci în ținută, cu col. von Kontz în cap. Mergând să-l salut, îl întreb, fiindcă nu făcusem nici o invitație și nota în jurnale apăruse abia azi dimineată : «Ce ocaziune vă reunește aici ?» — «Crucea Roșie dispunând a se face un parastas, am crezut de a

10 octobre. — Jour anniversaire de la mort du Roi Carol. Nenişescu et M-elle Sekulici avaient pris date par la presse pour leur idée favorite du pèlerinage à Curtea de Argeș ; Lupu Kostake la leur a chippée et c'est lui qui a organisé un parastas officiel, pour lequel on a lancé des invitations à tous les corps constitués, finances, etc. Lupu disait au Club avoir déjà dépensé 10.000 fr. en préparatifs. Le Feldmaréchal doit au cours de la journée se rendre à Curtea de Argeș et y déposer une couronne.

J'ai fait officier pour la Croix Rouge un parastas à Doamna Balasa; décidé hier en dernier minute (4 h.), j'ai à peine eu le temps de faire quelques communications. Mais toute la société était là.

Les Autrichiens se sont livrés à une manifestation spontanée qui doit avoir des dessous. En arrivant, je trouve devant la grille une douzaine d'officiers autrichiens, en tenue, avec le colonel von Kontz en tête. En allant le saluer, je lui demande, naturellement, n'ayant fait aucune invitation et la note dans les journaux ayant paru à peine ce matin : «Quelle occasion vous réunit ici ? — Lui : «La Croix Rouge faisant célébrer une messe, nous nous faisons un devoir d'y

noastră datorie de a asista și așteptăm și pe general». Câteva minute în urmă a sosit și generalul von Sentler; și cu toții în procesiune au luat apoi loc în biserică lângă noi. — Știu că Lupu a invitat pe maiorul Heitz și poate și pe alții. Probabil că grupul austriac a ținut să facă o manifestare care a fost foarte simpatică, pe cât a fost de spontanee. Inșă sunt sigur că lucrul acesta va face puțin sgomoț în public. Generalul, foarte politicos, făcând cunoștință cu mine, a avut grija să mă anunțe că mi-a acordat liberarea lui Turbure, prizonier la Plau. Întrebarea mea lui Kontz putea să pară naivă, dară biserica n'ar fi fost cuprinsă azi într'un mare lazaret german.

— Căpitanul *Grigorescu*, ofițer din prima grupă dela Crefeld, a fost numit șef de birou la primărie; dându-și demisia, a fost imediat arestat și transportat în lagărul de prizonieri. Intre timp i-am furnizat îmbrăcăminte de la Crucea-Roșie și cu ocaziunea aceasta mi-a spus că se întorcea de pe front — frontul german —, că dânsul și camarazii săi aveau 20 lei pe zi și că făceau «popota deosebit», căci «așa a fost recomandația col. Sturdza».

assister et nous attendons le général». Quelques instants après, le général von Sentler étant arrivé, ces Messieurs sont entrés en procession et ont pris place dans le chœur à côté de nous. — Je sais que Lupu a invité le major Heitz, d'autres aussi peut-être. Probablement que le groupe autrichien a tenu à faire une manifestation. Elle est très aimable, étant donné sa spontanéité, mais je suis sûr qu'il y aura du bruit dans Landerneau. Le général, très courtois, en faisant ma connaissance, a eu soin de m'annoncer qu'il m'avait accordé la libération de Turbure, prisonnier à Plau.

Ma question à Kontz devait paraître naïve si l'église n'était englobée aujourd'hui dans un grand lazaret allemand.

Le capitaine Grigorescu, officier de la première fournée de Crefeld, avait été nommé chef de Bureau à la Mairie; ayant donné sa démission, on l'a de suite arrêté et conduit au camp de prisonniers. Entre temps je l'avais nippé à la Croix Rouge et à cette occasion il m'avait dit qu'il revenait du front (front allemand), que lui et ses camarades avaient eu 20 lei par jour et qu'ils faisaient «popote à part» — car «telle avait été la récommandation du colonel Sturdza». —

Am înțeles că Germanii refuzase să-i primească la popota lor. Acest ofițer, adresându-se lui Mavrojany, i-a spus că fusese trimis pe front pentru a spiona împreună cu alți nouă ofițeri desemnați de Sturdza. Ei au format două echipe : una la Focșani și alta la Namoloasa. După ce și-au terminat însărcinarea, acum își bat joc de ei... Dânsul a părăsit slujba pentru că gradul său de maior «avansat pe câmpul de luptă» — și el ca și Chițescu ! — i-ar da drept la un tratament superior și acum d. Lupu Kostake pune să-l aresteze ? !.. Va reclama la Komandatură și roagă pe Mavrojany să transmită... Mavrojany refuză să se amestece în asemenea chestiuni. Această organizare de dezertione militară și participarea la alcătuirea listei ostaticilor va apăsa greu asupra numelui lui Lupu Kostake !

— In «Neue Freie Presse» dare de seamă amănușită despre ședința Parlamentului din Berlin. Prin Cancellar se interpela Tirpitz «întemeetorul lui «Vaterland-Partei» și marele agitator de război în vederea cuceririlor și măririi teritoriului. Interpelarea era privitoare

J'avais compris que les Allemands avaient refusé de les recevoir à leurs tables. Ce capitaine a interpellé vivement Mavrojany : il avait été envoyé sur le front pour espionner avec les neufs autres officiers désignés par lui ; ils avaient formé deux équipes, l'une à Focsani, l'autre à Nomoloasa ; après avoir terminé leur besogne, on se moque maintenant d'eux ; il a lâché son emploi parceque son grade de major «avancé sur le champ de bataille» — (lui aussi comme Chitescu) lui donnait droit à un traitement supérieur et maintenant Mr. Lupu Kostake le fait arrêter (? !) — Il va réclamer auprès de la Kommandantur et il prie Mavrojany de transmettre... Mavrojany décline proprement de se mêler en quoi que ce soit.

Cette organisation de désertion militaire et la participation à la constitution de la liste des otages pesera lourd sur le nom de Lupu Kostake.

— Dans la «Neue Freie Presse» compte-rendu détaillé de la séance du Parlement Berlin. A travers le chancelier on interpellait Tirpitz, le fondateur du «Vaterland-Partei» et le grand agitateur de la guerre en vue de conquêtes et d'agrandissements. Du même coup interpellation sur l'agitation con-

la agitațiunea contra scopurilor pacifice ale Reichstagului, întreținută în armată prin cuvântările ținute soldaților sub pretext de «Aufklärung in der Armee», ceea ce explică prezența la tribună a neîndemânatecului general von Stein. În fond, cancelarul e atacat pentru că, în răspunsul său către Papa, a dat adeziunea sa la moțiunea pacifistă a Parlamentului, votată chiar dela redeschiderea Reichstagului. Landsberg, care luase inițiativa, a fost foarte mult susținut de cei din stânga. A doua zi, prin intervenția cancelarului și a lui von Kühlmann, incidentul a fost aplanat (v. 13 Oct.).

— Poftit la prânz la colonelul von *Kontz*, d-na de *Kontz* fiind în trecere la București. Printre invitați. generalul *Sentler*.

11 Octombrie. — La dejun, Tzigara, căpitan *Volkman* (14 ani în Africa la Kamerun), ajutor-comandant al cetății București, și căpitanul de cavalerie *Rümelin*, care e însărcinat cu serviciul de aprovizionare la București. Când acești ofițeri vorbesc între ei, se poate vedea cât de mult au a lupta împotriva ramolimentului unor ofițeri superiori ca generalul *Koch*, căruia i se dă

tre les buts pacifiques du Reichstag, entretenue dans l'armée par les prêches qu'on tient aux soldats, sous le prétexte de «Aufklärung in der Armee», — ce qui explique la présence à la tribune du maladroit général von Stein. Au fond, le Chancelier est attaqué parce que dans sa réponse au Pape il a marqué son adhésion à la motion pacifiste du Parlement votée dès la rentrée du Reichstag.

Landsberg, qui a attaché le grelot, a été très soutenu par les gauches. Le lendemain, sur intervention du Chancelier et de von Kühlmann, l'incident a été aplané (V. 13 oct.).

Dîné, sur invitation, chez le colonel von *Kontz*, Madame de *Kontz* étant de passage à Bucarest. Le général *Sentler* parmi les invités.

11 octobre. — Eu à déjeuner, avec Tzigara, le cap. *Volkman* (14 ans d'Afrique au Kameroun), deuxième commandant de la «Festung-Bucarest» et le Rittmeister *Rümelin*, qui est chargé du service d'approvisionnement de Bucarest. Quand ces officiers causent, en confiance, on voit chez eux combien ils ont à lutter contre le gagaïsme de certains supérieurs, comme le général *Koch*, à qui on fait signer ce que

să iscălească tot ce vor cei dimprejurul lui ; și cum ei ar dori să facă să cadă toate piedicile militare pentru a aduce servicii populațiunii. Volkmann a confirmat întârzierea impusă pe Dunăre călătoriei Impăratului pentru a evita o întâlnire cu Țarul Ferdinand la Cernavodă.

Căpitanul austriac *Francke*, care comandă flotila Dunării și în acelaș timp și yachtul, m'a asigurat cu toate acestea că, după intinerariul său, ar fi trebuit să sosească la 4 ore și nu la 2 ore, după cum credea mareșalul, dar că a survenit un accident la puntea de trecere cu piciorul, care a motivat astfel o oprire de 35—45 minute. Francke ne mai spune că țarul Ferdinand, pășind pe punte, ar fi zis : «Iată ce au cucerit copiii mei». Impăratul ar fi rectificat : «Nu, aceasta se datorește flotei austriace și soldaților mei».

Vorbim despre aceste incidente cu Volkmann, care n'a tăgăduit că muzica germană a intonat mai întâi imnul bulgar, ceea ce însemna că Țarul era oaspetele Germaniei și apoi ne spune : — «Pot să vă asigur de un lucru : voim o Românie puternică la Dunăre».

l'entourage veut, et combien ils sont désireux de faire tomber les barrières militaires, pour rendre service à la population.

Volkmann a confirmé le retard imposé sur le Danube au voyage de l'Empereur pour éviter un étalage du Tzar Ferdinand à Cernavoda. Le cap. autrichien Francke, qui a la flotille du Danube et qui commandait le yacht, m'a assuré pourtant que selon son itinéraire, on devait arriver à 4 h. et non pas à 2 h., comme le maréchal le croyait, mais qu'il avait eu un accident de passerelle qui avait motivé 35 à 40 minutes de stopage.

Du même Francke, le Tzar Ferdinand montrant le pont aurait dit : «Voilà ce que mes enfants ont conquis». L'Empereur aurait rectifié : «Non pas, c'est la flotille autrichienne et mes soldats».

Nous causons de ces incidents avec Volkmann, qui n'a pas nié que la musique allemande a joué d'abord l'hymne bulgare, ce qui voulait dire que c'est le Tzar qui était l'hôte de l'Allemagne, et il nous dit : «Je puis vous assurer d'une seule chose, nous voulons une Roumanie forte sur le Danube!»

Volkman nu este îngăduitor pentru colonelul von Stoltzenberg, care «oprea cu brutalitate pe ofițeri de a frecventa femeile române, atunci când dânsul mergea în toate serile să ia ceaiul la d-na Bibescu». Dar citează următorul fapt, care îi face cinstelui Stoltzenberg: dela început găsind pe Nicu L. Kostake și pe Victor Beldiman instalați la minister, întrebă: «Dar cum se face că nu sunteți pe front?» Unul răspunde: «N'am putut să-mi găsesc regimentul». Iar celălalt: «Sosind din străinătate, n'am putut găsi pe nimeni la ministerul de războiu!...» La aceste vorbe, colonelul: «La noi, asta se chiamă altfel!».

12 Octobre. — O tristă știre: Comunicatul anunță că Rușii au bombardat Brăila și că bateriile germane au luat Galații sub focul lor! Biata țară!...

— Jurnalele dau pe larg darea de seamă a ceremoniei dela Curtea-de-Arges, reproducând discursul rostit la dejun de Lupu Kostake. Censura a suprimat fraza finală «România va trăi la gurile Dunării». Or, e inadmisibil ca Lupu să fi vorbit și să fi cerut d-lui Dragomir Dumitrescu să țină un discurs fără autoriza-

Volkman n'est pas tendre pour le colonel von Stoltzenberg qui «défendait brutalement aux officiers de fréquenter les femmes roumaines, alors que lui allait tous les soirs prendre son thé chez la Princesse Marthe Bibesco», — mais il cite le trait suivant à son honneur: dès les premiers instants, il trouve Nicu L. Kostake et Victor Beldimano installés au Ministère. «Mais comment n'êtes vous pas au front?» leur demande-t-il. L'un répond: Je n'ai pas pu rejoindre mon régiment; l'autre: Arrivé de l'étranger, je n'ai plus trouvé personne au Ministère de la Guerre. Sur ce, le colonel: «Chez nous, cela s'appelle d'un autre nom».

12 octobre. — Triste nouvelle. Le communiqué annonce que les Russes ont bombardé Braila et que les batteries allemandes ont pris Galatz sous leur feu. Pauvre pays!...

Les journaux donnent le compte-rendu de la cérémonie de Curtea de Arges, en reproduisant le discours prononcé à déjeuner par Lupu Kostake; la censure a supprimé la phrase finale: «România va trăi la gurile Dunărei». — Or, il est inadmissible que Lupu ait parlé, qu'il ait demandé la veille à Dragomir Dumitrescu de tenir un discours, sans autorisa-

rea autorităților, fără aprobarea censurii. A scoate din discurs singura frază cu caracter politic, când o sută de persoane au auzit-o, e cu mult mai grav decât dacă n'ar fi spus nimic.

Mareșalul, — deși oarecum neinvitat — a apărut în ținută, cu cască și cu bastonul de mareșal în mână. Austriacii fiind omiși — atunci când Heitz și ofițerii «de legătură» în minister erau formal invitați —, se înțelege de ce au manifestat la Domnița Bălașa.

— Am văzut pe un biet domn Sotir, cardiac și diabetic care, fără să fi făcut politică, nici închis ca ostatic, este pus deodată pe listă de a fi trimis în Dobrogea. Și el și J. Pessiacov mi-afirmă că șeful de poliție din Craiova le-a spus că el nu face altceva decât să execute ce s'a hotărât de comisiunea prezidată de prefectul Cernătescu. Aceasta e încă o dovadă de serviciul oribil îndeplinit de autoritățile noastre de a desemna pe acei cari trebuie arestați și transportați. Stirbey, din convorbirea cu Lupu, a rămas cu impresia că Cernătescu și Lupu au scris pe listă pe cei doi Plessea: 68 și 70 ani.

tion des autorités, sans approbation de la censure. Retrancher du speech la seule phrase à portée politique, quand cent personnes l'ont entendue, c'est plus grave que de n'avoir rien dit du tout.

Le Maréchal, quoi que soi-disant pas invité, a paru en tenue, casque et le bâton de Maréchal à la main.

Les Autrichiens ayant été omis, — alors que tout au moins Heitz et les officiers «de liaison» dans les Ministères étaient formellement conviés, — ou comprend qu'ils aient manifesté à Doamna Balașa.

Vu un pauvre Monsieur Sotir, cardiaque et diabétique qui, sans jamais avoir fait de politique ni arrêté comme otage, est subitement désigné pour le voyage en Dobrogea. Et lui, et J. Pessiacov m'affirment que le chef de police de Craiova leur a dit qu'il ne fait qu'exécuter ce qui a été décidé par une commission présidée par le préfet Cernatescu. C'est encore une preuve de la besogne atroce accomplie par ces autorités : de pourvoir elles à la désignation de ceux qu'on arrête et qu'on transporte. Stirbey, de sa conversation avec Lupu, est revenu avec la persuasion que c'est Cernatescu et Lupu qui ont désigné les deux Plessia, — 68 et 70 ans.

13 Octombree. — Avem textul exact al discursului ministrului afacerilor străine pronunțat la 9 Octombree. — Foarte concis, foarte mușcător, potolit în precizările sale, acest discurs a făcut o lumină completă. Este singurul discurs politic care s'a ținut dela schimbarea regimului în Germania. Impreună cu discursul lui Czer-nin, pe care d. de Kühlmann a avut bunul gând de a-l lăuda, aceste două discursuri alcătuiesc un program din care nu prea lasă mult câmp pentru Antanta. Pentru mine rezultă, din suma de idei emise, că Germania nu ridică pretențiuni asupra Belgiei și că Alsacia-Lorena, lăsată ca singurul punct determinant al războiului, nu mai poate fi, desigur, suficient pentru a justifica războiul în ochii Englezilor. Fraza politică, «politica streină nu poate da rezultate decât dacă e de acord cu sentimentul întregului popor german», este fără îndoială consacrară înfrângerii partidului Alt-Deutsch sau Vaterland.

Un glumeț Român spunea eri: Dar partidul lui Carp e bătut la Berlin!

— Incidentul dela Curtea-de-Arges e subiectul ge-

13 octobre. — Nous avons le texte exact du discours du Ministre des Affaires Etrangères prononcé le 9 octobre. Très concis, très mordant, calme dans ses précisions, ce discours a fait lumière complète. Il est le seul discours politique qu'on ait prononcé depuis le changement de régime en Allemagne. Avec le discours de Czernin, que Mr. de Kühlmann a eu le bon esprit de louer, cela fait un couple de programmes qui ne laissent pas beaucoup de champ à l'Entente. Il résulte, pour moi, de l'ensemble de ce qui été dit, que l'Allemagne. n'élève pas de prétention sur la Belgique; et l'Alsace-Lorraine, laissée comme seul enjeu de la guerre, ne peut certainement plus suffire pour justifier la guerre aux yeux des Anglais. La phrase politique «la politique étrangère ne peut donner des résultats que si elle est d'accord avec le sentiment des grandes masses du peuple allemand» — est certainement la consécration de la déroute du parti Alt-Deutsch ou du Vaterland.

Un humoriste roumain a même dit hier: Mais le parti de Mr. Carp est battu à Berlin!

La gaffe de Curtea de Arges, tel est le sujet général de

neral de conversație. Feldmareșalul era invitat; la mijlocul slujbei, când trebuia să înceapă parastasul, Lupu Kostake a eșit cu capul gol înaintea Mareșalului care se afla în Palatul Episcopal, unde aștepta momentul să intre. Austriacii nici nu fuseseră avizați. După spusele lui Ledebur, Germanii sunt furioși de stângăcia lui Lupu, stângăcie care are aerul unei manifestațiuni contra Austriei.

T. Nica, de loc binevoitor pentru Lupu: mentalitate de subprefect... minciună moldovenească, etc. — îmi spune că ceea ce s'a petrecut a fost un scandal și că vecinul său a plâns când a auzit pe Episcop rugându-se, la parastasul Regelui Carol, pentru sănătatea autorităților germane.

14 Octobre. — Impăratul este la Sofia împreună cu ministrul afacerilor străine. Pentru cercurile de aci, — după întvederea recentă dela Cernavoda — aceasta este o mare surpriză. Recepțiune entuziastă. Discursuri călduroase. Pentru noi, se pare că s'a insistat prea mult asupra «unității tuturilor Bulgarilor». Cei doi suverani pleacă împreună pe front (evident balcanic).

la conversation. Le Feldmaréchal a été invité; au milieu du service, quand devait commencer le parastas, Lupu Kostake est sorti une tête au devant du Maréchal qu'ou est allé chercher dans le Palais Episcopal où il attendait la minute de son entrée. Et les Autrichiens n'en ont même pas été avisés. Au dire de Ledebur, les Allemands sont furieux de la maladresse de Lupu qui ressemble bien à une manifestation contre l'Autriche.

Th. Nica pas tendre pour Lupu, — «mentalitate de subprefect, minciună moldovenească, etc.», — me dit que tout a été un scandale, et que son voisin a pleuré quand il a entendu l'Évêque porter, au parastas du Roi Carol, la santé des autorités allemandes.

14 octobre. — L'Empereur est à Sofia avec son ministre des affaires étrangères. Pour les cercles d'ici, — après l'eutrevue si récente de Cernavoda —, c'est une grosse surprise. Réception enthousiaste. Discours très chauds. Pour nous il semble qu'ou a un peu trop insisté sur «l'unité de tous les Bulgares».

Les deux Souverains partent ensemble sur le front (évidemment balkanique).

— Prânz mare la Athénée Palace oferit de Feldmareşal funcţionarilor români. Cele două state-majore ale mareşalului şi ale generalului von Tülff. Tzigara găseşte bizar ca nişte băeţandri ca Chercea, Caragiale, etc. să fie invitaţi. Lupu la dreapta mareşalului, V. Arion la stânga. Hinna aşezat la dreapta lui Tülff. Nenitescu s'a scuzat în ultimul moment pentru motiv de sănătate (?!). El petrece tot timpul la vie. Stă continuu îmbufnat.

15 Octombre. — Comunicatul anunţă luarea insulei Oesel şi Dagö la Nord. La Dagö n'a fost decât o lovitură simulată. Golful Riga e ocupat în întregime. Forţele germane au astfel drumul deschis spre Helsingfors în Finlanda care, în orice moment, se va putea revolta. Depeşile ruseşti spun că bateriile de coastă dela Oesel au fost reduse la tăcere de vasele de război germane. Dar flota rusă ?..

— *Th. Rosetti* — pentru prima oară dela război — foarte indignat contra incuriei şi incapacităţii administraţiei noastre. Se fură pretutindeni şi e lipsă de toate.

Grand dîner à l'Athénée-Palace offert par le Feldmaréchal aux fonctionnaires roumains. Les deux états-majors du Maréchal et du général von Tülff. Tzigara trouve bizarre que les blanc-becs comme Caragiali, Chercea, etc. aient été invités.

Lupu droite du Feldmaréchal, V. Arion gauche; Hinna n'avait que la droite de Tülff. Nenitescu s'était excusé en dernier instant pour raison de santé (?); il passe tout son temps à la vigne. Il boude dans les grands prix.

15 octobre. — Communiqué annonce la prise de l'île d'Oesel et Dagö au Nord. Sur Dagö on n'avait fait qu'une feinte. C'est l'occupation en grand du golfe de Riga. Les forces allemandes sont ainsi à mi-chemin de Helsingfors et de la Finlande. Cette dernière pourra se révolter définitivement quand cela lui chantera. La dépêche russe dit que les batteries cotières d'Oesel ont été réduites au silence par les vaisseaux de guerre allemands. Et la flotte russe?

Theodor Rosetti — pour la première fois depuis la guerre — très indigné contre l'incurie et l'incapacité de notre administration. On vole partout et on manque de tout. Si Carp

Dacă Carp s'a însărcinat să guverneze, atunci s'o facă. Parodia aceasta de guvern nu mai poate continua.

— D. *Horstmann* a venit să-mi ceară o invitare pentru doi ofițeri: contele *Hermersberg* și căpitanul *Hasperg*. Vorbind despre incidentele dela Curtea-de-Argeș, îmi spune că fraza lui *Lupu* asupra României la gurile Dunării nu figura în textul supus censurii. Dacă notez faptul acesta, e că *Horstmann* a adăugat: «nu e momentul acum de a se creia noi dificultăți cu Bulgaria». Împăratul a adus pe d. de *Kühlmann* pentru că «sunt chestiuni foarte delicate».

Pentru a-l stimula la vorbă, spun: «Germania nu poate, dând Bulgariei Constanța, să-i concesioneze și monopolul drumului spre Constantinopol».—El îmi răspunde: «În orice caz, portul Constanța și calea Cernavoda-Constanța vor fi neutralizate». Nu prea mi-a plăcut acest mod de a vedea.

16 Octombre. — 4 ore. Comitet pentru a decide ca să mă duc la *Hentsch* spre a cere să nu se deporteze ostaticii în Bulgaria. Am întrebat pe cei din comitet, dacă nu cred: 1) că populația nu e de loc apărută —

s'est chargé de gouverner, qu'il le fasse. La parodie du gouvernement ne peut plus continuer.

Mr. *Horstmann* est venu me demander une invitation pour deux officiers: le comte *Hermersberg* et le cap. *Hasperg*. En causant des incidents de Curtea de Argeș, il me dit que la phrase de *Lupu* sur la Roumanie aux bouches du Danube, ne se trouvait pas dans le texte soumis à la censure. Si je note le fait, c'est que *Horstmann* a ajouté: «Ce n'est pas en ce moment qu'on va se créer de nouvelles difficultés avec la Bulgarie». L'Empereur a amené Mr. de *Kühlmann* parce qu'il y a «des questions très délicates». Pour le pousser, je dis: «L'Allemagne ne peut, en donnant Constanța à la Bulgarie, lui concéder le monopole des routes menant à Constantinople». — Il me répond: «Dans tous les cas, le pont de Constanța et la route Cernavoda—Constanța seraient neutralisés». (J'ai peu goûté cette façon de voir).

16 octobre. — 4 h. Comité pour décider que j'irai chez *Hentsch* pour demander qu'on ne déporte pas en Bulgarie les otages. J'ai demandé à ces Messieurs s'ils ne croyaient pas: 1) que la population n'était pas du tout défendue — à tous les

în toate privințele — de guvernării noastre; 2) că e de datoria partidului conservator să intervie. — Răspuns unanim afirmativ asupra primului punct. Asupra celui d'al doilea, Arion găsește că n'ar trebui să facem nimic fără a vorbi și cu Lupu... (refuz scurt) și că n'ar trebui să vorbesc în numele unui partid,... și alte nerozii. Veșnic cu frica în sân!...

Am scris, seara, în franțuzește, colonelului pentru a-i cere o întrevvedere. De dimineață, vorbisem cu Horstmann despre această chestiune și l-am întrebat dacă trebuie să văd pe Tülff sau pe Mackensen; m'a sfătuit să vorbesc lui Hentsch.

Ziarele austriace raportează o declarațiune a partidului Vaterland, ca răspuns la declarațiunile lui Kühlmann, relativ la revendicarea Belgiei. Marele amiral Tirpitz nu se ține bătut de Reichstag.

17 Octombre. — Mare neliniște în public. Discursul dela Sofia este considerat ca implicând din partea Germaniei cedarea Dobrogei Bulgarilor. De foarte mult timp «l'Echo de Bulgarie» duce o campanie activă cu scopul de a stabili drepturile Bulgariei asupra Dobro-

égards — par nos gouvernants; 2) qu'il était du devoir du parti conservateur d'intervenir. Réponse unanime affirmative sur 1-er point. Sur le second, Arion trouve qu'il ne faudrait rien faire sans en parler aussi à Lupu Kostake (je refuse net) et que je ne devrais pas parler au nom d'un parti; que les Allemands ne connaissent pas des partis... et autres sottises. Toujours drapeau dans la poche!

J'ai écrit le soir en français au Colonel pour lui demander une entrevue. Dans la matinée j'avais parlé à Horstmann de la question et je lui avais demandé s'il fallait voir Tülff ou Mackensen et c'est lui qui avait conseillé Hentsch.

Les journaux autrichiens rapportent une déclaration du parti de la Vaterland, en réponse aux déclarations de Kühlmann, revendiquant la Belgique. Le grand-amiral Tirpitz ne se tient pas pour battu par le Reichstag.

17 octobre. — Grande inquiétude dans le public. On considère les discours de Sophia comme impliquant de la part des Allemands concession de la Dobrogea aux Bulgares. Depuis longtemps, très longtemps, l'«Echo de Bulgarie» mène une campagne active pour établir les droits de la Bulgarie

gei. — Generalul Toșef, în mai multe articole, voește de asemenea să dovedească că armata bulgară a cucerit Turtucaia și că la acest asediu n'a luat parte decât un batalion german. În fine, de câteva zile, comunicatul bulgar nu mai vorbește de frontul român; el enunță un front «dobrogean», opus unui front «macedonean».

Brănișteanu îmi transmite aceste știri neliniștitoare pe cari le-am întâlnit în toate straturile societății.

— *Antoniade*, consilier la Curtea de Apel, vine să mă vază. El e dintre cei cari trebuie să plece în Bulgaria. Tzigara i-a spus că garanții ministerelor noastre, reuniindu-se în conferință la Hentsch, Luni (toți aceștia au plecat dela Club la 6 ore pentru a se duce la administrația militară și, cu toate aerele lor misterioase, se știa unde mergeau), și Hinna discutând chestiunea, Hentsch le-a răspuns că «*el e mirat de obiecțiunile lor de principii, când lista a fost alcătuită ou d. Lupu Kostake!*».

— Pe la 3 ore, *Horstmann* vine din partea lui Hentsch, care l-a întrebat despre scopul vizitei mele. El ține să mă previe că, din nenorocire, nu se mai putea re-

sur la Dobrogea. Le général Tochef écrit aussi des articles pour prouver que c'est l'armée bulgare qui a conquis Turtucaia, un seul bataillon allemand ayant pris part à ce siège. Enfin, depuis quelques jours, le communiqué bulgare ne parle plus de front roumain; il énonce un front «Dobrogea» opposé à un front «macedonien». — Branisteanu se fait l'écho de ces inquiétudes, que j'ai trouvées dans tous les rangs de la société.

Le conseiller *Antoniade* revient me voir. Il est de ceux qui doivent se rendre en Bulgarie. Tzigara lui a dit que les gérants de nos ministères s'étant réunis en conférence chez Hentsch, lundi (ces Messieurs sont partis du cercle à 6 h. pour se rendre à la Militär-Verwaltung et malgré leurs airs mystérieux on savait où ils allaient) — et Hinna ayant discuté la question, Hentsch leur a dit qu'il «était étonné de leurs objections de principe quand la liste avait été arrêtée avec M. Lupu Kostake!»

Vers 3 h., *Horstmann* vient me trouver de la part de Hentsch qui l'avait interrogé sur le but de ma visite. Il tenait à me prévenir que malheureusement il n'y avait pas à

veni asupra unei deciziuni pe cale de executare așa în cât refuzul să nu mi se pară personal. Cu toate acestea așa face bine să expun încă odată în numele partidului conservator (O, Arion! de ce nu ești de față!) motivele cari pledează în favoarea revocării acestei măsuri susceptibilă numai de o execuție trecătoare. Il întreb atunci dacă vorbele atribuite lui Hentsch sunt adevărate și el mi-a confirmat tot ceea ce mi-a spus Antoniadă. În două rânduri stăruie ca să văd mai des pe Hentsch. Ii răspund cu tărie că nu eu, ci colonelul n'a voit să întrețină relațiuni politice mai regulate. Horstmann încearcă să-l scuze și insistă.

Pe când intra la mine, s'a încrucișat cu *Stere*. El se plângea de cenzură, «care n'are priceperea de ce se poate spune într'un jurnal adresat numai publicului românesc». — Horstmann ezită, apoi revine asupra subiectului, după ce am rămas singuri. El îmi spune: «*Stere* e supărat pentru că am șters un pasaj privitor la părăsirea Belgiei; însă dânsul nici nu bănuiește ce discuțiuni sunt în Germania asupra acestui subiect. Militarii și conservatorii duc un război crâncen cu politicianii și cu di-

revenir sur une décision en voie d'exécution, de façon à ce que le refus ne me parut pas personnel. Que néanmoins je ferais bien d'exposer encore une fois au nom du parti conservateur — O! Arion! que n'es-tu là! — les raisons militantes en faveur de la révocation de cette mesure qui était susceptible de n'avoir qu'une exécution passagère. Je demande alors si le propos attribué à Hentsch était vrai et il m'a confirmé tout ce que m'avait dit Antoniadă. Il insiste par deux fois que je devrais voir plus souvent Hentsch, — et je lui dis très ferme que c'est le colonel qui ne s'est pas prêté à des relations politiques plus suivies. Horstmann essaye de l'excuser et insiste. Il avait croisé *Stere* en entrant. *Stere* se plaint de sa censure «qui n'a pas la compréhension de ce qui peut être dit dans un journal qui ne s'adresse qu'au public roumain». Horstmann regimbe et revient sur ce sujet, une fois seuls lui et moi. Il me dit: «*Stere* est fâché de ce que j'ai effacé un passage insistant sur l'abandon de la Belgique; mais il ne se doute pas quel sujet de dissensions c'est en Allemagne. Les militaires et les conservateurs font une guerre à mort aux

plomații în această chestiune. Tülff nu vrea ca astfel de lucruri să se tipărească. Credeți că el primește declarațiunile ministrului ? Războiul nu se va termina decât când «Reventlowii», conservatorii și «Carpii» vor fi învinși ! Și pentru că mareșalul declară acestor domni un lucru sau altul, își închipue cineva că Mackensen știe ceva ?»

Lupta dela Berlin continuă, fără îndoială, pe toate fronturile.

18 Octombre. — Împăratul a sosit la Constantinopol în dimineața zilei de 15 cor. Se vorbise de o călătorie împreună cu Împăratul Carol. Știrea nu era exactă. La Constantinopol, Împăratul a aflat despre ocuparea insulei Oesel.

— O scrisoare dela Bilciurescu îmi vestește pierderea scumpei noastre Anna (d-na dr. Dinu Brătianu), la Odessa, pe la mijlocul lui August. Aștept avizul d-rului pentru a ști dacă pot spune sorei mele groaznicul adevăr.

— *Moos* a însoțit pe Țarul Ferdinand când acesta a venit să întâmpine pe Împărat la Cernavoda. Țarul a vi-

politiques et aux diplomates sur cette question; Tülff ne veut pas que de pareilles choses s'impriment. Vous croyez qu'il accepte les déclarations du ministre? La guerre ne finira que lorsque les Reventlow, les conservateurs et «les Carp» seront vaincus!»

Et ici, parceque le Maréchal déclare à ces Messieurs telle ou telle chose, est-ce qu'on se figure que Mackensen sait quelque chose? La lutte de Berlin continue décidément sur tous les fronts...

18 octobre. — L'Empereur est arrivé le 15 au matin à Constantinople. On avait parlé d'un voyage en commun avec l'Empereur Charles. La nouvelle n'était pas exacte. C'est en arrivant à Constantinople que l'Empereur a eu communication de l'occupation d'Oesel.

Une lettre de Bilciurescu m'apprend la perte de notre pauvre chère Anna (Dr. Bratiano), morte à la mi-août à Odessa. J'attends l'avis du docteur pour savoir si je puis dire l'affreuse vérité à Linica (ma soeur).

Moos a accompagné le Tzar Ferdinand, quand il est venu au-devant de l'Empereur à Cernavoda. Il a visité Medjidie et

zitat Medgidia și Constanța. La Constanța, orașul a fost pavoazat, fără ca autoritățile germane să știe — îmi spune el. Agenți secreți sosiseră în vederea pregătirilor.

«Das werden wir wohl halten», ar fi spus Regele, fiilor săi.

— Au trecut 48 de ore de când am scris colonelului Hentsch; nici un răspuns. El crede probabil că vizita de ieri a lui Horstmann este suficientă. Suveranii au obiceiul de a raspunde; «regii neîncoronați» se dispensează de acest lucru.

19 Octombrie. — Serviciul de *prizonieri* dela Crucea-Roșie îmi comunică că, după examinarea listelor ce ni s'au trimis, numărul prizonierilor români morți în Germania și Austria se ridică la 18.859. Și cum majoritatea deceselor au fost în Martie—Mai, va trebui să conchidem că toată această tinerime anemiată a murit de istovire.

Și care trebuie să fie țifra morților în Bulgaria !...

— George *Stirbey* îmi destăinuște în secret — și aceasta pentru a nu pricinui neplăceri lui *Ledebur* — ceea ce i-a încredințat lui. Pe când se discuta fixarea prețului cerealelor, Hentsch a consultat pe Lupu Kos-

Constantza. A Constantza, la ville a été pavoisée sans que les autorités allemandes l'aient su, — me dit-il. Des agents secrets étaient venus pour faire les préparatifs. «Das werden wir wohl halten», aurait dit le Roi à ses fils.

Il y a 48 h. que j'ai écrit au colonel Hentsch; pas de réponse. Il croit probablement que la visite, hier, de Horstmann, tient lieu de tout. *Les Souverains ont l'habitude de répondre; les «Rois non couronnés» s'en dispensent.*

19 octobre. — Le service des prisonniers de la Croix Rouge me communique que, d'après le relevé fait sur les listes qui nous sont communiquées, il est mort en Allemagne et en Autriche le chiffre fantastique de 18.859 prisonniers roumains, et comme la majorité des décès se placent mars-mai, il faut en conclure que toute cette jeunesse anémiée est morte d'épuisement.

Et quel doit être le chiffre des décédés en Bulgarie?!

Stirbey me confie très secrètement, pour ne pas causer d'ennuis à *Ledebur*, ce que celui-ci lui a confié: lorsqu'on s'agitait pour la fixation des prix des céréales, Hentsch a

take, care i-a certificat că prețurile oferite de Germani erau suficiente !... Astăzi, la Wirtschaftsstab e neliniște pentru că proprietarii fiind descurajați, nu mai voesc să însămânțeze moșiile lor...

— Am scris eri primarului că, din cauza lipsei de mijloace, închid cantinele la 25 c. și azi am prevenit pe Lupu, rugându-l să convoace o comisiune spre a lua măsuri.

— Ducele Brunswick-Lunebourg (Ernst-August), ginerele Impăratului, împreună cu eumnatul său marele duce de Mecklembourg-Schwerin, au trecut eri prin București. Azi sunt la Sinaia cu mareșalul. Ducele de Brunswick foarte bine, după spusele lui Tzigara; marele duce de Mecklembourg-Schwerin foarte «schwach» și palid.

21 Octombrie. — Comunicatul anunță ocuparea insulei Dagö. Sunt temeri pentru Petrograd: insula Oesel și Dagö ar fi o bază excelentă spre a ataca capitala cu Zeppelinurile și cu avioanele.

— Nenorociții de *ostatici* au plecat eri. Trebuia să-i expedieze mâine; însă cum o echipă fusese internată la hotel Bratu și locul acesta devenise obiect de peleri-

consulté Lupu Kostake, qui lui a certifié que les prix offerts par les Allemands étaient suffisants. Aujourd'hui, au «Wirtschaftsstab» on est très inquiet parce que les propriétaires découragés ne cherchent pas à ensemençer leurs terres.

Ecrit hier au Maire, lui disant que, faute de moyens, je ferme le 25 les cantines et aujourd'hui prévenu Lupu aussi, lui demandant de convoquer une commission pour aviser.

Le duc de Brunswick-Lunebourg (Ernst-Auguste), gendre de l'Empereur, et son beau-frère, le grand duc de Mecklembourg-Schwerin, ont passé hier par Bucarest. Aujourd'hui Sinaia avec le Feldmaréchal. Le duc de Brunswick très bien, au dire de Tzigara; le grand duc de Mecklembourg très «schwach» et pâle.

21 octobre. — Le communiqué annonce l'occupation de l'île Dagö. On marque des appréhension pour Petersbourg : Les îles Oesel et Dagö seraient une base excellente pour attaquer la capitale avec des zeppelins et des avions.

Les malheureux otages sont partis hier. On devait les expédier demain, mais comme une équipe avait été parquée à l'hôtel Bratu et que l'endroit était devenu objet de pélé-

naj, plânsete și leșinuri, s'a grăbit expedierea. Bietul Morandini îmi scrie că n'are decât 17 lei în buzunar! Autoritațile publică un comunicat prin care explică necesitatea în care s'au găsit de a proceda astfel, în urma atitudinii guvernului român. Comunicatul are grijă de a arăta că garanții ministerelor au făcut un demers colectiv în favoarea ostaticilor. Nu acest certificat de bună purtare va șterge responsabilitatea lui Lupu Kostake și a unora din agenții lui.

— După 5 zile, în sfârșit o scrisoare dela căpitanul Soldan, anunțându-mi că pot găsi în toate zilele pe colonelul Hentsch la anume oră... Dar prizonierii au plecat din ajun! Procedeele colonelului nu prea poartă pece-tea delicateței. Nici nu mă gândesc să răspund.

— Aflu dela Lupu că 88 de ostatici au plecat în Bulgaria. El îmi înșiră cu atâta bunăvoință toate măsurile luate pentru bunul trai al deportaților, încât Troian nu e departe să treacă drept o încântătoare vilegiatură.

22 Octombre. — Brănișteanu ar voi ca, în calitate de

rinage, pleurs et évanouissements, ont brusqué l'expédition. Le pauvre Morandini m'écrit qu'il a 17 lei dans sa poche. Les autorités publient un communiqué expliquant la nécessité où elles ont été de procéder ainsi par suite de l'attitude du gouvernement roumain; le communiqué a soin d'indiquer que les gérants des ministères ont fait une démarche collective en faveur des otages. Ce n'est pas ce certificat de bonne conduite qui effacera la responsabilité de Lupu et de certains de ses agents.

Je reçois — au bout de 5 jours — une lettre du capitaine Soldan m'annonçant que je puis trouver tous les jours le colonel Hentsch de telle heure à telle heure... Mais les prisonniers sont partis depuis la veille. Les procédés du colonel sont marqués au coin de la délicatesse. Je ne compte pas même répondre.

Par Lupu j'apprends que 88 otages sont partis pour la Bulgarie. Lupu s'éteud si complaisamment sur toutes les mesures prises pour le confort et le bien-être des déportés, que «Troian» n'est pas loin de passer pour une charmante villégiature...

22 octobre. -- Branisteanu voudrait que, comme chef du

șef al partidului conservator, să fac o protestare scrisă Feldmaresalului, pentru a rămâne o urmă.

— Vizita unei persoane ciudate, *S. Zoldester*, care a locuit mult timp în țară, vorbește românește, își zice maior german. Face comerț cu cărbuni. Sosește dela Berlin cu soția și cu fiica sa. A lucrat cu Bilciurescu, dar a avut neînțelegeri cu Derussi. E în curent cu scrisorile pe cari le-am primit, cu acelea pe cari le-am trimis, de banii pe cari i-am expediat, etc.. A văzut pe toți cari au trecut prin Statele scandinave. Dela dânsul aflu știri de felul acesta: Când generalul Iliescu a trecut prin Stockholm pentru a se duce la Paris, n'a avizat pe ministru. Era însoțit de tânărul Cantuniari (din armata activă), de fiul intendantului Panteli și de două cocote. Colonelul Caretaș, în loc de a fi pe front, face serviciul de curier pentru Londra, unde d-na B. îl cere. O mulțime de Români, în stare de a purta arma, sunt la Copenhaga, Stockholm sau străbat aceste orașe. Tot acolo e și Chrissovelony (?). Mille a călătorit de asemenea ca curier.

parti conservateur, je fisse une protestation écrite, adressée au Feldmaréchal, pour qu'il en reste des traces..

Visite d'un Monsieur bizarre, *S. Zoldester*, qui a longtemps habité le pays et qui en parle la langue, qui se dit major allemand, mais faisant le commerce du charbon et qui vient d'arriver de Berlin avec la femme et sa fille. Il a travaillé avec Bilciurescu, mais eu des démêlés avec Derussi. Il est au courant des lettres que j'ai reçues, de celles que j'ai envoyées, de l'argent expédié. Il a vu tout le monde qui a passé par les Etats scandinaves. De lui des nouvelles du genre suivant: lorsque Iliescu a passé par Stockholm, pour se rendre à Paris, il n'en a pas avisé le ministre; il était accompagné du jeune Cantuniari (de l'active), du fils de l'intendant Panteli et de deux cocottes.

Le colonel Caretaș — au lieu d'être au front — fait le service du courrier pour Londres, où Bessie le demande. Une foule de Roumains en état de porter les armes sont à Copenhague, à Stockholm, ou traversent ces villes. Chrissovelony est là-bas aussi. Mille a voyagé aussi comme courrier.

23 Octobre. — *Horstmann* îmi aduce condițiunile de pace ale Sovietului, care a însărcinat pe *Skobelev* să le susțină la conferința dela Paris. Această conferință se va ține ori nu?... Adevărul e că *Alexiew* refuză sa facă parte din delegația rusă, iar jurnalele scriu că România nu va fi convocată. Pentru România, Sovietul propune reintegrarea în frontierele sale, însă România va acorda drepturi politice Evreilor, iar Dobrogea va fi declarată autonomă. În ceea ce privește marea, Sovietul propune neutralizarea canalelor Suez și Panama. Asta va face plăcere Englezilor și Americanilor! În scurt, *Horstmann* părea încântat și declara că pentru Germania totul e acceptabil.

În ceea ce privește pe *Hentsch*, i-am spus că nu voi răspunde comunicării lui *Soldan*, iar *Horstmann* a replicat: «Aveți dreptate!».

24 Octobre. — Vizită la Crucea-Roșie a bătrânului colonel *Oehme* din ministerul de războiu dela Berlin. venit mai cu seamă spre a mulțumi pentru *Liebesgaben* ce Crucea-Roșie trimite prizonierilor în Germania. Din căldura explicațiunilor sale, din tonul mulțumirilor, se

23 octobre. — Mr. Horstmann m'apporte les conditions de paix que le soviet a chargé Skobelew de défendre à la conférence de Paris. Cette conférence aura-t-elle, n'aura-t-elle pas lieu? Toujours est-il qu'Alexiew refuse de faire partie de la délégation russe et les journaux rapportent que la Roumanie n'y est pas convoquée. Pour la Roumanie, le soviet propose la réintégration dans ses frontières, mais la Roumanie donnera des droits politiques aux Juifs et la Dobrogea sera déclarée autonome. Pour la Mer, le soviet propose la neutralisation de Suez et de Panama. Ça fera plaisir aux Anglais et aux Américains! Bref, Horstmann se trouvait ravi et déclarait que tout était acceptable par l'Allemagne.

A propos de Hentsch, je lui ai dit que je ne répondrai même pas à la communication de Soldan, et lui a répliqué: «Vous avez raison!»

24 octobre. — Visite, à la Croix Rouge, du vieux colonel Oehme du ministère de la guerre de Berlin, venu surtout remercier pour les «Liebesgaben» que la Croix Rouge envoie aux prisonniers en Allemagne. A la chaleur des explications, au ton des remerciements, on comprend qu'on a

înțelege cât de mari au fost greutățile pentru a nutri pe prizonieri și acum înțeleg din ce în ce mai bine pentru ce au murit atâția! Ce războiu nelegiuit din partea noastră!...

— Bărbulescu mi-a comunicat ieri că numirea lui Wachmann la Banca Națională a căzut în apă, în urma intervenției comisarului austriac Schwalbe. Wachmann va fi numit funcționar la Bancă, fără a avea însă dreptul de a semna.

25 Octombre. — Armata Kronprințului primește o lovitură serioasă între Vauxaillon și Bray și pierde teren pe canalul Oise-Aisne. Comunicatul recunoaște că a trebuit să părăsească sau să facă să sară în aer baterii întregi și că luarea satelor Allemant și Chavignon a impus o retragere. Comunicatul mai adaugă că urmărirea franceză a fost foarte viguroasă.

Seara, postul T. F. F. Eiffel anunță captura a 8000 de Germani, 160 ofițeri, statele-majoare dela trei regimente împreună cu colonelii, 62 tunuri etc. Atacul francez a fost general. Acest atac nu e o surpriză. Corespondentul lui «Pester Lloyd», Scheuermann, în telegrama din 22

eu de grosses difficultés pour nourrir les prisonniers et je comprends de mieux en mieux pourquoi il en est mort tant. Quelle guerre impie de notre part!

Barbulescu m'a communiqué hier que la nomination de Wachman à la Banque Nationale était tombée à l'eau sur l'intervention du commissaire autrichien Schwalbe, qu'il avait fait intervenir. Le remuant Wachmann sera nommé fonctionnaire de la Banque, sans avoir le droit de signer.

25 octobre. — Offensive française. L'armée du Kronprinz attrape une tape sérieuse entre Vauxaillon et Bray et perd le terrain sur le canal Oise-Aisne. Le communiqué reconnaît qu'on a dû abandonner ou faire sauter des batteries et que la prise des villages de Allemant et Chavignon a imposé une retraite. Le communiqué reconnaît que la poursuite française a été très vigoureuse.

Le soir, le Funkspruch Eiffel annonce capture de 8000 Allemands, 160 officiers, les état-majors de 3 régiments y compris leurs colonels, 62 canons etc. D'ailleurs on a attaqué partout sur le front français. Cette attaque n'est pas une surprise. Le correspondant du «Pester Lloyd», Scheuermann,

Octobre, îl anunța, după preparativele făcute în timp de șase zile pentru punerea în practică a tuturor invențiilor din timpurile din urmă. Automobilele blindate și gazele au jucat un mare rol. În acelaș timp, comunicatul anunță că Germanii au intrat în linie și pe frontul italian, în Tyrol și pe Isonzo. După amiază, vine știrea despre ruperea frontului italian pe o distanță de 10 km. pe Isonzo, între Flitsch și Dolmein. S'a capturat 1000 de prizonieri. Ofensiva contra Italiei, despre care se vorbea atât de mult, începe.

— Primesc o invitare dela Lupu Kostake pentru o serată ce dă dânsul mâine. Se crede obligat să facă cheltueli. Nota hazlie: ținuta smocking, redingotă sau jachetă ; deci numai în cămașă nu se poate. O vorbă a d-nei Valentina Lahovary : «L'occupation allemande ? L'âge d'or de la famille Kostake !»

26 Octobre. — Vizita unui deputat ungar. *von Muzsa*. El are rude în România. Recunoaște greșelile trecutului. Aparține grupului Apponyi. Cu toate astea, o notă nouă : e partizan al unei uniuni personale cu Ro-

dans son télégramme du 22 octobre l'annonçait d'après les préparatifs qui depuis 6 jours indiquaient la mise en oeuvre de toutes les inventions des derniers temps. Les autos blindées et les gaz ont joué un grand rôle.

Offensive contre Italie. En même temps, le communiqué annonce que les Allemands sont aussi entrés en ligne sur le front italien, aussi bien au Tyrol que sur L'Isonzo. L'après-midi on annonce la rupture du front italien sur 10 km., sur L'Isonzo, entre Flitsch et Dolmein; capture de 10.000 prisonniers. C'est l'offensive contre l'Italie, dont on avait tant parlé, qui commence.

Reçois une invitation de Lupu Kostake pour une soirée qu'il offre demain: il se croit obligé de faire des frais. Note amusante: tenue: smocking, redingote ou jaquette; donc le bras de chemise est exclu. Mot de M-me Valentine Lahovary: «L'occupation allemande? L'âge d'or de la famille Kostake».

26 octobre. — Visite d'un député hongrois *von Muzsa*. Il a des parents en Roumanie. Reconnaît les erreurs du passé. Appartient au groupe Apponyi. Néanmoins, note nouvelle, il

mânia. Despre aceasta, voi afla mai mult mâine. L-am invitat la masă.

— Comunicatul de dimineață confirmă *succesul pe Isonzo*: a 12-a bătălie: iar cel de seară *continuarea retragerii pe frontul francez*.

27 Octobre. — Comunicatul : în Flandra, bătălia ia mari proporții. Pe frontul francez, Francezii n'au putut depăși canalul Aisne-Oise. — În Italia, înaintarea aliaților continuă cu succes : 30.000 de prizonieri (Dombrowski pretinde că ar fi 50.000) și 300 tunuri.

— *Kiriacescu* a aflat că Kersant și Neumann pleacă în Bulgaria, ca să facă o anchetă printre ostatici pentru a ști dacă s'a cerut bani de către Lupu Kostake în vederea liberărilor. Dombrowski susține că ancheta e foarte serioasă. E câțva timp de când tot el a afirmat că Lupu Kostake trebuia să fie înlocuit. Despre petrecerea de diseară, spune : «Dar ce ? vreme de suarele este acuma ?»

est partisan d'une union personnelle avec la Roumanie. J'en saurai plus long demain: je l'ai prié à déjeuner.

Le communiqué du matin confirme le succès sur l'Isonzo: douzième bataille, et celui du soir la continuation de la retraite sur le front français.

27 octobre. — Communiqué: En Flandre, la bataille prend de grandes proportions; sur le front français, les Français n'ont pu dépasser le canal Aisne-Oise; en Italie, la marche en avant des alliés continue avec succès: 30.000 prisonniers (Dombrowsky prétend savoir qu'il y a déjà 50.000) et 300 canons.

Kiriacescu a appris que Kersant et Neumann partent pour la Bulgarie faire une enquête parmi les otages, pour savoir s'il y a eu de l'argent demandé par Lupu Kostake en vue de libérations. Dombrowsky prétend même qu'il y a enquête très sérieuse. Il y a quelque temps que le même personnage avait affirmé que Lupu Kostake devait sauter. A propos du tralala de ce soir, il dit: «Dar ce? vreme de suarele este acuma?»

— *Corteanu* stăruie în favoarea acțiunii ce ar trebui să încerc pe lângă Rege, pentru a face pace cu România oficială. — Ii răspund că încercările mele din trecut au avut un slab răsunet. — *Mehedinți*, proțivnic oricărui demers pe lângă Mackensen în afacerea ostaticilor, ar voi ca eu să solicit repatrierea soldaților prizonieri.

— D. de *Czurczin*, care sosește dela Viena a ținut să-mi raporteze de urgență că la Viena lumea politică se interesează acum de afacerile din România și că *Czernin* a exprimat speranța de a mă vedea în cursul lui Noembre. «Cum și cu ce ocaziune — adaogă *Czurczin* — nu știu!»

— D. de *Muzsa* vorbește mult despre afacerile noastre comune. El e guvernamental și va transmite lui *Wekerlé* observațiile sale. (E delegat la jocurile olimpice și a păstrat relațiuni în Franța cu baronul de Coubertin și marchisul de Polignac). — Imi povestește că cu ocazia congresului olympic din Paris — 1914 — un Francez, al cărui nume nu vrea să-l spună, a prevenit pe delegați că la recepția soției unui personaj «să i se dea

Corteanu prêche en faveur de l'action que je devrais tenter auprès du Roi pour amener la paix avec la Roumanie officielle, — je lui dis le peu d'écho que nos ouvertures ont trouvé dans le passé. *Mehedinți*, très contraire à toute démarche à faire auprès de Mackensen, dans l'affaire des otages, voudrait que je sollicite le rapatriement des soldats prisonniers.

Mr. de *Czurczin*, qui rentre de Wien, a tenu à me rapporter d'urgence qu'à Wien on s'intéressait maintenant aux affaires roumaines, et que *Czernin* avait exprimé l'espoir de me voir dans le courant de novembre. «Comment et à quelle occasion? — ajoute *Czurczin* — je ne le sais pas».

Mr. de *Muzsa* cause longuement de nos affaires communes. Il est du parti au pouvoir et va transmettre à *Wekerlé* ses observations. (Il est délégué des Jeux olympiques et a gardé ses relations avec le baron de Coubertin et le marquis de Polignac en France). Il me raconte que lors du congrès olympique de Paris—1914—un Français, dont il tait le nom, a prévenu les délégués qu'à la réception par la femme d'un personnage «il fallait toucher la main, mais pas la baiser».

mâna, dar să nu i se sărute mâna». — Cerându-se explicațiuni, acelaș Francez generos a dat un răspuns, citând un fapt care nu poate fi controlat și pe care e deci inutil să-l reproduc. Muzsa găsește excelenta soluția pe care am indicat-o eri în treacăt : dinastia trebuie să continue, dacă nu, cel puțin cu Nicolae și regența unui membru al familiei Hohenzollern. În timpul minorității, este timp de a prepara tot pentru a reface o administrație și o organizațiune în vederea majorității. O notă foarte vie în contra Cehilor. Grația acordată lui Kramarcz și lui Koflacz a fost o greșeală. Acești oameni au început iar să agite contra integrității Regatului. Regimentul din Praga No. 28 a trecut cu arme și bagaje la Ruși (Lucz) și a fost șters din numărul regimentelor monarhiei. S'a refăcut cu Români și câțiva Unguri cari s'au bătut ca niște lei (reg. 51 și 52), iar după ce aceștia au salvat onoarea, i s'a restituit numărul. Toată convorbirea a fost expresiunea dorinței de a aduce pace și amicitie între Ungaria și România.

Ayant demandé des explications, le même Français généreux a répondu par la citation d'un fait incontrôlable et qu'il est donc inutile de reproduire.

Muzsa trouve excellente la solution que j'avais indiquée, hier, en passant: la dynastie doit continuer, si non, au moins avec Nicolas et la Régence. Pendant la minorité on a le temps de tout préparer pour refaire une administration et lui donner à sa majorité maison nette.

Note tout particulièrement vive contre les Tchèques. La grâce accordée à Kramarcz et à Koflacz a été une faute; ces hommes ont déjà commencé à agiter contre l'intégrité du Royaume.

Le régiment de Prague Nro. 28 a passé avec armes et bagages aux Russes (Lucz) et a été rayé du nombre des régiments de la Monarchie; on l'a refait avec des Roumains et quelques Hongrois qui se sont battus comme des lions (rég. 51 et 52) et quand ceux-ci ont sauvé son honneur, on lui a restitué son numéro. Toute la conversation a été ensuite l'expression du désir d'amener paix et amitié entre la Hongrie et la Roumanie.

28 Octobre. — Cele din urmă zile au trebuit să fie foarte sângeroase; pe frontul francez ofensiva n'a putut depăși canalul Aisne-Oise; în Flandra, după o luptă violentă, Germanii au menținut pozițiile lor. În Italia, acțiunea ia proporțiile unei mari victorii. Cele două comunicate, german și austro-ungar, vorbesc pentru prima oară de «Oberleitung» al împăratului Carol. Așa dar e vorba de un succes. Au fost 60.000 de prizonieri și s'a capturat 450 tunuri. Aproape întreg frontul e pe teritoriul italian și astfel fructul celor 11 bătălii precedente, în curs de 2 ani de războiu, pe Isonzo, a fost perdut dintr'o singură lovitură. Guvernul Boselli a fost răsturnat cu o foarte mare majoritate contra lui. Toate aceste lucruri aduc puțină odihnă pe frontul nostru din Moldova și, dacă pacea e apropiată, ea nu va fi datorită zdrobirii bieteii noastre armate!

29 Octobre. — Am înștiințat din nou pe Crăsnaru, Lupu și Dobrovici că închid cantinele. Dacă se întâmplă ceva, nu vreau să iau asupra-mi nici o răspundere.

28 octobre. — Les dernières journées ont du être très sanglantes; sur le front français l'offensive n'a pas pu dépasser le canal Aisne-Oise; en Flandre, après violente bataille, les Allemands ont maintenu leurs positions. En Italie, cela prend les proportions d'une grande victoire; les deux communiqués, allemand et austro-hongrois, parlent pour la première fois de «l'Oberleitung» de l'Empereur Carl: c'est donc le succès. Il y a 60.000 prisonniers et capture de 450 canons. Un peu sur tout le front on est sur territoire italien et le fruit des 11 batailles précédentes au cours de deux ans de guerre sur l'Isonzo a été perdu d'un seul coup.

Le gouvernement Boselli a été jeté bas, séance tenante, à une forte majorité contre lui.

Tout ceci donne heureusement du repos à notre front Moldave et si la paix vient, elle ne sera pas due à l'écrasement de notre pauvre armée.

29 octobre. — Averti de nouveau par lettres Crasnaru, Lupu et Dobrovici que je fermais les cantines. S'il y a un accident, je ne veux encourir aucune responsabilité.

— D. *Hans Herzog* se întoarce din Berna. Elvețian, stabilit în România, urmărește negocierile cu Elveția pentru administrația militară. Comerțul între Austria și Elveția e aproape neexistent azi din cauza căderii grozave a coroanei : ea valorează 43 cent. argint elvețian. Dela 80 milioane, comerțul e redus numai la câteva milioane. Germania nu mai poate da ferul și cărbunii, pe care îl procura, așa încât comisiunea de reparațiuni elvețiană nu mai funcționează și lasă fiecărui industriaș grija să și le procure. În Elveția, se crede că războiul va mai dura și anul viitor. Elveția e furnizată cu tot ce trebuie de către Antantă pentru a veni în ajutorul prizonierilor. Se fac eforturi ne mai auzite ca s'o atragă în război, dar în cazul acesta ar fi un război civil între cantoanele germane și cele franceze.

— La dejun. Dombrowski cu căpitanul *von der Osten* dela O. K. M. Azi dimineață, d-na Mariutza Pilat a spus Tuchketei Pherekyde, sub cel mai mare secret, că dânsa știe, din izvor sigur. că Anna Brătianu n'a murit. Am întrebat privitor la aceasta, dacă s'ar putea avea o

Mr. Hans Herzog revient de Berne. Suisse, établi en Roumanie, il poursuit des négociations avec la Suisse pour le «Wirtschaftstab». Le commerce entre Autriche et Suisse presque inexistant aujourd'hui à cause de la chute effroyable de la couronne: elle vaut 43 cent. argent suisse. De 80 millions, il est réduit à quelques millions. L'Allemagne ne peut plus donner le fer et le charbon qu'elle procurait, en sorte que la commission de répartition suisse ne fonctionne plus et laisse à chaque industriel le soin de se pourvoir. En Suisse on pense que la guerre durera encore toute l'année prochaine. La Suisse est pourvue de tout par l'Entente pour avoir de quoi envoyer aux prisonniers. On fait des efforts inouïs pour l'attirer dans la guerre, mais ce serait d'abord une guerre civile entre cantons allemands et cantons français.

A déjeuner, Dombrowsky avec le cap. von der Osten de l'O. K. M. Dans la matinée, Mariutza Pilat avait fait dire à Touchkette (Phérékyde), sous le sceau du plus grand secret, que de bonne source elle pouvait l'assurer qu'Anna n'était pas morte. J'ai demandé, en pensant à cela, si on pouvait a-

comunicație secretă cu Moldova. De Osten îmi răspunde că ei au crezut totdeauna că familia Brătianu corespunde și că au cercetat și continuă să cerceteze. S'a crezut un moment că conducta de petrol de curând instalată ar putea servi. Se cercetează și acum, de astădată în direcția Brăila-Măcin.

30 Octombree. — În Italia, victoria este foarte mare. A doua și a treia armată sunt bătute și tot frontul dela Flitsch la Mare e zguduit. Peste 100.000 de prizonieri și 700 tunuri. Buletinul italian strigă: trădare! și acuză trupele de lașitate.

— D. Popescu («Neue Freie Presse») spune că din conversațiile sale cu Horstmann și cu maiorul Beer, a căpătat convingerea că Germanii se gândesc la o lungă ocupațiune a României, după încheierea păcii. — Aceeași impresiune mi-a lăsat și mie o observațiune făcută de Horstmann, săptămâna trecută. De aceeași părere e și Stirbey și, din nenorocire, acest mod de a vedea va găsi o încurajare și la Carp și la Lupu. De câteori n'a repetat Carp că Germania ar trebui să ne ocupe zece ani

voir une communication secrète avec la Moldavie. Von den Osten me répond qu'ils ont toujours cru que la famille Brătianu correspondait et qu'ils ont cherché et qu'ils cherchent. On a cru un moment que la conduite de pétrole nouvellement installée pouvait servir. On cherche encore, cette fois-ci du côté de Braila-Macın!

30 octobree. — La victoire en Italie est très grande; la 2-e et la 3-e armées sont battues et tout le front de Flitsch à la mer est ébranlé. Plus de 100.000 prisonniers et 700 canons. Le bulletin italien crie à la trahison et accuse les troupes de lâcheté.

Mr. Popescu (Neue Fr. Presse): De ses conversations avec Horstmann et le major Beer il a acquis la conviction que les Allemands rêvent d'une longue occupation de la Roumanie après la paix. C'est l'impression que m'a laissée aussi une observation faite par Horstmann la semaine dernière. C'est aussi l'avis de Stirbey et malheureusement cette façon de voir doit trouver un encouragement chez Carp et chez Lupu. Combien de fois Carp n'a-t-il pas répété que les Allemands devaient nous occuper dix ans «ca să ne facă oameni!»

«ca să ne facă oameni!» — Popescu mai adaogă că e vorba de a trimite pe prințul de Fürstenberg (Egon) la București pentru ca Austro-Ungaria să fie reprezentată cu mai multă greutate aici.

— *Horstmann* și de *Bellow*, înapoiți din Dobrogea, vin la dejun. Impresiunea lui *Bellow*: Dobrogea e un ținut frumos, dar trist, drumul dela Măcin-Babadag, superb; vederea spre Galați și Reni, în albastrul orizontului, un lucru minunat; Lipovenii dela Jurilofca, toți alcoolici.

Demisia lui *Michaëlis* este un fapt împlinit. Curtea face sforțări pentru a salva pe *Helfferich*. Succesorul va fi contele de *Hertling*, președintele Consiliului în Bavaria, care a cerut câteva zile de gândire. In etate de 70 ani; parlamentar fin.

Se pare că neinvitarea Austriacilor la *Lupu* formează din nou un subiect de observațiuni neplăcute și că *Horstmann* regretă mult că a lăsat să apară în jurnale darea de seamă.

31 Octobre. — Asupra animozității constante care

Du même: il est question d'envoyer le Prince de Fürstenberg (Egon) à Bucarest, pour donner du poids à la représentation de l'Autriche-Hongrie.

Horstmann et de *Bellow*, retour de la Dobrogea, à déjeuner. D'abord impression de *Bellow*: la Dobrogea joli pays, mais triste; route de Macin-Babadag superbe; la vue sur Galatz et Reni dans le bleu de l'horizon une jolie chose; les Lipoveni de Jurilofka tous des ivrognes.

La démission de *Michaëlis* est un fait accompli; la Cour fait des efforts pour sauver *Helfferich*; le successeur sera le comte de *Hertling*, président du conseil en Bavière, qui a demandé quelques jours de réflexion; néanmoins, 70 ans, fin parlementaire.

Il paraît que la non-invitation des Autrichiens chez *Lupu* est de nouveau sujet d'observations désagréables, et combien *Horstmann* regrette d'en avoir laissé passer les compte-rendus dans les journaux!

31 octobre. — Au sujet de l'animosité constante qui se

se observă între Germani și Austriaci, Carada îmi raportează următorul fapt ce-l știe dela Nicu Filipescu : La întoarcerea sa dela Weissenhirsch în 1914, Nicu Filipescu, oprindu-se la Berlin, a fost primit de Zimmermann, pe atunci ministru, care, luându-l pentru ceea ce părea că este la acea epocă, adică un amic al politicii germane, i-ar fi zis : «Și acum, atacați Basarabia, mergeți la Odessa și în 15 ani împărțim Austria».

1 Noembrie. — Dezastrul italian ia proporțiuni epice. Șaizeci de mii de oameni din a 3-a armată au depus armele la Tagliamento. Numărul total al prizonierilor trece peste 180.000; tunuri pierdute 1500 piese.

— In sfârșit, Primăria deșteptată îmi trimite 15.000 lei pentru cantine, fără vre-o altă explicație..

— Imi cade în mână o listă de persoanele *suspecte* Germanilor. Printre cei puși sub supraveghiere e și Panaitescu, care însă e departe... Inșă, ca bănuită de spionaj se găsește de asemenea și Marie-Nicole Darvari cu mențiunea : «are multe relațiuni cu ofițerii germani și

fait voir entre Allemands et Autrichiens, Carada me rapporte qu'il tient de Nicu Filipescu le propos suivant: A son retour de Weissenhirsch, en 1914, et passant par Berlin, Nicu Filipescu avait été reçu par Zimmermann, alors ministre, qui, le prenant pour ce qu'il paraissait être à cette époque : un ami de la politique allemande, lui aurait dit : «Et maintenant attaquez la Bessarabie, allez à Odessa et dans quinze ans nous partagerons l'Autriche!»

1-er novembre. — Le désastre italien prend des proportions épiques. Soixante mille hommes de la 3-e armée pressés contre le bas Tagliamento (au-dessus de Latisanas) ont mis bas les armes. Le nombre total des prisonniers dépasse 180.000 hommes et celui des canons perdus 1.500 pièces.

La Mairie, en fin réveillée, m'envoie 15.000 lei pour les cantines, sans autre explication..

Un répertoire des personnes suspectes aux Allemands me tombe entre les mains. Cela a l'air d'hier et d'aujourd'hui, sans ordre chronologique; parmi ceux à surveiller se trouve aussi Panaitescu qui est loin... Mais, en bonne place, soupçonnée d'espionnage se trouve aussi Marie-Nicole avec la mention: «A beaucoup de relations avec des officiers al-

bulgari». — Ceeace e mai rău e că aceste liste sunt rău făcute și conțin în genere bameni din clasa de jos.

2 Noembre.—Vizita lui Al. Beldiman, sosit alaltăeri seară. N'are aerul încântat de Carp, nici de Lupu Kostake. A fost obligat să rămână mult timp la Viena ca să restabilească raporturi mai binevoitoare, de oarece cercurile vieneze erau foarte montate «de ce se petrecea aici la noi». (El n'a voit să fie mai explicit, dar se pare că a propie aceste dispozițiuni ostile atitudinii răuvoitoare a guvernanților noștri). Va colabora la «Lumina», însă voește să oblige pe Stere să dea pe față tot ce știe de Brătianu, al cărui nume nu e niciodată pus înainte. Așa, îmi spune el, într'un articol al său trimis din Berlin, scrisese : «urmașul *nevrednic* al unui nume mare» și fraza a fost schimbată de Stere... Află cu surpriză că Stere a fost asimiliat colonel la Statul-Major până în ceasul din urmă. D-na Sturdza a poreclit «Lumina» : «stereoscopul». Beldiman dorește să lucreze ca să pună unitate în sforțările ce sunt de făcut. De această lipsă de unitate Berlinul se plânge, iar Viena o subliniază. Nu

Allemands et bulgares» — C'est d'autant plus désagréable que c'est mal fait et ne contient que la toute petite classe !

2 novembre. — Visite d'A. Beldimano, arrivé avant-hier soir. Il n'a pas l'air enchanté de Carp, ni de Lupu. A été obligé de rester longtemps à Wien pour y rétablir des rapports bienveillants, car on y était fort monté «de ce qui se passait ici». (Il n'a pas voulu être plus explicite, mais il semblait bien rattacher ces dispositions hostiles à l'attitude malveillante de nos gouvernants). Il collaborera à la «Lumina», mais il veut obliger Stere à mettre au clair tout spécialement Brătianu, dont le nom n'est jamais mis en avant. Ainsi, me dit-il, dans son article envoyé de Berlin, il avait dit «urmașul *nevrednic* al unui nume mare» et la phrase a été changée par Stere. Il apprend avec surprise que Stere a été colonel à l'Etat-Major jusqu'à la dernière heure presque. M-me Sturdza a appelé la «Lumina» : le stéroscope. Il veut travailler à mettre de l'Unité dans l'Effort à faire; de cette absence d'Unité on s'en plaint à Berlin, on la souligne à Wien. Il ne croit pas que les Allemands souhaitent une lon-

crede că Germanii doresc o ocupațiune îndelungată a României; el o blamează ca și noi toți. Ca încheiere, nu cred că Beldiman are o orientare; i se pare numai că Germania împinge Austria către Polonia și își rezervă sfera sa de acțiune în România.

3 Noembre. — Dela serata Lupu: *T. Rosetti* s'a scuzat și mi-a spus: «Cum ? să mă duc să beau bere cu Nemții ?...»

— O depeșă din Viena anunță că aliații au trecut Tagliamento în mai multe locuri.

— *Generalul Tülff* pleacă azi în concediu în Germania. Am verificat plângerile continue cari vin din teritoriul etapelor, mai cu seamă dela faimoasa etapă a 15-a, von Madelung, care se bucură de o reputație feroce. Acolo e un căpitan Schultz, care e pe lângă general și care conduce tot și care e puțin binevoitor pentru toată lumea: Germani sau Români.

Lt. Schubert, care e la Mizil, a asigurat pe administratorul meu Iliescu că nu se va lăsa producătorilor

gue occupation de la Roumanie; il la blâme tout comme nous. Somme toute je ne crois pas que Beldimano ait une orientation; il lui semble seulement que l'Allemagne pousse l'Autriche vers la Pologne et se réserve sa sphère d'action en Roumanie.

3 novembre. — Echo de la soirée Lupu. Th. Rosetti s'est excusé et me dit: «Ce ? Să mă duc să beau bere cu Nemții ?»

Une dépêche de Wien annonce que les alliés ont traversé le Tagliamento en plusieurs endroits.

Le général Tülff part aujourd'hui en congé pour l'Allemagne. J'ai fait vérifier par Iliescu (mon administrateur) des plaintes continuelles qui viennent du territoire des Etapes, surtout de la fameuse 15-ème Etape, von Madelung, qui jouit d'une réputation féroce. Il y a là un Hauptmann Schultz qui est auprès du général qui conduit tout et qui est peu bienveillant pour tout le monde, Allemands comme Roumains. — Le Lt. Schubert, qui gouverne à Mizil, a certifié à Iliescu qu'on ne laissera pas aux producteurs le quart

sfertul recoltei lor de vin, orice s'ar spune la București; că nu se va plăti grâul după tariful administrației militare; deci, cel mult 1600 la 2000 lei. Mai mult, se rechițiționează dela toți alambicurile și se ia tescovina cu 8 lei mia de Kgr., când prețul exact e de 10 ori mai mare. Tot administrația militară va fabrica și tescovina.

— Lupu îmi spune că *Mareșalul* va lipsi până la 21 Noembre, din cauză de doliu. Acest motiv e fals, îmi spune maiorul Herwath dela O. K. M., care a venit să mă vadă după amiază. Această plecare simultană a guvernatorului și a mareșalului are vreo semnificare? Adevărul e că generalul von *Sentler pleacă* de asemenea la Berlin, «pentru conferință» mi-a spus Popescu dela N. F. P. (fals, vezi 7 Nov.).

— Brătianu se pare că e la discreția lui Take Ionescu. — După misiunea lui Comșa la Berna, favorurile acordate lui Caretaș, numirea lui Căpităneanu într'o comisiune de odihnă — (interesele Românilor din teritoriul ocupat! — două numiri extraordinare comunicate de Brănișteanu: Xenopol e numit ministru la To-

de leur récolte de vin, quoiqu'on ait dit ou fait à Bucarest, qu'on ne paiera pas les blés au tarif de la Militär-Verwaltung, — donc maximum 1600 à 2000 lei. Bien plus, on prend à tout le monde les alambics et on enlève la «tescovina» à raison de 8 lei les 1000 k., ce qui vaut juste dix fois plus. C'est l'administration militaire qui va fabriquer l'eau de vie de marc.

Lupu me dit que le Maréchal est absent jusqu'an 21 novembre pour cause de deuil. Cette raison est fausse, me dit le major Herwath de l'O. K. M., qui vient me voir dans l'après-midi. Ce départ simultané du gouverneur et du Feld-maréchal a-t-il une signification? Toujours est-il que le général von Sentler se rend aussi à Berlin «pour conférence», — m'a dit Popescu de la «N. F. Presse».

Bratiano semble être à la merci de Take. Après la mission de Comșa à Berne, les faveurs accordées à Caretaș, la nomination de Capitaneanu dans une commission de tout repos (intérêts des Roumains du territoire occupé! !), deux nominations extraordinaires que me communique Brănișteanu: Xenopol est nommé ministre à Tokio et Victor Io-

kio și Victor Ionescu la Lisabona. Era greu să sfârșească mai trist fiul lui Brătianu ! Dela acelaș : Se pare că Take Ionescu afirmă în public că eu am primit trei milioane dela Germani, iar Mille, convins, repetă calomnia în «Journal» din Paris. E cu putință ca acești nenorociți să cadă așa de jos !

4 Noembre. — Nouș cancelar Hertling ia ca vice-cancelar pe un parlamentar (deci partidul Țurții n'a putut să mențină pe Helfferich), iar vice-președintele Reichstagului, Dove, e numit la un departament. Ziarele accentuiază revoluția pacifică ce s'a săvârșit : parlamentarismul biruind biurocrația. În fond, politica a ajuns să aibă întâetate asupra acțiunii militare.

— Comunicatul oficial nu confirmă trecerea râului Tagliamento, anunțată de o depeșă din Viena.

— *Czernin* pleacă de asemenea la Berlin. Se înțelege voiajul lui Sentler și «conferința» despre care s'a vorbit.

— Un parastas a fost oficiat la Cotroceni, la 10 și jumătate, pentru Prințul Mircea. Convocarea este sem-

nescu à Lisbonne. Il était difficile de finir plus tristement : le fils de Bratianu !

Du même : Il paraît que Take Ionescu affirme publiquement que j'ai reçu trois millions des Allemands et Mille, fort de cette «paternité», répète la calomnie dans «le Journal» de Paris. Faut-il que ces malheureux soient tombés bas !

4 novembre. — Le nouveau Chancelier, Hertling, prend un parlementaire comme vice-chancelier (donc le parti de la Cour n'a pu maintenir Helfferich) et le vice-président du Reichstag Dove est nommé à un département. Les journaux accentuent la révolution pacifique qui s'est opérée, le parlementarisme évinçant la bureaucratie. Au fond c'est la politique qui prend le dessus sur l'emprise militaire.

Le communiqué officiel ne confirme pas le passage du Tagliamento qu'une dépêche de Wien avait annoncé.

Czernin se rend aussi à Berlin. On comprend le voyage de Sentler et la «conferința» dont on avait parlé.

Un parastas a été célébré à Cotroceni, à 10 h. ½, pour le Prince Mircea ; la convocation est signée par Tzigara-

nată de Tzigara, «reprezentant al Casei Regale». Lupu Kostake, care nu știe decât să înjure Dinastia, s'a crezut obligat să asiste. Eu m'am abținut. Multă lume din societate.

5 Noembre. — Cenzura a remis lui Stirbey o scrisoare din 9 Septembrie, trimisă de Nicu Ghika din Odessa. — Parlamentul a fost o parodie: toți deputații îndârjiți contra lui Brătianu și Take Ionescu cari sunt urâți, dar totuși votând cu guvernul. (E și nota lui Comșa transmisă din Elveția de Martha Bibescu). Ca să-i țină în mână, spune Ghika, se întrebuintează trei mijloace de presiune: Banca Națională, aprovizionarea și legea marțială. Regele, pentru a se menține, se dedă la o demagogie care sperie chiar pe Brătianu. Iorga își petrece timpul la Brătianu, la Curte sau la Stirbey. Acesta urmează înainte cu manoperile lui subterane. Mavrocordat scapă dela Curte, fericit că ia cu dânsul la Salonic familia sa. La țară, lipsă de vite și satele depopulate.

Samurcaș «reprezentant al Caselor Regale». Lupu Kostake, qui n'a que des injures pour la dynastie, s'est cru obligé d'y assister. Je me suis abstenu. Beaucoup de monde de la société.

5 novembre. — La censure a remis à Stirbey une lettre du 9 septembre que lui envoie Nicolas Ghika d'Odessa. Le Parlement a été une parodie; tous les députés exaspérés contre Bratiano et Take Ionescu qui sont haïs, mais votant tout de même avec le gouvernement. (C'est la note de Comșa aussi, transmise de Suisse par Marthe Bibesco). Pour les faire marcher, dit Ghika, on emploie trois moyens de pression: La Banque Nationale, les approvisionnements et la loi martiale.

Le Roi, pour se maintenir, se livre à une démagogie qui effraie Bratiano lui-même. Iorga passe son temps chez Bratiano, à la Cour, ou chez Stirbey. Celui-ci continue ses manoeuvres souterraines. Mavrocordat s'évade de la Cour, heureux d'amener à Salonique sa femme, sa fille... et son gendre Luca Sturdza. Dans la campagne, manque des bestiaux et villages dépeuplés.

— Vizita col. *Sturdza*. Se plânge că nu este întrebuințat și autoritățile (citiți : Internele) îi dau mai puțin concurs decât Germanii. Nu poate obține măcar o cameră pentru lucru, pe câtă vreme maiorul Schwalbe i-a oferit un birou și tot personalul, — ofertă pe care dânsul a refuzat-o.

— Am comunicat personal medicului general von *Schumborg* toate infamiile pe cari Rămureanu mi le-a denunțat ca petrecându-se la dispensarul femeilor din Mizil. Tot prin scris, am înștiințat și pe Lupu Kostake de refuzul etapelor de a lăsa 25% din recolta de vin producătorilor. Vom vedea, dacă, afară de vorbe, va mai eși ceva.

— Sculptorul Cristescu, maior aviator, a căzut azi dimineață cu avionul său aproape de Siret, după ce sburase în timpul nopții d'asupra Bucureștilor. A scris la mai multe persoane, cu învoirea Austriacilor, în rândurile cărora căzuse. Intr'o scrisoare adresată lui Galitza, spune textual că *ei* au venit pentru a «vă (locuitorii din București) aduce scrisori». Să fie oare mijlocul de a corespunde al familiei Brătianu ?

Visite du colonel Sturdza : il se plaint de ne pas être employé et les autorités (lisez : Intérieur) lui donnent moins de concours que les Allemands. Il ne peut même obtenir une chambre pour son travail, alors que le major Schwalbe lui a offert un bureau et tout le personnel, offre qu'il a dû décliner.

J'ai communiqué personnellement au General-Arzt von Schumborg toutes les infamies que Rămureanu m'a dénoncées comme se passant au dispensaire des femmes de Mizil. Par écrit j'ai saisi aussi Lupu Kostake du refus que les étapes opposaient à l'abandon du 25% de la récolte du vin aux producteurs. Nous verrons s'il en sort autre chose que des paroles.

Le sculpteur Christescu, major aviateur, est tombé ce matin avec son avion tout près du Sereth, après une randonnée dans la nuit sur Bucarest. Il a écrit à beaucoup de personnes : les Autrichiens, qui l'ont pris, le lui ont permis. Il dit textuellement dans sa lettre à Galitza qu'ils étaient venus pour «vous (les habitants de Bucarest) apporter des lettres», Serait-ce là le moyen de correspondre de la famille Bratiano ?

— D-na *Berindey* (70 ani) și fiica sa *Maria* (27 ani) primesc notificarea că li s'a fixat să locuiască la *Baia de Aramă*. În urma unei perchezițiuni s'a confiscat jurnalul (memorii) d-nei gen. *Berindey*. Presupun că tonul nu era tocmai amical pentru Germani.

6 Noembre. — Generalul de *Sentler* n'a plecat la *Berlin*, îmi spune *Volanka*. Informația lui *Popescu* era înexactă. Însă, prin faptul că *Czernin* se duce acolo cu ambasadorul *Morey*, cu șefii de secțiune și cu baronul von *Mittag*, care are în atribuțiunile sale afacerile Peninsulei balcanice, fără îndoială că va fi vorba și de România. — Întreb pe *Volanka*, care îmi răspunde: «În Austro-Ungaria nimeni nu mai voește să urmeze răătăcirile cari consistau în a spune: că armata ne dă victorii iar politica vine pe urmă». *Czernin* înțelege ca fiecare succes militar să fie de asemenea și un pas înainte al politicei și el dorește să fixeze avantajile cari trebuie să decurgă din victoria în Italia. — (Ași putea să stabilesc o legătură cu întâlnirea în principiu fixată de *Czernin* ?) (27 Octombree). Foarte curioasă

Madame Berindey (70 ans) et sa fille *Marie* (27 ans) viennent de recevoir notification d'aller prendre résidence forcée à *Baia de Arama* ! Une perquisition avait été pratiquée lors de la manifestation gamine contre la «*pantahuza*» *Carp*, et chez la générale on avait saisi ses mémoires. Il paraît que depuis 1914 elle tenait son journal et je suppose que le ton n'en était pas amical pour les Allemands.

6 novembre. — Le général de *Sentler* n'est pas parti pour *Berlin*, me dit *Volanka*. Le renseignement de *Popescu* était inexact. Mais comme *Czernin* s'y rend avec l'ambassadeur *Morey*, des chefs de section et du baron von *Mittag*, qui a dans ses attributions les affaires de la Péninsule Balkanique, il va sans doute être question de la Roumanie. J'ai interrogé *Volanka*, qui me répond: On ne veut plus en Autriche-Hongrie suivre les errements qui consistaient à dire que «l'armée nous donne des victoires et la politique viendra ensuite». *Czernin* entend que chaque succès militaire soit aussi un pas en avant de la politique et il désire fixer les avantages qui doivent découler de la victoire en Italie. (Puis-je établir une liaison avec le quasi-rendez-vous en principe fixé par *Czernin* ?) (27 oct.).

de urmărit gândirea austriacă față de un reporter conștiincios ca Volanka. «Victoria în Italia este pur austriacă, eu toate că în primele trei zile s'a încercat s'o treacă pe seama Germanilor. Germanii nu au decât șase divizii. Avem aci atât de mulți oameni, încât nu se mai vorbește de armata Boroevics, trimisă probabil pe frontul Trentinului».

— Bulgarii mârâie și dâșii. Arion a vorbit cu *Stancioff* (avansat general), care deodată a devenit pesimist în ceea ce privește rezultatele finale și foarte pornit împotriva Germanilor. Un mic fapt : Stere, în articolele sale «Pro domo», a cărei serie a început-o, a citat un fapt privitor la Radeff. spre cinstea acestuia, dar protivnic lui Brătianu. Tantiloff s'a opus. El n'admite modul de a vedea al Germanilor : Românii sunt învinși și ocupați și nu primește dela ei nici dojană, nici elogi. — Trebuie notat că unul din Buxton a interpelat în Camera Comunelor asupra vederilor ce guvernul englez nutrește față de Bulgaria, și Lord Balfour a

Très curieuse à suivre la pensée autrichienne à travers un reporter consciencieux comme Volanka. «La victoire en Italie est purement autrichienne, malgré que dans les trois premiers jours on ait essayé de la faire passer ici comme allemande. Les Allemands n'ont que six divisions. Nous y avons tant de monde qu'on ne parle déjà plus de l'armée Boroevics, probablement déjà embarquée pour aller sur le front du Trentin».

Les Bulgares grognent aussi. Arion a causé avec *Stancioff* (avancé général) et qui subitement est devenu pessimiste quant aux résultats finaux et très grognon vis-à-vis des Allemands. Un petit fait : Stere, dans ses articles «Pro Domo» dont il a commencé la série, a cité un fait concernant Radeff, tout à l'honneur de celui-ci et à la charge de Bratiano. Tantiloff s'est opposé. Il n'admet pas la façon d'être des Allemands : Les Roumains sont vaincus et occupés et il n'accepte d'eux ni blâme, ni éloge. — Il faut noter que l'un des Buxton a interpellé à la Chambre des Communes sur les vues que le gouvernement anglais a sur la Bulgarie et Lord Balfour a répondu que quoique les Bulgares fussent en lutte avec l'Entente, il était à souhaiter que leur

răspuns că, deși Bulgarij sunt în luptă cu Antanta, e de dorit ca țara lor să nu fie cu nimic micșorată !

Radoslavoff declară de asemenea că, pentru ea România să nu mai poată în viitor ataca Bulgaria, «vom reclama și vom obține garanții». Se pretinde că între Turci și Bulgari există o mare animozitate din cauza orașului Adrianopole și că s'a făcut uz de armă.

Tagliamento, cu toată creșterea apelor, a fost trecut de către aliați. E o întreprindere formidabilă, care a reușit repede.

7 Noembre. — Intreg frontul italian, și la câmp, și din munții — Dolomiții — pe o distanță de 150 km. pe linia Tirolului, e în retragere. Printre șefii cari urmăresc pe Italiieni, se citează Konrad de Hoetzendorf, a cărui armată e în apropiere de Sugano. Se știe astăzi care era gruparea forțelor aliate, în ordine, începând dela Adriatica spre Flitsch și Tolmein și continuând spre vest dealungul Tirolului : Armata lui Boroewics (aceea care a bătut armata 3-a italiană); a IX-a armată

pays ne fut en rien amoindri! Radoslawoff vient aussi de déclarer que pour que la Roumanie ne puisse plus à l'avenir attaquer la Bulgarie, «nous réclamerons et nous obtiendrons des garanties».

On prétend — c'est le général Mustata qui tient ce potin de l'ami d'un officier bulgare — qu'entre Turcs et Bulgares il y a une grande animosité à cause d'Andrinople et qu'on s'y est battu à coup de fusils.

Le Tagliamento, malgré la crue des eaux, a été franchi par les alliés. C'est une formidable entreprise qui a vite réussi.

7 novembre. — Tout le front italien, celui de la plaine, comme celui des montagnes Dolomites — sur 150 k. rien que sur la ligne du Tyrol — est en retraite. On donne jusqu'au nom de Konrad de Hoetzendorf, dont l'armée est du côté de la Sugano, parmi les chefs qui sont à la poursuite des Italiens.

On sait aujourd'hui quel était le groupement des forces alliées, dans l'ordre, en remontant de l'Adriatique vers le Flitsch et Tolmein et en continuant vers l'Ouest le long du Tyrol: Armée Boroewics (c'est elle qui a battu la 3-me armée italienne) — IX armée de Bellow (c'est elle qui a enfoncé

a lui Bellow (aceea care a înfruntat unghiul eşind italian şi a dat peste cap a II-a armată italiană) ; grupul arhiducelui Eugen, adică: armata Krauss şi armata Krobotin ; în fine armata Konrad.

— D-na *Berindey* va avea o comutare de pedeapsă şi va putea pleca la Sinaia în loc de Baia de Aramă. Aceasta datorită lui Horstmann, care s'a ocupat cu tot interesul. — Horstmann mi-a spus că, în jurnalul său, bătrâna d-nă acuză pe Germani de furturi şi violuri (!!). iar tonul este așa de duşmănos încât prezența sa a fost socotită ca indezirabilă. Afară de aceasta, un mare număr de copii din manifest, ceea ce face să se crează în existența unei oficine.

La toate acestea Lupu adăogă că dânsa ar fi dat şi bani ofițerilor evadați pentru a se reîntoarce pe front. Horstmann nu mi-a vorbit de acest fapt şi cele două doamne tăgăduesc absolut.

8 Noembrie. — S-tul Dumitru. Efectele legilor excepționale : nimeni nu se mută ; nici un camion pe stradă.

— Italienii bat în retragere pe Piave. — Englezii atacă cu furie şi fără întrerupere în Flandra. E singurul mijloc, după dânsii, de a veni în ajutorul Italiei.

l'angle sortant italien et a culbuté la 2-e armée italienne) — le groupe archiduc Eugène, c. à d. armée Krauss et armée Krobotin, — enfin armée Konrad.

Madame Berindey aura une commutation de peine et pourra aller à Sinaia au lieu de Baia de Arama. C'est Horstmann qui s'est beaucoup et généreusement employé. Horstmann m'avait dit que dans son journal, la vieille dame accuse les Allemands de vols et de viols (?) et le ton est si haineux qu'on a le droit de considérer sa présence comme indésirable. De plus, nombre de copies du petit manifeste, ce qui fait croire à l'existence d'une officine. A cela, Lupu ajoute qu'elle aurait donné argent à des officiers évadés pour retourner sur le front. Horstmann ne m'a pas articulé ce fait et les Dames nient absolument.

8 novembre. — La St. Demètre. Effet des lois d'exception : personne ne déménage ; pas de chariots dans la rue.

Les Italiens battent en retraite sur la Piave.

Les Anglais attaquent furieusement et continuellement en Flandres. C'est la seule façon dont ils comptent se porter

Din contra, Lloyd George și Painlevé au plecat cu tehnicienii în Italia pentru a conferi cu guvernul italian.

— Când am vorbit cu Prashma despre necesitatea de a căuta o pace separată cu România oficială, el mi-a răspuns că la Berlin ar fi vorba de așa ceva. Or, eri, Stere a spus lui Stirbey că «Vorwaerts» înregistra o declarație a lui Kerenski relativ la pacea separată care a fost propusă «unui aliat» și care n'a fost primită. Jurnalele oficioase germane n'au desmințit știrea din «Vorwaerts». — Astăzi «Lumina» dă, după «Ruskoe Slowo» din 3/16 Oct., un interview al d-lui de *St. Aulaire*, acordat la Odessa, în care, între altele spune : «Pecolul unei păci separate a României cu Puterile centrale a dispărut cu desăvârșire». A se adăoga la acestea și declarațiile furibunde ale lui Take Ionescu, reproduse deunăzi, revoltat la ideia că s'ar putea rosti cuvântul de pace. Toate aceste indicii sunt de reținut. Berlinul vede probabil mai ușor lucrurile cum le înțelege eu decât în modul cum le înțelege Carp.

au secours de l'Italie. Par contre Lloyd George et Painlevé se sont rendus, avec leurs techniciens, en Italie pour conférer avec le gouvernement italien. Lorsque j'avais parlé à Prashma de la nécessité de chercher une paix séparée avec la Roumaine officielle, il m'avait dit qu'il croyait qu'on y songerait un peu à Berlin. Or, hier, Stere a dit à Stirbey que le «Vorwaerts» enregistrait une déclaration de Kerensky au sujet de la paix séparée, qui avait été proposée «à un allié» et qui n'avait pas été accueillie. Les journaux officieux allemands n'ont pas démenti la nouvelle du «Vorwaerts». Aujourd'hui la «Lumina» donne d'après de «Ruskoje Slowo» du 3/16 octobre une interview de Mr. de St. Aulaire accordée à Odessa : «Le danger d'une paix séparée de la Roumanie avec les puissances centrales a complètement disparu». A joindre les déclarations furibondes de Take Ionescu, reproduites, l'autre jour, révolté à l'idée qu'on pouvait prononcer le mot de paix.

Tous ces indices sont à recueillir. Berlin probablement voit plus facilement les choses comme je les comprends, que de la façon dont Carp les entend.

— Beldiman a venit eri să mă vadă. Dânsul voia să înceapă cu Radu Rosetti o publicare de documente, pentru a prepara dosarul Brătianu. I-a scăpat o frază : «Carp ! dar Carp nu vede decât un lucru : Carp-Mackensen și Mackensen-Carp !» O notă bună : nu părește pe Stere.

— *Gebattel* îmi face propuneri pentru o serbare și o vânzare care s'ar face în comun pentru toate societățile Crucei-Roșii. Am rezervat răspunsul până voi consulta câteva doamne, fără participarea cărora nu e nimic de făcut.

9 Noembre. — Știrile de azi sunt senzaționale. Alianții au împins pe Italiieni până la Livenza, la jumătatea drumului dela Tagliamento la Piave, și au curățit centrele de rezistență, care în munți, în spatele frontului austro-german, se apărau încă. Rezultat ; 17.000 prizonieri noi, un general și 80 tunuri. Cifra totală : 250.000 oameni și 2300 tunuri. Pedepsă dreaptă a politiceii care a făcut să cază orice frâu moral și pentru oamenii noștri politici !..

Guvernul Kerenski e la pământ și maximaliștii au

Beldimano est venu hier me voir. Il veut commencer avec Radu Rosetti une publication de documents pour préparer le dossier de Bratiano. Il lui a échappé une phrase : «Carp ! mais Carp ne voit qu'une chose : Carp-Mackensen et Mackensen-Carp !». Bonne note : il ne lâche pas Stere.

Gebattel me fait des ouvertures pour une fête et une vente qui auraient lieu en commun pour toutes les Croix Rouges ; je réserve la réponse jusqu'à ce que j'ai consulté quelques Dames, sans la participation desquelles il n'y a rien à faire.

9 novembre. — Les nouvelles de ce matin sont sensationnelles. Les alliés ont poussé les Italiens jusqu'à la Livenza, à mi-chemin du Tagliamento à la Piave, et on nettoie les centres de résistance qui, dans les montagnes, en arrière du front austro-allemand, se défendaient encore : le ce chef 17.000 nouveaux prisonniers, un général, 80 canons.

Le chiffre total des captures : 250.000 hommes et 2300 canons. Juste châtiment de la politique qui a fait tomber tout frein morale pour nos hommes politiques aussi.

Le gouvernement Kerensky est par terre et les maxi-

pus mâna pe putere. Program : pace imediată și democratică ; împărțirea pământurilor la țărani. Afară de o contra-revoluție, greu de admis acum, cauza păcii a făcut un pas imens. Având în vedere repercursiunea ce aceste știri ar putea să aibă asupra afacerilor române. Berlinul ar trebui să sondeze acum România oficială.

— Brănișteanu : O telegramă dela Korrespondenz-Bureau, deci oficială, dar care nu s'a reprodus pentrucă lipsește confirmarea germană, anunță că la Berlin s'a rezolvat chestiunea poloneză. Galiția va fi unită cu Polonia, care obține de asemenea câteva măriri de teritoriu în Lituania. Libertatea navigațiunei pe Vistula. O flotilă. Regatul va avea ca suveran pe Impăratul Austriei ; deci. o a doua uniune personală. (Așa dar România va fi abandonată în sfera politicei germane).

— *Martha Bibescu* a scris lui G. Stirbey. Dânsa menționează de o scrisoare primită dela Nadège Stirbey în care se vorbește despre tot felul de privațiuni ce trebuie să-și impună toți. E o nouă confirmare a foamei ce bântuie în Moldova. St. Aulaire a spus în inter-

malistes se sont emparés du pouvoir. Programme : paix immédiate et démocratique ; partage des terres aux paysans. Sauf contre-révolution, difficile à admettre quant à présent, la cause de la paix a fait un pas immense.

Avec la répercussion que ces nouvelles doivent avoir sur les affaires roumaines, c'est maintenant que Berlin devrait tâter la Roumanie officielle.

Branisteanu: Un télégramme du «Kor. Bureau», donc officiel, mais qu'on n'a pas reproduit parcequ'il manque la confirmation allemande, annonce qu'à Berlin on a résolu la question polonaise. La Galicie sera réunie à la Pologne, qui obtient aussi quelques augmentations en Lithuanie. Liberté de la navigation sur la Vistule. Une flotille. Le Royaume aura pour Souverain l'Empereur d'Autriche : seconde union personnelle. (Donc la Roumanie sera abandonnée à la sphère politique allemande).

Marthe Bibesco a écrit à Georges Stirbey. Elle fait mention d'une lettre de Nadège Stirbey, qui parle des privations de toutes sortes qu'il faut s'imposer. C'est une nouvelle confirmation de la disette qui sévit en Moldavie. St. Aulaire

view-ul menționat eri, că, dacă într'o lună (vorbea în Octombrie) nu se va regula chestiunea transporturilor pentru Moldova, țara aceasta va fi amenințată de foame. Martha mai istorisește că Brancovan, retras la Evian din Decembrie, a declarat că a votat legile lui Brătianu pentru că «cum lucrurile merg rău, el știe bine că va veni un alt guvern care nu le va aplica». Atavismul, nu mai el singur, nu e suficient pentru a explica acest bizantinism. Iată oamenii cari au pornit acest război!

10 Noembrie. — Centralii au trecut pe tot frontul Livenza și e puțin probabil ca Italienii să poată rezista pe Piave.

Se vorbește cu discrețiune despre încheierea unui armistițiu pe frontul rus. Poate că e vorba de concluzia precipitată ce se trage din confirmarea căderii lui Kerenski și din reușita loviturii maximaliștilor. Lenin conduce toată acțiunea.

Telegrama asupra *Poloniei* nu e încă confirmată. «Pester Lloyd» din 8 conține o telegramă din Viena care este aproape reproducerea textuală a știrii de eri. — De altfel, acelaș jurnal înregistrează o depeșă din Ber-

disait dans son interview mentionnée hier, que si dans un mois (il parlait en octobre) on ne réglait pas la question des transports pour la Moldavie, ce pays était menacé de la faim.

Marthe raconte que Brancovan — retiré à Evian depuis décembre — a déclaré qu'il a voté les lois de Bratiano parce que «comme les choses vont mal, il sait bien qu'il viendra un autre gouvernement qui ne les appliquera pas». L'atavisme à lui seul ne suffit pas pour expliquer ce byzantinisme. Voilà les gens qui nous ont valu cette guerre.

10 novembre. — Les Centraux ont sur tout le front franchi la Livenza et il est peu probable que les Italiens puissent tenir sur la Piave.

On parle discrètement de la conclusion d'un armistice sur le front russe. C'est peut-être la conclusion précipitée qu'on tire de la confirmation de la chute de Kerensky et de la réussite du coup des maximalistes. C'est Lenin qui est au pinacle.

La dépêche sur la Pologne n'est toujours pas confirmée. Le «Pester Lloyd» du 8 novembre contient un télégramme de Wien, qui est à peu près la reproduction textuelle de la nouvelle donnée hier. D'ailleurs, le même journal contient

lin anunțând că «converbirile pentru soluțiunea poloneză continuă și că tot ce au publicat ziarele nu se rezema decât pe simple combinațiuni». Să fie oare Berlinul care n'a voit să i-se forțeze mâna ? Convorbirile «continuă», însă în ziua de 7 Czernin a părăsit Berlinul. După jurnalele austriace, în Parlament începea discuțiunea acestei chestiuni și, după spusele lui «Pester Lloyd», Ucrainenii declaraseră deja că, prin toate mijloacele ei vor combate alipirea la Polonia a unor teritorii lituaniene. E adevărat că știrea sosită eri nu încântă câtuși de puțin pe Unguri.

— Konradsheim, pe care l-am văzut azi dimineață, îmi spune că el crede că Germanii își rezervă de asemenea crearea unui stat Curlandez—Estonian în uniune personală cu Impăratul Germaniei. Se înțelege că indiscrețiunile sunt primejdioase la această oră.

— Am aflat dela d-rul *Rămureanu* că la Mizil s'a instalat, într'o cazarmă, un fel de Saint-Lazare pentru femeile adunate din orașele aparținând armatei a IX-a. Sunt femei fără nici o vină, cari sunt reținute aci și

une dépêche de Berlin annonçant que «les pourparlers pour la solution polonaise continnent et que ce que les journanx ont publié répose sur de simples combinaisons». (Est-ce Berlin qui n'a pas voulu se laisser forcer la main?) Les pourparlers «continnent», mais le 7 novembre au soir Czernin a quitté Berlin. D'après les journanx antrichiens, au Parlement on prenait déjà position sur la question, et au dire du «Pester Lloyd» les Ukrainiens avaient déjà déclaré que par tous les moyens ils combattraient le rattachement à la Pologne de certains territoires lythnaniens. Il est vrai que la nouvelle venne hier n'enchant pas les Hongrois. Konradsheim, que j'ai vu ce matin, me dit «qu'il croit» que les Allemands se réservent aussi la création d'un Etat Conrlandais-Esthonien avec union personnelle avec l'Empereur d'Allemagne. On comprend que les indiscretions soient dangereuses à cette heure-ci encore.

J'avais appris par Dr. Ramnreann qu'à Mizil on avait installé, dans une caserne, une espèce de St. Lazare pour les femmes ramassées des villes de la 9-e armée. Il y a des femmes innocentes qui y sont retenues et qu'on fait

cari sunt trimise să lucreze la câmp pe moșia d-nei Hariton. Administratorul meu Iliescu a văzut pe aceste nenorocite, slabe, în zdrențe, inspirând milă. Am reclamat generalului medic von *Schumborg*. El a făcut o anchetă și, foarte politicoș, mi-a răspuns că într'adevăr sunt acolo femei sănătoase, reținute până când familiile lor vin să le reclame, — însă nu se poate circula nici corespunde în teritoriul armatei a IX-a; că nu se plătește decât 30 de bani munca acestor nenorocite; că tot ce câștigă, e pus deoparte, pentru a le servi la eșire (?); că n'au ce pune pe dânsule și e rugată Crucea-Roșie a le veni în ajutor. N'ăși fi crezut niciodată că e cu puțință un astfel de lucru !. Adaog că Rămureanu mi-a spus că, în timpul raziilor, s'au luat și femei cari nu erau de loc prostituate. (v. 15 Noembre).

— Depeșile de seară anunță că Aziago este reluat și că prin urmare latura extremă a liniilor austro-germane avansează de asemenea. Italienii nu vor putea prin urmare ține linia Piave. Pe câmpul acesta de luptă, la Viego, Austriacii au luat încă 10.000 prizonieri și 94 tunuri.

travailler aux champs sur la propriété de M-me Hariton. Mon administrateur a vu ces malheureuses maigres et peu vêtues, à faire pitié. J'ai réclamé auprès du General-Arzt von Schumborg. Il a fait une enquête et très aimablement il m'écrit que réellement il y a des femmes saines qu'on retient jusqu'à ce que leurs familles les réclament, — or, on ne peut circuler ni correspondre dans le territoire de la 9-e armée—; qu'on ne paie que 30 cts. le travail de ces malheureuses; que le tout est mis de côté pour leur servir de pécule à la sortie (?); — que ces femmes n'ont plus rien à se mettre sur le corps... et l'on prie la Croix Rouge de leur venir en aide. Je n'aurais jamais cru possible une chose pareille. J'ajoute que Rămureanu m'a dit que dans les rafles on avait parfaitement pris aussi des femmes qui n'ont rien à voir avec la prostitution.

Les dépêches du soir annoncent qu'Aziago est repris et que par conséquent la pointe extrême des lignes austro-allemandes avance aussi. Les Italiens ne pourront par conséquent pas tenir la ligne de la Piave. Sur ce champ de bataille, à Viego, les Autrichiens ont pris de nouveau 10.000 hommes et 94 canons.

11 Noembre. — Succesul trupelor mareşalului Konrad la Şapte Comune şi luarea punctului Aziago n'au fost obţinute decât după un interval de zece zile de grele lupte. Faptul acesta probează cât de mare e pericolul pentru armata italiană din partea aceasta.

Retragerea lui Helfferich este în fine confirmată şi, după cum s'a anunţat, succesorul este deputatul Payer. Un alt deputat dr. Friedberg e ales vice-preşedinte al ministerului prusian. Partidele salută marele eveniment şi Erzberger declară că Imperiul are cel mai tare guvern dintre toate ţările în război, pentru că se sprijină pe 4/5 din membrii Reichstagului. Progresişti şi socialiştii au făcut, ca şi naţionali-liberali, declaraţiuni favorabile. Impăratul a dovedit că este, în toată această criză, un foarte subţire om politic.

12 Noembre. — D-nul Roselius, consul general la Sofia. Merge la Berlin. Nu înţelege nimic despre politica care se urmează la Bucureşti : «Cum ? Vă ştie în Bucureşti şi nu vă întrebuiţează pentru a face pace ?». Eri a văzut pe Carp şi din ce în ce mai mult el nu-l în-

11 novembre. — Le succès des troupes du maréchal Konrad au Sept-Communes et la prise d'Aziago n'ont été obtenus qu'au bout de dix jours de durs combats. Ce qui prouve combien grand est pour l'armée italienne le danger qui vient de ce côté-là.

La retraite de Helfferich est enfin confirmée et, comme, on l'avait annoncé, c'est le député von Payer qui lui succède. Un autre député, Dr. Friedberg, devient vice-président du ministère prussien. Les partis saluent le grand événement et Erzberger déclare que l'Empire a le plus fort gouvernement de tous les pays en guerre, parce qu'il s'appuie sur les 4/5 des voix du Reichstag. Les progressistes et les socialistes ont fait, ainsi que les nationaux-libéraux, des déclarations très favorables. L'Empereur s'est montré un très fin politique dans toute cette crise.

12 novembre. — Mr. Roselius, consul général de Bulgarie à Sofia, se rend à Berlin. Ne comprend rien à la politique qu'on suit à Bucarest. «Comment, on vous a à Bucarest et on ne vous emploie pas pour faire la paix ?» Il a vu hier Carp et de plus en plus il ne le comprend pas. Quand

telege. Când toată lumea se democratizează, singur d. Carp mai predică regimul forței...

D-nul de Bussche n'a făcut decât greșeli și dacă în Februarie ar fi voit să răstoarne pe Brătianu, dânsul ar fi putut și n'ați mai fi început războiul.. Nu trebuie, sub niciun cuvânt, să alungați dinastia, iar pacea trebuie căutată cu dânsa : trebuie să se accepte unul din fiii Regelui pentru a se continua tradiția pe care dânsul o vede pretutindeni în România. Chestiunea Dobrogei e foarte grea: Bulgarii o doresc, însă nu trebuie slăbită mult România, căci *Germania va avea nevoie de o contra-greutate față de Austria.*

Restul conversațiunii destul de confuz : poate într'oză zi s'ar putea concepe un imperiu Nord-German; un imperiu centru-austriac sau mai bine slav și un imperiu la Sud : n'a îndrăsnit să spună cu Țarul Ferdinand, dar vorba i-a stat pe buze. Roselius, venind din Bulgaria. faptul acesta arată că Țarul Ferdinand continuă să viseze iar o coroană imperială ca și în 1913.

— Am căutat să văd pe *Ledebur*, care, trebuind să plece mâine la vânătoare, nu prea are mult timp. Pus

tout le monde se démocratise, seul Mr. Carp prône encore le régime de la force. — Mr. Bussche n'a fait que des fautes et si en février il avait voulu faire tomber Bratiano, il le pouvait et vous n'auriez pas eu la guerre. On ne doit à aucun prix chasser la dynastie et la paix doit être cherchée avec elle: on doit accepter un fils du Roi pour continuer la tradition qu'il voit partout en Roumanie. La question de la Dobrogea très difficile: les Bulgares la souhaitent, mais il ne faut pas trop affaiblir la Roumanie, car l'Allemagne aura besoin d'un contre-poids vis-à-vis de l'Autriche. Le reste de la conversation assez confus: peut être un jour y aurait-il à concevoir un empire du Nord-Allemand; un empire du centre — autrichien ou plutôt slave — et un empire du Sud: il n'a pas osé dire avec le Tzar Ferdinand, mais il l'a eu sur les lèvres. Ceci venant de Bulgarie, indique que le Tzar Ferdinand continue de rêver d'une couronne impériale comme en 1913.

Cherché à voir Ledebur qui, devant partir demain pour la chasse, n'a pas trop de temps devant lui. Mis au courant

în curent de George Stirbey, care mi l-a adus, el se în-sărcinează «ca prieten al lui Czernin și fără a implica o acțiune pentru care n'are nici o calitate», să-i transmită următoarele: Cred pacea cu România oficială posibilă; în orice caz, trebuie o încercare; tratativele însă pe front, nu la Iași unde Regele n'ar fi liber. Să se accepte continuarea dinastiei cel puțin cu Nicolae sub regența unui membru din familie, fixând la 21 ani majoritatea suveranului. Ledebur îmi spune că e în totul de acord cu mine. Restul îl va privi pe Czernin. — Mă întrebă dacă n'ași fi dispus să merg la Viena ? Da, îi răspund, dacă cei de acolo vor să se întrețină cu mine, dar ar trebui să pot merge și la Berlin. Dânsul crede de asemenea că una fără alta nu merge.

— Știrile din Italia continuă a fi foarte rele pentru Italieni. Ei luptă cu disperare la sud de Aziago, probabil pentru a permite retragerea din sectorul Șapte-Comune — Piave. S'a mai luat încă 10.000 prizonieri și un general la Longarone, la nord de Bellune, iar forțele cari au trecut Piave se apropie acum de Feltre.

13 Noembre. — *Horstmann*, înaintat consilier de le-

par Georges Stirbey qui me l'amène, il se charge «à titre d'ami de Czernin et sans impliquer une action pour laquelle il n'a aucune qualité» de lui transmettre la commission suivante; je crois la paix avec la Roumanie officielle possible; dans tous les cas il faut la tenter; mais traiter sur le front, pas à Iassy où le Roi ne serait pas libre. Accepter la continuation de la dynastie au moins avec Nicolas, sous la régence d'un membre de la famille, en poussant à 21 ans la majorité du Souverain. Ledebur me dit néanmoins qu'il est en tout d'accord avec moi. Le reste sera l'affaire de Czernin. Il me demande si je n'accepterais pas de me rendre à Wieu. «Oui, je réponds, si on veut causer, mais il faudrait que je puisse aller aussi à Berlin». Il croit aussi que l'un ne va pas sans l'autre.

Les nouvelles d'Italie continuent à être très mauvaises pour les Italiens. Ils luttent désespérément sous Aziago, probablement pour permettre la retraite du secteur Sept Communes-Piave. On leur a encore pris 10.000 hommes et un général à Langarone, au-dessus de Bellune, et les forces qui ont franchi la Piave se rapprochent déjà de Feltre.

13 novembre. — *Horstmann*, premier conseiller de léga-

gațiune și șef al direcțiunii politice, dejunează cu Bellow la mine. Dânsul îmi spune că nu s'a publicat propunerile de armistițiu făcute de Bolșevicii cari dețin puterea actualmente la Petrograd, pentru că, în plin succes italian și chiar pe frontul francez, nu se poate primi un armistițiu de trei luni pe toate fronturile. Nu crede că Franța și Englitera ar manifesta de asemenea vre-o grabă. Dar, adăogă Horstmann, se va ajunge la un armistițiu separat cu Rusia. Care va fi atunci soarta României ?

Profit pentru a-i spune opiniunea mea întreagă asupra păcii separate, posibilă cu România oficială, însă fără să se extirpeze toată dinastia. Horstmann cere să-i explic modalitatea : un guvern de generali înlocuind, în vederea armistițiului, guvernul civil până la constituirea acestuia din urmă. Toată combinațiunea surâde, afară de un punct : Regele, — Nicolae în cazul de față — devenind major peste 7 ani. Horstmann mai vorbește și de necesitatea de a avea Basarabia. Profit de știrea despre sosirea Țarului Ferdinand pe frontul ita-

tion et chef de la «Politische Abteilung», déjeuner avec Bellow, comme les autres mardis, chez moi. Il me dit qu'on n'a pas publié les propositions d'armistice faites par les Bolcheviki qui détiennent le pouvoir actuellement à Petrograd, parce que en plein succès italien et même sur le front français, on ne peut accepter un armistice de trois mois sur tous les fronts. Il ne croit pas que la France et l'Angleterre puissent non plus montrer de l'empressement. Mais, ajoute Horstmann, on arrivera à un armistice séparé avec la Russie. Quel sera alors le sort de la Roumanie? J'en profite pour lui conter toute mon opinion sur la paix séparée possible avec la Roumanie officielle, pourvu qu'on n'en veuille extirper toute la Dynastie. Horstmann se fait expliquer le mécanisme à proposer: le gouvernement de généraux remplaçant, en vue de l'armistice, le gouvernement civil jusqu'à la constitution du gouvernement civil. Toute la combinaison sourit, sauf en ce point: le Roi, Nicolas dans l'espèce, devenant dans 7 ans majeur. Horstmann venait encore de parler de la nécessité d'avoir la Bessarabie. Je profite de ce qu'on annonce l'arrivée du Tzar Ferdinand sur le front italien pour lui dire: «Je

lian, pentru a-i spune : «Nu-mi place această întrevedere a trei suverani în Italia. Bulgarii n'au trupe acolo; de sigur că se va vorbi tot de biata noastră Dobrogea». — Horstmann îmi răspunde : «Dar ceceace poate rosti Împăratul, nu va putea lega diplomația noastră».

Bellow nu intră în vorbă decât ca să declare că candidatura Prințului Frederic-Wilhelm, scumpă lui Carp, e rea.

14 Noembrie. — Vremea frumoasă continuă. După o ploaie bună și caldă în timpul nopții, cerul ne surâde din nou și temperatura este plăcută. Ce țară ! Iată refrenul streinilor pe cari îi întâlnești.

— *Beldiman*. Vorbim de Dobrogea. El a remis lui Kühlmann un memoriu, înainte de plecarea lui la Constantinopole. Însă cel mai bun aliat al nostru este Turcia, care nu voește să auză vorbindu-se de Constanța în mâinile Bulgarilor. Nizamy-Pașa, pe care Beldiman îl vede adeseori, i-a dat asigurări formale.

15 Noembrie. — O scrisoare complimentară a *prof. dr. General von Schumborg* rectifică prima sa comuni-

n'aime pas beaucoup cette entrevue des trois Souverains en Italie; les Bulgares n'y ont pas de troupes; c'est donc encore de notre pauvre Dobrogea qu'on parlera!». Horstmann me répond : «Mais ce que peut dire l'Empereur, ce n'est pas cela qui liera notre diplomatie».

Bellow n'est intervenu dans la conversation que pour déclarer que la candidature du Prince Frédéric-Guillaume, chère à Carp, était mauvaise.

14 novembre. — Le beaux temps doux continue. Après une nuit de bonne pluie d'été, le ciel est de nouveau radieux et la température infiniment douce. Quel pays ! Voilà le refrain des étrangers qu'on voit.

Beldimano. Nous parlons de la Dobrogea. Il avait remis à Kühlmann un mémoire avant son départ pour Constantinople. Mais notre meilleur allié est la Turquie, qui ne veut pas entendre parler de Constantza aux mains des Bulgares. Nizamy-Pascha, que Beldiman voit souvent, lui a donné des assurances formelles.

15 novembre. — Une lettre complémentaire du *prof. General-Arzt von Schumborg* rectifie sa première communi-

care: cei 30 bani, alocați femeilor pe o zi de lucru, n'au fost strânși pentru a le constitui un mic fond de rezervă, ci au servit a ameliora (?) masa lor zilnică, însă de acum înainte li se va bonifica 2/3 din salariul lor. Scrisoarea recunoaște că au fost închise femei sănătoase, cari sunt și acum reținute. Ni se cere să încurajăm — cum ? — familiile să reclame femeile cărora li se poate asigura o existență cinstită și să dăm acestor nenorocite îmbrăcăminte!... (v. 10 Nov.).

— Facultatea de medicină, tip V. Arion, s'a înjghebat; ea trebuie să înceapă a funcționa la 3 Dec. Dar, pentru a face loc lui Zalplachta, bătașul liberal, care e amnestrat de când s'a cufundat în Iordanul dela «Moldova», și tânărului Șuțu, s'a imaginat următoarele (textual) : 1. profesorului de psihiatrie A. Obregia și lui Măldărescu, le este interzisă reluarea activității didactice : 2. dr. Zalplachta, doctor primar provizoriu la Institutul Mărcuța (serviciu creat pentru el din ordinul lui Carp) și dr. Șuțu sunt «numiți în comun» la catedra de clinica boalelor de nervi și electroterapie. Urlățeanu și Chiriac, doi liberali pe cari nici un titlu nu-i recomandă.

tion : les 30 bani alloués aux femmes par journée de travail n'ont pas été accumulés pour leur constituer un pécule, mais ont servi à améliorer (?) leur ordinaire; mais, dorénavant, on leur bonifiera les 2/3 de leur salaire. La lettre reconnaît qu'on a enfermé des femmes bien portantes qu'on retient encore. On nous demande d'encourager — comment ? — les familles à réclamer les femmes, dont on peut assurer une existence honnête et nous prie de vêtir rapidement ces malheureuses ! (v. 10 nov.).

La faculté de médecine, type Virgil Arion, est constituée: elle doit commencer à fonctionner le 3 décembre. Mais pour caser Zalplachta, le «bătaș» libéral, qui est amnestré depuis qu'il s'est plongé dans le Jourdain de la «Moldova», et le jeune Soutzo, on a imaginé : 1) (textuel) Profesorului de psihiatrie A. Obregia și lui Măldărescu le este interzisă reluarea activității didactice; 2) Dr. Zalplachta, doctor primar provizoriu la Inst. Mărcuța (serviciu creat pentru el din ordinul lui Carp) și Dr. Sutzu sunt numiți în comun la catedra de clinica boalelor de nervi și electroterapie. Urlățeanu (?) et Chiriac — deux libéraux qu'aucun titre ne

sunt numiți profesori. Restul la fel. Și toată această fantasmagorie a fost înmănată spre semnare bunului general Koch, al cărui nume te miră în această împrejurare.

— Nenișescu a plecat Sâmbătă, 10 Noembrie, la Berlin. A luat cu dânsul pe prietenul și secretarul său Maltezeanu. Beldiman, care e la curent, îmi spunea că nu e sigur că va fi primit la Cartierul General. Prietenii lui răspândesc șovrul că el se duce la Berlin pentru «a scăpa Dobrogea». Fapt sigur : duce cu el statisticele (Beldiman). Dușmanii lui afirmă că s'a dus să-și asigure ratificarea numeroaselor Consilii de administrațiune în care e cooptat. Krupenski îmi spune că Petersen dela Banca Generală era plictisit și neliniștit de această călătorie misterioasă.

16 Noembrie. — Budișteanu dela Craiova îmi povestește că în provincie, și mai cu seamă la Craiova, știrea falsă despre armistițiul cu Rusia (propunerea maximaliștilor) a stârnit o emoție enormă: s'a prânzit în comun, s'a hăut, s'a cântat, s'a manifestat cu muzici până la 3

recommandait, sont nommés professeurs ; — le reste à l'avenant. Et l'on fait signer toute cette fantasmagorie au bon général Koch, dont le nom étonne en pareille occurrence.

Nenitescu est parti samedi, le 10 novembre, pour Berlin. Il a emmené son ami et secrétaire général Maltezeanu. Beldimano, au couraut, me disait qu'il n'était pas sûr qu'on le reçut au Quartier Général; ses amis répandent le bruit qu'il s'y rend pour «sauver la Dobrogea»; fait certain, il emporte des statistiques (Beldim.). Ses ennemis affirment qu'il est allé s'assurer la ratification de nombreux conseils d'administration dans lesquels il s'est fait coopter. Krupensky me dit que Petersen de la Banque Générale était ennuyé et inquiet de ce voyage mystérieux.

16 novembre. — Mr. Budisteanu de Craiova me raconte qu'en province, à Craiova surtout, la fausse nouvelle de l'armistice avec la Russie (proposition des Maximalistes) avait suscité une émotion énorme; on a dîné en commun, bu, chanté, manifesté avec les musiques jusqu'à 3 h. du matin.

ore dim. Șeful poliției însărcinase pe fiul lui Budișteanu să meargă să deștepte pe părinții săi spre a le anunța noutatea aceasta. Se vede că lumea a răbdat destul, încât nu se mai poate stăpâni. Și cu toate astea, oamenii noștri vor urma să se bată fără răgaz.

— Confirmarea unui fapt de care n'aveam decât o simplă bănuială : în lagărul *Carp*, Mirbach era urât; acum e rândul lui Horstmann. «Niște nedestoinici, cari n'aduc decât confuziune; niște răuvoitori, cari urăsc țara». Propriile cuvinte ale lui *Carp*. Urmarea pornirii lui obicinuite : «Cuvântul îl au militarii ; ei trebuie să hotărască, nu miniștrii cari încurecă toate, cu preocupările lor de partide politice!». Teză pe care mi-a dezvoltat-o, când m'am dus să-l văd la Călinești.

— *Beldiman*, descurajat, îmi spune că va pleca peste 15 zile și că se va ocupa cu publicațiile la cari lucrează. Imi mai vorbește de o convocare ce ar voi să facă la Fundația Carol pentru o schimbare de vederi..

El crede că va putea astfel reacționa contra unor idei greșite, de felul următor și pe cari le aude mereu

Le chef de police avait chargé le fils Budisteanu d'aller réveiller ses parents pour leur annoncer la bonne nouvelle. Faut-il qu'on en ait assez pour qu'on se soit ainsi emballé ! Et pourtant nos hommes continueront à se battre sans sourciller..

Confirmation d'un fait dont je n'avais que le soupçon. On détestait Mirbach et on déteste Horstmann dans le camp *Carp*. «Des brouillons qui n'amènent que dans la confusion, des malveillants qui détestent le pays». Propres paroles de *Carp* prononcées devant *Zoe Soutzo*. C'est la continuation de son parti pris : la parole est aux militaires, c'est à eux de décider, non aux ministres qui embrouillent tout avec leurs préoccupations de partis politiques ! Thèse qu'il m'a développée quand j'ai été le voir à Calinesti.

Beldimano découragé ; il parle de repartir dans une quinzaine de jours et de se livrer aux publications qu'il médite. Il m'a parlé d'une convocation qu'il voudrait faire à la salle de la Fondatiou Carol pour échange de vues.. Il compte bien aussi réagir contre des partis-pris du genre suivant et

repetându-se : «Marghiloman, austriac ; Beldiman, prusac, etc.».

— La *D-na Lydia Filipescu* aflu — o știre secretă — că arhiepiscopul Netzhammer, care ne e așa de binevoitor, e greu bolnav și că se și discută succesiunea sa. Vladimir Ghica e la Roma, unde se sbuciumă mult. Acreditat acolo de Regele Ferdinand ? Mai este și un episcop din Transilvania (?) care se agită în vederea succesiunii. Prashma a plecat din nou la Berlin ; totdeauna bine cu Curtea ; pe lângă aceasta, deși nu poate suferi pe col. Hentsch, în ultimul timp i-a făcut avansuri, ceea ce dovedește că colonelul se bucură de toată favoarea la Curte. Și, din partea aceasta, d-na F. a aflat că eu n'ași fi prietenul Germanilor și că lucrările au ajuns la punctul «unde trebuie să se pronunțe» (fiind vorba de mine). Nu s'ar crede niciodată că intriga ar putea juca un rol așa de mare în sferile acestea militare. Aceasta provine, îmi spune d-na F., dela nemăsurata neîncredere a Germanului.

17 Noembre. — In zilele din urmă, din nou vine lumea să-mi ceară protecțiune : se prepară liste noi de

qu'il n'entend que trop souvent répéter : «Marghiloman, austriac ; Beldimano, prusiac.. etc.».

Chez M-me Lydia Philipescu j'apprends — nouvelle très secrète — que l'Archevêque Netzhammer, qui nous est si favorable, est mortellement atteint et qu'on s'occupe déjà de sa succession. Wladimir Ghica est à Rome, où il se demène beaucoup : est-ce le Roi Ferdinand qui l'a accredité ? Il y a aussi un évêque transylvain (?) qui s'agite en vue de la succession. Prashma est reparti pour Berlin, toujours bien en Cour ; malgré cela et quoiqu'il ne puisse sentir le col. Hentsch, il lui a fait dans ces derniers temps des avances, ce qui indique que le colonel est très en faveur. C'est de ce côté qu'est venu aussi aux oreilles de M-me Philipescu que je n'étais pas l'ami des Allemands et qu'on est au point «où il faut montrer ses couleurs». On ne croirait jamais que l'intrigue pût jouer un si grand rôle dans ces sphères militaires. Ça vient, me dit M-me Philipescu, de l'incoercible méfiance de l'Allemand.

17 novembre. — Tous ces jours derniers on est venu demander protection : on prépare de nouvelles listes d'arres-

arestări. Obreja se crede unul din cei dintâi înscriși; ex-senatorul Cornea dela Severin a primit o înștiințare serioasă; Budișteanu dela Craiova se plângea că mai mulți Români figurează în comitetul care dă informațiuni în acel oraș.—Nu credeam că din nou vor începe aceste procedee neîndemânaticice!—Cu toate astea, Ielkmann, reîntors dela Troian, a confirmat lui Kiriacescu aceste planuri supărătoare. El va încerca să convingă autoritățile superioare pentru a reveni asupra lor. Se pare că cei 70 km. de drum între Plevna și Troian au fost un calvar pentru nenorociții deportați cu concursul autorităților noastre superioare.

— În Italia se înaintează încet, dar sigur. Ocuparea punctului Cismon (sud-v. de Feltre) se pare că a închis drumul pentru restul trupelor italiene de pe frontiera Nord. Alte trupe, se zice, operează «în lagunele» (sic) Veneției.

18 Noembre. — Dela Tzigara aflu că se *ia infanteria de pe frontul român* și se înlocuește cu cavalerie. Oare Italia reclamă aceste mișcări? De altă parte, se certifică că un corp de armată rus a părăsit frontul român și s'a retras în Rusia.

tation. Obreja se croit un des premiers inscrits; l'ex-sénateur Cornea de Severin avait reçu un avis sérieux; M-me Budișteanu de Craiova se plaignait que des Roumains figurassent dans le Comité qui, à Craiova, donne des renseignements. Je ne croyais pas qu'on voulut recommencer ces maladresses. Or, Ielkmann, retour de Troian, a confirmé à Kiriacescu ces fâcheux projets. Il va essayer d'en dissuader les autorités supérieures. Il paraît que les 70 km. de route entre Plevna et Troian ont été un calvaire pour les malheureux qu'on a déporté avec le concours de notre administration supérieure.

En Italie on progresse lentement, comme de juste, mais sûrement. La prise de Cismon (Sud-Ouest de Feltre) semble avoir fermé la bouche pour tout ce que peut être resté de troupes italiennes sur la frontière Nord. Des troupes opèrent déjà dans «les lagunes» (sic) de Venise.

18 novembre. — Par Tzigara: on enlève de l'infanterie du front roumain et on remplace par de la cavalerie. Est-ce l'Italie qui exige ces mouvements? D'autre part on certifie qu'un corps d'armée russe a abandonné le front roumain et s'est retiré en Russie.

Lupu Kostake confirmă că se vorbește de alte noi arestări de ostateci: i s'a spus 300. Inșă, ceea ce Lupu nu spune: care sunt sforțările pe care le fac Carp și dânsul pentru a împiedeca aceste măsuri, luate ca răspuns la acțiunile rele ale lui Brătianu ?

19 Noembre. — Pe frontul italian, nimic mai de seamă decât că în munți, între Piave și Brenta, o rezistență puternică; în Rusia misterul continuă; se pare totuși că maximaliștii au triumfat la Petrograd contra lui Kerenski și a celor războinici.

— *Zoldeste*, un tip curios care se vâra peste tot și se laudă că e în corespondență cu Ludendorf, mi-a spus cu toate astea două lucruri care mi-au atras atenția: spionagiul e teribil și doamne din societate pot, dintr'o zi în alta, să fie arestate și că — în cercul său se spune—: «d. Marghiloman le acoperă». (Trebuie să fie vorba tot de aceleași cancanuri asupra Crucii-Roșii). România se va transforma cu totul «după zece ani de ocupație germană». Acest leit-motiv, scump lui Carp, se potrivește cu unele cuvinte ale lui Horstmann—și cred că

Lupu Kostake confirme qu'on cherche à faire de nouvelles arrestations d'otages, — 300 lui a-t-on dit. Mais ce que Lupu n'a pas dit: quels sont les efforts que fait Carp et lui pour empêcher cette retorsion impolitique des mauvaises actions de Bratiano ?

19 novembre. — Rien de saillant: sur le front italien on se heurte à une résistance opiniâtre dans les montagnes entre la Piave et la Brenta; en Russie le mystère plane toujours; il semble pourtant que les Maximalistes ont triomphé à Petersbourg de Kerensky et des guerriers.

Mr. Zoldeste, le type curieux qui se fourre partout et qui aujourd'hui s'est donné les gants de se dire en correspondance avec Ludendorf, m'a dit pourtant deux choses sur lesquelles j'ai tiqué: L'espionnage est terrible et des dames très haut placées peuvent être d'un jour à l'autre pincées et, dit-on dans les cercles de ce Monsieur: «Mr. Marghiloman les couvre». (Ce doit être encore les mêmes potins sur la Croix Rouge). — La Roumanie changera du tout au tout après «dix ans d'occupation allemande». Ce leit-motiv, cher à Carp, cadre avec certains propos de Horstmann, et je crois

cercurile germane se gândesc serios la lucrul acesta. Tot de la el: în cercurile germane se crede că eu «am un pact cu familia regală și că m'am angajat să salvez dinastia».

— *Generalul Sentler* îmi trimite o scrisoare și, ca semn de amintire, un album luxos apărut de curând: «Oesterreich-Ungarns Wehrmacht im Weltkriege».

20 Noembrie. — Dela Brănișteanu aflu că acum două zile a sosit o telegramă din Berlin, că Brătianu acceptă darea înapoi a internațiilor la frontieră. Depeșa a văzut-o la Ielkmann. Primul semn de capitulare al guvernului. Este vorba să se libereze oamenii sub 17 și peste 45 ani, femeile, toți medicii și toți preoții. Toată chestiunea se reduce acum la fixarea unei date; în telegramă, acest punct e lăsat în suspensiune.

— *Beldiman* a dat un memoriu cancelarului și lui Czernin la 29 Ian. 1917. Notez un pasaj: In Oct. 1914, Beldiman a vestit pe Brătianu de intrarea Turciei în război. Brătianu a răspuns că nu dă nici o importanță lucrului pentru că, după propriile lui informații, Turcia este sleită ca putere militară și el se așteaptă la o revoluțiune în Constantinople. Constat că, nici după evacuarea lui Galipoli, Brătianu nu a învățat să se ferească de «informațiunile lui proprii»!

— Se împarte în public un *manuscris poligrafiat*, apel către muncitori în care se slăvește revoluția rusă, care, pentru «pace, pâine, pământ și puterea poporului», nu a cruțat nici o jertfă. Am vorbit de aceasta la dejun, și Bellow a întrebat: — Cum fac astfel de lucruri? — Adresându-mă către Horstmann: Dumnealor trebuie să știe ceva. — Imi pare că, exact ca în primele zile ale ocupației, când a circulat alt apel agrar, poliția germană nu a fost streină.

que les cercles allemands y songent sérieusement. — Du même: dans les cercles allemands on est convaincu que j'ai «un pacte» avec la famille royale et que je me suis engagé à sauver la dynastie.

Le général Sentler m'envoie, avec une lettre gracieuse, à titre de souvenir, un album de luxe paru récemment: «Oestr.-Ungarns Wehrmacht im Weltkriege».

Horstmann îmi confirmă că Brătianu oferă acum de a face schimbul de internați pe front. Timp nedeterminat. «Aceasta, zice H., dă dreptate acelor care au crezut că deportațiunea în Bulgaria ar avea vreun efect asupra lui Brătianu». «Eroare, răspund; aceasta dovedește numai că Brătianu începe a avea frică». — «Poate că e adevărat !...»

21 Noembrie. — Vorbesc cu Carada de sănătatea arhiepiscopului. Nu mai are mult. Iși aduce aminte că de 11 săptămâni e la pat. Se va duce îndată la Kuschka, prelatul care se spune că ar fi un succesori acceptabil.

Episcopul din Transilvania de care mi-a făcut mențiune d-na Lydia Philipescu, trebuie să fie contele Majlath, foarte rău și pornit contra Românilor. S'ar teme, în caz de succesiune, ca Vladimir Ghica să nu lucreze pentru vreun Francez sau alt propagandist.

— *Baronul de Bornemisza* îmi anunță că își așteaptă soția și copiii; deci se instalează aci. Nu crede să existe vre-o soluțiune hotărâtă pentru România. Era vorba ca în cursul lui Noembrie Czernin să facă un drum la București; e convins că Czernin nu are timp azi să se ocupe «nici măcar un sfert de oră pe săptămână de afacerile române» (textual). — Ii expun liniștit, cum cred că s'ar putea face pace cu România oficială și ascultă fără obiecțiuni soluțiunea cu Principele Nicolae. Ii spune că afacerile ungare nu iau înfățișare bună; greutatea cea mare e *Wekerlé*, «cel mai mare mincinos ce-a produs vre-o țară». Constată că a găsit aici un haos absolut și că cei ce guvernă, din partea Germanilor, sunt rău orientați.

— La 4 ore, *Al. Kiriacescu* reîntoarce de pe scară pe Tzigara, care pleacă și povestește că a fost chemat la poliție spre a fi ascultat de *Ielkmann* și *Neumann*, cari, întorși din Bulgaria, au început o anchetă în privința denunțărilor că, cu ocazia luării internaților, s'au cerut și s'au luat bani dela aceștia.

Eri a fost arestat Sever Moscuna, presupun după plângerea lui Dumitrescu-Câmpina, pe care l'a pompat. *Ielkmann* afirmă că, pentru voiajul lui Moscuna în Ger-

mania și pentru corespondențele ce căuta să trimită el, a primit dela Germani 200.000 lei!

Kiriacescu a fost chestionat asupra acestuia, dar în principal asupra punctului următor: Un d. Kiriacescu știe că Lupu Kostake a cerut în numele lui și al col. Hentsch 200.000 lei dela frații Noica *în favoarea săracilor*, pentru a fi puși în libertate...

— Asta știu și eu, spune Tzigara... Kiriacescu a răspuns că lui niciodată nu i s'a propus așa ceva, dar n'a adăogat că fratele lui, Oscar, este cel vizat. — Magistrății știu că sora lui Noica a cerut povață lui Goetz și că acesta i-a spus să nu dea nimic, fiind la mijloc o excrocherie. — De afacerea aceasta mi-a vorbit în timp și Stoian, foarte în curent prin o doamnă Blancfort de tot ce se zice sau se face la Goetz. Este de văzut până unde se vor împinge lucrurile de Germani...

— Numitul Chițescu (v. 30 Aug.) a răsărit din nou în Germania. Se află la Bad-Stuer, de unde îmi scrie, cerând ajutoare.

22 Noembre. — Mare luptă la Cambrai. Englezii au atacat în două direcțiuni Bapaume-Cambrai și Peronne-Cambrai. — Graicourt și Marcoing, la jumătatea drumului dintre front și Cambrai, au rămas în mâinile lor. Se vorbește de pierderi de artilerie fără însă a se da numărul. Mai la sud, la Craonne, Francezii au atacat de asemenea, însă cu mai puțin succes.

În Italia, muntele Tomba, cel din urmă drum înainte de a eși la câmp, rezistă încă. Totul se concentrează asupra acestui punct, între Brenta și partea de sud a râului Piave.

— Discursul-program al lui Clemenceau. Programul omului cu mâna tare. Fraze scurte, tăioase. Război fără întrerupere; justiție militară aplicată la toți, fără considerațiuni de persoane; tăcere pentru propaganda pacifistă; uitarea greșelilor din trecut, etc... Pentru cât timp?

Tot orașul vorbește despre o misiune, în vederea păcii, care ar fi încredințată lui Mișu Pherekyde.

23 Noembre. — Comunicatul anunță ca Englezii n'au putut să exploateze succesul lor din ajun și că au fost opriți pe loc.

Din cercurile militare : armistițiul cu Rușii pe punctul de a fi încheiat.

— Mai multe scrisori din Moldova aruncate din aeroplan au fost trimise la destinație de către poliție. Se primește răspunsul, îmi spune Bărbătescu, tot pe aceeași cale (!). Cer o informație mai precisă.

24 Noembre. — Ofensiva engleză a fost oprită; pozițiunile lor cele noi formează un vârf de unghiu în frontul german, la 6 sau 7 km. de punctul de plecare. Sunt 9000 prizonieri, 300 mitraliere. Un succes venit la timp pentru a ridica moralul Antantei.

— Căpitanul *Ielkmann*, care se ocupă în special de chestiunea internațiilor, mă pune în curent cu tot ce privește pe deportații din Bulgaria. Viața acolo e scumpă. S'a luat dispozițiuni ca Statul să trimită pentru fiecare câte 300 lei pe lună. Prima sumă lunară le-a fost expediată la 1 Decembre.

Banca bulgară reclamând un agio fantastic, expe-

23 novembre. — Le communiqué annonce que les Anglais n'ont pu exploiter leur succès de la veille et qu'ils sont arrêtés sur place.

Des cercles militaires : armistice avec les Russes sur le point d'être conclu.

Les lettres de Moldavie jetées d'aéroplane sont remises à leur adresse par la police. On accepte, me dit Barbatescu, réponse par la même voie. (?) Je demande plus ample informé....

24 novembre. — L'offensive anglaise est arrêtée; leur nouvelles positions figurent un coin dans le front allemand et dont la pointe est à 6 ou 7 km. du point du départ. Il y a 9000 prisonniers, 300 mitrailleuses. Un succès venu à point pour relever le moral de l'Entente.

Le cap. *Ielkmann*, qui s'occupe tout spécialement de la question des internés, me met au courant de tout ce qui regarde les déportés en Bulgarie. La vie y est chère. Aussi a-t-on pris des dispositions pour que l'Etat envoie pour chacun 300 lei par mois. La première mensualité leur est expédiée la 1-er décembre. La Banque Bulgare ayant exigé un

dierea se face prin Banca Generală din București și Credit Mobiliar Sofia. Trebuia să se aresteze și să se transporte un însemnat număr de persoane bogate, mai cu seamă rude de ale lui Brătianu, însă măsura a fost oprită în urma telegramei lui Ludendorf, care a comunicat că guvernul român consimte la schimb. În caz de amânare, se va proceda cu tărie.

Emil Petrescu, lăsat la țară, va fi de asemeni expedit în Bulgaria. Costică Poenaru a scăpat de internare, spune Ielkmann, pentru că a servit în administrație mai mult de nouă luni. Lupu Kostake a cerut să se ia în considerație lucrul acesta, căci ar fi indelicat să se aresteze un om de care s'a servit. Deci, a fi un provocator de război, nu e nimic; chestiunea e să știi să te strecuri în vre-un serviciu oarecare. — Sever Moscuna va pleca tot în Bulgaria; se pare că a stors bine pe Dumitrescu-Câmpina, sub pretext de împărțire de bacșisuri. Max Rosetti a estorcat și el 6000 lei lui Câmpina.— Mai e unul Max Goldenberg care i-a luat 10.000 lei, sub pretext de a împărți la diferiți agenți secreți și apoi îl

agio fantastique, l'envoi se fait Banque Générale Bucarest — Credit Mobilier Sophia. On devait encore arrêter et transporter un grand nombre de personnes riches, surtout les parents de Bratiano, mais on s'est arrêté au vu du télégramme de Ludendorf, communiquant que le gouvernement roumain consent à l'échange sur le front; s'il y a atermoïement, on procédera ferme. Emi'e Petrescu, laissé à la campagne, va être aussi expédié en Bulgarie. Or, me dit Ielkmann, c'est par suite de collaboration administrative de plus de neuf mois que Costică Poenaru a été sauvé de l'internement: c'est Lupu Kostake qui a fait prévaloir la considération qu'il serait inconvenant d'arrêter un homme, dont on s'est servi. Comme cela, avoir été un des provocateurs à la guerre, n'est rien, pourvu qu'on ait eu l'adresse de se faufiler dans un emploi! Le Sever Moschuna ira en Bulgarie aussi; il paraît qu'il a tapé gros Dumitrescu-Campina sous prétexte de pots-de-vin à donner; Max Rosetti a aussi extorqué six mille à Campina. Il y a aussi un Max Goldeuberg qui lui a pris 10.000, soi-disant pour des agents de la police secrète; puis on

terrorizau, îmi spune Ielkmann, pe acest biet nenorocit că va fi împuşcat dacă va spune ceva !

— *Bărdescu* îmi dă câteva lămuriri asupra numirilor dela facultatea de medicină. S'a menţinut pentru o sută până la două sute de studenţi toate catedrele ce erau pentru 1800 până la 2000 de studenţi obicinuiţi. S'au creat altele nouă, ca de ex. catedra de ginecologie, care nu există în legea noastră.

Pentru Şufu, fără nici o cultură, s'a creat un loc «pentru că n'a iscălit memoriul universitarilor».

25 Noembre. — E primul comunicat, de trei zile, care e afirmativ relativ la ofensiva engleză din faţa oraşului Cambrai.

Germanii anunţă că ea s'a prăbuşit cu mari pierderi pentru asaltatori.

— In Italia, Italienii atacă fără întrerupere în munţi.

— Intr'o conferinţă pe care am avut-o cu Lupu, Dobrovici şi Dristorian, am interpelat cu vioiciune pe Lupu şi i-am arătat datoria absolută ce are : 1) De a constitui o comisiune pentru a opri şi a supraveghia

terrorisait, me dit Ielkmann, ce panvre diable en le ménaçant, s'il parle, de pouvoir être fusillé.

Bardescu me donne quelques détails sur les nominations Faculté de médecine. On a maintenn pour cent à deux cents élèves toutes les chaires qu'on avait pour les 1800 à 2000 étudiants habituels. On en a créé de nouvelles, comme la chaire de gynécologie qui n'existe pas dans notre loi. Pour Sontzo, ignorant, on a créé une place «pour ce qu'il n'a iscălit memoriul Universitarilor».

25 novembre. — C'est le premier communiqué depuis trois jours qui soit affirmatif au sujet de l'offensive anglaise devant Cambrai. Les Allemands annoncent qu'elle s'est écroulée avec de grosses pertes pour l'assaillant.

En Italie, ce sont les Italiens qui attaquent sans cesse dans les montagnes.

Dans une conférence que j'ai eue avec Lupu, Dobrovici, Dristorian, j'ai vivement interpellé Lupu et lui ai mis en avant le devoir absolu qu'il a : 1) de constituer une commission pour arrêter et surveiller les moyens de combattre la

mijloacele de combatere a tifoidei, care zilnic face ravagii; 2) De a constitui *un fond de pensiuni* pentru cei amputați. Acești nenorociți au cel puțin dreptul de a nu muri de foame. — Promisiuni..

26 Noembre. — Din nou lupte pe tot frontul francez, la Ypres, Cambrai, Craonne. In Italia, situație staționară. Italienii atacă continuu.

— *Culcer*, dela Târgu-Jiu. Și acolo, ca și aiurea, elementele ocupante se strică. Țuica are farmec și micile venituri ilicite se înmulțesc din ce în ce. El e chiar uimit de repeziciunea propagării răului.

27 Noembre. — Englezii continuă să atace la Ypres și la Cambrai, iar Francezii de asemenea pe frontul lor. Se pare că ei au fixat pe loc toate forțele nemțești. In Italia, nici o schimbare.

— *Horstmann* îmi confirmă că pe tot frontul rus, — afară bineînțeles de frontul din Moldova foarte strict păzit, — *este de fapt armistițiu*. Pretutindeni se fraternizează și muzicile militare cântă în toate părțile.

Ne bucurăm de o vreme minunată și se continuă

typhoïde, dont les ravages s'étendent journallement; 2) de constituer un fond de pensions pour les amputés: ces malheureux ont bien le droit de ne pas mourir de faim. Promesses..

26 novembre. — De nouveau très chaud sur tout le front français, à Ypres, à Cambrai, à Craonne. En Italie situation stationnaire. Les Italiens attaquent toujours.

Culcer, de Târgul Jiul: Là, comme ailleurs, les éléments occupants se gâtent. La țuica a du charme et les petits bénéfices illicites gagnent de proche en proche. Il est même étonné de la rapidité de propagation du mal.

27 novembre. — Les Anglais continuent d'attaquer et à Ypres et sur Cambrai, les Français de même sur leur propre front. Ils semblent surtout fixer sur place toutes les forces allemandes.

En Italie aucun changement.

Horstmann me confie que sur tout le front russe, — sans bien entendu le front moldave, très sévèrement gardé — il y a armistice de fait. Partout on fraternise et les meilleurs musiques militaires jouent de chaque côté. Nous jouissons

cu semănatul ogoarelor întârziate din cauza secetei de toamnă.

28 Noembre. — Nici o schimbare pe front. Contele Praschma îmi spune că în Tyrol, zăpada e de 1 m.; ca s'a înaintat cu 70 km., nefiind decât două drumuri strimta ce trebuie lărgite, și că în curând se va relua ofensiva în Italia. S'a găsit aprovizionări imense, între altele mari cantități de stofe.

Am avut la dejun pe contele Praschma pentru a vorbi cu el, după cum îi spusese la d-na L. F. — Ar trebui acum ca Iașii să facă propuneri de pace.. — E tocmă subiectul pe care voiam să-l ating, răspund eu. Pacea e posibilă, cred, dacă Germania a renunțat la intenția sa de a goni dinastia. — Dar, cine a spus aceasta? Când s'a evidențiat în Germania această intenție? — Pe aceste premise, convorbirea noastră a fost ușoară. Am explicat sistemul meu, adăogând că nu e de nici un interes să se verse mult sânge pentru a se reduce Moldova.

Praschma îmi spune: «Ideia dv. își face drum; o gălesc bună. Pot mai cu seamă să vă spun că s'a reve-

d'un temps merveilleux et on continue d'ensemencer les champs mis en retard par la sécheresse de l'automne.

28 novembre. — Rien de changé sur le front. Le comte Praschma m'explique qu'il y a un mètre de neige dans le Tyrol, qu'on a avancé 70 km. n'ayant que deux routes étroites qu'il faut élargir, mais que sous peu on reprendra l'offensive en Italie. On a trouvé des approvisionnements immenses et entr'autres de grandes quantités d'étoffes.

J'ai eu le comte Praschma à déjeuner pour causer, ainsi que je lui avais dit chez M-me Lydia Philipescu. *Lui*: Il faudrait maintenant que Iassy fixe des ouvertures de paix... *Moi*: C'est juste le sujet que je voulais toucher. La paix est possible, je crois, si l'Allemagne a renoncé à son intention de bannir la dynastie. — *Lui*: Mais qui a dit cela? Quand est-ce qu'en Allemagne on a affiché cette intention?

Sur ces prémisses notre conversation a été aisée. J'ai expliqué mon système, en ajoutant qu'il n'y a aucun intérêt de verser beaucoup de sang pour réduire la Moldavie. Praschma me dit: «Votre idée fait son chemin; je la trouve bonne. Je puis surtout vous dire qu'on a beaucoup changé

nit mult și se recunoaște acum greșeala în direcțiunea luată în România». Cu tot limbajul, așa zis diplomatic, Prashma era clar ostil sistemului Carp-Kostake. Din nenorocire Prashma îmi pune chestiunea : Rușii nu v'au oferit niciodată nimic în Basarabia ?

— Ii răspund neted : nu, și repet declarația pe care mi-a făcut-o Poklevski asupra acestui punct. — Dar Rusia actuală nu ar da nimic ? — Din cauza Dobrogei ? — Da : sunt mari dificultăți. — Un cuvânt mai mult pentru a încheia o pace repede. Nu se poate plăti destul de scump marele rezultat de a se face o spărtură în rândurile Antantei și Bulgarii vor înțelege că trebuie să sacrifice din pretențiunile lor.

Mai departe, Prashma vorbește și de o oarecare *ocupație* — doi ani, îmi pare că a spus, — căci trebuie supravegheată întrebuințarea recoltei : «Avem nevoie de produsele dv.»—Replică că vor fi suficiente comisioanele cari să supravegheze importul și exportul. Am promis lui Prashma un mic rezumat deși spune el : «ceeace îmi relatați se va grava în memoria mea». Contele re-

et qu'on reconnaît qu'on s'est trompé dans la direction qu'on a prise en Roumanie». Malgré son langage soi-disant diplomatique, Prashma était clairement hostile au système Carp-Kostake.

Malheureusement, Prashma me pose la question : «Les Russes ne vous ont-ils jamais rien offert en Bessarabie ?» Je dis carrément non et je repète la déclaration que Poklevsky m'avait faite à ce sujet. «Et la Russie actuelle ne donnerait-elle rien?». — C'est à cause de la Dobrogea, — *Lui*: Oui, il y a des grandes difficultés. — *Moi* : Raison de plus de conclure une paix rapide. On ne peut payer assez cher le grand résultat de faire brèche dans l'Entente, et les Bulgares comprendront qu'on est obligé de sacrifier leurs prétentions.

Plus loin Prashma parle aussi d'une certaine occupation — deux ans, me semble-t-il qu'il a dit, — car on doit surveiller l'emploi de la récolte : «Nous avons besoin de vos produits». — Je réplique que des commissions surveillant l'importation et l'exportation seront suffisantes. J'ai promis à Prashma un petit aide-mémoire, quoique dit-il : «Ce que vous me dites, sera gravé dans ma mémoire». Le

petă că în curând, și foarte iute, se va lua o hotărâre privind România.

— A circulat șvonul că *M. Pherekyde* a sosit cu propuneri de pace. Volanka a venit să mă întrebe și a trebuit să stărui mult ca să-l asigur că nu știu nimic.

29 Noembre. — O scrisoare dela Horstmann mă înștiințează că colonelul Hentsch este în totul de acord pentru serbarea Crucii-Roșii și pentru comitetul de organizare. În vederea unei fraternizări căutate, Gebattel mi-a propus oficial o serbare cu vânzare de obiecte românești de către doamnele din societate în profitul tuturilor Crucilor-Roșii.

Grație tactului lui Horstmann, am convenit ca serbarea să n'aibă loc decât pentru Crucea-Roșie română; vor veni și ofițeri germani; apoi Germanii vor da un concert, la care vor asista la rândul lor și doamnele române.

— Pe frontul englez sforțări vizibile de a nu se da nici un minut răgaz Germanilor.

30 Noembre. — Cancelarul — anunță o depeșă — a

comte repète que bientôt, très vite, on sera obligé de prendre une décision concernant la Roumanie.

Le bruit a couru que *M. Pherekyde* était venu porteur de proposition de paix. Volanka est venu m'interviewer et c'est avec instance qu'il a fallu lui donner l'assurance que je ne l'avais pas vu !

29 novembre.— Lettre de Horstmann qui me prévient que le colonel Hentsch est en tout d'accord pour la fête à donner pour la Croix Rouge et Comité de Dames afin d'organisation. En vue d'une fraternisation recherchée, Gebattel m'avait officiellement proposé une fête avec vente d'objets roumains par les Dames de la société au profit de toutes les Croix Rouges. Grâce au tact de Horstmann, nous semmes convenus que la fête serait rien que pour la Croix Rouge roumaine ; les officiers allemands y viendraient ; puis les Allemands donneraient un concert auquel les Dames assisteraient à leur tour.

Temps idéalement beau.

Sur le front anglais, visibles efforts de ne pas donner une minute de répit aux Allemands.

30 novembre. — Le chancelier — annonce une dépêche —

primit o radiogramă dela Tzarskoe-Selo, iscălită Trotzki și Lenin, propunându-i peste puțin timp începutul negocierilor în vederea armistițiului și a pacii. Cancelarul declară că, în propunerile până în prezent cunoscute ale guvernului rus, există o bază de negocieri. El așteapta numirea de delegați în speranța de a ajunge repede la pace.

1 Decembre. — Reluarea violentă a activității pe tot frontul de Vest; centrul tot în fața orașului Cambrai.

Armistițiul există de fapt cu Rușii și toate știrile, chiar cele din isvor antantist, concordă pentru a recunoaște că regimul maximalist câștigă din ce în ce mai multă autoritate.

— Conversație cu *Stere*: el recunoaște că Dobrogea e în pericol; admite că nu mai poate fi chestiune de o uniune personală cu Austria. Dacă guvernul Brătianu oferă pacea, nu crede ca Germania să poată refuza ca să trateze — «soluție grozavă pentru România»; — dacă Brătianu, vecinic orb, nu se mișcă, atunci se va retrage probabil cu Regele în Rusia și va lăsa armata să capituleze, «soluțiune cu mult mai preferabilă».

a reçu un radiogramme de Tzarskoe-Szelo, signé Trotzki et Lenin, lui proposant le commencement à bref délai des négociations en vue de l'armistice et de la paix. Le chancelier déclare que dans les propositions, jusqu'à présent connues, du gouvernement russe, il y a la base d'une négociation. Il attend la nomination de délégués dans l'espoir d'aboutir rapidement à une paix.

1-er décembre. — Reprise violente de l'activité sur tout le front Ouest, le centre toujours devant Cambrai.

L'armistice existe de fait avec les Russes et toutes les nouvelles, même de sources ententistes, concordent pour reconnaître que le régime maximaliste prend de plus en plus de l'autorité.

Conversation avec *Stere*: il reconnaît que la Dobrogea est en danger; il admet qu'il ne peut plus être question d'une union personnelle avec Autriche; si le gouvernement Brătianu offre la paix, il ne croit pas que l'Allemagne puisse refuser de traiter — «solution affreuse pour la Roumanie»—; si Brătianu toujours aveugle ne bouge pas, il se retirera probablement avec le Roi en Russie et laissera l'armée capituler: «solution de beaucoup préférable».

— Lupu aduce la 7 ore, dela Hentsch, știrea data de «Djen» că mulțimea a manifestat la Iași pentru pace și a voit să se dedea la manifestațiuni ostile fața de Rege, de Brătianu și de Take Ionescu (?)

Probabil, tot atât de serioasă știrea adusă de Enric Isvoranu, că Neiu Ciorăneanu, secretarul lui Take Ionescu, pe care-l știam de mult în Elveția, ar fi sosit azi într'un automilitar, cu toate înlesnirile procurate de autoritățile austriace.

2 Decembre. — O știre însemnată este scrisoarea lordului Lansdowne, șeful conservatorilor din Camera Lor-zilor : Trebuie să se pună capăt repede războiului, dacă voim a evita o catastrofă mondială... Noi nu avem intenția să contestăm Germaniei locul ei printre marile puteri comerciale... Nu ne gândim să impunem Germaniei o altă formă de guvernământ decât aceea pe care o dorește ea... etc. (Totmai contrariul de ceea ce spunea Lloyd George). Scrisoarea e bine primită de o parte din presă. A fost publicată de «Daily Telegraph».

La Cambrai un bun succes german. Ocuparea lui

Lupu rapporte à 7 h. de chez Hentsch la nouvelle donnée par le «Djen» que la foule à Iassy a manifesté pour la paix et a voulu se livrer à des voies de fait sur le Roi, Bratiano et Take Ionescu (?). Probablement de même valeur la nouvelle apportée par Henri Isvoranu que Neiu Ciorăneanu, secrétaire de Take Ionescu, que je savais depuis longtemps en Suisse, serait arrivé aujourd'hui en auto militaire, avec toutes facilités procurées par les autorités autrichiennes.

2 décembre. — La grande nouvelle est la lettre de Lord Lansdowne, le chef des conservateurs de la Chambre Haute. Il faut mettre rapidement fin à la guerre si on veut éviter une catastrophe mondiale... Nous ne comptons pas contester à l'Allemagne sa place parmi les grandes puissances commerciales... Nous ne pouvons pas imposer à l'Allemagne une autre forme de gouvernement que celle qu'elle désire elle-même... etc. (Tout juste le contre-pied de ce que disait constamment Lloyd George). La lettre est bien accueillie même par une partie de la presse. C'est le «Daily Telegraph» qui l'a publiée.

A Cambrai bon succès. Prise de Graincourt (que les An-

Graincourt (pe care îl cucerise Englezii; comunic. din 22 Noembre), Anneux și Sautaing: 4000 de prizonieri și mai multe baterii.

— «Lumina» publică un interview pe care generalul *Iliescu* l-ar fi dat lui «Petit Journal» din 25 Noembre. Ași fi crezut că e vorba de o fantezie, dacă *Horstmann* nu mi-ar fi certificat că a fost dat prin telegrafia fără fir. E o nebunie curată! Iată creerul care a condus pe *Brătianu* de mână și care a pregătit planul de campanie care se cunoaște.

— *Beldiman* trebuia să țină conferința sa la 2 ore și jumătate. Era totul regulat cu *Carp*, care trebuia să dejeuneze de vreme la *Lupu*. Eri seară, în urma nu știu cărei intrigi, mi-a făcut cunoscut că nu mai vine; de asemenea se abține și *Lupu*. Înțeleg că *Beldiman* vrea să se asigure de prezența mea și a amicilor mei. Intre timp *Maimarolu* îmi comunică că delegații au sosit și că prefectul tăgăduște că i-a făcut să vie!

Sosește tocmai *Horstmann* care comunică lui *Beldiman* că totul e regulat: că *Carp* să facă ce va voi, dar *Lupu* va merge la conferință. Apoi încetul cu încetul:

glais avaient conquis, — communiqué du 22 nov.), Anneux et Sautaing: capture de 4000 prisonniers et plusieurs batteries.

La «Lumina» donne une interview que le général *Iliescu* aurait donnée au «Petit Journal» le 25 novembre. J'aurais cru à une fantaisie si *Horstmann* ne m'avait pas certifié que c'est la télégraphie sans fil qui l'a donnée. C'est la démence pure. Et voilà le cerveau qui a conduit *Brătianu* par la main et qui nous a préparé le plan de campagne que l'on sait.

Beldimano doit faire sa conférence à 2½ h. Il s'amène de grand matin: tout était réglé avec *Carp*, qui devait déjeuner de bonne heure chez *Lupu* afin d'avoir le temps de faire sa sieste; hier soir, par suite de je ne sais quelle intrigue, il m'a fait dire qu'il ne venait plus et *Lupu* du même coup s'abstient. Je comprends que *Beldimano* veut s'assurer de ma présence et de celle de mes amis. Entre temps *Maimarolu* m'apprend que des délégués sont arrivés et que le préfet se défend de les avoir fait venir. Arrive justement *Horstmann*, qui communique à *Beldimano* que tout est réglé; que *Carp* fasse ce qu'il voudra, mais *Lupu* ira à la conférence. Puis

Lupu convocase pe prefecti la o altă conferință, pentru a-i împiedica să meargă, însă cum Welzer a convocat pe delegați, «d. Lupu Kostake nu are permisiunea de a face altceva decât ceea ce autoritățile au hotărât, și tot așa se va întâmpla și în viitor!»

Beldiman roșește (îmi spune dânsul) ca un căpitan german «să vie ca să pună ordine între noi», și îmi face ciudate reflexiuni asupra «spontaneității» mișcării politice ce-și propunea Beldiman.

Conferința în sine a fost o bună pagină de istorie: politica tratatului nostru din 1883 n'a fost politica personală a Regelui Carol, dar aceea pe care țara o indicase încă în 1853. Cercetată din punctul de vedere al ambianței, conferința a fost o decepțiune. În ceasul acesta se așteaptă propuneri, soluțiuni; o dizertațiune nu răspunde aspirațiunilor fiecăruia.

— Tzigara sosește la prânz furios. Fără să vrea îmi spune că trebuie să vie rar la mine, pentru că e suspect. Am ajuns aici! Refuzând să dea șeșe sergenți de oraș pentru a face serviciu de garderobieri la facultatea

petit à petit: Lupu avait convoqué les préfets à une autre conférence pour les empêcher d'aller, mais comme c'est Welzer qui a fait venir les délégués, «Mr. Lupu n'a pas la permission de faire autrement que ce que la Verwaltung a décidé et ce sera, en tout, comme cela à l'avenir».

Beldimano rougit (me dit-il) que ce soit le capitaine allemand «qui vienne mettre de l'ordre parmi nous», — et je me fais de singulières réflexions sur la spontanéité du branle politique que se proposait Beldimano.

La conférence prise en elle-même a été bonne. Page d'histoire: la politique de notre traité de 1883 n'a pas été la politique personnelle du Roi Carol, mais celle que le pays avait indiquée déjà en 1853. Examinée au point de vue de l'ambiance, la conférence a été une déception; à cette heure on attend des solutions, des propositions; une dissertation ne répond pas aux aspirations de chacun.

Tzigara-Samurcas arrive à dîner, furieux. Il lui échappe de dire qu'il doit venir rarement chez moi parcequ'il est suspect. Nous en sommes là! Ayant refusé de donner six sergents de ville pour le vestiaire (pour faire office de garde-

de medicină, pentru inaugurarea de mâine, Caragiale, șeful de cabinet al lui Virgil Arion, după sfatul acestuia, s'a dus să se plângă colonelului Hentsch ! Ce trebuie să gândească acesta !

3 Decembre. — Nou succes la Cambrai, după o luptă înviersunată.

— Am cerut 48 ore de concediu pentru d-na Sabina Cantacuzino, care, se pare, e suferindă. Horstmann îmi scrie că i s'a acordat.

— Ministrul *Kühlmann* a fost întrebat asupra punctului de a se ști dacă negocierile cu Rusia ar cuprinde și România. Ministrul a răspuns că n'are nici o propunere a României; dar dacă guvernul român ar face vreuna, ea ar forma obiectul unei negocieri aparte. — Deci, Germania n'ar refuza să trateze cu Regele Ferdinand sau cu guvernul său. Aceasta ar dărâma tot cecece Lupu și Carp se lăudau că proclamă în numele Germaniei !

— *Corteanu* mi-a spus, acum câteva zile, că *Wachmann* a afirmat înaintea lui că «proiectul lor» era să formeze o armată pentru a ataca frontul moldovean.

robiers) à la faculté de médecine, en vue de l'inauguration de demain, Mr. Caragiale, chef de cabinet de Virgile Arion, sur le conseil de ce dernier est allé se plaindre au colonel Hentsch ! Que doit en penser le colonel ?

3 décembre. — Nouveau succès allemand devant Cambrai, après une bataille acharnée. J'ai demandé 48 h. de congé pour Sabine Cantacuzène qui, paraît-il, souffre des dents, Horstmann m'écrit qu'il est accordé.

Le ministre Kühlmann a été interrogé sur le point de savoir si les négociations avec la Russie comprendraient aussi la Roumanie. Le ministre a répondu qu'il n'avait aucune proposition de la Roumanie, mais que si le gouvernement roumain en faisait une, elle formerait l'objet d'une négociation à part. Donc l'Allemagne ne refuserait pas de traiter avec le Roi Ferdinand ou avec son gouvernement. Cela démolit tout ce que Carp et Lupu se vantaient de proclamer au nom de l'Allemagne.

Corteanu m'a dit, il y a quelques jours, que Wachmann avait affirmé devant lui que «leur» projet avait été de former une armée pour attaquer le front moldave. Je n'avais

N'am crezut o astfel de monstruozitate. Dar *Mihăileanu* îmi spune că Sturdza, la Pitești, vorbind ofițerilor, le-ar fi repetat că trebuie să creeze o armată pentru a merge să cucerească Moldova și în urmă Basarabia!

Ce vânt de nebunie! — Cum *Carp pleacă la Berlin*, — știre adusă eri de C. Arion, — ia cu dânsul și pe Sturdza «pentru a regula chestiunile militare!» (Tzigara).

— Armistițiul cu Rusia poate fi socotit ca încheiat. O depeșă comunicată la Club, la 7 ore seara, dă știrea ca pozitivă.

4 Decembre. — Dombrowski îmi comunică că a auzit dela von Osten, deci din sursă germană, că la Iași Brătianu și-a dat demisia și că M. Pherekyde a format un guvern cu Morțun și Missir. (Nu știam că V. Missir se găsește în Moldova). Dacă știrea este adevărată, guvernul român se va gândi să facă propuneri de pace. De altă parte, Horstmann îmi spune că Parisul încurajează Moldova să reziste, promițându-i, după război, cel mai larg concurs financiar!

— Pe frontul englez un nou succes; se reia câte pu-

pas cru à cette monstruosité. Or, *Mihaileanu* me dit que Sturdza, à Pitești, haranguant des officiers, leur aurait répété qu'il fallait créer une armée pour aller conquérir la Moldavie et ensuite la Bessarabie! Vent de folie. Et comme *Carp* se rend à Berlin, nouvelle apportée hier par C. Arion, il emmène le colonel avec lui pour «règlement des questions militaires»! (Tzigara).

Il faut considérer l'armistice avec la Russie comme conclu. Une dépêche communiquée au Club à 7 h. du soir, donne la nouvelle positive.

4 décembre. — Dombrowsky me communique qu'il tient de von Osten, donc de source allemande, qu'à Iassy Brătianu a donné sa démission et que M. Phérékyde a constitué un gouvernement avec Morțun et Missir. (J'ignorais que V. Missir se trouvât en Moldavie). Si la nouvelle est vraie, le gouvernement roumain songera à faire des propositions de paix. D'autre part Horstmann me dit que de Paris on a encouragé la Moldavie à tenir bon, en lui promettant pour après le concours financier le plus large!

Sur le front anglais, nouveau succès; on reprend en dé-

țin tot ce s'a pierdut la Cambrai. S'a capturat 100 tunuri și 6000 prizonieri. Se pare că primul succes englez era datorit lipsei de oameni. Prințul Rupprecht avea înaintea lui 3 contra 1. În urmă i s'a trimis neîntrerupt întăriri și Horstmann spune că se va trimite un milion de oameni pe acest front pentru a-l străpunge și a bate pe Englezi. Obiectiv Calais. Tot ce e disponibil de pe frontul rus e transportat pe frontul de Vest.

— Aflu deia *Horstmann* că voiajul lui Carp a fost hotărât după conversația cu Hentsch: «în conversația sa cu Hentsch zice Horstmann, el s'a arătat cu totul diferit de ce credeam noi».—Tot cu privire la acest subiect Beldiman îmi spunea azi dimineață: «Că autoritatea lui trebuia să fie luat ca să se reclădească România, dar evident că el nu mai poate governa». Horstmann va pleca și el; mi-a spus aceasta în modul următor: «Eram neliniștit asupra felului adoptat de Carp de a înțelege lucrurile; din fericire, îl însoțesc».—Eu des- aprob faptul că Sturdza face și el parte din călătorie: «Ce voiți ? Ginerere ! El însă nu va juca nici un rol, nici

tail ce qu'on avait perdu devant Cambrai. Prise de 100 canons et de 6000 prisonniers. Il paraît que le premier succès anglais était dû au manque d'hommes; le Prince Rupprecht avait devant lui 3 contre 1. Depuis on lui envoie constamment des renforts et Horstmann raconte qu'on va masser un million d'hommes sur ce front pour le percer et battre les Anglais. Objectif Calais. Tout ce qui devient disponible du front russe, s'en va sur ce front.

J'apprends par Horstmann que le voyage de Carp a été décidé après conversation avec Hentsch, du moins il a dit: «Dans sa conversation avec Hentsch, il s'est montré tout différent de ce que nous pensions». Beldimano, à ce sujet, ce matin même, me disait: «Cu autoritatea lui trebuia să fie luat ca să se reclădească România, dar evident că el nu mai poate guverna».

Horstmann est du voyage; il me l'a même dit de la façon suivante: «J'exprimais des inquiétudes au sujet de la façon de comprendre les choses que Carp a adoptée; heureusement que je l'accompagne». Je marque désapprobation de ce que le colonel Sturdza est du voyage: «Que voulez vous? le gendre! Mais il ne jouera aucun rôle, ni là-bas, ni après!»

acolo, nici după aceasta!» — Horstmann mai are o îndoială : «Păcat că această călătorie se face așa târziu, ar fi trebuit să aibă loc acum 15 zile. Dumnezeu știe ce vom găsi acolo; hotărâri poate chiar luate!» (Ceeace dovedește că Carp n'a fost chemat de Berlin, ci expedit de cei d'aici).

Horstmann, în chestiunea Dobrogei, caută totdeauna compensațiuni eventuale în Basarabia. Trebuie să menajăm pe Bulgari. «Dacă li s'a promis, trebuie să ne ținem de cuvânt»... Ar trebui, afară de aceasta, construit un canal dela Galați la mare ! E și aici un punct negru. În fine Horstmann vorbește iar de unirea tuturilor. Ar trebui să se formeze un guvern *național* cu d-voastră, C. Arion, Stere, Beldiman... Lucrul ciudat e chestiunea: se va putea lăsa la București familia lui Brătianu când Brătienii vor fi în exil? Ii răspund în fața lui Below că pericolul liberal nu va veni niciodată dela câteva femei, cari nu pot altceva decât să vorbească, ci dela menține rea vecinic în funcțiune a liberalilor Crăsnaru, Dobrovici, C. Poenaru. Aprobare din partea lui.

— «Lumina» publică raportul generalului Poliva-

Horstmann exprime encore ce doute: Dommage que ce voyage se fasse si tard; il aurait dû avoir lieu il y a 15 jours. Dieu sait ce que nous allons trouver la-bas, des décisions peut-être déjà prises (ce qui indique que Carp n'est pas appelé de Berlin, mais expédié par ceux d'ici).

Horstmann, dans la question Dobrogea, cherche toujours des compensations eventuelles en Bessarabie. Il faut ménager les Bulgares; «si on leur a promis, il faut tenir...» Il y a aussi un canal qu'on peut faire de Galatzi à la mer! C'est toujours le point très noir. Enfin Horstmann parle toujours de l'union de tous. Il faudra faire un gouvernement national avec vous, C. Arion, Stere, Beldimano. Le plus bizarre, c'est la question: pourra-t-on laisser à Bucarest la famille Brătianu, quand les Brătianu seront en exil? Je lui réponds devant Bellow que le danger libéral ne viendra jamais de quelques femmes qui peuvent jaser, mais de la pérennité dans les fonctions des libéraux Crăsnaru, Dobrovici, C. Poenaru. Acquiescement.

«Lumina» publie le rapport du général Polivanov qui, en

nov, care, în calitate de ministru de război, stabilea în Noembrie 1916 că ceea ce i se acordase României era invers proporțional cu importanța sa militară; că crearea unei Românie Mari ar fi contrarie intereselor Rusiei și propunea eventual revizuirea tratatului încheiat cu România în August 1916. Aceasta după 3 luni dela intrarea noastră în război! (Acest raport face parte din documentele secrete ce publică Trotzki).

— Vorbeam cu *Dombrowski* despre Dobrogea. Mi-a afirmat că 3 până la 4000 Bulgari dobrogeni au iscălit o cerere pentru ca Dobrogea să treacă sub administrația militară bulgară și că Germanii au refuzat de a examina cererea lor. Dânsul interpretează acest fapt ca o manifestare contrarie pretențiunilor bulgare asupra Dobrogei.

— Eri a avut loc inaugurarea (redeschiderea) facultății de medicină. Am asistat cu Arion și Beldiman. Pompă: feldmareșalul cu suita, guvernatorul și statul său major, mulți medici și profesori români și nemți. Cuvântarea elegantă și foarte binevoitoare pentru România a generalului von Tüllf. Rectorul Bogdan a citit dis-

qualité de ministre de la guerre, établissait en novembre 1916 que ce qu'on avait accordé à la Roumanie était hors de proportion avec son importance militaire, que la création d'une grande Roumanie était contraire aux intérêts de la Russie et proposait éventuellement la révision du traité conclu avec la Roumanie en août 1916! Ceci, 3 mois seulement après notre entrée en guerre! (Ce rapport fait partie des documents secrets que publie Trotzki).

Je cause avec Dombrowsky de la Dobrogea. Il m'a affirmé que 3 à 4000 Bulgares de Dobrogea, avaient signé une demande pour que la Dobrogea passât sous l'administration militaire bulgare et que les Allemands avaient refusé d'examiner la demande. Il interprétait ce fait comme manifestation contraire aux prétentions bulgares sur la Dobrogea.

Hier a eu lieu l'inauguration (réouverture) de la Faculté de médecine. J'y ai assisté avec Arion et Beldimano. Pompe: le Feldmaréchal et sa suite, le Gouverneur et son Etat Major, beaucoup de médecins et de professeurs roumains et allemands. Speech élégant et très aimable pour la Roumanie du général von Tüllf. Le recteur Bogdan a lu son discours

cursul său mai întâi în nemțește, apoi în românește. V. Arion a procedat la fel; decanul *Petrini-Galați*, numai în românește.

Dar, — și acest lucru se întâmplă cam des de câțva timp — s'a uitat să se invite Sentler, Tantiloff și reprezentantul turc. S'a dat vina pe un căpitan Mueller și, pentru a potoli susceptibilitățile, nu s'a semnalat în nici un ziar prezența Mareșalului. Ziarul nemțesc spune numai, într'un lung reportaj, că facultatea a fost deschisă «în prezența guvernatorului militar». Un punct.

5 Decembre. — Călătoria lui Carp, în împrejurările misterioase ce o înconjoară, deșteaptă susceptibilități. Brănișteanu, inspirat de Stere, a spus-o verde lui Horstmann : nu se iau hotărâri, fără a le comunica persoanelor cari au o responsabilitate politică. E chiar straniu ca eu să aflu ce se pune la cale, în chipul acesta. Faptul că îl însoțește oficial pe Carp pentru a-i da mai multă greutate, este o agravare a acestei inconsecințe. — Convoc Comitetul pentru mâine și, cum H. m'a asigurat că va veni să mă vădă înainte de plecare, voi ști exact până unde pot merge cu rezervele mele.

d'abord en allemand et ensuite en roumain. Virgile Arion en a fait de même; le doyen Petrini-Galatz en roumain seulement. Mais, — cela arrive seulement depuis quelques temps— on a oublié d'inviter Sentler, Tantiloff et le fondé de pouvoirs turc. On a rejeté la faute sur un cap. Mueller et, pour calmer les susceptibilités, on n'a signalé dans aucun journal la présence du Maréchal. Le journal allemand dit simplement dans un long compte-rendu que la faculté a été ouverte «en présence du gouverneur militaire». Un point.

5 décembre. — Le voyage de Carp dans les circonstances mystérieuses qui l'entourent éveille des susceptibilités. Brănișteanu, inspiré par Stere, l'a dit vertement à Horstmann : on ne prend pas des décisions sans les communiquer aux personnes qui ont une responsabilité politique. Il est même étrange que je l'apprenne par raccroc. Le fait que Horstmann accompagne officiellement, pour donner à Carp plus de poids, est une aggravation de cette inconscquence.

Je convoque le Comité pour demain et comme Horstmann m'a donné l'assurance qu'il viendrait me revoir avant son départ, je saurai exactement jusqu'ou je puis aller dans mes réserves.

— Prefectul *Răceanu*: Comedia de Duminica trecută l'a scos din răbdări. I se impune să facă invitații, apoi Sâmbătă seară i se spune să nu se mai ducă la conferință! În fine, tot se duce... Dar îmi vorbește mai cu seamă de cei 100.000 lei, depuși de ministerul de război pe numele său pentru trebuințele de asistență militară și din cari Lupu pompează cât poate. I-a cerut și restul de 25.000 lei «pentru a-i depune la Banca Agricolă!» Răceanu socotește că responsabilitatea sa personală e foarte angajată dacă cedează. Imi cere protecția ca să scape acești bani.

— 4 ore și jum.: *Horstmann* și puțin timp după dansul, Arion: Carp nu mai pleacă la Berlin. Berlinul a răspuns că venirea lui nu e oportună! Pentru a îndulci lucrul: «48 ore de drum, când evenimentele merg cu atâta repeziciune; apoi, prin telegraf se poate înțelege cu mult mai bine, de oarece lucrurile se pot conveni prin scris... Afară de asta, a fost rău înjghebată această călătorie a d-lui Carp singur»... (Berlinul este, hotărât, mai înțelept decât cei din jurul lui Hentsch).

Horstmann îmi mai comunică următoarea știre în-

Le préfet Raceann: La comédie du dimanche dernier l'a mis hors de lui. On lui impose de faire des invitations, puis le samedi soir on lui dit qu'il ne doit plus aller à la conférence! Enfin, il y va tout de même sur un mot de Kercea... Mais surtout il me parle de 100 000 francs que le ministère de la guerre a déposés à son nom pour les besoins d'assistance aux militaires et que Lupu pompe tant qu'il peut. Il vient de lui réclamer le solde d'environ 25 000 lei «pour les déposer à la Banque Agricole», et Raceann croit sa responsabilité personnelle fortement engagée, s'il cède. Il demande ma protection pour sauver cet argent.

4½ h. Mr. Horstmann et peu de temps après Arion: Carp ne part plus pour Berlin; Berlin a répondu que le voyage n'était pas opportun. Pour doroir la pillule: «48 h. de voyage quand les événements marchent si vite; et puis par télégraphe on s'entend encore mieux parce que les choses sont mises par écrit». — «Et puis c'était si mal emmanché ce voyage de Monsieur Carp, seul» (Berlin est décidément plus sage que ces Messieurs du cercle Hentsch).

Puis Horstmann me donne la grande nouvelle: le général

semnată : Generalul (n'a reținut numele), care a fost atașat militar la Berlin, — să fie Mircescu?—*s'a prezentat la Focșani pentru a trata în privința unui armistițiu în numele armatei române.*

Colonelul Hentsch pleacă astă-seară cu Kremnitz ca interpret, și a rugat pe Virgil Arion să-l asiste ca reprezentant al guvernului actual, iar pe C. Arion ca reprezentant al meu.

— Primesc pe Arion.—Horstmann: Mulțumesc că ați primit. — Dacă aceasta intră în vederile șefului meu; e de față, n'are decât să vorbească. — Vorbesc îndată cu Arion. Știu că Germanii nu voesc un armistițiu; ei cer o capitulare a armatei; trebuie în acest caz ca Arion să ceară și să lucreze așa încât să se încheie pacea imediat. Cu cine? Se va vedea din propunerile cu cari e însărcinat Mircescu. E adevărat, după știrea care s'a răspândit, că Regele și guvernul au părăsit țara și s'au refugiat la Chișinău? Atunci, guvern provizoriu care să încheie pacea. Dar, în cazul când Regele rămâne, se va trata despre pace cu Dânsul sau cu succesorul său. — Evenimentele se precipită.

(il n'a pas retenu le nom) qui a été attaché militaire à Berlin — est-ce Mircescu? — s'est présenté à Focșani pour traiter d'un armistice au nom de l'armée roumaine. Le col. Hentsch part ce soir avec Kremnitz comme interprète, et il a prié Virgile Arion, comme représentant de l'actuel gouvernement, et Costică Arion, comme mon représentant, de l'assister.

Je fais entrer Arion, Horstmann merci d'accepter. Arion: «Si c'est dans les vues de mon chef; il est présent; il n'a qu'à parler». Je cause aussitôt avec Arion. Je sais que les Allemands ne veulent pas d'un armistice; ils demandent une capitulation de l'armée; il faut alors que Arion demande et travaille afin qu'on conclue la paix immédiate. Avec qui? On le verra par les pouvoirs de Mircescu. Est-il vrai, selon la nouvelle qui s'est répandue, que le Roi et le gouvernement ont quitté le pays et se sont réfugiés à Kichenew? Alors gouvernement provisoire qui, lui, conclût la paix. Mais si le Roi est resté, c'est avec le Roi ou son successeur qu'on doit arrêter la paix.

Les événements se précipitent.

Horstmann mi-a repetat că nu crede că s'ar putea păstra dinastia. *Îi replică că totdeauna am considerat menținerea dinastiei ca o posibilitate de a încheia repede o pace legală, și mențin opiniunea mea, căci încheind această pace, am putea salva Dobrogea.*

Revin la conversația cu Horstmann. Mi-a manifestat satisfacțiunea sa că nu s'a desemnat niciunul dela O. K. M. : col. Hass (?) sau un altul care nu cunoaște nimic din împrejurările politice ale țării.

6 Decembre. — Aniversarea ocupării Bucureștilor. Zi oficială de sărbătoare. Autoritățile nu lucrează; chiar Primăria. E de asemenea aniversarea zilei lui Mackensen.

— *Beldiman*, care tratează mereu pe Carp de «moaște», de om cu care lucrul e imposibil, vine de dimineată pentru a menține legătura între guvernul său actual și mine. El îmi aduce un proiect de proclamațiune care a fost citit deja «în micul nostru comitet» și aprobat. Beldiman îmi spune că, în August la Berlin, modalitățile au fost examinate cu el; că a reușit a-i determina

Horstmann m'a répété qu'il ne croit pas qu'on puisse garder la dynastie. Je lui répliqué que j'ai toujours envisagé le maintien de la dynastie comme possibilité de conclure vite une paix légale et je maintiens mon opinion, car en concluant cette paix-là, on peut sauver la Dobrogea.

Je reviens sur la conversation avec Horstmann. Il m'a marqué sa satisfaction qu'on n'ait pas désigné quelqu'un de l'O. K. M., le colonel Hass (?) ou un autre, qui ne connaît rien des circonstances politiques du pays.

6 décembre. — Anniversaire de l'occupation de Bucarest. Jour officiellement férié. Les autorités ne travaillent pas, même la Mairie. C'est aussi le jour anniversaire de Mackensen. Beldimano, tout en traitant Carp de «moaște», d'homme avec lequel le travail est impossible, vient de bonne heure pour maintenir la liaison entre son gouvernement actuel et moi. Il m'apporte un projet de proclamation qui a été déjà lu «dans notre conventicule» et approuvé. Beldimano me dit qu'en août à Berlin les modalités ont été examinées avec lui; qu'il a réussi à leur faire abandonner le projet de régence

să abandoneze proiectul de regență ca în Polonia și că această ciornă de proclamațiune a fost de asemenea admisă în principiu. Cu propunerile de armistițiu se află pe front generalul Rășcanu, iar nu Mircescu. Beldiman crede că totul va merge repede și că trebuie să fim gata.

— Sosește *Stere*. Eșire violentă în contra lui *Carp*. Ideile acestuia au adus pe Germani să creadă că orice acțiune trebuie să se petreacă în afară de Români. Cu logică el spune: A refuza Românilor armistițiul și a cere desarmarea lor, când dânsii sunt singura țară din Antantă care a aderat la demersul Rusiei? E o imposibilitate pe care Rușii cei dintâi nu o pot admite. Și, dacă se desarmează armata, ce presiune se mai poate exercita pentru a se salva Dobrogea?... Țara, fără Dobrogea, redevine o proletară, care nu mai are mijloace de a se cultiva și de a se ridica prin cultură. Eșire tot așa de vie contra lui *Hentsch*, care vrea să dirijeze politica unei țări pe care nici nu o cunoaște.

— *Șteanu*: *D. Nenitescu* a exprimat față de el și de *Kiriacescu* următoarele două aforisme: Ne trebuie

comme en Pologne et que ce brouillon de proclamation a été aussi admis comme principe.

C'est Rascanu, non Mircescu, qui est sur le front avec proposition d'armistice.

Beldimano estime que tout va aller grand train et qu'il faut être prêt.

Survient *Stere*. Sortie violente contre *Carp*. Ce sont les idées de Mr. *Carp* qui ont amené les Allemands à croire que tout doit se passer en dehors des Roumains. Avec logique *Stere* dit: Refuser l'armistice aux Roumains et demander leur désarmement quand ils sont le seul pays de l'Entente ayant adhéré à la démarche de la Russie? C'est une impossibilité que les Russes, tout les premiers, ne peuvent admettre. Et si on désarme l'armée, quelle pression peut-on encore exercer pour sauver la Dobrogea? Le pays sans la Dobrogea redevient un prolétaire qui n'a plus les moyens de se cultiver et de s'élever par la culture. Sortie tout aussi vive contre *Hentsch* qui veut diriger la politique d'un pays qu'il ne connaît même pas.

Șteanu: Mr. *Nenitescu* a exprimé devant lui et *Kiriacescu* les deux aphorismes suivants: il faut cinq ans d'occu-

cinci ani de ocupație germană; era partidelor politice a trecut; acum e rândul individualităților să guverneze !...

— La 3 ore și jum. am întrunit pe Stirbey, Hârjeu, Dobrescu, Cantacuzino, Bardescu, Mehedinți, Corteanu și Paul Greceanu, care vine pentru prima oară după 18 luni. T. Rosetti singurul absent; le-am comunicat tot ce am făcut în ordinea dinastică, precum și directivele date lui Arion.

7 Decembre. — Știri senzaționale: suspendare de arme cu Rusia până la 17 Decembre pentru a continua discuțiunile privitoare la armistițiu; victorie însemnată germană la Cambrai, unde armata prințului Rupprecht a recucerit un front de 10 km. pe 4 de adâncime, 9000 prizonieri și 170 tunuri; armata lui Konrad de Hentzen-dorf a sfărâmat rezistența italiană în munți, luând 11.000 de prizonieri.

— Toată lumea găsește rușinos interviewul lui Lupu Kostake, apărut în «Gazeta Bucureștilor» de ieri: viața privată a lui Brătianu, a Reginei, a lui B. Stirbey, Astor, sunt elementele principale ale acestei proze desgustătoare.

8 Decembre. — Armistițiul român. — Cu toate in-

pation allemande; l'ère des partis politiques a passé; maintenant c'est aux individualités à gouverner.

A 3½ réunis Stirbey, Harjeu, Dobrescu, Cantacuzène, Bardescu, Mehedinți, Corteanu, Paul Greceanu, revenu la première fois depuis 18 mois. Th. Rosetti seul absent. Je leur ai communiqué tout ce que j'ai fait dans l'ordre dynastique et les directives données à Arion.

7 décembre. — Breilan de grandes nouvelles: suspension d'armes avec la Russie jusqu'au 17 déc. pour continuer les pourparlers de l'armistice; bonne victoire devant Cambrai où l'armée du Prince Rupprecht a repris un front de 10 k. sur 4 de profondeur, 9000 prisonniers et 170 canons; l'armée Konrad de Hetzendorf a brisé la résistance italienne dans les montagnes en prenant 11.000 prisonniers.

Tout le monde trouve ignoble l'interview de Lupu Kostake paru dans la «Gazeta Bucureștilor» d'hier; la vie privée de Bratiano, de la Reine, de B. Stirbey, d'Astor sont les éléments principaux de cette nauséabonde prose.

8 décembre. — Malgré les intentions du colonel Hentsch,

tențiunile colonelului Hentsch, cel puțin astfel cum le-a exprimat Horstmann, s'a acordat armatei române acelaș tratament ca și armatei rusești; cel puțin, așa rezulta din comunicatul român, — reprodus de presa română, deci aprobat de cenzură: «Iași, 7 Dec. Comandantul suprem rus a propus inamicului și trupelor române, cari ocupă frontul împreună cu trupele rusești, de a încheia un armistițiu. S'a hotărât ca trupele române să ia parte la armistițiu. In consecință, ostilitățile au fost întrerupte pe tot frontul la 8 ore». —De aci reese că armata română este coprinsă în suspendarea de arme până la 17 Dec. Asupra acestui punct, Ledebur a spus lui Stirbey că colonelul Hentsch a plecat ca simplu consilier pentru tot ce ar putea atinge teritoriul administrației militare, dar că o comisiune dela O. K. M. e însărcinată cu negocierile. Cu atât mai bine. A trebuit să se petreacă ceva între ceasul când Horstmann a venit Miercuri să mă vadă și plecare, de oarece Horstmann a fost foarte afirmativ asupra faptului că O. K. M., spre marea mea mirare, a fost lăsat la o parte în această împrejurare.

au moins telles que les avait exprimées Horstmann, on a accordé à l'armée roumaine le même traitement qu'à l'armée russe; c'est du moins ce qu'il résulte du communiqué roumain — reproduit par la presse roumaine, donc approuvé par la censure: «Iassy, 7 décembre. Le commandement suprême russe a proposé à l'ennemi et aux troupes roumaines, qui occupent le front mêlés aux troupes russes, de conclure un armistice. Il a été décidé que les troupes roumaines prendraient part à l'armistice. En conséquence, les hostilités ont été interrompues sur tout le front à 8 heures».

Tout ceci doit vouloir dire que l'armée roumaine est comprise dans la suspension d'armes jusqu'au 17 décembre.

A ce sujet Ledebour a dit à Stirbey que le colonel Hentsch est parti comme simple conseiller pour tout ce qui pourrait toucher au territoire de la Verwaltung, mais que c'est une commission d'officiers de l'O. K. M. qui est chargé des négociations. C'est tant mieux. Il a dû se passer certaines choses entre l'heure où Horstmann est venu mercredi me voir et le départ, car Horstmann avait été très affirmatif sur le fait que l'O. K. M. avait, à ma grande surprise, été mis de côté dans la circonstance.

— Succesul german în Italia continuă. Tot sistemul de fortificațiuni de pe muntele Sisemol e luat și numărul prizonierilor, dela 4 la 7 Decembre, s'a ridicat la 15.000. De asemenea marșul înainte pe frontul Cambrai continuă cu succes.

— Lt. *Hamelung* vine să-și ia rămas bun, fiind rechemat. E o manie, în poliția germană, a-i schimba, de îndată ce și-au învățat meseria. Și dânsul voiește să revie în România și mi-a cerut recomandăție pentru băncile din Berlin. O vorbă a ofițerului: «La dv. totul se poate încerca, aci e libertate»!

— *Ledebur* îmi confirmă cece-mi spusese *Stirbey*: Ofițeri dela O. K. M. tratează armistițiul, el crede că generalul Helm, șeful Statului-Major în persoană. Austriacii sunt reprezentați prin gen. Hranilovici, fost atașat militar la București, și căpitan Steffoer. Hentsch este consilier pentru Verwaltung sau mai bine pentru a încerca o apropiere între cele două partide române, aducând pe reprezentanții lor. Czernin a dat ordin lui Konradsheim, care a plecat la ora 1, să meargă la Foc-

Le succès en Italie continue. Tout le système des fortifications du mont Sisemol est pris, et le nombre des prisonniers, du 4 au 7 décembre, est monté à 15.000.

De même la marche en avant sur le front de Cambrai continue avec succès.

Le lieutenant Hamelung est venu prendre congé. Il est rappelé. On a la manie de les changer dans la police allemande dès qu'ils ont appris leur métier et bien reconnu leur terrain. Lui aussi veut revenir en Roumanie et m'a demandé des recommandations pour les banques de Berlin. Un mot du lieutenant: «chez vous on peut tout essayer; il y a la liberté».

Confirmation par Ledebur de ce que m'avait dit Stirbey. Des officiers de l'O. K. M. traitent l'armistice; c'est, croit-il, le général Helm, le chef de l'Etat-Major en personne; les Autrichiens sont représentés par le général Hranilovici, ancien attaché militaire à Bucarest, et le cap. Steffoer, Hentsch est comme conseil pour la Verwaltung ou plus tôt «pour essayer un rapprochement entre les deux partis roumains en emmenant leurs représentants. Czernin vient de donner l'ordre à Konradsheim, qui est parti à 1 h., de se rendre aussi à

șani ca simplu auditor, fără a-i da nici o instrucțiune politică, — dar însărcinat să-i raporteze tot ce se va petrece.

In fine, Ledebur repetă că combinațiunea cu prințul Nicolae este cea mai bună și pentru țară și pentru aliați. Regentul, care n'are trebuință să fie popular, pentru că este vremelnic, constituie cea mai bună garanție a executărei angajamentelor economice.

9 Decembre. — Frig și timp frumos; zece grade sub zero.

— «Pester Lloyd» de ieri a fost confiscat. Explicare: un articol de o extremă violență contra României, pe care mi-l trimite Lupu Kostake (No. 300 din 6 Decembre 1917). De altfel, discursul lui Czernin către Delegațiuni n'a fost nici el mai blând.

— Arion s'a întors la ora 5. Costică n'a dat semn de viață. Prefectul de poliție a aflat numai «că este bine». (Eroare, v. 11 Dec.).

10 Decembre. — Jurnalele reproduc știrile engleze cari recunosc că Englezii au suferit la Cambrai o înfrângere foarte mare. «Daily Chronicle» o explică prin

Foesani comme simple auditeur — sans lui donner aucune instruction politique — avec ordre de lui rapporter tout ce qui se passe. Enfin Ledebur répète que la combinaison avec le Prince Nicolas est la meilleure pour le pays aussi bien que pour les alliés; le régent, qui n'a pas besoin d'être populaire puisqu'il est temporaire, est la meilleure garantie de l'exécution des engagements économiques.

9 décembre. — Froid et beau temps, 10 degrés froid.

Le «Pester Lloyd» d'hier a été confisqué. Explication: un article d'une extrême violence contre la Roumanie, que m'envoie Lupu Kostake. (N. 300 du 6 décembre 1917). D'ailleurs, le discours de Czernin aux Délégations n'a pas été tendre non plus.

Les Arion sont rentrés à 5 h. Costica pas donné signe de vie. Le préfet de police a appris seulement «că este bine (erreur, v. 11 déc.)

10 décembre. — Les journaux reproduisent les feuilles anglaises qui reconnaissent que les Anglais ont attrapé à Cambrai une tape formidable. Le «Daily Chronicle», explique

inferioritatea numărului : a trebuit să se ia trupe de pe front pentru a le trimite în Italia. Reiese de aci importanța loviturii teribile din Italia.

11 Decembre. — In sfârșit Arion s'a reîntors. Informația falsă, care ne-o dăduse Tzigara, Duminecă, pornea dela d-na Sturdza. Generalul von Morgen a tratat în numele Germanilor. Hentsch a lăsat lui V. și C. Arion să creadă că are misiunea să aleagă între Morgen și Emden și că, după ce a examinat (?) bine pe Morgen, i-a dat puteri să trateze. Din partea Românilor erau: generalul Lupescu, colonelul Rășcanu, colonelul Condeescu, colonelul Manolescu și un maior Dumitrescu, ex-atașat militar la Belgrad. Toată conferința era dusă de Ruși, cari trimisese generali și coloneli, apoi doi soldați și un caporal, a căror singură grijă era să se arate nerespectoși față de șefii lor. Adevăratul comisar «al poporului» era un căpitan, cu părul lung, romantic, un baron curlandez, numit Tiffenhaus, după cât își reamintește Arion. El este acela care, după o întrerupere de 36 ore de negocieri, a șters articolul (sugerat de Englezi, s'a spus formal), după care tru-

que o'est par suite d'infériorité du nombre: on a dû prendre du front des troupes pour les envoyer en Italie; on juge par là de l'importance du coup asséné en Italie.

11 décembre. — Arion est enfin rentré. Le faux renseignement que nous avait donné Tzigara dimanche était dû à M-me Sturdza. Le général von Morgen a traité au nom des Allemands; Hentsch a laissé croire aux Arion qu'il avait mis soin de choisir entre Morgen et Emden et qu'après avoir bien examiné (?) Morgen, il lui a donné les pouvoirs. Les Roumains étaient général Lupescu, col. Rășcanu, col. Condeescu, col. Manolescu et un major Dumitrescu, ex-attaché militaire à Belgrad. Toute la conférence était menée par les Russes qui avaient envoyé des généraux et des colonels, mais aussi deux soldats et un caporal dont le souci était de se montrer surtout irrévérencieux vis-à-vis des chefs. Le vrai commissaire «du peuple» était un capitaine à longs cheveux romantiques, baron courlandais, du nom de Tiffenhaus autant que se le rappelle Arion. C'est lui qui, après rupture de 36 h. des négociations, a fait effacer l'article suggéré par les Anglais — a-t-on dit formellement — selon lequel les troupes devaient

pele trebuiau să fie imobilizate pe pozițiunile lor respective.

Germanii cari cereau să aibă libertatea de a mișca 8 până la 10 diviziuni, au dobândit, grație lui, libertatea absolută a mișcărilor lor.

Plenipotențiarii noștri aveau puteri iscălite de generalul Presan. Regele, a doua zi de revoluție, s'a demis din comandamentul său. Se pare că comandantul șef este Cerbatcef. (Acest «se pare» este raportat de Arion).

Am intrat într'un *armistițiu* fără termen, trei zile de denunțare, și care începe dela Siretul de sus până la Marea Neagră. Pentru restul frontului, nici un armistițiu încă; simplă suspendare de arme. Dificultatea a provenit din aceea că Rușii au stăruit să ceară părăsierea insulei Oesel.

Mare greutate pentru civili de a se înțelege cu delegații români. Lupescu, chiar în urma sugestiunii lui Morgen, a declarat lămurit că el nu poate vorbi decât cu persoane oficiale. Când, a treia zi dela sosirea lor, la miezul nopții, și într'o sală publică, Arion s'a întâlnit cu Lupescu, acesta a avut aerul unui animal săl-

être immobilisées sur leurs fronts respectifs. Les Allemands, qui demandaient d'avoir la liberté de bouger 8 à 10 divisions, ont conquis, grâce à lui, la liberté absolue de leurs mouvements.

Nos plénipotentiaires avaient des pouvoirs signés par Prezan. Le Roi, le lendemain de la révolution, s'est démis de son commandement. Il semble que c'est Tscherbatschef qui commande en chef (ce «il semble» est rapporté par Arion). Nous sommes entrés dans un armistice sans terme, trois jours de dénonciation et qui va du Sereth supérieur à la Mer Noire. Pour le reste du front, pas d'armistice encore; simple suspension d'armes. La difficulté est venue de ce que les Russes ont exigé l'abandon des îles d'Oesel.

Grande difficulté pour les civils de s'aboucher avec les délégués roumains. Lupescu même, sur la suggestion de von Morgen, avait déclaré net qu'il ne pouvait causer qu'avec des personnes officielles. Quand, le surlendemain de leur arrivée, à minuit, et dans une salle publique, Arion s'est rencontré avec Lupescu, il a eu l'air d'une bête traquée, qui

batic gonit, care caută o vizuină să se ascundă. Rășcanu a fost mai civilizată și a dat mai multe știri: Rușii se poartă foarte rău și, în starea lor de descompunere, el, Rășcanu, ar fi în stare cu cele 15 diviziuni românești, să gonească cele 40 de diviziuni rusești. Privitor la aceasta, Arion îmi spune că i-a ținut următorul limbaj extraordinar: «Păstrați armata și, dacă puteți, ocupați Basarabia!». Regele, popular; Regina, care s'a devotat mult, foarte iubită. Armata își face o datorie de onoare de a apăra dinastia.

Impresie generală formulată de colonel Héntsch: «armata dușmănoasă cu Rușii, credincioasă Regelui». De altfel s'a simțit imediat că generalii țin armata în mână.

La reîntoarcere, *Hentsch* a spus lui Arion: «Fără dinastie, România poate fi menținută și mărită; cu dinastia nu!» Ar trebui să se știe până la ce punct el este autorizat să vorbească astfel.

— *Horstmann* dejunează la mine. Vorbim despre perspectivele de pace: La Berlin se cunosc toate opiniunile, a mea, ca și aceea a lui Carp și a lui Stere, așa

cherche un trou pour se cacher. Rășcanu a été plus civilisé. Il a donné des nouvelles. Les Russes se conduisent fort mal et dans leur état de décomposition, il se faisait fort lui, Rășcanu, avec les 15 divisions roumaines, de chasser les 40 divisions russes. Là-dessus Arion me dit lui avoir tenu le langage extraordinaire suivant: «Păstrați armata și dacă puteți, ocupați Basarabia!» — Le Roi populaire; la Reine, qui s'est beaucoup dévouée, très aimée. L'armée se fait un devoir d'honneur de protéger la dynastie.

Impression générale formulée par le col. Hentsch: «*l'armée feindlich den Russen, treu dem Koenig*».

D'ailleurs on a senti que les généraux avaient l'armée en mains. Au retour Hentsch a dit à Arion: «Sans la dynastie la Roumanie peut être maintenue et agrandie; avec la dynastie, non». Faudrait encore savoir jusqu'à quel point il est autorisé à parler ainsi.

Horstmann, comme tous les mardis d'ailleurs, déjeune chez moi. Nous causons des perspectives de paix: A Berlin on connaît tous les opinions, la mienne comme celle de Carp

incât Kühlmann este orientat ca și când ar fi vorbit el însuși. Pentru a vorbi pe față : «dacă se face pace cu Rusia, se va goni și dinastia și guvernul ; *dacă nu se face pace cu Rusia, vom înghiți dinastia și se va face pacea cu dânsa !*» Păcat că Czernin a căzut bolnav (în ajun se anunțase plecarea lui la Berlin însoțit de d-nul Wiesner, care este, se pare, specialist în afacerile române); s'ar fi tratat toate chestiunile privitoare la noi. Nimic nu se va face decât de comun acord cu Austria.

Am făcut reproșuri că gazeta a înserat interviewul lui Lupu Kostake. — O adevărată explozie : trei săptămâni l'au martirizat ; din oficiu a șters un atac la adresa lui Stere. Anturajul lui Carp și, afirmă dânsul, însuși Carp a făcut o astfel de presiune, încât l-a denunțat lui Hentsch «că e un agent al Austriei și că apără pe Brătianu» (textual).

— Primesc pe d-rul *Albert Haas*, gazetar, redactor șef la «Transocean», creatorul *Funk-Spruch*-ului, care comunică știrile cele din urmă din lumea întreagă. Vorbește bine franțuzește și îmi ia un fel de interview.

et de Stere et Mr. Kühlmann est orienté comme s'il avait causé lui-même. Pour parler franchement, si on fait la paix avec la Russie, on chassera tout, dynastie et gouvernement ; si on ne fait pas la paix avec la Russie, on avalera la dynastie et on fera la paix avec elle. C'est dommage que Czernin soit tombé malade (la veille même on avait annoncé son départ pour Berlin accompagné de Mr. de Wiesner qui est, paraît-il, le spécialiste pour les affaires roumaines). Rien ne se fera que de commun accord avec l'Autriche.

J'ai fait des reproches de ce que le journal avait inséré l'interview de Lupu Kostake. Véritable explosion : trois semaines on l'a martyrisé ; il a effacé d'office une attaque à l'adresse de Stere ; l'entourage de Carp et, affirme-t-il, Carp lui-même ont fait une telle pression qu'on l'a dénoncé à Hentsch «d'être un agent de l'Antriche-Hongrie et de protéger Bratiano (textuel)».

Je reçois Mr. le Dr. Albert Haas, chef-rédacteur du *Transocean*, créateur du *Funk-Spruch*, qui donne les nouvelles dernières du monde entier. Il parle bien le français et me prend une sorte d'interview qu'il me prie ensuite de me soumettre en temps et lieu.

12 Decembre. — *Czernin* a scris lui Ledebur relativ la comunicarea ce i-a făcut. El afirmă că nu s'a făcut nici o încercare, vara aceasta, de a se începe negocieri pentru o pace separată cu România.

De asemenea, în momentul de față, nu se mai caută a se lua contact cu Iașii. Ceeace va urma, va depinde de circumstanțe și de rezultatul convorbirilor dela Focșani. Pentru *Czernin*, nu mai e nici un motiv acum de a se trata mai de aproape chestiunea dinastică; ea va fi la timp regulată de acord cu Berlinul. Deci nimic hotărât; lucru de care se plânge Carp cu mare sgomot. Și totuși, nimic nu se va face decât în plin acord cu Viena și Berlinul.

13 Decembre.—D-na Lydia Filipescu, totdeauna bine informată, îmi recomandă atențiunii pentru Hentsch; mi-a făcut un avans, luând pe C. Arion, ca să fiu reprezentat; ar trebui să răspund. Rezerv hotărârea mea.

— Conversație lungă cu *Beldiman*, care pleacă Miercuri la Craiova și de aci la Berlin. Foarte amărât contra lui Carp, are totuși un fel de fetișism pentru «marea sa autoritate». Ii arăt punctele programului nostru; e pe deplin de acord; merge chiar mai departe

12 décembre. — *Czernin* a écrit à Ledebur au sujet de la communication qu'il lui a faite. *Czernin* affirme qu'aucun essai n'a été tenté cet été de lier de négociations pour une paix séparée avec la Roumanie. De même à l'heure actuelle, on ne cherche pas à prendre contact avec Iassy. Ce qui suivra dépendra des circonstances et des résultats des pourparlers de Focsani. Il n'y a pour *Czernin* aucune raison, à l'heure présente, de traiter de plus près la question dynastique; à son temps elle devra être réglée d'accord avec Berlin. Donc rien de décidé. C'est ce dont se plaint bruyamment Carp. Et rien ne se fera que de plein accord entre Wien et Berlin.

13 décembre. — M-me Lydie Philipescu, toujours bien orientée, recommande des attentions pour Hentsch; il m'a fait une avance en prenant C. Arion afin que je sois représenté; il faut y répondre. Je réserve ma décision.

Longue conversation avec *Beldiman* qui part mercredi pour Craiova-Berlin. Très aigri contre Carp, il a néanmoins une espèce de fétichisme pour sa «grande autorité». Je lui trace les points de notre programme; en plein d'accord; il

în chestia țărănească : prima proclamație a guvernului viitor va fi pentru țărani, anunțându-le soluțiunile cari se vor propune pentru dânșii.

14 Decembre. — Ledebur pleacă mâine la Viena. Ii remit prin Stirbey un memoriu asupra chestiunii păcii în legătură cu chestiunea dinastică.

— Preparative mari pentru serbarea Crucii-Roșii de mâine. Germanii dau un puternic concurs ; Wirtschaftsstabul a donat zahăr, făină, marmeladă, care se vor vinde. Sunt poftiți și ofițerii. Toate autoritățile s'au grăbit să ceară locuri.

16 Decembre. — La Brest-Litowsk, armistițiul pentru frontul rusesc a fost semnat la 15 Decembre. El este de 29 de zile și ține până la 14 Ianuarie 1918 (noul an rus). Dacă nu e denunțat cu șapte zile înainte, continuă de plin drept. Conform art. 9, negocierile pentru pace trebuie să înceapă îndată. Știrea a fost răspândită prin foi volante la 2 ore. — Serbarea Crucii-Roșii strălucită. Tot înaltul personal ocupant asistă la concert. Feldmaresalul, cu întreg statul-major, — în

renchérit même sur la question paysanne ; la première proclamation du gouvernement à venir sera pour les paysans, en leur annonçant les solutions qu'on propose pour eux.

14 décembre. — Ledebour part pour Wien demain. Je lui fais remettre par Stirbey un court aide-mémoire sur le question de la paix liée à la question dynastique.

15 décembre. — Préparatifs intenses pour la fête de la Croix Rouge de demain. Les Allemands donnent un puissant concours : le Wirtschaftstab a donné du sucre, de la farine, de la marmelade, qu'on vendra et, au rapport, on a invité les officiers à prendre part. Toutes les autorités ont réclané à qui mieux mieux des loges et des places.

16 décembre. — A Brest-Litowsk l'armistice pour le front russe a été signé le 15 décembre. Il est de 28 jours et va jusqu'au 14 janvier 1918 (le nouvel an russe). S'il n'est pas dénoncé 7 jours d'avance, il continue de plein droit. Conformément à l'article 9, les négociations pour la paix doivent commencer de Suite.

La nouvelle a été répandue par feuilles volantes à 2 h.

La fête de la Croix Rouge très brillante. Tout le haut personnel occupant est présent au concert. Le Feldmaréchal

loja regală, ceea ce a făcut să scrâșnească mulți dinți. Celelalte personaje, afară de Koch și Tantiloff, au vizitat vânzarea, au fost la bufet, etc. Succes mare. Rețetă bruto de 40.000 lei.

— Seara prânz obișnuit cu prietenii din fiecare Duminecă. Notă specială: Lupu Kostake obosit de Germani; îi cer ca prefecți pe Caragiale, fost șef de cabinet al lui Bădărău și bănuț de el ca spion al lor pe timpul guvernului Maiorescu, și un oarecare Moiescu pe care refuză să-l numească. Tzigara n'are nicio autoritate «pentru că a făcut totdeauna chefurile Nemților». Dorește să-i vadă părăsind țara cât mai curând; protestează energic că Carp a susținut vreodată că o ocupație germană ar fi necesară după pace! În fine, păreri cu totul noi!

— Tzigara: cei d'aici pot fi contra dinastiei; cancelarul Hertling însă nu e de loc partizan al îndepărtării ei.

17 Decembre. — Stere duce campanie pe tema că Regele Ferdinand ar trebui să urmeze în retragerea sa

a assisté avec tout son état major dans la loge royale. Ce qui a fait grincer bien des dents! Les autres gros bonnets, sauf Koch et Tantiloff, ont visité la vente, été au bufet, etc

Gros succès. Recette bruto de 40.000 lei.

Le soir dîner habituel des amis du dimanche. Note spéciale: Lupu est fatigué des Allemands; ils lui demandent comme préfets Caragiale (ancien chef de cabinet de Badarau) qu'il soupçonne tranquillement d'avoir été leur espion du temps du gouvernement Maiorescu, et un certain Moiescu, qu'il refuse de nommer. Tzigara n'a aucune autorité «pour ce qu'il a fait tout de même les chefurles des Nemtoiles...» Il désire les voir quitter au plus vite le pays; il proteste énergiquement que Carp ait jamais soutenu qu'une occupation allemande était nécessaire après la paix. Enfin des notes toutes nouvelles.

De Tzigara: Ceux d'ici peuvent être contre la dynastie; le chancelier Hertling n'est pas du tout partisan de son éloignement.

17 décembre. — Stere mène campagne sur le thème que le Roi Ferdinand devrait suivre dans sa retraite le gouver-

guvernul Brătianu, a cărui demisie se anunță și ca dânsul nu poate trata pacea cu Puterile Centrale.

Azi articolul lui spunea : «Chiar și în ceasul acesta, Carp și Marghiloman nu pot ei oare să se înțeleagă ?» De fapt, articolul vorbește de «frunțașii» desemnați de opinia publică, însă a șters cele două nume, fiindu-i teamă de cenzură.

— D-rul *Haas* îmi supune notele ce vrea să publice despre convorbirea noastră de Marția trecută. Ii fac îndreptările. Dânsul vorbește de asemenea de chestiunea dinastică ca de o problemă încă neregulată, dar crede că nimeni în Germania nu va primi ca favorabilă prezența în România a Regelui și Reginei.

— De trei zile s'a anunțat, după «Djen», demisia lui Brătianu. Azi se vorbește în oraș de Matei Cantacuzino, însărcinat cu formarea unui guvern. De înregistrat ca simplu svon. Nici o depeșă oficială n'a confirmat încă informația jurnalului rus.

— Au sosit din Craiova, chemați pentru conferința

nement Bratiano, dont on annonce la démission et qu'il ne peut traiter la paix avec les Puissances Centrales. Pour aujourd'hui, son article s'écriait: «Même à cette heure, Carp et Marghiloman ne peuvent-ils pas s'entendre ?». Il m'a prevenu qu'il avait fait usage de mon nom, mais qu'il craignait la censure. De fait l'article parle de «frunțașii» que désigne l'opinion publique, mais a effacé les deux noms.

Monsieur le Dr. Haas me soumet les notes qu'il veut publier sur notre entretien de mardi dernier. J'indique des corrections. Lui aussi parle de la question dynastique comme d'un problème pas encore résolu, mais il croit que personne en Allemagne n'acceptera la présence en Roumanie du Roi et de la Reine.

Depuis trois jours on a annoncé d'après le «Djen» la démission de Bratiano. Aujourd'hui on parle en ville de Mathieu Cantacuzène chargé de constituer un gouvernement. A enregistrer comme simple canard. Aucune dépêche officielle n'a encore confirmé l'information du journal russe.

Venus de Craiova, appelés en vue de la conférence de

lui Beldiman, în ziua de Miercuri, prefectul Cernătescu, care s'a reîntors imediat, D-zeu știe cu ce instrucțiuni dela Lupu, și Titu Frumușeanu, care în fața lui Beldiman și-a manifestat credința sa către dinastie și a pledat uitarea greșelilor lui Brătianu. Au mai sosit de asemenea și amicii noștri, pe cari i-am mai numit Ion Pessiacov și Cantuniari. Amândoi au insistat ca să nu ne arătăm antidinastici, căci la Craiova ar fi o notă foarte rea. Pessiacov a repetat o frază pe care o aud adesea: «Regele a fost cavaler; a sacrificat totul pentru o idee!»

18 Decembre. — D. de Kühlmann se duce la Brest-Litowsk unde trebuie să urmeze, după armistițiu, convorbirile pentru pace. Este dar serios. Asupra ministrului, Horstmann îmi spune că s'a ridicat deasupra elementului militar: «puțin brutal și grosolan cu ei», are ce trebuie ca să vorbească. Pentru a treia oară Horstmann îmi spune că nu se va face nimic cu dinastia. — Discurs de o rară violență al lui Lloyd George contra Germanilor.

Se dă textul armistițiului, un tratat în regulă, sti-

Beldimano à tenir mercredi, le préfet Cernatescu qui est reparti de suite avec Dieu sait quelles instructions de Lupu, et Titu Frumușeanu, qui devant Beldimano a étalé sa fidélité à la dynastie et a plaidé l'oubli des fautes de Brătianu. Arrivés aussi nos amis dont j'avais donné les noms: Pessiacof Jean et Cantuniari. Les deux ont surtout insisté pour qu'on ne se montrât pas anti-dynastique, car à Craiova ce serait une fort mauvaise note. Pessiacof a répété une phrase que j'entends souvent redire: «Regele a fost cavaler; a sacrificat totul pentru o idee».

18 décembre. — Mr. de Kühlmann se rend à Brest-Litowsk où doivent se continuer, après l'armistice, les pourparlers pour la paix. C'est donc sérieux. Sur le ministre, Horstmann me dit qu'il a pris le dessus sur l'élément militaire; «un peu brutal et grossier comme eux», il a ce qu'il faut pour leur parler. Pour la troisième fois Horstmann me dit qu'on ne fera jamais rien avec la dynastie.

Discours d'une rare violence de Lloyd George contre les Allemands. On donne le texte de l'armistice, un traité en

pulând clauzele pentru comerț, poștă, «consolidarea legăturilor de amicitie» cari ies din cadrul unui armistițiu după formulele tradiționale.

19 Decembre. — Horstmann îmi explică mecanismul imaginat «după lungi conferințe cu Hentsch». (Eri mi-a spus față de Bellow că personalitatea atât de simpatica a guvernatorului era zdrobită de prezența lui Mackensen și a lui Hentsch). Ei gândesc că atunci când Rușii vor propune pacea și pentru România, d. de Kühlmann va declara că nu se tratează nici cu Regele, nici cu actualul guvern; mai mult, ei cred că bolșevicii nu vor rupe tratativele de dragul României: sunt prea grăbiți să închee pacea. Regele și guvernul vor părăsi țara și atunci M. Pherekyde sau un altul va trata desarmarea oștirea (știu că această desarmare e ideia scumpă lui Hentsch), afară dacă armata nu se retrage dincolo de Prut. ceeace ar fi bine, căci ar ocupa Basarabia. — Eu: Cum vreți să ocupați cu armele o parte a țării cu care se face pace? (Această copilărie a fost spusă de Arion colonelului Rășcanu). — Legăturile astfel rupte, se va

règle, stipulant des clauses pour le commerce, la poste, «consolidation des relations d'amitiés» qui sortent du cadre d'un armistice, selon la formule traditionnelle.

19 décembre. — Horstmann m'explique le mécanisme qu'il a imaginé «après longues conférences avec Hentsch». (Hier il m'avait dit devant Bellow que la personnalité si sympathique du gouverneur était écrasée par la présence de Mackensen et de Hentsch). Ces Messieurs pensent que lorsque les Russes proposeront la paix aussi pour la Roumanie, Mr. de Kühlmann déclarera que l'on ne traite ni avec le Roi, ni avec le gouvernement actuel; de plus, ils estiment que les Bolcheviki ne rompront pas pour les beaux yeux de la Roumanie: ils sont trop pressés de faire la paix. Le Roi et le gouvernement quitteront le pays et alors Mr. Phérékyde ou un autre traitera du désarmement de l'armée, (je sais que ce désarmement est l'idée favorite de Hentsch) à moins que l'armée ne se retire au delà du Pruth, ce qui serait bien, car elle occuperait la Bessarabie. — Moi: Comment voulez-vous occuper par les armes une partie d'un pays avec lequel on fait la paix? (Cet enfantillage a été dit par Arion au colonel Rășcanu. Je sais maintenant qui en a la paternité).—Les liens

proclama o *regență*, compusă din Carp, dv. și un al treilea... — Eu : Dar Regența, în caz de vacanță la Tron, e desemnată de Cameră... — Horstmann : Se va convoca Senatul și Camera și apoi se vor lăsa până în Mai Camerele în vacanță și se vor face alte alegeri la expirarea mandatului. Această Regență va governa până la sfârșitul războiului mondial, va face legi, va modifica Constituția și la pace va alege pe noul Rege, care va găsi toată treaba făcută. Și dacă dinastia trebuie reluată, se va gândi atunci la Principele Nicolae. (A goni dinastia, a declara tronul vacant fără de care nu poate fi regență și apoi a reluat dinastia !). Această regență ar trebui să guverneze cel puțin doi ani ; va fi recunoscută de sigur și de neutri. Se vor regula raporturile cu noi, căci *Wirtschaftsstab* trebuie să rămâie aici ; O. K. M. va fi dizolvat. căci nu mai e campanie, — dar două corpuri de armată trebuie să rămâe. — Eu : Dar Dobrogea, căci fără Dobrogea țara nu poate să trăiască ? — Horstmann : «Ne vom înțelege». Și după aceasta, ceva foarte încurcat, ca neutralizarea liniei Constanța...

Iată ideile colonelului Hentsch. Și, zice Horstmann,

ainsi rompus, on proclame une Régence composée de Carp, vous et un troisième.—Moi : Mais c'est les Chambres qui désignent la régence en cas de vacance du trône... — Horstmann : On convoquera le Sénat et la Chambre et après on laissera jusqu'en mai les Chambres en vacance, et on fera d'autres élections à l'expiration de leur mandat. Cette régence gouvernera jusqu'à la fin de la guerre mondiale, fera les lois, modifiera la Constitution et à la paix on élira le nouveau Roi qui trouvera toute la besogne faite; on pourra alors songer au Prince Nicolas. (Chasser la Dynastie, déclarer le trône vacant, sans quoi pas de régence et ensuite reprendre la dynastie!) Cette régence doit gouverner deux ans au moins; elle sera reconnue certainement par les neutres aussi. On réglera ses rapports avec nous, car le *Wirtschaftstab* doit rester; l'O. K. M. se dissoudra, car il n'y a plus de campagne, mais deux corps d'armée doivent rester.—Moi : Et la Dobrogea ? car sans Dobrogea le pays ne vaut pas la peine de vivre ? — Hentsch : «On s'arrangera». Et là-dessus quelque chose de très embrouillé comme la neutralisation de la ligne Constanța. Voilà les idées du colonel Hentsch. Et, me dit Horst-

colonelul exercită o influență serioasă asupra lui Carp. Planul acesta e aprobat în totul de Nenițescu și de Virgil Arion. — Răspund : Băgați de seamă, Nenițescu are două-trei persoane pe cari le reprezintă, dar V. Arion n'are un al doilea în numele căruia poate vorbi.

— D. de Hertling cu Kühlmann s'au dus la Cartierul general înainte ca ministrul să plece la Brest-Litowsk. Horstmann, care îmi dă această veste, adaogă: «de sigur se va trata de asemenea chestiunea română».

— Dr. Haas îmi supune textul unui interview ce a făcut din convorbirea mea cu el. Censura a oprit fraza : «Regele în interesul țării Sale și spre a-și salva dinastia», poate fi adus să se retragă. Se primește cu brațele deschise ideea de abdicare, dar nimic în interesul dinastiei.

În timpul convorbirei, d. Haas, care e un colaborator permanent al autorităților, îmi spune în două rânduri : Nu mai avem interes să facem repede pacea în occident.

— Foarte semnificativ, dar foarte demn discursul Cancelarului, răspunzând lui Lloyd George, care numise pe Germani bandiți și criminali.

mann, le colonel exerce déjà une influence sérieuse sur Carp. *Ce plan a tout l'agrément de Nenitzescu et de Virgîl Arion.*

Je riposte: Faites attention. Nenitzescu a peut-être deux ou trois personnes qu'il représente, mais Virgile Arion n'a pas un second être, au nom duquel il puisse parler.

Mr. de Hertling avec Kühlmann se sont rendus au Quartier Général avant que le Ministre ne parte pour Brest-Litowsk. Horstmann, qui me donne la nouvelle, ajoute: «Pour sûr on va traiter aussi la question roumaine».

Le Docteur Haas a fait une interview de ma conversation avec lui. Il m'en soumet le texte. La censure n'a pas voulu laisser passer la phrase que le Roi «dans l'intérêt de son pays et pour sauver sa dynastie» — puisse être amené à se retirer. On accepte à bras ouverts l'idée d'abdication, mais rien dans l'intérêt de la «dynastie». Au cours de la conversation, Mr. Haas, qui est un collaborateur de chaque instant des autorités, me dit à deux reprises: Nous n'avons plus d'intérêt à faire rapidement la paix avec l'Occident.

Très significatif, mais très digne, le discours du Chancelier en réponse à Lloyd George, qui avait appelé les Allemands des bandits et des criminels. Le chancelier riposte:

Cancelarul răspunde : «Pentru noi e exclusă orice posibilitate de a trata când-va cu oameni cari au astfel de mentalitate». Aceasta se împreună cu ceea ce îmi spune d-rul Haas. — Războiul de cuceriri va lua locul formulei «Războiu fără cuceriri».

— Cel dintâi convoi de internați, înapoiat de guvernul Brătianu, a sosit. Ei au declarat, spune Horstmann, că au fost bine tratați. Regele ar avea o poziție foarte grea și 53 deputați s'ar fi declarat contra lui Brătianu. Știu că căpitanul Hoyer însărcinat cu instalarea internaților, s'a mirat de starea lor bună.

20 Decembre. — Czernin, cu o numeroasă suită, se duce și el la Brest-Litowsk. Ia și pe ministrul Wiesner, care ar avea, mi s'a spus, o mare competență în afacerile românești. E sigur că se va hotărî o linie de conduită privitor la România.

— Carp lăudase calitățile principelui Frederic-Wilhelm. candidatul său. Am întrebat eri pe Horstmann de unde a pornit candidatura acestui principe. El mi-a răspuns : «Noi, la masă, vorbind cu colonelul Hentsch despre posibilitățile pentru tron, am găsi-t ! Dar, a-

«Pour nous est exclue toute possibilité de jamais traiter avec des gens ayant cette mentalité». Cela se relie à ce que me dit Mr. Haas. La guerre de conquêtes va prendre la place de la formule «guerre sans conquêtes!».

Le premier convoi d'internés rendus par le gouvernement Bratiano est arrivé. Ils ont déclaré, dit Horstmann, avoir été bien traités. Le Roi aurait une position très difficile et 53 députés se seraient déclarés contre Bratiano. Je sais que le cap. Hoyer, chargé de l'installation des internés, sais étonné de leur bon état.

20 décembre. — Czernin avec suite nombreuse se rend aussi à Brest-Litowsk. Il emène le ministre Wiesner qui aurait, m'a-t-on répété, grande compétence dans les affaires roumaines. Il est certain qu'on arrêtera une ligne de conduite concernant la Roumanie.

Carp m'avait vanté les qualités du Prince Frédéric-Wilhelm, son candidat. J'ai demandé hier à Horstmann d'où était partie la candidature de ce Prince Il me répond : «C'est nous, à déjeuner, en causant des possibilités pour le trône avec le colonel Hentsch, qui l'avons trouvé!... Mais, ajoute-t-il, il

daogă el, *nu e bun*, ca și ceilalți fii ai Impăratului : prea proști ca să domnească !»

Și iată pe ce s'a imbarcat Carp. — La club, i se dau depeșile ce se aduc seara lui Lupu Kostake : Carp anunță o mare victorie austriacă care le dă Bassano 8000 prizonieri, etc. Or, azi dimineată, se vede comunicatul: Austriacii au respins un atac al Italianilor pe muntele Petrica și armata Krauss a luat dela 11 Decembrie 8000 oameni : una din acele totalizări cari se repetă când veștile importante lipsesc. Și, în toate, e totdeauna așa cu el.

21 Decembre. — G. Stirbey se întoarce bolnav dela Craiova. Beldiman și-a ținut conferința în fața unei săli pline, citind ca rezumat o moțiune ce pregătise. Ai noștri în păr. Liberalii lipsă : C. Poenaru și-a făcut drum la București ; Frumușeanu ascuns într'un colț ; ceilalți, chiar oficiali, dispăruți. Craiova toată e dinastică, îmi spune Stirbey, și Beldiman a trebuit s'o înțeleagă. Pare că Beldiman repeta că cu Carp nu e nimic de făcut.

Nota Austriacilor cu cari iei contact: Dacă pierdeți Dobrogea, o datoriți Germanilor. De altfel Po-

n'est pas bon, pas plus que les fils de l'Empereur: trop bêtes pour régner!» Et voilà sur quoi Carp est parti. Au cercle on lui passe les dépêches que le soir on apporte à Lupu. Carp annonce une grande victoire autrichienne qui livre Bassano, 8000 prisonniers, etc. Or, ce matin on voit le communiqué: les Autrichiens ont repoussée une attaque des Italiens sur le mont Pertica et l'armée Krauss a pris depuis le 11 décembre 8000 hommes: une de ces totalisations qu'on aime redonner quand les nouvelles importantes font défaut.

Et, en tout, c'est ainsi avec lui.

21 décembre. — Stirbey rentre malade de Craiova. Beldiman a fait sa conférence devant salle comble et a lu comme résumé une motion qu'il avait préparée. Les nôtres au complet. Les libéraux absents: Costica Poenaru s'est arrangé pour être Bucarest; Frumușanu dissimulé dans un coin; les autres évaporés, même les officiels. Tout Craiova est dynastique, me rapporte Stirbey et Beldimano a dû le comprendre. Il paraît que Beldimano répète qu'avec Carp il n'y a rien à faire.

— Note des Autrichiens avec lesquels on entre en contact: si vous perdez la Dobrogea, c'est aux Allemands que

pescu («Neue Freie Presse»), întors dela Viena și Buda-
pesta, spune că impresiunea lui e că Germanii se des-
interesează de afacerile românești.

22 Decembre. — Azi a început conferința pentru
pace dela Brest-Litowsk. Principele Leopold al Bava-
riei a pronunțat discursul de deschidere. — Guvernul
român care, printr'un comunicat, declarase că aderase
la convenția de armistițiu, nu e reprezentat, deși această
convenție stipulase formal că conferința va începe în-
dată. Făcut-am propuneri? Nu cred. In orice caz ceea-
ce spun cercurile germane de aici pare a dovedi con-
trarul.

Barbătescu mi-anunță că Virgil Arion s'a întors
la Focșani fără știrea lui Lupu și că plecarea lui a fost
comunicată lui Carp în urmă. Lupu Kostake surprins
și plictisit.

23 Decembre. — Baronul Bornemisza se întoarce dela
Focșani. A văzut pe Arion care a avut convorbiri cu
Tabacovici, unul din delegații români pentru internați.
Se confirmă că aceștia sunt în bună stare. Unii și-au
arătat pe față mulțumirea lor căpitanului Vernescu dela

*vous le devez. D'ailleurs Popescu «Neue Fr. Presse» qui re-
vient de Wien et Budapest dit que son impression est que
Czernin se désintéresse des affaires roumaines.*

22 décembre. — C'est aujourd'hui qu'ont commencé les
conférences pour la paix à Brest-Litowsk. Le Prince Leopold
de Bavière a prononcé le discours de bienvenue.

Le gouvernement roumain qui, dans un communiqué,
avait déclaré qu'il avait adhéré à la convention d'armistice,
n'est pas représenté, quoique cette convention stipulât for-
mellement que les conférences allaient commencer de suite.
Avons-nous fait des ouvertures? Je ne le pense pas. Dans
tous les cas, ce que disent les cercles allemands d'ici sem-
blerait prouver le contraire.

Barbătescu m'annonce que Virgil Arion est retourné à
Focșani à l'insu de Lupu et que son départ a été communi-
qué à Carp après seulement. Lupu surpris et ennuyé.

23 décembre. — Le baron de Bornemisza revient de Foc-
șani, il y a vu Arion, lequel a eu des conférences avec Tab-
acovici, l'un des délégués roumains pour les internés. Il se
confirme que ces internés sont en bon état. Les uns ont osten-
siblement marqué leur gratitude au capitaine Adrien Ver-

Buzău, care comanda tabăra. În prima zi, delegații — colonelul Samsonovici, Lascar Catargi, etc., — foarte superiori și vorbind de sus: le trebuia Transilvania. A doua zi, după convorbiri și citirea gazetelor, schimbare la față. Nota dominantă: pare că nu știu ce se petrece în Europa și că sunt înșelați asupra stării țării ocupate.

24 Decembre. — V. Arion aduce o veste care trebuie să fie greșită. Nu e de înțeles ca ameteala nebuniei să domnească încă la Iași. Un Consiliu de Coroană ținut și cu generalii, ar fi hotărât ca armata română să ia parte la revoluția rusească și să ajute pe Kaledin și pe Ucrainenii în acțiunea lor contra maximaliștilor. Comanda acestei expedițiuni ar avea-o Cerbatcev. Aflu acest lucru nebunesc dela Costică Arion, care mă asigură că fratele său l'a încredințat pe Carp că e adevărat. Carp bolnav nu a reacționat și i-a spus: «Mișcați-vă și voi!» — Costică mă roagă să iau inițiativa. Inițiativa de ce? — cât timp nici un semn nu vine dela Viena sau dela Berlin! Convine cu mine că nu e nimic de făcut cât timp nu suntem fixați asupra intențiunilor ce-

neseu (de Buzău) qui commandait leur camp. Le premier jour les délégués col. Samsonovici, Lascar Catargi, etc. très supérieurs et parlant de haut: il leur fallait la Transylvanie. Le second jour, après conversations et lectures des journaux, tous retournés. Note dominante: ils semblent ignorer ce qui se passe en Europe et induits en erreur sur l'état du pays occupé.

24 décembre. — Virgil Arion apporte une nouvelle qui doit être erronée. On ne pourrait comprendre que le vertige de la folie dure toujours à Iassy. Un Conseil de Couronne, tenu avec les généraux en plus, aurait décidé que *l'armée roumaine prendrait part à la révolution russe* et aiderait Kaledin et les Ukrainiens dans leur action contre les Maximalistes. C'est Teherbatcheff qui aurait le commandement de cette expédition. C'est Costică Arion qui me rapporte ce propos insensé et m'assure que Virgile en a donné l'assurance à Carp.

Carp, souffrant, n'a pas réagi et lui a dit «Mișcați-vă și voi!» — Costică me prie de prendre l'initiative. L'initiative de quoi, tant qu'aucun signe ne vient ni de Wien ni de Berlin? Il convient avec moi que rien à faire tant qu'on n'est pas fixé

lor două împărății. Probabil, ecou al convorbirilor lui cu Virgil, C. Arion îmi mai spune că Germanii de aici sunt sătui de Carp și că și-au pierdut iluziile de Nenițescu.

— Un ofițer român spunând la Focșani că se știe la Galați tot ce se petrece la Brăila și având prostia criminală sa adaoge că aceasta mulțumită unui fost ofițer de poliție, — au fost ridicați dela Brăila și răspândiți prin toate rezidențele forțate 70 foști funcționari, printre cari moșnegi. Apostolu a venit să intervie pentru unul din ei, Warlam, funcționar din 1888 !

25 Decembre. — Crăciunul catolic și protestant. Pomi de Crăciun în toate cazinourile, la Eforie, la guvernator, etc... Vremea dulce, puțină zăpadă.

Jurnalele anunță eliberarea ostaticilor noștri din Bulgaria. Bulgarii voiau să-i mai reție, pe comptul lor propriu, în schimbul Bulgarilor pe cari ei îi reclamă vecinic, deși ceea ce s'a deportat în Moldova e populație supusă română. Germanii însă au stăruit și Bulgarii au cedat. Horstmann spunea că li s'ar fi spus ceva care i-a cam pus pe gânduri : arestați în Dobrogea, pe care o admi-

sur l'intention des deux Empires. Probablement, reflet des conversations avec Virgile, Costică me dit que même les Allemands d'ici sont excédés de Carp et que Nenițescu les a défrisés.

Un officier roumain ayant dit à Focsani qu'on savait à Galatzi tout ce qui se passait à Braila et ayant eu la sottise criminelle d'ajouter que c'était grâce à un ancien officier de police, on a eulévé de Braila et dispersé aux quatres vents des residences forcées 70 anciens fonctionnaires, parmi lesquels des viellards. A. Apostolu est venu intercéder pour un certain Warlam, fonctionnaire en 1888!

25 décembre. — Noël catholique et protestant. Arbres de Noël dans tous les casinos, à l'Ephorie, chez le Gouverneur, etc. Temps assez doux. Très légère couche de neige.

Les journaux annoncent la libération de nos otages retenus en Bulgarie. Les Bulgares avaient fait mine de les garder pour leur propre compte en échange des Bulgares qu'ils réclament toujours, quoique ce qu'on a déporté en Moldavie fut de la population sujette roumaine. Les Allemands ont tenu bon et les Bulgares ont cédé. Horstmann disait qu'on leur a tenu un propos inquiétant: «arrêtez en Dobrogea que

nistrați, pe cine doriți. Cu toate acestea, se pare că li se cedează din ce în ce mai mult teritoriu de administrat...

Interviewul meu apare în românește și nemțește. Prietenii sunt în ceruri: Bărbulescu, Hinna, Bardescu, Dobrescu, Țarada... Se pare că și Carp aprobă. «In fine se știe ce vrea Șeful». Toți încântați de pasagiile privitoare la armată și la politica de făcut cu partidele, nu cu persoanele.

Succes nou în Italia, 6000 prizonieri, dar tot nu se poate eși în câmpie.

Ca de obicei. Horstmann și Bellow la dejun. Discuțăm noutatea adusă eri de Virgil Arion și pe care eu o tratez de neserioasă. Horstmann încearcă să o confirme și își sprijină părerea pe telegramele fără fir militare rusești. «Și ar fi cu atât mai bine pentru noi. — adaugă el, — căci astfel armata s'ar retrage din Moldova și nu am mai fi obligați să o desarmăm». (Vecinic această idee scumpă lor de desarmare!) Bellow e de partea mea și nu admite ca guvernul să comită un asemenea act. Horstmann insistă: «Ei vor face ce va vrea Antanta și ea susține reacțiunea». Același ne dă despre Brest-Li-

vous administrez ceux que vous désirez». Or, il semble qu'on leur cède de plus en plus du territoire à administrer.

Mon interview paraît en roumain et en allemand. Les amis aux anges: Bărbulescu, Hinna, Bărdescu, Dobrescu, Țarada, etc. Il paraît que Carp approuve aussi. «Enfin on sait ce que veut le chef». Tous enchantés des passages touchant l'armée et la politique à faire avec les partis, non avec les personens. Nouveau succès en Italie: 6000 prisonniers; mais on ne débouche toujours pas en plaine.

Comme d'habitude Horstmann et Bellow à déjeuner. Nous discutons la nouvelle apportée hier par Virgile et je la traite d'insanité; Horstmann essaie de la confirmer et appuie son opinion sur les télégrammes sans fil militaires russes. «Et se serait tant mieux pour nous—ajoute-t-il—car ainsi l'armée se retirerait de Moldavie, et on ne serait pas obligé de la désarmer». (Toujours cette idée chère du désarmement). Bellow est de mon côté et n'admet pas que le gouvernement commette un acte pareil! Horstmann insiste: «Ils feront ce que voudra l'Entente et l'Entente soutient la réaction». Horstmann donne

towsk date amuzante. Cei dintâi delegați cari s'au prezentat erau o femeie, un marinar și un soldat. Doamna nu avea nici un bagaj și după 8 zile era în aceeași stare sumară. La primul prânz, D-na era așezată în fața Prințului Bavariei și când Prințul sfârșise toastul său, D-na a spus numai atât : «Toate astea sunt vorbe ; ne trebuie acum acte». Și pentru a-și fixa mai bine personalitatea, delegata a mărturisit asistenței că ea asasinase. — «Me-sele în comun spune grav Horstmann, nu mai sunt posibile !»

26 Decembre. — Arion vine la mine cu lucruri noi. S'a făcut sondaje pe lângă el și mi se va face propuneri. El a promis să ție secretul asupra acestui lucru, dar lasă să se întrevadă că este vorba de Hentsch. Prima mare noutate : Czernin a căzut de acord cu Kühlmann asupra punctului că trebuie expulzată întreaga dinastie. (In ce mă privește, aștept confirmarea). A doua știre : Mackensen a primit instrucțiuni și atunci mi se propune : noi vom declara în scris că orice legătură cu dinastia este ruptă și în urmă ni se va face cunoscută deciziunea

de Brest-Litowsk des notes savoureuses. Les premiers délégués qui se sont présentés étaient une femme, un matelot et un soldat. La Dame n'avait pas des bagages et au bout de huit jours elle en était au même point sommaire. Au premier dîner, la Dame était assise en face du Prince de Bavière et lorsque le Prince eût fini son speech, la Dame a simplement dit : «Tout ça se sont des paroles ; il nous faut maintenant des actes . Et pour mieux poser sa personnalité, la déléguée a confié à l'assistance qu'elle avait assassiné. «Les dîners en commun — ajouta gravement Horstmann — ne sont plus possibles...».

26 décembre. — Pas de journaux aujourd'hui.

— Arion m'arrive avec du nouveau. On a fait des sondages auprès de lui et on me fera des ouvertures. Il a promis le secret, mais il laisse entrevoir que c'est de Hentsch qu'il s'agit. La première grande nouvelle : Czernin est tombé d'accord avec Kühlmann sur le point qu'il faut expulser toute la dynastie. (Quant à moi, j'attends confirmation). Seconde nouvelle : Mackensen a reçu des instructions. On nous propose alors : nous déclarerons par écrit que tout lien est rompu avec la dynastie et ensuite on nous fera connaître la dé-

de mai sus a Puterilor. Arion pretinde că el a obiectat imediat că ar fi mai natural ca oamenii politici să nu facă o astfel de declarație decât numai dacă Germania declară ea cea dintâi că pacea nu poate fi cu niciun chip încheiată cu dinastia. În urmă Regența care guvernează un an sau doi... în scurt, proiectul expus de către Horstmann. «Foarte bine, a spus Arion, dar trebuie mai întâi să se cunoască condițiunile de pace și soarta Constanței; Marghiloman mi-a declarat eri că nu ar accepta nimic fără Dobrogea». Asupra acestui punct nimic precis, căci se teme ca «Czernin să nu se fi angajat prea mult cu Bulgarii». Austriacii aruncă vina pe Germani; Germanii pe Austriaci. Chestiunea este din ce în ce mai puțin clară: și cu toate astea s'a redijat proiectele de neutralizarea liniei; al Canalului la mare; al Chiliei; al ocupării Basarabiei; pe scurt tot ce nu are nici un reazăm serios.

Am înștiințat pe Arion că Virgil, fratele său, era socotit ca admițând aceste idei. Arion a fost să vadă pe Carp, care i-a arătat intențiunea sa de a răspunde cu un refus net. De altfel este foarte pornit contra Germanilor și s'a exprimat despre ei foarte aspru față de Arion.

cision ci-dessus des Puissances. Arion prétend que tout de suite il a objecté qu'il était plus naturel que les hommes politiques ne fassent une pareille déclaration que si l'Allemagne déclare elle, la première, que la paix ne peut être à aucun prix conclue avec la dynastie. Ensuite Régence qui gouverne un an ou deux.. (bref le projet exposé par Horstmann). Parfait, dit Arion, mais il faut au préalable connaître les conditions de paix et le sort de Constantza; Marghiloman m'a déclaré hier qu'il n'acceptait rien sans la Dobrogea! — Là dessus plus rien de précis, car on a peur «que Czernin ne se soit fortement engagé avec les Bulgares!» — Les Autrichiens jetent la faute sur les Allemands; les Allemands sur les Autrichiens. L'affaire est de moins en moins claire: et on a réédité les projets de neutralisation de la ligne; de canal à la mer; de Kilia; de Bessarabie à occuper, bref tout ce qui ne tient pas debout! J'ai averti Arion que son frère passait pour avoir admis ces idées. Arion avait été voir Carp qui a indiqué son intention de répondre par un refus net. D'ailleurs Carp est très monté contre les Allemands et s'est exprimé très durement vis-à-vis d'Arion.

27 Decembre. — După dejun își face apariția Horstmann : «Am să vă vorbesc lucruri serioase; trebuie de făcut aci repede tot necesarul pentru a realiza pacea, evenimentele se precipită. Dacă pacea se semnează la Brest-Litowsk, eu cunosc spiritul lor, fumurile li se vor sui la cap și se va trata România ca o cantitate neglijabila: și Austriacii, cu pretențiunile lor asupra munților și Bulgarii de partea cealaltă... Iată ceeace noi, cari trăim aci cu D-voastră, Mareșalul, Hentsch și cu mine, voim să evităm. Deci, repede la lucru. O pace cu București este imposibilă, evident trebuie tratat cu Iași, excluzând pe Rege și pe Brătianu, deci cu armata. Dacă Mareșalul are o declarație a notabililor politici cari să pronunțe decăderea dinastiei, el va căuta să ia contact cu Prezan și să-i notifice nevoia de a sfătui abdicarea Regelui, pentru a trata. Dacă Regele abdică, o Regență va face pacea și va governa câtva timp. Ceeace vrea d. Carp, alegerea imediată a unui Rege, este imposibil. Dacă se încăpățânează, se va lucra numai cu d-ta. Acceptați ? » — «Recunosc că o Regență ar fi provizoriu ne-

27 décembre. — Après déjeuner apparaît Horstmann : «J'ai à vous parler de choses sérieuses. Il faut vite faire ici le nécessaire pour amener la paix. L'heure presse. Si la paix est signée à Brest-Litowsk, je connais «leur» esprit, les fumées leur monteront à la tête et on traitera la Roumanie en quantité négligeable; et les Autrichiens avec leurs prétentions sur les montagnes et les Bulgares de leur côté... C'est ce que nous voulons éviter, nous qui vivons ici avec vous, le Maréchal, Hentsch et moi. Donc vite agir. Une paix avec Bucarest impossible, évidemment. Il faut traiter avec Iassy, en excluant le Roi et Brătianu, donc avec l'armée. Si le Maréchal a une déclaration des notables politiques prononçant la géchéance de la dynastie, c'est lui qui s'abouchera avec Prezan et lui notifiera la nécessité de conseiller l'abdication du Roi pour pouvoir traiter. Si le Roi abdique, une Régence fera la paix et gouvernera pendant quelque temps. Ce que veut Mr. Carp, à savoir l'élection immédiate d'un Roi, est impossible. S'il s'entête, on agira rien qu'avec vous. Acceptez-vous?»—Je reconnais qu'une Régence est intérimairement nécessaire, mais

cesară, dar înainte de a spune ceva, vă întreb : care sunt condițiunile păcii ?» — *Horstmann* : «Veți avea tot concursul nostru chiar dacă Austriacii sprijină pe Bulgari». — Eu : «Ați înțeles că chestiunea Dobrogei este punctul capital !» — *Horstmann* : «Dar trebuie forțat lucrurile pentru a putea să o împui». — Eu : «Dacă este greu, înseamnă că este promisiune». — *Horstmann* : «Da, dar este foarte secret. Împăratul, în primul moment de mânie, a promis lui Radoslavow. Constituționalicește, aceasta nu are nici o valoare ; dar încearcă să dezici cuvântul Împăratului ! Din această cauză nu a fost lăsat Împăratul singur când a venit aci (?). El este impulsiv și promite ușor». (*Horstmann* îmi spusese deja că fiii Împăratului sunt incapabili de a domni). — Eu : «Totdeauna am bănuțit aceasta și iată pentru ce totdeauna v'am vorbit de Constanța. Fără Dobrogea noi toți vom cere alipirea la un Imperiu vecin». — *Horstmann* : «Dar atunci s'ar putea să fie împărțeala României». — Eu : «Nu mă tem, este imposibil». — *Horstmann* cedând imediat : «Da, cred că este imposibil». — Eu : «Dacă Mareșalul reușește cu Prezan, ar fi un lucru minunat, și în

avant de rien dire, je demande quelles sont les conditions de la paix ? — *Horstmann* : Vous aurez tout notre concours, même si les Autrichiens appuyent les Bulgares. — *Moi* : Vous avez compris que la question de la Dobrogea est le point capital ! — *Horstmann* : Mais il faut forcer les choses pour pouvoir l'imposer. — *Moi* : Si c'est difficile, c'est qu'il y a promesse. — *Horstmann* : Oui. Mais c'est très secret. L'Empereur, dans le premier moment de colère, a promis à Radoslavow. Constitutionnellement cela n'a aucune valeur. Mais allez dénier la parole de l'Empereur ! C'est pour cela qu'on n'a pas laissé seul l'Empereur quand il est venu ici (?). Il est impulsif et promet facilement. (*Horstmann* m'avait déjà dit que les fils de l'Empereur sont incapables de régner.). *Moi* : J'ai supposé tout cela et voilà pourquoi je vous ai toujours parlé de Constantza. Sans la Dobrogea, tous nous demanderons l'annexion à un empire voisin. — *Horstmann* : Mais il peut y avoir alors partage de la Roumanie. — *Moi* : Je ne le crains pas. C'est impossible. — *Horstmann* cédant de suite : «Oui, je crois que c'est impossible». — *Moi* : Si le Maréchal réussit avec Prezan, ce sera un prodige. C'est moi qui vous

ce mă privește dau declarația, dacă cunosc condițiunile de pace». — Horstmann : «Dacă Mackensen nu reușește. denunțăm armistițiul și atacăm». — Eu : «Voiți ca un om politic să meargă să vorbească cu cineva din guvern ?» — Horstmann : «Ați merge D-voastră ?» — Eu : «De ce nu ? Nu refuz să vorbesc cu Brătianu». — Horstmann : «Nu ar fi mai bine ca D-voastră să întovărășiți pe Mareșal ? De vorbit cu Brătianu ? Și da și nu, fiindcă nu vor să trateze cu el». — Eu : «Și dacă unii dintre noi ar merge la Brest-Litowsk să stea de vorbă cu cei doi miniștrii și să examineze toate soluțiunile ?» (Aceasta nu-i surâde).

Il întreb dacă nu ar trebui să am și avizul lui Carp. Horstmann va vorbi în această privință cu Hentsch și îmi va comunica răspunsul. La ora 7 îmi serie să nu fac nimic privitor la Carp până mâine la amiază, când va merge să-l vadă.

«Neue Freie Presse» dă compunerea personalului care tratează la Brest-Litowsk. Doamna asasină, Vizenko, este dată în al treilea rând. Bellow, de modă veche, făcea să se remarce că nu s'a luat aproape nimic

dis et, quant à moi, je donne la déclaration *si je connais les conditions de la paix*.— Horstmann: Si Mackensen ne réussit pas, nous dénonçons l'armistice et nous attaquons. — Moi: Voulez-vous qu'un homme politique aille causer avec quel qu'un de la part du gouvernement?—Horstmann: Irez-vous?—Moi: Pourquoi pas? Je ne refuse pas de parler avec Bratiano. — Horstmann: Ne vaudrait-il pas mieux que vous accompagniez le Maréchal? Causer avec Bratiano? Il y a du pour et du contre, puisqu'on ne veut pas traiter avec lui. — Moi: et si les uns parmi nous allaient à Brest-Litowsk causer avec les deux ministres, examiner toutes les solutions? (Cela ne sourit pas).

Je demande si je ne devrais pas avoir aussi l'avis de Carp. Horstmann causera à ce sujet avec Hentsch et me fera tenir sa réponse.

A 7 h. il m'écrit de ne rien faire, concernant Carp, avant demain midi, quand il ira le voir.

La «Neue Freie Presse» donne la composition du personnel qui traite à Brest-Litowsk. La Dame assassine, Madame Vizenko, est nommée en troisième! Bellow, vieux style, faisait remarquer combien on n'avait presque rien

din cariera diplomatică ca nume. Numai Czernin a adus pe Colorado. Insuși Kühlmann trece în ochii lui de cineva de mică importanță.

28 Decembre. — Jurnalele dau primul protocol. S'a admis bazele păcei : nu se recunoaște de loc dreptul la anexiune și la indemnitate de război și se acordă un termen de 10 zile (4 Ianuarie) acelora cari nu s'au asociat prelininărilor de pace, pentru a se familiariza cu principiile bazei stabilite. Și după aceasta negocierile vor continua, oricare ar fi condițiunile.

Ii atrag atenția lui Horstmann, care vine la 12 la Crucea-Roșie, că chestiunea aceasta tranșează chestiunea Dobrogei. — Horstmann : «Dar ce se spune la Brest-Litowsk, sunt fleacuri». Totuși Horstmann mă roagă să văd pe Carp, pe care Hentsch l'a vizitat azi dimineață. Cu toate vecinicele sale ironii și absolutismul său, Carp a făgăduit de a se face reprezentat pe lângă Mareșal când el va merge să vorbească cu generalii români. Horstmann adaugă : «Și Carp ține esențialmente la Dobrogea, dar noi credem, Hentsch și cu mine, că acum o să putem să vă dăm satisfacție».

pris dans la carrière, rien que des «Geheimräte» ; aucun nom. Seul Czernin a amené Colorado. Kühlmann lui-même, à ses yeux, est un petit seigneur...

28 décembre. — Les journaux donnent le premier protocole. On a admis les bases communes de la paix : on y renie formellement le droit à l'annexion et à l'indemnité de guerre et on accorde un délai de 10 jours (4 janvier) à ceux qui ne se sont pas associés aux pourparlers de paix, pour se familiariser avec les principes-bases établies. Après quoi les négociations continueront dans n'importe quelles conditions. Je fais observer à Horstmann, qui vient à midi, à la Croix Rouge, que cela tranche la question de la Dobrogea : «Mais ce qu'on dit à Brest-Litowsk, c'est de la blague!» Néanmoins, Horstmann me prie de voir Carp à qui Hentsch a rendu visite dans la matinée. Malgré ses éternelles ironies et son absolutisme, Carp a promis de se faire représenter auprès du Maréchal quand il ira causer avec les généraux roumains. Horstmann ajoute : Carp aussi tient essentiellement au point Dobrogea, mais nous croyons, Hentsch et moi, qu'on pourra maintenant vous donner satisfaction.

La ora 4 la Carp. Carp a spus lui Hentsch : «Când vrei să știi cecece vreau sau cecece gândesc, nu trebuie să vorbești decât cu mine». Carp își menține directivele sale cunoscute : 1) Mareșalul va declara armatei că Germania nu tratează nici cu Regele nici cu guvernul ; el, Mareșalul, în numele Germaniei, va crea faptul nou față de dinastie ; declarațiile noastre vor veni după aceea; Carp va da depline puteri pentru a fi reprezentat. Această declarație n'are a face nimica cu consimțământul prealabil asupra condițiilor de pace. — *Eu* : «De ce să exerciți o presiune în necunoscut ? Este o șansă pe care o pierdem din mână». — Carp : «De oarece tot se va lua o măsură pentru unificarea țării... — 2) Nu procedez la niciun act înainte ca Germania să-mi desemneze pe Suveran și, pentru ca să constitui un guvern, îmi trebuie condițiunile de pace și Suveranul. 3) Plebiscit sau Constituantă, puțin importă : va merge repede, este revoluția și faptul legal care trebuie să urmeze va fi ori unul ori altul». Carp îmi povestește că Mitilineu a spus generalului von Morgen că erau siguri de victorie și că armata japoneză era deja în marș asu-

4 h. chez Carp. Carp a dit à Hentsch: Quand vous voulez savoir ce que je veux ou je pense, il ne faut causer qu'avec moi. Carp se tient à ses directives connues : 1) Le Maréchal déclarera à l'armée que l'Allemagne ne traitera ni avec le Roi ni avec le gouvernement; c'est lui, au nom de l'Allemagne, qui créera le fait nouveau vis-à-vis de la dynastie: nos déclarations suivront ensuite. Carp donnera pleins pouvoirs pour le représenter. Cette déclaration ne dépend pas de l'accord sur les conditions de la paix.—Moi: Pourquoi exercer une pression dans l'inconnu? C'est un atout que nous nous enlevons de la main.—Carp: Puisqu'une mesure sera toujours prise pour unifier le pays... 2) Je ne procède à aucun acte avant que l'Allemagne me désigne le Souverain et, pour que je constitue un gouvernement, il me faut les conditions de la paix et le Souverain. 3) Plébiscite ou Constituante, peu importe: on ira vite; c'est la révolution et le fait legal qui doit suivre sera ou l'un ou l'autre. Carp me raconte que Mitilineu a dit au général von Morgen qu'on était sûr de la victoire et que l'armée japonaise était déjà en marche

pra Europei și că von Morgen i-ar fi răspuns : «Dar, Domnul meu, sunteți un halucinat». Imi este foarte greu să cred în autenticitatea acestei anecdote.

Tzigara îmi spune că Germanii sunt desgustați de desordinea care domnește la Instrucțiunea Publică ; că o mare discuție a avut loc între Lupu, Virgil și Nenițescu ; că de partea Germanilor se constată golul ce este în jurul lui Carp, că acțiunile lui «Cuconul Alecu» se ridică mult, etc. etc. — De pus în legătură cu svonul : Lupu vrea să se retragă, Virgil Arion la Interne, Tzigara la Instrucția Publică, etc. — Tzigara adaugă că nu se poate deschide Școala Superioară de Comerț din cauza numirilor scandaloase ca ale lui Barnoski, Crivăț, etc.

29 Decembre. — Comunic lui Horstmann, care vine la mine să mă vadă la 2½, că sunt de acord cu Carp asupra punctului că Mareșalul este acela care va comunica că nu se tratează cu dinastia și că trebuie să așteptăm 4 Ianuarie, după cum nimeni nu poate da un guvern înainte de a cunoaște condițiunile de pace. — El : «Dar nu se poate fixa aci prin anticipație toate punctele pă-

sur l'Europe; et que Morgen lui aurait répondu : «Mais vous êtes un halluciné, Monsieur !» J'ai peine à croire à l'authenticité de l'anecdote.

— Tzigara me dit que les Allemands sont dégoûtés du désordre qu'il y a à l'Instruction Publique; qu'une grosse discussion a eu lieu entre Lupu, Virgile et Nenitzescu; que du côté allemand on constate le désert qu'il y a autour de Carp, que les actions de «Cuconu Alecu» montent beaucoup, etc.

A rapprocher du bruit: Lupu veut se retirer; Virgile à l'Intérieur; Tzigara à l'Instruction, etc.

Tzigara ajoute qu'on ne peut ouvrir l'Ecole Supérieure de Commerce à cause des nomination scandaleuses comme Barnovski, Crivetz, etc.

29 décembre. — Je communique à Horstmann qui vient me voir à 2½ h., que je suis d'accord avec Carp sur le point que c'est le Maréchal qui fera la signification qu'on ne traite pas avec la dynastie et qu'il faut attendre le 4 janvier, et que nul ne peut donner un gouvernement avant de connaître les conditions de la paix.— Lui: Mais, on ne peut

cei ? — Eu : «Dar va trebui să fim fixați cel puțin asupra Dobrogei»... — El : «Cu dinastia nu veți avea Dobrogea și nici mai mult dacă trebuie să reducem Moldova prin arme; altfel cred că ași putea afirma că România va avea Constanța». — Revin asupra aceluiași cântec, cu cât ar fi mai ușoara combinația cu un membru al familiei pentru a produce abdicarea. «Dar, adaug, dacă Iași are buna idee de a accepta protocolul dela Brest-Litowsk și de a intra în convorbiri de pace?» — El : «M'am asigurat că nu se va primi; l'am întrebat pe Kühlmann, căci pe când se tratează aci nu trebuie să ni se dea o lovitură de cuțit pe la spate, și el ne-a dat această asigurare». (Deci această proscricție a dinastiei este mai ales o opinie din București). Din tot restul convorbirii reiese că se prepară voiajul Mareșalului. Se pare că tot ceea ce Rușii ridică de pe frontul de Moldova merge să întărească Kievul și reacțiunea pe care Goutchkow vrea s'o conducă. Se va semnala armatei române că se va denunța armistițiul pentru a putea astfel să se imobilizeze cât mai multa lume pe frontul de Moldova.

ici, par anticipation, fixer tous les points de la paix... — Moi : Mais il faudra être fixé au moins sur la Dobrogea.—Lui : Avec la dynastie vous n'aurez pas Constantza et pas davantage s'il faut réduire la Moldavie par les armes; autrement, je crois que je puis affirmer que la Roumanie aura Constanța.

Je reviens à mon «dada», combien plus facile est la combinaison avec un rejeton de la famille pour amener l'abdication. «Mais, fais-je, si Iassy a le bon esprit d'accepter le protocole de Brest-Litowsk, et d'entrer en pourparlers de paix?» — Horstmann : Je me suis assuré qu'on n'acceptera pas; je l'ai demandé à Kühlmann, car pendant que je traite ici, il ne faut pas qu'on me donne un coup de poignard dans le dos (sic) et Kühlmann nous a donné cette assurance. (Donc cette proscription de la dynastie est surtout une opinion de Bucarest!) De tout le reste de notre conversation il appert qu'on prépare le voyage du Maréchal. Il semble que tout ce que les Russes enlèvent du front moldave s'en va renforcer Kiev et la réaction que Goutchkow semble diriger. On signifiera à l'armée roumaine qu'on va dénoncer l'armistice pour fixer le plus du monde sur le front moldave.

Am convingerea că dacă s'ar putea vorbi cu Berlin sau Viena, s'ar avea o situație mai ușoară.

Pe când Horstmann era la mine, un brigadir austriac, trimis de Sobotka, mi-aduce o scrisoare pentru bietul Georges Stirbey, așa de grav bolnav că nici nu poate să ia cunoștință de dânsa și mă roagă să o citească eu. Este o scrisoare dela Ledebur, care dela început desminte aserțiunea făcută de Horstmann în numele lui Hentsch, lui Arion, la 26 Decembre, și anume: că Czernin și Kühlmann erau de acord pentru a refuza orice contact cu Regele. Ledebur scrie că «este autorizat de către Czernin să-mi declare că nu are nici o obiecțiune de făcut contra planului lui Marghiloman în ceea ce privește pacea românească și chestiunea dinastică». Ledebur are chiar impresia că Czernin ar sprijini această soluțiune. «Drumul cel mai scurt ar fi o propunere făcută de Rege: D-ta să găsești drumul la Rege. Dacă o propunere de pace ar veni din partea Regelui, Czernin ar accepta de a negocia. Dar o condiție esențială ar fi retragerea guvernului Brătianu-Ionescu».

30 Decembre. — S'a găsit la Brest-Litowsk mijlocul

J'ai la conviction que si l'on pouvait causer avec Berlin ou Wien, on aurait une situation plus facile.

Pendant que Horstmann était chez moi, un brigadier autrichien, envoyé par Sobotka, m'apporte une lettre pour le pauvre Georges Stirbey, si gravement malade qu'il n'en peut prendre connaissance et me prie de la lire.

C'est une lettre de Ledebur, qui du premier coup dément l'assertion faite par Horstmann au nom de Hentsch à Arion, le 26 décembre, que Czernin et Kühlmann étaient d'accord pour refuser tout contact avec le Roi! Ledebur écrit «qu'il est autorisé par Czernin à me déclarer qu'il n'a aucune objection à faire contre le plan de Marghiloman en ce qui regarde la paix roumaine et la question dynastique. Il a même l'impression que Czernin appuierait cette solution. Le chemin le plus direct serait une ouverture à faire par le Roi: c'est à vous de trouver le chemin chez le Roi. Si une proposition de paix venait de la part du Roi, Czernin accepterait de négocier. Mais une condition essentielle serait la retraite du gouvernement Brătianu-Ionescu...».

30 décembre. — L'on a trouvé le moyen à Brest-Litowsk

de a continua să se trateze, continuându-se totuși a se ocupa Curlanda și o parte din Lituania și din Estonia. Horstmann este uimit de acest lucru.

Nu comunic nimănui conținutul misivei lui Czer-nin.

31 Decembre. — Sărmanul și scumpul meu Georges Stirbey a murit în a 14-a zi de tifoidă. Nici 35 de ani ! Câte speranțe înșelate și ce pierdere ! Simpatii unanime. Cu toată lipsa oricărui mijloc de comunicație, multă lume l-a întovărășit până la cimitir, unde corpul său a fost depus în capelă. Inmormântarea Mercuri. Nici un Stirbey n'a rezistat vre-unei boli grave ; de aceea din prima zi le era frică de o nenorocire. Pentru mine, scumpul meu copil, el nu se poate înlocui !

D-l Băicoianu, director la Banca Națională, întors din Bulgaria, ostatic liberat, pleacă mâine la Iași. A voit să mă vadă. Il rog să vorbească la Iași și să le deschidă ochii asupra necesității de a face pace imediat : se va scăpa astfel Dobrogea și s'ar putea scăpa și dinastia. Pacea rusă se va face și dacă ea n'ar dura decât șese

de continuer de causer de la paix tout en continuant d'occuper la Courlande et une partie de la Lithuanie et de l'Esthonie ! Horstmann est émerveillé du tour de main

Je ne communique à personne le contenu de la missive Czernin.

31 décembre. Le pauvre et très cher Georges Stirbey a succombé le 14-e jour de sa typhoïde. Pas encore 35 ans ! Que d'espérances déçues et quelle perte..

Sympathies unanimes. Malgré l'absence de tout moyen de communiquer, on était très nombreux pour l'accompagner jusqu'au cimetière où son corps est déposé dans la chapelle. L'unérailles mercredi. Pas un Stirbey n'a pu résister à une maladie grave et du premier jour on craignait un malheur. Pour moi, pauvre cher enfant, il n'est pas remplaçable.

Mr. Baicoianu, directeur Banque Nationale, retour de Bulgarie, otage libéré, part pour Iassy demain. Il a tenu à me voir. Je le prie de causer à Iassy et de leur ouvrir les yeux sur la nécessité de faire la paix de suite : on sauvera ainsi la Dobrogea et on peut sauver aussi la dynastie. La paix russe se fera et, ne durerait-elle que six mois, si le ré-

luni, dacă regimul reacționar ar reuși, și încă ar fi suficient pentru a ruina Moldova și a decima armata, căci Germania va denunța armistițiul și o pace impusă ar fi atunci cu pierderea Dobrogei și exilarea dinastiei. Regele să se grăbească să facă propuneri, — va fi susținut de către Austria, — este tot ce pot să destăinuiesc din scrisoarea lui Ledebur, însă condiție esențială: nu cu un guvern Brătianu-Ionescu. Ca o dovadă că pacea se face, îi dau știrea că Mirbach cu doi coloneli și un întreg stat-major a sosit la Petersburg pentru a relua relațiile.

gime réactionnaire arrivait à réussir, qu'encore ce serait suffisant pour ruiner la Moldavie et décimer l'armée, car l'Allemagne dénoncera l'armistice et une paix imposée serait alors avec perte de la Dobrogea et exil de la dynastie.

Que le Roi se hâte de faire des ouvertures—il sera soutenu par l'Autriche, c'est tout ce que je puis dévoiler de la lettre Ledebur, mais, condition essentielle, il ne faut pas que ce soit avec un gouvernement Bratiano-Ionescu. Comme preuve que la paix se fait, je lui donne la nouvelle que Mirbach avec deux colonels et tout un état-major est déjà arrivé à Petersbourg pour reprendre les relations.

1918.

1 Ianuarie. — Convorbirile de la Brest-Litowsk sunt întrerupte pentru câteva zile; miniștrii s'au întors la Viena și Berlin; dar de la 28 Dec. misiuni germane și austriace au sosit la Petrograd pentru restabilirea relațiilor comerciale și eventual politice.

— Facut vizita de anul nou arhiepiscopului *Netzhammer*. Palatul Episcopului nu este încălzit în întregime din lipsă de combustibil; arhiepiscopul doarme în cabinetul său de lucru, singura odaie încălzită. Din lunga noastră convorbire am reținut că Czernin, și el, își îndreapta oamenii spre Carp, «singurul care a avut curajul». — «Ce curajiu? a răspuns *Netzhammer*. E foarte simplu, n'are pe nimeni în spatele lui. Și-a împrumutat numele unei gazete și Dv. ați plătit».

Mackensen a spus arhiepiscopului: «că singură *neutralitatea convenea acestei țări*; dacă ar fi intrat în

1-er janvier.—Les pourparlers à Brest-Litowsk sont interrompus pour quelques jours; les ministres sont rentrés Wien et Berlin, *mais dès le 28 décembre des missions allemande et autrichienne sont arrivées à Pétrograd* pour rétablir les relations commerciales et éventuellement les relations politiques.

— *Fait visite de Nouvel An à l'Archevêque Netzhammer*. Tout le Palais n'est pas chauffé par manque de combustible; et l'Archevêque a sa couchette dans son cabinet de travail, la seule pièce chauffée. De notre longue conversation j'ai retenu que Czernin, lui aussi, dirigeait leur monde vers Carp: «le seul qui ait eu du courage». — «Quel courage? a répliqué *Netzhammer*; c'est simple, il n'y a personne derrière lui. Il a prêté son nom à un journal et c'est vous qui avez payé», *Mackensen a dit à l'Archevêque: que la neutralité seule convenait à ce pays*; s'il était entré en guerre «à nos côtés, la

război alături de noi, s'ar fi întâmplat același lucru. numai că ar fi fost ocupată de Ruși».

— Prânz de gală la Guvernator (Gen. Tülff). 36 tacâmuri. Simplu, dar bine făcut. Flori pe masă: florile de negăsit în acest moment, toate serele fiind înghețate. Eram în dreapta lui Tülff; Arion la stânga lui. În față *Feldmareșalul Mackensen* cu Osman Nizami Pașa în dreapta, Tantiloff la stânga. — S'a decomandat muzica în semn de doliu pentru Stirbey. Când am mulțumit guvernatorului pentru această atențiune, el mi-a spus pe franțuzește: «C'est le coeur qui m'a dicté cela» (am făcut-o din inimă). O chestiune de decorații a agitat mult protocolul reprezentat prin Duday, dela Cartierul general, și Horstmann. — Guvernatorul ar fi dorit să fie purtate: pusesem ca condiție ca să fie decorațiile românești: s'a admis cu plăcere. În ultimul moment Carp, care s'a scuzat fiind bolnav, deși el părăsise casa de 3 zile pentru a-și face partida la club, a obligat pe ai săi a nu le punc. Tzigara m'a anunțat, n'am vrut atunci ca cu ai mei să mă deosebesc de ei. D'abia ești de la masă,

même chose serait arrivée», sauf que c'est les Russes qui l'auraient occupée.

Dîner de gala chez le gouverneur. Trente six couverts, simple, mais de bonne facture. Il y avait des fleurs sur la table: les fleurs, introuvables en ce moment, toutes les serres ayant gelé. Tülff m'avait mis à droite; Arion à sa gauche. En face le Feld-Maréchal avec Ossman Nyzami-Pacha à droite, Tantiloff à gauche. La musique avait été décommandée en signe de deuil pour Stirbey. Quand j'ai présenté mes remerciements pour cette attention, le gouverneur m'a dit en français: «C'est le coeur qui m'a dicté cela». — Une question de décorations ridicule avait agité le protocole représenté par Duday, du quartier général, et Horstmann. Le gouverneur aurait désiré qu'on les portât: j'avais mis comme condition que ce serait les décorations roumaines: accordé de bonne grâce. Au dernier moment Carp, qui s'est excusé pour cause de maladie, quoiqu'il sorte depuis trois jours pour faire sa partie au cercle, a obligé les siens à ne pas les arborer. Tzigara est venu m'en informer et je n'ai pas voulu, avec mes amis, me différencier d'eux.

Feldmareşalul se retrage într'un colţ al intrării, de o parte, şi mă ia cu dânsul. Vorbim o oră, el cu multă vioiciune. Nu se poate să nu fii isbit de cât de mult acest om respiră onestitatea. Când vorbeşte de Dumnezeu, se simte că e un credincios. Când spune «der Deutsche ist treu», o spune fiindcă minciuna, înşelăciunea sunt crime în ochii lui. Pentru el, marea vină a Regelui Ferdinand e de a fi ascuns adevărul.

Imi spune : «Noi voim o Românie tare şi care să-şi păstreze integritatea». — Subliniez cuvântul «integritate» şi mulţumesc. — El adaogă : E însă marea cerere a Bulgariei.... — Dar, zic eu, ei au prea mult. — Mareşalul : Din cale-afară de mult, şi dacă n'o să aveţi Constanţa, trebuie să aveţi gurile Dunărei şi cel puţin vechile judeţe din Basarabia. Mareşalul speră însă că din partea aceasta România poate avea compensaţii însemnate. Ele s'ar putea întemeia pe constituţia revoluţionară a unei Basarabii independente, care nu poate exista între România şi Ucraina.

Crede de asemenea în constituirea unei Ucraini cu

A peine sortis de table, le Général-Feldmaréchal se retire dans un coin de l'entrée, à l'écart, et me fait signe de le réjoindre. Nous causons une heure, lui avec beaucoup d'animation. On ne peut pas ne pas être frappé combien cet homme respire l'honnêteté. Quand il parle de Dieu, on sent que c'est un croyant. Quand il vous dit «der Deutsche ist treu», il le dit parce que le mensonge, la tromperie sont des crimes à ses yeux. Pour lui la grande tare du Roi Ferdinand c'est d'avoir menti.

Il me dit : «*Nous voulons une Roumanie forte et ayant gardé son intégrité*». — Je souligne le mot *intégrité* et remercie. Il ajoute : «Il y a la grande compétition des Bulgares. — «Mais — fais-je — ils ont trop» — Le Maréchal : «Beaucoup trop et si vous n'avez pas Constanta, il faut que vous ayez les bouches du Danube et au moins les anciens départements de la Bessarabie». Le Maréchal espère toujours que de ce côté-là il peut y avoir de larges compensations pour la Roumanie. Ça paraît se baser sur cette constitution révolutionnaire d'une Bessarabie indépendante qui ne peut exister entre la Roumanie et l'Ukraine. Il croit aussi à la constitution d'une Ukraine, malgré mes objections que je crois sim-

toate obiecțiunile mele că eu cred numai într'o *coalitie* a câtorva guvernăminte într'un sens reacționar. — Părere înaltă asupra capacităților Țarului Ferdinand, care totuși n'a prins rădăcini în țara lui; contrariu lui Boris, care e un capodoperă de educațiune părintească și care e gata pentru domnie în ori-ce moment. Lui îi dădea Mareșalul ordinele pentru ca să *facă să le înțeleagă* generalii și să fie răspunzător de execuțiunea lor, căci generalii bulgari...?, — un gest mare în spațiu și un hohot de răs.

Mareșalul știe că Bulgarii nu sunt în număr decât la Tulcea și că ei sunt, din acest punct de vedere, tot atât de autorizați să reclame Basarabia, unde se găscesc insule compacte de Bulgari.

După declarația privitoare la integritate, vine o alta: Chestiunea Dinastiei e o chestiune care privește numai pe țară ! Nu Regelui german i-e dat să gonească pe Regele României. In ceiace mă privește, am gândit-o în totdeauna. — Cred că în acest moment al convorbirei Mareșalul a adăogat fraza : Chiar acum de curând am scris aceasta Impăratului. — Mareșalul își constru-

plement à une *coalition* de quelques gouvernements dans un sens réactionnaire. — Haute idée des capacités du Tzar Ferdinand, qui pourtant n'a pas pris racine dans son pays ; c'est le contraire de Boris, qui est un chef-d'oeuvre d'éducation paternelle et qui est tout prêt pour régner à n'importe quel moment. C'est à lui que le Maréchal donnait les ordres « pour qu'il les *fasse comprendre* par les généraux et qu'il soit responsable de leur exécution, car les généraux bulgares ! » — Un grand geste dans l'espace et un grand rire. Le Maréchal sait que les Bulgares ne se trouvaient en nombre qu'à Tulcea et qu'ils sont, à ce compte, aussi autorisés à réclamer la Bessarabie où se trouvent des îlots compacts.

Après la déclaration concernant l'intégrité, est venue une seconde: la question de la Dynastie est une question qui ne regarde que le pays ! Ce n'est pas au Roi allemand à chasser le Roi de Roumanie ! Pour moi, je l'ai toujours pensé. (Je crois que c'est à ce moment de la conversation que le Maréchal a ajouté: je l'ai encore tout récemment écrit à l'Empereur). Le Maréchal construit ainsi son plan: Le Roi Fer-

este astfel planul : Regele Ferdinand ar trebui, el să constituie o regență care să facă pacea și să lase popoului său grija ca să decidă de soarta dinastiei. — Ii expun îndată sistemul meu, care poate face negocierile foarte abordabile. Mareșalul convine, adăogând însă că Prințul Carol a lăsat amintiri rele în regiment, la Potsdam. Pun atunci înainte combinațiunea cu Nicolae... Enumerând regenții posibili, Mareșalul adaogă: ducele de Mecklemburg (Albrecht) e un om înțelept și deștept.

O observație : Cum Regele nu s'a ocupat «de cei zece mii» — clasa diriguitoare, — nu mai mult de zece mii.— spre a avea o pepinieră și partide serioase ?

Tot restul convorbirei, apel foarte stăruitor la mine. Trebuie găsită calea. Vom avea tot concursul lui. Ar fi o nenorocire să se mai verse sânge. Soldații români s'au bătut foarte bine. Și după o pauză : «Unde am fi astăzi dacă nu s'ar fi făcut actul de nebunie să ne atacați ! Un pays si beau, et béni de Dieu !» (O țară atât de frumoasă și binecuvântata de Dumnezeu !)

La sfârșit : trebuie luat și d-l Carp. E prea absolut,

dinand devrait, lui, constituer une régence qui fasse la paix et remettre à son peuple le soin de décider sur le sort de la Dynastie.

J'expose de suite mon système qui pent rendre les négociations plus abordables. Le Maréchal accepte, seulement Carol a laissé des mauvais souvenirs au régiment à Potsdam. Je pousse alors la combinaisons avec Nicolas. Quand j'énumère les Régents possibles, le Maréchal ajoute: «Le Duc de Mecklembourg (Albrecht) un homme sage et intelligent». Un reproche : Comment le Roi ne s'est pas occupé «des dix mille», la classe dirigeante, — pas plus de dix mille — pour avoir une pépinière et des partis sérieux? Tout le reste de la conversation appel très instant à moi. Il faut trouver la voie. On aura tout son concours, ce serait malheureux de verser encore du sang. Les soldats roumains se sont très bien battus. — Et après une pause : «Où seriez-vous aujourd'hui si on n'avait pas commis l'acte de folie de nous attaquer? Un pays si beau et béni de Dieu».

A la fin : il faut aussi prendre Mr. Carp. Il est trop ab-

dar va ceda, trebuie să cedeze; câte nu știe omul acesta : «il est plein comme une noix!».

Mai târziu Arion luându-mă deoparte, mă anunța că Ion Mitilineu îl cheamă la frontieră și că Hentsch și Horstmann îl roagă să plece chiar mâine dimineața. Ii se anexează Nenițescu pentru ca întrevederea să nu fie «unilaterală». Căpitanul Soldan îi va duce mâine cu automobilul.

Venim la mine ca să vorbim. Pentru Arion, Mitilineu e sub influența Reginei și se adresează lui, înrudiirea autorizând confidența. Cădem de acord asupra nevoei de pace spre a scăpa Dobrogea și asupra nevoei de a se schimba guvernul pentru a se putea discuta pacea; chestiunea dinastică nu va fi atinsă.

2 Ianuarie. — Inmormântarea lui George Stirbey. Capela prea mică. Lisbeth (soția sa) nu era de față. Horstmann prezintă condoleanțele lui Bussche, care a telegrafiat, și ale lui Hentsch. Foarte mulți ofițeri austriaci și germani. Intr'adevăr regretele sunt generale.

3 Ianuarie. — Conteale *Ledebur* : a văzut pe Czernin și îmi confirmă scrisoarea lui. E înainte de călato-

solu, mais il cédera: il doit céder; tout ce que sait cet homme : «il est plein comme une noix».

Vers les dix heures Arion me prend de côté pour m'annoncer que Jean Mitilineu le demande à la frontière et que ces Messieurs (Hentsch et Horstmann) le prient de s'y rendre dès demain matin. On lui adjoint Nenițescu pour que cela ne se passe pas «unilatéralement». Le capitaine Soldan les prendra demain matin avec l'automobile.

Nous nous rendons chez moi pour causer. Pour Arion, Mitilineu est dans les jupons de la Reine et il s'adresse à lui, la parenté autorisant la confidence. Nous tombons d'accord sur la nécessité de la paix pour sauver la Dobrogea et sur la nécessité de changer de gouvernement pour pouvoir causer de paix; la question dynastique ne sera pas effleurée.

2 janvier. — *Funérailles de Georges Stirbey*. La chapelle trop petite. Lisbeth n'a pas assisté. Beaucoup de couronnes. Horstmann a présenté les condoléances de Bussche, qui a télégraphié et de Hentsch. Enormément d'officiers autrichiens et allemands. Réellement ce sont d'unanimes regrets.

3 janvier. — Le comte Ledebur: a vu Czernin et me confirme sa lettre. C'est antérieur au voyage de Brest-Litowsk et

ria la Brest-Litowsk, astfel că nu știe dacă contactul cu d. von Kühlmann a adus vre-o schimbare în ideile sale. De când s'a întors, constată o modificare în ideile Germanilor; nu mai e absolutul în toate și nici guvernul militar în întregime, deci mai puțină pornire contra dinastiei.

— *Stere* îmi expune cu căldură un proiect de alianță personală cu Impăratul Wilhelm. Am avea aici un vice-Rege și am avea avantajul unei guvernări căreia Australia și Canada i-au apreciat binefacerile. O Românie tare nu se poate concepe cu o monarhie care tremură în fața partidelor. Dinastia nu are la noi puterea tradițiilor. Trebuie dar să-și ia puterile din afară : o alianță personală poate singură să dea această putere. Avantajii pentru noi : 1) Lui Wilhelm, Bulgarii nu-i pot disputa Dobrogea. 2) Când procesul de desfacere al Austriei devenită monarhie slavă, se va produce, Germania va avea o rațiune ca să dea Transilvania României. 3) E cea mai bună garanție ce se poate da Germaniei.

— *Eu* : Și Germania primește ? — *Stere* : I s'a spus să vorbească cu Mareșalul și, cum vorbește rău

ne saurait dire si le contact avec Mr. de Kühlmann a amené un changement dans ses idées. Depuis son retour il constate une modification dans les idées des Allemands; ce n'est plus l'absolu en toutes choses, ni le gouvernement militaire subsistant en entier; donc moins de parti-pris contre la Dynastie.

— *Stere* m'expose avec chaleur un projet d'alliance personnelle avec l'Empereur Guillaume. Il y aurait un vice-Roi et ce serait les avantages du gouvernement dont l'Australie, le Canada ont pu apprécier les bienfaits. Une Roumanie forte ne peut se concevoir avec une monarchie qui tremble devant les partis. La Dynastie n'a pas chez nous la force de la tradition. Il faut donc qu'elle puise sa force ailleurs: une alliance personnelle peut seule donner cette force. Avantages de cette combinaison: 1) à Guillaume, la Bulgarie ne peut disputer la Dobrogea; 2) lorsque le procès de disassociation avec l'Autriche, devenue monarchie slave, se produira, l'Allemagne aura une raison pour donner la Transylvanie à la Roumanie; 3) c'est la meilleure garantie qu'on puisse donner à l'Allemagne. — *Moi*: Et l'Allemagne accepte? — *Stere*: On lui a suggéré d'en parler au Maréchal et comme il parle mal l'alle-

nemțește, a dat un memoriu. Mareșalul i-a spus, la prânz alaltăeri, că memoriul îl interesase și Hentsch i-a recomandat să păstreze combinațiunea secretă până la momentul oportun. — *Eu*: Nu se pot urmări două idei în acelaș timp, și nu părăsesc proiectul meu fără siguranța unei aprobări a cercurilor competente. — *El*: Mergeți la Berlin. — *Eu*: Ași merge dacă mi se propune, căci oferisem înainte să merg le Brest-Litowsk. — Mâine va aduce un răspuns (?).

— *Arion* întors dela Focșani. *Mitilineu* a fost trimis de Rege. A șovăit mult înainte de a primi. Pentru Rege o generală idolatrie: Mărășești, Oituz, încercări suferite în comun cu soldații, etc. i-au făcut o aureolă. Atmosferă ostilă lui Marghiloman din cauza interviewului său: Marghiloman a făgăduit Regelui ajutorul său când va fi în nenorocire și acum îl părăsește. De ce n'ați venit cu noi? Nu mai avem pe nimeni! Cui să ne adresăm acum? Apoi au început sondagiile: 1. Ce faceți cu integritatea țării? — 2. Ce soartă va avea dinastia? — 3. Ce tratament este rezervat armatei? —

mand, il a donné un mémoire. Le Maréchal lui a dit, à dîner, avant hier, que le mémoire l'avait intéressé et Hentsch lui a recommandé de garder la combinaison secrète pour le temps opportun. — *Moi*: On ne peut poursuivre deux idées à la fois et je n'abandonne pas mon projet sans la certitude d'un acquiescement des cercles compétents. — *Lui*: Allez à Berlin. — *Moi*: J'irais volontiers si on me le propose, car j'avais déjà offert d'aller à Brest-Litowsk.—Il apportera demain une réponse (?).

— *Arion* retour de Focșani. *Mitilineu* a été envoyé par le Roi. Il a beaucoup hésité à accepter. Pour commencer il a voulu crâner. Tout était pour lui à l'idolatrie envers le Roi. Mărășești, Oituz, épreuves subies en commun avec les soldats, etc., lui ont fait une auréole. Atmosphère hostile à Marghiloman à cause de son interview. Marghiloman a promis au Roi son concours quand il serait dans le malheur et maintenant il le lâche. Pourquoi n'êtes-vous pas venus avec nous? On n'a plus personne à qui s'adresser maintenant. Ensuite a commencé le travail de sondage: 1) Ce faceți cu integritatea țării? 2) Ce soartă va avea dinastia? 3) Ce trata-

Arion a rezumat astfel răspunsurile sale : Se poate salva Dobrogea dacă se lucrează repede, dar nu cu guvernul acesta; soarta dinastiei depinde de condițiuni și mai ales de iuțea păcii. Dacă silim Germania să atace Moldova, nu mai e nimic de vorbit. Armatei se rezervă cel mai bun tratament. — Inutil de a-i mai spune că pacea se va încheia în orice caz, aceasta fiind și pentru Mitilineu un fapt sigur.

Armata rusă din Moldova în plină descompunere, afară de regimentele dela Sud unde Ucraniienii sunt în majoritate. Ofițerii și-au părăsit gradele și unitățile, chiar simplele companii au un soviet în frunte. Toți se duc să ia în stăpânire pământurile. In sate depun armele în mâna primarilor români, contra chitanță. Fac aceasta și cu tunurile după ce au vândut caii : «jucăvii cari îngreuiază».

Impresiunea lui Arion e că le e frică celor dela Iași. Pentru el e semn bun că au căutat să ia contact cu noi.

4 Ianuarie. — Stere aduce răspunsul, care era de

ment este rezervat armatei? — Arion a résumé ainsi ses réponses: on peut sauver la Dobrogea si on fait vite, mais pas avec ce gouvernement; le sort de la Dynastie dépend des conditions et surtout de la rapidité de la paix. Si on oblige l'Allemagne à attaquer la Moldavie, il n'y a plus à en parler. On réserve à l'armée le meilleur traitement.

Pas eu besoin d'appuyer sur la chanterelle que la paix se concluera sans faute, parce que c'était aussi pour Mitilineu un fait acquis.

L'armée russe de Moldavie en pleine décomposition, sauf les régiments du sud où les Ukrainiens sont en majorité. Les officiers ont abandonné leurs grades et les unités; les simples compagnies même ont leur soviet en tête. Tout ce monde s'en va prendre possession des terres. Au premier village ils déposent leurs armes entre les mains des maires roumains dont ils exigent des reçus (Zapisk). Il le font même avec des canons après avoir vendu les chevaux; «Ce sont des joujoux encombrants», a dit un officier tenté de français.

L'impression d'Arion est qu'ils ont déjà peur à Iassy. Pour lui c'est un bon signe qu'ils aient cherché à prendre contact.

4 janvier. — Stere rapporte la réponse prévue: comment

așteptat : cum să călătorească d. Marghiloman, când călătoria Carp n'a avut loc ?

După «l'Echo de Bulgarie» dela 29 Decembrie, pacea cu Bulgaria s'a și încheiat : «D. Radoslavoff, președintele consiliului, a citit eri în Sobranie următoarea depeșă: «Delegațiunea rusă a făcut la 27 Decembre delegațiilor puterilor centrale propunerea următoare : 1) Războiul între Bulgaria și Rusia e sfârșit; 2) Statu-quo ante-bellum, adică tratatele de comerț, convențiile consulare și altele, e restabilit. 3) Privitor la chestiunea Dunărei se va decide mâine în adunarea generală că Bulgaria va avea un reprezentant în Comisia Dunărei. Am primit toate aceste principii importante și ne-am felicitat mutual».

Când s'a întâmplat ruptura, toate acestea au fost negate de Bulgari. Dar Calafeteanu, deținut atunci la Șumla, mi-a spus că pacea a fost anunțată cu tobe și a doua zi a avut loc paradă militară (23 Febr.).

De altfel o comisiune de 21 persoane (aliații) merg la Odessa pentru reorganizarea serviciului vapoarelor

faire voyager Mr. Marghiloman quand le voyage Carp n'a pas encore eu lieu?

Mr. Radoslawoff, président du Conseil, a lu hier au Sobranié la dépêche suivante :

«La délégation russe a fait, le 27 décembre, aux délégations des puissances centrales, la proposition suivante: 1) la guerre entre la Bulgarie et la Russie est terminée; 2) le statu-quo ante-bellum, c'est-à-dire les traités de commerce, les conventions consulaires et autres, est rétabli; 3) au sujet de la question Danubienne, il sera décidé demain dans la réunion plénière de toutes les délégations que la Bulgarie aura un représentant dans la commission du Danube. Nous avons accepté tous ces principes importants et nous nous sommes félicités mutuellement».

Tout ceci a été nié par les Bulgares lorsque la rupture est venue. Mais Calafeteanu, détenu alors à Sumla, m'a dit que la paix a été annoncée à sons de tambour et que le lendemain il y a eu parade militaire. (23 février).

D'ailleurs, une commission de 21 personnes (les alliés) se rend à Odessa pour organiser les services de bateaux et rentrer

și reintrarea în stăpânire a vaselor confiscate de Rusia în Marea Neagră. Privitor la aceasta, d. Frankfurter, care reprezintă Lloydul Austro-Ungar, povestea că toate șepurile, pontoanele și vasele austro-ungare, luate de România la începutul războiului, Bulgarii vor să le oprească ca prize făcute dela Români. Adorabili aliați!

5 Ianuarie. — Conteșe Ledebur vine dis-de-dimineață să mă întrebe dacă, după cum i s'a asigurat, mi s'a oferit să formez aici un guvern pentru încheierea păcii. Denegare formală din partea mea. — El: Dar d-l Carp? — Exact acelaș lucru. De acum un an am stabilit lămurit că pacea nu putea fi încheiată decât cu România oficială sau cel puțin unificată. — Dar, în treacăt, Ledebur îmi spune: «Pacea la Brest-Litowsk nu e încă făcută, nici ușor de făcut».

Mai târziu, Tzigara îmi spune: lipsa de vești nu înseamnă nimic bun. Se pare că Stockholm intervine. Pentru mine, faptul că de două zile nu mai e presiune

en possession des navires saisis par la Russie dans la Mer Noire. A ce sujet, le Hofrat Frankfurter, qui représente le Lloyd austro-hongrois, racontait qu. tous les sleeps, pontons, bateaux austro-hongrois, que la Roumanie avait saisis au début de la guerre, les Bulgares entendent les garder comme prise faite sur les Roumains.

Des alliés charmants!

5 janvier. — Le comte Ledebur vient me demander, de très bonne heure, s'il est vrai, comme on lui en a donné l'assurance, qu'on m'a offert de former ici un gouvernement pour conclure la paix. Dénégation absolue. — Lui: Et Mr. Carp? — Exactement la même chose. Il y a un an déjà que nous avons clairement établi que la paix ne pouvait être conclue qu'avec la Roumanie officielle ou, tout au moins, unifiée. Mais en passant Ledebur me dit: «*La paix à Brest-Litowsk n'est pas encore faite, ni facile à faire.*»

Plus tard, Tzigara me dit: cette absence de nouvelles ne dit rien de bon. *Il paraît que Stockholm s'en mêle.*

Dans ma pensée, le fait que depuis deux jours il n'y a

din partea Germanilor și că vizita lui Mitilineu nu e urmată de nimic, înseamnă că e încurcătură.

Funkspruchul de astăseară dă câteva note iritate ale Presei. — «Berliner Tagblatt» zice: «Dacă bolșevicii pun ca condiție pentru continuarea negocierilor schimbarea de loc, trebuie să recunoaștem că e un pretext spre a nu se negocia pe baza propunerilor germane din 28 Decembre». — «Vossische Zeitung» afirmă că ruperea negocierilor e dinainte anunțată de gazetele engleze, ceea ce indică strânsa legătură între cele două guverne, englez și rus.

6 Ianuarie. — Gazetele aduc detalii asupra incidentelor dela negocieri. Delegații ruși au propus schimbarea orașului, Stockholm în loc de Brest-Litowsk, declarând că nu pot accepta formula germană pentru Curlanda, Lituania, Estonia și Polonia. Aceasta a provocat o declarație energică a Cancelarului: «Putem aștepta în liniște soluția incidentului: noi ne rezemăm pe puterea pe lealitatea și pe bunul nostru drept». — In lumea, aus

plus de pression allemande ici et que la visite de Mitilineu n'est suivie de rien, indiquent qu'il y a un cheveu.

Le Funkspruch de ce soir donne des aperçus irrités de la presse. Le «Berliner Tageblatt» dit: «Si les Boltschéviques mettent comme condition pour la continuation des négociations le changement de lieu, il faut reconnaître que c'est un prétexte pour ne pas négocier sur la base des propositions allemandes du 28 décembre». La «Vossische Zeitung» affirme que la rupture des négociations est par avance annoncée par les journaux anglais, ce qui indique l'étroite liaison entre les deux gouvernements, anglais et russe.

6 janvier. — Les journaux apportent des détails sur *les incidents des négociations*. Le 3 janvier les délégués russes ont proposé par télégramme le changement de ville, Stockholm au lieu de Brest-Litowsk, et déclaré qu'ils ne pouvaient accepter les formules allemandes pour la Courlande, la Lituania, l'Estouie et la Pologne. C'est ce qui a provoqué une déclaration énergique du Chancelier: «Nous pouvons attendre tranquilles la solution de l'incident: nous nous appuyons sur notre force, notre loyauté et notre bon droit».

Dans le monde austro-allemand il y a de la désillusion,

tro-germană e desamăgire, dar la unii aproape dorința de a vedea întrerupându-se tratativele.

— Arion mi-aduce ecoul nemulțumirei colonelului Hentsch de faptul că «*D-l Marghiloman a întors pe Feldmareșal în chestiunea dinastică*».

Aducând vorba de ceea ce îmi vorbise eri Ledebur, aflu dela Arion, nu fără mirare, că s'a vorbit de un guvern fabricat la București. Arion pronunță numele lui Beldiman ca unul din cele puse înainte. Guvernator sau șef al guvernului: nu mai poate preciza. Se întâmplă că dimineață, prin fiul său, *Beldiman* mi-a trimis o scrisoare în care spune lucruri nemai auzite: încercare de a câștiga armata, instituirea unui guvern provizor la București, care ar aduce (?) plecarea Regelui și a guvernului. Toate acestea ar fi rezultatul întevederilor lui cu Hindenburg și cu Ludendorff. Adaogă că guvernul, de acord cu generalisimul, nici nu vrea să mai admită ca să se discute chestiunea dinastică, dinastia fiind nedemnă de orice încredere! — Dar, mai departe, Beldiman reduce chestiunea la singurul punct că in-

mais chez certains presque désir de voir interrompre les pourparlers.

— Arion m'apporte l'écho du mécontentement du colonel Hentsch de ce que «*Mr. Marghiloman a retourné le Feld-Maréchal dans la question dynastique*».

Sous l'influence de ce que m'avait demandé hier Ledebur, j'amène la conversation sur le sujet et, non sans étonnement, j'apprends d'Arion qu'on a agité aussi l'idée d'un gouvernement à fabriquer à Bucarest. Arion prononce le nom de Beldiman comme l'un de ceux qui ont été mis en avant. Gouverneur ou chef de gouvernement: il ne le sait plus au juste. Il se trouve que dans la matinée, le fils aîné Alecu m'a remis une lettre de son père, dans laquelle Beldiman m'écrit des choses inouïes: *Tâcher de gagner l'armée, instituer un gouvernement provisoire à Bucarest*, ce qui amènerait (?) le départ du Roi et du gouvernement. Tout ceci serait le résultat de ses conférences avec Hindenburg et Ludendorff. Il ajoute que le gouvernement, d'accord avec le généralissime, ne veut même plus admettre qu'on discute la question dynastique, la dynastie étant indigne de toute confiance! Mais, plus bas, Beldiman réduit la question au seul point que l'influence de

fluența Reginei Maria nu trebuie să se mai poată exercita. Mi se pare că pentru aceasta nu e nevoie de a răsturna totul ! Beldiman adaogă o frază à la Prudhomme și o subliniază : «Ni se cere cu stăruință să ne afirmăm cât mai curând, bineînțeles în condițiuni care să ne garanteze succesul».

Că Beldiman poate visa asemenea enormități, nu e de mirare; dar ca autoritățile germane să le primească, — dacă e adevărat, — aceasta nu o pot pricepe.

8 Ianuarie. — Vorbesc cu *Mehedinți* despre proiectele lui Beldiman, fără să-l numesc, și aflu că colonelul Sturdza se laudă că a trimis pe Beldiman la Berlin. *Mehedinți* știe aceasta dela un ofițer internat dela Krefeld. E dar ușor de găsit origina ideilor lui Beldiman.

— *Horstmann*, după masă, la o parte : Se spun o mulțime de vorbe asupra chestiunii dinastice; dacă într'adevăr Mareșalul a zis că ar fi puțință să se admită dinastia, atunci «și-a depășit instrucțiunile».

Am răspuns ceea ce e adevărat : că nu am repetat nimănui convorbirea mea cu el. In ce mă privește, a

la Reine Marie ne doit plus pouvoir s'exercer. Il me semble que pour cela il n'y a pas à faire maison nette ! — Beldiman ajoute une phrase prudhommeque, et là souligne : «Ni se cere cu stăruință să ne afirmăm cât mai curând, bineînțeles în condițiuni care să ne garanteze succesul !»

Que Beldiman rêve de pareilles énormités, ce n'est pas étonnant; mais que les autorités allemandes les acceptent, si c'est vrai, cela dépasse mon entendement.

8 janvier. — Je cause avec *Mehedinți* des projets de Beldiman, sans le nommer, et j'apprends que le colonel Sturdza se vante d'avoir envoyé Beldiman à Berlin.

C'est un interné, officier de Krefeld, qu'il l'a répété à *Mehedinți*. Il est facile alors de retrouver la genèse des idées de Beldiman.

— *Horstmann*, après déjeuner et nous isolant de Bellow : «On dit un tas de choses et on fait une série de racontars sur la question dynastique; si réellement le *Maréchal* a dit qu'il y aurait possibilité d'admettre la dynastie, il a outrepassé ses instructions».

J'ai répondu, ce qui est vrai, que je n'ai répété à personne ma conversation. A part moi, mettre en tutelle le *Maréchal*,

pune sub tutelă pe Mareșal, mi se pare prea din cale afară.

Pun de-a dreptul chestiunea alianței personale cu Impăratul.— Horstmann : E o idee scumpă d-lui Stere, dar de sigur că ar fi un lucru bun, sau alianța personală cu *un altul din principii federați*. Dar nu se poate face nimic înainte ca chestiunea polonă să fie lămurită cu Austria. Și Horstmann adaogă: «Trebue să spunem Austriacilor că nu vrem să facem nimic înainte de a consulta pe Czernin».

Horstmann insistă asupra timpului prețios ce se pierde; ca și când s'ar putea să nu se piardă timp, când nu s'a fixat un plan, cum e cazul de față pentru Alianții centrali.

Ministrul Rizow dela Berlin publică un studiu asupra drepturilor istorice ale Bulgariei asupra Dobrogei. Insărcinez pe Mehedinți să adune material asupra chestiunii. D-l Rizow pretinde : 1) încă o concesiune pe Maritza față de Turci; 2) Macedonia; 3) o parte din Albania centrală, pentru ca Macedonia să aibă un «coridor» de eșire la Adriatica; 4) toată Dobrogea; 5) valea Timocului, pretinsă bulgărească (!), spre a avea o *legătură* de frontieră cu Ungaria.

me paraît un peu fort. Je pose nettement la question de l'alliance personnelle avec l'Empereur. Horstmann: C'est une idée chère à Mr. Stere, mais évidemment ce serait une bonne chose, ou l'alliance personnelle avec un autre des princes fédérés. Mais il n'y a rien à agiter avant que la question polonaise ne soit élucidée avec l'Autriche. Et Horstmann ajoute: «Il faut dire aux Autrichiens que nous ne voulons rien faire sans avoir consulté Czernin»! — Horstmann a insisté sur le temps précieux qu'on perdait comme s'il y avait moyen de ne pas perdre du temps quand on ne s'est pas fixé un plan, comme c'est le cas pour les alliés dans l'espèce.

— *Le ministre Rizow* de Berlin publie une étude sur les droits historiques de la Bulgarie sur la Dobrogea. Je charge Mehedinți de rassembler du matériel sur la question. Mr. Rizow réclame: 1) encore une concession sur la Maritza vis-à-vis des Turcs; 2) la Macédoine; 3) une partie de l'Albanie centrale pour que la Macédoine ait un «corridor» de sortie à la mer Adriatique; 4) toute la Dobrogea; 5) la vallée du Timoc soi-disant bulgare (!) pour avoir une *liaison de frontière avec l'Hongrie*.

Noi, noi trebuie să pierdem eşirea la mare, dar Bulgaria trebuie să aibă eşire pe trei mări și mai mult: alta spre Ungaria, motivată în mod cinic pe nevoile comerțului ei exterior.

9 Ianuarie. — Cum contele Ledebur a venit iar azi dimineață să-mi vorbească de vorbele care-l miraseră, îi spun ceea ce Beldiman mi-a scris. Găsește și el propunerea ciudată. Cu privire la aceasta îmi spune cât de mult îi displace fiul lui Beldiman: cum se poate ca un Român să zică că viața nu-i de suportat decât în Germania și că se găsește străin în România?—Vorbind de unii domni, ca tânărul Lupu Kostake, Beldiman, etc. cari și-au aruncat uniforma și s'au lăsat prinși: un ofițer, zice el, nu le poate întinde mâna!

10 Ianuarie. — Nici-o veste dela Brest-Litowsk. T. F. F. e redus la o pagină. Pare că lucrurile merg prost acolo.

11 Ianuarie. — Mesagiul lui Wilson, foarte potrivit pentru politica generală are o înțepătură politică pentru Germani. El zice limpede: Cu cine se vorbește? Cu

Nous, nous devons perdre la sortie à la mer, mais la Bulgarie doit avoir sortie sur *trois* mers et en plus un couloir sur la Hongrie, cyniquement motivée par les convenances de son commerce extérieur!

9 janvier. — Comme le comte *Ledebur* revient, ce matin, me parler des propos qui l'avaient déjà étonné je lui dis ce que Beldiman m'a écrit. Il trouve la proposition étrange. A ce sujet il me dit combien le fils Beldiman lui déplait: comment un Roumain peut-il dire que la vie n'est supportable qu'en Allemagne et qu'il se trouve dépaysé en Roumanie? — Eu parlant de quelques messieurs comme le jeune Lupu Kostache, Beldiman etc., qui ont déposé leur uniforme et se sont fait prendre: un officier — dit il — ne peut leur donner la main!

10 janvier. — Aucune nouvelle de Brest-Litowsk. Le Funkspruch est réduit à une page. Ça doit aller très mal là-bas.

11 janvier. — Le message de Wilson, au congrès, très accommodant comme tenue générale, a une pointe politique très incommode pour l'Allemagne. Le président dit très clairement: Avec qui cause-t-on? avec la majorité du Parlement

majoritatea Parlamentului, care la 19 Iulie a votat că nu se caută cuceriri, sau cu minoritatea războinică care vrea să ție teritoriile ocupate ale Rusiei ?

Intr'adevăr, propunerile germane dela Brest-Litovsk nu se potrivesc deloc cu programul «ohne Eroberung». — Dobrogea noastră e foarte interesată la limpezirea acestui punct de program.

— Mitilineu spusese lui Arion la Focșani, la 2 Ianuarie, că Parlamentul se deschisese numai pentru o zi pentru citirea Mesagiului și a doua zi nu mai era în număr. Azi «Lumina» dă o depeșă din «Le Temps», anunțând că Parlamentul român nu poate funcționa nefiind în număr. Face să ai deputați în pensiune cu câte 100 lei pe zi, și, când sunt la Kerson, cu câte 100 ruble *). (Ceeace spusese colonelul Rășcanu lui Arion, la Focșani).

E de observat că discursul tronului nu face nici-o mențiune de armistițiu !

qui le 19 juillet a voté qu'on ne voulait pas de conquêtes, ou avec la minorité belliqueuse qui veut garder les territoires occupés de la Russie ?

Le fait est que les propositions allemandes à Brest-Litovsk ne cadrent guerre avec le programme «ohne Eroberung» ! Notre Dobrogea est très intéressée à la clarification de ce point programmatique.

— *Mitilineu* avait dit à Arion, le 2 janvier, à Focșani, que le Parlement avait pu siéger juste un jour pour lecture du message et que le lendemain il n'avait plus été en nombre.

Aujourd'hui, la «Lumina» donne la dépêche du «Temps» annonçant que le Parlement roumain ne peut siéger faute de Quorum C'est bien la peine d'avoir les députés en pension à raison de cent lei par jour et, lorsque on les tient à Kerson, à raison de cent roubles. (C'est ce que le colonel Rășcanu a dit à Arion à Focșani).

Il est à remarquer que le discours du Trône ne fait aucune mention de l'armistice !

*) *Notă.* — Autorul notelor nu știa atunci că cea mai mare parte din aceștia se plimbau sau trăiau confortabil cu familia, pe socoteala țării, în țările din apus, în Suedia, în Finlanda, în Japonia... — V. Anexe, No. . . lista acestor deputați. — L.

12 Ianuarie. — *Ledebur* crede că divergențele constatate la conducătorii din București cu privire la România, vin dela faptul că, într'adevăr, Germania nu și a fixat încă ideile și că nu se va hotărî decât când chestiunea polonă va fi regulată. Fac apel la el pentru ca Czernin să ia în mână afacerile noastre. In mine însumi cred că, neputând avea tronul român din cauza Poloniei, Czernin va fi mai dispus ca un altul să nu schimbe dinastia.

— In oraș reîncepe speranța în reluarea negocierilor. Se află de altfel că d. Frankfurter și comisiunea de navigațiune au fost reținuți în ultimul moment și că ei cred să plece peste două zile la Odessa. Semn bun.

— Un manifest socialist-maximalist e împărțit în oraș. De necrezut! Dar cum se poate publica orice în vremurile acestea de cenzură?

— Ceai pentru Tülff la *Arion*. Guvernatorul crede în pace, dar găsește foarte periculos pentru vecinătate starea de lucruri din Rusia. — C. Arion îmi povestește că Carp e radios; a văzut pe Mackensen, care i-a spus

12 janvier. — Le comte *Ledebur* croit que les divergences qu'on constate chez les dirigeants de Bucarest au sujet de la Roumanie, viennent de ce que réellement l'Allemagne n'a pas encore fixé ses idées et qu'elle ne les fixera que lorsque la question polonaise aura été réglée. Je fais appel à lui pour que Czernin prenne nos affaires en main. Dans mon for intérieur je crois que, ne pouvant pas avoir le Trône roumain à cause de la Pologne, Czernin sera plus porté qu'un autre à ne plus chasser la dynastie.

— En ville on se reprend à l'espérance et on croit à une reprise sérieuse des négociations.

On apprend d'ailleurs que Mr. Frankfurter et la commission de navigation ont été retenus à la dernière minute et qu'ils pensent partir dans deux jours pour Odessa. Bon signe!

— Un manifeste socialiste-maximaliste est distribué en ville. Outrancier! Mais comment, par ces temps de censure, peut-on publier ce qu'on veut?

— Thé pour Tülff chez *Arion*. Le Gouverneur croit à la paix, mais trouve très dangereux pour le voisinage l'état des choses russes. C. Arion me raconte que Carp est radieux: il a vu Mackensen et Mackensen lui a promis que, sitôt la

că îndată după facerea păcei cu Rusia, Moldova va fi atacată. Trist subiect de satisfacție.

13 Ianuarie. — Schenker se întoarce dela Viena. Imi comunică că Czernin a spus următoarele: *Nu suntem nebuni să mai omorâm oameni ca să luăm Moldova* (Imi reamintesc că Mareșalul a spus la 1 Ianuarie că e totdeauna gata pentru un atac, dar n'a afirmat că va ataca și desigur nu singur poate să decidă de o astfel de acțiune), — *și gonirea Regelui și a familiei sale nu e atât de ușor cât se spune. A goni o dinastie și încă o dinastie Hohenzollern!*

— La Brest-Litowsk convorbirile au reînceput. Trotzki e un jucător tare. S'a căzut de acord de a nu se schimba locul conferinței. — Ni se dă textul debaterilor dela 10 Ianuarie, zi când Ucraina a fost recunoscută de toți ca Stat independent și admisă în parte la conferință.

14 Ianuarie. — Anul nou al nostru. Afară de familii și în vizite, nu ți-ai da seama că e zi de sărbătoare. Multe prăvălii deschise. Câțiva băeți cu sorcove și în a-

paix faite avec les Russes, on attaquerait la Moldavie. Triste sujet de satisfaction!

13 janvier. — *Schenker* revient de Wien. Il me fait dire que *Czernin* a tenu les propos suivants: *Nous ne sommes pas fous de faire tuer du monde pour prendre la Moldavie.* — (Je me souviens que le Maréchal m'a dit le premier janvier qu'il était toujours prêt pour une attaque, mais n'a pas affirmé qu'il attaquerait et certainement il n'est pas seul à décider d'une action pareille)—*et chasser le Roi de Roumanie et sa famille n'est pas si facile qu'on le dit. Chasser une dynastie et une dynastie Hohenzollern...!*

A Brest-Litowsk les pourparlers ont repris. Trotzki est un remarquable ganteur; on est tombé d'accord de ne pas déplacer le lieu de la conférence. On nous donne le texte des débats du *dix janvier, jour où l'Ukraine a été reconnue*, par tous. Etat indépendant et a été admise comme partie à la Conférence.

14 janvier. — Notre jour de l'An. Sauf dans les familles et les visites, on ne se douterait pas que c'est jour de fête. Beaucoup de magasins ouverts. Quelques petits bonshommes avec des «Sorcove» et la veille vers les dix heurs du soir, un

jun pe la 10 ore un cor. Nimic din celelalte. Și într'adevăr e mai bine așa. Nici o floare.

Se pare că s'a mai slăbit mâna, căci multe scrisori au sosit zilele acestea depe frontul român.

— Tzigara îmi comunică că se retrage. In diferendul său cu Brociner, acesta a obținut prin O. K. M. reformarea unei decizii a lui Militär-Verwaltung, care pune pe acest domn la locul lui. El părăsește Palatul și aceasta micșorând autoritatea sa, el părăsește și prefectura. El ține să se știe că face toate acestea din cauza unui ovrei !

15 Ianuarie. — Eri la dejun la Tülff s'a anunțat demisia lui Kühlmann și toți se bucurau la guvernator. Aflu aceasta dela *Horstmann*, care pleacă mâine la Berlin. Candidatul războinicilor este d. von Hintze, până acum ministru în China. După Bellow și Horstmann, e un intrigant, urât de toți. — Se pare că vestea e falsă ; Horstmann se bucură, căci se teme de un om nou pentru afacerile românești. Pentru prima dată, Horstmann îmi spune : Mă duc la Berlin ca să știu în sfârșit *ce se vrea*

choeur. Rien des autres exhibitions et quémandages. Et c'était franchement mieux ainsi. Pas une fleur.

Il semble qu'on ait rendu un peu la main, car beaucoup de lettres sont arrivées ces jours-ci du front roumain.

Tzigara me communique qu'il se retire. Dans son différend avec Brociner, celui-ci a pu faire réformer à l'O. K. M. une décision de la Militär-Verwaltung qui mettait le Monsieur à sa place. Il quitte le Palais et ce fait diminuant son autorité, il quitte aussi la préfecture. Il tient à ce qu'on sache que c'est un Juif qui le fait déguerpir.

15 janvier. — Hier, au déjeuner de Tülff, on annonçait la démission de Kühlmann et c'était de la jubilation chez le gouverneur. C'est ce que nous raconte Horstmann, qui part demain pour Berlin. Le candidat des guerriers est Mr. de Hintze, ci-devant ministre en Chine. Pour Bellow et Horstmann, c'est un intrigant, que tout le monde déteste. Il paraît que la nouvelle est fausse. Horstmann s'en réjouissait, car il redoute un homme nouveau pour les affaires roumaines.

Pour la première fois *Horstmann* me dit: Je me rends à Berlin pour savoir enfin *ce qu'on veut* concernant la Rouma-

privitor la România. Nu se mai poate urma pe tonul sibilin. Voi întreba lămurit ce se crede de dinastie și de Dobrogea. (Până aci, acești domni afirmau că au directive precise : ce bine am făcut să rezist !).

Am avut azi o convorbire privitor la cele ce-l rog să transmită la Berlin. Horstmann recunoaște că e o imposibilitate de a se ajunge la pace sau la abdicare prin armată. «Eu renunț, e cu adevărat imposibil». (Tot sistemul Beldiman e din fericire la pământ).

— Lt. austriac Fuchs dela O. K. M. merge la graniță pentru schimbul de mutilați. A văzut pe Mitilineu, care l'ar fi rugat să mă vadă și să-i aducă vești. Il rog să transmită că pacea cu Rusia se încheie și că dacă Regele vrea să-și salveze dinastia și Dobrogea, nu trebuie să piardă un moment pentru a oferi pacea.

Se anunță oficial demisia lui Tzigara.

— Raportul dela Brest-Litowsk foarte interesant. S'a desbătut chestiunea aprinsă a teritoriilor ruse ocupate. Duel neîntrerupt între Kühlmann și Trozki, și a-

nie. On ne peut continuer sur le ton sybillin. Et je demanderai clairement ce qu'on pense de la dynastie et de la Dobrogea (jusqu'à présent ces Messieurs affirmaient avoir des directives précises: comme j'ai bien fait de toujours tenir bon!)

J'ai eu aujourd'hui une conversation au sujet de ce que je le prie de transmettre à Berlin.

Horstmann reconnaît que c'est une impossibilité d'amener la paix ou l'abdication par l'armée: «J'y renonce: c'est réellement impossible!» (Tout le système Beldiman est heureusement par terre).

— L'Oberleutenant *autrichien Fuchs* de l'O. K. M. se rend sur la frontière pour conclure l'échange des estropiés. Il a vu Mitilineu qui l'aurait prié de me voir et de lui rapporter des nouvelles. Je le prie de transmettre que la paix avec la Russie se conclue et que si le Roi veut sauver sa dynastie et la Dobrogea, il ne doit pas perdre une minute pour offrir la paix.

— On annonce officiellement la démission de Tzigara.

— *Le rapport de Brest-Litowsk* est très intéressant. On a débattu la question ardente de territoires russes occupés. Joute continue entre Kühlmann et Trotzki et c'est ce der-

„Asta din urmă are dreptate în tot ce spune, ca drept public și ca principiu de libertate. Dar generalul Hoffmann nu s'a sfiit să amintească Rușilor că se găsesc în raporturi dela învingători la învinși. Chestiune foa te delicată : într'un război, care e momentul când o pa te dintr'o țară, voind să se desfacă, capătă calitatea de Stat independent ? — Pentru Germani deciziunile a nu știu cărei Diete locale, Camere de comerț corporații, ar fi constituit voturi suficiente ca să atragă separațiunea țărilor în cauză și ca să prejudece asupra anexării lor la Germania. Țu socoteala asta, cei 400 de Bulgari cari s'au întrunit la Babadag ar fi putut hotărî chestiunea Dobrogei.

17 Ianuarie. — Nimic dela Brest-Litowsk. — Inșă în «Berliner Tagblatt» se află o notă oficioasă : Cancelarul menține punctul său de vedere că trebuie tăiat scurt încercărilor rusești de a lungi discuțiunea și că nu e vorba de evacuare sau de dreptul de a se pronunța asupra teritoriilor rusești ocupate, înainte de pacea generală. Situațiunea e amenințătoare. Comisiile care trebuiau să

nier qui a raison, dans tout ce qu'il dit comme droit public et comme principe de liberté. Mais le général Hoffmann ne s'est pas gêné de rappeler aux Russes qu'on se trouvait dans des rapports de vainqueurs à vaincus.—Question très délicate : pendant une guerre, quel est le moment où une portion d'un pays, voulant se détacher, celle-ci acquiert la qualité d'Etat indépendant? Pour les Allemands, les décisions de je ne sais plus quelles diètes locales, de chambres de commerce, de corporations de marchands auraient constitué des votes suffisants pour entraîner la séparation des pays en litige et pour préjudicier de leur annexion à l'Allemagne. *A ce compte les 400 Bulgares, qui se sont réunis à Babadag, auraient pu trancher la question de la Dobrogea.*

17 janvier. — Rien n'est venu de Brest-Litowsk. Mais il y a dans le «Berliner Tageblatt» une note officieuse: *le Chancelier maintient son point de vue qu'il faut couper court aux essais des Russes de traîner en longueur la discussion et qu'il n'y a pas à parler d'évacuation ou de droit de se prononcer pour les territoires russes occupés, avant la paix générale.*

La situation est menaçante.

De plus, les fameuses commissions qui devaient se rendre

meargă la Odessa și a căror plecare se anunțase din nou, sunt iarăși amânate pentru 8—10 zile. Jurnalul german anunța denisia lui Tzigara. Deci, fapt împlinit! Azi dimineată surpriză neplăcută. Feldmaresalul trimite lui Prezan o telegramă cu privire la răul tratament ce ar fi suferit prizonierii germani la Șipote. Maresalul cere dreptul de a vizita taberele de prizonieri și garanții. Faptele denunțate, dacă sunt adevărate, sunt oribile. Din partea unui regim Brătianu totul e posibil. Chiar înainte de război, Șipote avea o reputație de speriat. Dar când știm ce au suferit unii Români la Lamsdorf și când s'a văzut în ce stare se aflau prizonierii întorși dela Monastir!...

Amenințarea de represalii e grozavă. Căci acum în urmă pentru asemenea cazuri, Germanii au anunțat că, în represalii contra Franței, s'au transportat 800 Francezii din părțile ocupate în împrejurimile orașului Kowno, în toil ernii.

— O depeșă din Berlin anunță că guvernul rus a arestat pe Diamandi și l'a închis în fortăreața Sf. Pe-

à Odessa et dont on avait annoncé à nouveau le départ, sont remises à huit ou dix jours.

— Le journal allemand enregistre la démission de Tzigara. Donc fait accompli.

— Ce matin, surprise désagréable, Le Feld-Maréchal envoie à Prezan un télégramme au sujet du mauvais traitement qui aurait été infligé à des prisonniers allemands à Șipote. Le *Maréchal* réclame le droit de faire visiter les camps et des garanties. Les faits dénoncés sont horribles, s'ils sont vrais. De la part d'un régime Bratiano tout est possible. Même avant la guerre, Șipote a eu une réputation affreuse. Mais quand on sait ce qu'ont souffert certains Roumains à Lamsdorf et quand on a vu dans quel état se trouvaient les prisonniers revenus de Monastir!..

La menace de représailles est terrible. Car tout récemment, pour des cas similaires, les Allemands ont annoncé que par représailles contre la France on a transporté 800 Français des départements occupés dans les environs de Kowno! En plein hiver!

— Une dépêche de Berlin annonce que le gouvernement russe a arrêté *Diamandy* et l'a enfermé à la forteresse Saint-

tru și Paul. Ca drept al ginților și respect al imunităților diplomatice, e ceva nou — foarte vechi.

18 Ianuarie. — Negocierile au luat o forma foarte strânsă. Germano-Austriacii au declarat de neprimite formulele ruse relative la teritoriile ocupate. Germanii spun lămurit că până la pacea generală nu vor evacua. Am impresia că Rușii vor ceda.

O depeșă a lui Bussche, pe care mi-o comunică *Praschma*, anunță că în urma unui demers insistent al întregului corp diplomatic, Diamandi a fost liberat. Dar Rușii au trimis guvernului român un ultimatum, prin care cer liberarea oamenilor arestați în Moldova, garanții că faptul nu se va mai reînoi, și pedepsirea vinovaților, sub amenințarea de a lua contra Românicii măsurile militare cele mai grave!... Depeșa e trimisă din Petrograd de către Mirbach!

După o depeșă Wolff, — tot prin *Praschma*— Rușii ar fi sequestrat pe Rege și ar fi proclamat revoluția (?). Prima depeșă ajunge...

Situația noastră se înrăutățește mereu, și *Praschma* a mi-a dat să o înțeleg : fiecă oră pierdută micșorează

Pierre et Saint-Paul. Comme droit des gens et respect de l'immunité diplomatique, c'est du nouveau — très vieux.

18 janvier. — *Les négociations* ont pris une forme serrée. Les alliés ont déclaré inacceptables les formules russes au sujet des territoires occupés. Les Allemands disent clairement que jusqu'à la paix générale ils n'évacueront pas. J'ai l'impression que les Russes céderont.

— Une dépêche de Bussche, que me communique *Praschma*, annonce que sur une démarche pressante de tout le corps diplomatique, Diamandy a été relâché. Mais les Russes ont envoyé au gouvernement roumain un ultimatum aux termes duquel ils exigent la mise en liberté des gens arrêtés en Moldavie, des garanties que le fait ne se renouvellera pas et la punition des coupables, sous menace de prendre contre la Roumanie les mesures militaires les plus graves! La dépêche est envoyée de Petersbourg par Mirbach!

Aux termes d'une dépêche Wolff — toujours par *Praschma* — *les Russes auraient séquestré le Roi et proclamé la Révolution* (?). La première dépêche suffit à elle seule.

Notre situation empire de plus en plus et *Praschma* me l'a fait sentir: chaque heure perdue diminue nos chances,

șansele noastre, cu atât mai mult cu cât contactul pe frontieră nu le-a dovedit decât animozitate din partea Românilor. — Praschma adaogă : Regele a avut o ocaziune rară, pacea trăgându-se, ca să nu profite de ea spre a veni cel dintâi să facă pacea : nu va mai putea să se salveze. — Am găsit pe contele Praschma dăscălit în sensul Hentsch-Horstmann : abdicare, regență, etc. Acoști nebuni îngreuiază din ce în ce soluțiunea...

19 Ianuarie. — *Gebattel*, care înlocuește pe Horstmann, îmi comunică o telegramă de la Mirbach din Petrograd, care anunță că Rușii au ridicat pe Rege, care e pe drum spre a fi dus și închis în fortăreața Petre și Pavel. E atât de extraordinar, încât întreb pe *Gebattel* dacă crede o astfel de veste ? — El crede în exactitatea faptului relatat de jurnalele de ieri, adică că Rușii au făcut să sară în aer arsenalul de la Iași; sunt dar stăpâni și lovitura de care e vorba devine plausibilă.

De altfel aflai motivul ultimatumului lui Trotzki. După agenția din Petrograd, comitetul comisarilor po-

d'autant plus que le contact sur la frontière ne leur a prouvé que de l'animosité du côté roumain. Praschma ajoute: le Roi a eu une occasion rare, la paix ayant traîne en longueur, de ne pas saisir la balle au bond pour arriver le premier à faire la paix: il ne se sauvera plus. J'ai trouvé le comte endoctriné dans le sens Hentsch-Horstmann: abdication, régence, etc.

Ces fous aggravent de plus en plus la solution...

19 janvier. — Bobotează. Temps merveilleux. Journée de printemps.

— *Gebattel*, qui tient la place de Horstmann, me communique un télégramme de Mirbach qui, de Petrograd, annonce que les Russes ont enlevé le Roi; que le Roi est en route pour être écroué à la forteresse Saint-Pierre et Paul.

C'est tellement stupéfiant que je demande à *Gebattel* s'il croit à cette nouvelle?

Pour lui, il croit à l'exactitude du fait donné par les journaux d'hier, à savoir que les Russes ont fait sauter l'arsenal de Iassy; ils sont donc les maîtres de Iassy et leur coup devient plausible.

D'ailleurs, on a le mot de l'ultimatum de Trotzki. Selon l'Agence télégraphique de Pétersbourg, le comité des commissaires du peuple accuse les autorités roumaines

porului acuză autoritățile române de a fi interceptat hrana trimisă diviziei 43 ruse și de a fi desarmat al 194-lea reg. din divizia 49 și arestat apoi comitetul reg. 195.

După gazetele din Berlin, Diamandi n'ar fi fost arestat în noaptea de 14--15, decât după ce guvernul român ar fi refuzat să pue în libertate pe maximaliștii arestați.

«Djen» anunță iarăși că s'au confiscat vasele noastre — 16 — la Odessa. Numai două au putut să scape.

Dacă un sfert din toate acestea e adevărat, ce pedeapsă pentru Rege și pentru miniștrii săi !

— Se publică la Petrograd câte-va din documentele secrete : schimb de depeși între Poklevsky și Min. Af. streine. La 12 Martie 1916 Poklevsky cere autorizarea, care i-e dată, ca să remită 350.000 fr. lui Take Ionescu pentru presă. Aprobarea e din 17 Martie.

Când te gândești că aceasta se petrecea în Martie 1916 poți judeca câți bani a trebuit să treacă prin mâna lui Take Ionescu înainte de această dată ! Toată lumea o spunea : iată dovada. Ledebur este din ce în ce mai

d'avoir intercepté les aliments envoyés à la 43-me division russe et d'avoir désarmé le 194-me régiment de la 49-me division et arrêté ensuite le comité du régiment 195.

Selon les journaux de Berlin, Diamandy n'aurait été arrêté dans la nuit du 14 au 15 janvier qu'après que le gouvernement roumain eût refusé de mettre en liberté les maximalistes arrêtés.

Le «Djen» annonce aussi qu'on s'est saisi de tous nos bateaux — au nombre de seize — à Odessa. Seuls deux navires sont parvenus à se sauver.

Si le quart de tout cela est vrai, quelle punition pour le Roi et pour ses ministres !

— On publie à Petersbourg quelques-uns des documents secrets: Echange de télégrammes entre Poklevsky et le ministre Affaires Etrangères. Par une *dépêche du douze mars 1916*, Poklevsky demande l'autorisation, qui lui est accordée, de remettre 350.000 francs à Take Ionescu pour la presse. L'approbation est du 17 mars.

Quand on pense que ceci est de mars 1916, on juge combien d'argent a dû passer par les mains de Take, antérieurement à cette date. Tout le monde le disait: voilà la preuve.

— *Ledebur* est de moins en moins enchanté de l'attribu-

puțin încântat de atribuția Poloniei în sfera austriacă. — Polonia va fi centrul de atracție al Polonaziilor din Posen; ea va voi eșire la mare: două puncte de discordie cu Germania. — Polonia va da precădere elementului slab din Austria: neliniște pentru Imperiul austriac. De mult el a scris și a insistat ca Polonia să fie dată în sfera Germaniei și România celei austriace; — lucru foarte natural.

Pentru el indiferența Moldovei pentru pace ridică Dinastia orice șansă de a fi menținută. — Un oarecare Lidji-Lidschiew, jurnalist care s'a dat drept corepondent al lui «Deutsche Balkan-Zeitung» și care de fapt reprezintă pe «Utro și Dnewnik» a alcătuit cu părți din două conversațiuni avute cu mine un interview, pe care nu mi l'a comunicat și în care mă face să spun enormități. Brănișteanu m'a prevenit; am scris generalului Tantiloff care se eschivează; am pus pe Kiriacescu să-i scrie că-l voi desminți; în fine Gebattel a avut gentilețea de a telefona la Sofia pentru a preveni a nu se da nici o importanță acestei publicațiuni. Cad totdeauna în cursă; las ușa mea prea deschisă.

tion de la Pologne à la sphère autrichienne. La Pologne sera le centre d'attraction pour les Polonais de Posen; elle voudra la sortie à la mer: deux sujets de discorde avec l'Allemagne. La Pologne donnera de la prépondérance aux éléments slaves de l'Autriche: source de soucis pour l'Empire.

Depuis longtemps il a écrit et insisté pour que la Pologne fût laissée à la sphère allemande et la Roumanie à la sphère autrichienne, ce qui était tout naturel.

Pour Ledebur, l'indifférence de la Moldavie à chercher la paix enlève à la dynastie toute chance d'être maintenue.

— *Un sale petit journaliste*, qui s'est donné pour correspondant de la «Deutsche Balkan-Zeitung» de Sofia et qui réellement représente l'«Utro» et le «Dnewnik», a construit avec les bribes de deux conversations qu'il a eues avec moi, un interview, qu'il ne m'a pas communiqué et dans laquelle il me fait dire des énormités. Brănișteanu m'a averti; j'ai écrit au général Tantiloff qui se défile; je lui ai fait écrire par Kiriacescu que je le démentirai; enfin Gebattel m'ayant prévenu, il a eu la gentillesse de téléphoner à Sofia pour prévenir qu'on n'eût pas à faire cette publication.

Je tombe toujours dans le panneau et je laisse ma porte trop ouverte! Mon youpiu s'appelle *Lidschiew (Lidji)*.

20 Ianuare. — Lt. Fuchs a adus scrisori de la gra-niță unde s'au întâlnit din nou pentru schimb de pri-zonieri. Dintr'o scrisoare a D-nei Lahovary către D-na Z. Soutzo, din ajunul anului nou, seară pe care Curtea a petrecut-o la D-na M. Cantacuzino, rezultă că cercurile Curței judecă situația «dramatică».

Vești oficiale anunță expulzarea, — e vorba, cred, de remiterea pasportului — lui Diamandi; confiscarea valorilor depuse de Statul nostru la Banca Imperiului și trimiterea de regimente credincioase de artilerie pe frontul Moldovei.

21 Ianuare. — Toată lumea, afară de gazete, a aflat de marile greve din Austria, de turburările din Gratz și de o revoluție la Praga. Aflu acestea de la Aberkorn.

Vorb'nd cu baronul Welzer de aceste fapte, el ex-clamă : «Ach, diese Tschechen !»

Apariția Bavariei la prelim'nările dela Brest-Li-towsk e judecată aci ca întărirea elementului civil față de cel mili'ar.

— George Ionescu, fostul primar al Ploeștilor, îmi confirmă că în ajunul intrării Germanilor la Ploești

20 janvier.—L'Oberlutenant Fuchs a rapporté des lettres de la frontière romaine où l'on s'est de nouveau rencontré pour échange de prisonniers invalides. D'une lettre de *Simki* à *Zoé Sontzo*, veille de l'An, soirée que la Cour a passée chez *Marusca Cantacuzène*, il résulte que les cercles de la Cour jugent la situation «*dramatique*».

Mais des nouvelles officielles annoncent l'expulsion — il s'agit, je suppose, de la remise des passeports — de *Diamandy*; la confiscation des valeurs déposées par notre Etat à la Banque de l'Empire et l'envoi de régiments d'artillerie fidèles sur le front de Moldavie.

21 janvier. — Tout le monde, sans les journaux, ont la nouvelle de grandes grèves en Autriche, de troubles à Gratz et d'une révolution à Prague. C'est *Aberkorn* qui a donné ce renseignement. En causant avec le baron *Welzer* de ces faits, il fait : «Ach, diese Tschechen!»

L'apparition de la *Bavière* aux préliminaires de Brest-Litowsk est jugée ici comme le renforcement de l'élément civil vis-à-vis du militarisme.

—*Georges Ionescu*, ex-maire de Ploești, me confirme que la veille de l'entrée des Allemands à Ploești, le «généralissime»

«generalisimul» Iliescu, împreună cu locot. Cireșeanu și cu femeii au făcut chef «cu taraf de lăutari». — De dimineață, Marți, a plecat cu tovarășii în automobil, spre Buzău; Mercuri Germanii ocupau Ploeștii. — Povestire textuală.

22 Ianuarie. — Constituanta rusă a ținut abia câteva ceasuri. La 19 trebuia să se întrunească; maximaliștii în minoritate. S'a început prin mitralierea unei manifestații pro-constituantă și, după alegerea lui Cernow ca președinte, Trotzki-Lenin au disolvat-o. Oamenii aceia nu se încurcă în scrupule...

Toate atențiunile plenipotențiarilor sunt pentru Ucraina. Austriacii par cei mai încântați; Ledebur mărturisit-o și e foarte firesc. În fața unei delegațiuni de lucrători, primul ministru von Seydler a declarat că «negocierile cu Ucraina sunt foarte înaintate și lasă să se întrevadă o soluție satisfăcătoare apropiată».

— Ca urmare la nota de la 19 se dă, după documentele rusești publicate, o listă de subvențiile acordate

Iliescu a fait la noce avec le lieutenant Cireșeanu (ex-inspecteur agricole—dit-il) et des femmes «cu taraf de lăutari». Dès le mardi matin, 7 heures, il est reparti avec sa compagnie, en auto, pour Buzău. Le mercredi les Allemands occupaient Ploești. Récit textuel.

22 janvier. — *La Constituante russe a duré juste quelques heures. Le 19 elle devait se réunir; les maximalistes en minorité. On a commencé par mitrailler une manifestation pro-constituante et, après élection de Czernow comme président, Trotzki-Lénine l'ont dissoute. Les scrupules n'embarrassent pas ces gens-là.*

— *Toutes les attentions des plénipotentiaires sont pour l'Ukraine. Les Autrichiens en paraissent le plus enchantés; Ledebur me l'a avoué et c'est très naturel. Devant une délégation des ouvriers, le premier ministre von Seydler a fait à Wien un exposé: «Relativement aux négociations avec la république Ukrainienne, le gouvernement impérial et royal est dans l'agréable situation de pouvoir communiquer que ces pourparlers sont fort avancés et laissent entrevoir une solution satisfaisante rapprochée».*

— En continuation de la note rapportée le 19 janvier, on donne, d'après les documents russes publiés, une liste des

unor ziare românești. La 13 Iunie 1916, Poklevsky cere printre altele 50.000 ruble pentru «La Roumanie», gazeta personală a lui Take Ionescu. *). Ceeace nu împiedică — după câte spune d. Hornick, de curând înapoiat din Moldova — că acest ticălos, prin scrisoare deschisă publicată în «Evenimentul» dela Iași — Mai 1917 — m'a acuzat de a fi primit două milioane de lei dela Germani și că ar fi și o chitanță a mea în dosarul Günther. Lascar Antoniu a răspuns cu violență prin presă și a somat pe Take Ionescu să producă piesa. — Acesta s'a derobat și afacerea a rămas înmormântată.

— D-l Hornick mi-a semnalat într'o lungă expunere, purtarea nedemnă a unui lt. Mamulea, care a extorcat sume însemnate internaților. Trimis judecăței în fața unei curți marțiale, sentința s'a amânat până se vor putea asculta martorii refugiați în România! Zelul inquisitorial al consilierului Eftimie Antonescu și Teodorescu, prezident la Pitești, sicari ai lui Vintilă Brătianu! — Tribunalele de la Huși și de la Botoșani au pronun-

subventions accordées à certains journaux roumains. Le 13 juin 1916 Poklevsky demande, entre autres, 50.000 roubles pour «la Roumanie», *journal personnel* de Take Ionescu. Ce qui n'empêche, à ce que me rapporte Mr. Hornick, récemment rapatrié de Moldavie, que ce forban, par lettre ouverte insérée dans l'«Evenimentul» de Iassy, en mai 1917, m'a accusé d'avoir reçu deux millions lei de l'Allemagne et qu'il existait une quittance de ma main trouvée dans les papiers de Günther. Lascar Antoniu a répondu avec vivacité dans la presse et a sommé Take Ionescu de produire un cliché de la pièce. Celui-ci a répondu par un dilatoire. Et l'affaire est restée enterrée.

Mr. Hornick, dans un long exposé, m'a signalé la conduite ignoble d'un lieutenant *Mamulea*, qui a extorqué des sommes considérables aux internés; — mis sous jugement devant une cour martiale, la sentence a été remise jusqu'à ce qu'on puisse entendre des témoins réfugiés en Roumanie! Le zèle inquisitorial du conseiller *Eftimie Antonescu* et du président de Pitești, *Teodorescu*, sicaires de *Vintilă Brătianu*! Les tribunaux de *Huși* et de *Botoșani* ont aussi

*) V. Anexe, No.

țat de asemenea condamnări pentru spionaj, dar atât de scandaloase încât Curtea de la Iași le-a reformat «de plano».

— Seara, ora 9.— *Arion* a fost tot timpul întreprins de fratele său (*Virgil*), în numele lui *Hentsch*. Se cere o acțiune în sensul de a se provoca o propunere de pace și, lucru caracteristic nu mai e vorba de a se goni dinastia.

La primirea vestei cu arestarea Regelui, s'ar fi spus : «Trebue să se protesteze contra unui asemenea atentat.» — Pare sigur că nu se mai ține seamă de pacea cu bolșevicii. S'ar dori să intrăm în vorbă cu Moldova și chiar cu guvernul; ceillați zic : cu guvernul și cu armata. *Arion* mă înștiințează că mi se va vorbi poate zilele acestea.... — Carp ostil ori-cărei propuneri, dar, *Arionii* cred, nu ireductibil

23 Ianuarie. — De două zile jurnalele austriace lipsesc. Mișcările din Boemia ar putea fi o explicație a faptului. *Popescu* (N. Fr. Pr.) crede că între Unguri și Austriaci coarda este foarte întinsă. Același lucru între Unguri și Germani. Germania este atacată chiar în Parlament. *Popescu* pretinde că *Boecklin von Boecklinsau*,

prononcé des condamnations pour espionnage à tel point scandaleuses que la Cour de Iassy les a réformés de plano.

-- Le soir, 9 heures. *Arion* a été constamment poussé par son frère au nom de *Hentsch*. On demande une action dans le sens de provoquer une proposition de paix et, chose remarquable, il n'est plus question de chasser la Dynastie.

Lors de la nouvelle de l'arrestation du Roi, on aurait dit: «Il faudra protester contre un pareil attentat». Il semble certain qu'on ne compte plus sur la paix avec les bolșéviques. On voudrait que nous prissions langue avec la Moldavie — et même avec le gouvernement; les autres disent: avec le gouvernement et l'armée. *Arion* m'avertit qu'on me parlera peut-être ces jours-ci... Carp, hostile à toutes ces propositions, mais pas irréductible, croient les *Arion*.

23 janvier. — *Les journaux autrichiens* font depuis deux jours défaut. Les émeutes de Bohême pourraient bien expliquer le fait *Popescu* (*Neue Freie Presse*) croit qu'entre Hongrois et Autrichiens la corde est très tendue. De même entre Hongrois et Allemands. L'Allemagne est attaquée dans le Parlement même. *Popescu* prétend que *Boecklin von Boecklin-*

care este plenipotențiar militar la Budapesta, a fost complet devastat; ofițeri germani au fost ușiți și poliția a sosit totdeauna prea târziu. (Știrile lui Popescu trebuiesc totdeauna primite sub beneficiu de inventar.

De fapt Weckerle a primit o delegație de muncitori cari au cerut în mod imperativ ca să se dea plenipotențiarilor Monarhiei instrucțiuni «pace fără anexiuni». Aviz Germaniei.

Arion revine să mă vadă la Crucea Roșie. El trebuie să vadă pe Hentsch în compania lui Lupu și a lui Virgil. I-am spus că ași fi preferat să fie singur. I-am recomandat să nu se angajeze cu nimic; că în toate cazurile nu ași accepta să caute a vorbi cu armata peste capul Regelui și al guvernului.

Se pare că s'au rupt tratativele de pace între Ruși și Ukranieni. Schwalbe îmi spunea de Marțea trecută că la Galați Rușii se băteau cu Românii. În cele din urmă se află că 3200 de Ruși s'au retras spre frontul german și s'au lăsat desarmați. Au predat armele, 20 de tunuri și 1200 de cai. Iarca îmi povestește că Germanii au tre-

sau, qui est plénipotentiaire militaire à Budapest, a tout eu dévasté chez lui; des officiers allemands ont été frappés et la police est venue trop tard. Les nouvelles de Popescu sont toujours sujettes à caution. De fait, Weckerlé a reçu une délégation des ouvriers qui ont impérativement demandé qu'on donnât aux plénipotentiaires de la Monarchie des instructions: «Paix sans annexion». — Avis à l'Allemagne!

— Arion repasse me voir Croix-Rouge. Il voit Hentsch en compagnie de Lupu et de Virgil. Je lui ai dit que j'aurais préféré qu'il fût seul. Je lui ai recommandé de ne s'engager à rien; que dans tous les cas je n'acceptais pas de chercher à causer avec l'armée par-dessus la tête du Roi et du gouvernement.

— Il semble qu'il y ait rupture entre Russes et Ukrainiens pour les pourparlers de paix.

— Mardi, déjà, Schwalbe me disait qu'on se battait à Galați entre Russes et Roumains. On finit par apprendre qu'après lutte, 3200 Russes se sont retirés vers le front allemand et se sont fait désarmer par ceux-ci. Ils ont livré des armes, des canons (20) et des chevaux (1200). Iarca me raconte que les Allemands ont dû recueillir les blessés russes;

buit să ridice raniți ruși; Carp adaugă că Rușii au adus cu ei și Români — 1000 — pe cari Germanii i-au pus imediat în libertate. Faptul a fost confirmat de către «Gazeta Bucureștilor» din 26 Ianuarie.

21 Ianuarie. — Iarca dela Buzău : Au fost conferințe politice la Stere. Sunt stapâniți tot de aceeași temă, a unei acțiuni. Ar voi să aiba părerea mea. Răspund ca atât timp cât nu voi avea o precisiune privitor la Dobrogea, nu mă leg la nimic. Iarca e de aceeași părere. Sfatuesc să se aștepte întoarcerea lui Horstmann.

Arion a vorbit mult timp cu Hentsch, în prezența lui Lupu și a lui Virgil Arion. Lupu Kostake a batut câmpii și mai ales a atacat cu tărie pe liberali, — afară de chestiune, bine înțeles. (Pe de altă parte, știu de la el că proprietatea lui de la Bârlad e păzită și că i s'a plătit recolta în Moldova cu 3200 lei vagonul !)

Schimbare completă în chestiunea dinastică : «în interesul superior al principiului monarhiei amenințat de Ruși, nu mai poate fi vorba de a se detrona o dinastie». — Arion face să se observe că totdeauna afirmarea a-

Carp ajoute que les Russes avaient amené aussi des Roumains — 1000 —, que les Allemands les ont aussitôt mis en liberté (le fait confirmé par la «Gazeta Bucureștilor» du 26 janvier).

21 janvier. — Iarca de Buzău. Il y a eu conférences politiques chez Stere: C'est toujours le thème d'une action qui les agite. Ils veulent avoir mon avis. Je réponds que tant que je n'aurais pas une précision au sujet de la Dobrogea, je ne m'engage à rien. Iarca partage cet avis. Je conseille attendre retour de Horstmann.

— *Arion* a longuement causé avec *Hentsch* en présence de Virgil et de Lupu. Lupu a divagué et surtout a chargé à fond de train sur les libéraux, — hors de propos, bien entendu. (En attendant, je tiens de lui que sa propriété de Bârlad est protégée et qu'on lui a payé sa récolte en Moldavie sur le pied de trois mille deux cent lei le wagon!).

Changement à vne complet dans la question dynastique. «Dans l'intérêt supérieur du principe monarchique menacé par les Russes, il ne peut plus être question de détrôner une *Dynastie*». Arion a fait remarquer de suite que c'est du côté

cestei excluderi ca condiție esențială, venea din partea lui Hentsch... — Răspuns : Aceasta condițiune era pusă în interesul Românilor (?). Deci s'ar putea lua contact cu Regele sau la nevoie cu Regele și guvernul său. Hentsch propunea o scrisoare către Rege, pe care ar semna-o notabilii, sau Carp și Marghiloman.

A doua condiție ridicată de Arion : Integritatea «probabilă» a teritoriului. Berlinul ar decide de aceasta; dar e aproape sigur, Germania având nevoie de o Românie tare. De altfel Czernin, cu programul sau de pace fără aneami, ar fi prins în propria lui plasă și ar fi ținut să ajute România contra Bulgariei. Au vorbit de asemenea de posibilitatea de a lua Basarabia. Ocaziune foarte ademenitoare. Ajutorul german pe cât e cu putință nu ar lipsi. Nu poate garanta concursul Austriei care vrea pacea, nici al Bulgariei care pretinde a fi încheiat «pacea ei» și care se face că nu mai mișcă. În sfârșit Hentsch crede că Regele e confiscat de Brătianu. De aci avantajul care ar fi de a vorbi și cu Regele și cu ministrul său, de odată, spre a-i da curaj.

Hentsch que venait toujours l'affirmation de cette exclusion comme une condition essentielle.. Réponse: C'est dans l'intérêt des Roumains qu'on posait cette condition (!!). Donc c'est avec le Roi et au besoin avec le Roi et son gouvernement qu'on pourrait prendre contact. Hentsch proposait une lettre au Roi que signeraient les notables, ou Carp et Marghiloman. Seconde condition soulevée par Arion: *Intégrité probable du territoire*. C'est Berlin qui déciderait. Mais c'est à peu près sûr, l'Allemagne ayant besoin d'une Roumanie forte. D'ailleurs, Czernin avec ses programmes de paix sans annexions serait pris dans ses propres filets et serait tenu d'aider la Roumanie contre la Bulgarie. Ils ont parlé aussi de la possibilité de prendre la Bessarabie. Occasion très tentante. L'aide des Allemands, «autant que faire se pourrait», ne manquerait pas. Il ne peut garantir le concours de l'Autriche qui veut la paix, ni de la Bulgarie qui prétend avoir conclu «sa paix» et qui fait mine de ne plus bouger.

Enfin Hentsch croit que le Roi est confisqué par Brătianu. De là, l'avantage qu'il y aurait à causer avec le Roi conjointement avec son ministre pour lui donner du courage.

Rapoartele secrete adaogă că pretutindeni bandele rușești sunt în conflict cu armata română care vrea să-i desarmeze.

Intreb pe Arion : Dar Carp ? — Chestiunea a fost pusă. Lupu K. s'a grăbit să spună că Carp va primi fiindcă va erta pe Rege în interesul superior al luării Basarabiei; Virgil Arion s'a arătat mai sceptic.

Hentsch a mai expr.mat dorința ca această operă să se facă și cu liberalii și Arion chiar, pentru a-i prinde, a citat numele lui Poenaru-Bordea dr. Stoicescu etc. La aceasta, opunere strașnică a lui Lupu, care vedea deja apărând numele lui Stere. — Astăzi la 11 Lupu Kostake trebuia să aducă raspunsul lui Carp.

Am întânit pe *Carp* la 12. Il întreb dacă Lupu i-a făcut comunicarea. Carp : «Răspunsul meu a fost hotărât negativ. Eu nu pot face pacea în numele acestui guvern ; deci n'am de ce să stau de vorbă cu el. Și dacă e de tratat cu Regele sau cu armata, aceasta s'o facă Germania». — Eu : Dar chestiunea dinastică ? — Carp : «Ei nu vor avea dinastia (cari «ei» ?), după cum Bulgaria nu va avea Dobrogea ; aceasta o garantez. Tu vei face

Les rapports secrets ajoutent que partout les bandes russes sont en conflit avec l'armée roumaine, qui veut les désarmer. Moi à Arion: Et Carp? — La question a été posée. Lupu s'est empressé de dire que Carp acceptera, parce qu'il pardonnera au Roi dans l'intérêt supérieur de prendre la Bessarabie; Virgil s'est montré plus sceptique. Hentsch a encore exprimé le désir que cette oeuvre se fasse aussi avec les libéraux et Arion a même, pour amorcer, cité Poenaru-Bordea, le docteur Stoicescu etc. Là-dessus, opposition furibonde de Lupu qui voyait déjà joindre le nom de Stere.

Aujourd'hui, 11 heures, Lupu devait porter la réponse de Carp.

— Rencontré *Carp* à midi. Je lui demande si Lupu lui a fait la communication. Carp: «Ma réponse a été nettement négative; moi je ne puis faire la paix au nom de ce gouvernement; donc je n'ai pas à causer avec lui. Et s'il s'agit de traiter avec le Roi ou l'armée, c'est à l'Allemagne à le faire». — Moi: Mais la question dynastique? — Carp: «Ils n'auront pas la dynastie—(qui «ils»?)—de même que la Bulgarie n'aura pas la Dobrogea: ça, je le garantis. Toi, tu feras ce que tu

ce vrei. Cu mine e inutil să se mai vorbească, cu atât mai mult cu cât Hentsch a pretins mereu că nu exprimă decât opinia lui personală, cu care n'am ce face».

Rămâne de văzut acum cum va face Hentsch raportul său la Berlin, căci totdeauna a fost vorba în conferința de ieri că Berlinul trebuie să ratifice.

25 Ianuarie. — Timp umed, dar dulce. Eri a fost minunat. Biata lume a avut 10—12 zi e bune. Criza încălzitului e ori cum mai mică ca anul trecut.

— C. Arion e în curent cu refuzul lui Carp. Virgil Arion era mirat și furios. Costică Arion a spus că de sigur eu voi merge înainte, dacă mă pot înțelege cu Berlinul.

— Declarațiile lui Czernin, delegațiunilor, foarte accentuate pe tema: n'ci cuceriri. nici despăgubiri. E o frază pe care nu o pricep de loc: «Dacă Rușii ne cer cesiuni de teritoriu...» războiul va continua. Nimeni nu știe despre cereri de acest fel. Ori se consideră teritoriile ocupate ca achizițiuni făcute? Trebuie de văzut textul exact peste două zile. Delegațiunile fuseseră convocate

veux. Avec moi, inutile de canser, d'autant que Hentsch a constamment prétendu qu'il n'exprimait que son opinion personnelle et je n'ai qu'en faire».

— *Reste à savoir maintenant comment fera Hentsch son rapport à Berlin, car, toujours, il a été question dans la conférence d'hier que Berlin devait ratifier.*

25 janvier. — Temps humide, mais doux. Hier il fût merveilleux. Le pauvre monde a eu dix à douze jours de répit. La crise du chauffage est tout de même de beaucoup moindre que l'an dernier.

— Costică Arion, an courant du refus de Carp, *Virgil en était estomaqué et furieux.* Costică a dit que certainement moi j'irai de l'avant si je me puis entendre avec Berlin.

Les déclarations de Czernin, aux délégations, ultra-accentuées sur le thème *pas de conquêtes*, ni indemnité. Il y a une phrase que je ne comprends guère: «Si les Russes nous demandent *des cessions* de territoire...» la guerre continuera. On n'a pas connaissance de demandes de ce genre. Considère-t-on les territoires occupés comme des acquisitions déjà faites? Il faudra voir le texte exact dans deux jours. Les délégations (la commission des Affaires Etrangères) avaient été convoquées ad-hoc pour hier, 24 janvier.

ad-hoc pentru eri. — Noul greutăți pentru pace: ruptură între maximaliști și Ucranieni.

Depeși din Praga anunță încetarea grevei (a se ceti: turburări) și reluarea lucrului.

— C. Iarca a venit să-mi declare că se pune cu totul la dispoziția mea. Stere nu-i zice nimic: îl crede incapabil să formeze un partid. Iarca are o notă personală violentă contra lui Brătianu.

26 Ianuarie.—Avem textul discursurilor Cancelarului și al lui Czernin. Amândoi răspund lui Lloyd George și mai ales lui Wilson; cu ei se mai discută; Franța e ignorată și Italia nu e citată decât ca să i se dea un avertisment. Decadența latină!

Cancelarul refuză să se pronunțe în chestiunea belgiană cât timp Antanta nu va fi declarat că integritatea teritoriilor aliaților centrali nu mai e pusă în discuție. În același subiect, Czernin, tot atât de categoric, a avut chiar o frază fericită: nu vrea, luând obligațiunii unilaterale, să servească de societate de asigurare pentru acei cari se rezervă să continue războiul, relativ,

— Nouvelles difficultés pour la paix: *rupture entre maximalistes et Ukrainiens.*

— Des dépêches de Prague annoncent la cessation de la grève (lire: troubles) et la reprise du travail.

— C. Iarca est venu faire sa déclaration qu'il se mettait absolument à ma disposition. C. Stere ne lui dit rien: il le croit incapable de former un parti. Iarca a une note personnelle violente contre Brătianu.

26 janvier. — On a le texte des discours du Chancelier et de Czernin. Les deux répondent à Lloyd George et surtout à Wilson; c'est avec eux qu'on discute; on ignore la France, et l'Italie n'est citée que pour lui donner un avertissement. C'est la décadence latine!

Le Chancelier refuse de se prononcer sur la question belge tant que l'Entente n'aura pas déclaré que *l'intégrité* des territoires des alliés n'est plus mise en discussion. Sur le même sujet, Czernin a été tout aussi catégorique; il a même eu une phrase heureuse: il ne veut pas, en prenant des engagements unilatéraux, servir de société d'assurances pour ceux qui se réservent de continuer la guerre relativement sans risques.

fără riscuri. Foarte comentat apelul către Wilson : «Austria și Statele Unite sunt cele două puteri ale căror interese sunt cele mai puțin în conflict. Această stare sugerează chestiunea dacă un schimb de vederi între aceste două State n'ar putea fi punctul de plecare al unei discuții împăciuitoare între acele din celelalte State, care n'au intrat încă în vorbă asupra păcei». — Discursul sfârșește cu priviri asupra situației interne, care dovedesc că a fost foarte serios turburată.

A doua zi Kühlmann (25) a vorbit la rândul lui. Un pasagiu ne privește direct : «Pacea cu Ucraina va pune pe masă problema românească. După pace și după retragerea din Moldova a trupelor ucraniene, România nu va mai putea rămâne izolată față de voința de a face pace arătată de Puterile centrale».

27 Ianuarie. — Ziua Impăratului : paradă pe piața Cercului Militar. Mareșalul a ținut o cuvântare, auzită din toate părțile pieței. Mulțime mare.

28 Ianuarie. — Vizita d-rului Guillermin, delegat elvețian pentru vizitarea prizonierilor germani în Ro-

Très commenté l'appel adressé à Wilson : l'Autriche-Hongrie et les Etats-Unis sont, dans les groupes des Etats en guerre, les deux Puissances dont les intérêts arrivent le moins en conflit. Cet état suggère la question si un échange de vues entre ces deux Etats ne pourrait pas être le point de départ d'une discussion conciliante entre ceux des autres Etats, qui ne sont pas encore entrés en discussion relativement à la paix.

Le discours finit pas des considérations sur la situation intérieure qui prouvent qu'elle a été très sérieusement troublée. Le lendemain (25), Kühlmann a parlé à son tour. Un passage nous concerne directement : «La paix avec l'Ukraine mettra sur le tapis le problème roumain. Après la paix et après la retraite de Moldavie des troupes ukrainiennes, la Roumanie ne pourra plus rester isolée vis-à-vis de la volonté de faire la paix que marquent les puissances centrales».

27 janvier. — Jour de fête de l'Empereur. Parade place du Cercle Militaire. Le Maréchal a fait une allocution qu'on entendait de tous les coins de la place. Foule considérable.

28 janvier. — Visite de Mr. le Dr. Guillermin, délégué suisse pour la visite des prisonniers allemands en Rouma-

mânia. Recunoaște că pretutindeni convențiile dela Haga au fost violate și că prizonierii au fost maltratați. În Elveția viața foarte grea. Bucureștii i s'a părut mai animat decât Viena. Deși «oaspete» al Ministerului de război la Berlin, n'a mâncat niciodată așa de bine și după pofta sa, ca la București.

— Vizita generalului *Hranilovici*: Chiar cu o pace rusă războiul nu va fi sfârșit. Generalul crede că se dorește Veneția și teritoriul până la Brenta. Brigada rusă care s'a predat la Galați era foarte frumoasă și în bună ordine: nicidecum o bandă desordonată cum își închipuie cineva trupele maxima iste.

Circulă șvonul că trupele române au ocupat, cu luptă, Chișinăul.

29 Ianuarie. — Lascar Antoniu îmi trimite prin d-l Juster corecturile unui articol de răspuns la calomniile lui Take Ionescu pe socoteala mea. Censura lui Duca a refuzat apariția gazetei ad-hoc ce voia să publice. Prin trimisul său îmi spune că adresându-se lui Buzdugan, prezidentul comisiei de magis rați, la cari

nie. Il reconnaît que partout les conventions de la Haye ont été violées et que les prisonniers ont été maltraités. En Suisse la vie est devenu très difficile: on a 270 gr. de pain par jour. Bucarest lui a semb'é plus animé que Vienne. Quoique «Gast» du Ministère de la Guerre à Berlin, il n'a jamais mangé bien et à sa faim comme à Bucarest.

— Visite du général Hranilovici. Même avec une paix russe, la guerre ne finit pas; le général croit qu'on désire Venise et le territoire jusqu'à la Brenta. La brigade russe qui s'est hitrée à Galatz était très belle et en bon ordre; pas du tout une bande désordonnée, comme on se figure les troupes maximalistes.

— Le bruit circule que les troupes roumaines ont occupé, après luttés, Kichinew.

29 janvier. — *Lascar Antoniu* m'envoie par un Mr Moritz Juster les épreuves d'un article de réponse aux calomnies de Take Ionescu sur mon compte. La censure de Duca a refusé l'apparition du journal ad-hoc qu'il voulait publier. De vive voix il me fait dire que s'étant adressé à Buzdugan, le président de la commission des magistrats, aux-

se referă Take și Brătianu, Buzdugan l'a asigurat că totul era fals în cece ma privește.

— Tülf, prin adjutantul său, în cască, depune carta de vizită. Generalul Koch pe a sa, în persoană. — Geb-sattel, la dejun, nu crede că se va reuși la Brest-Litowsk, unde au plecat Czernin și Kühmann.

30 Ianuarie. — Jurnalele dau textul discursului lui Pichon ceta 10 Ianuarie. În ce ne privește el zice: «A-
vem înțelegere cu Italia Serbia și România și pentru
nimic în lume nu le vom rupe». Inșă, Lloyd George,
înainte de Pichon, n'a vorbit decât de «reconstituirea Ro-
mâniei», zicând că «disolvarea Austro-Ungariei nu face
parte din țelurile de război britanice». Fraza ambiguă a
lui Pichon spune oare mai mult ? Nu se poate crede, de
oarec Antanta a proclamat în mod solemn. Wilson a re-
pe at-o, că nu se aspiră (Alsacia-Lorena exceptându-se
— desanexiune) la nici-o cucerire teritorială.

— Depeșile de azi vorbesc de ocuparea de către ar-
mata noastră a mai multor sate din Basarabia, pe ma-
lul stâng al Prutului, pentru stabilirea de capete de pod,

quels se rapportent Take et Bratianu, Busdugan lui aurait
certifié que tout était faux en ce qui me regarde.

Tülf fait remettre sa carte: le lieutenant, aide de camp,
en casque. Le général Koch apporte lui-même la sienne.

Geb-sattel, qui déjeune, ne croit pas qu'on réussira à
Brest-Litowsk, où se sont rendus Czernin et Kühlmann.

30 janvier. — Les journaux donnent le texte du dis-
cours de Pichon prononcé le 10 janvier. En ce qui nous re-
garde il dit: «Nous avons des accords avec l'Italie, la Serbie
et la Roumanie; et pour rien au monde nous ne les rom-
pons». Or Lloyd George, avant Pichon, n'a parlé que de la
«réconstitution de la Roumanie». «Disolvarea Austro-Unga-
riei nu face parte din țelurile de război britanice» — dit
Lloyd George. La phrase ambiguë de Pichon dit-elle plus?
Il est inadmissible de le croire, lorsque solennellement l'En-
tente a proclamé, Wilson l'a répété, qu'on n'aspire (Alsace-
Lorraine à part. désannexion à aucune conquête territoriale.

Les dépêches du matin et du soir parlent de l'occupation
par l'armée roumaine de plusieurs villages de Bessarabie, sur
la rive gauche du Prut, pour se constituer des têtes de pont,

și de asediul Chișinăului înconjurat de trupele române. Ocuparea Unghenilor s'a făcut cu concursul cazacilor ucranieni și la Galați divizia siberiană care s'a predat Germanilor a avut de a face cu a 10-a divizie rusă și cu României ceea ce înseamnă că participăm la războiul civil rusesc și că suntem în război cu Rusia dela Petrograd ! Frumoasă situație !

— Am avut la masă pe *Petersen* cu cei doi delegați elvețieni, Dr. *Guillermin* și căpitan de *Stockar*. După plecarea acestora, *Petersen* mi-a spus că ar trebui un mare împrumut României sub forma de unificare a Datoriei și că pentru cumpărările de grâu și de petrol s'a propus a se urma cu emisiunea băncii sale pentru a nu fi la discreția Băncii Naționale. El prețuște la 150 de milioane pierderile portofoliului, plin de hârtiile micilor bănci liberale, care nu mai valorează nimic.

— Inginerul *Fritz Keberling* dela Moreni, pe rând mobilizat român, apoi internat german, întors din Moldova, îmi certifică că din clasele 1919 și 1920 (bine înțelese printre tinerii constatați prezenți) se număra 60 la

et du siège Kischinew entouré par les troupes roumaines. Mais l'occupation de Ungheni s'est fait avec le concours des Cosaques Ukrainiens et à Galatzi la division sibérienne, qui s'est rendue en partie aux Allemands, a eu affaire à la 10-e div. russe et aux Roumains, ce qui veut dire que nous *sommes participants à la guerre civile russe* et en guerre régulière avec la Russie de Petersbourg ! Jolie situation !

— Eu a dejeuner *Petersen* avec les deux délégués suisses *Dr. Guillermin* et capitaine de *Stockar*.

Après le départ de ceux-ci, *Petersen* m'a dit qu'il fallait un grand emprunt à la Roumanie sous forme d'unification de la Dette et que pour les achats de blé, de pétrole, on songeait à continuer l'émission de sa banque pour ne pas être à la discrétion de la Banque Nationale. Il estime à 150 millions les pertes du portefeuille bourré de papiers des petites banques libérales, qui ne valent plus rien.

L'ingénieur *Fritz Keberling* de Moreni, tour à tour mobilisé roumain, puis interné allemand, retour de Moldavie, me certifie que sur les classes 1919 et 1920 (bien entendu sur les jeunes gens constatés présents) on compte 60% de morts

sută morți de boli. În armată, ca și printre internați, cei suspecți de contaminare erau închiși, amestecați cu bolnavii de tifos exantematic și cu muribunzii, și supraviețuia cine putea! — Privitor la propaganda slavă, încă din Decembrie-Ianuarie, după indicațiile unui ofițer polonez, se puneau în libertate Rutenii, Cehii și Polonii, cu toate paspoartele lor austriace.

31 Ianuarie. — Cea dintâi zi întunecată și umedă, după multă vreme.

Citit raportul ce mi-a împrumutat Dr. Guillermin, de d-nii Ferrière, Micheli și de Watteville, asupra lagărelor de prizonieri în Bulgaria. Citind printre rânduri se descoperă tot ce bieții prizonieri au trebuit să sufere. Despre Români o notă generală: sunt văzuți puțin, de oarece sunt întrebuințați în spatele frontului din Macedonia.

Pretutindeni dorm pe pământ, și ofițerii de asemenea. Lipsă generală de apă. La Hascovo, lagăr de ofițeri, copiez: «Latrinele: șanț descoperit, fără nici un fel de instalație (ofițeri internați de mai multe luni!). Am insistat... În afară de aceasta, puțința de că-

par suite de maladies. Dans l'armée tout comme parmi les internés les suspects de contamination étaient enfermés, pêle-mêle, avec les malades de typhus exanthématique et les mourants; et survivait qui pouvait!

En fait de propagande slave, dès les mois de décembre-janvier, sur les indications d'un officier polonais, on mettait en liberté les Ruthènes, les Tchèques et le Polonais malgré leurs passeports austro-hongrois.

31 janvier.— La première journée sombre et humide, depuis bien longtemps.

— Lu le rapport que m'a prêté le Dr. Guillermin, de MM. Ferrier, Micheli et de Wattville sur *les camps des prisonniers bulgares*. En lisant entre les lignes, on y découvre tout ce que les pauvres prisonniers ont dû souffrir. Pour les Roumains une note générale: on les voit peu parce qu'ils sont «employés» derrière le front de Macédoine. Partout couchage par terre y compris les officiers. Manque générale d'eau. A Hascovo, camp d'officiers, je copie: «cabinets, fossé à ciel ouvert, sans aucune espèce d'installation. (Des officiers internés depuis plusieurs mois!) Nous avons insisté... En ou-

deri într'o groapă adâncă. noaptea sau pe vreme rea nu ne pare de loc excusă pentru prizonierii s.ăbiți de o lungă captivitate!» — Comisiunea cere desființarea pedepselor corporale. S'a mai constatat că una din pedepsele aplicate era lipsa de hrană, — la ofițeri ca și la soldați. *).

1 Februarie. — In raportul citat eri găsesc confirmarea faptelor de cari se auzise vorbindu-se vag. O răscoală însemnată a avut loc în Martie 1917 în teritoriul sârbesc ocupat de armata bulgară, mai ales în regiunea Niș. Alte revolte parțiale nu erau încă stinse în Mai, și în urma acestor mișcări satele au fost incendiate și «nenorocite populațiuni întregi — bătrâni, femei, copii — au fost transportați în Bulgaria». — La Filipopoli anchetatorii au găsit printre internați un copil de șase zile născut acolo și o femeie de 90 ani cari își sfârșea acolo trista ei existență.

Nimic pozitiv dela Brest-Litowsk.

Toată 'umea a sosit acolo bine înțeles și Radoslavof,

tre. la possibilité des chûtes dans un fossé profond, la nuit ou par le mauvais temps, ne nous semble nullement exclue pour les prisonniers affaiblis par une longue captivité!» La commission demande l'abolition des peines corporelles. Il est constaté aussi que l'une des punitions qu'on applique était aussi la privation de nourriture, — aux officiers comme aux soldats.

1-er février.—Dans le rapport cité hier je trouve la confirmation de faits qu'on avait vaguement appris. Une insurrection importante a eu lieu en mars 1917 dans le territoire serbe occupé par l'armée bulgare, spécialement dans la région de Nisch. Des révoltes partielles n'étaient pas encore apaisées en mai. A la suite de ces mouvements, les villages ont été incendiés et «de malheureuses populations entières: vieillards, femmes, enfants ont été transportés en Bulgarie». A Filipopoli, les enquêteurs ont trouvé, parmi les internés civils un enfant de six jours qui venait d'y naître et une vieille femme de 90 ans qui y achevait sa triste existence.

Rien de positif de Brest-Litowsk. Tout le monde y est arrivé, y compris Radoslawoff qui s'y rend pour la première

*) Ca exemplu de tratamentul ce soldații au impus prizonierilor, vezi descrierea dela Anexe, No.

care vine pentru prima oară. — La 30 trebuia să înceapa desbaterile, însă Trozki a cerut o zi de amânare pentru a se stătu cu delegațiunea rusă.

Tonul telegramelor — deodată agresiv față de maximaliști — nu e de pace !

— La 30 urma să se întrunească la Paris congresul șefilor de guvern. Germanii au bombardat cât au putut Parisul, locul de întrunire, «ca represalii pentru bombardarea orașelor deschise germane, și ca prim avertisment.» Comunicatul oficial spune că în noaptea de 30/31 Ianuarie s'au aruncat asupra orașului 14.000 kgr. de bombe.

— In oraș toată lumea anunță «că d-l Marghiloman tratează pacea !»

— De relevat telegrama următoare din «Berliner Lokalanzeiger»: — Se semnaleză convorbiri între Kiew și România în vedere de a se lupta în comun contra maximaliștilor și de a face să participe guvernul român la negocierile dela Brest-Litowsk. — De notat vorba că Regele Ferdinand ar fi făcut propuneri prin mijlocirea fratelui său.

fois. Le 30 devaient recommencer les pourparlers et Trozky a demandé un jour de sursis pour se concerter avec la délégation russe. Le ton des télégrammes, subitement agressif pour les maximalistes, n'est pas à la paix.

Le 30 devait se réunir à Paris le congrès des chefs de gouvernement. Les Allemands ont copieusement bombardé Paris, lieu de leur réunion, «à titre de représaille pour le bombardement de villes ouvertes allemandes» et comme premier avertissement. Le communiqué officiel porte que dans la nuit de 30/31 janvier 14000 kg. de bombes ont été jetés sur la ville.

— En ville tout le monde annonce «că Domnul Marghiloman tratează pacea»!!

— A relever le télégramme suivant du «Berliner Lokalanzeiger»: On signalez des pourparlers entre Kiew et la Roumanie en vue de combattre en commun les maximalistes *et de faire participer le gouvernement de Iassy aux négociations de paix de Brest-Litowsk.* — A noter le propos que le Roi Ferdinand aurait fait des ouvertures par l'intermédiaire de son frère.

— Aici, după conversațiunea lui Hentsch (24 Ianuarie) nimic nu a mai mișcat. Horstmann stă absent mai mult decât se credea.

2 Februarie. — Diferitele proclamații ale lui Trozki în stilul care îi este propriu ; plecarea lui Diamandi, pe care notele rusești o numesc o expulzare; ocuparea Renilor de armata română, de sigur în vedere ca să menție o comunicație cu Odessa, — totul arată că e stare de război între România și Rusia de Nord. E imposibil de avut o orientare în sensul acțiunii guvernului. Cu toate acestea, ocuparea Basarabiei e simpatică Germaniei : e soluțiunea Dobrogei, soluțiune visată de cercurile de aci și pe care Horstmann încerca totdeauna să mi-o insinueze : schimbul Dobrogei pentru Basarabia. pe care am cuceri-o cu ajutorul lor !

În așteptare, înainte de a pleca pentru Brest-Litowsk, Radoslavoff, în aplauzele tuturor partidelor, a declarat că Bulgaria cere Dobrogea !

— Arion îmi spune în secret că, după fratele său, Prezan ar fi făcut oarecari propuneri. Se va vorbi cu

Ici, depuis la conversation de Hentsch (24 janvier), plus rien n'a bougé. Horstmann a aussi prolongé son absence au-delà de ce qu'on croyait qu'elle durerait.

2 février. — Les différentes proclamations de Trozky dans le style qui lui est propre; le départ de Diamandi, que les notes russes appellent une expulsion : l'occupation de Reni par l'armée roumaine, évidemment en vue de maintenir une communication avec Odessa; tout indique qu'il y a guerre entre la Roumanie et la Russie du Nord. Il est impossible d'avoir une orientation sur le sens de l'action du gouvernement. Cependant, l'occupation de la Bessarabie est sympathique à l'Allemagne; c'est la solution du problème de la Dobrogea, solution rêvée par les cercles d'ici et que Horstmann essayait toujours de me glisser: troc de la Dobrogea contre la Bessarabie à conquérir avec leur aide.

— En attendant, avant de partir pour Brest-Litowsk, Radoslavoff, aux applaudissements de tous les partis, a déclaré que la Bulgarie réclamait la Dobrogea.

— Arion me confie — secret absolu — que, selon son frère, Prezan aura fait certaines ouvertures. On va causer avec Carp et lui poser une sorte d'ultimatum, Hentsch at-

Carp și i se va pune un fel de ultimatum. Hentsch așteaptă să vadă ce va aduce Horstmann.

Horstmann s'a întors eri; dar nu și-a făcut încă apariția. Această lipsă de grabă indică oare că situația rămâne tot atât de puțin definită ca în trecut ?..

— Strigăt general privitor la numirea lui Ciorăneanu ca prefect de poliție, — numire anunțată, dar încă nepublicată.

3 Februarie. — Tzigara îmi spune că căpitanul Kremnitz a plecat pe neașteptate, fiind trimis la Focșani. Pe el îl întrebuințează ca interpret de câte ori este vorba de a se trata chestiuni secrete. Deci pe frontieră se tratează.

Singura notă de relevat între știrile din Moldova este că în Octombree s'a deschis un credit de 6.100.000 lei pentru îndemnizația deputaților și a senatorilor.

4 Februarie. — Gazeta dă după foile din Moldova textul exact al notelor schimbate între maximaliști și guvernul dela Iași.

— *Horstmann* întors dela Berlin. N'a văzut decât pe Carp, căruia i-a spus aceleași lucruri ca și mie și

tend de savoir ce que rapporte Horstmann dans son sac pour aller de l'avant.

— Horstmann est rentré hier. Il n'a pas encore fait son apparition. Ce manque d'empressement indiquerait-il que la situation reste aussi peu définie que par le passé ?

— Haro général au sujet de la nomination de Ciorăneanu comme préfet de police. — Nomination annoncée, mais non encore publiée.

3 février. — Tzigara me dit que le capitaine Kremnitz est subitement parti, envoyé à Focșani. C'est lui qu'on emploie comme interprète chaque fois qu'il y a des questions secrètes à traiter. *Donc on cause sur la frontière.*

— La seule note à cueillir dans les nouvelles de Moldavie c'est qu'en octobre il a été ouvert un crédit de 6 millions 100.000 lei pour l'indemnisation des députés et des sénateurs.

4 février. — Le journal donne d'après les feuilles de Moldavie le texte exacte des notes échangées entre maximalistes et le gouvernement de Iassy.

— Horstmann retour de Berlin. Il n'a vu que Carp, auquel il a tenu les mêmes propos qu'à moi et sur lesquelles il

asupra cărora cere secretul. Afacerile Ucrainei merg iarăş bine; maxima. iştii învinşi iar generalul lor şi Cartierul — Krilenko, — prinşi la Mohilew. Şeful delegaţiunii de pace, Holubovici, a fost numit preşident al Republicei. Poate să fie începutul sfârşitului pentru Trotzki. — «Din nefericire, adaogă Horstmann, acest lucru convine şi celor dela Iaşi, cari vor visa iarăşi cine ştie ce. Trebuia să tratăm acum zece zile când Trotzki ameninţa. Nu se poate lăsa astfel armata română să înainteze până la Odessa» — caci ei înaintează pe două coloane, dintre care una merge spre Odessa. — Eu : Cum ? Şi ce este între ele ? — Horstmann : Probabil puţină populaţie şi mai ales locuitori prietenoşi cari au primit bine armata. Dacă nu se tratează... Eu : Am auzit că sunt propuneri din partea lui Prezan... — Horstmann : Se vorbeşte din când în când la graniţă şi Mitilineu a venit de mai multe ori. Dacă nu se ajunge la o încheiere, se va denunţa armistiţiul şi se va sfârşi așa. În Germania va merge greu cu chestiunea Regelui; soluţiunea bună ar fi ca Regele să constituie singur Regenţa şi să

demande le secret. — Les affaires de l'Ukraine vont de nouveau bien ; maximalistes battus et le général en chef et son quartier — Krilenko — pris à Mohiliew. Le chef de la délégation de paix, Holubovici, a été nommé président de la République. Ça peut être le commencement de la fin pour Trotzki. «Malheureusement — ajoute avec abandon Horstmann — ça arrange aussi les affaires des gens de Iassy qui vont de nouveau rêver, Dieu sait quoi!».

On aurait dû traiter déjà il y a dix jours, lorsque les menaces de Trotzki se sont produites. On ne peut pas laisser aussi l'armée roumaine s'avancer ainsi jusqu'à Odessa — car ils marchent sur deux colonnes, dont l'une va à Odessa... Moi : Comment ? et qu'est ce qu'il y a entre ? — Horstmann : Probablement peu de population et surtout un habitant amical qui a bien reçu l'armée. Si on ne traite pas... Moi : J'ai appris qu'il y avait eu des ouvertures de Presan... Horstmann : On cause toujours un peu sur la frontière et Mitilineu est venu plusieurs fois. Si on ne conclut pas, *on dénoncera l'armistice* et on finira de la sorte. En Allemagne on s'arrangera difficilement avec le Roi et la solution bonne serait que le Roi constitue *lui la Régence et se retire en congé; train de luxe*

se retragă în concediu : tren de lux pentru Elveția, cu familia în siguranță și departe de plictiselile Rușilor. — Eu : In lipsa Regelui guvernează consiliul de miniștri.— Horstmann : Și mai bine. România până la Siret va rămâne cu armata de ocupație și de la Siret la Nistru cu armata română, care ar avea câțiva ofițeri germani pe lângă ea. S'ar demobiliza contingentele mai în vârstă pentru a se încadra puțin câte puțin prizonierii. Și vă vom ajuta, — la nevoie chiar cu trupe, — să luați Basarabia și să vă apărați contra maximaliștilor. Guvernul ar sta la București și ar avea o delegație, — un ministru sau doi — la Iași. Trebuie ca acești d-ni, Brătianu, Take Ionescu și alții să plece. Puterile Centrale ar putea chiar să se lege, până la pacea generală, să nu facă nimic contra Regelui. Va putea chiar să se întoarcă pe tron dacă Românii o doresc. (Aici a fost spusă o frază care punca pe împăratul Wilhelm în joc, ceva ca : și până atunci Impăratul va uita).

Eu : Știți că colonel Hentsch spusese că chestiunea Regelui nu era un obstacol. — Horstmann : Știu. — Colo-

pour la Suisse, avec la famille en sûreté et loin des ennemis russes — Moi : En l'absence du Roi, c'est le Conseil des ministres qui gouverne. — Horstmann : Encore mieux. La Roumanie jusqu'au Sereth resterait avec de l'armée d'occupation et du Sereth au Dniester (Moldavie-Bessarabie) avec l'armée roumaine qui aurait quelques officiers allemands auprès d'elle. — On démobiliserait les classes âgées pour encadrer petit à petit les prisonniers. Et nous vous aiderions — au besoin même avec des troupes — à acquérir la Bessarabie et à vous protéger contre les maximalistes. Le gouvernement siégerait à Bucarest et aurait une délégation — un ou deux ministres — à Iassy.— Il faut que ces Messieurs Bratianu, Take Ionescu et autres s'en aillent. Et les puissances centrales pourraient même s'engager jusqu'à la paix générale de ne rien entreprendre contre le Roi. Il pourra même retourner sur son trône si les Roumains le désirent. (Ici il a été dit une phrase qui mettait l'Empereur Guillaume en scène, quelque chose comme : et d'ici là, l'Empereur oubliera) — Moi : Vous savez que le colonel Hentsch avait dit que la question du Roi n'était plus un obstacle. — Horstmann : Je sais. — Le

nelul, cu toată inteligența lui, vorbește de lucruri din care nu înțelege mult.

(Cum Horstmann îmi spune că Kühlmann domină situația; că, în două discursuri, a biruit pe acei cari înainte de întoarcerea lui voiau să-l distrugă și a transformat pe detractori în admiratori — tonul diferit în ce privește pe Hentsch mă face să cred că balanța se pleacă de partea elementului civil contra celui militar).

5 Februarie. — Iată în ce termeni comunicatul român din 16/29 anunță intrarea trupelor românești în Chișinău, fapt cunoscut la București de 3 zile: «Trupele noastre, *chemate* de Comandamentul rus și de Sfatul Țărei Republicei moldovenești, au intrat la 13 Ianuarie, 6 ore, în mijlocul aclamațiunilor populațiunei, în Chișinău».

La Brest-Litowsk, în urma protestărei delegatului ucrainian Lubynski împotriva desaprobărei lui Trotzki și a expunerii violențelor maximaliștilor, cari au voit să înființeze la Charkov un guvern rival, Czernin, în numele aliaților, a declarat că nu e nici o rațiune să infirme declarațiunile dela 12 Ianuarie, care au recunos-

colonel, malgré son intelligence, parle de choses auxquelles il ne comprend pas grande chose. (Comme Horstmann me dit que Kühlmann domine la situation; que en deux discours il a maté ceux qui, avant son retour, voulaient le détruire et transformé ses detracteurs en admirateurs, le ton différent en ce qui regarde Hentsch me fait penser que la balance penche du côté de l'élément civil contre les militaires).

5 février.—Voici en quels termes le communiqué roumain du 16 29 janvier annonce l'entrée des troupes roumaines à Kichinew, fait connu à Bucarest depuis trois jours: «Trupele noastre, *chemate de comandamentul rus și de Sfatul țării Republicei Moldovenești*, au intrat la 13 (26) Ianuarie 6 ore p. m., în mijlocul aclamațiunilor populațiunei, în Chișinău».

A Brest-Litowsk, sur la protestation du délégué ukrainien Lubynsky, contre désaveu de Trotzky et l'exposé des violences maximalistes qui ont voulu établir à Charkow un gouvernement rival, Czernin au nom des alliés a déclaré qu'il n'y avait aucune raison d'infirmer les déclarations du 12 janvier qui ont reconnu la délégation ukrainienne comme

cut delegația ucrainiană ca independentă și reprezentând poporul ucrainian și că aliații erau dispuși sa recunoască Ucraina ca stat liber și suveran, în stare să încheie singur acorduri internaționale. — (Aceasta aruncă încă lumină asupra cuvintelor lui Horstmann, de eri).

6 Februarie. — O depeșă Wolffbureau, dată de «Gazeta Bucureștilor» de azi, confirmă cele spuse Luni de Horstmann despre victoria Kievului asupra maximaliștilor. Sunt dar vești sigure.

«Neamul Românesc» al lui Iorga din 27 Ianuarie conține două constatări : Rusia țaristă nu se conducea cu noi ca o aliată, dar ca o putere protectoare; Rusia revoluționară a vrut să aprindă Moldova dintr'un cap la altul. — La această constatare agenția Reuter adaoga alta : trupele rusești în plină descompunere dezertează în massă și, în retragerea lor spre graniță, distrug orașele și satele românești.

«Se vorbește» fără îndoială pe front. Șeful de Stat-Major Hell a plecat și el la Focșani.

délégation indépendante et représentant le peuple ukrainien et que les alliés étaient disposés à reconnaître l'Ukraine comme Etat libre et souverain en état de conclure des accords internationaux indépendants. (Ceci jette de la lumière encore sur les paroles de Horstmann d'hier).

6 février. — Une dépêche du Wolff-Bureau que donne la «Gazeta Bucureștilor» de cette après-midi, confirme tout ce que m'avait dit l'undi Horstmann sur la victoire de Kiev sur les maximalistes. C'est donc après vérification des nouvelles certaines.

Le «Neamul Românesc» de Iorga du 27 janvier contient deux constatations : la Russie tsariste ne se conduisait pas en alliée, mais en puissance protectrice ; la Russie révolutionnaire a voulu incendier la Moldavie d'un bout à l'autre. A cette constatation, l'agence Reuter ajoute une seconde : les troupes russes en pleine décomposition désertent en masses et dans leur retraite vers les frontières roumaines elles détruisent les villes et les villages roumains. (Dépêche de Rotterdam).

— «On cause» décidément sur le front. Le chef d'Etat-Major Hell est aussi parti pour Focșani.

— Ce se petrece în grupul Carp ? După spusa lui Brănişteanu, sunt foarte desorientați, iar cei mai grăbiți ar vrea «să ia acțiuni în guvernul Marghiloman».

— La Berlin cu toate aerele libere ale lui Horstmann se pare că manifestările populare au fost grave. Agenți răniți și un ofițer de poliție omorât. Impăratul n'a așteptat ca palatul să fie înconjurat și a părăsit Berlinul. (Tzigara are aceste știri din izvor bun).

De altfel Horstmann spusese că se cheltuiau bani pentru a se provoca greutăți și că prin agenți neutri se ag'tau lucrătorii și se căuta a-i ațâța.

7 Februarie. — Focșanii atrage privirile. Generalul Hell s'a întors, — se pare că ofițerii români au avut o atitudine deosebită și plină de curtenie — și pleacă iar. Witzleben, care a venit să mă vadă la Crucea Roșie, mi-a spus : «dar Focșani ?» Denunțarea armistițiului e în aer, în cazul când pacea ar întârzia.

În documentele ruse publicate în gazeta de azi după «Iswestia», e o telegramă a lui Iswolski, confirmând pe

Que se passe-t-il dans le clan Carp ? Au dire de Branişteanu, on est très décontenancé et les plus pressés voudraient prendre des actions «dans le gouvernement Marghiloman».

— A Berlin, malgré les airs détachés de Horstmann, il semble que les manifestations populaires ont été fort graves. Des agents blessés et un officier de police tué. L'Empereur n'a pas attendu que le Palais fut cerné et a quitté Berlin en automobile: Tzigara, entre autres, tient ses renseignements de bonne source.

D'ailleurs Horstmann avait dit qu'on dépensait de l'argent pour susciter des embarras et que par des agents neutres on agitait les ouvriers et l'on cherchait à les amener.

7 février. — Focsani est le point de mire général. Le général Hell est revenu — il paraît que les officiers roumains ont eu une attitude toute différente et pleine de courtoisie — et repart. Witzleben, qui est venu me voir à la Croix Rouge, m'a dit, comme premier mot : «Et Focsani ?» La dénonciation de l'armistice est en l'air pour le cas où la paix traînerait.

— Dans les documents secrets russes, que publie la «Gazeta» de ce soir d'après l'«Iswestia», il y a un télégramme

deplin vederile mele cum că faimosul ultimatum al lui Stuermer n'a existat niciodată.

Numirea lui Ciorăneanu e confirmată. Koch avea un raport contrariu pe care a trebuit să-l retragă Welzer făcându-i cunoscut că nu se mai poate reveni. Privitor la aceasta, Jelkmann îmi spune că niciodată nu s'a făcut o numire fără avizul poliției politice, dar în acest caz s'a trecut peste el ; după informații le lui, ar fi un om care se poate corupe. Frumos prestigiu ! De altminteră ceeace ni se dă ca personal diriguitor trebuie să fie marfă de export. Astfel Tzigara îmi spune că s'a numit un oarecare Sergiu Manolescu prefect de Ia'omița, fără a fi propus, ci numai fiindcă e «l'amant de coeur» a unei Doamne P..., care la rându-i stăpânește «inima» baronului Welzer.

8 Februarie. — Beldiman intră un moment. E foarte neliniștit în ce privește Dobrogea. Confirmarea afirmărilor lui Horstmann că la Berlin dinastia noastră n'a fost iertată, orice ar spune Hentsch.

Consiliul comunal din Craiova e reînnoit cu Pen-

de Iswolski confirmant pleinement ma façon de voir que le fameux ultimatum de Stuermer n'a jamais existé.

— La nomination de Cioraneanu est confirmée. Koch avait un rapport accablant qu'il a dû retirer, de Welzer lui ayant signifié qu'il n'y a pas à revenir. A ce sujet, Jelkmann me dit que jamais on n'a fait une nomination d'employé sans prendre l'avis de la police politique et, dans ce cas-ci, on s'en est passé; or, d'après ses renseignements, c'est un homme qu'ont peut corrompre («man kann ihn bestechen»). Joli prestige. D'ailleurs, ce qu'on nous envoie comme personnel dirigeant doit être du personnel d'exportation. Ainsi Tzigara me dit qu'on a nommé un foutriquet, du nom de Sergiu Manolescu, préfet de Ialomitza sans qu'il fut proposé, mais ce jeune homme est l'amant du coeur d'une dame P..., qui règne sur le coeur du baron Welzer!

8 février. — Beldiman entre un instant. Il est très inquiet au sujet de la Dobrogea. Confirmation de l'affirmation de Horstmann qu'à Berlin notre dynastie n'a pas trouvé grâce, quoique en ait dit Hentsch.

— Le conseil communal de Craiova est renouvelé. C'est Pencioiu, libéral nationaliste, qui est mis à la tête. Crasnaru

cioiu, liberal naționalist, în cap. Crăsnaru nu uită pe amicii lui Brătianu, căci imbecilul de Lupu nu ște nimic, nu cunoaște pe nimeni. Prea mulțumit ca Crăsnaru să-i faca treaba lui...

9 Februarie. — Primit următoarele cuvinte dela Ledebur : «Un Marconi dela Iași, sosit de o oră, anunță că guvernul Brătianu a demisionat». (10 dimineața).

E vre-o legătură de făcut cu un articol de fond din «Bukarester Tagblatt» care zice : România poate obține pace sub condițiile care sunt cunoscute guvernului dela Iași? — Dar jurnalul adaogă o frază :

«Condițiuni.. care trebuie să fie un inel din lanțul noilor situații teritoriale din Balcani, devenite necesare în urma decursului războiului».

Fac să se observe această notă lui Ledebur, când vine la Crucea Roșie să-mi confirme vestea demisiunii și să-mi spue că pacea cu Ucraina se consideră câștigată.— Imi face atunci declarația următoare : Pentru Dobrogea cred că pot să afirm că soluția chestiunii va fi amânată până la încheerea păcei generale și că atunci Puterile Centrale se leagă să facă «cauza lor» apărarea intereselor

n'oublie pas les amis de Bratianu, car l'imbécile de Lupu ne sait rien, ne connaît personne. Trop heureux que Crasuaru fasse sa besogne...

9 février. — Reçois le petit mot suivant de Ledebur. «Un Marconi de Iassy, arrivé il y a une heure, annonce que le gouvernement Bratianu a démissionné». (Dix heures matin).

Y a-t-il une liaison a établir avec un article de fond du «Bukarester Tagblatt» qui dit : «La Roumanie peut obtenir la paix sous les conditions *qui sont connues par le gouvernement de Iassy*»? Mais le journal ajoute une phrase: «Bedingungen... welche ein Glied der durch den Verlauf des Krieges notwendig gewordenen territorialen Neuordnungen auf dem Balkan sein müssen». — Je fais remarquer cette note à Ledebur, lorsqu'il vient à midi, à la Croix Rouge, me confirmer la nouvelle de la démission et me dire qu'on considèrait comme acquise la paix avec l'Ukraine. Il me fait alors la déclaration suivante : «*Pour la Dobrogea je crois pouvoir affirmer que la solution de la question sera remise à la conclusion de la paix générale et qu'alors les puissances centrales s'engagent à faire chose leure la défense des in-*

românești. În chestiunea dinastică, cred că s'a decis adoptarea soluțiunii pe care ați indicat-o.

El curios de constatat că Mehedinți, care are legături cu profesorii germani, mi-a spus chiar azi dimineață : Vei vedea, au să propună amânarea pâna la pacea generală.

La 6 ore ediții speciale confirmă vestea cunoscută că pacea cu Ucraina a fost semnată azi noapte. Telegrama oficială a retragerii guvernului Brătianu e și ea comunicată. Lupu Kostake adaogă că un ultimatum a fost trimis României. Presupun că vrea să spună că armistițiul a fost denunțat. Adaogă că toți ofițerii au și fost trimiși pe front.

E ziua mea de naștere. — 64 ani !

10 Februarie. — Una din cele mai frumoase diminețe ale acestei ierni extraordinare.

11 ore. Horstmann îmi comunică că Averescu e însărcinat să formeze guvernul cu Bădărău și Orleanu. Cere lămuriri pentru a le comunica lui Bussche. El con-

térêts roumains. Dans la question dynastique, je crois qu'on est décidé à adopter la solution que vous avez indiqué.

Il est curieux de constater que Mehedinți, qui a des relations du côté professeurs allemands, m'a rapporté ce matin même : «Vei vedea : au să propună amânarea până la pacea generală».

— A six heures les éditions spéciales confirment la nouvelle déjà connue que la paix avec l'Ukraine a été signée ce matin à deux heures de la nuit.

Le télégramme officiel de la retraite du gouvernement Bratianu est aussi communiqué.

Lupu Kostake ajoute qu'un ultimatum a été envoyé à la Roumanie. Je suppose qu'il veut dire que l'armistice est dénoncé. Il ajoute : «Toți ofițerii au și fost trimiși pe front».

— C'est mon jour de naissance. 64 ans !

10 février. — Une des plus belles matinées de cet hiver extraordinaire.

— 11 heures. Horstmann me comunique : *Averescu est chargé de former le gouvernement avec Badarau et Orleanu.* Il demande des tuyaux pour les communiquer à Bussche. Il

sideră guvernul Averescu ca prefață a guvernului definitiv care va face pacea.

Vizita la sanatoriul Gerota, pentru a lua vești dela colonelul Hentsch, care a fost operat de calcul la ficat și care nu merge bine. Horstmann îl regretă, căci Hentsch cel puțin cunoștea țara. — El : Frumoasă inteligență ! — Eu : Puțin cam «brouillon». — El, surâzând : Da. — Fără îndoială diplomația o ia înaintea militarilor..

Horstmann revine la 5 cu o nouă listă : Averescu. Mișu Cantacuzino, Argetoianu, Luca Niculescu (cred Elefterescu). Moneda unui guvern Filipescu, mai puțin Filipescu.

Aflu mai târziu (prin Arion) că Culcer, M. Săulescu și genera'lul Iancovescu vor complecta această societate.

11 Februarie. — Ledebur îmi comunică că Trotzki a rupt tratativele eri. A venit să declare că nu se mai consideră în stare de război cu Puterile Centrale, că ar vrea să demobilizeze armata, că aștepta ca Germania să

considère le général Averescu comme préface du gouvernement définitif qui fera la paix.

— Visite au sanatorium Gerota pour prendre nouvelles colonel Hentsch, qui s'est fait opérer — calcul au foie, 15, dont un très gros — et qui ne va pas bien. Horstmann le regrettait, car Hentsch du moins connaissait le pays. — Lui : Belle intelligence. — Moi : Un peu brouillon, — Lui, avec sourire : Oui. — C'est décidément la diplomatie qui prend le dessus sur les militaires.

— Cinq heures, Horstmann revient avec nouvelle liste : Averescu, Michel Cantacuzène (Aff. Etr.), Argetoianu (Int.), Luca Niculescu (je suppose que c'est Luca Elefterescu. Industrie). La monnaie d'un gouvernement feu Filipescu, moins Filipescu.

— J'apprends plus tard que Kulcer, Michel Saulescu et le général Iancovescu compléteraient cette société. (Par. C. Arion).

11 février — Ledebur me communique que Trotzki a rompu subitement hier. Il est venu déclarer qu'il ne se considérait plus en état de guerre avec les puissances centrales, qu'il allait démobiliser l'armée, qu'il attendait que l'Allemag-

facă la fel, dar că nu putea face pace. — Nici n'a aşteptat să i-se răspundă şi s'a retras.

Ledebur crede că e o mişelie dibace; așa că, dacă se reiau ostilităţile, Germania va avea în faţa democraţiei toată răspunderea. Sentimentul meu este că această ruptură, venind din partea rusească, va întări acţiunea guvernului în Germania.

— *Blome* vine să mă vadă împreună cu foarte interesantul Dr. Bastgen, preot catolic care mi-aduce, cu o frumoasă dedicaţie, cartea lui asupra chestiunii româneşti. — Ar dori să mă duc Joi la Voila să iau masa cu Arhiepiscopul de München von Faulhaber, care vine dela Sofia, unde Tarul l'a primit cu mari onoruri. (Arhiepiscopul a venit la 14 Februarie să mă viziteze împreună cu Mgr. Netzhammer. Am scăpat această vizită).

— Primit pe baronul de *Remach*, membru al Landtagului alsacian; vorbeşte mai mult franţuzeşte; e rudă cu Pourtalès. Critică măsura luată de guvern ca să lichideze în Alsacia proprietăţile Francezilor. După război trebuie schimbată forma acestui Stat imperial. Ca şi Heitz, preferă să devie provincie.

ne en fit autant, mais qu'il ne pouvait pas faire la paix. Il n'a même pas attendu qu'on lui répondit et s'est retiré. Ledebur estime que c'est une canaillerie adroite; comme cela, s'il y a reprise d'hostilités, c'est l'Allemagne qui en a, aux yeux de la démocratie, la responsabilité. Mon sentiment est que cette rupture venant du côté russe affermera l'action gouvernementale en Allemagne.

— *Blome* vient me rendre visite avec le très intéressant Docteur *Bastgen*, prêtre catholique, que m'apporte, avec une jolie dédicace, son livre sur la question roumaine. Il voudrait que j'allasse jeudi à Voila déjeuner avec l'archevêque de Munich, von Faulhaber, qui arrive de Sofia où le Tzar l'a reçu avec grands honneurs. (Dr. M. von Faulhaber, Erzbischof von München, Feldpost der bayrischen Armée est venu le 14 février me faire visite avec Mr. Netzhammer. J'ai manqué cette visite).

Reçu le baron de *Remach*, membre du Landtag alsacien. Parle surtout le français. Est parent de Pourtalès. Critique la mesure prise par le gouvernement de liquider en Alsace-Lorraine les propriétés des Français. Après la guerre il faudra changer la forme de cet Etat d'Empire qu'une vaut rien. Comme Heitz, il préfère qu'on devient province.

— *Beldiman*, ca și Virgil Arion, care eri față de martor (Nicu Ioanid) a tratat pe Carp de «copil îmbătrânit», s'a săturat și el de Carp și de Lupu. Propunerea lui : Dacă se denunță armistițiul, — deci un fapt concret, — trebuie să adresăm o proclamație armatei pentru ca să nu se mai lase să fie omorâtă de geaba. Mă mulțumesc să-i spun că ar fi platonice ca rezultat, și desigur rău ca precedent.

Vorbind despre Dobrogea, *Beldiman* îmi spune : Cum vrei ca Germania să vorbească în acest moment și, în plină criză, să jignească pe Bulgari ? Ea nu poate să-și spue *secretul*. Oare Carp n'a făcut destul rău repetând tuturor că Mackensen i-a dat asigurări ? Bulgarii au aflat aceasta și iată cauza poate a nouilor insistențe bulgărești. — Eu : Germanii să aleagă pe cine vor, D-ta, Nenițescu, pe mine, pe cine cred capabil să restaureze țara, și să-i încredințeze secretul : va ști, dacă face pacea asupra celorlalte puncte, că Dobrogea nu-i pierdută și va avea puterea să înfrunte furtuna. — *Beldiman*, fără să răspundă direct : Le-am spus că nimeni nu vrea să-și taie singur gâtul.

— *Beldiman*, comme Virgil Arion qui, hier, devant témoin (Nicu Ioanid) a traité Carp de «copil îmbătrânit», il en a par-dessus l'occiput de Carp et de Lupu.

Sa proposition : *s'il y a dénonciation de l'armistice, donc un fait concret, il faut que nous adressions une proclamation à l'armée pour qu'elle ne se fasse plus tuer pour rien*. — Je me contente de dire : «Ce serait platonique comme résultat, et certainement mauvais comme précédent». Nous causons Dobrogea. *Beldiman* me dit : «Comment voulez-vous que l'Allemagne parle en ce moment, et en pleine crise blesse les Bulgares ? *Son secret* elle ne peut le confier. Est-ce que Carp n'a pas fait assez de mal en répétant à tout le monde que Mackensen lui a donné des assurances ? Ceci a été appris par les Bulgares et c'est peut-être la cause des insistances nouvelles des Bulgares». — Moi : «Que les Allemands choisissent leur homme, vous, Nenițescu, moi, qui ils croient capable de restaurer le pays, et lui confie le secret : il saura, s'il fait la paix sur les autres points, que la Dobrogea n'est pas perdue et aura la force d'affronter l'orage». — *Beldiman*, sans répondre directement : «Je leur si dit que personne ne veut se couper

Asupra chestiunii dinastice, aflu dela el că Țarul Ferdinand e contra detronării Regelui nostru, ca Împăratul Carol deasemenea și că a convertit pe Czernin; că Kaișerul l'a consultat dacă putea lua inițiativa sa-l expulzeze El, un Hohenzollern, și că el Beldiman nu a avut curajul să sfătuiască aceasta. Dar atunci ?

12 Februarie. — Preliminările unei conferințe la Focșani sunt sigure. În principiu Germanii primesc să stea de vorbă cu guvernul, oricare ar fi și cu Regele Ferdinand. Aceasta e stabilit. și Horstmann o confirmă, adăogând că nu știe din cine se compune guvernul (?).

Brănișteanu îmi spusese : În naivitatea lor, Nemții sunt atât de ahtiați de pace, că nu-și dau seama de cei cu cari au să stea de vorbă.

În aceeași ordine de idei, *Horstmann* îmi spune : «Stere e ca o bombă; gata să explodeze». Și, în cursul convorbirei, ca și când ar fi mers înaintea unei obiecțiuni pe care nu mă gândeam să o fac : «Trebue să avem răbdare». — Ripostez : «Dacă e vorba de o pace strâmbă, e mai bine să o facă ei. nu eu».

soi-même le cou». — Sur la question dynastique, j'apprends de lui que le Tzar Ferdinand est contre le détronement de notre Roi, que l'Empereur Charles aussi et qu'il a converti Czernin; que le Kaiser l'a consulté s'il pouvait prendre l'initiative de l'expulser, lui, un Hohenzollern, et que lui, Beldiman, n'a pas eu le courage de le lui conseiller. — Mais alors ?

12 février. — Les préliminaires d'une conférence à Focșani sont certaines. En principe les Allemands acceptent de causer avec le gouvernement, *quel qu'il soit et avec le Roi Ferdinand*. C'est convenu et Horstmann me le confirme en ajoutant : «qu'il ne sait pas qui compose le gouvernement» ?

Branisteanu m'avait dit : «In prostia lor, Nemții sunt atât de ahtiați de pace, că nu-și dau seama de cei cu cari au să stea de vorbă».

Dans le même ordre d'idées, *Horstmann* dit : «Stere est comme une bombe; tout prêt à éclater!». Et au cours de la conversation, comme s'il allait au devant d'une objection que je ne comptais pas faire : «Il faut avoir de la patience». Je riposte : «S'il s'agit d'une paix boiteuse, j'aime autant que ce soit eux qui la fassent, pas moi».

Din mărturisirile lui Horstmann rezultă că: Prezan a telegrafiat Mareşalului că mâine, 13, delegaţii români vor fi la frontieră (în trecere se spune că termenul, — deci se fixase unul — a fost prelungit cu o zi, guvernul nefiind stabilit). Dar din partea Puterilor Centrale nu se va putea trimite cineva la Focşani înainte de Joi sau Vineri. Horstmann şi Richthofen sunt reprezentanţii Germaniei cu generalul Hell. — Horstmann foarte mulţumit de a avea pe Richthofen, care, nefiind sub ordinele autorităţilor militare, are mai multă libertate de vorbă. Baronul Mittag şi Czaki vor reprezenta Austro-Ungaria. Dacă primele convorbiri ajung la ceva, se poate ca Czernin şi Kühlmann să vie în persoană.

Dela început se va pune chestiunea: Familia regală trebuie să stea deoparte, cu Brătienii şi cu Take Ionescu.

Pentru Dobrogea, o administraţie în patru: ocupaţii de azi până la pacea generală. «Germania ar vrea mai bine să păstreze Constanţa, decât să o lase Bulgariilor». Dar Richthofen, mai dăscălit, venind din Bulgaria, încearcă să pledeze că se poate face un port la Ackerman sau aiurea.

Des confidences de Horstmann il résulte que: Presan a télégraphié au Maréchal que demain, 13, des délégués roumains seraient à la frontière. (En passant, il est dit que le délai — donc on en avait assigné un — a été prolongé d'un jour, le gouvernement n'étant pas arrangé). Mais du côté des puissances centrales on ne pourra pas être à Focsani avant jeudi ou vendredi. Horstmann et Richthofen sont les représentants de l'Allemagne avec le général Hell. Horstmann très content d'avoir Richthofen qui, n'étant pas sous les ordres des autorités militaires d'ici, a plus de liberté de parole. Le baron Mittag et Csaki représenteront l'Autriche-Hongrie. Si les premières conversations aboutissent, il s'y pourrait que Czeruin et Kühlmann vinsent en personne.

Du premier coup on posera la question: la famille royale doit s'écarter avec Bratianu et Take Ionescu. Pour la Dobrogea, une administration à quatre: les occupants jusqu'à la paix générale. «L'Allemagne aimerait mieux garder Constanza que la laisser aux Bulgares». Mais Richthofen, plus endoctriné, venant de Bulgarie, essaye de plaider qu'on peut faire un port à Ackerman ou ailleurs.

Horstmann mărturisește că nu știe cum se vor întoarce lucrurile după plecarea Regelui (?) — pentru a urma tratările de pace. Sunt îngrozit de lipsa de orice directivă și de claritate, în toate desbaterile care se vor deschide! — Nuanță ciudată: «cred că punând îndată, dela început, toate condițiunile ne vom scăpa de pretențiunile asupra trecătorilor munților». Ințeputură pentru Austria! Imediat după aceea văd pe Ledebur pentru a aranja o întâlnire cu Mittag și îi schițez o parte din programul ce se propune privitor la dinastie: «Dar cine poate da asemenea idei? De sigur că dela Berlin!» Ințeputură Germaniei!

— «Lumina» publică două telegrame, pe cari cenzura le-a lăsat să treacă, ceea ce le fixează însemnătatea:

1) Antanta autoriză România să trateze. Dar baza va trebui să fie examinată de Antantă înainte de a fi primită.

2) Din Viena. Ucrainenii nu ar fi contra trecerei Basarabiei la România, dar sub rezerva rectificării de frontieră, — după indicațiile etnografice ale Ucrainei.

Horstmann avoue ne pas savoir comment les choses peuvent s'arranger après le départ (?) du Roi pour continuer les pourparlers de paix. Je suis terrifié de l'absence de toute directive, de toute clarté dans les débats qui vont s'ouvrir!

Nuance singulière: «Je crois qu'en posant de suite, du premier coup, toutes les conditions, on se débarrassera des prétentions sur les défilés des montagnes». Pointe contre Autriche.

— Je vois de suite après Ledebur pour arranger une entrevue avec Mittag, et je lui trace une partie du programme qu'on se propose concernant la dynastie: «Qui peut donner ces idées? Cela vient pour sûr de Berlin». Pointe contre l'Allemagne!

— La «Lumina» publie deux télégrammes que la censure a laissé passer — ce qui en fixe la portée:

1) *L'Entente autorise la Roumanie à traiter. Mais la base devra être examinée par l'Entente avant d'être acceptée.*

2) De Vienne. Les Ukrainiens ne désapprouveraient pas le passage de la Bessarabie à la Roumanie, mais sous réserve de rectifications de frontières, selon les indications ethnographiques de l'Ukraine.

Sfârșitul neprevăzut al conferinței cu Trotzki e considerat în Germania ca o foarte bună soluție. Trotzki n'a voit să semneze un act contrariu opiniilor sale asupra dreptului popoarelor de a-și hotărî soarta, dar stabilește de fapt starea de pace. Ca rezultat militar e același lucru și va fi înțeles în curând în Franța și aiurea.

— Seara, *Tzigara*, puțin timp după Verzea, vine să mă pună în curent de o întrunire la Stere: Beldiman, Coandă-Pitești, general L. Iarca, Pătrășcanu, Simionescu-Râmnicăneanu și ei doi. Beldiman lasă să se înțeleagă că e inspirat de Berlin: S'ar voi plecarea dinastiei, dar nu se vrea a se lua o inițiativă și s'ar mulțumi României ca să o ia. Deci o moțiune anti-dinastică. Stere leagă de aceasta, chestiunea integrității naționale: Dobrogea. Cu toată opozițiunea lui Beldiman, se prezintă o redactare semnată de Nenițescu. — Refuză pentru diferite motive moțiunea antidinastică Iarca, Verzea și Tzigara, și sfătuiesc să nu se facă nimic fără aprobarea lui Carp și a lui Marghiloman.

13 Februarie. — Horstmann, 9 jum. «Nu mai vin la

— La fin non prévue des conférences avec Trotzky est considérée en Allemagne comme une solution très avantageuse. Trotzky n'a pas voulu signer un acte contraire à ses opinions sur le droit des peuples de fixer leur sort, mais il établit de fait l'état de paix. Comme résultat militaire, c'est exactement la même chose et on le comprendra bientôt en France et ailleurs aussi.

— Le soir, *Tzigara*, quelques instants après Verzea, vient me mettre au courant d'une réunion chez Stere: Beldiman, Coanda-Pitesti, général Leonida Iarca, Patrascanu, Simionescu-Ramnicăneanu et eux deux. Beldiman laisse entendre qu'il est inspiré par Berlin: on voudrait se débarrasser de la dynastie, on peut pas en prendre l'initiative et on serait gré à la Roumanie de prendre les devants. Douc une motion anti-dynastique. Stere y rattache la question de l'intégrité nationale: la Dobrogea. — Malgré opposition de Beldiman, on produit une rédaction déjà signée par Nenițescu. Refusent pour différents motifs la motion anti-dynastique Iarca, Verzea et Tzigara, qui conseillent de rien faire sans l'assentiment de Carp et de Marghiloman.

13 février. — 9 heures et demie. Horstmann: «Ils ne vien-

Focșani, ministrul Papiniu și colonelul Ressel vor veni ei la București. Probabil au un mesagiu de predat». — Horstmann vrea să aibă informații asupra lor; i le dau: bune asupra lui Papiniu; foarte bune asupra lui Ressel.— El: Unde să-i găzduim? (vor dar să-i aibă sub pază). Cum ași dori ca să vorbească cu dv.! — Eu: Mă voi ține la dispoziția lor, dacă o cer.

Vorbesc de acțiunea lui Stere. Înțeleg că cunoaște directivele, căci îmi spune: «Mai ales Beldiman e acel care ține la această mișcare anti-dinastică».—Eu: Da, dar își dă aerul de a fi inspirat de Berlin. — El, după oarecare tăcere: «De fapt toată lumea o dorește la Berlin, Bussche o voește, Ludendorf de asemenea. Austria nu o mai dorește, și chiar *nici nu o voește poate în acest moment*; și lumea politică la Berlin, în fața acestui vânt de anarhie. îi e de asemenea defavorabilă. — (Textual).

Horstmann revine asupra plecării în concediu a întregii familii regale și îmi pune chestiunea precisă: Ești d-ta de părere că, cu Brătianu și Take Ionescu de față. nu se va putea face un lucru bun?

nent plus à Focșani; *c'est le ministre Papiniu et le colonel Ressel qui arrivent à Bucarest*. Probablement ils ont un message à remettre». — Horstmann veut avoir des renseignements sur leur compte. Je les donne bons sur Papiniu, très bons sur Ressel.—Lui: Où va-t-on les loger? (On compte donc les avoir sous garde). Comme je voudrais qu'ils causent avec vous! — Moi: Je me tiendrai à leur disposition, s'ils le demandent.

Je parle de l'action de Stere. Je comprends qu'il en sait les directives, car il me dit: «C'est surtout Beldiman qui tient à cette motion anti-dynastique».—Moi: «Oui, mais il se donne l'air d'être inspiré par Berlin». — Lui, après certain silence: «Au fond, tout le monde le désire à Berlin, Bussche le veut, Ludendorf aussi. L'Autriche ne le désire plus; *ne le veut peut-être même plus en ce moment*; et le monde politique à Berlin, devant ce vent d'anarchie, est aussi défavorable». (Textuel).

Horstmann se rabat sur le départ en congé de toute la famille royale et me pose la question précise: «Vous êtes aussi d'avis qu'avec Brătianu et Take Ionescu présents on ne pourra pas faire de bon travail?» — Je lui réponds que c'est

Li răspund că este convingerea mea. (Cum nu pot fi exilați, bănuiesc că întrebarea vrea să ridice ultimele scrupule *dacă se poate trata cu ei*).

— Stere : Mizerabilii dela Iași sunt la ultima extremitate. Scăparea Regelui și a persoanelor lor trebuie să fie singura lor preocupare. Vor semna orice, sacrificând chiar Dobrogea. E de datoria noastră, chiar dacă e prea târziu, să încercăm ceva. Ar trebui ca actualii și foștii parlamentari și toate persoanele de seamă să se întrunească spre a declara că tot ce se va face de către partea cea mai mică a României nu va fi recunoscut de noi și că nu admitem ca Regele să vorbească în numele nostru. — Ar fi sub o altă formă ceea ce Verzea și Tzigara raportaseră.

N'am discutat, dar cum cred că raționamentul greșește dela început, având în vedere unele fapte care pot să se producă, trebuie să amân orice urmare pe Vineri dimineața.

— Găsesc la Crucea-Roșie o comunicare, falsă ca motive, inexactă ca fapte, prin care maiorul von Welzer rechiziționează cantinele. Ofițerului care s'a prezen-

ma conviction. (Comme on ne peut les exiler, je suppose que la question veut lever les derniers scrupules si *ont peut traiter avec eux*).

— Stere : Les misérables de Iassy sont à toute extrémité. Sauver le Roi et leurs personnes doit être leur unique préoccupation. Ils signeront n'importe quoi, en sacrifiant même la Dobrogea. Il est de notre devoir, même s'il est trop tard, de tenter quelque chose. Il faudrait que les actuels et les précédents parlementaires et toutes les personnes de marque se réunissent pour déclarer *que tout ce qui se fera par la partie, la moindre, de la Roumanie, ne sera pas reconnu par nous et que nous n'admettons plus que le Roi parle en notre nom*. C'est sous une autre forme ce que Verzea-Tzigara avaient rapporté. — Je n'ai pas discuté, mais comme j'estime que la raison pèche par le commencement, vu certains faits qui peuvent se produire, il faut remettre toute continuation à vendredi matin.

— Je trouve à la Croix Rouge une communication, fautive comme raisons, inexacte comme faits, par laquelle le major ineffable von Welzer réquisitionne les cantines. A l'officier

tat, i-am spus verde modul meu de a gândi și am scris lui Horstmann pentru a protesta contra acestei jigniri. În fond e o afacere de pricopseală : Personalul nostru voluntar și gratuit va fi înlocuit de o bandă de guvernante și de angajați infometaji cari trebuie să trăiască pe socoteala comunei.

— Cu tren special au sosit Papiniu, Mitilineu și Ressel. Sunt la Athénée-Palace. N'au prânzit cu Germanii, ci în salonul lor rezervat.

— La 10 ore *Horstmann*, care îmi dă aceste detalii. îmi spune că ei au venit «cum ați ghicit», ca să câștige timp. Ei propun lucrul imposibil de a mai capăta un termen de 20 zile, dorind să se formeze un guvern numai de diplomați, și pentru aceia e nevoie de Mișu dela Londra! S'au rezervat orele dela 12—2 ca să putem să-i vedem. — *Horstmann* mă roagă să le vorbesc foarte serios : sau un guvern serios, sau plenipotențieri de primul ordin și atunci *Czernin* și *Kühlmann* vor veni în persoană. Dar, condiție esențială, trebuie ca *Brătianu* și *Take Ionescu* să părăsească țara până la încheierea păcei. —

qui s'est présenté, j'ai vivement dit ma façon de penser et j'ai écrit à Horstmann pour protester contre cet affront. Au fond c'est une affaire de «pricopseală», notre personnel volontaire et gratuit sera remplacé par une bande de gouvernantes et d'employés faméliques qu'on fait vivre aux frais de la commune.

— Sont arrivés par train spécial Papiniu, Mitilineu et Ressel. Ils sont à l'Athénée Palace. Ils n'ont pas dîné avec les Allemands, mais dans leur salon réservé. A 10 h. Horstmann, qui me donne ces détails, me dit : que ces messieurs sont venus, «comme vous l'aviez deviné», chercher à gagner du temps ; ils proposent la chose impossible d'avoir encore un délai de 20 jours, désirant *ne former qu'un gouvernement de diplomates* et pour cela on a besoin de Mișu de Londres ! On a ménagé les heures de 12 à 2 pour que nous puissions aller les voir. Horstmann me prie de leur parler très sérieusement : ou un gouvernement sérieux ou des plenipotentiaires de premier ordre et alors *Czernin* et *Kühlmann* viendront en personne. Mais, condition essentielle, il faut que *Brătianu* et *Take Ionescu* quittent le pays jusqu'à la paix. Horstmann

Horstmann vrea să cer și plecarea Regelui și atunci chestia dinastică nu va fi pusă, «căci Regele nu poate să stea într'o țară ocupată de o armată străină». — Eu : Cum ocupată, dacă se face pace ? — El : Dar avem nevoie de grăul d-voastră și nevoie ca câmpul să fie lucrat. — Eu : Dar garanția voastră este în guvern și în interesul nostru. — El : În fine, totul se va împăca; numai să se trateze în mod serios.

— Colonelul Hentsch a murit.

14 Februarie. — *Ledebur* pleacă la Viena. A văzut pe Mittag un moment : nu vrea să spună nimic, pretextând că n'are decât o simplă misiune militară. De altfel Mittag «este o creatură a lui Czernin» și i-e frică să spună o vorbă fără învoirea ministrului său. — *Ledebur* crede într'o schimbare de sferă de influență, și că indeciziunea mai ales în privința Poloniei produce aceste oscilațiuni. (Credeam că citesc în ochii lui că Austria va avea să joace un rol mai însemnat în chestiunile românești). Czernin, care se desinteresa, se îngrijește din ce în ce mai mult de România. *Ledebur* crede ca mine că această lipsă de direcție, care se simte, e îngriji-

veut que je demande aussi le départ du Roi et la question dynastique ne sera pas posée, «car le Roi ne peut pas rester dans un pays occupé par une armée étrangère». — Moi : «Comment occupé, si on fait la paix ?» — Lui : «Mais nous avons besoin de vos blés et nous avons besoin qu'on travaille les champs». — Moi : «Mais votre garantie est dans le gouvernement et dans notre intérêt». — Lui : «Mais tout s'arrangera; mais qu'on traite sérieusement».

Le colonel Hentsch est mort.

14 février. — *Ledebur* part pour Wien. Il a vu Mittag un petit instant : il ne veut rien dire, prétextant qu'il n'a qu'une mission militaire.

D'ailleurs Mittag «est une créature de Czernin» et il a peur de lâcher un mot sans agrément de son ministre. *Ledebur* croit à un changement de sphères d'influence et c'est l'indécision qui règne au sujet de la Pologne qui produit aussi ces oscillations. (Je croyais lire dans ses yeux que l'Autriche allait jouer un rôle plus important dans les questions roumaines). Czernin, qui se désintéressait, prend de plus en plus souci de la Roumanie. *Ledebur* pense comme moi que cette

toare, și o va spune lămurit lui Czernin. E forte categoric în această privință.

— Sosesc la Athénée-Palace la 12 jum. Eram căutat p'etutindenî. Ce e mai frumos e că voiau să mă facă partaș la o conferință, de care am scăpat, Mitilineu eșindu-mi înainte ca să mă ducă în camera sa.

În salon, Stere vorbea; de față Beldiman, Nenițescu, Lupu, Virgil și C. Arion, prins acolo fără voia lui. Lupu Kostake a citit o declarație a lui Carp însărcinând pe Papiniu să transmită Regelui că, chiar de ar încheia el pacea, aflarea lui pe tron ar prezenta cele mai grave pericole pentru dezvoltarea țării. Nu știu ce au putut să spună timp de o oră și jum., dar Papiniu a refuzat să ia act. Cât despre Ressel, el a spus că, fiind soldat, nu putea să asiste la asemenea desbatere. Atunci Lupu a declarat că se va publica această rezoluție prin jurnale. (Am văzut acest text mai târziu. E o declarație semnată Lupu Kostake, făcută în numele lui Carp).

Cu *Mitilineu* vorbim mai mult. Eri au fost primiți de Mackensen, și Papiniu a formulat cererea unei pre-

absence de direction qu'on sent est affolante, et le dira clairement à Czernin. Il est très catégorique là-dessus.

— J'arrive à l'Athénée Palace à 12 et demi. On me cherchait de toutes parts. Le plus joli est qu'on voulait me faire participer à une conférence à laquelle j'ai échappé, Mitilineu étant venu au-devant de moi pour m'entraîner dans sa chambre.

Dans le salon Stere pérorait. Présents: Beldiman, Nenițescu. Lupu, Virgil et Costică Arion qui a été pris là-dedans à son insu. *Lupu a lu une déclaration de Carp chargeant Papiniu de transmettre au Roi que, même s'il concluait, lui, la paix, sa présence sur le trône présentait les plus graves dangers pour le développement du pays.* Je ne sais ce qu'ils ont pu dire pendant 1½ heures, mais Papiniu a refusé de prendre acte. Quant à Ressel, il a dit que comme soldat il ne pouvait assister à un pareil débat. Là-dessus Lupu a déclaré qu'ea publierait cette résolution dans les journaux. (J'ai vu plus tard ce texte. C'est une déclaration signée Lupu Kostake et faite au nom de Carp).

— Avec Mitilineu nous causons longuement. Hier ils ont été reçus par Mackensen et Papiniu a formulé la demande

lungiri de termen pentru a putea să fie adus Mișu de la Londra spre a i se încredința afacerile străine. — Mareșalul i-a trimis la generalul Hell, care are instrucțiunile sale; Hell nu le-a dat iluziuni, dar răspunsul nu-l putea da singur. Azi dimineată, într'o sală a hotelului, unde erau de toate ca pentru o conferință, delegații celor patru puteri cu secretarii și atașații prezenți, li s'a citit răspunsul că se mai acordă 6 zile.

Toată lumea pleacă la 3 ore.

Mitilineu a venit, — neanunțat oficial, — după cererea lui Averescu, care speră prin mine să cunoască condițiile de pace, și după rugămintea Regelui să ia contact cu mine. Era imposibil să se constituie un alt guvern. Cum să se recurgă la cei din teritoriul ocupat, când dincolo mai este misiunea franceză ?

Chestiunea dinastică părea înlăturată; Regele părea foarte vesel, ca cineva care a scăpat cu fața curată; nu știu ce comunicare i s'a făcut, — dar Randa a fost la Iași. — Când am vorbit cu *Horstmann*, azi după amiază. *Horstmann* mi-a spus: «cum a putut Regele să creadă

d'une prolongation de délai pour avoir le temps de faire venir Mișu de Londres, à qui on veut confier les Affaires Étrangères. Le Maréchal les a renvoyés au général Hell, qui a ses instructions. Hell ne leur a pas fait concevoir des illusions, mais la réponse il ne pouvait la donner seul.

Ce matin, dans une salle du Palace, où il y avait de tout comme pour une conférence, les délégués de toutes les quatre puissances avec les secrétaires et attachés présents, on leur a lu la réponse qu'on accordait encore six jours.

Tout le monde repart à trois heures.

Mitilineu est arrivé — non officiellement annoncé — sur la demande d'Averescu qui espère par moi connaître les conditions de paix et sur la prière du Roi de prendre contact avec moi. — Il était impossible de constituer un autre gouvernement. Comment recourir à ceux du territoire occupé quand il y a encore là la mission française? La question dynastique semblait écartée; le Roi paraissait tout joyeux comme quelqu'un qui a sauvé sa peau; je ne sais quelle communication lui a été faite, mais Randa a était à Iassy. Quand j'ai causé avec *Horstmann* cette après-midi, *Horstmann* m'a dit: «Comment le Roi a-t-il pu croire la question écartée?

că chestiunea e înlăturată ? Probabil Austriacii i-au dat această asigurare». — N'am spus nici-o vorbă de Randa.

Am spus lămurit lui Mitilineu : Sunt două chestiuni capitale nelimpzite : Dinastia și Dobrogea. Nu se va putea scăpa ceva, decât dacă Regele se hotărăște să revie cu totul la politica de înainte. Nu se va trata, decât dacă se va numi un guvern de oameni de prima ordine, luați din toată România, sau dacă guvernul, oricare ar fi, poate numi plenipotențari de primul ordin, cu cari Czernin și Kühlmann să poată vorbi. Vor trebui garanții imediate : întâi plecarea misiunii militare franceze, al doilea plecarea lui Brătianu-Take Ionescu până la pace. Se va cere deasemenea lipsa Regelui și a familiei regale ; voi lupta ca să o evit, dar nu garantez nimic. Sunt singurul care lupt pentru menținerea Dinastiei și voi face tot posibilul. Regele nu a urmat sfatul meu ca să se alipească negocierilor dela Brest-Litowsk. Să urmeze cel puțin acum sfatul meu : este cea din urmă putință de scăpare.

Am insistat foarte mult asupra nevoei de a scăpa

C'est probablement les Autrichiens qui lui ont donné cette assurance». Je n'avais soufflé mot de Randa.

J'ai clairement dit à Mitilineu : Il y a deux questions capitales qui sont troubles : la dynastie et la Dobrogea. On ne pourra sauver quelque chose que si le Roi se décide à revenir entièrement, complètement à la politique ancienne. On ne traitera que si on nomme un gouvernement de gens de premier ordre, pris dans toute la Roumanie ; ou si le gouvernement, quelqu'il soit, peut nommer des plénipotentiaires de premier ordre avec lesquels Czernin et Kühlmann puissent causer. — Il faudra des gages immédiats : 1) renvoi de la mission militaire française ; 2) départ jusqu'à la paix de Bratiano et Take Ionescu. On demandera aussi l'absence du Roi et de la famille royale ; je lutterai pour l'éviter, mais je ne garantis rien. Je suis le seul à lutter pour le maintien de la dynastie et je ferai le possible. — Le Roi n'a pas suivi mon conseil de se relier aux négociations de Brest-Litowsk. Qu'il suive au moins maintenant mon conseil : C'est sa dernière planche de salut.

J'ai beaucoup insisté sur la nécessité de sauver l'armée

armata de distrugere : E singurul lucru de opus Bulgarilor, dacă ar amenința cu o defecțiune.

Delegații au rămas la masă cu Românii de mai sus. Lupu i-a condus la gară.

Înainte de plecare, Mareșalul a chemat pe Bessel și i-a zis lămurit că, înainte de orice, trebuia ca misiunea franceză să plece.

S'a dat Românilor ultima dată pentru numirea plenipotențiarilor: 20 Februarie la amiazi, iar conferința va începe la 22 la Buftea.

— *Horstmann* explică că, imediat ce s'a semnat pacea rusească, Mareșalul a dat României un termen pentru a limpezi situațiunea sa politică și militară. Acest termen, prelungit din zi în zi, a dat loc în extremis la sosirea acestei ambasade, care a mai obținut încă un răgaz de 6 zile.

Reflexiune a lui *Horstmann* : Dacă acești domni nu vor numi pe nimeni, se va ataca Moldova, «și așa ar fi mai bine».

15 Februarie. — Prin Volanka și Dombrovski aflu că Austriacii își frecau mâinile la gândul de *a se scăpa de*

de la desiruction: c'est le seul appoint à opposer aux Bulgares s'ils menacent d'une défection.

— Les délégués sont restés pour déjeuner avec les Roumains cités ci-dessus. Lupu les a reconduits à la gare.

— Avant le départ, le Feldmaréchal a appelé Bessel et lui a dit péremptoirement qu'avant tout il fallait que la mission française s'en aille.

— On a donné aux Roumains le 20 février, midi, le dernier délai pour nommer les plénipotentiaires et la conférence commencerait le 22 à Buftea.

Horstmann explique que sitôt la paix russe signée, le Maréchal avait donné à la Roumanie un délai pour clarifier sa situation politique et militaire. C'est ce délai prolongé de jour en jour qui a donné lieu *in extremis* à l'arrivée de cette ambassade qui a encore attrapé six jours de prolongation.

Une réflexion de *Horstmann*: Si ces messieurs ne nommaient personne, on attaquerait la Moldavie, «et comme ça vaudrait mieux!»

15 février. — Par Volanka-Dombrowsky j'apprends que les Autrichiens se frottent les mains à l'idée de *se débarrasser*

Polonia (aceasta e oare schimbarea de sfere de care vorbea Ledebur ?) — și că toată lumea privea pe Hentsch ca cel mai mare inamic al Austriei.

— Văd pe *Stere* și mai târziu pe *C. Iarca*, care caută să intre cât mai mult în politica mea. Spre marea mea mirare, *Iarca* îmi spune că *Stere* îl asigură că mă asociasem la manifestarea lor de eri și că *Stere* mai spusese că *Mitilineu* recunoștea că în *Moldova* starea spiritelor era, ca și în *România*, ostilă Regelui. — Or, *Mitilineu* îmi spusese tocmai contrariul, asigurând că acțiunea antidinasticilor ar întâlni opunere absolută în *Moldova*! — *Așa dar, două minciuni.*

Observ lui *Stere* că eri au făcut manifestarea lor autidinastică fără a fi spus o vorbă de *Dobrogea*: așa dar părăsise legătura ce voise să facă între cele două chestiuni, una față de *Germania*, cealaltă față de *Moldova* !

A recunoscut (destul de plictisit), dar se scuză că nu era caz de manifestat decât față de *Moldova*. Tema lui favorită: «Pentru a scăpa, cei din *Moldova* vor încheia

ser de la Pologne. (Est-ce là le changement de sphères de Ledebur?) et que tout le monde considérait Hentsch comme le pire ennemi de l'Autriche.

— Je vois *Stere* et un peu plus tard *C. Iarca*, qui cherche à s'inféoder de plus en plus à ma politique. A ma grande surprise, *Iarca* me dit que *Stere* l'assure que je n'étais associé à leur manifestation d'hier et que *Stere* lui avait encore rapporté que *Mitilineu* reconnaissait qu'en *Moldavie* l'état des esprits était tout comme en *Roumanie*: hostile au Roi. — Or, *Mitilineu* m'avait dit tout le contraire et certifié que l'action des antidynastiques rencontrait une hostilité absolue en *Moldavie*! — *Donc deux mensonges.*

Je fais remarquer à *Stere* qu'hier ils ont fait leur manifestation anti-dynastique sans avoir touché un mot de la *Dobrogea*: donc il a abandonné la connexité qu'il avait voulu établir entre les deux questions, une vis-à-vis de l'Allemagne, l'autre vis-à-vis de la *Moldavie*! — Il en convient (l'air assez ennuyé), mais il s'excuse qu'il n'y avait à manifester que vis-à-vis de la *Moldavie*. Son thème favori: «Pour se sauver, ceux de *Moldavie* conclueront n'importe

orice fel de pace». — Ii spun că nu este părerea mea.— Imi vorbește de o agitație de întreprins; o convocare a tuturor personalităților politice, dar trebuie avută o autorizare dela Berlin, care *a fost cerută*.

— Comunicatul român anunță că armata noastră a intrat în Bender, unde a găsit multe tunuri și un mare stoc de muniții.

16 Februarie. — S'au lăudat că declarația lui Carp va apare în jurnale. Nu se găsește însă nici în «Lumina» de ieri, nici de astăzi. Stere mărturisește greutăți avute cu cenzura. Aceasta nu dovedește că *toate* cercurile germane aprobă atitudinea pe care Beldiman o prezintă ca inspirată de Germania. Știu că acesta din urmă a fost ieri seară să vadă pe Mareșal. Stere a spus că cenzura acestei declarații a fost prezentată Mareșalului. E vreo legătură între această vizită și acest fapt?

— Conte Reventlow (reprezintă pe Ludendorf) în «Deutsche Tageszeitung», revine asupra chestiunii românești. Pare că părăsește Dobrogea, dar adaogă: O chestiune care pentru România, ca și pentru Imperiul

quelle paix». — Je lui dis que ce n'est pas mon impression. Il me parle d'une agitation à entreprendre, une convocation de toutes les personnalités politiques, mais il fant qu'on ait l'autorisation de Berlin. *On l'a demandée*.

— Le commniqué roumain annonce que *l'armée roumaine* est entrée à *Bender*, où elle a trouvé beaucoup de canons et un gros stock de munitions.

16 février. — On s'était vanté que la déclaration de Carp paraîtrait dans les journaux. Elle ne se trouve ni dans la «Lumina» d'hier, ni dans celle de ce matin. Stere a avoué avoir en des embarras avec la censure. Cela ne prouve pas que tous les cercles allemands approuvent cette attitude, que Beldiman présente comme inspirée par l'Allemagne. Je sais que ce dernier a été hier soir voir le Maréchal. Stere a dit que la censre de cette déclaration a été rapportée au Maréchal. Y aurait-il connexité de cette visite avec ce fait?

— Le comte Reventlow (représente Ludendorf) dans la «Deutsche Tageszeitung» revient sur la question roumaine. Il semble abandonner la Dobrogea, mais il ajoute: «Eine Frage für Rumänien *wie für das Deutsche Reich* bleibt frei-

german rămâne sigur încă disponibilă, este chestiunea Constanței, portul României care aparține Dobrogei». Iși propune să revină asupra chestiunii. Așa dar, tot faimoasa idee a coridorului pentru Constanța.

— D-l de Muzsa, deputat ungar pe care îl mai promisem, îmi arată o scrisoare dela Wekerle, însărcinându-l cu o anchetă. Ca să răspund întrebărilor, cer o copie pe care am pus să o traducă Mehedinți, spre exactitate. Iată cum e formulată pretențiunea ungară asupra granițelor, pretențiune la care face aluzie Reventlow în articolul citat: «In ce privește chestiunile teritoriale, avem un interes special ca, din punct de vedere pur strategic, să se facă o rectificare de frontieră. E vorba de teritorii curat muntoase, așa dar fără locuitori, precum și de un teritoriu de graniță, cari ne-ar permite să executăm lucrările de regulare ale Dunărei care sunt necesare, și să putem să le menținem». E vorba probabil de Porțile de fier.

Am convocat în grabă comitetul consultativ și câți-

lich noch uebrig, das ist die Frage von *Constantza*, der Hafenstadt Rumäniens, welche zur Dobrogea gehört». Il se propose de revenir sur la question... Donc, toujours la fameuse idée du couloir pour aller à Constantza.

— *Mr. de Muzsa*, le député hongrois que j'avais déjà reçu une fois, me montre une lettre de Wekerlé, le chargeant d'une enquête. Pour répondre à cette question, je demande une copie qui m'est envoyée dans la soirée et que j'ai fait traduire par Mehedinți pour plus d'exactitude. Voici comment est formulée la prétention hongroise au sujet des frontières, prétentions auxquelles fait aussi allusion Reventlow dans l'article que j'ai noté plus haut: «En ce qui regarde les questions territoriales, nous attachons un intérêt spécial à ce (*besonderes Gewicht*) que, du point de vue purement stratégique, une rectification de frontières (*Grenzenregulierung*) eut lieu. Il s'agit des territoires purement montagneux, pour ainsi dire sans habitants, *ainsi que d'un territoire de frontière qui nous mettrait à même d'exécuter les travaux de régularisation du Danube qui sont nécessaires et de pouvoir les maintenir*». C'est ici que gît le lièvre. Il s'agit probablement des Portes-de-fer.

— Convoqué à la hâte le comité consultatif et quelques

va amici politici. Le-am arătat din nou punctul meu de vedere în chestia dinastică și le-am arătat inconsecvențele declarației lui Carp, care zicea că Germanii trebuie să gonească pe Rege, atunci când el ia inițiativa mișcării, și care voia să gonească dinastia, pe când acum să îngrijește el de viitorul ei. Cum se răspândește tot felul de șvonuri false, trebuie să se știe că noi nu ne amestecăm în această acțiune. Arion a spus un lucru nostim: Când Lupu a citit declarația, mirare generală ! Prietenii lui nu știau nimic. Nenițescu a aderat cu totul; Virgil Arion «cu gura pe jumătate».

— S'a făcut o înmormântare impozantă colonelului Hentsch, îngropat la noul cimitir militar, destinat militarilor din toate națiunile. Mulți din bieții noștri soldați se odihnesc acolo ! — Regele Saxoniei a trimis pe fiul său Christian ca să-l reprezinte. Mareșalul în mare ținută, toți reprezentanții aliaților, paradă, lovituri de tun, multă ordine.

17 Februarie. — Faptul zilei: soldați bulgari. dispunând de un camion automobil, au legat astă noapte pe

amis politiques. Je leur ai exprimé à nouveau mon point de vue dans la question dynastique et leur ai montré les inconsequences de la déclaration de Carp qui disait : c'est aux Allemands à chasser le Roi, alors qu'il prend l'initiative du mouvement et qui voulait chasser toute la dynastie alors que maintenant il s'inquiète de son avenir. Comme on répand des faux bruits, il faut qu'on sache que nous ne nous mêlons pas de cette action. Arion a dit une chose amusante: Quand Lupu a lu la déclaration, stupeur générale; ses amis n'étaient pas au courant. Nenițescu a clairement adhéré; Virgil «cu gura pe jumătate».

— On a fait de magnifiques funérailles au colonel Hentsch qui a été inhumé au nouveau cimetière militaire qui est destiné aux militaires de toutes les nations. Il y a déjà beaucoup de nos pauvres soldats qui y reposent!

Le Roi de Saxe avait envoyé son fils Christian (le 2-me) pour le représenter. Le Maréchal, en grande tenue, son bâton à la main, tous les officiers, tous les représentants des alliés, parade, coups de canons. Beaucoup d'ordre, comme de juste, et une cérémonie mise au bouton.

17 février. — Le fait du jour: Des soldats bulgares, disposant d'un camion automobile, ont baillonné cette nuit le

sergentul de oraş de pază, au stricat uşa Mitropoliei și au răpit moaștele lui Sft. Dumitru și sicriul de argint. Au trebuit să ia drumul Giurgiului. De mai mult timp Bulgarii au ridicat pretențiuni asupra stăpânirii acestor moaște, aduse în țară la finele secolului al XVIII-a. Această tâlhărie provoacă multă fierbere. Feld-Mareșalul, înștiințat, a dat ordine severe ca să se găsească sicriul. Această brutalitate vine la timp ca să edifice pe aliați asupra mentalității acestor oameni.

18 Februarie. — De două zile gazetele dau rezumatul ultimelor ședințe dela Brest-Litowsk, apărute de-a-bea acum în gazetele germane. E vorba mai ales de ședința dela 10 Februarie când Trotzki s'a retras fără să aștepte măcar ca într'o ședință viitoare «*proposă de Kühlmann*», aliații să poată preciza punctul lor de vedere asupra noiei situațiuni. Avem explicarea acestei publicități: într'o ediție specială, «*Bukarester Tagblatt*» anunță, comunicat dela quartierul general, că *armistițiul cu Rusia mare expiră la 18 Februarie la amiazi*. Motivat în modul următor: «*Gouvernement din Petersburg, prin*

sergent de ville de garde, ont forcé la porte de la Métropole et ont enlevé les reliques de Saint-Démètre et leur châsse en argent. Ils ont dû prendre la route de Giurgiu. Il y a longtemps que les Bulgares ont élevé des prétentions sur la possession de ces reliques arrivées en Roumanie vers la fin du 18-ème siècle. Cet acte de brigandage cause un grand émoi. Le Feldmaréchal, saisi de l'affaire, a donné des ordres sévères pour que le sarcophage fut retrouvé. — Cette brutalité arrive à point pour édifier les alliés sur le cerveau de ces gens-là.

18 février. — Depuis deux jours nos journaux donnent le compte-rendu des dernières séances de Brest-Litowsk, qui n'ont d'ailleurs paru que maintenant dans les journaux allemands. Il s'agit surtout de la fameuse séance du 10 février quand Trotzky s'est retiré sans même attendre qu'à une séance prochaine, *proposée par Kühlmann*, les alliés eussent pu définir leur point de vue sur la situation nouvelle. On a l'explication de cette minutieuse publicité: dans une cartouche spéciale le «*Bukarester Tagblatt*» annonce, communiqué du quartier général, que *l'armistice avec la Grande Russie expire le 18 février à midi*. — Motivé de la façon suivante: «*Le gouvernement de Petersbourg, par sa façon d'agir, a dé-*

modul său de a lucra, a denunțat de fapt armistițiul. Denunțarea e considerată ca produsă la 10 Februarie. Guvernul German, după expirarea termenului de 7 zile prevăzut în tratatul de armistițiu, trebuie să aibă mână liberă în ori ce direcțiune».

Armistițiul român făcând parte din același tratat, afară de termenul prelungit până la 20, se află astfel denunțat la rândul său!

Austria n'a comunicat încă nimic.

— D-nul de Muzsa, negociator nu prea îndemânat, revine înainte ca să fi putut răspunde la întrebările din scrisoarea Wekerle. Imi lămurește câteva puncte obscure din această scrisoare. Dă numele localităților pe unde Ungaria înțelege să ceară noua frontieră: Linia pleacă în fața Cladovei pe Dunăre — Putineni—Balta—Isverna—Obârșia—Cloșani—Bordeni—Vârful Păpușa—Râul Lotru—Câineni—Grăblești — Rucar — Vârful Măgura—Bușteni—Vârful Smioretul—La Cea (Cheia ?)—Gura Teghi — Păulești—Soveja—Cașinu—Onești—Straja și punctul nenumit în față de Orsta (Drei-Land-Ecke). D-nul de Muzsa îmi spune că nu garantează ni-

noncé de fait l'armistice. La dénonciation est considérée comme s'étant produite le 10 février. Le gouvernement allemand, après l'expiration du délai de sept jours prévu dans le traité d'armistice, doit avoir main libre dans n'importe quelle direction».

L'armistice roumain, faisant partie du même traité, sauf le délai jusqu'au 20, se trouve ainsi à son tour dénoncé.

L'Autriche n'a rien fait savoir encore.

— Monsieur de Muzsa, négociateur assez peu habile, revient avant que j'aie pu répondre aux questions de la lettre Wekerlé. Il me corrige certains points obscurs de cette lettre. Noté au crayon rouge sur l'original qu'il m'a envoyé.

Il me donne le nom des localités par où la Hongrie entend demander la nouvelle frontière: La ligne part, en face Kladovo, sur le Danube—Putineni—Balta—Isverna—Obarsia—Cloșani—Bordeni—Vârful Păpușa—râul Lotru—Câineni—Grăblești—Rucar—Vârful Magura—Busteni—Vârful Smioretul—La Cea (Cheia?)—Gura Teghi—Păulești—Soveja—Cașin—Onești—Straja et le point innommé en face de Ostra. (Drei-Land-Ecke).

Mr. de Muzsa me dit qu'il ne garantit rien; que c'est lui

mic; că el a copiat câteva nume de pe linia pe care o vazuse pe o hartă. «Nu-i așa, zise el în franțuzește, că nu-ți poți permite să copiezi o asemenea hartă militară?»

Când am văzut pe Horstmann și l-am întrebat ce gândea de linia pretinsă de Austro-Ungari, puțin roșu de surpriză mă întreabă: «Cum știți aceasta?» Apoi, revenind: «Iată frunoasa prietenie austriacă!»

— Moaștele lui Sft. Dumitru s'au gasit. O oprire a automobilului a silit pe hoți să puie coșciugul într-o căruță și au putut fi astfel prinși la Daia, lângă Călugăreni. Horstmann îmi spune că Mareșalul a fost furios când i s'a anunțat răpirea și că ieri toată ziua a arătat o foarte mare nerăbdare. Va fi sever cu cei 18 sau 20 de bandiți, cari au fost arestați.

19 Februarie. — Fapt de căpetenie este întrevederea pe care Averescu, însoțit de Ressel, a avut-o la Buftea cu Feldmareșalul, generalul Hell și Horstmann. Au vorbit și prânzit împreună și generalul a plecat azi dimineață. Detaliile îmi sunt date strict confidențial de

qui a copié quelques noms du tracé qu'il a vu sur une carte. «N'est-ce pas, dit-il en français, on ne peut se permettre de copier une pareille carte militaire?»

Quand j'ai vu Horstmann et lui ai demandé ce qu'il pensait de la ligne exigée par les Austro-Hongrois, un peu rouge, de surprise, il demande: «Comment la savez-vous?» Et puis, se reprenant: «Voici cette belle amitié autrichienne!»

— L'hiver est revenu dans la nuit de 14 au 15; le vent plus méchant que le fond de l'air. Aujourd'hui déjà de la détente.

— Les reliques de Saint-Démètre ont été retrouvées. Une panne d'auto a obligé les ravisseurs à charger le sarcophage sur une charette et on a pu les pincer à Daia, près de Calugăreni. Horstmann me dit que le Maréchal a été furieux quand on lui a annoncé le rapt et que toute la journée, hier, il a marqué une impatience très excitée. Il sera sévère avec les 18 ou 20 bandits qu'on a arrêtés.

19 février. — Le fait capital est l'entrevue que *Averescu*, accompagné de *Ressel*, a eu à *Buftea* avec le *Feldmaréchal*, le *général Hell* et *Horstmann*. Ces messieurs ont causé, dîné ensemble et le général est reparti ce matin. Les détails me sont donnés strictement confidentiels par Horstmann, mais

Horstmann, dar seara multe persoane erau în curent, prin indiscrețiunea tânărului principe de Reuss.

Averescu a făcut foarte bună impresiune, — a fost cu totul grand seigneur, (?), zice *Horstmann*. A apărut bine chestiunea Dobrogei, opunând formula «pace fără anexiuni». Opinia Germanilor este că va face pace sau, dacă nu, se va servi de chestiunea Dobrogei ca de o scară pentru cariera sa politică. Se va întoarce la 22 împreună cu generalul Coandă, dacă îl poate chema dela Kiew. Pare exclus ca să se adreseze cuiva din țara ocupată pentru a-l secunda în negocieri. Pentru a se grăbi lucrurile, *Kühlmann* și *Czernin* vor veni și ei, iar Sâmbătă seara se va ști dacă pacea e cu putință. In caz afirmativ, tratările se vor urma la Căroceni.

Iată rezumatul situației politice făcut de *Horstmann*, ca un lucru foarte natural: «Regele scapă. Nici nu se vorbește de soarta lui. Anarhia rusească a stabilit un fel de confraternitate. Voi luptați contra bolșevicilor în Basarabia, noi vom intra în Ucraina contra lor: avem

le soir beaucoup de personnes étaient au courant, le jeune Prince de Reuss ayant jase.

Averescu a fait très bonne impression. «Il a été tout à fait grand seigneur» (?), dit *Horstmann*. Il s'est bien défendu dans la question Dobrogea, en opposant la formule : paix «ohne Eroberung».

L'opinion des Allemands est qu'il fera la paix, ou bien, s'il la refuse, il se servira de la question Dobrogea comme d'un tremplin pour sa fortune politique. Il reviendra le 22, accompagné du général Coanda, s'il peut le rappeler de Kiew. Il est exclu qu'il s'adresse à quelqu'un du pays occupé pour le secourir dans les négociations. Pour accélérer, *Kühlmann* et *Czernin* vont arriver de leur côté et samedi soir on saura déjà si la paix est possible. Si elle est possible, on traitera, pour la suite, à Căroceni.

Voilà l'ensemble de l'aperçu politique, résumé ainsi par *Horstmann* comme une chose toute naturelle: «Le Roi se sauve. On ne parle même pas de son sort. L'anarchie russe établit comme une confraternité. Vous luttez contre les bolchévistes en Bessarabie, nous allons entrer en Ukraine contre

acum aceleași interese». Și nu sunt nici 6 zile de când Horstmann conducea conclavul antidinastic dela Athénée-Palace. Beldiman trebuie să fie mulțumit de a fi vorbit în numele Berlinului...

Impresii de pe lături, mai mult din isvorul Ressel. La început Averescu n'avea nici o autoritate; puterea lui crește și se impune pe fiecare zi. Nu s'a adresat nici unui om politic, ca să nu aibă decât oameni noi de o cinste ireproșabilă! «Dar Argetoianu?»—Dar e omul lui Averescu. — Iancovescu ? — Omul lui Averescu!—Și așa mai departe. Când s'a vorbit de îndepărtarea timporală a lui Brătianu-Ionescu, răspunsul a fost: inutil, căci ei nu mai înseamnă nimic.

Horstmann crede că Iașii nu-și dau încă seama de greutatea situației. «Nu se crede oare că Regele se va întoarce la București și că vom pleca dintr'o zi pe alta?»

Preparativele se fac în grabă. Casele Florescu și Geblescu sunt pregătite pentru Czernin și Kühlmann. In împrejurimi se caută locuințe pentru ceilalți. Dar

eux: nous avons maintenant des intérêts communs». Et il n'y a pas six jours que Horstmann réglait le conclave antidynastique de l'Athénée-Palace. Beldiman doit être content d'avoir parlé au nom de Berlin...

Impressions a côté, source plutôt Ressel. Averescu n'avait au début aucune autorité; son pouvoir grandit et s'affirme tous les jours. Il ne s'est adressé à aucun homme politique pour n'avoir que des hommes nouveaux *d'honnêteté irréprochable!* «Mais Argetoianu?». Mais c'est l'homme d'Averescu! «Iancovescu?». Mais c'est l'homme d'Averescu! Et ainsi de suite. — Quand on a parlé de l'éloignement temporaire de Bratianu-Ionescu, la réponse fut: C'est inutile, ils ne signifient plus rien.

Horstmann pense que Iassy ne se rend pas encore compte de la difficulté de la situation. «Croit-on que le Roi va rentrer à Bucarest et que nous allons partir du jour au lendemain?».

— Les préparatifs sont menés tambour-battant. Les hôtels Florescu et Geblescu sont aménagés pour Czernin et Kühlmann. On cherche dans leurs environs des logements pour les suites.

seara lucrurile se mai domolesc. Horstmann îmi spune la prânz, la d-na Lydia Philipescu, că cei doi miniștri au să mai întârzie și că poate n'au să vie decât Sâmbătă 23. In orice caz Kühlmann vine însoțit de 22 persoane. Richthofen, de altă parte, întors dela Sofia, unde este persona gratissima (este încă foarte filo-bulgar), îmi spune că Toncef și-a amânat și el plecarea și că nu e sigur că Radoslavov va lua parte la negocieri.

Amândoi îmi spun că s'a agitat propunerea de a se amâna soluțiunea Dobrogei după pacea generală și că Bulgariei au luat foc ca să ceară o soluție imediat.

Un complex de probe, dovedind că în Germania trebuie să fie lipsă mare: In discuțiunea cu căpitanul Rumeilin privitor la cantine, el cerând ca porția de hrană sa fie numai de 300 grame, îmi spune limpede: la noi nu se mănâncă mai mult! El mai adaogă că mereu primește observații, când cei cari trec prin țară se plâng la Berlin că în București găsești carne la restaurante. De altă parte, părintele Mălăești a constatat cum prin sate (Văleni-Etapa) ca Mălăești, Măgurele, Dumbrăvești, se ia tot țăranilor, un pumn de fasole, torturi de lână, ovăz, etc. Oamenii amestecă ovăzul cu pământ și funingine, ca să-l scape de soldați, care nu-și dau seama de trucul întrebuiințat. Ce este însă și mai grav, chitanța nu se dă, doar oamenii se trec pe niște liste.

In fine Seceleanu spune că degeaba se luptă în comisiuni ca să facă pe Germani să priceapă că rația de 500 gr. mălai nu ajunge țăranului care muncește.

Mais le soir il y a ralentissement. Horstmann me dit au dîner de Madame Lydia Philipescu que les deux Ministres vont encore tarder, que *peut-être* ils ne viendront que samedi, 23. Dans tous les cas, Kühlmann arrive accompagné de 22 personnes.

Richthoffen, de son côté, retour de Sofia où il est persona gratissima — de son côté il est aussi très philo-bulgare — me dit que Tontscheff a remis aussi son arrivée et qu'il n'est pas sûr que Radoslavoff prenne part aux négociations.

Les deux me disent qu'on a un peu agité la proposition de remettre la solution de la Dobrogea à la paix générale et que les Bulgares ont pris feu pour exiger une solution immédiate.

20 Februarie. — Ziarele anunță că aliații au reluat pe tot frontul răsăritean ofensiva contra Rusiei mari. Comunicatele oficiale spun că Germanii au ocupat *Dunaburg* și *Luck*. Se știe că Austro-Germanii vor să se ducă la Kiew spre a potoli agresiunea maximaliștilor contra Ucraniei.

Observasem eri seară ceva mai multă căldură la Horstmann. Găsesc azi dimineață o nota dela *Korrespondenz-Bureau*, cam tot în acelaș ton, față de conferința română. Această notă oficioasă e bazată poate pe un fapt nou sau răspunde (mă asigură din isvor bun Brănișteanu) sentimentelor foarte ostile ale lui Czernin față de Rege. Faptul nou ar putea fi vestea pe care mi-o comunică foarte secret Tzigara și pe care mi-o confirmă seara Arhiepiscopul, anume că de data asta Rusia lui Trotzki cere formal pacea. E ușor de înțeles că pacea cu Rusia mare înrăutățește soarta României.

Cu ocazia răpirei moaștelor, Arhiepiscopul s'a dus la Mitropolit ca să-i exprime indignarea sa. In acelaș

20 février. — Ziarele annoncent que les Alliés ont repris sur tout le front oriental l'offensive contre la Russie grande.

Les communications officielles disent que les Allemands ont occupé *Dunabourg* et *Luck*. On sait que les Austro-Allemands vont se diriger vers Kiew pour empêcher l'agression des maximalistes contre l'Ukraine.

— J'avais noté hier soir un peu de tiédeur chez Horstmann. Je trouve ce matin une note du *Korrespondenz-Bureau* assez dans la même note vis-à-vis de la conférence roumaine.

Cette note officieuse repose peut-être sur un fait nouveau ou répond aux sentiments — m'assure de bonne source Branișteanu, — très hostiles de Czernin vis-à-vis du Roi.

Le fait nouveau pourrait être la nouvelle que me communique très secrètement Tzigara et que me confirme dans la soirée l'Archevêque : à savoir que cette fois-ci *la Russie de Trotzki demande formellement la paix*. Il est facile de comprendre que la paix avec la grande Russie empire le sort de la Roumanie.

— A l'occasion du rapt des reliques, l'Archevêque a été voir le Métropolitain et lui porter l'expression de son indigna-

caz, al nostru ar fi avut oare această atențiune pentru Arhiepiscop?

— Am remis d-lui Muzsa un răspuns la chestionarul lui Wekerle, și am trimis eri lui Mehmed-Ali-Bey dela «Tanin» dela Constantinopol notele asupra unui formular pe care mi-l trimisese. Muzsa a văzut eri pe Carp. A rămas cu o impresie deplorabilă. Carp s'a mulțumit să repete: Sunteți învingătorii; veți impune pacea ce vă convine.

21 Februarie. — Comunicatul german indică mersul înainte al întregului front oriental dela Riga către Petrograd; dela Luck către Rowno, iar între Dunaburg și Luck marș înainte pe front larg.

Ca urmare naturală, Trotzki propune să semneze pacea, pe care o refuzase la Brest-Litowsk. Kühlmann a anunțat aceasta eri în Reichstag. Consiliul poporului așteaptă un răspuns grabnic, deci confirmarea deplină a celor aflate eri. Trotzki și Lenin se zice că ar fi răsturnați și înlocuiți cu Cernow, de asemenea partizan al păcii.

tion. Le cas échéant, le nôtre aurait-il eu cette prévenance pour l'Archevêque ?

— Remis à Mr. de Musza une réponse au questionnaire de Wekerlé et envoyé hier à Mehmed-Ali Bey du «Tanine» de Constantinople des notes sur un formulaire qu'il m'avait adressé. Musza a vu Carp hier. Il en a garde une impression déplorable. Carp s'est borné à répéter: «Vous êtes les vainqueurs; vous imposerez la paix qu'il vous conviendra...» (Voir aussi jeudi 21 févr.).

21 février. — Le communiqué allemand indique la marche en avant de tout le front Est; de Riga dans la direction de Petersbourg; de Luck dans la direction de Rowno, et entre Dunaburg et Luck marche en avant sur un large front.

— Conséquence toute naturelle, Trotzky propose de signer la paix qu'il l'avait refusée à Brest-Litowsk. C'est Mr. de Kühlmann qui l'a annoncé hier au Reichstag. Le conseil des commissaires du peuple attend une réponse urgente. Donc confirmation absolue de ce qu'on a appris hier. Mais, il paraît que Trotzki et Lénin sont renversés et que Tchernow les remplace: celui-ci aussi est partisan de la paix.

Constat îndată rezultatele în ce ne privește: scepticism privitor la pacea română; Kühlmann nu mai vine; E înlocuit cu Bernstorf.

Averescu a fost rugat să amâie sosirea pe Sâmbătă și nu se știe dacă delegații aliaților vor fi Sâmbătă în București.

Deodată, iar ostilitate contra Regelui și «Lumina» a fost în sfârșit autorizată să publice declarațiile lui Carp.

Horstmann vine aproape ca să se scuze. Am aerul să cred că nimic nu s'a schimbat și admit că a permis publicarea ca să evite neajunsuri... Recunoaște că Averescu a scăpat trenul, Luni; cum a putut să plece fără nici un angajament? Căci acum totul trebuie refăcut, chiar principiul acceptării Regelui. Și *Horstmann* îmi spune, încălzit: «Ce greșală! eram prieteni; duceam aceiași luptă; tratam fără aliații noștri; am fi fost prinși în vorbă».

Ce jale, dar ce bine e cu meseria lui!

Am trimis azi dimineață o scrisoare lui *Horstmann* prin care îi propun, dacă Germania tratează cu bolșevi-

— Je constate de suite les résultats en ce qui nous regarde: on devient sceptique au sujet de la paix roumaine; ce n'est plus Kühlmann qui vient; c'est Bernstorf qui le remplace; on a prié Averescu de remettre à samedi son arrivée et on ne sait pas si les délégués des alliés seront rendus à Bucarest pour samedi.

Du coup on est de nouveau contre le Roi et la «Lumina» a été enfin autorisée à publier la déclaration de Carp.

— *Horstmann* vient presque pour s'en excuser. — J'ai l'air de croire que le jeu n'a pas changé et j'admets, qu'il a permis la publication pour se soustraire à l'importunité.. Il reconnaît qu'Averescu a manqué lundi le coche. Comment est-il parti sans un engagement? Car tout était à refaire, même le principe de l'acceptation du Roi. Et *Horstmann* me dit avec élan: «Quelle faute! Nous étions des amis; nous menions le même combat; nous trahissions sans nos alliés; nous aurions été pris». Quelle tristesse, mais comme à chacun son métier!

— Envoyé ce matin à *Horstmann* une lettre par laquelle je lui propose, si l'Allemagne traite avec les bolche-

cii, să profite de ocazie pentru a scăpa tezaurul care e la Moscova *). Horstmann găsește ideia excelentă și o transmite îndată la Berlin.

Beldiman, plouat, se întoarce la Berlin. Vine să-și ia ziua bună. După indicațiuni precise, date în scris de acolo, a împins lumea să facă o acțiune împotriva Regelui. Vrea să ceară informații și fixarea în sfârșit față de România a unei linii de conduită. Ideile de ocupare chiar după pace, trâmbițate de unii, i se par o monstruoziitate.

Vorbit cu *Carp* la Club: Crezi că Averescu singur va fi în stare să discute o pace, ca aceia care se pregătește? — *Carp*: El sau un altul, e acelaș lucru; Germanii vor dicta condițiunile și noi le vom înghiți.

— Pentru a scăpa Dobrogea, am spus eri lui Muzsa, și am repetat cu insistență lui Horstmann: Dacă e temere de șantajul bulgar, doresc să se știe că semnând pacea eu, dacă am mijlocul, ofer o alianță punând îndată armata noastră în serviciul Înțelegerii pentru a lua locul armatei bulgare.

vistes, de profiter de l'occasion pour sauver le trésor qui est à Moscou. Mr. Horstmann trouve l'idée excellente et s'empresse de la transmettre à Berlin.

— Beldiman, défrisé et dépilé, retourne à Berlin. Il vient preudre congé. Il a engagé du monde à faire une action contre le Roi sur les indications précises, consignées par écrit, qu'on lui a données là-bas. Il demande des explications et qu'on se fixe enfin, vis-à-vis de la Roumanie, une ligne de conduite. Les idées d'occupation même après la paix, que certains affichent, lui paraissent une pure monstruosité.

— Causé avec *Carp* au cercle: «Crois-tu que Averescu à lui seul soit en état de discuter une paix comme celle qui se prépare?» — *Carp*: «Lui ou un autre, c'est la même chose; les Allemands dicteront les conditions et nous les avalerons». — Cette note est la même que celle qu'il avait exprimé à Mr. de Musza.

— Pour sauver la Dobrogea, j'ai dit hier à Musza et j'ai avec insistance répété à Horstmann: si on craint le chantage bulgare, je désire qu'on sache qu'en signant la paix, moi, si j'en ai le moyen, j'offre une alliance mettant de suite notre armée au service de l'Entente pour prendre la place de l'armée bulgare.

*) V. Anexe No. . . .

22 Februarie. — Nota pesimistă (20 Februarie) găsește un ecou mai îndârjit la Radoslavof, a cărui declarație «Vossische Zeitung» o publică, și pe care «Gazeta Transilvaniei» o reproduce în acești termeni: «In ceea ce privește România, încă n'a sosit timpul să se încheie pacea cu ea, România încă n'a ajuns la convingerea că situația ei nu se mai poate susține. Aceasta, se pare, ca se va întâmpla numai atunci, când armata română va fi silită să capituleze. Atunci le vom putea da pacea aceea, care corespunde pretențiunilor lor juste naționale». (No. 13 din 16 Februarie).

Vestile vin cu întârziere, dar e sigur că eri Horstmann mi-a spus textual: Mi-e foarte frică să nu fim siliți să ne batem încă odată cu armata română. Greșesc cei din Moldova când cred că șovăim ca să mai vărsăm sânge!

Tot «Gazeta Transilvaniei» anunță retragerea lui Rizov, care ceruse coridorul prin Albania. Austria n'ar fi gustat această nouă poftă spre Adriatică. «Leipziger Tagblatt» afirmă că această retragere e datorită nemulțumirii cauzate de pretențiunile sale exagerate.

22 février. — La note pessimiste de Czernin (mercredi, 20 février) trouve un écho plus agressif encore chez Radoslavoff, dont la «Vossische Zeitung» publie une déclaration que la «Gazeta Transilvaniei» rend en ces termes (No. 13 din 16 Fevruarie): «In ceea ce privește România, încă nu a sosit timpul să încheiem pace cu ea. România încă nu a ajuns la convingerea că situația ei nu se mai poate susține. Aceasta, se pare că se va întâmpla numai atunci, când armata română va fi silită să capituleze. Atunci le vom putea da pacea a ea, care corespunde pretențiilor lor juste naționale.»

Les nouvelles mettent du temps à nous venir; mais il est certain que hier Horstmann m'a dit littéralement: «J'ai bien peur que nous soyons amenés à nous battre encore une fois avec l'armée roumaine. C'est à tort qu'on croit en Moldavie que nous hésitons à répandre encore du sang!».

La même «Gazeta Transilvaniei» annonce la retraite de Rizow qui avait demandé le couloir à travers l'Albanie. L'Autriche n'aura pas goûté ce nouvel appétit sur l'Adriatique. Le «Leipziger Tagblatt» affirme que cette retraite est due au mécontentement causé par les prétentions exagérées.

«Lumina» publică un articol violent al lui Beldiman: «Nici Român, nici Hohenzollern». Are haz, căci susține că Carp cere excluderea întregii dinastii, pe când scrisoarea lui Carp arată tocmai contrariul! Singurul fapt care reese din el, este un acord cu presa centrală, care se ridică contra Regelui. E schimbarea accentuată care se observă de Marți.

Se vorbește de amânarea conferinței cu noi.

Germanii au ocupat coasta Estoniană la Nord, trecând Sundul pe ghiată, iar la sud urcându-se repede dela Riga la Wolmar. La centru au ocupat Minsk. La Sud au intrat la Rowno, culegând în drum generali și 425 ofițeri. — ce ușurare pentru ei ca să fie prizonieri! — și 8700 de oameni, — nici 20 de oameni pentru un ofițer. Pradă 1355 de tunuri, cam 5000 de căruțe, 1000 vagoane. Faimoasă idee a avut Trotzki rupând la Brest-Litovsk!

23 Februarie. — Depeșile oficiale anunță plecarea la București a lui Czernin și a lui Kühlmann; — nu mai vine Bernstorff, a cărui prezență bucura pe Horstmann, care îl avusese ca șef, — ci chiar ministrul.

— La «Lumina» publie un article violent de Beldiman: «Nici Român, nici Hohenzollern». Il m'amuse, car il prétend soutenir Carp qui demande l'exclusion de toute la dynastie, alors que la lettre de Carp indique le contraire! Le seul fait qui se dégage est un unisson avec la presse centrale qui lève le bouclier contre le Roi. C'est le changement marqué qui s'observe depuis mardi.

— On parle de l'ajournement de la conférence avec nous.

— Les Allemands ont occupé la côte esthonienne, dans le nord, en traversant le Sund sur la glace, et dans le sud en remontant rapidement de Riga vers Wolmar.

A leur centre ils ont occupé Minsk. Au sud ils sont entrés à Rowno en ramassant en route, comme perdreaux demontés, des généraux et 425 officiers — quel soulagement pour eux d'être prisonniers! — et 8700 hommes, pas même 20 hommes par officier! Comme butin: 1353 canons, 4—5000 véhicules, 1000 wagons chemin de fer. Trotzky a eu une fameuse idée en rompant à Brest-Litovsk!

23 février. — Les dépêches officielles annoncent le départ pour Bucarest de Czernin et de Kühlmann, — ce n'est plus Bernstorff, dont la présence réjouissait Horstmann qui l'avait eu comme chef, qui vient, mais le ministre lui-même. On a

S'a cerut automobilul primăriei și s'au cerut informații dacă conducătorul e sigur : se tem, pare-se, de Bulgari.

Dombrovski, ale cărui informații sunt totdeauna nesigure și care afirma eri că Czernin e la Buftea, mi-a comunicat că Tantiloff își făcea bagajele : afacerea rapirei Sfântului, la care era amestecat chiar șofeurul lui.

Czernin și Kühlmann au sosit la 9 ore. Unul va locui casa Florescu, celalt casa Geblescu, care fusese altădată pregătită pentru Impăratul Wilhelm. Pentru suite s'a rechiționat etajul I dela hotel Boulevard.

24 Februarie. — 11 Februarie al stilului nostru redevine ziua istorică pentru România ! Soarta noastră se va decide astăzi, îmi spune Czernin, care e prima persoană pe care o văd.

La 9 ore, contele Czaki ține să mă anunțe că Czernin va trece între 10 și 12 la mine. La 11 ore, Czernin, în uniformă de general de brigadă (de curând numit), cu «Toison d'or» la gât și placa «Vulturului negru» prusian. Întâlnirea cordială : «Nimic schimbat în

demandé à la mairie son auto et on a eu bien soin de s'informer si le chauffeur était sûr : on craint paraît-il les Bulgares.

— Dombrowsky, dont les renseignements sont toujours sujets à caution et qui a affirmé déjà hier que Czernin était à Buftea, m'a communiqué que Tantiloff faisait ses paquets : l'affaire du rapt du Saint-Démètre, à laquelle son propre chauffeur se trouverait mêlé.

— Czernin et Kühlmann sont arrivés à 9 heures. L'un habitera la maison Fioflo, l'autre l'hôtel Geblescu qu'on avait dans le temps aménagé pour l'Empereur Wilhelm. Le premier de l'hôtel Boulevard a été réquisitionné pour les suites !

24 février. — Le 11 février de notre style redevient la *journée historique* pour la Roumanie. *Notre sort se décidera aujourd'hui*, — me dit Czernin qui est la première personne que je vois !

A 9 heures le comte Czaki vient annoncer que Czernin passera de 10 à 12 chez moi.

A 11 heures Czernin, uniforme de général de brigade (récemment nommé d'emblée), «Toison d'or» au cou, plaque «Aigle noir» de Prusse. Abord cordial : «Rien de changé

cabinetul d-tale, nici chiar portretele..., și cu toate acestea totul în lume s'a schimbat».

În mod strict confidențial îmi dă condițiile de pace, și de două ori îmi spune «à prendre ou à laisser». Vor fi comunicate astăzi lui Averescu. Dacă grosul chestiunii e primit, se va trata 10 sau 12 zile; dacă nu, armistițiul e sfârșit și atacăm. Cunoaștem forțele și cantitatea munițiilor dv. : Va fi o campanie de 4 săptămâni și atunci va fi cu totul altceva; pentru Rege, sfârșitul.

Condițiunile: «O fâșie pe frontiera munților pentru noi; am micșorat mult pretențiunile: astfel la început se voia Sinaia. — Pierdeți de asemenea toată Dobrogea. În schimb veți lua Basarabia, care e mai mare decât ce pierdeți. Pentru o țară care e la pământ, e mai mult de cât se putea spera. Dacă Regele primește, Suveranii noștri îl iartă și primesc să-i întindă mâna. Este singura lui scăpare. Pentru rest, din punct de vedere economic, nu voim ca țara să nu se poată ridica». — Se va trata la Cotroceni; Buftea e prea departe.

Eu: Dar ce zice Ucraina privitor la Basarabia? —

dans votre cabinet, pas même les portraits... et pourtant tout dans le monde a bien changé!» Il me donne strictement confidentiel les conditions de paix, — par deux fois il me dit: «à prendre ou à laisser». On les communiquera aujourd'hui à Averescu; si le gros de la question est accepté, on restera 10 ou 12 jours à traiter; sinon, l'armistice est fini et nous attaquons. Nous connaissons vos forces et la quantité de vos munitions: c'est une campagne de quatre semaines et alors ce sera tout autre chose; pour le Roi, la fin.

Conditions: «Une bande sur la frontière des montagnes pour nous; j'ai beaucoup diminué les prétentions; ainsi on voulait Sinaia. Vous perdez aussi toute la Dobrogea. En échange vous prenez la Bessarabie, qui est plus grande que ce que vous perdez. Pour un pays qui est par terre, c'est plus beau qu'on ne pouvait espérer. Si le Roi accepte, nos Souverains lui pardonnent et consentent à lui tendre la main. C'est sa dernière chance. Pour le reste, économiquement, nous ne voulons pas que le pays ne puisse pas se relever». On causera à Cotroceni. Buftea est trop loin.

Moi: «Et l'Ukraine, qu'est-ce qu'elle dit au sujet de la

El : N'are nimic de spus ! — Eu : Dobrogea ? Faceți o mare greșală. — El : Se dă înapoi Bulgarilor ceeace le-ați luat în 1913. Cealaltă parte a Dobrogei, o oprim pentru noi toți ; (și cu un aer de mister) aceasta e afacerea noastră pentru mai târziu... — Eu : Am sperat întotdeauna că, punând armata noastră la dispoziția dv. printr'un tratat de alianță, ca preș al ajutorului nostru ar fi mijloc să scăpăm Dobrogea. — El : Primit alianța ; în acest războiu mondial, România nu poate să rămâie singură în aer. — (Fi-va oare o rază de speranță ? Fi-va ceeace Ledebur admitea împreună cu mine ?).

Czernin a spus : Uit ura mea... — Ii răspund că are prea mare interese în mână, ca să se gândească la ură... — El a suferit mult dar s'a făcut să sufere soția și fiica sa. Dacă ședeau la fereastră. erau luate cu pușca la ochi. Mi s'a tăiat apa ! Și într'o casă care deabea putea conține 30 de persoane, erau 130, fără paturi, fără provizii, fără apă. De asemenea îi trebuie garanții în contra gaștei Brătianu-Take Ionescu.

Se va decide astăzi : «à prendre ou à laisser», — e refrenul lui.

Bessarabie?» — Lui : «Elle n'a rien à dire». — Moi : «La Dobrogea ? C'est une grosse faute que vous commettez». — Lui : «On rend aux Bulgares ce que vous leur avez pris en 1913. L'autre partie de la Dobrogea, nous la gardons pour nous tous ; (et d'un air de mystère) c'est notre affaire pour plus tard...» — Moi : «J'avais toujours espéré qu'en mettant notre armée à votre disposition, par un traité d'alliance, pour prix de notre concours, il y aurait moyen de sauver la Dobrogea». — Lui : «Nous acceptons l'alliance ; dans cette guerre mondiale la Roumanie ne peut rester seule en l'air». (Y a-t-il là un rayon d'espoir ? Serait-ce ce que Ledebur admettait avec moi ?).

Czernin a dit : «J'oublie ma haine...» — Moi, je lui dis qu'il a de trop gros intérêts en main pour penser à la haine... — Lui, il a beaucoup souffert, mais on a fait souffrir sa femme et sa fille. Si elles se mettaient à la fenêtre, on les couchait en joue ! On a coupé l'eau ! Et dans une maison pouvant à peine contenir 30 personnes, il y en avait 130, sans lits, sans vivres, sans eau. Aussi, il lui faut des garanties contre la clique Brătianu-Take Ionescu.

— Ça se décidera aujourd'hui : à prendre ou à laisser. — c'est le refrain.

— *Ledebur*, aproape mângâietor, vine la 12 jum. să-mi vorbească la Crucea-Roșie. Fondul lui Czernin e mai împăciuitor decât tonul lui tăios și din partea economică se vor avea condiții mai bune de cât s'ar crede. Aceste condiții însă nu le știe încă definitiv. — Înțeleg că nu e autorizat să le spună, dar mâine sau poimâne va veni cu cei doi specialiști cari sunt însărcinați să le stabilească și cari cer să vorbească cu mine. Imi mai spune că anume propuneri germane, exagerate, în ce privește petrolul, au fost retrase îndată, grație influenței austriace.

Din tonul general, din anumite mărturisiri pe jumătate, cred că pot conchide că dacă suntem dibaci și inspirăm încredere, va fi mijloc să obținem concesiuni.

La 4, depus cartea mea la Czernin și Czaki, care pleaseră la conferință.

— La 6, Lupu Kostake, care își face la mine partida de Duminecă, lipsește un moment: «Trebue să vadă pe mareșal», ne spune el. Se întoarce cu vestea că au sosit, din partea noastră, Averescu, Argetoianu și Ressel. Nimeni altul. — «Luptă mare pentru Dobrogea». Nu știe nimic mai mult.

— Le gentil Ledebur, presque consolateur, vient à 12 et demie heures me trouver à la Croix Rouge. Le fond de Czernin est plus conciliant que son ton sec et du côté économique on aura des conditions meilleures qu'on aurait pu le supposer. Ces conditions il ne les sait pas encore définitivement. Je comprends qu'il n'est pas autorisé à les dire — mais demain ou après-demain il viendra avec les deux spécialistes qui sont chargés de les établir et qui demandent à causer avec moi. Il me dit que certaines propositions allemandes, exagérées, en ce qui regarde le pétrole, ont été retirées de suite grâce à l'influence autrichienne.

Du ton général, de certains demi-aveux, je pense pouvoir conclure que si on est adroit et si on inspire confiance, il y aura moyen d'obtenir des concessions.

— A 4 heures déposé ma carte chez Czernin et Czaki, qui venaient de partir pour la conférence.

— A six heures Lupu, qui fait chez moi sa partie du dimanche, s'absente un instant: «Il doit voir le Feldmaréchal», nous dit-il. Il revient avec la nouvelle que sont arrivés de notre côté Averescu, Argetoianu et Ressel. Personne d'autre. «Luptă mare pentru Dobrogea». Il n'a rien appris de plus.

25 Februarie. — Prin *Horstmann* știu ce s'a petrecut ieri la Buftea, iar nu la Cotroceni cum credea *Czernin*. Au vorbit numai în trei: *Czernin*, *Kühlmann* și *Averescu*. *Argetoianu* nu a luat parte la convorbire. În data după ședință, *Averescu* a plecat în Moldova. — Eu: Și ce se va petrece acum? — *Horstmann*: «Nimeni nu știe». (Dar, după câte am înțeles din cele spuse de *Horstmann*, *Averescu* nu părea că vrea să primească!).

Invitație din partea *Feldmareșalului* să iau masa la el, la 12 și 45, pentru a întâlni pe d-nul de *Kühlmann*. Va fi și *Carp*. Am crezut că e un dejun intim și m'am dus la locuința *Mareșalului*; dar am dejunat la O. K. M., cu tot Statul-Major. — *Carp* la dreapta lui *Mackensen*; *Kühlmann* la stânga; eu alături de *Kühlmann*, care vorbește foarte bine franțuzește și cu care am putut sta de vorbă.

Generalul *Averescu* i-a spus o copilărie pe care *Kühlmann* a relevat-o. El ar fi zis: «*Sunt foarte popular și dacă ași semna această pace mi-ași pierde toată popularitatea*». — Bine înțeles că ministrul nu a fost atins de acest argument. — I-am spus că am rugat pe

25 février. — Je sais par *Horstmann* ce qui s'est passé hier à Buftea, et non à Cotroceni comme le pensait *Czernin*. Ont causé à trois: *Czernin*, *Kühlmann* et *Averescu*. Personne d'autre. *Argetoianu* n'a pas pris part à la conversation. *Averescu* est reparti pour la Moldavie immédiatement après la séance. — Moi: «Et qu'est ce qui va se passer maintenant?» — *Horstmann*: «Personne ne le sait». (Mais *Averescu* ne semblait pas vouloir accepter, à ce qu'il a paru ressortir du rapport de *Horstmann*). Là-dessus invitation de la part du *Feldmaréchal* de déjeuner à 12 heures 45 minutes chez lui pour y rencontrer Mr. de *Kühlmann*. *Carp* est du déjeuner. J'ai cru à un déjeuner intime et je me suis rendu à la demeure du *Maréchal*; c'est à l'O. K. M. que nous avons déjeuné, avec tout l'état-major. *Carp* à droite de *Mackensen*; *Kühlmann* à sa gauche, moi à côté de *Kühlmann*, qui parle très bien le français et avec lequel j'ai pu causer.

Le général *Averescu* lui a dit un enfantillage que Mr. de *Kühlmann* a souligné. Il aurait dit: «*Je suis très populaire et si je signais cette paix, je perdrais toute ma popularité!*» Le ministre, évidemment, n'a pas été touché par cet argu-

Rege să se agate de primele conferințe dela Brest-Litowsk. — «Aceasta ar fi fost foarte inteligent din partea sa și i-am fi făcut o punte de aur».

Trotzki, pe numele lui adevărat Braunstein, adăo-gă Kühlmann, e adversarul cel mai periculos pe care îl întâlnește în lupta lui diplomatică, și discuția era cu atât mai grea cu cât era publică și că fiecare cuvânt avea însemnătatea sa.—Li spun că li se reproșează această publicitate, care a dat lui Trotzki o tribună nesperată. — Era o condițiune sine qua non, răspunde el. — Kühlmann, întors dintr'o misiune diplomatică, prânzise tot în această sală dela Athénée-Palace, pe când Poklevski oferea o masă veselă întregei Antante, pentru a sărbători luarea Przemisl-ului.

Lungă conversație după masă cu *Mareșalul*. — Imi afirmă că pretențiunile Ungariei — confidențial adăo-gă: Germanii nu le susțin, vor fi mult mai reduse — Ungaria are cu România o linie de frontieră ideală; nu trebuie concedat de cât colțul din Nordul Moldovei, în direcțiunea Fălticeni.—Spun: «Le Drei-Ecken-Land».—

ment. Je lui dis que j'avais fait prier le Roi de s'accrocher aux premières conférences de Brest-Litowsk. «Cela eut été très intelligent de sa part et nous lui aurons fait un pont d'or. Trotsky — de son vrai nom Braunstein, ajoute Mr. de Kühlmann — est l'adversaire le plus dangereux qu'il ait rencontré dans ses luttes diplomatiques et la discussion était d'autant plus difficile qu'elle était publique et que chaque mot avait sa portée». — Je lui dis qu'on leur avait reproché cette publicité qui a donné à Trotsky une tribune inespérée. — «C'était une condition sine qua-non», me répond-t-il.

Mr. de Kühlmann, au retour d'une mission diplomatique, a dîné dans cette même salle de l'Athénée pendant que Poklevski offrait un joyeux repas à toute l'Entente pour fêter la prise de Przemysl! Après déjeuner, longue conversation avec le Feldmaréchal. Il m'affirme que les prétentions hongroises — confidenciellement, il ajoute: Les Allemands ne les soutiennent pas — seront beaucoup réduites. *La Hongrie a avec la Roumanie une ligne de frontière idéale*; il ne faudra concéder que le petit coin dans le nord de la Moldavie, dans la direction de Falticeni. Je dis: Le «Drei-Ecken-Land».

Aprobare. Cer de asemenea ceva în spre Severin... — Eu : Pentru a stabili contactul cu Bulgaria... — Mareşalul strâmbând din nas : Nu e lucru bun. Mareşalul vorbeşte cu admiraţie de tot ce am făcut în Dobrogea ; prea e o frumoasă operă de civilizaţie, pentru ca să nu fie ținută în seamă Românilor. — Din tot ce am putut să înţeleg, lucrurile se îndreaptă către soluţiunea unei ocupări, provizorie sau definitivă, a Puterilor centrale, cel puţin asupra Constanţei.

Mareşalul a mai exprimat încă ideea că s'ar vrea ca cei din Iaşi să încheie pacea, pentru ca în opera de reorganizare a ţării să nu avem «die Last dieses Friedens» (povara acestei păci).

Plecând cu Carp, *Carp* îmi spune că el a reproşat marea greşală care se face stându-se de vorbă cu Dinastia: «Am spus lui Kühlmann că nu poate să compteze pe mine dacă păstrează pe Rege şi Dinastie, şi că în acest caz trebuie de pe acuma să vadă în mine un conspirator».

Carp conspirând ! şi încă la vârsta lui !

— Assentiment. Ils demandent aussi du côté de Severin quelque chose... — Moi: «Pour établir le contact avec la Bulgarie...» — Le Maréchal, avec une moue: «Ce n'est pas une bonne chose!»

Le Maréchal parle avec admiration de tout ce que nous avons fait en Dobrogea; c'est une trop belle oeuvre de civilisation pour qu'on n'en tienne pas compte aux Roumains. De tout ce que j'ai cru comprendre, on s'achemine vers la solution d'une main-mise, provisoire ou définitive, des puissances centrales, tout au moins sur Constantza.

Le Maréchal a encore exprimé l'idée qu'on voudrait bien que ceux de Iassy fissent la paix, pour que dans l'oeuvre de réorganisation du pays nous n'eussions pas «die Last dieses Friedens».

— En nous en allant avec Carp, Carp me dit qu'il a reproché la grande faute qu'on commettait en traitant avec la dynastie. «Je viens de déclarer à Kühlmann qu'ils ne peuvent pas compter sur moi s'ils gardent le Roi et sa dynastie, et qu'alors ils doivent dès maintenant voir en moi un conspirateur». Carp conspirant ! Et à son âge !

Înaintare în Rusia. Marșul Germanilor e prodigios. La Nord au ajuns la Ostrow, au străbătut, așa dar o treime din drumul Dunaburg-Petrograd; la centru sunt la Borisow, făcând jumătate din drumul Baranovici-Smolensk și la Sud la Iscorost pe drumul Luck-Kiew.

26 Februarie. — Aflu că Duminică conferința cu Averescu s'a sfârșit asupra declarației, că nu avea mandat autorizându-l să primească o cedare de teritoriu «generală sau specială» (?) — Kühlmann mi-a spus că rugase să nu se vorbească decât franțuzește.

— Astăzi la mine, am întrebat pe *Kühlmann* dacă generalul Averescu ceruse vre-un termen, și el mi-a confirmat ca răspunsul e așteptat pe mâine.

Kühlmann cu Richthofen, Hortsmann și von Hoesch dejunează la mine, deasemenea Arion, Stere și Tzigara. Convorbire generală fără nici o legătură cu afacerile române. Ministrul laudă pe generalul Hofmann, care conduce expediția în Rusia. Se pare că generalul, mare amator de marșuri îndrăznețe, avea gândul să debarce

— *Avance en Russie.* La marche des Allemands est prodigieuse. Dans le Nord, ils sont arrivés à Ostrow, donc ils ont parcouru le tiers du chemin entre Dunabourg et Petersburg; au centre ils sont à Borisow, ayant effectué la moitié de la route entre Baranovici, point de départ, et Smolensk, et au Sud à Iskorost, ayant dépassé les 2/3 de la route de Luck à Kiew.

26 février. — J'apprends que dimanche la conférence avec Averescu s'est terminée sur sa déclaration qu'il n'avait pas de mandat l'autorisant à accepter une cession de territoire «générale ou spéciale» (?). Mr. de Kühlmann m'avait dit qu'il avait prié qu'on ne parlât que français.

Aujourd'hui, chez moi, j'ai demandé à Mr. de Kühlmann si le général Averescu avait demandé un délai et il m'a confirmé que sa réponse est attendue pour demain.

— Kühlmann avec Richthoffen, Horstmann et Mr. de Hoesch déjeunent chez moi, ainsi que Arion, Stere et Tzigara. Beaucoup de cordialité. Conversation générale sans aucune incidence avec les affaires roumaines. Le ministre a fait le plus grand éloge du général Hoffmann qui dirige l'expédition de Russie. Il paraît que le général, grand amateur de raids et des pointes hardies, caressait le projet de

în Estonia trecând pe gheață, dar timpul era prea dulce. Kühlmann i-a spus: Aveți atâta noroc, încât sunt sigur că tot veți avea îngheț. Deodată Trotzki rupe la Brest-Litowsk, frigul devine strașnic și generalul își putu îndeplini visul ca să treacă Sundul pe gheață!

Germanii au intrat, după luptă, la Reval și la Pskow; țin toate drumurile cari duc la Petersburg.

27 Februarie. — Marea chestiune a zilei este întrevăderea Regelui cu Czernin la frontieră. Czernin a plecat azi dimineață. Toată lumea vorbește de aceasta, și faptul îmi este confirmat de *Eidinger*, venit la mine. El a întovărășit pretutindeni pe Czernin. Il întreb dacă inițiativa a venit dela Rege. Imi răspunde că, în convorbirile sale cu Averescu, a sugerat ideea acestei întrevăderi. După citirea cărței-roșii, publicată acum un an, ași fi voit să văd capul Regelui la întâlnirea cu Czernin.

Eidinger adaogă că părăsirea proiectelor agresive împotriva Regelui și a Dinastiei, este opera lui Czernin și a Impăratului Carol. Două zile înainte de sosirea celor doi miniștri, apăruse în presa din București o notă vio-

débarquer en Estonie en passant sur la glace, mais le temps était désespérément doux. Kühlmann lui dit: «Vous êtes si veinard que vous aurez tout de même gel.» Subitement Trotzki rompt à Brest-Litowsk, le froid devient rigoureux et le général peut réaliser son rêve et passer le Sund à sec!

— Les Allemands sont entrés à Reval (après lutte) et à Pskow; ils tiennent toutes les voies qui du littoral ou de l'ouest mènent à Petersburg.

27 février. — La grande question du jour est l'entrevue du Roi avec Czernin sur la frontière. Czernin est parti ce matin. Tout le monde en parle. Le fait m'est confirmé par Eidinger, qui fait son apparition chez moi. Il a partout accompagné Czernin. Je lui demande si l'initiative est venue du Roi. Il me répond que, dans ses conversations avec Averescu, il a suggéré l'idée de cette entrevue. Après lecture du Livre rouge, publié il y a un an, j'aurais voulu voir la tête du Roi en abordant Czernin. Eidinger ajoute que l'abandon des projets agressifs contre le Roi et sa dynastie est l'oeuvre de Czernin et de l'Empereur Charles.

Deux jours avant l'arrivée des deux ministres il y avait eu dans la presse de Bucarest une note violente et subite

lentă și neașteptată contra dinastiei. Ledebur era mirat și nu aproba. Deodată schimbare de ton ; de sigur sub influența lui Czernin.

Mare agitație în public : se știa că astăzi Moldova trebuia să trimită răspunsul. Azi dimineață, Floru Dianu a așteptat la mine două ceasuri ca să mă întrebe un singur cuvânt, — și cu ce față îngrijorată : — Mai e speranță sau nu ? — La Crucea Roșie toți intră și ies, numai ca să știe dacă sunt vesel sau abătut. La club toți se îngrămădesc împrejurul meu ! Fără îndoială, nu toată lumea a voit războiul...

28 Februarie. — Cancelarul, la 25 Februarie, a răspuns lui Wilson. Rețin fraza că primește declarația lui Wilson, după care *chestiunile teritoriale nu trebuiesc rezolvate de cât în favoarea și binele populației*. Fac din aceasta baza părții politice din memoriul ce am pregătit cu Onciul și cu Mehedinți asupra Dobrogei.

Tot în același discurs, e un pasaj privitor la România : «*România la rândul ei trebuie să primească prin-*

contre la dynastie. Ledebur en était étonné et blamait. Tont à conp changement de ton. C'est évidemment l'influence de Czernin.

Grande nervosité dans le public: on savait qu'aujourd'hui la Moldavie devait communiquer sa réponse. Ce matin, Dianu Floru a attendu chez moi deux heures pour me demander un seul mot — et de quel visage tourmenté! —: Y a-t-il espoir ou non? A la Croix Rouge on entre et on sort, rien que pour savoir si je suis gai ou abattu. Au cercle, dites un mot, et on abandonnait sa partie pour se presser autour de vous! — Décidément tout ce monde n'a pas voulu la guerre...

28 février. — Le chancelier a tenu le 25 février à répondre à Wilson. J'extrai de suite la phrase qu'il accepte la déclaration de Wilson, *selon laquelle les questions territoriales ne doivent être tranchées qu'en faveur et dans l'intérêt des populations*.

J'en fais la base de la partie politique du mémoire que j'ai préparé avec Onciul et Mehedinți sur la Dobrogea.

Dans ce discours il y a aussi un passage concernant la Roumanie. Hier il avait été donné incomplet; le «*Bnkarester Tageblatt*» rond ce passage encore une fois: «*De son côté la*

cipiul fundamental că țările cu care încheem pace trebuie să fie prietenii noștri în viitor și că voim ca să fie prietenii noștri».—Aceste cuvinte au părut multora ca un semn bun. Eu văd mai mult: indicația că nu se va admite ca România să se izoleze într'o neutralitate absolută.

Czernin s'a întors azi dimineață ; — iar Kühlmann este la Constanța cu Horstmann.

Parastas improvizat pentru Maiorescu : Aniversarea nașterii lui. Ar fi avut azi 77 ani. Foarte multă lume ; tot partidul. (Semn al vremii prezente : Nenițescu și Paul Teodoru erau de față).

Brănișteanu îmi spune că, după un jurnal din Iași, Averescu convocând majoritățile, ar fi spus că nu făcea decât să urmeze politica guvernului precedent. La care Brătianu ar fi declarat că-i dă tot concursul, dar că, ca șef al majorității, înțelege să fie ținut în curent cu ce se va face. Acest limbaj mi se pare atât de ciudat în asemenea momente, încât am rugat pe Brănișteanu să-mi comunice textul.

Roumanie doit accepter le principe fondamental que les pays avec lesquels nous concluons la paix, doivent devenir nos amis dans l'avenir et que nous voulons qu'ils soient nos amis».

Cette rectification a paru de bon augure à beaucoup de personnes. J'y vois plutôt l'indication qu'il ne serait pas admis que la Roumanie s'isolât dans une neutralité absolue.

— Czernin est rentré ce matin. Par contre Kühlmann est à Constantza avec Horstmann.

— Parastas improvisé pour Maiorescu : anniversaire de sa naissance. Il aurait eu 77 ans aujourd'hui. Enormément de monde ; tout le parti a donné. Signe de l'heure présente : Nenițescu et Paul Teodoru présents.

Branisteanu me rapporte que, selon un journal de Iassy, Averescu ayant convoqué les majorités aurait dit qu'il ne faisait que continuer la politique du précédent gouvernement. Sur quoi Bratianu lui aurait déclaré qu'il lui donnait tout son concours, mais que, comme chef de la majorité, il entendait être tenu au courant de ce qui se ferait. Ce langage me paraît si bizarre en pareille heure que j'ai prié Branisteanu de me communiquer le texte.

1 Martie. — Gazetele de azi conțin comunicatul de mai jos, privitor la întrevederea Regelui cu Czernin :

«Dela sosirea delegaților Impătritei Alianțe în București, au avut loc convorbiri preliminare, fără caracter obligatoriu, cu generalul Averescu. In urma unei înțelegeri stabilite la una dn aceste convorbiri, a avut loc în ziua de 27 cor. o întrevedere între ministrul de externe contele Czernin și Regele Ferdinand, în teritoriul ce e încă ocupat de trupele românești. De acord cu aliații, contele Czernin a făcut cunoscut Regelui condițiunile în care Impătrita Alianță ar fi gata să închee pace cu România. Regele Ferdinand a cerut un scurt răgaz, care i-a fost acordat. De răspunsul Regelui atârnă dacă o soluție pacifică va fi posibilă».

Termenul de care era chestiune, expiră astăseară. Tot orașul știe că trupele germane sunt gata să pornească.

După cele ce mi-a povestit, în grabă, *Ledebur*, Regele a plâns și a lăsat impresia că el ar vrea să facă pace, dar că este încă în mâinele celor ce îl înconjură. Încă o notă a lui *Ledebur* : Se poate ca Czernin să fi avut

1-er mars. — Les journaux de ce matin contiennent le communiqué suivant au sujet de l'entrevue du Roi avec Czernin :

«Dela sosirea delegaților Impătritei Alianțe în București, au avut loc convorbiri preliminare, fără caracter obligatoriu, cu generalul Averescu. In urma unei înțelegeri stabilite la una din aceste convorbiri, a avut loc în ziua de 27 cor. o întrevedere între ministrul de externe contele Czernin și Regele Ferdinand, în teritoriul ce e încă ocupat de trupele românești. De acord cu aliații, contele Czernin a făcut cunoscut Regelui condițiunile în care Impătrita Alianță ar fi gata să închee pace cu România. Regele Ferdinand a cerut un scurt ragaz, care i-a fost acordat. De răspunsul Regelui atârnă dacă o soluție pacifică va fi posibilă».

«Le délai dont il est question expire ce soir». Toute la ville sait que les troupes allemandes sont prêtes à marcher.

A ce que m'a raconté rapidement *Ledebur*, le Roi a pleuré et a laissé l'impression que lui voudrait faire la paix, mais qu'il est encore aux mains de son entourage. Encore une note de *Ledebur* : Il se peut que Czernin ait aussi eu de

bucuria de a ține în mână pe acest Rege care i-a ascuns adevărul, și să se răzbune de tratamentele rele ce a suferit. În orice caz știu prin Eidinger, ca în chestiunea Dobrogei Czernin a lăsat să străbată o rază de speranță în ce privește Constanța.

Impresia tuturor celor cari știu, chiar în mod vag, cecece s'a petrecut, e că conferința a fost tragică.

— La 5 ore *Brănișteanu* îmi comunică că guvernul român a cerut o prelungire de termen și că mareșalul a refuzat. În toate cercurile, emoțiunea și temerea sunt grozave.

— Din deosebite izvoare: Bulgarii nu consimt la nici o amânare a chestiunii Dobrogei. Ei cer predarea în mâinele lor, imediat, a provinciei: «Regimentele noastre nu vor eși decât cu forța».

2 Martie. — Zi de înfrigurare. Se știa că eri la 7 seara expirase termenul și toată lumea credea că ostilitățile vor reîncepe. Sub această impresiune toți s'au adunat în număr mare la Doamna Bălașa, pentru parastasul făcut de Crucea Roșie Reginei Elisabeta. Niciodată, la o a-

la joie de tenir ce Roi qui lui a menti et de se venger des mauvais traitements qu'on lui a fait subir. Toujours est-il que par Eidinger je sais que dans la question de la Dobrogea Czernin a laissé filtrer un rayon d'espoir en ce qui regarde Constantza.

L'impression de tous ceux qui ont eu idée, même vaguement, de ce qui s'est passé, est que la conférence a été tragique.

A 5 heures *Branășteanu* me communique que *le gouvernement roumain a demandé une prolongation de délai et que le Maréchal a refusé*. Il y a dans tous les cercles une émotion et une alarme terribles.

— De différents sources: les Bulgares ne consentent à aucun attermoiement de la question Dobrogea. Ils exigent la remise entre leurs mains, immédiatement, de la province. Leur refrain: nos régiments n'en sortiront que par la force.

2 mars. — Jour d'angoisses. On savait que hier à 7 heures du soir avait expiré le délai et tout le monde croyait à la reprise des hostilités. C'est sous ses auspices qu'on est venu en foule à Doamna Balasa pour le parastas célébré par la Croix Rouge pour la Reine Elisabeth. Jamais, dans aucune

semenea ceremonie, nu am văzut atâta smerenie. Toată lumea cunoscută, doamne în doliu, erau acolo. Ordine perfectă. În timpul cuvântărei Episcopului Teofil, toți, bărbați și femei, plângeau, Emoțiune înduioșătoare. Unii credeau chiar că ostilitățile reîncepuseră.

— La dejun la mine, Czernin și fratele său Otto, actual ministru la Sofia, contele Csaky, contele Ledebur, principele Auersperg, Arion și Tzigara.

Czernin îmi spune că guvernul telegrafiind : că e gata să intre în tratări de pace, dacă sunt concesiuni reciproce, i s'a răspuns prin denunțarea armistițiului. Cele trei zile încep de astăzi la amiazi, până Marți la amiazi. Guvernul român a comunicat că va trimite astă-seară un răspuns, de oarece în cursul zilei va avea loc un Consiliu de Coroană.

Czernin mă întreabă ce poate să fie acest Consiliu de Coroană, la care nu sunt convocați oamenii politici din cealaltă parte a României ? El îmi va comunica astă-seară răspunsul.

cérémonie similaire, je n'ai vu pareil recueillement. Tout le monde connu, magistrats, banquiers, les Dames en grand deuil, était là. Ordre absolu, tenue rarement plus édifiante. Pendant l'oraison funèbre, excellent discours de l'évêque Théophile, on pleurait, aussi bien les hommes que les femmes. Emotion poignante. On allait jusqu'à croire que les hostilités avaient repris.

— J'ai à déjeuner Czernin et son frère Otto, actuel ministre à Sofia, le comte Csaky, le comte Ledebur, le prince Auersperg, Arion et Tzigara.

Czernin me dit de suite que le gouvernement ayant télégraphié qu'il était prêt à entrer en pourparlers de paix *s'il y a des concessions réciproques*, on lui a répondu en *denonçant l'armistice*. Les trois jours comptent à partir d'aujourd'hui midi jusqu'à mardi midi. Là-dessus le gouvernement a répondu qu'il enverrait ce soir une réponse, car *dans la journée doit avoir lieu un conseil de couronne*.

Czernin me demande que peut être ce conseil de couronne auquel ne sont pas convoqués les hommes politiques de ce côté-ci de la Roumanie ? — Czernin me fera connaître ce soir cette réponse.

În întrevederea lui cu Regele, Regele reproșându-i că l'ar fi arătat în rapoartele sale ca un instrument al lui Brătianu, Czernin și-a menținut afirmațiunea, căci altfel nu există explicațiune «à la... qu'il a commise». (Cred că cuvântul acesta n'a fost întrebuințat așa cum mi-l raportează Czernin).

Regele a plâns. Fraza lui din urmă a fost : «Nu știu dacă ne vom mai vedea, dar n'ași vrea să păstrați impresiunea că am făcut ceva incorect».

Czernin a spus Regelui : Impăratul meu voește încă să vă trateze ca pe un frate; dar este cea din urmă ocazie; dacă îl siliți să mai verse sânge, se va sfârși pentru totdeauna, iar condițiunile vor fi și mai grele pentru țară. Cunoaștem mijloacele dv. în munițiuni : e o campanie de 3—4 săptămâni. (Czernin mă asigură că au 26 de divizii, plus o divizie bulgară și o divizie maximalistă care înaintează spre Iași, și că atât Averescu la Buftea cât și Regele, în această întrevedere, nu l-au contrazis când le-a spus că orice rezistență e degeaba).

Dans son entrevue avec le Roi, le Roi lui ayant reproché de l'avoir fait passer dans ses rapports pour un instrument de Bratianu, Czernin a maintenu son dire, car autrement il n'y a pas d'explications «à la... qu'il a commise». — (Je suppose que le mot cochonnerie n'aura été employé tel que Czernin me le rapporte). Le Roi a pleuré. Sa dernière phrase a été : «Je ne sais pas si nous nous reverrons, mais je ne voudrais pas que vous gardiez l'impression que j'ai fait quelque chose d'incorrect».

Czernin a dit au Roi : «Mon Empereur veut encore vous traiter en frère; mais c'est la toute dernière occasion; si vous l'obligez à verser encore du sang, ce sera fini, à tout jamais fini, et pour le pays les conditions seront plus dures. Nous connaissons vos ressources en munitions: c'est une campagne de trois à quatre semaines. (Czernin m'assure qu'ils ont 26 divisions, plus une division bulgare et une turque; plus une division maximaliste qui marche sur Iassy, et que aussi Averescu à Buftea que le Roi dans cette entrevue n'ont pas contredit quand on leur a affirmé que toute résistance était inutile).

Asupra chestiunii Dobrogei, dacă se termină repede, Czernin asigură «că va fi un mijloc să se asigure folosința Constanței Românilor». — și, adaogă el către mine, «nu așa în vânt, dar pentru totdeauna». Cuvinte enigmatice, pe care nu cer să le pătrund, de teamă să nu fac mai rău. În principiu materie de discuțiune. Confirmare încă de cecece mi-a spus Eidinger.

Czernin îmi vorbește de Socec. Nu știu nimic, dar mi se pare cu neputință, dacă e vinovat de părăsirea postului, să nu fi fost împușcat și să i se fi dat numai 5 ani de muncă silnică. Czernin îmi certifică că va face din amnistie una din condițiunile păcei.

Imi cere informațiuni asupra generalului Cristescu și d-lui Burghilea, desemnați ca plenipotențari.

Averescu întovărășea pe Rege, dar nu s'a coborât din tren. Se mai afla și un tânăr ofițer, care am aflat apoi că era A. Zănescu.

— *Czernin* a fost izbit de insistența cu care Averescu și Regele *criticau Basarabia*. «Cultură de doctrine maximaliste», a spus Regele. — Eu : Dar atunci

Sur la question Dobrogea, si on finit vite, Czernin a donné l'assurance «*qu'il y aurait moyen d'assurer la jouissance de Constanța aux Roumains*» — et, ajoute-t-il envers moi, «*pas comme ça, en l'air, mais pour, toujours*» — mots énigmatiques que je ne demande pas à approfondir par crainte de donner l'éveil. C'est en principe matière à bonne discussion. Confirmation aussi de ce que m'a dit Eidinger.

Czernin me parle de Socec. Je ne sais rien, mais il me semble impossible, s'il est coupable d'avoir abandonné son poste, qu'on ne l'ait pas fusillé et qu'on lui ait infligé cinq ans de travaux forcés. *Czernin me certifie qu'il fera de l'amnistie une des conditions de la paix.*

Il me demande des renseignements sur le général Cristescu et M. Burghiele, désignés parmi les plénipotentiaires.

Averescu accompagnait le Roi, mais il n'est pas descendu du train. Il y avait aussi un jeune officier que j'ai appris être A. Zănescu. Czernin a été frappé de l'insistance que Averescu et le Roi ont mis à critiquer la Bessarabie. «*Culture de doctrines maximalistes*», a dit le Roi. —

de ce s'au dus acolo ? — Czernin : Spun că numai pentru a-și asigura liniile de aprovizionare. Czernin crede însă că ei se arătau astfel, numai pentru a nu acredita scuza că Basarabia e o despăgubire bună în locul Dobrogei.

Al doilea fapt izbitor : Când am revenit cu propunerea mea : armata română la dispoziția alianței centrale pentru a precumpăni o suparare eventuala a Bulgariei, Czernin mi-a spus : N'avem nevoie de armata română ; armata austro-ungară va merge întreagă în Franța ! — Înțeleg că în această ordine de idei, demobilizarea parțială va fi printre preliminările păcii...

— Comunicatul anunță că după cererea Ucrâniilor (?) Austriacii au intrat pe un front vast în Podolia și se găsesce la nord și nord-estul Moldovei. Aceasta desigur face situația armatei române și mai disperată.

— La 9 jum. seara, contele *Csaky* îmi aduce ultimele vești. Sunt «favorabile», îmi spune el pe dată.

Guvernul a telegrafiat că primește condițiunile puse, ca bază a negocierilor de pace. I s'a răspuns că, luân-

Moi: Pourquoi s'y sont-ils rendus alors? — Czernin: Ils disent que c'est uniquement pour s'assurer les lignes d'approvisionnement. — Mais Czernin pense que c'est une simple pose pour ne pas accréditer l'excuse que la Bessarabie est un beau dédommagement pour la Dobrogea.

Un second fait frappant: Quand je suis revenu à la charge avec ma proposition, armée roumaine à la disposition de l'alliance pour faire contre-poids à une éventuelle bouderie des Bulgares, Czernin m'a dit: «Helas! *Nous n'avons pas besoin de l'armée roumaine*, c'est l'armée austro-hongroise qui ira tout entière en France!...» Je comprends que dans cet ordre d'idées, la démobilisation partielle soit parmi les préliminaires de la paix.

— Le communiqué annonce que sur la demande des Ukrainiens (?), les Autrichiens sont entrés sur un vaste front en *Podolie*, et se trouvent au Nord-Est de la *Moldavie*. — Ceci rend évidemment la position de l'armée roumaine encore plus désespérée.

— A 9 heures et demie du soir le comte *Csaky* m'apporte les dernières nouvelles. Elles sont «favorables», me dit-il de suite. Le gouvernement a télégraphié qu'il acceptait comme base des négociations pour la paix les conditions posées. On

du-se act cu plăcere, trebuia ca înainte de expirarea termenului de denunțare, deci până Marți, un plenipotențiar să semneze preliminările următoare, — pe cari le-am reținut, după singura citire a depeșei de către Csaky :

1) Recunoașterea cesiunii Dobrogei, dar făgăduindu-se că se va asigura României o eșire la Marea Neagră.

2) Acceptarea principiului unei rectificări de graniță cu Ungaria.

3) Invoelile economice (cari ?).

4) Demobilizarea a 8 divizii, celelalte 8 trebuind de asemenea să fie demobilizate, afară de necesitate pentru paza graniței.

5) România va trebui să ajute din toate puterile la transportul armatelor aliate spre (?) Rusia.

Csaky adaugă că pacea cu Rusia e considerată ca făcută.

Spun îndată lui Csaky ce greșeală imensă se face cu Dobrogea și accentuez că eșirea făgăduită nu poate să fie decât Constanța. — Din nefericire, nu-l văd de loc convins.

lui a répondu qu'en prenant acte avec plaisir, il fallait qu'avant l'expiration du délai de dénonciation, donc jusqu'à mardi, un plénipotentiaire eût signé les préliminaires suivants que j'ai retenu sur une simple lecture par Csaky de la dépêche (signature à Buftea):

1) Reconnaissance de la cession de la Dobrogea, mais ou promet d'assurer à la Roumanie une sortie à la mer Noire.

2) Acceptation du principe d'une rectification de frontière avec la Hongrie.

3) Les arrangements économiques. (Lesquels?).

4) Démobilisation de 8 divisions, les autres 8 devant aussi être démobilisées à moins de nécessité pour la garde de la frontière.

5) La Roumanie devra aider de toutes ses forces au transport des armées alliées vers (?) la Russie.

Csaky ajoute que la paix avec la Russie est considérée comme faite aussi. — Je dis de suite à Csaky la faute immense qu'ou commet avec la Dobrogea et j'accentue que la sortie promise ne peut être que Constantza. Je ne le trouve malheureusement pas édifié du tout !

— Primit în cursul zilei pe d-nul Christoph, corespondent special a agenției «Express-Korrespondenz» din Berlin. Am vorbit cu el; a luat notă; convorbirea noastră a fost asupra Dobrogei. La el deasemenea am găsit ecoul unei hotărâri luate. Am insistat să nu publice nimic fără a mi se arăta mie.

3 Martie. — Comunicatul spune că trupele austriace intrate în Polonia au ocupat Kamenetz-Podolski, — prăzi considerabile, — Hotin și Lipcani în plină Bessarabie.

La 5 ore s'a semnat la Brest-Litowsk pacea cu Rusia. Mai înainte Germanii ocupaseră Narva, astfel că Estonia întregă e în mâinile Germanilor. Petersburg, având în vedere starea Finlandei, nu mai are legătură cu apusul decât prin Baltica.

— Luat masa la *Arion* împreună cu *Kühlmann*. Din toate convorbirile cu el și cu Horstmann, se simte că Puterile centrale n'au nici o încredere în guvernul român. Cum ei proclamă că nu pot să se amestece în afacerile interne ale României, profită de această stare

— Reçu dans la journée Mr. Cristoph, correspondant spécial de l'Agence télégraphique de Berlin «Express-Korrespondenz». J'ai causé avec lui; il a pris des notes; notre conversation a roulé sur la Dobrogea: là aussi j'ai trouvé l'écho d'une décision déjà prise. J'ai insisté pour que rien ne fut publié sans que cela m'eut été soumis.

3 mars. — Le communiqué porte que les troupes autrichiennes entrées en Podolie ont occupé Kamenetz-Podolski — prises considérables — Hotin et, sur la rive gauche du Prut, Lipcani en pleine Bessarabie.

A 5 heures on a signé la paix avec la Russie à Brest-Litowsk. Auparavant les Allemands ont occupé Narva, de sorte que l'Estonie du Nord au Sud, à travers le Peipus jusqu'à Pskow et Ostrow, est aux mains de l'Allemagne. Petersburg, vu l'état de la Finlande, n'a plus de liaison avec l'occident que par la Baltique.

— Déjeuné chez Arion avec Kühlmann. De toutes les conversations avec lui et Horstmann, on sent que les puissances centrales sont en pleine méfiance vis-à-vis du gouvernement roumain. *Comme ils proclament ne pas pouvoir se mêler des affaires internes de la Roumanie*, ils profitent

de lucruri pentru a obține maximum în toate! Ministrul a spus lui Arion: Și cu toate acestea aveți un aliat minunat, pe mareșalul!

— Am isprăvit *Memorandul*, pe care vreau să-l remit celor doi miniștri și Mareșalului asupra chestiunii Dobrogei. Am pierdut până acum două zile din cauza felului chițibușar de a lucra al lui Onciu. Onciul a făcut partea istorică; Mehedinți partea geografică și etnografică. Știu bine că nu slujește la nimic...

— Ecou la vorbele lui *Carp*, *Lupu* și nora-sa: Austria și intrigile catolice sunt cauza tuturor! În spiritul lui *Carp*, *Impăratul Carol*, lucrând mai ales ca să scape pe Rege și Dinastia, Austria ne ia Dobrogea și ne impune condițiile penibile ale păcii. Ce copilării!

4 Martie. — Dr. *Solmssen* de la Disconto vine să mă vadă. Pentru el, România nu poate plăti datoria de război. Repetă ceea ce *Horstmann* spusese altădată: banii dați de Franța și de Anglita trebuie considerați

de cet état des choses pour obtenir le maximum en tout! — Le ministre a dit à Arion: «Et vous avez un allié merveilleux, le Maréchal!»

— *Mis la dernière main au Mémoire que je veux remettre aux deux ministres et au Maréchal sur la question de la Dobrogea.* Nous avons déjà perdu deux jours à cause de la façon tatillonnée de travailler de Onciu. Onciu a fait la partie historique; Mehedinți la partie géographique et ethnographique. Je sais bien que c'est cautére sur jambes de bois...

— Echo des propos de *Carp-Lupu* et sa bru. C'est l'Autriche et les intrigues catholiques qui sont cause de tout! Dans l'esprit de *Carp*, l'Empereur Charles ayant surtout agi pour sauver le Roi et la dynastie, c'est l'Autriche qui nous prend la Dobrogea et qui nous vaut les pénibles conditions de la paix.. Que c'est enfantin!

4 mars. — Après la quinzaine merveilleuse et ensoleillée, journée froide et maussade.

— Mr. le Dr. *Solmssen* de la Disconto vient me voir. Pour lui la Roumanie ne peut payer la dette de guerre. Il répète ce que *Horstmann* avait dit un jour: Il faut considérer l'argent avancé par la France et l'Angleterre comme

ca echivalentul serviciului de război. Adică mai simplu, falimentul. — Asupra chestiunii Dobrogei, toți văd bine greșeala ce se face, dar nu se mai poate reveni. Trebuie să se plătească aliatul credincios și poporul german înțelege bine că cel necredincios, cel care a trădat, trebuie să plătească.

La el, ca la toți Germanii mari și mici, preocuparea și neliniște din spre partea Brătianu-Take Ionescu. Nici acolo nu știu de ce capăt să ia afacerea !

— Văzut *Kühlmann* căruia i-am dat memoriul. I-am spus că îl prezentam cu titlul documentar numai, cauza Dobrogei fiind pierdută. Imi răspunde tot ca bancherul de mai sus : Bulgarii ne-au făcut un mare serviciu, căci când ne-ați atacat, socoteam situațiunea noastră foarte rea, trebuie să o mărturisesc. Trebuie să executăm făgăduiala noastră. — Asupra unei reflecțiuni ce fac : «Fie că Impăratul, fie că un altul au făgăduit, la noi nu e admis ca să se spună : nu eram competent ca să leg țara. Cu guvernul actual, care nu face decât să umble cu șiretlicuri, trebuie să fim cu mare băgare de

équivalence du service de guerre. Simplement la banque-route. Sur la question de la Dobrogea on voit bien la faute que l'on commet, mais il n'y a pas à revenir là-dessus. On doit payer l'allié fidèle et le peuple allemand comprend bien que c'est l'allié infidèle, celui qui a trahi, qui doit faire les frais !

Chez lui, comme chez tous les Allemands, grands ou petits, préoccupation et inquiétude venant du côté Brătianu-Take Ionescu. Là encore ils ne savent par quel bout prendre l'affaire !

— Vu Mr. de Kühlmann à qui j'ai porté le mémoire. Je lui ai bien dit que je le présentais à titre documentaire seulement, la cause de la Dobrogea étant perdue. Il me répond, tout comme mon banquier de plus haut : les Bulgares nous ont rendu un grand service, car lorsque vous nous avez attaqué, nous jugeons notre situation très critique — je dois l'avouer. Il faut que nous exécutions notre promesse. Sur une réflexion que je fais : «Que se soit l'Empereur ou un autre qui a promis, chez nous il n'est pas admis qu'on dise : Je n'étais pas compétent pour engager le pays».

— Avec le gouvernement actuel qui ne fait que louvoyer, nous sommes tenus à beaucoup de circonspections. Mais, ajou-

seamnă. Dar, adăogă el, cum o să scăpăm oare de acești oameni ? Nu se poate nimic spera de făcut serios împreună, cât timp acești domni sunt în stare să facă rău. Ii veți pune oare sub acuzare ?» — Răspund că nu știu nimic, afară de Ilescu, împotriva cărui am probe. Dar cu ei la putere sau în culise, nu e mijloc să se limpezească nici chiar răspunderile.

Propun : Cereți ca tratatul să fie ratificat de o Cameră aleasă din nou, și sper că la alegeri vor fi bătuți. — Ministrul : «Fără îndoială că o vom cere».

Depus și la Czernin memorandumul.

— Comitet consultativ la 4 ore. Gr. Cantacuzino, care are darul originalității în tot ce propune, ar vrea să ne plângem Germanilor de puținul concurs politic ce ni-l dau «ca partid». Fără succes. Arion, Hârjeu și Mehedinți sunt pentru un memoriu-rechizitor, în care se va reaminti greșelile făcute împotriva sfaturilor noastre, cari n'au lipsit niciodată Regelui și guvernului său. Urmarea mâine.

— 5 ore. Primit de Mareșalul Mackensen, căruia îi

te-t-il, comment allons-nous être débarassés de ces gens-là ? On ne peut rien espérer de sérieux à construire ensemble, tant que ces Messieurs sont en état de nuire. *Les mettez-vous sous accusation ?*

Je réponds que je n'en sais rien, sauf Ilescu contre lequel j'ai des preuves. Mais avec eux au pouvoir ou dans la coulisse, pas moyen de clarifier même les responsabilités. Je propose: *exiger que le traité soit ratifié par une Chambre nouvellement élue* et dans les élections j'espère qu'on peut les battre. — Le Ministre: *«Très certainement nous le demanderons»*.

— Déposé chez Czernin aussi le Memorandum.

— *Comité consultatif* à 4 heures. Grégoire Cantacuzène, qui a le don de l'originalité dans tout ce qu'il propose, voudrait qu'on se plaignit aux Allemands du peu de concours politique qu'ils nous prêtent «comme parti». Pas de succès ! Arion, Harjeu et Mehedinți sont pour un mémoire-réquisitoire dans lequel on remémorerait les fautes commises malgré nos conseils, qui n'ont jamais fait défaut au Roi et à son gouvernement. Continuation demain.

— Cinq heures. Reçu par le Maréchal, auquel je remets

remit Memorandul. Imi mulțumește, căci, până acum, Bulgarii au publicat patru, rămase fără contradicere. Imi arată pe cel din urmă, apărut în numele congresului (! ?) dela Babadag. Mareșalul e foc și pară împotriva anexării Dobrogei. Anul trecut, în Septembre, el expusese Marelui Cartier motivele strategice pentru cari această provincie nu trebuia luată României. El adaogă, — dar mi-e teamă ca optimismul său să nul rătăcească, — că Dobrogea pentru un moment «este abandonată» puterilor centrale și că linia Fetești-Constanța va fi salvată. Intr'adevăr, Bulgarii «sunt nesățioși». Mareșalul sfârșește prin a-mi spune: Ar trebui să li se propuie bani în schimb. Ei nu au; România va găsi totdeauna. Revendicarea Dobrogei nu e o chestie națională : poporului puțin îi pasă. E o chestiune pur politică. Mareșalul admite că va fi un tăciune de incendiu în viitor.

Mareșalul mi-a repetat încă odată, ce puțină încredere se poate avea în guvern și cât a rugat pe Averescu să vină la ei cu inimă deschisă, pentru ca să se poarte în acelaș mod.

notre Mémorandum. Il me remercie, car jusqu'à présent les Bulgares en ont fait paraître quatre, restés sans contradiction. Il me montre le dernier paru au nom du congrès (!) de Babadag. Le Maréchal est feu et flamme contre l'annexion de la Dobrogea. L'an dernier, en septembre, il a déjà exposé au Grand Quartier les raisons stratégiques pour lesquelles il ne fallait pas prendre à la Roumanie cette province. Il ajoute—mais j'ai peur que son optimisme ne l'égare — que la Dobrogea est abandonnée «aux puissances centrales» pour le quart d'heure et que la ligne Fetești-Constantza sera sauvée. Réellement les Bulgares «sind unsättig». — Le Maréchal finit par me dire: «Il faudrait leur proposer en échange de l'argent. Ils n'en ont pas; la Roumanie en trouvera toujours. La revendication de la Dobrogea n'est pas une question nationale: le peuple s'en soucie peu. C'est une question purement politique». Le Maréchal admet que c'est un brandon d'incendie dans l'avenir.

Le Maréchal m'a répété, une fois de plus, *combien on ne peut avoir confiance dans le gouvernement et combien il a prié Averescu de venir à eux le coeur ouvert et l'on se conduira en conséquence.*

5 Martie. — Averescu a iscălit azi dimineață preliminările: (v. 7 Mart.).

Argetoianu și alte 8 persoane sosesc astă-seară la Buftea, iar primul contact va avea loc diseară sau mâine dimineață. Numele persoanelor care vin nu e încă cunoscut, — cum spune Horstmann. Kühlmann deținează mâine la mine și ne înțelegem că mi se va comunica dacă ședința, pe care o presupun scurtă, va perimite.

— Continuarea ședinței comitetului. Discuțiunea foarte serioasă. Arion, Th. Rosetti, Gr. Cantacuzino, Mehedinți, Hârjeu și Corteanu. Aprobat în mod unanim propunerea mea de a cere o Cameră nouă pentru ratificarea tratatului de pace; a se proceda ca la 1870 în Franța. Aprobat de asemenea un memoriu istoric pentru partid, document politic pentru a începe o acțiune — și o rezoluție votată de toți parlamentarii și foștii parlamentari pentru a se protesta contra faptului că guvernul nu ține seamă de loc de populațiunea ocupată și de reprezentanții ei.

— Tratatul cu Rusia e publicat. Estonia are ca li-

5 mars. — *Averescu a signé ce matin les préliminaires.*

— *Argetoianu* et huit autres personnes arrivent ce soir à Buftea et le premier contact aura lieu ce soir ou demain matin. Les noms des personnes qui viennent ne sont pas encore connus. C'est Horstmann qui me l'affirme. Kühlmann doit déjeuner demain et il reste entendu qu'on me commuiquera si la séance, qu'on suppose courte, le permet.

— Continuation séance comité. Gravement discuté. Arion, Theodor Rosetti, Grégoire Cantacuzène, Mehedinți, Corteanu et Harjeu. Approuvé unanimement ma proposition de demander une Chambre nouvellement élue pour ratifier le traité de paix; procéder comme en France eu 1870. Approuvé aussi un mémoire historique pour le parti, document politique pour commencer une activité, et une résolution pour protester contre le fait que le gouvernement ne tient aucun compte de la population occupée et de ses représentants, cette résolution serait votée par tous les parlementaires et anciens parlementaires.

— Le traité avec la Russie est publié. L'Estonie a pour

mită linia atinsă în ziua semnăturii : Narva, Lacul Peipus, Lituania, Lacul Pskow și o linie mergând drept la Dwina la punctul numit Livenhof, sunt limitele dinaintea acestor provincii puțin mărite la nord-est și la sud. Regularea soartei acestor provincii și-o rezervă Germania de acord cu populația lor. Vicleniile lui Trotzki costă scump pe Rusia.

6 Martie. — Delegații oficiali cunoscuți, Averescu, Argetoianu, Papiniu și Burghel; ca consilieri: generalul Lupescu și, notă bună, colonelul Mircescu. — S'au pus în legătură eri și au avut ședință azi dimineață.

D. de *Kühlmann*, care dejunează la mine (am pofțit dinadins pe Costică Manu), îmi spune că totul nu va fi așa de grozav cum se spune. Pentru Dobrogea mai am încă speranță, «contre tout espoir». La chestiunea granițelor de munte: «Bazarlâc», deci obiect de precauție și de învoială.

Dar acești domni (delegații noștri) sunt ridicoli; d-l Argetoianu «a crezut că ne sperie, spunându-ne că dacă ar iscăli tratatul, n'ar mai putea fi ministru!» Tot așa de înduioșetor ca și temerea generalului Ave-

limite la ligne atteinte le jour même de la signature: la Narva, le lac Peipus; la Lithuanie: le lac de Pskow et une à l'endroit à la Dwina, au point nommé Livenhof, ce sont les limites antérieures de ces provinces légèrement agrandies au Nord-Est et à l'angle Sud. L'Allemagne se réserve de régler le sort de ses provinces d'accord avec leurs populations. Les finauderies de Trotzky coûtent cher à la grande Russie.

6 mars. — Les délégués officiellement connus sont: avec Averescu, Argetoianu, Papiniu et Burghel. Comme conseillers le général Lupescu et, bonne note, le colonel Mircescu.

On a pris contact hier et siégé ce matin.

Monsieur de *Kühlmann*, qui déjeune chez moi (j'ai invité exprès Costica Manu), me dit: Ce ne sera aussi terrible qu'on le dit. Pour la Dobrogea j'ai encore de l'espoir «contre tout espoir». La question des frontières-montagne: «du Bazarlâc», donc objet d'accords et de marchandages.

Mais ces Messieurs (nos délégués) sont grotesques: «*Monsieur Argetoianu* a cru nous effrayer en nous disant que s'il signait ce traité il ne pourrait plus être ministre!» Le fait

rescu de a-și pierde popularitatea. Două «gafe» subliniate de Kühlmann, din care poate să scoată atâtea avantagii.

Am remis o notă pentru procedura de urmat în alegeri.

«Foaia ordonanțelor» publică decretul lui Mackensen, autorizând administrația militară să arendeze terenurile petrolifere ale Statului pe un termen maxim de 50 ani. Probabil societatea e constituită și tratatul ne va sili să ratificăm concesiunea. Aceasta e forma pentru faimosul monopol de care se ocupa toată lumea. Tot odată se pronunță lichidarea tuturor societăților cu capital sau cu participare străină. Petrolul rămâne în întregime în mâinile Germanilor.

7 Martie. — Comunicatul dă condițiunile care au fost primite de noi ca preliminări, dar nu le dă pe toate. Nici o vorbă de transportul trupelor prin Moldova și nici o vorbă asupra controlului lui Mackensen în ceea ce atinge demobilizarea. — Deasemenea este substituie de semnătură; nu Averescu, ci Argetoianu a sem-

est que c'est aussi touchant que la crainte du général Averescu de perdre sa popularité. Deux gaffes soulignées par Kühlmann: quelle prise ça lui donne.

Remis une note écrite sur la procédure à suivre pour les élections.

— La feuille des ordonnances publie le décret de Mackensen autorisant l'administration militaire d'affermir les terrains pétrolifères de l'Etat pour une durée maxima de 50 ans. Probablement la société est toute constituée et le traité nous obligera à ratifier cette concession. C'est ça la forme pour le fameux monopole dont tout le monde s'occupait.

— Du même coup on prononce la liquidation de toutes les sociétés à capital ou à participation étrangères. Le pétrole reste entièrement aux mains des Allemands.

7 mars. — *Le communiqué donne les conditions qui ont été acceptées par nous* comme préliminaires, mais ne les donne pas toutes: pas un mot du transport des troupes par la Moldavie et pas un mot sur le contrôle de Mackensen en ce qui touche la démobilisation. — Il y a aussi substitution de signature; ce n'est pas Averescu mais Argetoianu qui a

nat. Termenul noului armistițiu acordat pe baza acestei acceptări este de 14 zile.

Comunicatul mai dă, după publicațiile rusești, textul convenției noastre militare încheiată la 5/18 August, împreună cu tratatul de alianță cu Antanta. Și cu toate-acestea a doua zi, d. de Bussche îmi scria privitor la o comunicare făcută lui Brătianu, că credea că acesta va liniști pentru câțva timp avânturile războinice ale acestor domni.

— Carp a amenințat pe Kühlmann cu conspirația și stă toată ziua ceasuri întregi cu Ianovici să purice listele electorale, fără îndoială pentru a da de urma adreselor unor anumiți indivizi. De altă parte, dela Berlin Beldiman nu se lasă; Brănișteanu îmi spune că a trimis două telegrame interzise de cenzură: 1) Că a fost primit în audiență de cancelar; 2) că cercurile diriginte nu renunță la necesitatea de a înlătura pe Rege. Această telegramă a fost arătată lui Stere, dar nu i-a fost dată.

Bussche adăogase nota că este o afacere ce nu pri-

signé. Le délai du nouvel armistice accordé sur la base de cette acceptation est de 14 jours. En même temps on donne, d'après les publications russes, le *texte de notre convention militaire, conclue le 5/18 août*, en même temps que le traité d'alliance avec l'Entente. Et dire que le lendemain Monsieur de Bussche m'écrivait, au sujet d'une communication faite à Bratianu, qu'il croyait que cela allait calmer pour quelque temps les velléités belliqueuses de ces Messieurs!

— Carp a menacé Kühlmann de conspiration. Ianovici passe tous les jours des heures entières, ensemble, à piocher les listes électorales, évidemment pour reconstituer les adresses de certains individus. De son côté, Beldiman de Berlin ne lâche pas prise; Branisteanu me dit qu'il a envoyé deux télégrammes que la censure a interdits: 1) qu'il a été reçu en longue audience par le chancelier (le fait est qu'ici l'on traite et que l'on ne peut avoir des rapports avec qui veut la tête de celui avec lequel on traite); 2) que les cercles dirigeants ne renoncent pas à la nécessité d'écarter le Roi. Ce télégramme a été montré à Stere, mais on ne le lui a pas remis. Bussche avait ajouté la notice que c'est une affaire qui

vește decât pe Români (pare că era mai simplu atunci să nu se transmită depeșă!).

Chiar adineauri, Horstmann, sosit pe când vorbeam cu Argetoianu, mi-a reamintit de nevoia ca Regele să plece... — E un joc prea greu de descursat.

Pe la 2, un ofițer german vine să mă prevină că *Argetoianu* dorea să mă vadă. Am vorbit dela 3—4. El, cam melodramatic, încărcat de nenorocirile patriei: «Durerea a făcut din noi alți oameni». — Pentru el ceeace e iscălit, nu constituie preliminări de pace; suntem liberi. Sunt principii stabilite numai în vederea armistițiului. Și ceeace spun gazetele nu e nici exact nici complet. Despre partea economică, nu știe nimic; i se vor remite condițiunile și pleacă pentru 2—3 zile la Iași.

Apel la mine: «Aveți relațiuni cu ei, probabil, și puteți să ne ajutați mult». Ii arăt marea mea mirare că nu s'a căutat măcar să se ceară sfatul nostru, sau o legătură oarecare cu noi. Imi dă o explicație vagă ca și când înțelegeau să ne păstreze intacti, pentru numai știu ce ipoteză. — Ii spun lămurit: Nu inspirați încre-

n'intéresse que les Roumains. (Il semble qu'il était plus simple alors de ne pas transmettre le télégramme!). Tout à l'heure encore, Horstmann, venu pendant que je causais avec Argetoianu, m'a reparlé de la nécessité que le Roi s'en aille... C'est un jeu bien difficile à débrouiller.

— Vers deux heures, un officier allemand est venu me prévenir que Argetoianu voulait me voir. Nous avons causé de trois à quatre. Lui, un peu mélodramatique, accablé par les malheurs de la patrie: «La douleur nous a fait des autres hommes». — Pour lui, ce qui est signé ne constitue pas des préliminaires de paix, — on est libre. Ce sont des principes établies en vu de l'armistice seulement. Et ce que disent les journaux, n'est ni exact ni complet. Pour la partie économique, il l'ignore totalement; on va lui remettre les conditions et il repart pour deux jours pour Iassy. Appel à moi. «Vous avez des relations avec eux, probablement, et vous pouvez beaucoup nous aider». Je lui marque mon grand étonnement qu'on n'ait même pas cherché à prendre un conseil, un contact quelconque avec nous. Il me donne une vague explication, comme s'ils entendaient nous réserver intacts pour je ne sais plus quelle hypothèse. — Je lui dis clairement: «Vous n'inspirez pas confiance». — Lui: «Je le sais et c'est à tort.

dere. — El : O știu, și pe nedrept, căci nu se pot ignora sentimentele ostile ale lui Averescu pentru Brătianu. Cât despre el, Argetoianu, el singur a răsturnat guvernul (?!). Vede trei soluțiuni: 1) Pace inacceptabilă dacă e prea rea; se va continua războiul; e inutil pentru rezultatul imediat, dar ne dă șanse pentru pacea generală; 2) Pace rea, — ne supunem, — însă înseamnă vrăjmășia pentru viitor; 3) Pace favorabilă; dacă e acordată ne reîntoarcem deadreptul la politica noastră tradițională. Dar din toate cele ce-mi spune, se simte că *nimic* nu e rupt cu vechii aliați.

El mă întreabă dacă nu vreau să văd pe Rege. Mă pun la dispoziția sa.

Regele e încă în mâinile celor ce-l înconjoară; Stirbey joacă un rol urât în toate acestea: «*Nous travaillons à l'en arracher*».

Il întreb' asupra lui Christescu: E o ticăloșie a lui Brătianu. I-a fost frică de doi generali tari: Averescu și Christescu. Prezan cam la fund! — Bolile au fost groaznice: mureau pe stradă. — S'au împușcat oameni cari apoi au trebuit a fi desgropați pentru a fi reabilitați! (textual).

car on ne peut ignorer les sentiments hostiles de Averescu pour Brătianu». Quand à lui, Argetoianu, à lui seul il a renversé le gouvernement (?!).

Il voit trois solutions: 1) Paix inacceptable si trop mauvaise; on continuera la guerre; c'est inutile comme résultat immédiat, mais ça donnera une chance pour la paix générale; 2) Paix mauvaise, — on se soumet, *mais c'est l'inimitié pour l'avenir*; 3) Paix favorable; si on l'accorde nous venons en plein dans notre politique traditionnelle. *Mais dans tout ce qu'il me dit, on sent que rien n'est rompu avec les anciens alliés.*

Il demande si je ne veux pas voir le Roi. Je me mets à sa disposition. Le Roi est encore aux mains de son entourage; Stirbey joue un mauvais rôle là-dedans. «*Nous travaillons à l'en arracher*».

J'interroge sur Christescu: c'est une cochonnerie de Brătianu. Il a eu peur de deux généraux forts: Averescu et Christescu. Prezan un peu coulé!... Les maladies ont été effroyables: on mourait dans la rue. La terreur a été très grande. On a fusillé du monde «qu'il a fallu déterrer pour le réhabiliter!» (textuel).

În rezumat, cred că singurul nod al chestiunii e ca să văd pe Rege.—Privitor la ce a fost iarna trecută : «Am trăit infernul lui Dante. Pe străzi atingeai cu piciorul morții și muribunzii».

— Horstmann îmi cere pentru diseară o întrevedere secretă cu *Kühlmann*.

Lungă convorbire dela 9—11. *Kühlmann* : «Dans la journée on parle, ce n'est que le soir qu'on peut causer». Foarte cordial, plin de încredere ; recunoscând că s'a guvernât *politicește* foarte rău aici; cine poate înlocui pe Hentsch ? Horstmann ? Prea tânăr, etc.

Esențial : jocul delegaților dv. e foarte străveziu : ei fac pace fiindcă n'au mijlocul să facă altfel, dar speră încă într'o întorsătură a afacerilor și deci sunem siliți să ne luăm măsurile noastre».

Frontiera Ungară: Trebuie de negociat; s'a spus cu oarecare dreptate că Orientul începe la Salzburg. *Alianța* : «O primesc, nu fac pe desgustatul, soldații dv. pot să ne fie folositori». — *Regele* : «Ce doriți Dv. ? N'am luat nici o hotărâre definitivă. Credeți că ați putea governa cu el ? Dacă da, îl veți păstra». —

En résumé je crois que le seul noeud de la question était que je visse le Roi. A propos de ce qu'a été l'hiver dernier : «Nous avons vécu l'enfer de Dante. On touchait du pied dans la rue les morts ou les mourants!»

— Horstmann me demande pour ce soir une entrevue avec *Kühlmann*, — secrète. — Longue conversation de 9 à 11 h. — *Kühlmann* : «Dans la journée on parle; ce n'est que le soir qu'on peut causer». Très cordial, très en confiance; reconnaissant qu'on a *politiquement* très mal gouverné ici; qui peut remplacer Hentsch ? Horstmann ? Trop jeune, etc. ; *Essentiel* : le jeu de nos délégués est percé à jour : «Ils font une paix, parce qu'il n'y a pas moyen de faire autrement; mais ils espèrent toujours un revirement des affaires et nous sommes obligés de prendre nos précautions».

Frontière hongroise : «Il faut marchander; on a dit avec certaine raison que l'Orient commence à Salzburg».

Alliance : «Je l'accepte; je ne fais pas le dégoûté et vos soldats peuvent nous être utiles».

Le Roi : «Que désirez-vous ? Je n'ai pas d'opinion arrêtée. Croyez-vous pouvoir gouverner avec lui ? Si oui, on le gardera».

Basarabia : «Dacă d-nii aceștia fac pe desgustații cu atât mai rău pentru ei. Chiar în astă-seară ne-a venit o protestarea din partea Ucrainei. Nu o sa ne dăm nici o osteneală pentru ca să o aibă». — *Condiții economice* : «Noi ne inspirăm dela principiul : Să trăim și să lăsam și pe alții să trăiască». — *Regimul țării* : Insist asupra două puncte : 1) Pacea trebuie să reconstitue suveranitatea țării ; 2) cu un guvern serios este toată garanția că tot ce ar trece peste nevoile populațiunii ar merge la Germania.

Kühlmann răspunde : Chestiunea se discută încă între militari și noi. Nu vă temeți de nimic; sunt sorți ca țara dv. să iasă chiar mărită din catastrofă.

Vorbim de proiectele agrar și electoral, pe care le aprobă în întregime. — Ii comunic părerea lui Argetoianu ca să văd pe Rege. Convine, dar exprimă dorința să nu iau puterea decât după semnarea păcei. (Cum spunea Mehedinți : le place mai bine să trateze cu păcătoșii !).

Take Ionescu a cerut să plece cu ofițerii străini.

La Bessarabie: «Si ces Messieurs font les dégoûtés, tant pis pour eux. Il m'est déjà parvenu ce soir une protestation de l'Ukraine. Nous ne nous donnerons aucune peine pour la leur faire avoir».

Conditions économiques: «Nous nous inspirons du principe: *leben und lassen leben*».

Régime du pays: J'insiste sur deux points: 1) la paix doit reconstituer la souveraineté du pays; 2) avec un gouvernement sérieux il y a toute garantie que tout ce qui dépassera les besoins de la population ira fidèlement à l'Allemagne. — Kühlmann répond: «La question se discute encore entre les militaires et nous. Ne craignez rien, il y a des chances pour que votre pays sorte de la catastrophe même agrandi». — Nous parlons des projets agraire et électoral. Toute son approbation.

Je communique le désir de Argetoianu que je voie le Roi. Il admet, mais ferme désir que je ne prenne le pouvoir qu'après la signature de la paix. (Comme disait Mehedinți: «Le place mai bine să trateze cu păcătoșii».

Take Ionescu a demandé à partir avec les officiers étran-

Sunt 1200. Ar trebui ca Brătianu să plece și el : «Am spus delegaților să-i comunice că este o dorință care poate deveni o exigență». — Ii remit o notă privitoare la disolvarea Camerilor.

8 Martie. — Czernin pe la 11 ore. Ca și Kühlmann, îmi spune : «Domnii aceștia vor să încheie o pace oarecare, pentru ca să spună Antantei că-i rămân credincioși, și își rezervă prima ocazie ca să o întoarcă. Trebuie să ne luăm măsurile».

Cum să ai încredere când îi prinzi în cele mai mici amănunte ? Când li s'a cerut să expedieze apoi pe ofițerii străini, au răspuns că sunt atât de puțini încât nu face să te ocupi de ei. Și sunt 1200 cari trebuiesc repatriati !

Take Ionescu pleacă cu aceste misiuni de ofițeri. Brătianu de asemenea. — Eu : Sunt sigur că nu pleacă și Argetoianu mi-a afirmat acelaș lucru. — Czernin : Iți spun că pleacă. Dar cum pe la noi ar da de o carantină, d-lor cer să plece prin Wladivostok. (Examinăm drumul pe hartă. Czernin, râzând de ideea acestei plim-

gers. Ils sont 1200. Il faudrait que Bratianu parte aussi : «J'ai dit aux délégués de lui transmettre que c'est un désir qui pourrait devenir une exigence». — Je lui remets une note au sujet de la dissolution des Chambres.

8 mars. — Czernin, vers 11 heures. Tout comme Kühlmann il me dit : «Ces Messieurs veulent conclure une paix quelconque, pour dire à l'Entente qu'ils lui restent fidèles, mais se réservent à la première occasion de tourner casaque. Nous sommes obligés de prendre nos précautions». — Comment avoir confiance quand on les pince dans les moindres détails ? Lorsqu'on leur a demandé de renvoyer les officiers étrangers, ils ont répondu qu'il y en avait si peu que ce n'était pas la peine de s'en occuper. Or, il y en a 1200 qu'il faut rapatrier !

Take Ionescu part avec ces missions. Bratianu part aussi. — Moi : Je suis sûr qu'il ne part pas et Argetoianu me l'a affirmé aussi.—Czernin : Il part, vous dis-je. Mais comme par chez nous il y aurait une quarantaine, ces Messieurs demandent à partir par Wladivostok. (Nous étudions sur la carte la route. Czernin s'amuse à l'idée de cette promenade autour du

bări în jurul globului: nu face să vii ca apoi să fii torpilat în mărele Europei!).

Czernin mă întrebă și el: «Doriți să țineți pe Rege? E treaba dv.» — În sensul ertării și al împăcării, zic în trecere: «Ar trebui însurat Principele Carol cu o archiducesă». — El: «Zukunftsmusik!» Dar nu zice nu.

Asupra alianței: Ministrul nu crede ca armata noastră să poată merge alături cu Bulgarii: «ar trage unii într'alții». Și adaugă: armata noastră pleacă spre frontiera franceză.

Foarte categoric: după pace trebuie un guvern Marghiloman. Ca și Kühlmann, nici o vorbă despre Carp. Foarte lămurit de asemenea: trebuie ca România să ia Basarabia. Protestarea Ucrainei nu e o piedică; ea n'are drept să spună nimic.

— Stere primește ideea și textul motiunii. Ii dau o copie pentru ca să redacteze amendamentele sale. Pentru el, Carp nu va semna «fiindcă ideea nu vine dela el».

— Intrevedere cu Dr. Heinrich Gonda, șef al departamentului presei la Prezidenția consiliului ungar.

globe: c'est la peine, — dit-il en riant,—de venir ensuite se faire torpiller dans les mers d'Europe!).

Czernin me pose la même question: Voulez-vous garder le Roi? C'est votre affaire. — Dans le sens du pardon et de la réconciliation, je dis en passant: «Faudrait marier le Prince Carol à une archiduchesse». — Lui: «Zukunftsmusik». Mais ce n'est pas non.

Sur l'alliance: le ministre ne pense pas que notre armée puisse marcher à côté des Bulgares. Ils se tireraient dessus. Il ajoute: notre armée part pour la frontière de France.

Très catégoriquement: après la paix, il faut un gouvernement Marghiloman. Pas un mot de Carp, tout comme Kühlmann.

Très clairement aussi: il faut que la Roumanie prenne la Bessarabie. La protestation de l'Ukraine n'est pas un obstacle; elle n'a rien à dire. Je lui remets, sur les Chambres, la même note qu'à Kühlmann.

— Stere accepte l'idée et le texte de la motion. Je lui en donne copie pour qu'il rédige ses amendements. Pour lui, Carp ne signera pas «parce que l'idée ne vient pas de lui».

— Entretien avec le Dr. Heinrich Gonda, Chef «der Presse-Abteilung am K. ung. Ministerpraesidium». Popescu

Mi-a fost prezintat ca șef de cabinet al lui Wekerle. Ca și miniștrii, el nu-mi urează să fiu eu cel care va semna pacea : «Va fi odioasă, și cel ce o va semna, cu greu va mai governa».

Intrevederea noastră alunecă aproape în întregime asupra chestiunii frontierelor cu Ungaria, și spre marea lui mirare îi spun că dacă pacea nu se va face, va fi din această cauză. El îmi răspunde : Dacă ați fi fost învingători, s'ar fi găsit firese la noi să luați Transilvania. — Eu : Atunci aveți putința să luați tot, dar la ce bun să mai încheiăm o pace? — Trebuie anexare. Națiunile nu pier. — In două rânduri îi spun lămurit că înțelepciunea și moderațiunea lor vor condiționa prietenia noastră în viitor. Ungaria nu poate să se lipsească de noi în rivalitățile de rasă ale viitorului.—El : D-l de Wekerle va veni și el în România, dar după ce bazele sigure ale păcii vor fi puse, pentru a desvolta elementele unei înțelegeri cordiale !

9 Martie. — Avut la masă, împreună cu Ledebur, pe maiorul Hempel, ajutorul lui Hranilovici.

— Academicianul *Giurescu* îmi aduce un studiu

me l'a présenté comme chef de cabinet de Weckerlé. Tout comme les ministres, il ne souhaite pas que ce soit moi qui fasse la paix. «Elle sera odieuse». Et celui qui la signera aura de la peine à gouverner. Notre entretien roule presque exclusivement sur la question de nos frontières avec la Hongrie et, à son grand étonnement, je lui dis que si la paix ne se fait pas, ce sera à cause de cela. Il me dit : Si vous aviez été vainqueurs, on aurait trouvé naturel chez nous que vous gardiez Siebenbürgen. — Moi : A ce compte vous avez le pouvoir de tout prendre, mais à quoi bon faire une paix alors ? Il faut annexer ! Les nations ne périssent pas. — A deux reprises je lui dis clairement : leur sagesse et leur modération conditionneront notre amitié dans l'avenir. La Hongrie ne peut se passer de nous dans les rivalités de races de l'avenir. — Monsieur de Weckerlé viendra aussi en Roumanie, mais après que les bases certaines de la paix auront été posées, pour développer les éléments d'une entente cordiale !

9 mars. — Eu à déjeuner avec Ledebur le major Hempel, aide de Hranilovici.

— L'académicien *Giurescu* m'apporte une étude sur nos

asupra frontierelor ; în 1775, la căderea Bucovinei, aquilele împărătești, care însemnau granița, au fost din ordin împinse mult înainte în teritoriul moldovenesc, așa în cât ne-a făcut să pierdem prima creastă a munților, și această răpire din pământul nostru a fost «de fapt» ratificată de Turcia.

— Delegații noștri nu pleacă la Iași decât diseară; s'a întârziat a li se da propunerile economice.

— Se publică tratatul de pace al Germaniei cu Finlanda.

10 Martie. — Intâlnit la masă la sora mea (d-na Pherekyde) pe Bornemisza. E curios cum găsesc la el, ca la ceilalți Germani, aceiași greșeală de a crede că Constanța e pentru noi o simplă chestiune de sentiment: Galați și Brăila sunt de ajuns pentru dezvoltarea economică.

— Am dat lui *Tzigara*, pentru a o trimite în Germania, copie după memoriul asupra Dobrogei. El a văzut pe Kühlmann, care i-a spus că se ocupă de tezaurul Băncii Naționale și că speră să-l scape. (v. 21 Febr.).

11 Martie. — La Crucea Roșie, colonelul *Mircescu* în-

frontières: en 1775, lors de la cession de la Bucovine, les aigles impériales qui marquaient la frontière ont été *par ordre* poussées bien avant dans le territoire moldave, de façon à nous faire perdre la première crête des monts, et cette approbation de notre sol a été «en fait» ratifiée par la Turquie.

— Nos délégués ne partent que ce soir pour Iassy: ou a tardé à leur remettre les propositions économiques.

— Ou publie le traité de paix de l'Allemagne avec la Finlande.

10 mars. — Rencontré à déjeuner, chez ma soeur, *Bornemisza*. C'est étonnant comme je retrouve chez lui, comme chez d'autres Allemands, la même erreur que Constantza est pour les Roumains une pure affaire sentimentale. Galatz et Braïla sont suffisants pour le développement économique.

Je remets à *Tzigara*, pour le faire parvenir en Allemagne, copie du mémoire sur la Dobrogea. Il a vu Kühlmann qui lui a dit *qu'il s'occupait du trésor de la Banque Nationale et qu'il espérait le sauver*. (Voyez notes 21 février).

soțit de un tânăr maior Dumitriu. Exasperat, cu lăcrămile în ochi: nu m'au ascultat; am fost un trădător și acum pe mine mă trimit să lucrez la tratatul care rupe carne din carnea noastră! Când am văzut pe d. Vintilă Brătianu, i-am spus: D-le Ministru, sunt 24 de divizii în contra noastră. Mi-a răspuns: Ce să vorbesc cu D-ta? Vezi numai Prusieni! M'a dat aproape afară. Azi nu mai e nimic de făcut: avem munițiuni numai pentru 10 zile! Și din nenorocire nu suntem sin ceri cu ei. Și azi a fost un conflict: Misiunile militare au plecat prin Odessa la Vladivostok și, ca să ajungă ele mai întâi, am oprit sub diferite pretexte, la Bender, trenurile cari transportau pe Germani. Dacă până la 7 dimineața nu ar fi fost restabilite lucrurile, Mareșalul amenințase.

Mircescu în fine îmi spune că Regele mă roagă să mă duc la Iași. Mă așteaptă mâine dimineață la 9 ore. A comunicat aceasta Mareșalului.

— Scriu lui *Horstmann* și scrisoarea se încruciează cu el. El nu știe nimic. Mai mult: «Cum poate Mareșalul să decidă? Acesta este un lucru care privește pe *Kühlmann* și *Czernin* și ei sunt azi la vânătoare. Ce este el în ziua de azi? Un simplu general!» (Cam comică toată obiecțiunea, reproducă textual). Iar îmi vorbește de abdicarea Regelui, ca lucru care ar deslega totul. La 5 se întorc miniștrii. Probabil vor veni să mă vadă. Mă vor aviza ce este cu plecarea mea.

— Vizita Arhiepiscopului, care vine să-mi mulțumească pentru copia de memorand ce i-am dat, și pe care l-a găsit admirabil.

— La 6 ore se hotărăște plecarea mea; într'o conversație finală ce am la acea oră cu *Kühlmann*, el se rezumă: Dobrogea este o consecință absolută «des rouages de nos alliances». El însă va reclama Constanța și linia pentru Germani, nu pentru a le păstra, dar pentru a avea posibilitatea să limpezească chestiunile lor de graniță aiurea. (Presupun Cavala și Grecia). Inșă portul, despărțit de oraș, împreună cu linia, se vor păstra în comun cu România participantă; «România va fi și pen-

tru noi cea mai bună păzitoare». Pentru linia munților «faceți o contra-propunere cuminte, pe care un arbitru imparțial să o poată găsi acceptabilă. Mie nu mi s'a spus nici odată că ar fi vorba de altceva decât de o rectificare strategică. S'a cerut 200 la sută». — Despre Rege este mai bine să rămână și dacă din cauza tratatului «il s'effondre, tant mieux». Pastrați-l. — Plecarea lui Take Ionescu și a Brătienilor ar fi absolut de dorit ; li se poate acorda trecerea fără carantină. Nu îmi dă povață, dar până la pace zice că ar fi bine să nu intru «în corabia aceasta».

Plec cu Bărbătescu la 7 jum. Mi se dă un vagon-salon. până la Focșani, unde ne așteaptă automobile militare spre a ne conduce la Pădureni, de unde reluăm un tren special. Mitilineu vine să ne ia, gara Focșani ; la Mărășești trecem în liniile române. 24 km.; noaptea; frig simțitor.

12 Martie. — Dela gară sunt condus la *Rege*. Regele este instalat în localul Creditului Funciar. Regina cu familia regală la Corpul de Armată. — Regele obosit și tras la față. Stăm împreună dela 11 la 1 ; revin la palat la 7 seara.

După ce am expus Regelui că procedeele aliaților sunt aspre fiindcă nu inspiră încredere : 1) pentru că se mai crede în influența lui Brătianu ; 2) pentru că se tem de influența engleză a Reginei Maria, — Regele afirmă în ceeace privește pe Brătianu, că este absolut exclus ; nu răspunde nimic în privința Reginei. — Trebuie, afirm eu, să mergem cu toată inima la puterile centrale. — Regele : Trebuie să înțeleagă că nu pot deodată să fac volte-face ; dar se va face, se va face... Eu : Pot repeta acest angajament ? — Regele repetă că se va face.

Prima întrebare : De ce n'am venit până acum ? — Descurcăm ce s'a petrecut, de ce eram așteptat de 7 zile și de ce Mircescu avea aerul de a-mi cere o mare concesiune. Regele ceruse miniștrilor săi să vii la Iași, iar Argetoianu, când m'a întrebat la 7 Martie «dacă vreau să văd pe Rege», nu a îndeplinit misiunea precisă

ce i se dăduse. Guvernul Averescu a voit să suprimе această consultație. Regele s'a plâns că nu este ascultat.

Regele îmi cere limpede să iau guvernul și pune o insistență deosebită. Cer eventual, și numai dacă obțin concesiuni dela aliați, disolvarea, suspendarea inamovibilității poliției, administrației și a justiției; precizarea răspunderilor. — Răspuns afirmativ la primele puncte; pentru răspunderi «să restabilim ordinea și pe urmă și răspunderile».

Despre guvernul Averescu, părea mai mult favorabil pentru general.

Vina cea mare era că suntem prea slabi reprezentați la conferință. — După masă schimbare la față. Generalul și-a constituit un cabinet civil și militar. — Iar eu «nu am un cabinet militar». Generalul s'a ales preșident al partidului muncii. Scurt, când am oferit să fac parte în cabinet și generalului, mi s'a răspuns: *nu!*

Se zice că este o rancună a Reginei; alții, o mișcare generală a liberalilor în contra cărora luase poziție Averescu; poate chiar și o concesie făcută diplomaților Antantei, care nu-l scot pe Averescu din epitetul de trădător. — Caracteristic sau obrăznicie: Fasciotti la 9 seara s'a dus la palat să se plângă de un interview al meu, «mult prea cald pentru Germani și Austriaci».

Aflu dela Costică Garoflid că el s'a retras, motivat, după o lămurire ce a voit să aibă în consiliul de miniștri, el susținând că trebuie o pace în plin, cu absolută reconciliațiune, — Averescu, din contra, o pace oricare cu perspective rămase deschise către foștii aliați. Asupra acestui punct am spus Regelui convingerea Vienei că Antanta, mulțumită că scapă de ghiarele din Orient, nu-și va mai complica situația cu speranțele române.

Regele îmi spune că azi Averescu a demisionat și că i-a primit demisia. Am declarat Regelui că, în principiu, sunt la ordinele lui, dar nu pot răspunde afirmativ până ce nu voi conferi cu partidul și cu aliații. Convenim că se va zice că nu ne-am înțeles; am și declarat în acel interview că Averescu trebuia să încheie pacea.

— In Iași circulație multă ; lumea încă terorizată ; aflu de isprava Reginei, care a recon dus la gară pe ofițerii francezi plecați spre Odessa și s'a îmbrățișat cu Berthelot: «Vous n'avez pas pu me donner la Légion d'honneur, mais vous pouvez me donner l'accolade !» — Mai aflu că, cu ologi din spitale, cu prințesele noastre la spatele lor, niște cuconițe, Jeanne Filipescu, fiica lui M. Cantacuzino, d-ra Sturdza, Marioara Vențura care ținea discursuri, s'a manifestat la palat și s'a cerut continua rea războiului, iar familia regală a târât pe balcon pe Rege, care s'a mulțumit a zice : «Să aveți încredere în mine !»

Mai aflu că la ultimul *Consiliu de Coroană*, 2 Mar tie probabil, când s'a decis acceptarea punctelor din pre liminări, Brătianu, care dela Noembre se arăta pacifist și care recomandase pe Averescu cu programul hotărât de a încheia pacea, a declarat propunerile inacceptabile ; tot asemenea Prințul Carol, deodată războinic, s'a de clarat în numele mamei sale și al familiei regale, par tizan al războiului până la capăt. Averescu a demisionat, dar Brătianu nu a voit să ia răspunderea situației «deoarece nu este unanimitate» și Regele a respins de misia lui Averescu. Așa s'au iscălit preliminările.

13 Martie. — Călătorie de întoarcere. Tot lungul drumului presărat cu depozite de material lăsat de Ruși. Parcursul Pădureni-Focșani, pe linia de bătae dela Mărășești, de o rară tristeță. Totul este distrus. Găurile din pământ, netezarea locurilor unde au fost case, pomi suciți și retezați, totul atestă violența luptei. Vizitez tranșeele. Unele sunt la 40 metri de cele germane. Ai noștri se băteau mai voioși cu granate. Pușca Manlicher le plăcea ; Lebelul nu. Aceste informațiuni mi le dă maiorul comandant al sectorului.

14 Martie. — Toți mă întind din toate părțile. Fi rește.

La 4 ore convoc pe Arion, Mehedinți, Th. Rosetti, Grigore Cantacuzino și general Hârjeu. Corteanu pro tocolează ședința. Concluzie : acceptăm să facem guver nul și să iscălim pacea, dacă se fac concesțiuni asupra

graniței de munte, promisiuni că se va ridica administrația militară și că nu mi se vor pune piedici pentru Basarabia.

— La 5 jum. la *Kühlmann*. Rece, când îi comunic deciziile Regelui; mă împinge să nu iau puterea; i-ar fi surâs o situație extremă, care ar fi adus abdicarea Regelui ; ce garanții are el în contra lui Brătianu și a Reginei ? (Cunoștea incidentele de la Iași și era foarte iritat).

La condițiile ce pun înainte, spune că va fi foarte greu cu Militär-Verwaltung, deoarece sunt ordine de sus.

Il rog să nu fie din nou muncit de ideia de a alunga pe Rege: ar fi cel mai rău exemplu astăzi. Vom trata mâine chestiunea în trei cu Czernin. Notez că scrisesem să ne vedem «de plano» în trei, iar el îmi trimisese pe Hoetsch să-mi spună verbal ca să avem o primă înțelegere numai noi doi.

— La 7 sunt la Czernin. Mai primitiv; tot încordat în contra Reginei. Pare sedus de înlesnirile ce poate aduce în rezolvarea chestiunilor un guvern Marghiloman. Dorește ca țara să fie cât mai repede în drepturile ei. Admite pentru mâine 10 jum. ore conferința în trei.

15 Martie. — *Conferință cu cei doi miniștri*. Czernin începe cu declarația că termenul de armistițiu nu poate fi prelungit pentru motive militare și că totul trebuie sfârșit până Marți. Iau act, deși știu că este imposibil. Pun cele două chestiuni prejudiciale oricărei acceptări din partea mea: 1) Care va fi regimul țării ocupate? 2) Ce concesiuni mi se fac pe frontiera ungară ?

Asupra primei chestiuni *Kühlmann* spune că nu

15 mars. — Conférence avec les deux ministres. *Czernin* commence par la déclaration que le délai de l'armistice ne peut être prolongé pour raisons militaires et que tout doit être fini jusqu'à mardi. Je prends gravement acte, quoique je sache que c'est impossible. Je pose les deux questions préjudiciables à toute acceptation de ma part: 1) Quel sera le régime du pays occupé? 2) Quelles concessions on me fait sur la frontière hongroise?

Sur la première question, *Kühlmann* dit que ce n'est pas

e de competența lui absolută; menținerea lui Militär-Verwaltung e de mult decisă de Marele Cartier. El formează un bloc. — Arăt imposibilitatea de guvernare și luării răspunderii pentru întoarcerea țării la vechea ei politică. Intreb : Ați prevenit pe ceilalți delegați ? — Kühlmann: Ei n'au pus întrebarea. — Eu: Fiindcă desigur nu trece prin capul nimănui ca după pace o țară să nu-și reia suveranitatea. — Convenim pentru o conferință la O. K. M. cu generalul Hell. Anunț că voi lua cu mine și pe Arion.

Asupra chestiunii frontierei, Czernin așteaptă contra-propunerea românească ; o va examina cu bună voință, *dar numai ca deferență pentru mine*. Ori cărui altuia nu-i va face nici o concesiuine.

11 jum. conferință la generalul Hell ; cei doi miniștri, — deși Czernin nu trebuia să fie, — Arion și eu mine. Czernin a fost de mare ajutor. Incepând, *Hell* a declarat că regimul de ocupațiune nu putea să înceteze până la pacea generală. Arion protestează și dă și el falsul argument personal, întrebuițat de Arge-

de sa compétence absolue; le maintien de la Militär-Verwaltung est depuis longtemps décidé par le Grand-Quartier. C'est un bloc.

J'indique l'impossibilité de gouverner et prendre la responsabilité du retour du pays à son ancienne politique. Je demande: Avez-vous prévenu les autres délégués?—Kühlmann: Ils n'ont pas posé la question. — Moi: C'est que naturellement il ne passe par la tête à personne, qu'après la paix un pays ne recouvre pas sa souveraineté. Nous convenons d'une conférence à l'O. K. M. avec le général Hell. J'annonce que je m'adjoindrai aussi Arion.

Sur la question frontière, Czernin attend la contre-proposition roumaine; il l'examinera avec bienveillance, *mais rien que par égard pour moi*. A tout autre il ne fera aucune concession.

— 11 heures et demie. Conférence chez le général *Hell*, les deux ministres. — quoique Czernin ne dût pas en être, — Arion et moi. Czernin a été de grand secours. Pour commencer, *Hell* a déclaré que le régime d'occupation ne pouvait cesser jusqu'à la paix générale; Arion regimbe et donne aussi le faux argument personnel déjà employé par Arge-

toianu și Averescu la prima lor atingere cu Kühlmann: «ne vom pierde tot creditul». — Declară că nu pot guverna cu o țară tăiată în două și explică cu căldură că îmi pare rău că nu se înțelege de câtă importanță este pentru popoare o pace încheiată, nu cu țări haotice ca Finlanda și Rusia, dar cu un Stat constituit cu un Rege, guvern și Parlament. Brațele se vor încruși, se va suferi orice pace, dar atunci tot poporul își va întoarce ochii spre Franța și Anglittera. Argumentul prinde și Czernin intervine.

Redactez sub dictarea lui Czernin: «Contele Czernin speră că lucrarea în comun va putea aduce un rezultat care să satisfacă ambele țări». — Kühlmann adoptă aceeași părere și declară, și mai bine, că împărtășește punctul meu de vedere.

Pun o chestiune asupra dreptului de numiri: Kühlmann găsește că pentru aceasta nu-i nici o greutate; Hell, consultat, răspunde: «De sigur, noi nu cunoaștem pe cei cari sunt numiți».

Eșim posomorâți. Czernin mă ia de o parte: «Aveți încredere și curaj». — Pe stradă Arion declară că nu putem primi.

toianu et Averescu dans leur premier contact avec Kühlmann: «Nous perdons tout notre crédit». — Je déclare ne pas pouvoir gouverner avec un pays coupé en deux et j'explique avec chaleur que je regrette qu'on ne comprenne pas de quelle portée est pour les peuples qu'une paix conclue, non avec des pays chaotiques comme la Finlande et la Russie ou qu'on est obligé d'étager comme l'Ukraine, mais avec un état constitué, Roi, gouvernement et Parlement. On se croisera les bras, on subira n'importe quelle paix, mais alors tout le peuple tournera ses yeux vers la France et l'Angleterre. L'argument porte et Czernin intervient.

Je rédige sous dictée de Czernin: «Le comte Czernin espère que le travail en commun pourra amener un résultat qui satisfera les deux pays». — Kühlmann adopte le même avis et déclare, bien mieux, qu'il partage mon point de vue.

Je pose une question sur le droit de nomination: Kühlmann trouve que cela ne saurait faire de difficulté; Hell, consulté, répond: «Evidemment, nous ne connaissons pas ces Messieurs qu'on nomme». Nous sortons maussades. Czernin me prend à part: «Ayez confiance et courage!». Dans la rue, Arion déclare que nous ne pouvons accepter.

— Imediat după prânz *Czernin* vine la mine și-mi spune să nu pierd curajul ; ia această afacere pe seama sa ; a și înștiințat pe Impărat și e sigur că va obține, la Kreuznach, încetarea *Verwaltungului*. — (Dimineața agentul *Eidinger*, care e trimis la Kiev, îmi spusese că Austria voia să ne scape de mâna germană).

În urma asigurărilor date reiau lucrul și chem pe *Arion* ca să-l îmbărbătez. Redactez o scrisoare lui *Kühlmann* cuprinzând zece paragrafe cu formularea punctelor principale ale concesiunilor ce cer.

Colonelul *Mircescu* a fost între timp chemat de *Czernin*, care l-a însărcinat să spună Regelui, că în interesul tronului aliații cereau ca d-nul *Brătianu* cu frațele său *Vintilă* să părăsească țara.

Studiez cu *Mircescu* concesiunile ce se pot acorda pe graniță și-l rog să aducă pe generalul *Lupescu*.

La 6 ne întâlnim la *Czernin* pentru a conferi cu *Hranilovici* și consilierul tehnic *von Gratz*. Prima întâlnire e violentă. *Hranilovici* întreabă pe *Lupescu* dacă își bate joc de el. Lupta e mare. Salvez personal *Seve-*

Immédiatement après déjeuner, Czernin entre chez moi et me dit de ne pas perdre courage ; il fait cette affaire sienne. Il a déjà saisi l'Empereur et il est sûr d'amener, à Kreuznach, la cessation de la Verwaltung. (Le matin l'agent Eidinger, qu'on envoie à Kiew, m'avait dit que l'Autriche voulait nous débarrasser de la mainmise allemande).

— Sur les assurances données, je reprends le travail et j'appelle *Arion* pour le remonter. Je rédige une lettre à *Kühlmann*, comprenant dix articles formulant les points principaux des concessions que je demande.

— Le colonel *Mircescu* a été entre-temps appelé par *Czernin*, qui l'a chargé de rapporter au Roi que, dans l'intérêt du trône, les alliés exigeaient que *Mr. Bratianu* quitte le pays avec son frère *Vintila*. J'étudie avec *Mircescu* les concessions qu'on peut accorder sur la frontière et je le prie de faire venir le général *Lupescu*.

A 6 heures nous nous retrouvons chez *Czernin* pour conférer avec *Hranilovici* et le conseiller technique *von Gratz*. Le premier abord est violent. *Hranilovici* demande à *Lupescu* si on se moque de lui. On bataille ferme. Je sauve

rinul, — cu condiție de a închiria Arsenalul (pe care era să-l închidem) — o parte din Valea Trotușului cu Ocna. Lupescu înseamnă alte concesiuni și se convine că din cealaltă parte se va face o contrapropunere. S'a câștigat mult teren.

Am aflat că Czernin certase pe ai lui, din cauza exagerărei.

La 7 jum. sosește Kühlmann, destul de ironic : «La cât la sută ați ajuns ?»

Czernin repetă lui Lupescu declarațiunea că aceste concesiuni le face lui Marghiloman *singur* și că ele nu îl leagă de nici un alt guvern.

16 Martie. — Vorbesc lui Stere pentru a-l face să înțeleagă că trebuie să intre în cabinet; răspunsul său îl rezervă pentru ora 5.

Germanii și Austriacii sunt adevărat susceptibili uniî față de alții. Von *Kühlmann* mă roagă să trec pe la el și-l găsesc cu scrisoarea mea în mână. Imi spunc că personal el acordă toate punctele ; cu rezervă asupra ofițerilor de legătură și dreptul de rechiziție acordat.

personnellement Severin, — à condition de louer l'Arsenal; (nous allons le fermer) — une partie de la vallée de Trotus avec Ocna. Lupescu trace d'autres concessions et l'on convient que ces Messieurs feront à leur tour une contre-proposition. — Il y a beaucoup de terrain gagné.

J'ai appris que Czernin avait rudoyé son monde à cause de l'exagération.

À 7 heures et demie arrive Kühlmann, assez narquois : — «A combien du cent êtes-vous arrivés?» — Czernin répète à Lupescu la déclaration que ces concessions il les fait à Marghiloman seul et qu'elles ne le lient pas envers un autre gouvernement.

16 mars. — Je chapitro *Stere* pour lui faire comprendre qu'il doit entrer dans le cabinet; il réserve sa réponse pour 5 heures.

— Les Allemands et les Autrichiens sont vraiment chateaux les uns vis-à-vis des autres. Mr. de Kühlmann me prie de passer chez lui et je le trouve, ma lettre à la main. Il me dit que *personnellement* il accorde tous les points; réserve pour les officiers de liaison et le droit de réquisition

Dar jurnalele din Viena prezintă guvernul Marghiloman ca «austriac» și aceasta va produce mișcare în Germania. — Nevăzând nici un gazetar, nu sunt responsabil de nimic, — e afacerea contelui Czernin, — care nu mi se pare că guvernează presa —, să se explice cu el.

La 12 jum. Hranilovici aduce noul traseu. Mult mai moderat. La Sinaia nu ni s'a lăsat Buștenii, dar se grabesc să spue că nu e un punct esențial. Cum nu mă declar gata să examinez și să dau răspuns, consilierul Gratz ia harta sub pretextul că e o lucrare de prezentat la doi miniștri unguri la 4 ore. Trebuia să am hârtiile la 6 ore și nu mi-au fost trimise.

Cei doi delegați repetă că în afară de un guvern Marghiloman, Austria nu e legată de ultimul traseu acordat.

Contele Rex îmi comunică că pot să consider ca sigur, după înțelegere între Kühlmann și Czernin, că armistițiul va fi prelungit cu trei zile.

Cu Papiniu, Burghela și Arion studiăm condițiile economice : sărate, dar acceptabile. Petrolul român în

accordés aussi au fond. Mais, les journaux de Vienne présentent le cabinet Marghiloman comme «austriacien» et ça donnera des chocs en Allemagne. N'ayant vu aucun journaliste, je ne suis responsable de rien; c'est au comte Czernin. — qui ne me paraît pas gouverner la presse, — à s'expliquer avec lui.

— A 12 heures et demie *Hranilovici* apporte le nouveau tracé. Réellement modéré. A Sinaia on n'a pas lâché Bușteni, mais on s'empresse de me dire que ce n'est pas un point essentiel. Comme je ne me déclare pas prêt à examiner et à donner une réponse, le conseiller Gratz emporte la carte sous prétexte qu'il y a un travail à présenter à deux ministres hongrois à 4 heures. Je devais avoir les pièces à 6 heures et on ne les a pas envoyées. Les deux délégués répètent qu'en dehors d'un gouvernement Marghiloman, l'Autriche n'est pas liée par le dernier tracé accordé.

— Le comte Rex me communique que je puis considérer comme acquis, après conférence entre *Kühlmann* et *Czernin*, que l'armistice sera prolongé de trois jours.

— Nous étudions avec Papiniu, Burghela et Arion les conditions économiques: salées, mais acceptables Le pétrole

suspensiune. Sub forma de a lua pe socoteala noastră emisiunea Băncei Generale, — a cărei cifră rămâne nedeterminată, — Papiniu vorbește de un miliard—ni se pune în socoteală prețul grâului luat în timpul iernei 1916 și tot anul 1917. E răspunsul la ceea ce le estorcasem în 1915.

Avut la dejun pe ministrul baron de Mittag, generalul Hranilovici, contele F. Colloredo-Mannsfeld, Ledebur, Auersperg, Arion și Tzigara.

18 Martie. — Iași. — La gară prieteni, ofițeri, atâta lume cât permite starea de asediu. Colonelul Mircescu vrea să mă ducă spre un salon, dacă voiesc să vorbesc cu d-nii cari mă așteaptă. Intrăm destul de misterios în infirmeria gărei, patru împreună cu Săulescu și Meissner, care mă roagă să văd încă dacă n'ar fi mai bine să nu primesc, etc. — *Spun lămurit că am primit tot, că e o datorie de îndeplinit către țară și cum am cea mai bună pace ce se poae obține, merg înainte.*

Linășesc pe cei emoționați și împreună cu generalul Lupescu ne ducem la Palat. Fac să treacă întâi Lu-

reste en suspens. Sous forme de prise à notre compte de l'émission de la Banque Générale — dont le chiffre reste indéterminé — Papiniu parle du milliard, — on nous met à charge le prix du blé pris pendant l'hiver 1916 et toute l'année 1917. C'est la revanche de ce que nous leur avons extorqué en 1915.

Eu à déjeuner le ministre baron de Mittag, le général Hranilovici, le comte Ferdinand de Colloredo-Mannsfeld, Ledebur, Auersperg, Arion et Tzigara.

18 mars. — *Iassy.* — A la gare des amis, des officiers, autant de foule que l'état de siège comporte. Colonel Mircescu veut me détacher vers un salon si je veux causer avec ces Messieurs. — On entre assez mystérieux dans l'infirmerie de la gare, à quatre avec Saulescu et Meissner, qui me prient de voir encore s'il ne vaut pas mieux ne pas accepter, etc. — *Je dis net que c'est tout accepté, qu'il y a un devoir à accomplir envers le pays et, comme j'apporte la meilleure paix qu'on puisse obtenir, je passe outre.*

Ça calme les émus et nous nous rendons au Palais, le général Lupescu et moi.

Je fais passer Lupescu en premier; il est porteur d'une

pescu ; el aduce o scrisoare pe care Czernin i-a scris-o spre a declara, — trimitându-i traseul frontierei Transilvaniei, — *că sunt concesiuni pe care le face numai și numai guvernului Marghiloman și care nu-l leagă de nici un alt guvern.*

La Palat, *Mircescu* îmi spune că *Brătianu* ar consimți să plece, dacă se cere în scris. Mai mult, el crede că Regina va pleca să vadă pe mama sa : — «o să o apuce un dor neașteptat». — El negociază. În toate cazurile, în menajul regesc sunt oarecari deosebiri de păreri, adaogă el.

La Rege. Tot trist, cu fața obosită. Expun Regelui ceiace am putut să capăt și din spre partea ocupației, și din partea frontierei. Regele nu cunoaște nimic din condițiile economice și îi expun cererile privitoare la petrol. Vorbim și de jocul diferit: al Austriei care vrea să susție coroana, al Germaniei care își roade frâul în această chestiune. — Cât despre Basarabia, Regele e acel care a inspirat politica de a ne preface că nu o voim. Nu trebuie ca gândul unei compensațiuni să fie exprimat undeva. Nu mi se pare nici că lucrurile vor merge singure

lettre que Czernin lui a écrite pour déclarer — en lui envoyant le tracé de la frontière transylvaine — *que ce sont des concessions qu'il fait exclusivement au gouvernement Marghiloman et que ne le lient pas envers un autre gouvernement.*

— Au Palais, *Mircescu* me dit que *Bratianu* consentirait à son départ si on le lui demande par écrit. De plus, il croit que la Reine partirait voir sa mère — «o să o apuce un dor neașteptat». Il négocie. Dans tous les cas, il y a dans le ménage royal certaines divergences de vues, ajoute-t-il.

— Chez le Roi. Toujours triste, le visage fatigué. J'expose au Roi ce que j'ai pu obtenir et du côté occupation et du côté de la frontière. Le Roi ne connaît rien des conditions économiques et je lui expose les demandes pétrole. Nous parlons aussi du jeu différent; Autriche, qui veut soutenir la Couronne; Allemagne, qui ronge son frein dans la question. Pour la Bessarabie, le Roi est celui qui a inspiré la politique de prétendre qu'on ne la veut pas. — «Il ne faut que l'idée d'une compensation soit exprimée quelque part». — Il ne me sem-

cu cei din Basarabia. Avem emisari pretutindeni ; chiar la palat se găsește un anume Schuller, ovrei bogat din Bacau, întrebuințat pe lângă israeliți. In toată afacerea o ușurință de neînțeles.

Ajungem la programul pe care îl recapitulez : disolvarea imediată, care va aduce o a doua disolvare pentru Constituantă. Regele cere să nu fie părăsite reformele, «cari sunt opera sa». — Răspund că așa este programul meu comunicat Germanilor și primit. Arăt că mai este de revizuit încă Regența, Presa. — Aprobat.— Suspendarea inamovibilității funcțiunilor administrative. Admis.

Suspendarea inamovibilității magistraților: 1) pentru a elimina oameni ca un Eftimie Antonescu ; 2) a repune la loc pe cei înaintați pe nedrept ; 3) a face reducerile necesare într'un personal prea numeros. — Regele pare a arăta o ezitare ; las chestiunea în suspensie.

Ajung la chestiunea Brătianu. Regele : «Cum pot să-i cer să plece ? De când a părăsit puterea nici nu l'am văzut!» — Eu: Este ceiace am spus și eu, căci nu

ble pas non plus que cela aille tout seul avec les Bessarabiens! Nous avons des émissaires partout; se trouve même au Palais un Schuller, juif riche de Bacau, qu'on a employé auprès des Israélites. Dans toute l'affaire, une légèreté...

Nous arrivons au programme que je récapitule: dissolution immédiate qui amènera une seconde dissolution pour la Constituante. Le Roi demande qu'on n'abandonne pas les réformes «qui sont son oeuvre». — Je réplique: C'est aussi mon programme communiqué aussi aux Allemands et accepté.

J'indique qu'il y a à reviser encore la Régence, la presse. Approuvé.

Suspension inamovibilité fonctions administratives. — Admis. Suspension inamovibilité magistrats: 1) pour éliminer des gens comme le Eftimie Antonescu; 2) remettre en place ceux qui ont été indûment avancés; 3) faire les réductions nécessaires dans un personnel trop nombreux.

Le Roi semble marquer une hésitation; je laisse la question en suspens. J'arrive à la question Brătianu. Le Roi: «Comment puis-je exiger de lui qu'il s'en aille? Depuis qu'il a quitté le pouvoir, je ne l'ai même pas vu!» — Moi: «C'est

avem lege de exil. Dar trebuie să previu pe M. V. că trebuie să iau față de aliați angajamentul că, dacă d-nul Brătianu nu pleacă, voi fi silit să-l pun în judecata Camerei. Atunci nu ași mai avea opunere din partea Coroanei. Este o condițiune pentru mine ca să iau puterea. — Nu întâmpin obiecțiuni.

După amiazi am recapitulat acest punct al programului.

Ajungem la compunerea ministerului. În privirea ori cărei așteptări, Regele face o excelentă primire numelui lui Hârjeu. Dar obiecțiune formală contra lui Gr. Cantacuzino, împotriva căruia mai arătase opozițiune într-o telegramă lui Lupescu; dar e prea târziu, fiind legat deja față de Cantacuzino. Regele vorbește de «Minerva», de 2 și jum. milioane câștigate trecând dela francofilie la germanofilie etc. Pune o insistență specială. — Trebuie să revăd pe Rege la 4 ore și rog pe M. S. să se gândească la obiecțiunile ce prezintă pentru suspendarea magistraturei.

D'abia întors, Mitilineu, Meisner, mulți alți încă,

ce que j'ai objecté aussi, car nous n'avons pas de loi d'exil. Mais je dois prévenir Votre Majesté que je suis obligé de prendre vis-à-vis des alliés l'engagement que si Mr. Bratianu ne s'en va pas, je serais obligé de le laisser mettre sous jugement par la Chambre. Je n'aurais pas alors d'opposition de la part de la Couronne. C'est une condition, pour moi, de la prise du pouvoir. — Pas rencontré d'objection.

J'ai recapitulé l'après-midi ce point de programme.

Nous arrivons à la composition du ministère. Contre toute attente, le Roi fait un excellent accueil au nom de Harjeu. Mais objection formelle contre Grégoire Cantacuzène, contre lequel il avait déjà marqué opposition dans un télégramme envoyé à Lupescu, mais trop tard pour ne pas être engagé envers Cantacuzène. — Le Roi parle de la «Minerva», de 2 et demie millions gagnés à tourner de la francophilie à la germanophilie, etc. Il met une insistance particulière. Je dois revoir le Roi à 4 heures et je prie Sa Majesté à penser aux objections que je présente à la suspension de la magistrature.

A peine rentré, Mitilineu, Meissner, bien d'autres encore

protestând contra numirii lui Gr. Cantacuzino; e o revoltă generală. Mă hotărâsc să o contramandez la București prin Arion. — La 4 ore anunț pe Rege că suspend această numire. (Regele propusese ca să fie mai târziu). Deodată nu mai face nici o obiecție la făgăduiala suspendării inamovibilității. După aceea multă vorbă, inutilă. Mai ales satisfacție de a fi scăpat de un vis rău. — Vreau să plec, dar sunt reținut ca să mi se arate decorațiuni create de Regina... etc.

Numirea mea este făcută și apare îndată în «Monitor».

19 Martie. -- Miniștrii din București sosesc. Arion apucat de o criză: petrolurile, pe care nu poate să le iscălească; se reiau condițiile ocupării și el nu poate să primească; apoi Basarabia. etc. Mă cam supăr; fapt este că la trei zile după acceptarea de către Kühlmann, a reveni asupra unei chestiuni regulate, e un procedeu care dă de gândit. Dar suntem oare liberi să reflectăm?...

— La 2 ore prestarea jurământului. *Regele* ține o cuvântare în care recunoaște tot prețul sacrificiului ce ne este impus.

protestent contre la nomination de Grégoire Cantacuzène. C'est une révolte générale. Je me décide à le contremander par Arion, à Bucarest. A 4 heures j'annonce au Roi que je suspends cette nomination. (Le Roi avait proposé que ce soit *plus tard*). Du coup il ne fait plus aucune objection à la promesse de suspension inamovibilité. Long bavardage, inutile, ensuite. Surtout satisfaction d'avoir échappé à un cauchemar. Je veux partir et suis retenu pour qu'on me montre des décorations créées par la Reine, etc.

— *Ma nomination est faite et paraît aussitôt au «Moniteur».*

19 mars. — Les ministres de Bucarest arrivent. Arion repris d'un accès d'hystérie: les pétroles, — qu'il ne peut signer; on reprend les conditions de l'occupation et lui ne peut accepter; et la Bessarabie, etc., etc. Je me fache un peu. Le fait est que trois jours après acceptation par Mr. Kühlmann, revenir sur une question réglée, c'est un procédé qui donne à réfléchir. Mais sommes-nous seulement libres de réfléchir? ..

— A deux heures prestation du serment. Le Roi fait un speech dans lequel il reconnaît toute la valeur du sacrifice qui nous est imposé.

— La 5 ore mă primește *Regina*. Foarte mișcată, cu ochii în lacrimi, îmi spune că e turburată revazând în triste momente persoane pe care nu le-a văzut de mult. — Ii reamintesc că am cerut pacea înainte de ocuparea Bucureștiului. — Prăbușirea Rusiei ! Ce tragică nenorocire ! Incetarea trimiterilor surorii sale și nici un raport cu ea de acum înainte. — Spun: Pacea e grea, foarte grea. — *Regina*, cu un fulger în ochi și pumnul ridicat : Setea de revanșă se va întări și mai mult. — Eu: Chiar de ași sdrobi iluziuni scumpe, M. V. trebuie să știe că pentru noi s'a sfârșit ; Antanta are destule griji pentru ca să fie mulțumită de sfârșitul aventurii orientale. — Se vorbește de caritate, doamne care s'au devotat : *Regina* vrea să le trimeata decorațiunea sa.— Audiența nu prea a avut înfățișarea să se resimtă prea mult de trecut...

— Redactez comunicatul.

20 Martie. — Cu Prezan și generalul Hârjeu ne ocupăm de Basarabia. Sfatul țarei, după ce deposedase pe proprietari, s'a întors la sentimente mai puțin spoliatoare și a fixat regule de lucru, cari nu lasă însă marilor

— A 5 h. la Reine me reçoit. Très émue, les yeux en larmes, elle dit que cela lui fait quelque chose de revoir si tristement des personnes qu'elle n'a pas vues depuis si longtemps.. Je lui rappelle que j'ai demandé la paix avant l'occupation de Bucarest. L'effondrement de la Russie! Quei tragique malheur! Cessation de tous les envois de sa soeur et plus de rapports avec elle. — Je dis: «La paix est dure, très dure!» — Elle, avec un éclair dans les yeux et le poing levé: «Ça ne fera que raffermir la soif de la revanche». — Moi: «Au risque de briser des illusions chèrement caressées, que Votre Majesté sache bien que c'est fini pour nous; l'Entente aura assez de ses soucis pour ne pas être contente de l'aventure orientale qui prend fin». — On parle charité — dames qui se sont devouées: la Reine veut leur envoyer sa décoration. — L'audience n'a pas eu l'air de se ressentir par trop du passé... Je rédige le communiqué.

20 mars. — Avec Presan et le général Harjeu nous nous occupons de la Bessarabie. Le Sfatul Țarei, après avoir dépossédé les propriétaires est revenu à des sentiments moins spoliateurs et à fixé des règles de travail, mais qui ne lais-

proprietari mijloace ca să-și cultive moșiile. În ajun,, proprietarii primiți de Rege și de mine: ei propun să se supună legei românești votată la Iași. Decidem că,, fără să ne amestecăm în regularea certurilor asupra proprietății, se vor da trupe și cai marilor proprietari pentru ca pământurile să nu rămână necultivate.

— 10 ore revăd pe M. S. Convorbire lungă fără importanță. Vorbind de Regina : «E încă foarte exaltată». — Însinuez că o călătorie i-ar face bine, Mircescu îmi spusese în ajun că era vorba de o plecare la mama Reginei. Toți cei dinprejur «ultra emballés» pentru Francezi. Dealtfel Charles Lahovari și Mitilineu îmi spun că pe când ofițerii englezi și americani și-au dat proviziunile lor Crucei Roșii, Francezii au vândut tot, cu prețuri mari, chiar cel mai mic pachet de chocolată.

— Parlamentarii arestați la Odessa de oamenii lui Rakowski au fost luați la apropierea trupelor germane și transportați la Sevastopol. Scrisoare dela Cerbacev

sent pas de moyens aux grands propriétaires de cultiver leurs terres. La veille, les propriétaires reçus par le Roi et par moi: ils offrent de se soumettre à la loi roumaine votée à Iassy. Nous décidons que, sans nous mêler de régler les différends sur la propriété, on donnera des troupes et des chevaux aux grands propriétaires pour que les terres ne restent pas en friche.

10 h., je revois Sa Majesté. Longue conversation sans aucune portée; parlant de la Reine: «Elle est encore très exaltée». — J'insinue qu'un voyage ferait du bien. Mircescu m'avait dit la veille qu'on méditait une fugue auprès de la mère de la Reine. Tout l'entourage ultra-emballé sur les Français. D'ailleurs, Charles Lahovary et Mitilineu me disent qu'alors que les officiers anglais et américains ont donné leurs provisions et leur superflu à la Croix Rouge, les Français ont tout vendu, à des prix forts, même la moindre tablette de chocolat.

— Les parlementaires arrêtés à Odessa par les gens de Rakowsky ont été enlevés à l'approche des troupes allemandes et transportés à Sebastopol.

— Lettre de Teherbatcheff pour prendre plutôt date. II

prin care îmi comunică că are multe greutăți privitor la demobilizarea sa și mă întreabă în mod formal dacă poate compta pe ajutorul guvernului meu. — Răspund că nimic nu va fi schimbat din deciziunile luate înainte.

Examinat situațiunea financiară. Șeful comptabilităței, Anghelescu, mi-o rezumă astfel: venituri, *pe lună*, 8.000.000 (opt milioane); cheltuieli, *pe zi*, opt milioane. Avem încă la bancă un sold din împrumutul de 90.000.000. Găsesc trate, de la legațiunea engleză, cea mai mare parte de la guvernele francez și englez, cam pentru 45.000.000. Contez pe această rezervă ca să constitui baza unui nou împrumut la Bancă. Era convenție cu aliații ca să se primească începând dela Decembrie 1917, câte 50.000.000 franci pe lună, însă la 1 Februarie ni se datora: Franța 41.000.000 și jumătate franci, Englitera 140.000 livre st. și Statele Unite 5.000.000 dolari! Sunt hotărît să nu cer nimic din acești bani.

21 Martie. — Intors la București la ora 2. Dèalungul drumului coloane de demobilizați pe jos; bieteile femei stau la marginea satului așteptând ceasuri și ceasuri...

me fait savoir qu'il a beaucoup de difficultés au sujet de sa démobilisation et me demande formellement s'il peut compter sur le concours de mon gouvernement. Je réponds que rien ne sera changé aux décisions antérieurement prises.

— Examiné la situation financière. Le chef de la comptabilité, Anghelescu, me la résume ainsi: Revenus, par mois, 8 millions; dépenses, par jour, 8 millions. Nous avons encore à la Banque un solde d'emprunt de 90 millions. Je trouve des traites de la légation d'Angleterre, — c'est la majeure partie du gouvernement français et du gouvernement anglais pour environ 45 millions. Je compte sur cette réserve pour constituer la base d'un nouvel emprunt à la Banque. — Il y avait convention avec les alliés de recevoir, à partir de décembre 1917, chaque mois, 50 millions fr.; or, au 1-er février on nous devait déjà: la France 41 millions 500.000 fr., l'Angleterre 1.400.000 livres sterling et les États-Unis 5.000.000 dollars! Je suis décidé à ne rien exiger de cet argent.

21 mars. — Retour Bucarest à 2 h. Tout le long de la route des colonnes à pied de démobilisés; les pauvres femmes sont à l'orée des villages, les attendant des heures et des heures.

— Văd pe *Kühlmann*, pe care îl pun la curent și care își păstrează un dinte contra Dinastiei. Mai puțină insistență ca altă dată în ce privește plecarea silită a lui Brătianu.

Vizitez de asemenea pe *Czernin*, dela care o scrisoare mă aștepta acasă. El mă felicită, dar îmi spune că concesiunile sale în chestiunea granițelor nu pot depăși ceiace Hranilovici indicase experților noștri. Dealtfel Lupescu și Mircescu (înaintat general) sunt foarte neliniștiți: deoparte refuzul lămurit al lui Czernin, de altă parte încurajarea excesivă a lui Hell și a tuturor ofițerilor să nu se lase, căci vor sili pe Austriaci să cedeze, și mai ales turburare din cauza lui Arion, care umple cerul de declarațiuni că nu poate semna, că se retrage... Ii liniștesc, înștiințându-i că am o împuternicire care îmi permite să mă substituie lui.

În cursul zilei conferință cu Hranilovici și von Gratz care îmi arată traseul lor, dar ne lăsându-mi harta sub motiv că mai au să vorbească cu doi miniștri unguri. Trebuie să mi se comunice harta la 6 ore; n'am

— Visite Kühlmann que je mets au courant et qui garde sa dent contre la dynastie. Moins d'insistance que par le passé au sujet du départ forcé de Brătianu.

— Je rends visite aussi à Czernin, dont une lettre m'attendait à la maison. Il me félicite, mais il me dit que ses concessions dans la question des frontières ne peuvent aller au-delà de ce que Hranilovici avait indiqué à nos experts. D'ailleurs, Lupescu et Mircescu (avancé général) sont très inquiets: d'un côté refus net de Czernin, d'autre côté encouragement excessif de Hell et de tous les officiers de tenir bon, car ils obligeront les Autrichiens à marcher, et surtout trouble du fait d'Arion qui remplit le ciel de ses déclarations: qu'il ne peut signer, qu'il se retire... Je les calme, en leur annonçant que j'ai une patente qui me permettra de me substituer à lui.

— Le jour même conférence avec Hranilovici et von Gratz, qui veulent bien me montrer leur tracé, mais ne me laissent pas leur carte sous le prétexte qu'ils ont encore à conférer avec deux ministres hongrois. On doit me communiquer la carte à 6 h. Je ne l'ai eue que le lendemain à 10 h.

avut-o de cât a doua zi la 10. Ei *îmi* concedase băile Slănic și o rază în jurul Buștenilor.

Marea ofensivă pe frontul apusean a început. Austriacii au dat artileria lor. Luptele încep în stil mare.

22 Martie. — Zi întunecată.

Dimineața sosesc *experții* noștri pe care îi trimiseseam la Hranilovici cu o scrisoare, prin care insinuiam că s'ar putea vorbi în trei cu o autoritate supremă militară pentru arbitraj.

Apăs asupra punctului că luarea basinelor Lotrului e o curată afacere comercială pentru o societate din Budapesta.

Experții noștri — Lupescu și Mircescu — căci nu știam de prezența lui Coandă — n'au putut obține nimic. Când au vorbit de arbitraj (nu știu dacă au pronunțat numele lui Mackensen), Hranilovici a răspuns cu semeție că nu recunoaște pe nimeni deasupra marelui lor Cartier. Generalilor noștri li s'a părut că ruptura e gata. Au pronunțat acest cuvânt. Și Arion îmi tot spunea că Mareșalul a autorizat ca numele lui să fie pus înainte....

Ces Messieurs m'avaient concédé les bains de Slanic et un rayon autour de Busteni.

La grande offensive sur le front Ouest a commencé.

Les Autrichiens ont donné leur artillerie. Ça commence dans un grand style.

22 mars. — Journée noire.

— Le matin arrivent nos experts que j'avais envoyés à Hranilovici avec une lettre par laquelle j'insinuais qu'on pourrait causer en tiers avec une autorité suprême militaire pour les départager. J'insistais sur le point que la prise du bassin du Lotru était une pure affaire commerciale pour une société de Budapest. Nos experts — Lupescu et Mircescu — car j'ignorais la présence de Coanda — n'ont rien pu obtenir; quand ils ont parlé d'arbitrage (je ne sais s'ils ont prononcé le nom de Mackensen), Hranilovici a répondu avec hauteur qu'il ne reconnaissait personne au-dessus de leur Grand Quartier. Les généraux avaient l'impression de la rupture. Ils ont prononcé le mot. Et Arion me disait toujours que le Maréchal a autorisé qu'on le mit en avant... Le soir à 8 h.

— Seara, la 8, primesc dela Czernin o scrisoare *officială*, de mâna lui, prin care îmi notifică că nu va mai ceda nimic și că războiul va continua. Trimit pe Mircescu să arate scrisoare lui Kühlmann, pe care nu-l găsește; dar pe la 9 ore i-o arată lui Hell.

— Ținem două ședințe, una dela 10 jum. la 1 și alta dela 4—7, la *Kühlmann*. Arion și cu mine. De partea cealaltă E. S. Kriege, conducătorul jocului, tare ca stânca, chițibușar, prevăzător, memorie grozavă; generalul Hell binevoitor; căp. Dechert, ajutorul lui Weltzer, și Horstmann. Istorii noi, necomunicate, eu studiind cu totul un alt proiect în timpul călătoriei mele de întoarcere; Arion rău dispus și mereu gata să se retragă. Dispuțiune aprinsă, uneori prea vie. Toată lupta e pentru regimul teritoriului ocupat și pentru dreptul de rechiziție. Ne retragem puțin satisfăcuți. Kühlmann foarte puțin interesat și neintervenind decât în favoarea noastră. Acest lucru mărea necazul lui Kriege. Smulg în sfârșit principiul ca să-mi fac numirile cu totul independent de semnătura tratatului.

Când mă întorc sdrobot, cad pe neașteptate pe chestiunea Czernin.

je reçois de Czernin une lettre *officielle*, de sa main, par laquelle il me notifie qu'il ne cédera plus rien *et que c'est la continuation de la guerre*. J'envoie Mircescu montrer la lettre à Kühlmann qu'il ne trouve pas, mais il la montre vers 9 h. à Hell.

— Nous tenons deux séances, l'une de 10 et demie à 1 h. et l'autre de 4 à 7 chez Kühlmann. Arion et moi; de l'autre côté S. E. Kriege, le meneur de jeu, ferré à glace, dur comme roc, chicanier, mémoire prodigieuse; le général Hell, bienveillant; le capitaine Deckert, le second de Welzer et Horstmann. Textes nouveaux, non communiqués, moi ayant étudié tout un autre projet pendant le voyage de retour; Arion hargneux et toujours prêt à rendre son tablier. Discussion animée. parfois trop vive. Toute la bataille est sur le régime du territoire occupé et sur le droit de réquisition. Nous nous retirons peu satisfaits. Kühlmann, très détaché et n'intervenant qu'en notre faveur. Cela augmentait la rage de Kriege. J'arrache le principe de faire mes nominations en toute indépendance dès la signature. Quand je rentre tordu, je tombe sur la tuile Czernin.

23 Martie. — Prima mea grije este să scriu lui Czernin o scrisoare prietenească. Fac apel la el împotriva experților săi și stabilesc principiul că în preliminarii nu s'a semnat decât *o rectificare de frontieră, iar nu o strămutare a întregii frontiere.*

Pe la 10, d. de Kühlmann vine sa mă vadă: «Trebue să vă înțelegeți cu Czernin (mi-o repetă de două ori). Nu propuneți arbitragiul Mareșalului, căci va fi rău și nu voim ca Germania să aibă Ungaria pe brațe». — Plecând adaogă: «N'ar trebui ca d-nul Arion să fie așa de puțin împăciuitor. Au atins punctul delicat...»

Fac contra-propunerile mele ; Tzigara redactează în nemțește. Sunt cam în întârziere din această cauza și conferința trebue să reînceapă la 3 ore. La dejun, luând pe Colorado și Ledebur. îl întreb la eșire: Czernin s'a supărat degeaba ; cum se poate, spre pildă, să se susție frontiera Sinaia ? Coloredo îmi lasă să înțeleg că pentru Sinaia voi avea satisfacție.

Trecând să iau pe Arion, îl pun în curent cu demersul lui Kühlmann care sprijină pe Czernin; din nou

23 mars. — Mon premier souci est d'écrire à Czernin une lettre amicale. J'en appelle à lui de son expert et j'établis le principe qu'on n'a signé dans les préliminaires qu'une *rectification de frontière, non un déplacement de toute la frontière.*

Vers 10 h. Mr. de Kühlmann vient me voir: «Il faut vous arranger avec Czernin (il me répète deux fois). Ne proposez pas l'arbitrage du Maréchal, ça sera pire et nous ne voulons pas que l'Allemagne ait la Hongrie sur les bras». — En parlant, il ajoute: «Il ne faut pas que Mr. Arion soit si peu conciliant. Ils ont touché le point délicat...».

— Je rédige mes contre-propositions et c'est Tzigara qui fait les rédactions allemandes. Ça me met en retard et la conférence doit reprendre à 3 h.

— A déjeuner, ayant pris Coloredo avec Ledebur, je lui demande à la sortie: Czernin s'est fâché à tort; comment peut-on, par exemple, soutenir la frontière Sinaia? Coloredo me fait entendre qu'à Sinaia j'aurai satisfaction.

— En allant chercher Arion, je le mets au courant de la démarche de Kühlmann, qui appuie Czernin; de nouveau,

fără să știe de ce e vorba, îmi spune : «E mai bine să nu facem pace». — Eu : Și pe urmă ? — Arion : *Vor năvăli în Moldova și o să câștigăm, scăpându-ne de Rege.* — Eu : *Credeam că cu prilejul jurământului asiguraseși cu multă căldură pe Rege de credința ta... Bagă de seamă, văd influența fiului tău ; cunosc antidinasticismul și carpismul lui. Dar nu pot să siluesc conștiința ta ; poți să mergi atât de departe cât îți permite conștiința ; dacă te oprești, îți voi lua locul și voi merge singur înainte ; m'am închinat scăpării țării și nu voi da înapoi.* — *N'am vorbit degeaba : a devenit mai cu-minte.*

— La conferință am obținut câteva concesiuni. Dar asupra art. 7 din cap: evacuarea teritoriului, luptă în-versunată la care se unește Hell : pentru strângerea recoltei 1918, lemnul, petrolul, etc. vor să aibă dreptul de rechiziție directă. Declară că dacă sunt silit, voi continua și voi semna pacea, dar a doua zi voi trage, în ceea-mă privește, consecințele. — Mare emoție ; consultare ; amânat pentru mâine.

Arion a prezentat la desbatere un ordin al genera-

sans savoir de quoi il s'agit, il me dit: «Il vaut mieux ne pas faire la paix». — Moi: «Et après?» — Arion: «Ils envahiront la Moldavie et on y gagnera d'être débarrassé du Roi». — Moi: «Je croyais qu'à l'occasion du serment tu as très chaleureusement assuré le Roi de ta fidélité... Fais attention, c'est l'influence de ton fils; je connais son anti-dynasticisme et son carpisme. Mais je ne puis forcer ta conscience; tu iras aussi loin que te le permet ta conscience; si tu l'arrêtes, je prendrai ta place et j'irai seul de l'avant; je me suis voué au salut du pays, je ne reculerai pas». — *Ce ne fut pas sans écho: il a été plus sage.*

— A la conférence, obtenu quelques concessions. Mais sur l'article 7 du chapitre «Evacuation du territoire», lutte acharnée à laquelle se joint Hell: pour la rentrée de la récolte 1918. le bois, le pétrole etc., ils veulent garder le droit de réquisition directe. Je déclare que si on me force, je continuerai et je signerai la paix, mais le lendemain j'en tirerai, en ce qui me regarde, les conséquences. Grand émoi; on se consulte; remis à demain. Arion a versé au débat un ordre du général de Teleorman qui réquisitionne

lului din Teleorman, care rechiziționează tot porumbul rămas, afară de samântă 500 gr. (!) pe zi de locuitor și aceasta numai până la 1 August! Ce va mânca țaranul până la noua recoltă?

— O depeșă dela colonelul *Boyle*, faimosul Canadian care s'a făcut îngerul protector al Românilor luați ca zălog de bolșevici, îmi comunică că a obținut libertatea lor și că i-a adus înapoi la Odessa.

— Convențiunea pentru schimbul prizonierilor s'a încheiat. Germanii și Austriacii foarte binevoitori. Bulgarii fac șantaj: Nu vor să le dea drumul (n'avem nimic de schimbat cu ei), decât dacă se permite Bulgariilor din Bolgrad să le dea 11.000 tone de cereale.

— La ora 9 seara scrisoare dela Hranilovici pentru reluarea tratativelor, cu o frază exprimând speranța că ne vom putea înțelege. In sfârșit!

— Vestile de pe frontul francez, îmi comunică Horstmann, sunt foarte bune pentru Germani: pe o lărgime de 70 km. și pe o adâncime de 5, ei au cucerit liniile; 30.000 prizonieri, 400 tunuri. Hell a primit în ședință vești îmbucurătoare, judecând după fața lui.

tout le maïs restant, sauf la semence; 500 grammes (!) par jour par tête d'habitant, et cela seulement jusqu'au 1-er août. Que mangera le paysan jusqu'à la nouvelle récolte? — Un peu de malaise chez les militaires.

Une dépêche du colonel Boyle, le fameux Canadien qui s'érige en ange tutélaire des Roumains pris comme otages par les bolchevistes, me communique qu'il a obtenu leur délivrance et qu'il les a ramenés à Odessa.

— La convention pour l'échange des prisonniers a été conclue. Très bien-veillants les Allemands et les Autrichiens. Les Bulgares font du chantage: ils ne veulent les rendre (nous avons rien à échanger) que si on permet aux Bulgares de Bolgrad de leur livrer 11.000 tonnes de céréales.

— A 9 h. soir, lettre de Hranilovici pour reprendre les pourparlers avec une phrase exprimant l'espoir qu'on pourra s'arranger. Enfin!

— Les nouvelles du front français sont très bonnes, me communique Horstmann: «Sur une largeur de 70 km. et sur une profondeur de 5 km., les Allemands ont conquis les lignes anglaises; 30.000 prisonniers, 400 canons». Hell a reçu en pleine séance des nouvelles qui devaient le réjouir à voir sa mine.

24 Martie. — Expertii noştri, afară de Coandă, se duc la Hranilovici cu instrucţiunile mele, în timp ce mă duc la Czernin. Trebuie să notez că Mircescu fusese înştiinţat confidenţial de generalul Hell că trebuie să ne înţelegem, deoarece Czernin se plânsese că, nefiind susţinut de Germani, el n'avea decât să se retragă.

Czernin mă primeşte ca pe un camarad : «Înţelegi, scumpul meu Alexandru, poziţiunea mea. Am ordine precise. Pot să-mi dau demisia, dar e tot ce pot face. Hotărăşte condiţiunile. Voi spune îndată da sau nu, dar ceiace generalii voştri cer, nu e posibil. — Nu uitaţi că trebuie să am puterea să vă scap de ocupaţia germană». — Însemnăm cu creionul : 1) Vest Severin pe creastă ; 2) Basinel Lotrului. El : Va fi pe din două ; 3) Sinaia Nord de Azuga ; 4) Slănic prin Hârja. — Acord complet, afară de numărul 4 ad referendum.

El e neliniştit de spiritul dela Iaşi şi de ceea ce se petrece în jurul Reginei. A scăpat pe Rege şi ar vrea ca aceasta să nū fie o greşală politică.

În sfârşit îmi propune să cumpere din artileria noastră ; pune preţ pe ea. Declar că nu pot decide îna-

24 mars. — Nos experts, moins Coanda, se rendent chez Hranilovici avec mes instructions, pendant que je me rends chez Czernin. Il faut noter que Mircescu avait été averti confidentiellement par le général Hell qu'il fallait s'entendre, car Czernin s'était plaint que, n'étant pas soutenu par l'Allemagne, il n'avait qu'à se retirer.

Czernin me reçoit en camarade. «Comprenez, mon cher Alexandre, ma position. J'ai des ordres précis. Je puis donner ma démission, mais c'est tout ce que je puis faire. Fixez vos conditions. Je vous dirai de suite oui ou non, mais ce que vos généraux veulent c'est impossible. N'oubliez pas que je dois avoir la force de vous débarrasser de l'occupation allemande. — Nous traçons au crayon : 1) Ouest Severin sur la crête ; 2) le bassin du Lotru. — Lui : «Ce sera par moitié» ; 3) Sinaia-Nord Azuga ;— 4) Slănic par Hirgea.— Accord sauf No. 4 ad referendum.

Il est inquiet de l'esprit à Iassy et de ce qui se passe autour de la Reine. Il a sauvé le Roi et voudrait que ce ne fut pas une faute politique.

Enfin, il me propose d'acheter de notre artillerie. Il y met du prix ; je déclare ne rien pouvoir décider avant d'avoir

inte de a fi văzut pe Rege. Caut să câștig timp. Ar fi un gest militar care ne-ar da poate libertatea de acțiune în Basarabia, așa cum o propunea Czernin înainte de călătoria mea a doua la Iași.

Kühlmann, care făgăduise să vie înainte de 10 jum., n'a venit. Mărturisesc că sunt mulțumit de aceasta.

Czernin îmi spune că acum o săptămână, Clemenceau a cerut la Viena condițiile păcii ; după înțelegere cu Berlinul, Czernin a răspuns : pentru Franța statu-quo dinainte de război. Clemenceau a refuzat. Czernin consideră aceasta ca o nebunie. De aici pornește ofensiva : va costa un milion de oameni din ambele părți.

— La ora 11, convocat fiind de Praschma, merg la «Wirtschaftsverband». Ca Români : Lupu Kostaki, P. Theodoru și Antipa. *Praschma* explică, că populația țării ocupate nu mai are hrană decât până la 31 Mai; că de la acea dată, trebuie să se caute să se importeze din Basarabia. Va trebui deci 10.000 *vagoane* pentru două luni. — Înțeleg că sunt ordine să se ia tot, deși *Praschma* pretinde că pur și simplu nu s'a avut ceace

vu le Roi. Je cherche à gagner du temps. Ce serait là le geste militaire qui nous donnerait peut-être la liberté d'action en Bessarabie tel que le proposait Czernin avant mon second voyage à Iassy. Mr. de Kühlmann, qui avait promis de faire son apparition avant 10 h. et demie, n'est pas venu. Je suis plutôt content de son absence.

Czernin me dit que, il y a une semaine, Clemenceau a demandé à Vienne les conditions de la paix; après entente avec Berlin, Czernin a répondu: pour la France le statu-quo d'avant la guerre. Clemenceau a refusé. Czernin considère que c'est une folie. De là l'offensive qui sera terrible: elle coûtera un million d'hommes des deux côtés.

— A 11 h., sur convocation de *Praschma*, je vais au *Wirtschaftsverband*. Comme Roumains: Lupu Kostake, Paul Teodoru et Antipa. *Praschma* explique que la population du pays occupé n'a plus de nourriture que jusqu'au 31 mai; qu'à partir de cette date il faudra chercher à importer de Bessarabie. Il faudra 10.000 wagons pour deux mois. Je comprends qu'il y a des ordres de pomper, quoique *Praschma* prétend que tout simplement on n'a pas eu ce qu'on espérait d'après

se sperase după declarațiile producătorilor.—Obiectez că nu știu cece poate da Basarabia, din care sug și Moldova și Bulgaria, care ar vrea să scoată 1100 vagoane; că voi face anchetele și voi lua măsurile necesare, dar că «Verwaltung» era dator să păstreze în țară ceiace era necesar țarei. — Lupu și Antipa declară că și O. K. M. și «Militär-Verwaltung» declarase totdeauna formal, că alimentarea era asigurată până la recoltă. În urmă mi-a spus Lupu că această asigurare i-a fost reînnoită când i s'a explicat motivele pentru care s'a diminuat rația de porumb de la 750 gr. la 500 gr. și cea de făină la 300 gr.

— După amiază, Ledebur, tot om subțire, a venit să se scuze de modul prea brusc cu care comunicarea mi-a fost făcută. Ordinul de a mai asigura încă una mie de vagoane l'a motivat: nu-l poate discuta. Dar este convins că eșirea grânelor nu se va putea face cu ușurință, și dacă se poate avea necesarul din Ucraina, nu se va mai face aceste exportări. D. de Kriege mi-a afirmat și el, că dacă Ucraina predă milionul de

les déclarations des producteurs. J'objecte que je ne sais ce que peut donner la Bessarabie, sur laquelle tirent la Moldavie et la Bulgarie, qui voudrait en extraire 1100 wagons; que je ferai les enquêtes et prendrai les mesures nécessaires, mais que la Verwaltung devait garder dans le pays ce qui est nécessaire au pays.

Lupu et Antipa déclarent que et l'O. K. M. et la Militär-Verwaltung avaient toujours déclaré formellement que l'alimentation était assurée jusqu'à la récolte. Lupu m'a dit ensuite que cette assurance lui avait été donnée encore une fois lorsqu'on lui a expliqué les raisons pour lesquelles on diminuait de 750 à 500 gr. la ration de maïs et à 300 gr. la ration farine.

L'après-midi, Ledebur, toujours gentilhomme, est venu s'excuser de la brusquerie de la communication qu'on m'a faite. C'est un ordre venu d'assurer encore 1000 wagons, qui l'a motivé. On ne peut le discuter. Mais est convaincu que la sortie des grains ne pourra se faire en un tour de main. Et si on a de l'Ukraine le nécessaire, on ne donnera pas suite à ces exportations. Mr. de Kriege m'a aussi certifié que si l'Ukraine livre le million de tonnes qu'elle s'est engagé, on

tone la care s'a angajat, o să ne lase în pace. *Trimit imediat generalului Hârjeu instrucțiunile necesare ca să se sechestreze grâul din Basarabia și să se facă un inventar.* (Scrisoare încredințată maiorului Sc. Lahovary, curier).

— Inainte de ora 1 la *Kühlmann* : a aflat cu plăcere că ne-am înțeles, Czernin și cu mine. «Am sosit, cum adeseori se întâmplă în viață, când logodnicii se înțeleseră deja». Subțire cum este, mi-a prezentat pe specialistul lui, dr. Herz, căruia i-a dat instrucții ca petrolul să fie discutat «en petit comité» cu el, și mai ales tranșat cu cele mai mari menajări pentru interesele românești. Se va reduce *mai multe puncte la sută*. — Se nimereste că tocmai în dimineața aceea scrisesem lui *Arion*, că Parlamentul pe care îl convocase, cu toți Bărbuleștii și Ștefăneștii din lume, nu putea eși la nimeni practic. Mă duc la el la 2½ ca să-l pun în curent și mai ales ca să-i spun că era imposibil de a face un contra-proiect și că trebuie să luăm ca bază de discuție proiectul german. — *Arion*: Dar cine a vorbit vre-o dată de contra-proiect ? — Or, ieri, în prezența mea, a comu-

nous laissera tranquilles. J'envoie de suite au général Herjeu les instructions nécessaires pour qu'on séquestre les blés de Bessarabie et qu'on fasse un inventaire. (Lettre confiée au commandant Charles Lahovary, courrier).

— Avant une heure chez *Kühlmann*: il a appris avec plaisir que nous nous étions entendus, Czernin et moi. «Je suis arrivé, comme souvent il arrive dans la vie, quand les fiancés se sont déjà entendus». Fin comme il est, il me présente son spécialiste, le docteur Hertz, à qui il a donné des instructions pour que le pétrole soit discuté «en petit comité» avec lui et surtout tranché avec les plus grands ménagements pour les intérêts roumains. On descendra «de plusieurs pour cent». Il se trouve que le matin même j'avais écrit à *Arion* que le Parlement qu'il avait convoqué, avec tous les *Barbulescu* et *Stefanescu* imaginables, ne pouvait mener à rien de pratique. Je retourne chez lui à 2 h. et demie pour le mettre au courant et surtout lui dire que c'était impossible de faire un contre-projet et qu'il fallait prendre pour base de discussion le projet allemand. — *Arion*: «Mais qui a jamais parlé de contre-projet?» — Or, hier, en ma présence, il a communiqué à Mr.

nicat el d-lui de Koerner — altă Excelență — că-i va trimite a doua zi contra-proiectul.

— Primesc prin inginerul Roiu raportul dela Odessa. Scriu noi instrucții lui Hârjeu, ne putând încă pleca.

— La ora 6, generalii se reîntorc buimăciți. Arion îi chemase ca să le spună să nu cedeze nimic. Or, îi comunicasem peste zi concesiunile obținute de mine și se arătase încântat : «Ai obținut Azuga ? Dar asta este un mare succes !».

Câteva minute mai târziu, Kriege, însoțit de Austria-cul von Peters, îmi aduce protocolul cu articolele votate ieri. N'am câștig de cauză în chestia rechizițiilor. Este anul marei crize pentru noi — zice Kriege —, trebuie să avem certitudinea că pentru 1918 tot ce ne revine din recoltă, va sosi la destinație. Chestia evreiască este formulată cu menajări, toată lumea este ahtiată să se termine. După Kriege, ofensiva a pătruns cu 20 klm. de adâncime pe o lărgime de 90 klm.

— Toată lumea este jignită de atitudinea ofițerilor de rezervă și de spiritul demobilizaților cari se întorc.

de Koerner — autre Excellence — qu'il lui enverrait le lendemain le contre-projet !

— Reçois par ingénieur Roiu rapport sur Odessa. Ecris de nouvelles instructions à Harjeu, ne pouvant encore partir.

A 6 h. les généraux reviennent ahuris. Arion les appelle pour leur dire de ne rien céder: or, je lui avais communiqué dans la journée les concessions obtenues et il s'en était trouvé enchanté. «Tu as obtenu Azuga? Mais c'est un grand succès!»

— Quelques minutes après, Kriege m'apporte, accompagné de l'Autrichien von Peters, le protocolé des articles votés hier. Je n'ai pas gain de cause dans la question de la réquisition. «C'est l'année de la grande crise pour nous. dit Kriege. Il faut que pour 1918 nous ayons la certitude que tout ce qui nous revient de la récolte arrivera à destination». La question juive est formulée avec ménagement. Tout le monde a hâte d'en finir.

— Selon Kriege, l'offensive est pénétrée à 20 km. de profondeur sur le front de 90 km.

— Tout le monde est froissé de l'attitude des officiers réservistes et de l'esprit des démobilisés qui rentrent. Hier

Eri am văzut pe calea Victoriei un ofițer dus pe umeri de niște derbedei și care saluta mulțimea cu gesturi mari.

— Tot *Arion*. Talaat Pașa a prânzit eri la el. El i-a spus: «Ați pierdut Dobrogea. Este de neînlăturat.» — Și *Arion* spune: «Atunci de ce Carp continuă să otrăvească publicul cu asigurarea că Dobrogea nu este pierdută?»

25 Martie. — După svonorile recoltate mă așteptam la retragerea lui *Arion*. Generalii, Mircescu mai ales, sunt zăpăciți de sfaturile lui: «Nu semnați nimic — nu cedați de loc», atunci când dela O. K. M. venise înștiințarea că nu mai era chip să se întindă coarda.

— *Arion* îmi face o vizită de dimineață; îmi vorbește de mai multe neajunsuri mărunte; recunoaște și el că d. de Koerner e foarte conciliant, și astă seară, când i-am spus că am să iscălesc câteva protocoale gata, a oferit să nu mă lase singur. Și când te gândești că el este cel mai calificat din partid! Acum pricep modul cum Brătianu își face guvernele!

— Ziua începe cu noi crize pentru fruntaria Tran-

vu un officier que des gamins portaient en triomphe et qui à grands gestes, saluait la foule en pleine Calea Victoriei.

— Toujours d'*Arion*: Talaat Pacha a dîné chez lui. Il lui a dit: «Vous avez perdu la Dobrogea. C'est irrémissible», — Et *Arion* ajoute: «Comment alors Carp continue-t-il d'empoisonner le public de l'assurance que la Dobrogea n'est pas perdue?»

25 mars. — Selon les propos recueillis chez Simu et ailleurs, je m'attendais à la retraite d'*Arion*. Les généraux, Mircescu surtout, effarés de ses conseils: «Ne signez rien» — «ne cédez pas» — alors que de l'O. K. M. était venu l'avis direct qu'il n'y avait plus moyen de tendre la corde! *Arion* me fait visite de bonne heure; il me parle de différents accrocs insignifiants; il reconnaît lui-même que Mr. de Koerner est très conciliant. Et ce soir, quand je lui ai dit que j'allais signer les quelques protocoles prêts, il a offert de ne pas me laisser seul. Et c'est le plus qualifié du parti! Comme je comprends maintenant la composition des ministères Brătianu!

— La journée commence par des nouvelles crises pour

silvaniei. Fondul desbaterei este : Cum Hranilovici cedase mai mult, după părerea lui, decât cele patru puncte stipulate cu Czernin, el vrea să ne reîntoarcem la traseul de ieri. Două vizite ale lui Mittag, dute-vino ale lui Hranilovici și ale ajutorului său Kempel, alergături după experții noștri, explicații și tocmeli grație cărora mai smulg Penteleul și renunțarea lor la insulele din josul Severinului; la ora 7, semnăm traseul care va fi încorporat în tratat. — În rezumat, în ședințe succesive am scăpat : Severinul și toată regiunea în apus de Gruia ; valea Jiului la sud de Lainici ; valea Oltului-Lotru la înălțimea Voinesei ; toată regiunea Sinaiei până la nord de Azuga ; munții Buzăului ; toată valea Trotușului, Slănic și Hârja... Cred că era imposibil de a face mai mult.

— Conversație cu *Kühlmann*. Tratez chestia Basarabiei: el promite mână liberă, dar să nu-i facem dificultăți cu Ucraina. Constanța va fi port-franc și linia ferată a Nemților ; pentru exploatarea portului, o societate germano-româno-bulgară cu majoritate pentru Germani. — Cer concesiunea silozurilor României. «Este de

la frontière de Transylvanie. Le fond du débat est que Hranilovici ayant donné plus, à son avis, que les quatre points stipulés avec Czernin, veut reprendre son tracé d'hier. Deux visites de Mittag, des allées et venues de Hranilovici et de son aide Kempel, courses après nos experts, explications et marchandages dans lesquels j'arrache encore le Penteleu et leur renonciation aux îles en aval de Severin, nous signons à 7 h. le tracé qui sera incorporé au traité. En résumé, en séances successives, j'ai sauvé Severin et toute la contrée à l'Ouest de Gruia ; la vallée de Jiul au Sud de Lainici ; celle de l'Oltul-Lotrul à hauteur de Voineasa ; tout le pays de Sinaia jusqu'au nord d'Azuga ; les montanes de Buzau ; toute la vallée du Trotus, Slanic et Harjea... Je doute qu'il eut été possible de faire plus.

— Conversation avec *Kühlmann*. J'aborde la question de Bessarabie: il promet main libre, mais ne pas lui faire des ennuis avec Ukraine; Constantza sera port-franc et la ligne aux Allemands; pour exploitation du pont, une société allemano-roumano-bulgare avec majorité pour les Allemands. — Je demande la concession des silos à la Roumanie:

considerat — zice el, — și s'ar putea să fie o sub-societate care să aibă silozurile». În fine anunț că *se va face o rezervă* — de care nu cerem act — în ceiace privește Dobrogea. — El : Pentru aceasta va trebui, *în ceiace (privește forma, să vă înțelegeți cu Kriege.*

În cursul zilei, o scrisoare a lui Kühlmann îmi anunță : *că cartierul general nu admite prelungirea armistițiului, dacă printre actele de semnat diseară nu se află și o declarație relativă la petrol.* Mă duc să arăt scrisoarea lui Arion. Punem o clauză, primită în principiu de delegați, că capitalul românesc va fi primit pentru 25% în toate afacerile.

Trebue semnat ceva astă seară, nu este chip de a prelungi altminterea. — Mă reîntorc la Kriege pentru clauzele de adăogat la protocolul nostru. — Jandarmerie, poliție, armată, finanțe independente în timpul ocupației. — Trebuie să le admită. Ne explicăm asupra art. 20 care, după cererea mea, este limitat la 5 articole.

Mai vine să mă vadă pentru un articol 42 din tratatul politic dintre Germania și România, chestiune foarte

«C'est à considérer — dit-il — et ça pourrait être une sous-société ayant les silos». — Enfin j'annonce qu'on fera une réserve — dont nous ne demandons pas acte — au sujet de la Dobrogea. — Lui: «Pour cela il faudra, quant à la forme, vous entendre avec Kriege».

Dans la journée une lettre de Kühlmann annonçant que le Quartier Général n'admet pas la prolongation *armistice si, parmi les actes à parapher ce soir, il n'y a pas aussi une déclaration concernant le pétrole.*

Je vais montrer le texte à Arion. Nous insérons une clause, accordée en principe entre délégués, que le capital roumains sera admis pour 25% dans toute l'affaire.

Il faut signer quelque chose ce soir: pas moyen de prolonger autrement.

Je retourne chez Kriege pour des clauses à ajouter à notre protocole — gendarmerie, police, armée, finances indépendantes pendant l'occupation — il doit les revoir. Nous nous expliquons sur l'art. 20 qui, sur ma demande, est limité à 5 articles. Il revient me voir pour un art. 42 du traité politique entre l'Allemagne et la Roumanie, question tout ardue

importantă și nouă pentru mine. E 11 ore seara și la 12 trebuie să fie semnat! Ne făgăduim să studiem mâine o altă redacțiune, dacă va fi nevoie.

Arion, pe care trebuia să mă duc să-l iau, îmi scrie că e bolnav, dar că mâine va iscăli.

— Mă duc singur la locuința lui Kühlmann (casa A. Florescu). Luminată à giorno. Sosesc exact la 11 ore jumătate, cum se stabilise. Eram singur; ei *toți*. Czernin cu Mittag, Hranilovici Kempel, un maior pe care nu-l cunosc, Kühlmann cu Schoen, von Hoetsch, Richthoffen, von Rosenberg, Kriege, von Koerner, general Hell, căpitan Decker, von Körner, ministru la Sofia, contele Obendorff, Horstmann, generalul Tantiloff, secretari. Uniforme, decorațiuni smokinguri, un frac—Kühlmann,—redingote. Cinematografe și aparate fotografice.

Puțin după miezul nopții se iscălește monopolul petrolurilor : declarațiuni de principiu: Czernin, Kühlmann și cu mine.

Și așteptăm; textele nu sunt gata. E ora 1 și jum. Kriege, care are responsabilitatea lucrurilor, se plimbă

et nouvelle pour moi. Il est 11 h. du soir et à minuit il faut que ce soit signé! Nous nous faisons crédit et on se promet d'étudier demain une autre rédaction, demain si besoin est.

Arion, que je devais aller prendre, m'écrit qu'il est malade, mais que demain il signera.

Je me rends seul à la demeure de Kühlmann (maison Florescu). Eclairage à giorno. J'arrive tapant 11 h. et demie comme c'était convenu. J'étais seul, eux tous. Czernin avec Mittag, Hranilovici, Kempel, un major que je ne connus pas, Kühlmann avec Schoen, von Hoesch, Richthofen, von Rosenberg, Kriege, von Koerner, le ministre à Sofia, comte d'Obendorff, Horstmann, le général Tantiloff, des secrétaires. Uniformes, décorations, smokings, un habit — Kühlmann — des redingotes.

Cinéma et appareils photographiques.

Un peu après minuit on signe le protocole des pétroles: déclaration de principes: Czernin, Kühlmann et moi.

Et on attend, les textes ne sont pas prêts.

Il est une heure et demie. Kriege, qui en a la responsabilité, arpente fiévreusement. Enfin une auto: c'est la fâ-

prin odae. În sfârșit un automobil ! Vestea proastă ca piatra litografică s'a spart și că se reîncepe. De altă parte o minune : plouă. Germanii, neliniștiți în privința recoltei, sunt și mai veseli ca mine.

Așteptăm, așteptăm mereu. Se vorbește de tunul care trage dela Soissons la 100 klm. asupra Parisului. Se credea eri că e o greșeală de tipar sau o exagerare. Dar se pare că minunatul tun există. În mod tehnic e bazat pe puțină densitate a aerului la înălțimea de 2000 metri de unde își descrie traectoria de cădere.

În sfârșit la 4 și un sfert dimineața sosesc documentele și iscălim... Czernin și Kühlmann pleacă la vânătoare pe Dunăre; eu rămân încătușat la lucrul de rob care reîncepe mâine la 9 ore. Ei sunt veseli. Cum ași vrea să fiu și eu...

Talaat-Pașa vine la mine. Asigurare ca el nădăjduște încă, cum că chestiunea Dobrogei nu s'a sfârșit. «Paște murgule...»

Ofensiva urmează victorioasă. Bapeaume, centrul rezistenței, e luat. 46.000 prizonieri, mai mult de 500 tunuri.

cheuse nouvelle que la pierre lithographique s'est cassée et que l'on recommence. Par contre on crie au miracle: il pleut. Les Allemands, inquiets au sujet de la récolte, sont encore plus joyeux que moi.

On attend, on attend toujours. On cause du canon qui tire de Soissons à 100 km. sur Paris. On croyait hier à une erreur d'impression ou à une tartarinade. Il paraît que le merveilleux engin existe. Techniquement, c'est basé sur le peu de densité de l'air à la hauteur de 2000 m. à partir de laquelle il décrit sa trajectoire.

Enfin à 4 h. et quart du matin arrivent les documents et on paraphe... Czernin et Kühlmann partent pour la chasse sur le Danube; je reste enchaîné au travail de nègre, qui doit recommencer demain à 9 h. — Ils sont gais. *Comme je voudrais pouvoir l'être!*

— Talaat Pacha est venu me voir. Assurance que pour lui il espère que la question Dobrogea n'est pas finie! «Paște murgule!»

— L'offensive continue victorieuse. Bapeaume, centre de la résistance, est pris. En tout 46.000 prisonniers; plus de 500 canons.

27 Martie. — Chestiunea petrolului dă naștere la tot felul de complicații. Proiectele sunt făcute și mereu refăcute, fără să mai luăm în seamă că în loc de un colaborator liniștit, orientat și cunoscând materia, am în Arion un ajutor pe care toată lumea îl influențează și care vrea să se retragă în fiecare minut. Azi dimineață am pierdut un ceas ca să-l pun pe calea cea bună. Mâine de sigur voi reîncepe.

Potop de proiecte : Austriacii modifică pentru a treia oară propunerea de a iua în arendă șantierele dela Severin. De data aceasta ei cer o adevărată concesiune teritorială, pe malul Dunărei, între graniță și Severin. — Turcii aduc și ei convențiuni consulare și comerciale : Reschad Hikmet Bey le introduce blajin, având grija să spuie că Turcia ne-ar vedea cu plăcere anexând Basarabia. E limpede : «donnant, donnant».

Ca culme a fericirii, comisiunea tehnică financiară are ca lumină numai pe Răducanu, care crede că discursurile sale sunt «ultima lex» a negocierilor noastre.

27 mars. — La question du pétrole donne lieu à toute sortes de complications. Les projets sont faits et refaits à tout instant, sans compter qu'au lieu d'avoir un collaborateur calme, connaissant la matière et orienté, j'ai en Arion un second hystérique, que tout le monde influence et qui rend son tablier à chaque minute. Ce matin perdu une heure pour le remettre dans le bon chemin. Ce sera à recommencer demain.

Avalanche de projets: les Autrichiens modifient pour la troisième fois la proposition de prendre les chantiers de Severin à bail. Cette fois c'est une vraie concession territoriale qu'ils exigent sur la rive du Danube, entre la frontière et Severin. Les Turcs apportent, eux aussi, des conventions consulaires et commerciales: c'est Reschad Hikmet Boy qui les introduit ducereusement, en ayant soin de dire que la Turquie nous verrait avec plaisir annexer la Bessarabie: c'est clair: donnant, donnant. Pour comble de bonheur, la commission technique-financière a pour lumière seulement Raducanu, qui croit que ses discours sont l'ultima lex de nos négociations.

Regulăm cu străinii sau cu delegațiunile noastre o mulțime de puncte foarte deosebite.

Conferință cu d. von *Kriege*, seara la 9 ore jum. După ce am stabilit definitiv textul protocolului privitor la regimul teritoriului și examinat chestiuni financiare, precum depozitul de aur al Băncii Naționale de 50 milioane, transformat în mărci, și o cerere a Austriei de 35 milioane aur, vorbim de mai multe chestiuni.

El îmi spune : «Tratatul nostru politic va servi de model tuturor celorlalte tratate de încheiat. Cum aveți Basarabia, să nu vă plângeți. Mulțumiți lui Dumnezeu că scăpați așa ușor ; pot să vă asigur că, urmând un proiect care se hotărâse, erați definitiv împărțiți: Rusia avea Moldova. și Austria România. Tezaurul Băncii era să fie confiscat la Berlin. Eu m'am opus la aceasta din toate puterile; a fost pus numai sub sechestru. Comisiunea gurilor Dunărei va avea probabil administrarea liniei Cernavoda-Constanța și a portului. Pentru Franța, condițiunile de pace, după victoria acum în curs, vor fi mai grele decât înainte de bătălie.

Nous réglons, à baton rompu, avec les étrangers ou avec nos délégations. une infinité de points, aussi divers que possible.

— Conférence avec Mr. de Kriege, le soir, 9 h. et demie. Après avoir définitivement arrêté le texte du protocole concernant le régime du territoire et examiné des questions financières, telles que le dépôt or de la Banque Nationale de 50.000.000, qui a été transformé en Marks, et une demande d'or de 35.000.000 de l'Autriche, nous causons de différentes questions.

Il me dit: «Notre traité politique servira de modèle à tous nos autres traités à conclure. Comme vous avez la Bessarabie, ne vous plaignez pas. Bénissez Dieu d'en sortir à si bon compte; je puis vous assurer que selon un projet qu'on mûrissait, vous étiez définitivement partagés: la Russie avait la Moldavie et l'Autriche la Roumanie. Le trésor de la Banque a failli être confisqué à Berlin: c'est moi qui me suis opposé de toutes mes forces; il a été tout simplement mis sous séquestre. La commission de bouches du Danube aura probablement l'administration de la ligne Cernavoda-Constanza et du port. Pour la France, les conditions de la paix, après la victoire en train, seront plus dures qu'avant la bataille».

Ii vorbesc de condițiunea bunurilor și a persoanelor în teritoriile ocupate: «Dv. trebuie să vă gândiți la aceasta», îmi răspunde el.

Ofensiva e grozavă. Germanii au înaintat cu 40 klm. Noyon și Albert sunt luate. Aproape 1000 tunuri. Și acum o întregă baterie de tunuri noi trag asupra Parisului la distanță de 100 klm.

— *Tzigara* știe dela Dietz, care o știe la rândul său dela Kersandt și dela Ielkmann, că Virgil Arion se ocupa cu ei de mijloacele de a mă opri să mă întorc în țară, dacă ași fi plecat vara aceasta la Karlsbad.

28 Martie. — Prima grijă e să scriu lui Papiniu pentru proiectul privitor la condițiunea provinciilor părăsite.

Ieri la 11 seara trimiterea proiectului petrolului. Azi dimineață d-nul de Koerner îmi trimite și proiectul monopolului. Și ar dori să aibă semnăturaastă seară.

Scriu lui Koerner cum că bănuiesc că scrisoarea lui Hertz nu e retrasă; că monopolul rămâne în studiu și că singura deosebire stă în faptul că noul proiect va servi ca sancțiune în caz de neînvoială. La 5 ore îmi răspunde

Je lui parle de la condition des biens et des personnes en territoires cédés: «C'est à vous d'y penser», me répond-t-il.

— L'offensive est prodigieuse. Les Allemands ont avancé de 40 km. Noyon et Albert sont pris. Près de mille canons. Et c'est maintenant toute une batterie des canons nouveaux qui tirent sur Paris d'une distance de 100 km.

— *Tzigara* tient de Dietz qui le tient de Kersandt et de Ielkmann, que Virgil Arion s'occupait avec eux des moyens de m'empêcher de rentrer en Roumanie si j'étais parti cet été pour Karlsbad.

28 mars. — Mon premier soin est d'écrire à Papiniu pour le projet concernant la condition des provinces abandonnées.

— Hier à 11 h. du soir envoi du projet du pétrole. Ce matin Mr. de Koerner m'envoie aussi le projet du monopole. Et ils vouldraient avoir la signature ce soir...

J'écris à Koerner que je suppose que la lettre de Herz n'est pas retirée; que le monopole reste à l'étude et que la seule différence réside dans le fait que le nouveau projet servira à la sanction en cas de non-arrangement. A 5 h. il me

că propunerea Hertz e retrasă. Seriu îndată lui Koerner ca să-i reamintesc că Hertz era însărcinatul lui de afaceri. În sfârșit, la 9 ore, Koerner îmi scrie că scrisoarea lui Hertz e menținută cu un termen prescurtat; e prost lucru, dar avem timpul de a ne mai mișca.

Lucru extraordinar, Koerner îmi cere încă un dar pentru Impăratul: savanții germani să fie autorizați să facă săpături în România!

29 Martie. — Ziuă fixată pentru semnătură. Cei doi miniștri vor să plece la 1 și 30 pentru sărbătorile lor de Paște. E vorba de petrol, de cereale, de învoiala specială cu Austria. Aceasta din urmă a fost bine studiată și Papiniu mi-aduce textul câtorva concesiuni pe care delegații noștri le-au obținut. Pentru cereale, Antipa face ce e mai bine; prețurile obținute sunt foarte bune și se speră încă o îmbunătățire. Rămâne petrolul. Arion nu mișcă și-mi scrie o scrisoare care nu-mi spune nimic. — Mă duc la Kühlmann, unde toată lumea era întrunită. Miniștri de Stat, excelențe, generali, experți: de toate. Sunt singur cu Corțeanu, pe care l'am adus pentru controlul textelor. Mă duc chiar eu să aduc pe Arion după

répond que la proposition Herz est retirée. J'écris du coup à Koerner pour lui rappeler que Herz était son fondé de pouvoirs. Enfin, à 9 h., Koerner m'écrit que la lettre Herz est maintenue avec un terme raccourci. — C'est mauvais, mais on a le temps de se retourner.

Chose extraordinaire, Koerner me demande encore un cadeau pour l'Empereur: c'est que les savants allemands soient autorisés à faire des fouilles en Roumanie!..

29 mars. — Journée fixée pour signer. Les deux ministres veulent partir à une heure et demie pour leurs fêtes de Pâques. Il s'agit du pétrole, des céréales, de l'arrangement spécial avec l'Autriche. Ce dernier a été bien étudié et Papiniu m'apporte le texte de quelques concessions que nos délégués ont obtenues. Pour les céréales, Antipa fait de son mieux; les prix obtenus sont très bons et on espère encore une amélioration. Reste le pétrole. Arion ne bouge pas et m'écrit une lettre qui ne dit rien. Je vais chez Kühlmann, où tout le monde se trouve déjà réuni. Ministres d'Etat, Excellences, Généraux, Experts: il y a de tout. Je suis seul avec Corțeanu, que j'ai amené pour contrôler les textes. Je vais moi-même chercher Arion après avoir obtenu, pour l'étude

ce am obținut pentru studiul monopolului, o prelungire de termen până la 1 Decembrie. De altfel, Koerner îmi declară în fața lui Corteanu și a d-rului Hertz că proiectul supus nouă *va fi desigur modificat*, pentru că avem noi înșine greutăți. «Știți că d. Stauss a plecat tocmai ca să lucreze contra proiectului». Dau toate aceste asigurări lui Arion. Când suntem toți întruniți, d. de Koerner citește o redactare care mlădiază încă forma sancțiunii. Arion, care se sbate mereu, cu toate că Czerin și Kühlmann au dat în persoană asigurarea că proiectul va fi modificat și că interesele noastre vor fi aparate, Arion zice că: D-v. făgăduiți, dar eu iscălesc.—La care Kühlmann răspunde: Uitați că aici nu încheem o afacere, ci un tratat de pace. — În sfârșit, după ce propusese să semneze dacă clauza rămânea secretă. ca și când acest lucru îi lua puterile, nu vrea să semneze și pleacă. În românește i-am spus atunci, că aceasta rupe pur și simplu solidaritatea ministerială; el mi-a răspuns că: de loc, el vrea să fie ministru, dar să nu aibă nici o neplăcere de pe urma acestei sarcini! — Iscălesc singur și merg înainte ca și când nimic nu s'ar fi petrecut.

du monopole, une prolongation du délai jusqu'au premier décembre. D'ailleurs, Mr. de Koerner me déclare devant Corteanu et le Dr. Herz que le projet à nous soumis sera certainement modifié parce que « nous avons nous-mêmes des difficultés ». — « Vous savez que Mr. Stauss est parti justement pour agir contre le projet ». — Je donne toutes ces assurances à Arion. — Lorsque nous sommes tous réunis, Mr. de Koerner lit une rédaction qui assouplit encore la forme de la sanction Arion, qui se cabre toujours, malgré que Czerin et Kühlmann donnassent en personne l'assurance que le projet sera modifié et qu'on ménagera nos intérêts. Arion dit la bourde: « Vous, vous promettez, mais moi je signe ». Sur quoi Kühlmann réplique: « Vous oubliez que nous ne traitons pas une affaire, mais un traité de paix ». En fin de compte, après avoir proposé de signer si la clause restait secrète, comme si cela lui enlevait sa force, il refuse de signer et s'en va...

En roumain, je lui ai dit que cela rompait singulièrement la solidarité ministerielle; il m'a répondu (troisième bêtise!) que « pas du tout ». Il veut bien être ministre, mais n'avoir aucun des désagréments de la charge!

Avusesem timp să-i spun lui Kühlmann: *Acum îmi lăsați mână liberă în Basarabia?* — Răspunde, surâzând, cu o mișcare a mâinii care vrea să zică: N'am nimic de zis contra.

Atunci vorbesc lui Czernin, oferindu-i faptul nou: să punem monitoarele noastre de pe Dunăre la dispozițiunea amiralului Hopmann, care le ceruse pentru a coopera la Oceacov contra bolșevicilor. A fost încântat de această propunere. El ne pune apoi pe câte și trei în conferință. Amândoi miniștri consimt, dar Czernin mă roagă să aștept până ce va vorbi cu Imperatorul și-mă va telegrafia delà Viena.

Am rezervat, bine înțeles pentru a menaja Ucraina, Hotinul, unde Rutenii sunt în majoritate, «dacă convine Austriei să aibă acest colț între Bucovina și noi». — Am respins pretențiunea, așa cum reeșea dintr'o notă dată de Kühlmann, de a avea ceva dealungul Dunărei unde neamul lor nu e reprezentat; Kühlmann cel dintâi spune: Dorim chiar să fie înlăturați delà litoralul Mă-

Je signe seul et continue de faire comme si rien ne s'était passé. — J'avais en le temps de dire à Kühlmann: «Et maintenant vous me laissez mains libres en Bessarabie?», — Il répond, en souriant, par un geste de la main qui veut dire: je n'ai rien à contredire.

Là-dessus j'en parle à Czernin en lui offrant le fait nouveau: mettre nos moniteurs du Danube à la disposition de l'amiral Hopmann, qui les a demandé pour coopérer à Otchacov contre les bolchevistes. Il a été radioux de cette offre. C'est lui qui nous met tous trois en conférence. Les deux ministres sont consentants, mais Czernin me prie d'attendre qu'il en ait parlé à l'Empereur et me télégraphiera de Vienne.

J'ai, bien entendu pour ménager l'Ukraine, réservé Hotin où les Ruthènes sont en majorité, «s'il convient à l'Autriche d'avoir ce coin entre la Bucovine et nous». J'ai repoussé la prétention telle qu'elle déconlait d'une pièce remise par Kühlmann — d'avoir quelque chose le long du Danube où leur race n'est pas représentée, — Kühlmann le premier dit: «Nous désirons même qu'ils soient écartés du littoral de la mer Noire». — Nous nous donnons la main; je remercie avec

rei Negre. — Ne dăm mâna; mulțumese cu căldură. Am luat act. Mi se promite tot concursul diplomației lor.

La 1 și 30, ei pleacă. Mergem la gară, Arion, Antipa, Cörteanu și cu mine.

30 Martie. — Convoc pe toți delegații români ca să-și coordoneze lucrul lor. Trebuie să isprăvim. Arion sosește printre cei dintâi! După ședință îmi cere o scurta întrevedere. Cörteanu îi spusese dimineață, însărcinat de mine, că nu se poate refuza semnătura și în același timp rămâne în guvern. Atunci Costică, făcând aluzie la această convorbire, îmi spune fără supărare: «Dar lucrul nu e așa de negru cum îl crezi. Știu că trebuie să semnez...» — Numai să fie!

31 Martie. — Paștele catolic și protestant. Lucrăm totuși; și Koerner, — nu sunt sigur dacă nu e Evreu, — e cel mai silitor. Văd pe rând pe comisari, pe delegați, și Arion, care e printre ei, îmi spune «tratatul nostru nu e așa de rău pe cât părea».

1 Aprilie. — Convocat Missir. Ii arăt fraza dela

effusion. J'ai pris acte. On me promet tout le concours de leur diplomatie.

A une heure et demie, ces Messieurs partent. Nous allons à la gare Arion, Antipa, Cörteanu et moi.

30 mars. — Je convoque tous les délégués roumains pour coordonner leur travail. Il faut en finir. Arion est des premiers arrivés!

Après la séance il me demande un court entretien. Cörteanu, dans la matinée, lui avait dit, sur ma demande, qu'ou ne pouvait refuser sa signature et rester dans le gouvernement. Lors donc Costica, faisant allusion à cette conversation, me dit, bon enfant dans la forme: «Mais ce n'est pas si noir que tu le penses. Et je sais qu'il faut signer!...» Pourvu que cela dure!

31 mars. — Pâques catholiques et protestantes. On travaille pourtant et Mr. de Koerner — je ne suis pas sûr qu'il ne soit pas juif — est le plus acharné.. Je vois tour à tour des commissaires et des délégués et Arion, qui est du nombre, me dit: «Notre traité n'est pas si mauvais qu'il le paraissait».

1-er avril.—Missir convoqué. Je lui montre la phrase fi-

urma a capitolului amnistiei, care reintegrează pe ofițerii condamnați : Imi spune cu naivitate că nu băgase de seacă acest lucru ! Mi citește de asemenea art. 32 care fără îndoială exclude dela amnistie pe simplii soldați : o recunoaște ! — Din fericire văd pe Horstmann, care se însărcinează să transmită observațiunile mele la Berlin și redactez o notă pe care o voi da la 5 ore

— D-l de Gratz mi-aduce la amiază o telegramă a lui Czernin pe care mi-o citește numai. Este cuvântul liberator pe care îl așteptam. Czernin, îndărătnic cum este, telegrafiază că ar trebui un act mai decisiv decât trimiterea la Sevastopol a torpiloarelor noastre, de exemplu trimiterea unui batalion pe frontul sud-vest pentru a da impresiunea de ruptură cu Antanta, în schimbul cărora am avea concursul său în Basarabia. — Explic lui Gratz neputința morală a unui asemenea fapt; neeleganța unui asemenea gest, ceea ce chiar Kühlmann recunoscuse. Adaog că a pune unități militare sub ordinele șefilor austro-germani era un fapt destul de caracteristic. De asemenea, faptul de a le vinde artilerie. — El : Acest fapt fi-va publicat ? — Eu : De ce

nale du chapitre de l'amnistie qui reintègre les officiers condamnés : il me dit naïvement qu'il n'a pas fait attention ! Je lui lis aussi l'article 32, qui évidemment exclue de l'amnistie les simples soldats : il le reconnaît !

— Je vois heureusement Horstmann qui se charge de transmettre mes observations à Berlin et je rédige une note que je lui remettrai, comme convenu, à 5 h.

Mr. de Gratz m'apporte à midi un télégramme de Czernin, dont il me donne seulement lecture. C'est le mot libérateur que j'attendais. Czernin, obstiné comme il est, télégraphie qu'il faudrait un acte plus décisif que l'envoi à Sevastopol de nos torpilleurs, par exemple l'envoi d'un bataillon sur le front Sud-Ouest pour donner l'impression de rupture avec l'Entente, moyennant quoi nous aurions son concours en Bessarabie. — J'explique à Gratz l'impossibilité morale d'un pareil fait ; l'inélegance d'un pareil geste ; que Kühlmann lui-même l'avait dit. J'ajoute que de mettre des unités militaires sous les ordres des chefs austro-allemands était un fait suffisamment caractéristique. De même, leur vendre de l'artillerie. — Lui : «Ce fait serait-il publié ? . —

nu ? — Gratz pare a susține punctul meu de vedere. Mă lasa să înțeleg că crede că Czernin va renunța de a face din aceasta o condiție a aderării sale la proiectele mele asupra Basarabiei.

— Conte Praschma revine asupra cerealelor necesare. E un ordin peremptoriu și grabnic al Cartierului general, care i-a surprins chiar pe ei și care produce comunicarea neașteptată ce a trebuit să-mi faca.

— Plec la 7 jum. cu Arion și numeroși însoțitori, pentru Iași. Legătura e făcută și sosim la Mărășești (Români) fără transbordare.

2 Aprilie. — Iași. — Regelui îi place să vorbească; dela 11 la 1 și 20 n'a fost chip să plec. Îl pun în curent cu toate lucrările noastre. Pe frontieră e mulțumit de concesiunile smulse. Speră că proprietatea particulară nu va fi atinsă; nu vrea să vândă Broștenii, fiindcă nu poate, ca respect față de Regele Carol și pentru a nu recunoaște (?) anexiunea. — Îi expun toate părțile tratatului. Îi spun că asupra amnistiei mai este încă controversă. Asupra Basarabiei, rezistență privitor la vânza-

Moi: Pourquoi non ?». — Gratz semble appuyer mon point de vue. Il laisse entendre qu'il télégraphiera et qu'il croit que Czernin renoncera d'en faire une condition de son adhésion à mes projets bessarabiens.

Le comte Praschma revient à la charge au sujet des céréales nécessaires. C'est un ordre péremptoire et brusque du Quartier Général, qui les a surpris eux-mêmes et qui a amené la communication inattendue qu'il a dû me faire.

Je pars à 7 h. et demie avec Arion et nombreuse compagnie pour Iassy. Le raccordement est fait; on arrive à Marasesti (roumain) sans transbordement.

2 avril. — Iassy. — Le Roi aime causer; de 11 h. à 1 h. 20 il n'y a pas en moyen de s'en aller. Je le mets au courant de tout notre travail. Sur la frontière il est content des concessions arrachées. Il espère qu'on ne touchera pas à la propriété privée; il ne veut pas vendre Brosteni, parce que il ne peut pas comme respect pour le Roi Carol et pour ne pas reconnaître (?) l'annexion. — Je lui expose toutes les parties du traité. Je lui dis que sur l'amnistie il y a encore controverse. Sur la Bessarabie, résistance en ce qui concerne la

rea materialului de artilerie : foștii aliați spusesea că e un caz de ruptură. — Eu : Convențiunea dela Haganu se opune și Basarabia «vaut bien une messe». Dar nu se poate da artileria franceză «care nu e încă plătită». — Înțepături neîncetate la adresa lui Averescu și Argetoianu. — Regele îmi citește un proces-verbal al unui Consiliu de Coroană (semnați Brătianu, Pherekyde, etc.), în care Brătianu fiind de părere că, dacă e vorba de pace, e dat lui Marghiloman să o închee, Averescu a replicat ca e imposibil : d. Marghiloman și prietenii săi fiind anti-dinastici.

Regele, căruia îi place să povestească, îmi spune că prevedea de mult căderea Țarului și că membrii familiei prevesteau pe Impărat că menținerea lui Protopopov și influența lui Rasputin aveau să-l facă sa cada. Nimeni nu mai voia pe Țar. A fost prea slab față de soția lui. Țarul era bun, însă avea o adevărată iubire pentru Țarina, care îl ținea fizicește.

— Lungă întrevedere cu *membrii delegațiunei Basarabiei*: Inculeț, prezidentul Sfatului Țărei; dr. Ciu-

vente du matériel d'artillerie : les ex-alliés auraient dit que c'est un cas de rupture. — Moi : «La convention de la Haye ne s'y oppose pas et la Bessarabie vaut bien une messe. Mais on ne pourrait pas donner l'artillerie française qui n'est pas payée».

Pointes continuelles contre Averescu et Argetoianu. Le Roi me lit un procès-verbal d'un Conseil de Couronne (signatures de Bratianu, Mișu Pherekyde, etc.), dans lequel Bratianu, ayant opiné que s'il s'agit de paix, ce serait à Mr. Marghiloman à la conclure. Averescu a répliqué que c'était impossible, Mr. Marghiloman et ses amis étant anti-dynastiques. Le Roi, qui aime raconter, dit qu'il voyait depuis longtemps venir la chute du Tzar et les membres de la famille avertisaient l'Empereur que le maintien de Protopopow et l'influence de Raspoutine allaient causer sa chute. Personne ne voulait plus du Tzar. Il a été trop faible pour sa femme. Le Tzar était bon, mais il avait un vrai amour pour l'Impératrice, qui le tenait physiquement.

Longue entrevue avec les membres de la délégation de Bessarabie: Inculeț, président du Sfatul Țărei; docteur

gureanu, prezident al consiliului miniştrilor şi Halippa, vice-prezident al Sfatului Ţarei. — Teza mea : Basarabia prea slabă pentru a trăi singură şi despărţită ; — Ucrainenii pândesc nordul şi litoralul mării; nici bani, nici armată. Unirea le-ar face un singur serviciu: să oprească desmembrarea. Inculeţ, ex-agent al lui Kerenski, nu vrea decât unirea cu autonomie deplină; ceilalţi doi unirea. Le vorbesc de egalitate de drepturi, de miniştri luând loc printre noi, etc.

— Consiliul de miniştri. Dau seamă de negocierile şi de rezultatele obţinute. Consiliul e satisfăcut. Arion reia explicaţiile mele, dar mai ales pentru a expune că, dacă a refuzat să iscălească petrolul, e totuşi hotărât să semneze contractul definitiv.

La Consiliu ni se aduc cifre asupra diferitelor misiuni care năpădesc străimătatea : sunt sume fantastice.

3 Aprilie. — Asediu în regulă : toate organizaţiile noastre din Moldova îmi dau asalt. Nicu Ghika-Comăneşti depune jurământul pentru Lucrările Publice.

Generalul Văitoianu ia instrucţiunile mele privitor

Ciugureanu, président du conseil des ministres, et Halippa, vice-président du Sfatul Ţarei. Ma thèse: Bessarabie trop faible pour vivre seule et séparée; les Ukrainiens guettent le Nord et le littoral; pas d'argent, pas d'armée. L'union leur rendrait le seul service: empêcher le démembrement. Inculetz — ex-agent de Kerensky — ne veut que l'union avec autonomie entière ; les deux autres la réunion. Je leur parle d'égalité de droits, des ministres prenant place parmi nous, etc.

Conseil des ministres. Je rends compte des négociations et des résultats obtenus. Le conseil est satisfait. Arion reprend mes explications, mais surtout pour exposer que s'il a dû refuser de parapher le pétrole, il n'est pas moins décidé de signer le contrat définitif. Au conseil on nous apporte des chiffres sur les différentes missions qui inondent l'étranger: il y en a pour des sommes fantastiques.

3 avril. — Siège en règle: toutes nos organisations de Moldavie me donnent l'assaut.

— Nicu Ghika-Comanesti prête serment pour les Travaux Publics.

— Le général Vaitoianu prend mes instructions au sujet

la Averescu, care se agită cam prea mult. Antidinasticism și democrație țărănească : acesta e programul lui.

— Vizita lui Poklevski, care pledează mai ales avansul de câteva milioane pe cari vrea să le mai obțină Cerbacev. Nu e vorba decât de vre-o... 15 milioane.

— Mi se prezintă textul unui manifest al liberalilor, monument de ură și de fățarnicie ; interzic publicațiunea.

— Consiliu de miniștri, — chestiuni militare și financiare. Se hotărăște încetarea tuturor misiunilor militare, de propagandă și altele, în străinătate. Se hotărăște de asemenea suprimarea celor 100 de franci pe zi acordăți deputaților și senatorilor cari stau la Paris...

Poftit la masa pe Basarabeni. Halippa îmi spune că Inculeț e vanitos și că cu greu îl vom aduce la ceea ce voim.

4 Aprilie. — Lucru și mai obositor ; în plus am fost bolnav toată noaptea. La 11 ore consiliul pentru Basarabia. Aduc la cunoștință că o depeșă a lui Horstmann îmi confirmă mâna liberă din partea lui Kühlmann. En-

de Averescu qui s'agite un peu trop. Anti-dynastioisme et démocratie paysanne; tel est le programme d'Averescu.

— Visite de Poklevsky qui plaide surtout l'avance de quelques millions que Tcherbacheff veut encore obtenir. Il ne s'agit que de quelques.... 15 millions!

On me présente le texte d'un manifeste des libéraux, monument de haine et d'hypocrisie; j'en interdis la publication.

— Conseil de ministres — questions militaires et financières. On décide la cessation de toutes les missions militaires, de propagande et autres à l'étranger. On décide aussi l'arrêt des cent francs par jour alloués aux députés et sénateurs qui «siègent» à Paris...

— Invité à dîner les Bessarabiens. Hallipa, que je reconduis, me dit que Inculetz est vaniteux et que difficilement on l'amènera à ce que nous voulons.

4 avril. — Travail encore plus tordant et j'ai été malade toute la nuit. A 11 h. conseil pour la Bessarabie. Je porte connaissance qu'une dépêche de Horstmann confirme main libre de la part de Kühlmann. Enthousiasme de Harjeu, Me-

tuziasm din partea lui Hârjeu, Mehedinți, Saulescu. Supun condiția lui Czernin, — artileria, — și anunț trimiterii flotei. Arion se ridică împotriva artileriei. Săpărat îi spun : «Nu se fac lucruri mari tremurând mereu pentru popularitate».

— Vizita lui Saint-Aulaire, înțepat. E vorba de echipajul vasului «Jeane Blanche», staționarul francez dela Constantinopol, pe care îl numește «un petit yacht de plaisance» și care, de frică să nu cadă în mâinile bolșevicilor la Sevastopol, s'a refugiat în brațul Kilia. Ar voi să repatrieze pe acești oameni : suntem ținuți să-i internăm. Făgăduesc să tratez la București cu Germanii.

— Consiliu la 5 ore, la M. S.—*Regele* anunță că nu e nimic deosebit la ordinea zilei, dar că a dorit să se întrunească cu miniștrii săi. — Asupra păcei Regele își arată încă odată sentimentele sale ostile. Protestez îndată încet, dar cu fermitate, împotriva aprecierilor sale greșite, mai ales în afacerea petrolului. — Discutăm mult timp asupra unei panglici de decorațiuni ! Și Regele arată un desen în culori, probabil opera sa, asupra unui semn distinctiv de acordat invalizilor ! Din toată

hedinți, Saulescu. Je pose la condition supposée de Czernin — artilerie — et annonce envoi de flotille. Arion regimbe contre cession de l'artillerie. Je me fâche: «On ne fait de grandes choses en tremblant toujours pour sa popularité .

— Visite de St. Aulaire, pointu, Il s'agit de l'équipage de la Jeanne-Blanche, le stationnaire français à Constantinople, qu'il appelle «un petit yacht de plaisance» et qui, de peur de tomber à Sevastopol aux mains des bolchevistes, s'est réfugié dans le bras de Kilia. Il voudrait rapatrier ses hommes: nous sommes tenus de les interner. Promets de négocier à Bucarest avec les Allemands.

— Conseil à 5 h. chez Sa Majesté. Le Roi annonce que rien de particulier à l'ordre du jour, mais qu'il a désiré se retrouver avec ses ministres réunis. — Sur la paix, le Roi marque encore une fois ses sentiments hostiles: je proteste de suite, doucement, mais fermement contre ses appréciations erronées surtout dans l'affaire du pétrole. Nous discutons longuement sur un ruban de décoration! Et le Roi donne un dessin en couleur, son oeuvre probablement, sur un signe distinctif à accorder aux invalides. De toute la longue séance

lunga și copilareasca ședință, de reținut numai mărturisirea că Cartierul general a trebuit să fie transferat dela Bârlad, «unde eram așa de bine», la Iași, fiindcă Rușii amenințaseră că altfel își mută propriul lor Cartier la Chișinău.

— Intrevedere la 9 seara la Lascar Antoniu cu generalul *Aslan*. Ne vorbește de Turtucaia. Din cele 21 de tunuri cu tragere lungă nici unul nu-și avea platforma; nu puteau servi. Dar instalația lor costase 900 mii lei. Când la București a întrebat pe Rășcanu asupra forței de rezistență a Turtucaiei, i s'a răspuns: cel puțin 15 zile; Georgescu zicea: «Poate să atace și 500 mii oameni, nu-i pasă». — Două zile mai târziu poziția cădea. El, șeful nici nu avusese voie să o viziteze. (v. Memoriul lui *Aslan*).

— Meissner mă consultă privitor la un manifest deplorabil pe care liberalii vor să-l răspândească. Frazeologie rea, veninoasă, ditirambică pentru Rege. Aprecieri false asupra păcii. Refuz înserarea și afișarea. Scrisoare dela Brătianu, la care nu răspund și pe care o pun la dosar; totuși ei o tipăresc în foi volante. Ba-

puérile à retenir seulement l'aveu que le Quartier Général a dû être transféré de Bârlad — «où nous étions très bien» — à Iassy, parce que les Russes avaient menacé qu'autrement ils portaient leur propre Quartier à Kisinou.

— Entrevue 9 h. s. chez Lascar Antoniu, avec le général *Aslan*. Il nous parle de Turtucaia. Sur les 21 canons à longue portée, pas un n'avait sa plateforme; ils ne pouvaient servir. Mais leur installation avait coûté 900.000 lei. Lorsque, à Bucarest, il a interrogé Rașcanu sur la force de résistance de Turtucaia, il lui fut répondu: «Cel puțin 15 zile»: Georgescu disait: «Poate să atace și 500.000 de oameni, nu-i pasă». — Deux jours après la position tombait. Lui, le chef, n'avait même pas eu la permission de la visiter. (D. — mémoire d'*Aslan*).

— Meissner me consulte au sujet d'un déplorable manifeste que les libéraux veulent lancer. Phraséologie méchante, traîneuse, dithyrambique pour le Roi. Appréciations fausses sur la paix. Je refuse l'insertion et l'affichage. Lettre de Brătianu à laquelle je ne réponds pas et que je mets au dossier; néanmoins ces Messieurs l'impriment en feuilles

nuesc că va fi răspândită pe ascuns. Însărcinez pe Bărbătescu să caute tipografia. Manifestul a fost tipărit în mod clandestin și împărțit la 23 Martie. Dinu (Dr. Brătianu) mi-a adus un exemplar luat dela Mișu Pherekyde.

5 Aprilie.—La ora 11 Consiliu de miniștri, la care iau parte Inculeț, Ciugureanu și Halippa. Stere sosit dimineața, scăpând de un accident grav în gara Pașcani, asistă la ședință. Recapitulez ceea ce expusesem delegațiunii : neputința pentru un Stat mic în formațiune de a păstra integritatea sa între Ucraina, Austria și România și condițiunile ce le consimt în cazul unirei proclamate de ei. — Inculeț, după ce reaminti amenințarea lui Arion: că dacă nu e unire, va fi anexiune, întreabă dacă este siguranță pentru Basarabia ca să nu sufere vre-o amputare în caz de unire. — Vorbesc de asigurările verbale, confirmate din partea lui Kühlmann, de a avea mână liberă, în caz când dăm vasele noastre. Discuție aprinsă : ceilalți delegați nu spun nimic înțelept, Stere vorbește mult, dar cu căldură și bun simț. Inculeț se

volantes ; je suppose qu'il va y avoir aussi une distributions clandestine. Je charge Barbatescu de rechercher l'imprimerie. Le manifeste a été imprimé clandestinement le 23 mars et distribué. Dr. Dinu Brătianu en apporte un exemplaire pris chez Michel Phérékyde !

5 avril. — A 11 h. conseil des ministres auquel prennent part Inculetz, Ciugureanu et Halippa. Stere, arrivé ce matin, échappé à un grave accident en gare de Pascani, assiste à la séance. Je récapitule ce que j'avais déjà exposé à la délégation: l'impossibilité pour un petit Etat en formation de garder son intégrité entre l'Ukraine, l'Autriche et la Roumanie et les conditions que je leur consens en cas d'union proclamée par eux. — Inculetz, après avoir rappelé la menace d'Arion: que s'il n'y a pas d'union, il y aura annexion, demande s'il y a une sûreté pour la Bessarabie de ne pas subir d'amputation au cas d'union. — Je parle des assurances verbales et de la dépêche de Horstmann me confiant de la part de Kühlmann «main libre» au cas où nous donnons nos bateaux. — Chaude discussion: les autres délégués ne disent rien de sensé, Stere parle longuement, mais chaudement et avec bon sens;

apără ca un slav, viclean și liniștit. Nu știi cum să-l apuci. La sfârșit, pune întrebări : Se va păstra Sfatul Țarei ? Se va păstra un guvern ? Care va fi administrația ? Și Halippa adaogă : Care va fi dreptul electoral, și dacă femeile își vor păstra votul ? Răspund : Sfatul va fi dizolvat, căci Camera și Senatul, din care vor face parte, reprezintă Națiunea. Nu va mai fi guvern, fiindcă delegații Basarabiei vor face parte din consiliul de miniștri, ca miniștri români. Dacă se cere un comitet consultativ, un fel de Consiliu de Stat îl vom da. Regimul agrar stabilit de ei va fi respectat până la Constituantă și chiar nu se va atinge de el nimeni, dacă primesc indemnitate prealabilă pentru pământurile expropriate. Regimul provincial neatins, și admit ca pentru consiliile județene femeile să-și păstreze votul.

Străgeri de mână. Felicitări. Dar nu s'a fixat nimic ca program; și Inuleț e tot nedumerit. — Stere pleacă mâine cu ei.

— Un aghiotant, colonelul Cezărescu, mi-aduce din partea Regelui rezultatul unei convorbiri avută cu ge-

Inuletz se défend comme un salve, retors et calme. On ne sait par quel bout le prendre. En fin de discussion il pose des questions: Gardera-t-on le Sfatul Țarei? Gardera-t-on un gouvernement? Quelle sera l'administration? Et Halippa ajoute: Quel sera le droit électoral et les femmes conserveront-elles leur vote? — Je répons: Le Sfatul Țarei sera dissous, car c'est la Chambre et le Sénat, dont ils feront partie, qui représentera la Nation. Plus de gouvernement, puisque les délégués de la Bessarabie feront partie du conseil des ministres, comme ministres roumains. Si on demande un comité consultatif, espèce de Conseil d'Etat, nous le concédons. Le régime agraire établi par eux sera respecté jusqu'à la Constituante et même on n'y touchera plus, si ils acceptent la préalable indemnité pour les terres expropriées; le régime provincial intact et j'admets que pour les conseils de district les femmes gardent leur vote.

On se donne la main. On se félicite, mais on n'a rien fixé comme programme. Et Inuletz est toujours «nedumerit».

Stere part demain avec eux.

— Un aide de camp, colonel Cezărescu, m'apporte de la part du Roi une conversation eue avec le général Vaitoianu.

neralul *Văitoianu*. E vorba de 50 vagoane grâu, pentru care armata a autorizat cumpărarea, deși comerțul nu e liber, în folosul unei opere de caritate prezidată de d-na Averescu, cu autorizarea de a vinde cu beneficiu, transformate în făină; diferența trebuind să servească la alimentarea Casei coloniilor școlare. Afacerea a fost închipuită de ovreiul Schuller, prieten cu Averescu, și luată de generalul Văleanu: cu prețul de lei 3.20 făina ar fi asupra prețului vânzării un câștig de 20 mii lei de vagon. — Sesizat de Rege, ministrul de război a oprit transportul grâului. Măine voi face lumină în această afacere. — Generalul, care vrea să facă pe Boulanger, are nevoie de bani. Numitul Schuller a venit la mine azi și a mărturisit că pentru jurnalul ce trebuie fondat, îi s'a cerut sume mari, pe care le-a făgăduit.

— Acord Bulgarilor autorizarea să ia din Basarabia (Bolgrad) 11.000 tone de cereale. Este condiția cerută de ei pentru liberarea prizonierilor noștri: au 30.000 și noi deabea vre-o 100. In depeșa sa de azi, Tan-

Il s'agit de 50 wagons de blé dont l'armée a autorisé l'achat, quoique le commerce n'est pas libre, au profit d'une oeuvre de charité présidée par M-me Averescu, avec l'autorisation de les revendre avec bénéfice, transformés en farine, la différence devant servir à alimenter la caisse de l'oeuvre des colonies scolaires. L'affaire a été cousue par le juif Schuller, ami de Averescu, et enlevée par le général Valeanu; au prix de 3 lei 20 la farine, il y aurait sur le prix d'achat un bénéfice de 20.000 lei par wagon.

Saisi par le Roi, le ministre de la guerre a interdit le transport du blé. Je mettrai au clair demain cette affaire.

Le général, qui veut faire son Boulanger, a besoin d'argent. Le Schuller a été chez moi aujourd'hui et avoué que pour le journal à fonder on lui a demandé — et il a promis — la grosse somme.

— J'accorde aux Bulgares l'autorisation de prendre en Bessarabie (Bolgrad) 11.000 tonnes céréales. C'est la condition stipulée par eux du rapatriement de nos prisonniers: ils en ont 30.000 et nous, à peine, une centaine. Dans son télégramme de ce jour, Tantiloff a la canaillerie de me rappeler,

tilof are mișelia să-mi reaminteasca, ca o condițiune, declarația lui Toncef privitor la Basarabia.

— Scurta vizită a lui Marincovici. Recunoaște că am lovit de moarte pe Brătianu declarând ca la 2 Ianuarie i-am înștiințat că trebuie să se alipească la conferința dela Brest-Litowsk.

24 Martie (6 Aprilie). — Arion și Dobrescu pleacă la București. Ne-am înțeles, Arion cu mine, privitor la propunerea relativă la achiziția de către straini a imobilelor rurale și a unui protocol explicativ al amnistiei. Regele semnează decretul de disolvare, — prin anticipare.

— Generalul *Hârjeu*, foarte nemulțumit de starea de spirit a Regelui, — ca și Mehedinți, căruia Regele i-a spus că un asemenea tratat nu putea fi ratificat (!?), — îmi raportează două afaceri grave: 1) Cu toate că Hârjeu i-a declarat ca prezidentul consiliului insista pentru primirea demisiunii lui Presan, Regele a manifestat voința fermă de a respinge această demisie și de a-i vorbi pentru a-l face să revie asupra ei. 2) A apărut un decret numind din nou 4 generali. Un adju-

comme une condition, la déclaration de Tontcheff concernant la Bessarabie.

— Courte visite de Marinkovitch. Il reconnaît que j'ai touché à mort Bratianu lorsque j'ai déclaré que le 2 janvier je les ai avertis qu'il fallait se rattacher à la conférence de Brest-Litowsk.

24 mars (6 avril). — *Iassy*. — Arion et Dobrescu partent pour Bucarest. Nous nous sommes entendus, Arion et moi, au sujet de la proposition concernant l'acquisition par les étrangers d'immeubles ruraux et d'un protocole explicatif du paragraphe amnistie.

Le Roi signe le décret de dissolution — par anticipation.

Le général Harjeu, très mécontent de l'esprit du Roi, tout comme Mehedinți, à qui le Roi a dit qu'un pareil traité ne pouvait être ratifié (! ?), me rapporte deux affaires graves: 1) Malgré que Harjeu lui ait déclaré que le président du conseil insistait pour l'acceptation de la démission de Presan, le Roi a manifesté le ferme vouloir de repousser cette démission et de lui parler pour le faire revenir; 2) Il a paru un décret nommant de nouveau quatre généraux. Un aide de

tant a adus un decret semnat de Rege, cerând lui Hârjeu să-l contrasemneze. Refuzul lui Hârjeu, care se duce la M. S. demonstrându-i că acei ofițeri nu sunt pe tablou. Regele pretinde că tablourile au fost modificate, și de fapt la Marele Cartier i se arată alte tablouri, care Hârjeu afirmă că sunt false. La refuzul repetat al lui Hârjeu, decretul antidatat e trimis lui Iancovescu care îl semnează, ca presupus făcut pe când era încă ministru.

Paharul e plin și scriu Regelui, care pleacă peste două ore la Oituz, că primirea demisiunii Presan «este o necesitate de guvernământ». Sfârșitul scrisorii mele : «Nu se poate modifica altfel spiritul care domnește la Marele Cartier și care-l aduce să nesocotească autoritatea constituțională a guvernului».

— Regele îmi trimite, la 8 jum., pe generalul *Râmniceanu*, — acesta destul de emoționat, — să întrebe ce cred că este neliniștitor «în spiritul Marelui Cartier». Bănuesc că generalul sau Regele se gândeau la un spirit cordial pentru Germania, care să înlocuiască fobia dominantă. — Am schimbat îndată macazul : gazetă

camp a apporté un décret signé par le Roi, demandant à Harjeu de le contresigner. Refus de Harjeu, qui va s'en expliquer avec Sa Majesté, en lui démontrant que ces Messieurs ne sont pas sur le tableau. Le Roi prétend que les tableaux ont été modifiés et de fait, au Grand Quartier on lui montre d'autres tableaux que Harjeu affirme être faux. Sur le refus réitéré de Harjeu, le décret antidaté est porté à Iancovescu, qui le signe comme supposé rendu pendant qu'il était encore ministre.

La coupe est pleine et j'écris au Roi, qui part dans deux heures pour Oituz, que l'acceptation de la démission de Presan est une «nécessité de gouvernement». La fin de ma lettre porte: «Nu se poate modifica altfel spiritul care domnește la Marele Cartier și care îl aduce să nesocotească autoritatea constituțională a guvernului». Le Roi m'envoie à 8 h. et demie le général Ramniceanu, — ce dernier assez ému — demander ce que je croyais qu'il y avait d'inquiétant «dans l'esprit du Grand Quartier». — Je suppose que le général ou le Roi songeait à l'esprit cordial pour l'Allemagne à substituer à la phobie dominante. — J'ai de suite aiguillé sur l'autre

necenzurată, în care eram calificat de stafie ; — telegramele mele divulgate într'un sfert de ceas;—A. Constantinescu cunoscând toate incidentele Boyle dela Sulina; Presan neprezentându-se ministrului de război ; — de asemenea aluziune la decretul din ajun. — Apoi generalul mă înștiințează că Luni sau Marți, la întoarcerea Regelui, demisiunea va fi primită. — Dar, ca venind din partea sa generalul adaugă că n'ar trebui numit Christescu, pentru că a fost amestecat în afacerea Sturdza ! — Eu : Vom vedea cu ministrul de război. (Vom avea de lucru ca să aducem pe Rege pe calea cea bună !)

— Depeșă dela Tantilof, mulțumindu-mi pentru grâu, în care se află această frază : «Hotărâre care va avea desigur cele mai bună urmări legate de numele Dv. pentru legăturile viitoare ale celor două țări vecine, ceace mă bucură cu deosebire». În legătură cu telegrama precedentă, care se raporta la convorbirea cu Toncef, avem desigur teren curățat pentru Basarabia.

voie: Journal non censuré dans lequel j'étais qualifié «Stafia» ; mes télégrammes divulgués dans les quinze minutes ; Alexandre Constantinescu connaissant tous les incidents Boyle à Sulina ; Presan ne se présentant pas chez le ministre de la guerre ; allusion aussi au décret de la veille. De suite le général annonce que lundi ou mardi, au retour du Roi, la démission sera acceptée. — Mais, comme venant de sa part, le général ajoute: il ne faudrait pas nommer Christescu, parce qu'il a trempé dans l'affaire Sturdza ! — Moi: C'est à discuter avec le ministre de la guerre. — Nous aurons du fil à retordre pour mettre le Roi dans la bonne voie.

Dépêche de Tantiloff me remerciant pour les blés; il y a cette phrase: «résolution qui aura assurément les meilleures conséquences liées à votre nom, pour les relations futures des deux pays voisins, ce qui me réjouit tout particulièrement».

En liaison avec le précédent télégramme qui se rapportait à la conversation avec Tontcheff, c'est évidemment du terrain déblayé pour la Bessarabie.

— Vizita d-lui Pruncu din Basarabia, membru al Radei din Kiew, foarte naționalist român, voind să organizeze o mișcare de apropiere printre cei 500 de mii (?) de Români de pe țărmul stâng al Nistrului, de opus pretențiunilor ucrainiene asupra nordului Basarabiei. Desprețuitor pentru Inculeț și tovarășii săi, «copii proști», el recomandă pe Dimitrie Semigradow, fost membru al consiliului de Stat din Petrograd, ca cel mai distins din Basarabeni, Vladimir Hertza, Gore, care a și fost la mine, generalul Cantacuzino, care e încă la Kiew, și Sinadino, deși Grec.

25 Martie (7 Aprilie). — Vizita matinală a lui *Barclay* : Imi vorbește de rezervele ce a trebuit să facă în chestiunea petrolului. Nu înțeleg mare lucru. S'ar părea, dacă ghicesc bine, că e un angajament de depăgu-bire din partea Englezilor pentru distrugerea petrolului și că Barclay n'ar voi ca să fie în beneficiul Germanilor. Restul fără însemnătate.

— Deasemenea vizită a foarte interesantului colonel *Boyle*, care ne-a adus prizonierii dela Sevastopol. I-am oferit să tratez trecerea lui prin Elveția. Nu ține :

Visite de Mr. Pruncu de Bessarabie, membre de la Rada de Kiew. Très nationaliste roumain, voulant organiser un mouvement de rapprochement parmi les 500.000 (?) Roumains de la rive gauche du Dniester, à opposer aux prétentions ukrainiennes sur le Nord de la Bessarabie. Méprisant pour Inculetz et ses compagnons : «des enfants bêtes», il recommande Semigradef Dimitrie (ancien membre du conseil d'Etat à Petrograd) comme le plus distingué des Bessarabiens, Vladimir de Hertza, Gore, qui a déjà été chez moi, le général Cantacuzène qui est à Kiew encore et Sinadino, quoique Grec.

25 mars (7 avril).—Visite matinale de Barclay : il me parle des réserves qu'il a dû faire dans la question des pétroles. Je ne comprends pas grand chose. Il semblerait — si j'ai deviné juste — qu'il y a un engagement de dédommagement de la part des Anglais pour la destruction des pétroles et que Barclay ne voudrait pas que ce fut au bénéfice des Allemands. Le reste insignifiant.

Visite aussi du très intéressant colonel Boyle, qui nous a ramené les otages de Sevastopol. Je lui ai offert de négocier son passage pour la Suisse ; il n'y tient pas ; «il a encore

mai are încă treabă în România și în Rusia». El s'a făcut singur câinele de pază al depozitelor noastre din Rusia, dar ar voi mai ales ca vasele noastre să nu cadă în mâinile Germanilor. — Vizita lui Psycha (ministrul Greciei). Toți străinii țin să ia contact.

26 Martie (8 Aprilie).—Chișinău.—Călătorie de noapte cu Hârjeu, Mitilineu, Corteanu, Gârleșteanu, col. Condeescu, general Mircescu, alții. Oprire lungă în gara Ghidighiși (proprietatea lui Botezatu). Nu trebuie să sosem prea de vreme ca să nu supărăm dulcile obiceiuri rusești. În gară la 10 ore companie de vânători cu drapel pe peron; pluton de husari basarabeni, trupa republicei; un veteran, generalul Brăiescu, se prezintă ca ministru de război. Miniștrii locali, afară de Incuț care vine mai pe urmă. Explicare: Viața începe la 11 ore; se lucrează până la 3. Se prânzește lung, mult, încet, fumând; seara din nou prânz târziu; culcare la 3 de dimineață. Am făcut experiența chiar în acea seară.

Intrare în oraș cu automobilele în cortegiu, pluton de roșiori în frunte și în urmă, ofițeri lângă trăsurile. Cu

à faire en Roumanie et en Russie». Il s'est institué en chien de garde de nos dépôts en Russie, mais il voudrait surtout que nos bateaux ne tombent pas aux mains des Allemands.

Visite de Psycha. Tous les étrangers tiennent à prendre contact.

26 mars (8 avril).—*Kisinau*—Voyage de nuit avec Herjeu, Mitilineu, Corteanu, Garlesteanu, col. Condeescu, général Mircescu, suite. On s'arrête longuement dans la gare de Ghidighiși (propriété de Botezatu). Il ne faut pas arriver trop tôt pour ne pas heurter les douces habitudes russes. En gare — 10 h.—compagnies de chasseurs avec drapeaux, sur le perron; peloton de hussards bessarabiens, troupe de la république; une baderne, le général Braiescu, se présente comme ministre de la guerre. Les ministres locaux, sauf Incuț qui rejoint plus tard. Explication: la vie commence à 11 h.; on travaille jusqu'à 3 h., on dîne longuement, copieusement, lentement, en fumant; on redîne le soir, tard; on se couche à 3 h. du matin.

J'en ai fait l'expérience le soir même.

Entrée en ville avec nos automobiles en cortège, peloton de roșiori en tête et derrière, officiers aux portières. J'ai

mine am pe Inculeț; Hârjeu ia pe Ciugureanu. Puțină lume pe strade; se adună numai în fața hotelului. Nepăsare? Ostilitate? Mi se explică că, înștiințat seara în ajun la 10 ore și surprins de ora matinală (?), guvernul n'a putut să ia nici o măsură. De altfel primarul Schmidt, vrășmaș al unirii, s'a încrucișat cu noi ducându-se la gară pe când noi o părăseam.

Politicește, am făcut un mare pas: Stere asigură că avem majoritatea. «Am făcut 28 de discursuri, spune el, și s'au făcut kilometri de vorbărie». Constat că toată lumea se agită, dar nimeni nu face nimic lămurit și mai ales nu pare a înțelege că timpul e lucru de preț. Oare țarismul i-a făcut așa? Nici o voință și mai ales un tembelism mai mult ca oriental, dacă e cu puțință.

Uniunea proprietarilor nu ia în seamă și desprețuște tot ce e la putere. Trimit pe delegați la Sina-dino, care pare-se trebuia să mă primească la el, dar guvernul, cu drept cuvânt, s'a împotrivit. Inculeț s'a hotărât, mi-a dat asigurare; dar Tziganko îi combate influența și divide grupul țăranilor, al cărui leader ne discutat fusese până atunci Inculeț.

Inculetz dans ma voiture; Herjeu prend Ciugureanu dans la sienne. Pas beaucoup de monde dans les rues; on se groupe devant l'hôtel. Indifférence? Hostilité? On nous explique qu'averti à 10 h. du soir la veille et surpris par l'heure matinale (?), le gouvernement n'a pu prendre aucune mesure. D'ailleurs, le maire Schmidt, hostile à l'union, nous a croisés, se rendant à la gare, quand nous en étions partis.

Politiquement un grand pas de fait: Stere assure qu'on a la majorité. «Il a fait 28 discours — dit-il — et on a fait des kilomètres de verbiages». Je constate que tout le monde s'agite, mais personne ne fait rien de précis et surtout n'a l'air de comprendre que le temps est chose précieuse. Est-ce le tzarisme qui les a rendus tels? Aucune volonté et surtout une nonchalance plus qu'orientale, si possible.

L'union des propriétaires bondent et méprisent tous ce qui est au pouvoir. J'envoie les délégués chez Sinadino qui, paraît-il, devait me recevoir en quartier, mais le gouvernement, comme de juste, s'y est opposé. — Inculetz s'est décidé; il m'en a donné l'assurance, mais Tziganko bat en brèche son influence et divise la groupe des paysans, dont Inculetz était le leader jusqu'alors incoutesté.

Sosim la Hotel de Londra, cartierul nostru general. Primesc pe miniștrii; sosește apoi arhimandritul Gurie, vice-ministru pentru culte : a aflat că în Biserica din România se făcea multă politică și se arată îngrijorat ; liniștesc temerile sale. — Cazacu și Cădere mă pun în curent cu tratativele; pentru ei e o boală a voinței care pricinuește toate șovăelile. — Stere intră, iese, lucrează, vede diferitele partide și-mi spune : Trebuie să fac pe nebunul cu nebunii, și pentru unii revoluționari să mă arăt mai aprins ca ei. E un pas de trecut : îi vom pune în 6 luni la acelaș nivel cu restul țării».

Vizite oficiale. Seara la d-l Hertza prânz de 40 taciuri ; multe doamne ; după 12 concert. Nici o vorbă de politică.

27 Martie (9 Aprilie). — *Chișinău*. — Impotriva obiceiului de a se scula la 11, astăzi toți găsesc mijloc să fie matinali. — Un asalt puternic al lui Savenko în chestiunea proprietății : marii proprietari ar fi răspândit zgomotul că le vom înapoia proprietățile. — Stere

Arrivé à l'hôtel de Londres, notre quartier général. Je reçois les ministres; arrive ensuite l'archimandrite Gurie, vice-ministre pour les cultes; il a appris que l'on faisait beaucoup de politique dans l'Eglise en Roumanie et s'en montre inquiet; je calme ses alarmes. Cazacu et Cadere me mettent au courant des pourparlers; pour eux, c'est une maladie de la volonté qui cause toutes les tergiversations. Stere vient, sort, travaille, voit les fractions et me dit: «Je dois faire le fou avec les fous et, pour certains révolutionnaires, me montrer plus ardent qu'eux. C'est un pas à franchir: nous les mettrons en six mois au niveau du reste du pays».

Visites officielles. Le soir chez Mr. de Hertza dîner de 40 couverts: Princesses Troubetzkoi et Cantacuzène, Madame Gore, Mme Istrati et sa fille, beaucoup de dames; après minuit, concert Enescu, Barozzi, Madame Dicescu. Pas un mot de politique.

27 mars (9 avril). — *Kisinau*. — Malgré les habitudes de se lever à 11 h., on trouve pour ce jour moyen d'être matinal. — Un assaut formidable de Savenko dans la question propriété: les grands propriétaires auraient répandu le bruit que nous leur restituons leurs propriétés. — Stere apporte une formule de

aduce formula unui compromis între grupuri; primesc clauzele, modificându-le puțin. Găsesc mai ales un articol final care lasă Constituantei grija să reguleze tot. Acest compromis e privitor deci la perioada de tranzițiune. — Vizitele lui Roman Dolivo-Dobrovolski, mare mareșal al nobilimei din Basarabia, și a lui Pissarjevski, mareșal al nobilimei din Bender, mă obligă să le spun că proprietarii trebuie să aibă răbdare și mai ales să se pregătească să ia parte la alegerile de Constituantă; guvernul nu le va fi atunci ostil.

In du-te, vino, dimineața irece repeșe. Iau masa în grabă, primind în același timp. La 3 jum. ne ducem la Sfat: ar fi voit să mai întârzie un ceas, dar mă opun. Fără escortă și numai cu civilii, în plus Mircescu. Când intrăm sala întreagă aclamă; câțiva îndărătnici stau nemișcați pe locurile lor dar fără să protesteze sau să manifeste. Pronunț un discurs vibrător, puternic aplaudat și dau citire condițiilor formulate; pentru a respecta suveranitatea lor declar că părăsesc palatul, dar îi rog să pășească la acte.

compromis élaborée avec les différents groupes; j'en accepte les clauses, en les modifiant un peu. — Il y a surtout un article final qui remet à la Constituante le soin de tout régler. Le compromis regarde donc la période de transition. Les visites de Roman de Dolivo-Dobrovolsky, grand maréchal de la noblesse de Bessarabie, et de Pissarjevsky, maréchal de la noblesse de Bender, m'obligent à leur dire que les propriétaires doivent prendre patience et surtout se préparer à prendre part aux élections pour la Constituante; le gouvernement ne leur sera pas hostile alors.

— *En allées et venues la matinée passe rapidement. Je déjeune sur pieds, tout en recevant du monde. A 3 h. et demie nous nous rendons au Sfatul Tzareî; ils auraient voulu retarder encore d'une heure; je m'y oppose. Sans escorte et rien que des civils, plus Mircescu. Quand on nous introduit, la salle acclame. Quelques récalcitrants restent rivés à leur place, mais sans protester ou manifester. Je fais un discours vibrant, fortement applaudi et je donne lecture des conditions formulées; pour respecter leur souveraineté, je déclare quitter le Palais, mais je les prie d'en venir aux actes. Nous*

Ne ducem la Cercul militar; un ceai foarte bine servit. Toți generalii și ofițerii superiori prezenți. Așteptăm cu înfrigurare. Pe la 7 colonelul Condeescu vine să anunțe că putem merge la Sfat, căci se începe despruirea votului. Prin 80 de voturi se hotărâse că votul va avea loc prin apel nominal și deschis. Când urcăm scările, în mijlocul unei emoțiuni de nedescris, ni se anunță că prin 86 voturi contra 3, plus 35 abțineri, unirea a fost votată. Vreau să felicit pe Stere : o criză de lacrimi îl aruncă în brațele mele. Cazacu plânge. Generalii se îmbrățișează cu deputații. Hârjeu, cu ochii umezi îmi spune că nu va uita niciodată că i-am permis să trăiască alături de mine această oră de neuitat. Toți sunt așa de mișcați încât nu pot vorbi. Eu însumi, amintindu-mi tot ce m'au făcut să îndur, nu pot să descleștesc dinții.

In sfârșit, ședința solemnă trebuie să înceapă. De data aceasta sosisem cu escortă de cavalerie și cu toți generalii. Inconjurați de ei intrăm în sală, luminată ca ziua și înșesată de lume.

nous rendons au Cercle militaire, où il y a un thé très bien servi. Tous les généraux et officiers supérieurs présents. On attend un peu fiévreusement. Vers 7 h., le colonel Condeescu vient annoncer qu'on peut aller au Sfatul Tzareî, car on dépouille le vote. Par 80 voix on avait décidé que le vote aurait lieu par appel nominal et ouvertement. Quand nous montons les escaliers, au milieu d'une émotion indescriptible, on nous annonce que par 86 voix contre trois, plus 35 abstentions, l'union a été votée. Je veux féliciter Stere; une crise de larmes le jette dans mes bras. Dr. Cazacu pleure. Les généraux s'embrassent avec les députés. Herjeu, les yeux mouillés, me dit qu'il n'oubliera jamais que je lui ai permis de vivre à mes côtés cette heure inoubliable. Tout le monde est tellement ému qu'on ne peut parler. Moi-même, me rappelant tout ce qu'on m'a fait endurer, je ne puis desserrer les dents.

Enfin la séance solennelle doit commencer. J'étais arrivé cette fois avec escorte de roșiori et tous les généraux; c'est encadré par ceux-ci que nous entrons dans la salle, éclairée à jour, bondée de monde.

Inculeț proclamă votul și declară că adunarea (nu lipseau decât 13 deputați), a adoptat deciziunea blocului moldovenesc ca să se unească cu România. — Măsurc la tribună și declară că «în numele poporului român și al Regelui său M. S. Ferdinand I (ovațiuni) iau act de hotărîrea Sfatului și proclam Basarabia unită, de data aceasta pentru totdeauna, cu România una și nedivizibilă». (E o adevărată frenezie). Adaog: «Să ne inclinăm în fața geniului rasei noastre care a permis poporului Basarabiei să-și păstreze vie, printre veacuri, scânteia care la prima suflare a libertății a aprins inimile lor, și să salutăm adânc pe acești oameni (arătând pe cei dela guvern), cari fără preocupări egoiste, putând să rămâie conducătorii unui Stat, au voit mai bine să fie servitorii unei națiuni».

Ne ducem apoi la Catedrală, unde Gurie, după ce a ținut o scurtă cuvântare și a proclamat pe Rege și pe Regină suverani ai țării, a slujit un Te-Deum. Foarte multă lume.

La 9 ore în sala Cazinoului dau un prânz de 220 camere Sfatului țării și notabililor orașului. Toată lu-

Inculețz proclame le vote et déclare que l'assemblée (il ne manquait que 13 députés) a adopté la décision du bloc moldave de se réunir à la Roumanie. Je monte à la tribune et je déclare: «Qu'au nom du peuple roumain et de son Roi, Sa Majesté Ferdinand 1-er (ovations), je prends acte de la décision du Sfatul Țării et je proclame la Bessarabie unie, cette fois à jamais, avec la Roumanie une et indivisible». (C'est de la frénésie). J'ajoute: «Inclinons-nous devant le génie de notre race, qui a permis au peuple de Bessarabie de maintenir vive, à travers les siècles, l'étincelle qui au premier souffle de la liberté a embrasé leurs coeurs, et saluons très bas ces hommes (en montrant les gens du gouvernement) qui, sans préoccupations égoïstes, pouvant rester les conducteurs d'un Etat, ont préféré devenir des serviteurs d'une nation».

On se rend de suite à la cathédrale et Gurie, après avoir tenu un speech et proclamé le Roi et la Reine souverains du Pays, a célébré le Te-Deum. Enormément de monde.

A 9 h., dans la salle du Casino, j'offre un dîner de 220 couverts au Sfatul Țării et aux notabilités de la ville. Tout

mea, inclusiv proprietarii mari, au primit cu graba invitațiunea mea.

Părăsesc Chișinău la 1 dimineața.

28 Martie (10 Aprilie). — Iași. — Sosesc la gară câteva minute înainte de trenul care aduce pe Regina și pe Prințul Carol dintr'o excursie pe front, făcută împreună cu Regele care continuă cu Mehedinți și care se va înapoia mâine.

Regina coboară foarte grăbită, îmi spune câteva cuvinte arătându-și mulțumirea de fericitul eveniment. Prințul îmi exprimă părerea de rău de a mă fi văzut așa de puțin, apoi pleacă în goană.

Germanii iau Coucy-le-Château, considerat de Francezi înșiși ca cheia pozițiunii Armentières.

28 Martie (11 Aprilie). — Iași. — Mă duc la gară să primesc pe *Rege*. E mulțumit. Știam printr'un avis telefonic al lui C. Stoianovici din Bârlad, că Regele era neliniștit de tăcerea mea și că depeșa mea din Chișinău l'a înveselit. — La 11 ore dau seama de cece s'a petrecut. Nici un cuvânt de mulțumire! — După două ceasuri, între altele, nemulțumit de paragraful din tratatul

le monde, y compris les grands propriétaires, ont accepté avec empressement mon invitation. J'ai quitté Kisinou à 1 h. du matin.

28 mars (10 avril).—*Iassy*.—J'arrive en gare quelques minutes avant le train qui ramène la Reine et le Prince Carol d'une excursion sur le front, entreprise en commun avec le Roi, qui l'a continuée avec Mehedinți et qui ne rentrera que demain.

La Reine débarque en coup de vent, me dit quelques mots marquant son contentement de l'heureux évènement; le Prince m'exprime son regret de m'avoir vu si peu, et il partent au galop.

— Les Allemands prennent Coucy-le-Château, considéré par les Français eux-mêmes comme la clé de la position Armentières.

29 mars (11 avril).—*Iassy*.—Je vais à la gare recevoir le Roi. Il est content. J'ai su par un coup de téléphone de Stoianovici de Bârlad que le Roi était inquiet de mon silence et que ma dépêche de Kisinou lui a rendu sa gaieté. A 11 h. je rends compte de ce qui s'est passé. Pas un mot de remerciement! Au bout de deux heures — entre autres, outré du paragraphe

de pace privitor la demobilizare, îmi spune : Nu pot să semnez aceasta. — Ii răspund liniștit că n'are de ales. La rândul meu spun : Cum experții noștri au putut să semneze aceasta ? Se pare că Coandă i-ar fi insinuat că acest lucru fusese convenit cu mine ! — Imi vorbește iar de Presan și îi explic motivele insistenței mele.

Stabilim programul pentru a primi mâine delegațiunea Basarabiei.

— Regina a chemat pe Mitilineu ca să-i spuie că eu am fost prietenul ei, dar că acum se teme de mine; că mă roagă să nu fiu aspru cu ea; că suferă mult. Torrent de lacrimi.

Înștiințez că mă voi duce să o văd, chiar de trebuie să amân pe o zi plecarea mea la București.

— *Arion* sosit din București îmi spune că Massow, trecând dela Sofia, și Horstmann i-au vorbit din nou de nevoia de a răsturna pe Rege..

30 Martie (12 Aprilie). — Serbări în cinstea Basarabenilor : Inculeț, miniștrii, Stere și Halipa.— La 10 ore primire la gară, mulțime mare, aclamațiuni.— Cortegiu

du traité de paix relatif à la démobilisation — il me dit : « Je ne puis pas singer cela » et je replique tranquillement qu'il n'a pas le choix. Je lui dis à mon tour : « Comment nos experts ont-ils signé cela ? » Il paraît que Coanda lui aurait insinué que cela avait été convenu avec moi ! Il me reparle de Presan et je lui explique les raisons de mon insistence.

Nous arrêtons le programme pour recevoir demain la délégation de la Bessarabie.

— La Reine a appelé Mitilineu pour lui dire que je lui fais peur, moi qui ai été son ami; qu'elle me prie de ne pas être dure avec elle; qu'elle souffre beaucoup. Torrent de larmes. J'annonce que j'irai la voir, dussé-je remettre d'un jour mon voyage à Bucarest.

— Arion, arrivé de Bucarest, me dit que Massow, à son passage de Sofia, et Horstmann lui ont de nouveau parlé de la nécessité de renverser le Roi..

30 mars (12 avril). — Fêtes en l'honneur des Bessarabiens : Inculeț, les ministres, Stere et Halippa.

A 10 h. réception à la gare. Foule. Acclamations.

pentru a merge la Mitropolie: fiecare ministru ia în trăsură sa un coleg basarabean. La 11 jum. sosirea Curtei; perechea regală în trăsură à la Daumont. Foarte frumos Te-Deum. Mulțime în biserică ca și afară; foarte bun cor. Liberalii au venit toți, chiar și Brătianu; foștii conservatori s'au abținut toți. Doamna D. Greceanu s'a însărcinat, prin fața care mi-o arată, să anunțe această abținere. D-lor se plâng că n'au primit invitațiuni, care de altfel nu s'au trimis nimănui.

După un cerc ținut la Palatul Metropolitan, revista trupelor pe strada Ștefan Cel Mare. Ce ținută măreață și ce adevărată făptură de oameni erau acești soldați: ochiul viu, fața bronzată, înfățișarea deșteaptă.—La 1 și un sfert dejun la Palat. Toastul Regelui. Mă întrebasese dacă trebuia să-l ție și l'am încurajat cu tărie; atunci: «Haidem, je prends mon courage à deux mains». — După aceea îmi spune: «N'am moștenit darul cuvântului, dar ceeace spun, spun din toată inima.»—Inculetz a avut voie să răspundă. A lăudat scisoarea publicată în Mōnitor, prin care Regele arendează moșiile sale Obștiilor țără-

Cortège pour se rendre à la Métropole: chaque ministre prend un collègue bessarabien dans sa voiture. A 11 h. et demie arrivée de la Cour; le couple royal en calèche à la Daumont. Très beau le Te-Deum; foule à l'église comme dehors; choeur excellent. Les libéraux sont tous venus, y compris Bratianu; les ex-conservateurs se sont tous abstenus. M-me Dimitrie Grecianu s'est chargée, par la mine qu'elle me fait, d'annoncer leur abstention. Ces Messieurs se plaignent de n'avoir pas reçu des invitations, que d'ailleurs on n'a envoyées à personne. Après un cercle tenu au Palais du Métropolitain, revue des troupes dans la rue Ștefan cel Mare. Quelle magnifique tenue et combien ces soldats étaient des hommes: l'œil vif, le teint bronzé, l'allure intelligente!

A 1 h. et quart déjeuner au Palais. Toast du Roi. Il m'a demandé s'il devait le faire et je l'ai fortement encouragé: «Allons, je prends mon courage à deux mains». — Après, il me dit: «Je n'ai pas hérité du don de la parole, mais ce que je dis, je le dis de tout mon cœur». Inculetz eut la permission de répondre. Il a fait l'éloge de la lettre inscrite au «Mōniteur» par laquelle le Roi afferme ses terres aux Obști de

nești și a dat Regelui titlul de Christianski-Karoli («Regele țăranilor»).

După masă Regele decorează pe Basarabeni. Stere e numit mare ofițer al «Stelei». Mulțumește călduros. Regele e de o rară veselie și foarte familiar.

La 3 jum. manifestații. Se joacă hora unirei. Principesele se coboară în stradă cu câțiva Basarabeni și o joacă printre popor.

La 8 jum. dau un prânz în sufrageria Mitropolitului. Meissner mă laudă în toastul lui. E prima oară că Românii par a-și da seama că am luat parte cu ceva în marele act care s'a îndeplinit!

31 Martie (13 Aprilie). Iași.—O convorbire cu Regina Maria, provocată de apelul făcut Joi lui Mitilineu. «*Tiu ca Majestatea Voastră să știe că nu sunt dușmanul Dinastiei, spun eu Reginei. Am primit puterea nu ca să fac pacea : oricine putea să o facă, mai puțin bine ca mine, dar s'o facă, și e greu de plătit greșelile altora, dar am primit ca să scap Dinastia !*» «*O știu*», a zis Regina. — «*Atunci cer să mi se ușureze sarcina, și mă*

paysans et a décerné au Roi le titre de Christianski Karoli (Roi des paysans).

Après déjeuner, le Roi décore les Bessarabiens. Stere est nommé grand officier de l'«Étoile». Il remercie chaleureusement. Le Roi est d'une rare gaîté et très familier.

A 3 h. et demie manifestations. On danse la «hora unirei». Les Princesses descendent dans la rue avec quelques-uns des Bessarabiens et la dansent parmi la foule.

A 8 h. et demie j'offre un dîner dans la salle à manger du Métropolit. Meissner, dans sont toast, me loue. C'est la première fois que les Roumains paraissent se douter que je suis pour quelque chose dans le grand acte qui s'est accompli.

13 avril. — *Iassy.* — *Une conversation avec la Reine Marie provoquée par l'appel qu'elle avait adressé jeudi à Mitilineu. «Je veux que votre Majesté sache que je ne suis pas l'ennemi de la Dynastie, dis-je à la Reine. J'ai accepté le pouvoir non pour faire la paix : n'importe qui pouvait la faire, moins bien que moi, mais la faire, et c'est dur d'expié les fautes des autres; mais je l'ai accepté pour sauver la Dynastie.» — «Je le sais», a dit la Reine.*

Alors je demande qu'on me facilite la besogne et je

adresez Reginei pentru ca din jurul ei să se risipească atmosfera care întreține necazul Germanilor. Încă nu au desarmat definitiv (și povestesc ceea ce Massow a zis lui Arion la București privitor la familia Regală). Îi explic fiecare fapt, fiecare măsură care a fost denaturată; adesea Ea rămâne fără răspuns; însă gesturi de desperare: nu pot să iubesc pe acești oameni cari sfâșie țara noastră. — *Eu*: Dar ne-au înlesnit acțiunea în Basarabia, pe care cu greu am fi întreprins-o fără ei. — Nota îndulcirii: Eram disperată la gândul că puteați să-i protejați mai mult decât pe Români!

— După amiază, cu o scrisoare autografă, îmi trimite pentru Elena (sora mea) prima clasă a crucei «Maria».

— Afacerea Presan nu e încă regulată. Rog pe Hârjeu, la Consiliul dela ora 5, să n'o mai lase astfel. De altă parte, Arion n'a obținut mutarea lui Derussi dela Stockholm...

1/14 Aprilie. — Intoarcere la București. Foarte multă lume la gară; mi se dau și mi se aruncă flori. Am brațele încărcate. Pe peronul de esire de asemenea mulțime și ovațiuni.

m'adresse à la Reine pour qu'autour d'elle se dissipe l'atmosphère qui entretient l'irritation des Allemands. Ils n'ont pas désarmé encore. (Et je raconte ce que Massow a dit à Arion pendant son séjour à Bucarest). Je lui explique chaque fait controuvé; chaque mesure qu'on a dénaturé; souvent elle reste sans réponse; mais des gestes de désespoir: «Je ne puis pas les aimer ces gens qui déchirent notre pays». — *Moi*: «Mais ils nous ont facilité l'action en Bessarabie, que difficilement sans eux nous l'aurions entreprise». — La note de l'adoucissement: «J'étais désespérée à l'idée que vous pouviez les protéger plus que vous ne protégez les Roumains». Dans l'après-midi, avec une lettre autographe, elle m'envoie pour Hélène (ma soeur) la première classe de la croix «Marie».

— L'affaire Presan n'est pas encore réglée. Je prie Herjeu, au conseil à 5 h., de ne plus la laisser traîner. De son côté, Arion n'a pas obtenu le déplacement de Deroussi de Stockholm...

1/14 avril. — Retour à Bucarest. Enormément de monde à la gare; on me donne et on me jette des fleurs. J'en ai plein les bras. Sur le perron de sortie, foule aussi et acclamations.

— *Horstmann* la 5 ore. Felicitări călduroase. Eu : Ce se mai petrece ? — El : Este o criză *Kühlmann* și o criză *Czernin*. *Kühlmann* este atacat de marii industriași, de conservatori și de militari. El se opune anexărilor și vrea să pue în executare făgăduelile electorale făcute Prusiei; ceilalți vor Belgia și nu vor reforme. Pentru aceasta a fost săpat la Berlin (rapoartele *Marșalului*) și este acuzat de a fi petrecut în timp ce *Czernin* conducea pacea în voia lui. A fost un acord secret pentru *Severin* (ce prostie !), și el n'a știut nimic, etc. — Cu *Czernin* e și mai rău. *Impăratul* a scris o scrisoare în Martie 1917 cumnatului său *Sixt de Bourbon-Parme*, și *Clemenceau* a publicat-o. În scrisoare *Impăratul* pare că ar propune părăsirea *Alsaciei-Lorena* pentru a obține pace. Acest lucru silește pe *Czernin* să dea desmintiri, în realitate nefondate. Depeșă de protestare a *Impăratului Carol* către *Wilhelm* și altă depeșă a acestuia pentru a lua act. «Dar, adaogă *Horstmann*, lovitura lui *Clemenceau* nu și-a ajuns ținta, ci a afirmat și mai solemn solidaritatea». — Oricum, un

— *Horstmann* à 5 h. Félicitations chaleureuses, *Moi*: «Qu'est-ce qui se passe ?» — *Lui* : «Il y a une crise *Kühlmann* et une crise *Czernin*. *Kühlmann* est attaqué par les grands industriels, les conservateurs et les militaires: il s'oppose aux annexions et veut faire exécuter les promesses électorales faites à la Prusse; les autres veulent la Belgique et ne veulent pas la réforme. Là-dessus on l'a desservi (les rapports du *Feldmaréchal*) à Berlin et on l'accuse d'avoir fait la noce pendant que *Czernin* menait la paix à sa guise. Il y a eu un accord secret pour *Severin* (quelle stupidité!) et il n'en a rien su. Pour *Czernin*, c'est pire. Son Empereur a écrit une lettre en mars 1917 à son beau-frère, le *Parme*, *Sixte de Bourbon*, et *Clemenceau* l'a publiée (dans cette lettre l'Empereur semble proposer l'abandon de l'*Alsace-Lorraine* pour avoir la paix). Ça oblige *Czernin* de donner des démentis, — non fondés au fond. Dépêche de protestation de l'Empereur *Charles* à *Guillaume* et autre dépêche de celui-ci pour prendre acte. «Mais, ajoute *Horstmann*, le coup de *Clemenceau* n'a pas porté; il a abouti à l'affirmation encore plus solennelle de la solidarité».

Tout de même cet Empereur qui écrit des lettres pareil-

Împărat care scrie astfel de scrisori! Dar mai este o complicație: Turcii sunt în ceartă mare cu Bulgarii; vor ceva pe râul Maritza și refuză să semneze pacea. «Se va sfârși și fără ei», adaogă Horstmann.— Toate aceste informațiuni îmi dau un fior prin spate. Pacea noastră se lungeste, se lungeste.

2/15 Aprilie. — Pe cine n'am văzut oare astăzi? — Pe Horstmann, care regulează o mulțime de chestiuni pendinte;—pe amiralul Bălescu, care mi-aduce știrea bună a întoarcerii vasului «Regele Carol» și una mai puțin bună: că toată coasta dela Sulina la Odessa trece sub comanda Austriacilor;—pe Hranilovici, care mă felicită, cu laude, pentru Basarabia;—pe consulul von Peters, care ar vrea să se sfârșească și face apel la mine contra încetinelei delegaților: «Ar vrea să termine ca să pună capăt odată la toate propunerile care plouă». Bunul Peters adaogă: «Dacă un Ungur urmează lui Czernin, va fi mult mai greu». — Ledebur crede că scrisoarea atribuită Impăratului trebuie să fie compusă din mai multe cuvinte familiare pe care Impăratul sau Impărăteasa le vor fi scris, fără băgare de seamă, Bourbonului din Franța.

les! Mais, il y a encore une complication: les Turcs sont en grand querelle avec les Bulgares; ils veulent quelque chose sur la Maritza et refusent de signer la paix. «On finira sans eux» — ajoute légèrement mon ami. Tous ces renseignements me donnent froid dans le dos. Notre paix qui traîne, qui traîne!

2/15 avril. — Qui n'ai-je pas vu aujourd'hui? Horstmann, qui règle une foule de questions pendantes; l'amiral Balescu, qui m'apporte la bonne nouvelle du retour du «Regele Carol» et la moins bonne que tout le littoral de Sulina à Odessa passe sur le commandement des Autrichiens; Hranilovici, qui me félicite très élogieusement pour la Bessarabie; le consul von Peters, qui veut en finir et en appelle à moi des lenteurs des délégués: «il veut en finir pour couper court à toutes les propositions qui pleuvent». Le bon Peters ajoute: «Si c'est un Hongrois qui succède à Czernin, ce sera plus dur». — Et Ledebour, qui croit que la lettre attribuée à l'Empereur doit être arrangée sur plusieurs mots familiers que l'Empereur ou l'Impératrice auront négligemment écrits au Bourbon de France.

— Se anunță oficial demisiunea lui Czernin, dată eri. Gazetele dau textul faimoasei scrisori. Făcută din crâmpoie și bucăți, sau scrisă astfel că, Czernin, care dea-bea suportase amnistia acordată Cehilor și pe care nu o aflase decât atunci când Seidler o anunțase în Reichsrat, n'a putut desigur să tolereze ca Impăratul să scrie fără știrea lui astfel de scrisori. Aceste informații sunt date de Peters. Toți cei pe cari i-am văzut regretă această retragere. Se vorbește de Mensdorf, Szecezeny, Tisza, Andrassy,

— Colonelul Hass are pretențiunea ca să dau 20 mii de vagoane din Basarabia. Ii răspund că aceasta este exclus, peste puțină. Convenim să ne înțelegem cu Austriacii și cu Bulgarii pentru a nu face concurență în Basarabia și pentru a nu le menține la prețurile nebune de azi.

— La 5 ore la *Feldmareșalul*. Vorbim timp de 2 ore. Tot frica de Brătianu și rapoartele că Regina «urăște» pe Germani. Imi reproșează că am dat prea mult Austriacilor. Dar se miră aflând că Kühlmann m'a împins să cedez. Mă întreabă dacă voim să păstrăm toată Ba-

On annonce officiellement la démission offerte hier par Czernin. Les journaux donnent le texte de la fameuse lettre. Faite de bribes et de morceaux ou écrite telle quelle. Czernin, qui avait déjà mal supporté la fameuse amnistie accordée aux Tchèques et qu'il n'a apprise que lorsque Seidler l'a annoncée au Reichsrath, n'a pu évidemment tolérer que l'Empereur écrive à son insu de pareils missives. Ces renseignements sont donnés par Peters.

Tout le monde que j'ai vu déplore cette retraite.

On parle de Mensdorf, de Szecezen, de Tisza, d'Andrassy.

— Le colonel Hass a la prétention que je donne 20.000 wagons de Bessarabie. Je lui dis que c'est exclu et impossible. Nous convenons arranger avec les Autrichiens et les Bulgares pour ne pas se faire concurrence en Bessarabie et ne pas les maintenir aux prix fous où ils sont.

— A 5 h. chez le Feldmaréchal. Nous causons deux heures durant. Toujours la peur de Brătianu et les rapports que la Reine «hait» les Allemands. Il me reproche d'avoir trop donné aux Autrichiens. Il est étonné d'apprendre que Kühlmann m'a engagé de céder. Il me demande si nous voulons

sarabia. Mi vorbesc de pretențiunile eventuale ale Austriei asupra Hotinului. «Nu trebuie să-l dați decât dacă vi se înapoiază ceva în România». — Regretă pe Czernin și blamează pe Impăratul Carol, care nu face decât prostii : «Totdeauna e așa când domină femeile».

— La 7 ore conferință cu *Hell* și experții săi pentru șantierul dela Giurgiu. Intreb lămurit : Și nu mai cereți nimic la Brăila ? — Nu, mi se răspunde; vom interesa numai capital german în șantierele lui Fernik. — *Hell* mă felicită călduros de asemenea și îmi spune cât a fost de neliniștit când i s'a anunțat la miezul nopții moartea mea subită. (Intr'adevăr, la 8 Aprilie se anunțase de pretutindeni că murisem subit, deci asasinat).

3/16 Aprilie. — Toate informațiile concordă să dovedească că manoperile antidinastice Carp-Lupu-Golescu-Ciorăneanu au puțin și aprobarea Germanilor. Horstmann el însuși e un indiciu al acestui lucru, căci, — zice Brănișteanu—a reflectat totdeauna părerea șefilor săi, Beldiman de asemenea se agită la Berlin. Un articol al

garder toute la Bessarabie; je lui parle des prétentions de l'Autriche éventuellement sur Hotin: «Il ne faut le donner que si on vous rend quelque chose en Roumanie». Il regrette Czernin et blâme l'Empereur Charles qui ne fait que des bêtises: «c'est toujours comme cela quand les femmes dominent».

A 7 h. conférence avec *Hell* et ses experts pour le chantier de Giurgiu. Je pose nettement: «Et vous ne demandez plus rien à Braila»? — «Non, me fut-il répondu; nous intéresserons seulement le capital allemand dans les chantiers de Fernik». — *Hell* me félicite chaudement aussi et me dit son inquiétude quand, au milieu de la nuit, on a annoncé ma mort subite.

Effectivement, le 26/8 avril on avait de partout annoncé que j'étais mort subitement, donc assassiné.

3/16 avril. — Tous les renseignements concordent pour prouver que les manoeuvres antidynastiques Carp-Lupu-Golescu-Ciorăneanu ont quelque peu l'approbation des Allemands. Horstmann lui-même en est un indice, car, dit Brănișteanu, il a toujours reflété l'opinion de ses chefs. Beldiman s'agite aussi à Berlin. Un article de Reventlov con-

lui Reventlow contra Regelui și pe care cenzura n'a dat voie să fie reprodus de presa locală, a fost tradus de Beldiman junior, litografiat la Ministerul de Război și răspândit prin grija lui Ciorăneanu. Cenzura, în sfârșit, nu dă voie să se vorbească de Rege. Chiar telegrama trimisă din Basarabia n'a putut fi reprodusă de jurnale.

Cum am la masă pe Horstmann și d-l de Hoetsch, profit de aceasta ca să le declar că regret patronajul acordat acestei campanii. Nu intră în nota demnă a unei țări ca Germania ca, după ce a tratat cu Regele Ferdinand, să vrea acum să-l detroneze; aceasta ar fi să se încurajeze Wilson, care nu vrea să facă pace cu Germania decât dacă poporul ei gonește pe Hohenzollern; să știe că va fi război civil în România, căci majoritatea țării nu e după cum se crede; că dacă se dorește retragerea mea, e ușor, dar dacă rămân, nu trebuiesc încurajați acei care îmi pun bețe în roate. — Horstmann a desaprobat ușor pe Carp; Hoetsch n'a spus nimic.

— Aflu că Czernin girează încă afacerile și că Pallavicini a fost chemat dela Constantinopol. — Burian

tre le Roi et que la censure n'a pas laissé reproduire par la presse locale, a été traduit par Beldiman junior, multiplié à la pierre au ministère de la guerre et répandu par les soins de Ciorăneanu. La censure enfin ne laisse pas parler du Roi, jusqu'au télégramme envoyé à la Bessarabie que les journaux n'ont pu reproduire. (Branisteanu).

Comme j'ai à déjeuner Horstmann et Mr. de Hoetsch, j'en profite pour leur déclarer que je regrette le patronage accordé à cette campagne. Il n'est pas dans la note digne d'un pays comme l'Allemagne, qui ayant traité avec le Roi Ferdinand, ne peut maintenant vouloir le détrôner; que ce serait encourager le Wilson qui ne veut faire la paix avec l'Allemagne que si son peuple chasse son Hohenzollern; qu'ils sachent que ce serait la guerre civile en Roumanie, car la majorité du pays n'est pas comme la croient ces Messieurs; que si on veut que je me retire, c'est facile; mais si je reste, il ne faut pas qu'on encourage ceux qui me jettent des bâtons dans les roues. Horstmann a légèrement blâmé Carp; Hoetsch n'a rien dit.

J'apprends que Czernin continue de gérer et que Pallavicini a été appelé de Constantinople.

la succesiunea lui Czernin. Se pare că amândoi vor veni la București ca să termine tratatul de pace.

— *Ledebur* îmi spune că a crezut în totdeauna: sau că scrisoarea Impăratului e făcută din extracte și din convorbiri, sau, ceea ce e mai grav, că cineva a făcut această scrisoare pe care Impăratul a iscălit-o. El dă atâta importanță lucrului, încât crede «că e aproape o chestiune de schimbare de Suveran».

— *Carp* a fost azi dimineață la Oscar Kiriacescu: «S'a sfârșit; Regele va fi detronat; prințul Ioachim de Prusia e urmașul lui și se va face o pace germană, în locul păcei austriace care s'a proiectat». Colonelul Kontz, care se află la mine, e în curent cu aceasta. Dealtfel aceste vorbe umblă prin tot orașul. D-na Candiano, speriată, vine dela Ploești; Nazarie răspândește aceleași vorbe, cu suplimentul că ni se înapoiază Dobrogea și granițele Transilvaniei! Aceste nebunii sunt repetate țăranilor. Mulți oameni se tem de un război civil. — Mircescu a auzit pe Mareșal spunându-i: Mi-e frică de o revoluție pe care ar face-o Brătianu în Moldova și atunci tot noi vom fi siliți să intervenim.

— Burian prend la succession de Czernin. Il semble que les deux vont arriver à Bucarest pour terminer le traité de paix.

Ledebur me dit qu'il a toujours considéré ou bien que la lettre de l'Empereur est faite d'extraits et de conversations, ou, ce qui est plus grave, que quelqu'un a fait cette lettre que l'Empereur a signée. Il donne une telle importance à la chose qu'il croit «que c'est presque une question de maintien du Souverain».

— *Carp* a été ce matin chez Oscar Kiriacescu: «C'est fini; le Roi va être détrôné; le prince Ioachim de Prusse est son successeur et l'on fera une paix allemande, au lieu de la paix autrichienne qu'on a projetée!»

Le colonel Kontz, qui est chez moi, est mis au courant. D'ailleurs la ville est pleine de ces propos. M-me Candiano, effrayée, arrive de Ploesti: Nazarie propage les mêmes propos avec le supplément: «...et l'on nous rend la Dobrogea et les limites de Transylvanie!». Ces folies sont répétées à tous les paysans. Beaucoup de gens redoutent une guerre civile. Mircescu a entendu le Maréchal lui dire: «J'ai peur d'une révolution que Bratianu ferait en Moldavie et alors c'est encore nous qui serions obligés d'intervenir».

— Primesc telegramă dela *Hârjeu*, care îmi spune că Regele n'a primit încă demisiunea lui Presan, cu toată insistența sa. Fara îndoiala Brătianu continuă să guverneze din culise. *Scriu lui Hârjeu și-l însarcinez sa predea Regelui demisia mea.*

4/17 Aprilie. — Presa germană nu se sfiește să spue adevarul Împăratului Carol, și «Frankfurter-Zeitung» lasă lămurit să se vadă ca niciun ministru nu poate să primească ca un suveran «impulsiv» să se agite d'asupra capului lui.

— *Horstmann* crede că Czernin va reveni peste puțin la putere. Faptul că Burian păstrează finanțele împreună cu externele, într'un moment când ministrul afacerilor străine are atâta de făcut, înseamnă că nu e decât provizoriu la Ball-Platz. Laudă pe Czernin ; niciodată Austria n'a avut un om ca el: decis, clar, vorbind suveranului său ca oricărui alt om și de o elocință populară care câștigă publicul și care place masei poporului, «nu ca discursurile doctorale ale lui Herfling».

Dela acelaș : Kühlmann rămâue la putere, mai tare ca totdeauna. Va veni săptămâna viitoare, afară daca

— Reçois télégramme de Herjeu qui me dit que le Roi n'a pas encore accepté la démission de Presan, malgré son insistance. C'est décidément Bratianu qui continue de gouverner de la coulisse. *J'écris à Herjeu et je le charge de remettre au Roi ma démission.*

4/17 avril. — On ne se gêne pas dans la presse allemande pour servir des vérités à l'Empereur Charles et la «Frankfurter Zeitung» laisse clairement entrevoir qu'aucun ministre ne peut accepter qu'un monarque «impulsif» s'agite dans son dos.

Horstmann pense que Czernin va revenir au pouvoir sous peu. Le fait que Burian garde les finances avec les affaires étrangères à l'heure où le ministre des affaires étrangères a tout à faire, indique qu'il n'est que provisoirement au Ballplatz. Eloge de Czernin: jamais l'Autriche n'a eu un homme comme lui: décidé, clair, parlant à son Souverain comme à tout autre homme et d'une éloquence populaire qui empoigne son public et qui plait à la masse, «pas comme les discours doctoraux de Herfling».

Du même : Kühlmann reste au pouvoir, plus en selle que

Austria nu va fi reprezentată numai prin Mittag și Gratz.

— Intrevedere cu Prashma și Mayer privitor la cele 10 mii vagoane de predat din Basarabia, care acum s'au făcut 12.500. Ei mărturisesc ca e nevoie absolută și că în Austria populațiunea n'are decât 150 grame de făină de porumb. Eu cer o simpla declarație, anume ca populația ținutului ocupat a păstrat ce-i trebuie ca să ajungă până la recoltă; dar ei refuză, căci nu recunosc nici-o obligație față de populație, cât timp la ei le lipsește totul. Trebuie fără îndoială să ne gândim că peste puțin, cu toate ce dăm în Basarabia, va trebui încă să căutăm ceva și pentru aici. Dumnezeu să ne ferească de o recoltă proastă anul acesta!

— Prin von Peters trimit o scrisoare lui Czernin spre a-i exprima simpatia mea și regretul de a-l vedea retrăgându-se.

— Comunic lui Tülff, prin Tzigara, două articole din care unul din «Vossische Zeitung», ostile Regelui și care au fost traduse în românește și răspândite în plic oficial al Ministerului de Interne.

jamais. Il viendra la semaine prochaine à moins que l'Autriche ne se fasse représenter que par Mittag et Gratz.

— Entrevue avec Prashma et Mayer, au sujet des 10.000 wagons à livrer de Bessarabie qui sont devenus 12.500. Ils avouent qu'il y a besoin absolu et qu'en l'Autriche la population a 150 gr. de farine de maïs. Je demande une simple déclaration, à savoir que la population du territoire occupé a gardé de quoi aller jusqu'à la récolte; ils refusent, car ils ne se reconnaissent aucune obligation vis-à-vis de la population quand chez eux on manque de tout. Il faut certainement penser que sous peu, malgré ce que nous donnons en Bessarabie, il y aura encore à chercher quelque chose pour ici aussi. Et, que Dieu nous préserve d'une mauvaise récolte cette année!

J'envoie par von Peters une lettre à Czernin pour lui exprimer ma sympathie et le regret de le voir se retirer.

— Par Tzigara je fais tenir à Tülff deux articles, dont un de la «Vossische Zeitung», hostiles au Roi et qui ont été traduits en roumain et répandus sous enveloppe officielle du ministère de l'intérieur.

— Colonelul Anton *Vasilescu*, pe care l'am atașat la cabinetul meu, ne dă la masă câteva specimene de ceea ce gândește armata despre Presan. Adevăratul șef de Stat-Major era tânărul Antonescu, ofițer inteligent, dar arrogant, cu generalii ca un lacheu. Presan se pretindea «al doilea Rege» al României. El a fost un terorist grozav, dar prin sugestiunea Francezilor, cari stabiliseră sistemul fișelor. Atotputernicul colonel Ioanid, ofițer pe jumătate reformat, apoi reactivat și care a câștigat două grade la Marele Cartier — a traficant cu mutările și înaintările într'un mod spăimântător. La minele dela Asău, Ioanid, inginerul Găpriel și un altul au câștigat fiecare câte 1 milion și jum. Dar se vor găsi 7000 de mobilizări pe loc !

5/18 și 6/19 Aprilie. — Noaptea aceasta la 2 jum. dimineața, primesc comunicare dela Hârjeu că a prezentat la 12 noaptea scrisoarea mea Regelui și că mi s'a dat deplină satisfacție. Deci Presan e definitiv înlăturat și Christescu numit la Marele Cartier.

Regele trebuie să fie foarte neliniștit, căci mă roagă

Le colonel Vasilescu Anton, que j'ai attaché à mon cabinet, nous donne à dîner quelques spécimens de ce que pense l'armée sur le compte de Presan. Le véritable chef d'Etat Major était le jeune Antonescu (fils de la femme de feu colonel Baranga), officier intelligent, mais arrogant; avec les généraux comme un laquais. Presan s'est prétendu «al doilea Rege al României». Il a été un terroriste affreux, mais c'est à la suggestion des Français qui avaient établi le système des fiches. Le toutpuissant colonel Ioanid — officier quasi-réformé, réactivé et qui a gagné deux grades au Grand Quartier — a trafiqué des déplacements et des grades d'une façon effroyable. Aux mines d'Asău, Ioanid, l'ingénieur Găpriel et un autre ont gagné chacun un million et demie. — Mais on trouvera 7000 mobilisation sur place!

5/18 et 6 19 avril. — Cette nuit, à 2 h. et demie du matin, je reçois communication de Herjeu qu'il a présenté à minuit une lettre au Roi et que pleine satisfaction m'a été donnée. Donc Presan est définitivement dehors et Christescu est nommé au Grand Quartier.

Le Roi doit être très inquiet, car il me prie de venir de

să viu îndată la Iași, spre a discuta asupra situației. Imi anunț sosirea, însă pentru Duminică.

— Cu prilejul unei convențiuni pentru legătura telegrafelor noastre, Germanii pun chestiunea telegrafiei fără fir, a cărei suprimare o cer. O iau înainte și arăt textul depeșei mele prin care interzic ca pe viitor legațiunile străine să poată telegrafia cifrat. Constat mai târziu că Hârjeu nu executase, «fiindcă miniștrii prezenți la Iași nu găsesc formula de notificare către legațiuni». — Această afacere e foarte supărătoare și mă face să văd că chiar miniștrilor noștri le lipsește nota politică impusă de evenimente.

— Discuțiunea învoielei privitor la cele 10 mii de vagoane de luat în Basarabia, acum 12.500, e lungă și spinoasă. Ni se spune : Se moare de foame în Austria; vom lua până la ultima măsură tot ce se poate lua. Și cum în România grâul e 3.800 lei și în Basarabia 8000 lei, noi plătim diferența !

— Intrevedere lungă cu d-l Hacke dela «Vossische Zeitung». Sub pretext de reportaj asupra Unirei dela

suite à Iassy causer de la situation. J'annonce mon arrivée seulement pour dimanche.

— A l'occasion d'une convention pour la liaison de nos télégraphes, les Allemands posent la question de nos télégraphies sans fil. Ils en demandent la suppression. Je prends les devants et je montre le texte de mon télégramme par lequel j'interdis que dorénavant les légations étrangères puissent télégraphier chiffré. Je constate par la suite que Herjeu, toujours lent, n'exécute pas, parce que «les ministres présents à Iassy ne trouvent pas la formule de notification aux légations». Toute cette affaire est grosse d'ennuis et je constate encore combien nos ministres n'ont pas la note politique que les événements imposent.

— La discussion de l'arrangement au sujet des 10.000 wagons à prendre en Bessarabie et qui sont devenus 12.500, est longue et épineuse. On nous dit carrément: on meurt de faim en Autriche; on y reçoit 150 gr. de farine maïs; nous prendrons jusqu'à extrême mesure tout ce qu'on peut prendre. Et comme en Roumanie le blé est à 3.800 lei et en Bessarabie à 8.000 lei, c'est nous qui payons la différence.

— Longue entrevue avec Mr. Hacke de la «Vossische Zeitung». Sous prétexte de reportage concernant surtout l'ac-

Chişinău, îi vorbesc de toată situația politică. Am văzut o telegramă prin care gazetarul informează gazeta sa că *pe nedrept se învinuiește Regele Ferdinand, care ca Soveran constituțional nu putea face decât ce decisese partidul liberal întreg, plus jumătate din cel conservator, deci ¾ din lumea activă a politicei românești.*

— Foarte interesantă convorbirea mea cu d-l *von Harnak*, prezidentul Academiei din Berlin, un familiar al Impăratului. Prin locot. Dietz, Tzigara aflase că Harnak văzuse pe Carp care se năpustise asupra Regelui și mai ales asupra mea. Am arătat profesorului motivele pentru cari susțineam Dinastia, — și le găsea excelente, — și l'am întrebat dacă crede în putința unei uniuni personale cu unul din Impărați. — «Utopie curată», îmi spune el. — Nu mi-a fost greu atunci să-i dovedesc că ar fi o nebunie să reîncepem cu un necunoscut. — Asupra Reginei : frumoasă femeie !..

Am vorbit de program, de nevoia de a ne cunoaște, de a nu mai face politică ascunsă ca și când am avea alianțe rușinoase, etc. — Ne despărțim în mod cordial și

complissement de l'union à Kisinou, je lui parle de toute la situation politique et j'ai vu un télégramme par lequel le journaliste informe son journal qu'on a tort d'accuser le Roi *Ferdinand qui, en Souverain constitutionnel, ne pouvait faire que ce qu'avait décidé le parti libéral entier, plus la moitié du parti conservateur, donc les trois quarts du monde agissant de la politique roumaine.*

— Très intéressante ma conversation avec Mr. von Harnak, le président de l'Académie de Berlin, un familier de l'Empereur. Par le lieutenant Dietz, Tzigara avait pisté que Harnak avait vu Carp, qui avait chargé à fond de train sur le Roi et surtout sur moi. J'ai expliqué au professeur les raisons pour lesquels je soutenais la dynastie, — il les trouvait excellents — et lui ai demandé s'il croit à la possibilité d'une union personnelle avec l'un des Empereurs. «Pure utopie», me dit-il. Je n'ai pas de peine alors à lui prouver que recommencer avec un inconnu serait folie. Sur la Reine : Jolie femme..

Nous avons parlé programme, nécessité de nous connaître, de nous fréquenter, de ne plus faire de la politique cachée comme si on avait des alliances honteuses, etc. Nous nous séparons très cordialement et j'ai appris le lendemain

a doua zi am aflat prin Tzigara că profesorul în convorbirile sale se și servea de argumentele mele.

— *Horstmann*, în timpul unei scurte vizite, îmi comunică că *Kühlmann* sosește în curând și că l'a însărcinat să-mi anunțe că nu-i nimic schimbat în politica noastră. Deci chestiunea antidinastică e din nou înmormântată.

17/20 Aprilie. — De acord cu *Arion*, care împreună cu mine semnează telegrama, anunț pe *Hârjeu* că nu este formulă de căutat; că Cartierul General trebuie pur și simplu să comunice că, până la noi ordine, nu se mai pot primi telegrame cifrate.

Am avut cu căpitanul *Deckert* discuțiune lungă asupra acestei telegrafii fără fir. Ei cer ca și noi să nu mai cifrăm; îi răspund că este contrariu drepturilor noastre de suveranitate. El insinuiază că ofițerul de legătură ar putea fi autorizat să vadă depeșile; mă opun la aceasta în mod formal.

8/21 Aprilie. Iași.—Deabia sosit—lume la gară; câțiva colegi mă așteptau,—mă duc la Mitropolie unde se

par Tzigara que le professeur dans ses conversations faisait déjà état de mes arguments.

— *Horstmann*, au cours d'une courte visite, me communique que *Kühlmann* va prochainement arriver et qu'il se charge de m'annoncer qu'il n'y a rien de changé dans notre politique. Donc, la question anti-dynastique est de nouveau enterrée.

7/20 avril. — D'accord avec *Arion*, qui signe avec moi le télégramme, j'annonce à *Herjeu* qu'il n'y a pas de formule à chercher; que le Quartier Général doit simplement communiquer que jusqu'à nouvel ordre il ne peut pas être accepté de télégramme chiffré.

— J'ai avec le capitaine *Deckert* une longue discussion au sujet de cette télégraphie sans fil. Il demande que nous aussi nous cessions de chiffrer; je lui réponds que c'est contraire à nos droits de souveraineté. Il insinue que l'officier de liaison pourrait être autorisé à voir les dépêches; je m'y oppose carrément.

8/21 avril. — *Iassy*. — A peine arrivé — monde à la gare: quelques collègues m'attendaient plus tard — je vais à la Mé-

face un parastas pentru cei 300 medici și farmaciști căzuți în război. Cifra aceasta arată gravitatea epidemiilor suferite. Mâine aceeași ceremonie la Sinagogă.

— *Regele* mă primește la 11 jum. Mă face să citesc un pro-memoria asupra modului său de a interpreta evenimentele. Semn de încredere. În cursul convorbirii lasă să se întrevadă că-și dă bine seama că soarta Dinastiei e legată de soarta guvernului meu. Cum, în memoriul său, vorbește de scrisoarea lui Czernin, îmi spune că a cerut această scrisoare lui Lupescu și că Lupescu nu i-a dat-o încă.

Dau seama de acțiunea mea la București. În privința lui Brătianu, Regele e convins că nu e nimic de temut din partea liberalilor, dar totul din a lui Averescu. Argetoianu va reveni la dv., dar nu mai trebuie să-l primiți. D-ra Lili Fălcoianu trebuie să servească de legătură între Germani și Averescu (Vezi pro-memoria): ea a venit să împace pe Regina cu Averescu.

— Pun pe Rege în curent cu chestiunea telegrafului fără fir, pentru ca nu pe neașteptate să aibă loc

tropole où on célèbre un parastas en l'honneur des 300 médecins et pharmaciens tombés pendant la guerre. Le chiffre témoigne de la gravité des épidémies subies. Demain cérémonie analogue à la Sinagogue.

— Le Roi me reçoit à 11 h. et demie. Il me reçoit en me faisant lire un pro-memoria sur sa façon d'interpréter les événements. Marque de confiance. Il laisse entrevoir dans le cours de la conversation qu'il se rend bien compte que le sort de la dynastie est lié au sort de mon gouvernement. Comme dans sont aide-mémoire il fait allusion à la lettre de Czernin, il me dit avoir réclamé cette lettre à Lupescu et que Lupescu ne la lui a pas remise. Je rends compte de mon action à Bucarest. Au sujet de l'action de Brătianu, le Roi est convaincu qu'il n'y a rien à craindre des libéraux, mais tout d'Averescu. Argetoianu vous reviendra, mais que vous ne devez pas recevoir. Lilly Falcoianu doit servir de trait d'union entre les Allemands et Averescu (voir le pro-memoria): elle est venue reconcilier la Reine avec Averescu. Je le mets au courant de la question de la télégraphie

vre-un demers al miniştrilor străini. — Regele ma înştiinţează că trebuie să decoreze pe Psicha, Filodor (dela Atena) fiind şi el decorat. Nu fac nici o obiecţiune. (Aceasta dovedeşte cât i se pare situaţia de delicată). Dealtfel am avut grija să o fac cunoscut în trecere Germanilor, ca să ştie că a fost consimţimânt din partea mea.

— La 4 ore depeşă neliniştită dela Mircescu, de oarece Mackensen protestase energic împotriva întrebuiţării de către Italia a T. F. F. cu cifră. Lămuresc cazul şi menţin pentru noi dreptul de cifrare pentru serviciul de Stat.

— Consiliu de miniştri la 5 ore. Pun pe miniştri în curent cu ce se petrece şi atrag atenţia lor asupra absolutei supravegheri ce au de exercitat.

9/22 Aprilie. — Iaşi. — O delegaţie a preoţilor din Basarabia : ei se tem să nu se despoaie parohiile lor de pământurile ce au — destul de întinse, — câteodată 60—80 dessetine. Ii liniştesc. Asupra bunurilor mânăstirilor ei au 25% pentru şcoli ; le este frică de o secularizare şi, dacă nu-i decât expropriere, ei propun ca asupra ren-

sans fil pour qu'il n'y ait pas, par surprise, démarche des ministres étrangers, Le Roi m'annonce qu'il doit décorer Psycha, Filodor ayant été aussi décoré. Je dis qu'il n'y a aucune objection de ma part. (Cela prouve combien la situation lui paraît sensible!) J'ai eu soin d'ailleurs de l'annoncer, en passant, aux Allemands, pour qu'ils sachent qu'il y a eu contentement de ma part.

A 4 h. dépêche inquiète de Mircescu, Mackensen ayant protesté énergiquement contre l'emploi par l'Italie de la télégraphie sans fil avec chiffre. J'explique le cas et je maintiens pour nous le droit de chiffrer pour notre service d'Etat.

— Conseil ministres 5 h. Je mets les ministres au courant de ce qui se passe et j'attire leur attention sur s'absolue surveillance à exercer

9/22 avril.— *Iassy*.— Une délégation de prêtres de Bessarabie : ils craignent qu'on ne dépouille les paroisses de leurs terres—assez étendues—quelques fois 60—80 désétines. Je les rassure. Sur les biens des couvents ils ont un 25% de revenus pour les écoles ; ils redoutent une sécularisation, et s'il n'y a

tei constituite în schimbul exproprierei, să li se rezerve această parte : sunt de acord, afară dacă școlile nu trec cu totul pe seama Statului! Invoirile lor financiare, azi în ființă, nu vor fi turburate.

— Stere îmi spune că Stirbey i-a cerut sfatul dacă. ca să ușureze situațiunea Regelui, n'ar face bine să se expatrieze. Sunt pentru afirmativă; Stere sperând în sprijinul lui, e pentru răspuns negativ.

— Inculeț și Ciugureanu, numiți miniștri fără portofoliu, ca Basarabeni, depun jurământul. Stere insistase ca să depue jurământul în formele religioase obicnuite: «trebuie să se plece, căci sunt împușcă-în-lună!».

— Psycha (care n'a iscălit mai târziu o protestare a legațiunilor pentru interzicerea T. F. F.), vine să mă felicite pentru Basarabia. Curtenitor și neutru.

— Un delegat special al Ucrainei este acreditat *pe lângă guvern*, nu pe lângă Rege. Scrisorile lui sunt pentru Prezidentul consiliului. E un domn Gologan, rece și înțepat, dar corect, care nu știe decât rusește. Ii spun că-l primesc bucuros ca agent oficios ; dar pen-

qu'expropriation, ils proposent que sur la rente à constituer en échange de l'expropriation, on leur réserve cette part : j'accorde, à moins que les écoles ne passent entièrement à la charge de l'Etat. Je m'engage à ne pas troubler leurs arrangements financiers existants.

— Stere me confie que Stirbey lui a demandé conseil si, pour soulager la situation du Roi, il ne ferait pas bien de s'expatrier. Je tiens pour l'affirmative ; Stere, comptant sur son concours. est pour la négative.

— Inculeț et Ciugureanu, nommés ministres sans portefeuille en tant que Bessarabiens, prêtent serment. Stere avait insisté pour qu'ils prêtassent ce serment dans les formes religieuses habituelles: «trebuie să se plece că sunt împușcă'n-lună!»)

— Psycha (qui n'a pas signé plus tard une protestation des légations à cause de l'interdiction de la télégraphie sans fil) vient me féliciter pour la Bessarabie. Aimable et neutre.

— Un délégué spécial de l'Ukraine est accredité auprès du gouvernement, non auprès du Roi. Sa patente est pour le Président du Conseil. C'est un monsieur Gologan, froid et pincé, mais correct, qui ne sait que le russe. Je lui dis que je le reçois volontiers comme agent officieux; pour être of-

tru ca să fie oficial va trebuie să fie acreditat pe lângă Rege. In primul rând va căuta să aibă material din ceea ce Rușii au părăsit în Moldova. Vorbește de frontiere. Ii răspund îndată că ele sunt naturale, dar că nu vad nici o greutate să le regulăm. — *In sfârșit vorbește de reclamațiunile ucrainiene : nu le cunosc, dar Ucrainenii pot fi siguri că vor fi tratați ca toți ceilalți cetățeni ai Basarabiei. Dar să nu se uite că dacă sunt 60000 Ucrainieni în Basarabia, sunt câteva sute de mii de Români în Podolia, dealungul Nistrului, și că conform principiului naționalităților, putem să-i reclamăm ca compensație. — Imi remite două note.*

— La un Consiliu restrâns, la 4 ore, atrag din nou atențiunea miniștrilor de Războiu, Justiție și Instrucție Publică asupra temerilor Regelui în chestiunile interne.

— *Regele mă chiamă pentru a doua oară astăzi. Înainte de a mă duce, Stere mă roagă să vorbesc cu Stirbey, căci i se pare că și Regina vrea să mă vadă. — Nimic deosebit în convorbirea mea cu M. S., afară de dorința «de a mă vedea înaintea plecării mele». — In-*

ficiel, il devra se faire accréditer auprès du Roi. En premier lieu il va chercher à avoir du matériel sur ce que les Russes ont abandonné en Moldavie; il cause de frontières: je lui réplique de suite qu'elles sont toutes naturelles, mais que je n'ai aucune difficulté à les régler; *enfin il reparle des réclamations ukrainiennes: je le ignore, mais les Ukrainiens sont assurés d'être traités comme tous les autres citoyens de la Bessarabie. Mais qu'on n'oublie pas que s'il y a 60.000 Ukrainiens en Bessarabie, il y a que quelques centaines de mille Roumains en Podolie, le long du Dniester et que, conformément aux principes des nationalités, nous pouvons les réclamer par compensation; il me remet deux notes.*

— Au Conseil restreint de 4 h., j'appelle encore une fois l'attention des ministres guerre, justice et instruction publique sur les inquiétudes du Roi dans les affaires intérieures.

— Le Roi me fait demander pour la seconde fois dans la journée; avant de m'y rendre, Stere me prie de causer avec Stirbey, car il a l'impression que la Reine aussi veut me voir. Rien de saillant dans mon entretien avec Sa Majesté, sauf désir «de me revoir avant mon départ». Il insiste sur

sistă asupra cazului Sturdza : grațierea vieței, dar nici titlu, nici pensiuue. Ar trebui sa numească pentru câteva zile un comandant-șef, căci Christescu n'are gradul corespunzător celorlalți și al, Regele, generalisim, nu poate semna punerea în acuzare : «e singurul motiv». S'a gândit la Coandă, ca la cel mai vechiu în grad (bănuiesc că e o mică vexațiune scornită de generalul Râmnicăeanu). Mă refer la ce va spune Hârjeu.

În sfârșit eșind, Regele ținându-mi lung, foarte lung mâna, mă conjură sa nu părăsesc chestiunea agrară; principiul e votat : «Eu sunt acel care, după grozave discuțiuni în consiliul de miniștri, am găsit formula care s'a votat. Argetoianu a lucrat mult timp pentru ca prin abțineri să nu fie majoritate: a sfârșit prin a vota contra ; Mișu Cantacuzino a fost cel mai cinstit ; păcat că e așa de prost».

— În momentul de a ieși (7,45), o scrisoare a Reginei roagă pe Rege să mă înștiințeze că dorește să mă vadă. Sunt condus de Stirbey. Vorbim în trăsură și la Palat: aparențele sunt astfel în cât totdeauna va fi acuzat că servește de trăsură de unire pentru Brătianu;

le cas Sturdza: vie sauve, mais ni titre, ni pension; — il devrait nommer pour quelques jours un commandant en chef, car Christescu n'a pas le grade correspondant aux autres et que lui, Roi, généralissime, ne peut signer des mises en accusation: «c'est le seul motif».

Il a songé à Coanda comme le plus ancien en grade. (Je suppose que c'est une petite vexation inventée par le général Ramnicăeanu). Je m'en remets à ce que dira Herjeu. Enfin en sortant, le Roi me tenant longuement, très longuement la main, m'adjure de ne pas abandonner la question agraire; que le principe est voté: «C'est moi qui, après des discussions terribles au conseil des ministres, ai trouvé la formule qu'on a votée». «Argetoianu a longtemps travaillé pour que par des abstentions il n'y ait pas le quorum, il a fini par voter contre; Michel Cantacuzène a été le plus honnête; c'est dommage qu'il soit si bête».

Au moment de sortir, une lettre de la Reine prie le Roi de m'avertir qu'elle désire me voir. — Stirbey m'emmène. Nous causons en voiture et au palais: les apparences sont telles que toujours on l'accusera de servir de trait d'union

dacă voiesc să plece, va pleca împreună cu familia sa. Imi rezerv răspunsul (tot el spusese lui Stere că soarta dinastiei este în mâinile mele). În mod discret mi-a înșinuat că făcuse un bun serviciu, îndepărtând intrigile Averescu din jurul Reginei.

— *Regina* mă primește fiind în pat. Într'adevăr e încă superbă. Ochii încă foarte pasionați și adesea umezi. Asupra lui Brătianu : «Nu m'am uitat la om; am avut în vedere numai partidul care mergea cu proiectele mele; proiectele mele s'au prăbușit, o recunosc; acum Brătianu îmi este indiferent».—Eu explic : *Politica greșită nu cere sancțiuni; dar hoșiile, înșelăciunile, crimele înfăptuite, lipsa de pregătiri, acelea cer o sancțiune.* La enumerarea tuturor acestora, Regina cu multă atențiune : «S'au făcut mari greșeli». Regina îmi vorbește de Lilly Fălcoianu care i-a sugerat un voiaj în Anglittera, — din partea cui? —; de Averescu, care are în complotul său pe frații Romalo,—un nume care mă miră, dar observasem că Alfons R. evitase să mă salute pe stradă.—Regina bănuște pe fiii Carp.—Plec

pour Bratiano; si je veux qu'il parte, il s'en ira avec sa famille. Je réserve ma réponse. (Le même avait dit à Stere que le sort de la dynastie est entre mes mains). Il m'a discrètement insinué qu'il avait rendu service en éloignant les intrigues Averescu autour de la Reine.

— La Reine me reçoit au lit. Elle est encore vraiment superbe. Les yeux encore très passionnés et souvent mouillés. Snr Bratiano: «Je n'ai pas regardé l'homme; j'ai considéré seulement le parti qui allait avec mes projets; mes projets ont sombré: je le reconnais, Bratiano me devient indifférent». — J'explique: *la politique fausse n'appelle pas des sanctions; mais les vols, les tromperies, les crimes commis, le défaut de préparation: cela demande une sanction.* A l'énumération de toutes ces articulations, la Reine très attentive: «On a commis de grandes fautes!» La Reine me répare de Lilly Falcoianu, qui lui a suggéré un voyage en Angleterre — de la part de qui? —; de Averescu qui a dans son complot les Romalo — un nom qui m'étonne, et j'avais remarqué que Alfons Romalo avait évité de me saluer dans la rue — elle soupçonne les fils Carp. Je pars à 8 h. 40,

la 8 și 40, foarte prietenește recon dus de Rege, care so-
sise atunci.

— Fac, la 9 ore, decret ele organice pentru Basa-
rabia.

10/23 Aprilie. — București. — Intoarcere. Ploaie bună,
frumos tot lungul drumului. Câte va zile de întârziere
și totul era compromis.

— Plecând mi s'a încredințat din partea lui Saint-
Aulaire, Barclay, Fasciotti și Vopicka o scrisoare de
protestare în afacerea T. F. F. O frază impertinentă :
«Ei nu se îndoiesc că Excelența mea, îngrijorată să ga-
ranteze prerogativele esențiale ale Statului român...»
Răspund telegrafic. — Inainte de a pleca, însărcinasem
pe Christescu, noul șef al Cartierului General, să ve-
gheze personal la executarea instrucțiunilor mele și să
cenzureze telegramele deschise al legațiunilor.

Mareșalul a făcut o vizită lui Carp, — care a fost
exploatată. Concediu ? — condoleanțe ?

11 24 și 12/25 Aprilie. — Lucru obișnuit, pe sărite, asu-
pra tuturor lucrurilor și cu tot felul de oameni. Petre
Missir vine să-și ofere serviciile ! Ar dori să fie ales la
Bacău..

très amicalement reconduit par le Roi, qui venait d'arriver.
Je fabrique à 9 h. les décrets organiques pour la Bessarabie.

10/23 avril. — Bucarest. — Rentrée. Bonne pluie, superbe
tout le long de la route. Quelques jours de retard et tout
était compromis.

— En partant on m'avait remis de la part de Saint-Au-
laire, Barclay, Fasciotti et Wopicka une lettre de protesta-
tion dans l'affaire de la télégraphie sans fil. Une phrase
impertinente: «ils ne doutent pas que mon Excellence, sou-
cieuse de garantir les prérogatives essentielles de l'Etat rou-
main». Je répons télégraphiquement. Avant de partir j'a-
vais chargé Christescu, le nouveau chef du Quartier Géné-
ral, de veiller personnellement à l'exécution de mes instruc-
tions et de censurer les télégrammes, en clair des légations.

— Le Maréchal a fait à Carp une visite. On l'a ex-
ploitée. Congé ? Condoléances ?

11/24 et 12 25 avril. — Travail habituel, par heurts por-
tant sur tout et avec toutes sortes de gens. Pierre Missir
vient s'offrir ! Il voudrait être élu à Bacau..

— Convențiunile ajung spre sfârșit. Koerner și Gratz vin să-mi vorbească de câteva greutați : de fapt Papiniu, dupa ordinul lui Arion, reluase puncte admise în consolidarea unor drepturi.

Se anunță sosirea miniștrilor pentru Sâmbătă. În sfârșit se va vedea și încheerea acestui tratat.

— Horstmann mă întreține despre cenzură, «care trebuie să mă substitue până la ratificare; foarte îndulcită pentru «Steagul». După ratificare roagă să fie primit Kremnitz ca ofițer de legătura pentru apararea intereselor armatei de ocupație.

Printre enormitățile pe care Germanii le propun, e cererea de a admite agenții de emigrare germane ca să funcționeze la noi ! Koerner mărturisește cu naivitate că Lloydul din Hamburg și alte linii au nevoie de oameni...

Ce este mai trist încă, sunt rechizițiile până la epuizare și faptul că, cu toate ce dăm în Basarabia, populația nu va mai avea nimic în Iulie... și poate și mai curând.

Les conventions touchent à leur fin. Koerner et Gratz viennent m'entretenir de quelques difficultés : de fait Papiniu, sur ordre de Arion, avait repris de points admis dans la consolidation de certains droits ! On annonce l'arrivée des ministres pour samedi. Enfin on va en voir la fin de ce traité.

Horstmann m'entretient de la censure «qui doit encore subsister jusqu'à la ratification», — me dit-il; très édulcorée pour le «Steagul». Après la ratification, il prie d'accepter Kremnitz comme officier de liaison pour ménager les intérêts de l'armée d'occupation.

Parmi les sangrenuités que les Allemands proposent, ils nous demandent d'admettre les agences d'émigration allemandes à fonctionner chez nous ! Koerner avoue naïvement que le Lloyd de Hamburg et autre Lignes ont besoin de frêt humain !

Le plus triste encore c'est qu'on réquisitionne jusqu'à épuisement et que, malgré ce que nous donnons en Bessarabie, la population n'aura plus rien en juillet... et peut-être plus tôt encore.

14/27 Aprilie. — Buletinul german anunță luarea înălțimilor dela Kemell, cu 6500 prizonieri., D-l von Kriege consideră aceasta ca al doilea act din marea dramă din Flandra. Se pare că pozițiunea dela Ypres nu mai e de ținut. Tot el adaogă că Amiens era să cadă, dar 3 zile de ploaie cu potop au oprit operațiile.

— Conferință lungă cu conștiinciosul, dar grozav de pedantul Kriege. El face tratatele, și cu el e de luptat. Mi-a servit un menu în 8 articole.

Brătienii zăpăcesc Parlamentul german, cu care Kühlmann are greutăți, din cauză că Brătienii n'au fost exilați. Ei cunosc sentimentele mele, dar pentru siguranța Reichstagului se cere de la mine o scrisoare, care va fi pecetluită, cum că mă oblig să-i dau în judecată.

Tratamentele rele impuse prizonierilor și celor internați provoacă deasemenea o mare excitare. Mi se dă un memoriu tipărit cu arătarea câtorva călăi. Peste despăgubiri, se cer și pedepse. Kriege îmi prezintă textul interpelării adresată Cancelarului.

14/27 avril. — Le bulletin allemand annonce la prise des hauteurs Kimmel avec capture de 6500 prisonniers. Mr. de Kriege considère le fait d'armes comme «le second acte du grand drame des Flandres». Il semble que la position d'Ypres n'est plus tenable. C'est Kriege encore qui ajoute qu'Amiens allait tomber lorsque trois jours de pluie diluvienne ont arrêté les opérations.

— Longue conférence avec le consciencieux mais terriblement pédant Kriege. C'est lui qui fait les traités et c'est avec lui qu'on a à lutter. Il m'a servi un menu en huit articles. *Les Bratianou affolent le Parlement allemand et Kühlmann a des difficultés avec lui à cause du non-exil de Bratiano. Ils connaissent mes sentiments, mais pour la sécurité du Reichstag on exige de moi une lettre, qui sera mise sous scellés, que je m'oblige à les faire mettre sous jugement.*

Les mauvais traitements imposés aux prisonniers et aux internés causent aussi une grande excitation. On me remet aussi un long mémoire imprimé, avec désignation de quelques bourreaux. En plus des dommages, on demande aussi des punitions. Kriege me remet le texte de l'interpellation adressée au Reichskanzler.

Asupra comisiunii Dunărei, Kriege insistă asupra faptului că nici el nici Kühlmann n'au dat asigurare că Ucraina nu va fi admisă. Propune să nu se decidă nimic pentru un moment, dar să se rezerve deciziunea în 5 (deci cu noi), pentru admiterea mai târziu a unui, poate două State, reprezentând Rusia.

În chestiunea limitelor dunărene ale Dobrogei, Kriege dă asigurare că se va stabili în potrivea părerei Bulgarilor, cari vor să meargă până la ostroavele din fața Brăilei. El afirmă că tratatul din Berlin ne dădea toată Dunărea, deci până la malul drept; o convențiune din 1908 a admis pentru întâia oară limita talwegului. Chestiunea Deltei, ridicată un moment de către Bulgari, e definitiv înlăturată.

În chestiunea amnistiei, omul acesta revine cu încăpățănare la propunerea sa de a se menține lui Sturdza titlul de colonel. Se pare că Ludendorf insistă mai mult și el citează precedentul lui Yorck.

Asupra Basarabiei, felicitări elogioase. Kriege nu vede nici o dificultate. Îmi citește protestarea lui Cice-

Sur la Commission Danubienne, Kriege insiste sur le fait que ni lui, ni Kühlmann n'ont donné l'assurance qu'ou n'y acceptera pas l'Ukraine. On propose de ne rien décider quant à present, mais de réserver de décider à cinq (avec nous donc) l'admission ultérieure d'un — peut-être deux — états représentant la Russie.

Dans la question des limites danubiennes de la Dobrogea, Kriege donne l'assurance qu'on se rangera contre l'avis des Bulgares, qui veulent aller jusqu'aux îles devant Braila. Il affirme que le traité de Berlin nous donnait tout le Danube, donc jusqu'à la rive droite; c'est une convention de 1908 (Sturdza) qui la première a admis la limite du Talweg. La question du Delta, soulevée un moment par les Bulgares, est définitivement écartée.

Dans la question de l'amnistie, le bonhomme est revenu avec entêtement à sa proposition de maintenir à Sturdza son titre de colonel. Il semble que Ludendorf insiste le plus, et que c'est lui qui cite le précédent de Yorck!

Sur la Bessarabie, félicitations chaudes et très élogieuses. Pour Kriege il ne semble pas qu'il y ait un pli. Il

rin, pe care o cunosc, și pe care ca și mine nu o ia în serios. La Brest-Litowsk Rusia recunoscuse ființa Basarabiei ca Stat independent.

În chestiunea dinastică, totul pare a intra în ordine. Mi-a spus chiar că se va închide gura lui Beldiman. Și prin Tzigara, care a vorbit cu Ioan Carp s'a aflat că vizita lui Mackensen la Carp era spre a-i comunica că Imperiul nu se amestecă într'o chestiune care nu privește de cât pe Români —, la care Carp a răspuns (după cum a repetat fiul său), că el nu face razboi civil și că Germanilor le e dat să detroneze pe Rege.

Kriege povestește, pentru a dovedi cum toată lumea e pusă la rație, că într'una din zilele din urmă leșinase de slabiciune pe stradă. În urma acestui incident, prin ordonanța medicului a putut să obție un litru de lapte pe zi ca supliment de hrană !

15/28 Aprilie. — Miniștrii au sosit. Impresia generală e că se va sfârși repede. Turcii și Bulgarii nu s'au învoit încă. Înainte de Miercuri, nu vom fi în număr complet.

me lit la protestation de Cziczerin, que je connais déjà, et il ne la prend pas au sérieux plus que moi. A Brest-Litowsk la Russie en avait reconnu l'existence de la Bessarabie comme Etat indépendant.

Sur la question dynastique, tout semble rentrer dans l'ordre. Il m'a même dit qu'on allait clore le bec à Beldiman. Et par Tzigara, qui a causé avec Jean Carp, on a appris que la visite de Mackensen à Carp était pour lui communiquer que l'Empire ne se mêlait pas d'une question qui ne regarde que les Roumains, ce à quoi Carp a répondu (la réponse a été répétée par le fils) qu'il ne faisait pas de guerre civile et que c'est aux Allemands à détrôner le Roi.

Kriege a raconté, pour prouver combien tout le monde était mis à la ration, u'un jour de ces temps derniers il c'est évanoui de faiblesse dans la rue. A la suite de cet incident, par ordonnance de son médecin, il a pu obtenir un litre de lait par jour comme supplément de nourriture.

15/28 avril. — Les ministres sont arrivés. L'impression générale est qu'on veut finir rapidement. Les Turcs et les Bulgares ne sont pas encore tombés d'accord. Avant mercredi on ne sera pas au complet.

— 4 ore, vizita lui *Burian*. Doctoral, rotunjind fraza în franțuzește destul de corect. Conversație fără relief. Vorbim mai ales de chestiunea dinastică : nu e nimic schimbat în politica urmată până astăzi. O nuanță: Pastrați Dinastia, este treaba D-voastră și nu ne vom amesteca ; după cum, de asemenea, dacă mai târziu vedeți că nu se mai poate continua cu ea, noi nu o vom proteja. Mulțumesc pentru confirmarea liniei stabilite și de asemenea pentru nota oficioasă din «Pester-Lloyd», care publicase în ajun că nimeni nu se gândea în Austria și în Germania să răstoarne pe Rege. *Burian* sfârșește prin exprimarea dorinței unei bune colaborări pe viitor.

— 5—7 *Kühlmann*, puțin slăbit ; nu fumează încă : deci angina nu e simulată. «Prietenii mei au voit să mă lucreze pe lângă Impărat. S'au făcut și de aici intrigi stupide (afacerea unei actrițe». În câteva cuvinte, a recâștigat pe Impărat : «efectul unei lungi absențe de 5 săptămâni. Când sunt acolo, nimic nu mișcă». Are împotriva lui tot partidul celor ce vor să anexeze un teritoriu

4 h. visite de *Burian*. Doctoral, arrondissant sa phrase en français assez correct. Notre conversation n'a aucun relief. Nous parlons surtout de la question dynastique : il n'y a rien de changé à la politique suivie jusqu'à ce jour. Une nuance : gardez votre dynastie, c'est votre affaire, et nous ne nous mêlons pas, tout comme si, plus tard, vous vous apercevez que vous ne pouvez pas continuer avec elle, nous ne la protégerons pas. — Je remercie pour la confirmation de la ligne précédemment arrêtée et aussi pour la note officieuse du «Pester Lloyd qui a déjà publié la veille que nul ne songeait en Allemagne ou en Autriche à vouloir renverser le Roi. — *Burian* finit par le désir exprimé d'une bonne collaboration future.

— 5 à 7 *Kühlmann*, un peu amaigri ; il ne fume pas encore : donc son angine pas simulée. «Mes amis ont voulu m'arranger et me desservir auprès de l'Empereur. On a fait d'ici des racontars stupides (affaire de *Marilena Bodescu*, la jolie théâtréuse). En quelques mots il a reconquis l'Empereur, «effet d'une longue absence de 5 semaines». — Quand je suis là, rien ne bouge». Il a contre lui tout le parti de ceux qui veulent annexer un territoire, rien que parce que on le

numai pentru că îl au în mână și cari nu admit că în masa poporului sunt mulți oameni cari valorează cât un junker. Formula democratică electorală a Impăratului se va îndeplini acum. Cu Parlamentul s'a învoit repede și când i-a explicat tratatul toată lumea a fost de acord. Guvernul Ucrainei nu mai știe ce să facă; oamenii cari îl compun n'au nimic la spatele lor. «Am lăsat pe Czernin sa trateze cu ei; eu nu m'am amestecat». Simpatiile lor la Germani, egale cu zero. N'are nici o dorință ca să-i bage în Comisiunea Dunărei și fiindcă acolo sunt cinci și că trebuie unanimitate pentru a introduce un nou Stat, nu e nevoie să se discute atâta. Pentru Basarabia : nici odată Austriacii nu i-au spus că aveau gânduri asupra nordului Basarabiei; nimic nu se poate face fără concursul lor. Mă plâng că se ia prea mult dela populația noastră; răspunde: «Trebuie, căci pentru două luni lipsește tctul la noi». Pierderile Englezilor sunt teribile; armata nu mai are legătură. Bombele cu gaz verde sunt îngrozitoare ; au fost inventate de un profesor Habner.

tient, et qui n'admettent pas que dans la masse il y a bien des gens qui valent un junker. La formule démocratique électorale de l'Empereur se réalisera maintenant. Avec le Parlement il s'est vite arrangé et, quand il lui a expliqué le traité, tout le monde s'est rallié. Le gouvernement de l'Ukraine est au bout de son rouleau; les hommes qui le composent n'ont rien derrière eux. «J'ai laissé Czernin traiter avec eux; je ne m'en suis pas mêlé; — chez les Allemands «sympathies zéro». Il n'a aucune envie de les introduire dans la commission du Danube et puisqu'on est à cinq et *qu'il faut unanimité pour introduire un nouveau pays*, il n'y a pas à tant discuter sur la questions.

— Pour la Bessarabie, jamais les Autrichiens ne lui ont dit qu'ils avaient des visées sur le Nord de la Bessarabie ; rien ne peut se faire sans leur concours. — Je me plains qu'on pressure trop la population: «Il le faut, car pour deux mois il manque la marge chez nous». — Les pertes des Anglais sont terribles; l'armée manque de lien. Les bombes à gaz vert sont effrayantes ; c'est un professeur Habner qui les a inventées.

16/29 Aprilie. — D. de Gratz îmi aduce două note. Vorbind cu el aflu că Ungurii nu sunt mulțumiți de anexarea Basarabiei: România devine prea tare (textual). Înțeleg dar plângerile autorităților noastre că la Odessa nu găseau nici un sprijin pe lângă poliția austriacă pentru a opri atacurile prin presă și prin cinema în potriiva României. Privitor la aceasta pregădesc o notă pentru Burian.

— Vizită lui *Kühlmann*, pe care îl găsesc foarte bine dispus. Burian a fost la el. «Tot așa de lung ca și Kriege: o convorbire cu el, dacă nu ține un ceas și jumătate, nu e o convorbire». Un om de spirit i-a scris: din balta austriacă, singurul lucru care ese pe deasupra e acea salcie plângătoare de Burian. «Turcii n'au vrut să facă o afacere cu Bulgarii: sunt prea proști. Când se prezintă o afacere cu Bulgarii, trebuie făcută îndată, dacă nu....»

30 Aprilie. — Intors azi dimineață vizita lui Burian, și lăsat două note, din care una cerând trecere liberă

16/29 avril. — Mr. de Gratz m'apporte deux notes. En causant j'apprends que les Hongrois ne sont pas contents de l'annexion de la Bessarabie; la Roumanie devient trop forte (Textuel). — Je comprends les plaintes de nos autorités qui, à Odessa, ne trouvaient aucun appui auprès de la police autrichienne pour temperer des attaques par presse et cinéma contre la Roumanie. Je prépare à ce sujet une note pour Burian.

— Visite à *Kühlmann* que je trouve de très bonne humeur. Burian a été chez lui. «Aussi long que Kriege: une conversation avec lui, si elle ne dure pas une heure et demie, n'est pas une conversation». Un homme d'esprit lui a écrit: du marécage autrichien, la seule chose qui émerge, c'est ce saule pleureur de Burian. «Les Turcs n'ont pas voulu faire une affaire avec les Bulgares: ils sont bien bêtes. Avec les Bulgares, quand une affaire se présente, il faut la faire de suite, si non....»

30 avril. — Rendu sa visite ce matin à Burian et remis deux notes, dont une demandant libre passage pour les hom-

pentru oamenii politici, Francezii și alții cari vor să plece din Moldova, — și cealaltă atrăgând atențiunea lui asupra lipsei de sprijin a poliției din Odessa față de excițăările Rușilor și ovreilor contra noastră. (Notele comisarului nostru Todicescu se plâneau că poliția austriacă părea mulțumită de aceste provocări).

Turcii sunt nemulțumiți și nu vom avea mâine de cât pe delegații secundari; cât despre Bulgari, încă n'au plecat.

— La dejun, *Kühlmann* cu contele Oberndorf și baronul Richthofen, sosiți dela Sofia, von Rosenberg, von Bellow, Bernstorf, von Hoesch, Horstmann, etc. *Kühlmann* îmi spune iar: Turcii sunt proș'i; le-am obținut, dând lovituri de ciomag în Bulgari, jumătate din ce le-a fost luat în 1915, și au refuzat. Sunt într'o criză de nationalism acut. Reluarea — «de către noi» — a teritoriilor pierdute în Asia și câștigarea a trei noi districte i-a făcut să-și piardă capul. Sunt ca niște copii. N'au de cât să se descurce cu vecinii... Le făgăduisem restituirea, la

mes politiques, les Français et autres qui veulent quitter la Moldavie, et l'autre attirant son attention sur le peu de concours de la police d'Odessa contre les excitations des Russes et des Juifs contre nous. Les notes de notre commissaire Todicescu se plaignaient que cette police (autrichienne) semblait satisfaite de ces provocations. Les Turcs boudeent et nous n'aurons que les seconds délégués demain; quant aux Bulgares, ils ne sont encore en route.

A déjeuner *Kühlmann* avec le comte Oberndorff et le baron Richthofen, arrivés de Sofia, von Rosenberg, von Bellow, Bernstorf, von Hoesch, Horstmann, etc.

Kühlmann me dit de nouveau: les Turcs sont bêtes; je leur ai eu, en tappant à coups de triques sur les Bulgares, la moitié de ce qu'on leur a pris en 1915, et ils ont refusé. Ils ont une crise de nationalisme aigu. La reprise — «par nous — des territoires perdus en Asie et l'acquisition des trois nouveaux districts, leur ont fait perdre la tête. Ils sont comme des enfants. Ils n'ont qu'à se débrouiller avec leurs voisins... Nous leur avons promis la restitution à la paix

pace, a pierderilor lor din Asia și ne întrebam cum o să se facă lucrul ? Un noroc rar.

— *Arion*, cu care am lucrat un moment, mi-a spus că Kùhlmann îl încredințase că nu se dă încă Dobrogea Bulgariei și ca condominium va urma înainte.

— Mi se telegrafiază că Regele, chemând pe prefectul de poliție, i-a arătat mirarea că «*Lumina*» și «*Gazeta Bucureștilor*» intră în Moldova și a insistat pentru ca să nu mai fie autorizate. Cine a mai scornit și acest lucru?

— În Ucraina, Kùhlmann îmi spune că Germanii au fost siliți să închidă 4 miniștri, din cari Lubinski de la afaceri străine, care face manifeste contra unirei Basarabiei.

1 Mai. Sunt surprins de jăcmăneala din ce în ce mai mare ! În provincie se ia tot; deși dându-se 12.500 de vagoane din Basarabia, se luase angajamentul să se lase țăranilor hrană pe Iunie-Iulie : li se lasă un sac pentru un an; iar când mă plâng, toți, dela Kùhlmann până la Horstmann repetă : «*Çe vreți ? În Austria se moare de foame*».

de leurs pertes en Asie et nous nous demandions comment cela pourrait se faire ? Un coup de fortune rare !

— *Arion*, avec qui j'ai travaillé un instant, m'a dit que Kùhlmann lui aurait confié qu'on ne donnait pas encore la Dobrogea aux Bulgares et que le condominium continuerait encore.

— On me télégraphie que le Roi a fait venir le préfet de police, lui a marqué son étonnement que la «*Lumina*» et la «*Gazeta Bucureștilor*» entrassent en Moldavie et a insisté pour qu'on ne les autorise pas. Qui a encore monté le coup ?

— En Ukraine, Kùhlmann m'a dit que les Allemands ont été obligés de coffrer quatre ministres, dont le Seigneur Lubinsky, ministre des Affaires Etrangères, qui fait des manifestes contre l'union de la Bessarabie.

1-er mai. — Je suis saisi de l'envahissement toujours plus grand. En province on prend tout, malgré qu'en donnant 12.500 wagons de Bessarabie on ait pris l'engagement de laisser aux paysans la nourriture pour juin-juillet: on ne leur laisse qu'un sac, de quoi durer un an ! Et quand je me plains, tous, depuis Kùhlmann jusqu'à Horstmann, à répéter: que voulez-vous ? on meurt de faim en Autriche !

— S'a stipulat că caii artileriei vor fi dați cultivatorilor. La Buzău au fost pur și simplu vânduți și oamenii Germanilor i-au luat pentru o bucată de pâine. Hartenstein a venit să-mi propuie, foarte simplu, să gonesc din Iași legațiunile Antantei, alt-fel pentru ei nu e siguranță. Și domnul Heitz dela Primărie face un memoriu ca să ceară conferinței de pace menținerea Oficiului său de supraveghore.

— Ședință foarte violentă ieri în Camera prusiană. Junkerii vor cu ori ce preț să împedice reforma electorală. Horstmann îmi spune că Kühlmann e foarte atacat, mai ales din cauza sprijinului ce dă partidului democrat. După cererea cancelarului, a fost silit să facă un proces gazetelor cari l-au acuzat că a dus la București o viață de desfrâu. Marilena Bodescu trece la nemurire! De soarta acestui proces, peste două luni, depinde și menținerea lui la putere. Căderea lui, adaogă Horstmann, care s'a înhămat la căruța sa, ar fi o mare nenorocire. Sunt de aceeași părere, căci am cea mai mare stimă de valoarea acestui om și de lărgimea vederilor sale.

On a stipulé que les chevaux de l'artillerie seraient donnés aux cultivateurs; à Buzeu, on les a simplement vendus et les préposés des Allemands les ont pris pour une bouche de pain. Hartenstein est venu me proposer, tout simplement, de chasser de Iassy les légations de l'Entente, sans quoi il n'y a pas de sécurité pour eux. Et Mr. Heitz, de la mairie, fait un mémoire pour demander à la conférence de la paix le maintien de son Aufsichtsamt!

— Hier, à la Chambre prussienne, séance très violente. Les junkers veulent à tout prix empêcher la réforme électorale. Horstmann me dit que Kühlmann est très attaqué, surtout à cause du soutien qu'il donne au parti démocrate. Il a été, sur la demande du Chancelier, obligé de faire un procès aux journaux qui l'ont accusé d'avoir mené à Bucarest une vie débauchée. Marilena Bodescu passe à l'immortalité! Du sort de ce procès, dans deux mois d'ici, dépend aussi son maintien au pouvoir. Sa chute, ajoute Horstmann qui s'est attélé à son char, serait un grand malheur. J'en conviens. car j'ai la plus haute estime de la valeur de cet homme et de sa largeur de vues.

— Arion îmi citește nota sa ca răspuns la protestarea Ucrainei.

2 Mai.—«Vossische Zeitung» și altele după ea, îmi fac greutăți. Toate la rând : Regele, Basarabia.—Kühlmann îmi spune că a trimis o desmințire serioasă. El adaogă : «c'est du Beldiman tout pur». Horstmann îmi declarase cu un ceas înainte că dacă Beldiman nu ar fi un atât de vechi prieten al Germaniei, ar fi expulzat. O iau drept bună, dar simt că cercurile militare n'au desarmat fața de Rege și că o dușmănie surdă există împotriva mea. Exemplu : de trei zile n'am benzină și, cu toata intervenția lui Horstmann, nu mi se dă..

— *Kühlmann* mi-anunță că a obținut dela Mareșal să-mi cedeze Focșani pentru ținerea ședințelor Parlamentului. Il rugasem să sprijine cererea de a uni cele două părți din Putna, ducând frontul la limita Râmnicului-Sărat. — Pun o chestiune asupra Basarabiei, Austriacii nespunând niciodată ce gând au asu-

— Arion me lit sa note en réponse à la protestation de l'Ukraine.

2 mai. — La «Vossische Zeitung», remorquant la «Berliner Börsen-Zeitung», me taille des croupières. Tout y passe : le Roi, la Bessarabie. Kühlmann me dit qu'il a envoyé un démenti sérieux. Il ajoute : c'est du Beldiman tout pur. Horstmann m'avait déclaré une heure auparavant que si Beldiman n'était pas un si vieil ami de l'Allemagne, on l'expulserait. J'en prends tout juste ce qu'il faut pour constituer une politesse, car je sens que les cercles militaires n'ont pas désarmé vis-à-vis du Roi et qu'une sourde hostilité existe contre moi. Exemple : il y a trois jours que je manque de benzine et, malgré intervention de Horstmann, on ne m'en donne pas..

Mr. de Kühlmann m'annonce qu'il a arraché au Maréchal qu'on me cède Focșani pour y tenir les séances du Parlement : j'avais fait appuyer par lui la demande de réunir les deux portières de la Putna en portant le front sur les limites du Ramnic Sarat. Je pose une question sur la Bessarabie, les Autrichiens n'ayant jamais dit leurs vues sur

pra părții de nord p^ê care o ocupă. După părerea lui, nu crede că Austriacii se gândesc la aceasta.

— *Lupu Kostake* îmi afirmă, — și îmi vine greu să cred — că *Kühlmann* le-a spus «acum în urmă» lui *Carp* și lui: Cum facem ca să răsturnăm pe Rege? — Glumă sau ironie? — *Kühlmann* nu este om să joace un joc nedemn.

— *Kriege* îmi aduce o formulă asupra Basarabiei, acceptabilă, pe care își propune să o facă să fie adoptată de Austria, care se lasă greu. Revenim apoi pentru a suta oară asupra cazului *Sturdza*: El pretinde că Germania cere ca *Sturdza* să pastreze, cu grația vieții, gradul și pensiunea.

— Mă duc la *Mareșal* pentru a-i mulțumi privitor la *Focșani*: nu trebuie mutat lazaretul, bineînțeles, și «nu veți avea cășci germane în jurul dv.». — *Predau* de asemenea o protestare scrisă contra rechizițiilor fără frâu ale porumbului, la țară. Ii repet că am avut o înțelegere pentru 10 mii vagoane devenite apoi 12.500, de dat din Basarabia, în schimbul căror s'a luat angaja-

le Nord qu'ils occupent. A son avis, il ne croit pas que les Autrichiens y pensent.

— *Lupu Kostake*, qui attendait et qui est resté déjeuner, m'affirme — et j'ai peine à le croire — que *Kühlmann* leur a dit «tout récemment», à *Carp* et à lui: «Comment faisons-nous pour renverser le Roi?» Blague ou ironie? *Mr. de Kühlmann* n'est pas homme à jouer ce jeu indigne.

— *Mr. de Kriege* me rapporte une formule sur la Bessarabie — acceptable — et qu'il se propose de faire adopter par l'Autriche qui se fait tirer l'oreille. Et nous revenons pour la centième fois sur le cas *Sturdza*; il prétend que l'Allemagne exige qu'il garde, avec la vie sauve, son titre et sa pension. (Voir aussi 3 mai).

— Je me rends chez le *Maréchal* pour remercier au sujet de *Focșani*; il ne faut pas déplacer le lazaret — cela va de soi — et «vous n'aurez pas de casques autour de vous». Je remets aussi une protestation écrite contre les réquisitions à outrance de maïs qu'on pratique à la campagne. Je lui répète que nous avons eu un arrangement pour 10.000 wagons — devenus 12.500 — à donner de Bessarabie, moyennant quoi

mentul să nu se mai scoată nimic din țară. Eu îmi țin cuvântul; față de mine cuvântul nu e ținut. Mareșalul, destul de nemulțumit de ce află, făgăduiește.

3 Mai. — Ședință furtunoasă: col. Kabelmacker de la Căile Ferate, Horstmann, Mircescu și cu mine. E tot privitor la articolul 7 din tratatul de pace, introdus prin surprindere cu ocazia iscăliturii făcută în grabă, și pe care articol experții noștri nici nu l-au examinat, nici nu l-au admis, pe când Hell și Kriege spuneau că a fost primit de generalii noștri. Am propus ieri un text potrivit cu concesiunile pe care Horstmann credea că poate să mi le anunțe. Mare opunere a Direcției militare, care vrea să ia în mână toate liniile noastre. Declar net că nu semnez și că fac apel la cinstea lui Kühlmann. Horstmann declară că d. de Kühlmann, singur, poate să mai discute această chestiune.

— La 2 jum. comisiunea cu Arion, Burghel, Antipa, Papiniu, Carp și Mircescu. Cădem de acord asupra ceea ce e încă nerezolvat. Arion trebuie să meargă să vorbească cu Kühlmann pentru o formulă definitivă a amnistiei. Aflu, în cursul discuției, că s'a spus delega-

on s'est engagé à ne plus rien sortir du pays. Moi je tiens parole: on ne tient pas parole vis-à-vis de moi. Le Maréchal, assez mécontent de ce qu'il apprend, promet.

3 mai. — Séance orageuse: Col. Kabelmacker des chemins de fer, Horstmann, Mircescu et moi. C'est toujours au sujet de l'art. 7 du traité de paix introduit par surprise, lors du paraphage fait à la vapeur, et que nos experts n'ont ni examiné, ni admis, alors que Hell et Kriege avaient dit avoir été accepté par nos généraux. J'ai proposé hier un texte concordant avec les concessions que Horstmann croyait pouvoir m'annoncer de vive voix. Grande opposition de la Direction militaire, qui veut prendre en mains toutes nos lignes. Je déclare net que je ne signe pas et que je fais appel à la loyauté de Kühlmann. Horstmann déclare que Mr. de Kühlmann peut seul encore discuter cette question.

A 2 h. et demie commission avec Arion, Burghel, Antipa, Papiniu, Carp et Mircescu. Nous tombons d'accord sur ce qui reste en suspens et Arion doit aller voir Kühlmann pour une formule définitive dans l'amnistie. J'apprends, au cours de la discussion, qu'on a dit à nos délégués *que le cas*

șilor noștri că cazul Sturdza este una din condițiile păcii! — Toți recunosc gravitatea cazului art. 7 și sunt de părere că trebuie să nu ne lăsăm.

Deșliu are îndrăsneala să-mi telegrafieze ca să-l repatriez dela Stockholm, împreună cu soția sa. Mă asigură de «amicițiile lui cele mai sincere».

4 Mai.—Arion, după ce a vorbit cu Kühlmann, a primit formula privitor la Basarabia, Kühlmann asigurându-l că redacțiunea înțelege o *incorporație făcută* «au présent». — In toate celelalte convorbiri, Kriege de pildă a spus lui Papiniu și lui Arion că nu mai trebuie să-l necăjească asupra textului amnistiei, «când v'am dat toată Basarabia». — Arion nu mai obiectează nimic.

— Am căutat prin telefon pe *Kühlmann*; el sosește la mine cu generalul Hell și Horstmann. Incă sub impresiunea ședinței de ieri și a grijei blestematului articol care m'a împiedicat să închid ochii toată noaptea, deschid chestiunea, făcând apel la lealitatea lui Kühlmann. Paragraful 2 a fost introdus prin surprindere și dovada este că se găsește într'un loc care n'are nimic a face cu

Sturdza est une des conditions de la paix! Tous reconnaissent la gravité du cas de l'art. 7 et sont d'avis qu'il faut tenir bon.

— Desliu a le front de me télégraphier pour que je le rapatrie de Stockholm, lui et sa femme. Il m'assure de «ses amitiés les plus sincères».

4 mai. — Arion, après avoir causé avec Kühlmann, a accepté la formule au sujet de la Bessarabie, Kühlmann lui ayant assuré que la rédaction impliquait une incorporation déjà faite, «au présent». — Dans toutes les autres conversations, Kriege, par exemple, a dit à Papiniu, à Arion, qu'il ne fallait pas le taquiner sur le texte de l'amnistie «quand nous vous avons donné toute la Bessarabie», — Arion n'a plus d'objections.

— J'ai cherché par téléphone Kühlmann; il m'arrive avec le général Hell et Horstmann. Encore sous l'impression de ma séance d'hier et du souci de ce maudit article qui m'a empêché de fermer les yeux de toute la nuit, j'aborde carrément, en faisant appel «à la loyauté de Mr. de Kühlmann». Le paragraph 2 a été introduit «par surprise» et la preuve en est qu'il se trouve à une place qui n'a rien à voir avec le sujet.

«Chestiunea. Când, în ultimul moment, la 29 Martie, o jumătate oră înainte de plecarea miniștrilor, mi s'a adus la parafat capitolul demobilizărei, rămas în suspensie, mi s'a spus că era *în totul de acord cu generalii noștri*, însă generalii afirmă că n'au primit nici odată acest text.—Kühlmann. Cine a făcut această afirmare? — Eu: Nu mai mi-aduc aminte, dar desigur nu dv. (N'am voit să desemnez pe Hell, și Kühlmann a înțeles). Dacă în aceste condițiuni se susține că sunt legat, aș face apel la Împărat.—Kühlmann întorcându-se către Hell: «Dar e o idee excelentă; ce spui de aceasta?».—Horstmann intervine: «Chiar dacă Împăratul va deslega, tot rămâne cererea Marelui Cartier, care consideră măsura ca indispensabilă». — Eu: Vom discuta atunci o convenție și de alt-fel este ceia ce eu ofer. — După o lungă discuție, convenim la suprimarea paragraf. 2 din tratatul de pace și mutarea lui în protocol, limitându-l și definindu-i întinderea. Formulă de găsit de către Mircescu, Horstmann și Hell.

— Bietul Mareșal promite categoric : subordonații lui iau înapoi, în detaliu, ceia ce a făgăduit ! Primesc în

Quand, en dernière minute, le 29 mars, une demi-heure avant le départ des ministres, on m'a apporté à parapher le chapitre de la démobilisation, resté en suspens, on m'a dit qu'on était en tout d'accord avec nos généraux; or, les généraux affirment n'avoir jamais accepté ce texte. — Kühlmann : «Qui a fait cette affirmation?» — Moi, d'un air entendu: «Je ne me rappelle plus, mais certainement pas vous». — Je n'ai pas voulu désigner Hell, et Kühlmann a compris. «Si dans ces conditions on soutient que je suis lié, je ferais appel à l'Empereur». — Kühlmann, se tournant vers Hell: «Mais c'est une excellente idée; que diriez-vous de cela?». — Horstmann intervient: «Même si l'Empereur vous déliait, il ne resterait pas moins la demande du Grand Quartier qui juge indispensable la mesure». — Moi: «Nous discuterions alors une convention et c'est ce que j'offre». — Après une longue discussion, on convient de supprimer le § 2 du traité de paix, de le porter dans le protocole en en limitant et définissant la portée. Formule à trouver par Mircescu, Horstmann et Hell

— Le pauvre Maréchal promet catégoriquement. Les subordonnés reprennent, en détail, ce qu'il a promis! Je reçois

chestiunea Focșanilor o comunicare care egalează cu zero ! N'ași fi crezut niciodată cu puțință asemenea lucru...

— Rechizițiile au produs rezultate : un soldat german a fost ucis la Jilava și cei mai buni judecători spun că vom avea desigur alte crime, într'atâta populația rurală e exasperată.

— După amiazi ni se anunță că Kühlmann și Burian trebuie să plece, cei doi Impărați trebuind să se întâlnească la Spa. *Trebuie să sfârșim până Luni seara.* Iar începe graba ! De aceea Koerner și Kriege dau fuga la mine, unul cu propuneri pentru privilegiul punerii cablurilor pe coasta noastră pentru Germania, și o concesiune foarte specială a Ost-Europäische-T.-Gesellschaft; altul cu tot felul de scrisori și contra-scrisori pentru acordarea de despăgubiri prizonierilor maltratați; pentru a da pe Brătianu în judecată; pentru a conceda săpături; pentru a lărgi privilegiile date staționarilor germane, etc., etc. — E un noroc că ne apropiem de încheerea silită : așa potopul se va opri.

— Pe când seara târziu *Koerner* discută cu mine,

dans la question de Focsani une communication qui équivaut à zero ! Je n'aurais jamais cru ces choses possibles.

— Les réquisitions portent leur fruit : un soldat allemand a été tué à Jilava et les meilleurs juges disent qu'on aura pour sûr des crimes, à tel point la population rurale est exaspérée.

— Dans l'après-midi on nous annonce que Kühlmann et Burian doivent partir, les deux Empereurs ayant à se rencontrer à Spa. Il faut finir jusqu'à lundi soir. C'est la bousculade qui commence de nouveau ! Aussi Koerner et Kriege tombent chez moi, l'un avec des propositions pour le privilège de pose des câbles à accorder sur notre littoral à l'Allemagne et une concession très spéciale à l'Ost-Europäische T.-Gesellschaft; l'autre avec toutes espèces de lettres et de contre-lettres pour accorder des indemnités aux prisonniers mal traités, *pour mettre Bratianu sous jugement*, pour concéder des fouilles, pour élargir les privilèges donnés aux stationnaires allemands, etc., etc. C'est une chance qu'on approche de la clôture forcée; ça arrêtera l'avalanche.

Pendant que le soir, tard, Koerner discute avec moi,

Kriege îmi vorbește la telefon. «Fiindcă știe că sunt la dv., de aceea Kriege vă supără», și pe urmă cu o strâmbătură : «Desigur Kriege e un campion pentru câștigat simpatii Germaniei». — Mai târziu îmi spune, vorbind de Kühlmann: «Se vede bine că e un Bavarez, nu un Prussian !». Cu jumătatea lui de perucă, cu ochiul lui care se uită într'o parte, cu tăietura de pe frunte, cu vorba lui înceată, E. S. von Koerner, pe care l-am luat mult timp drept un evreu aspru, este un bine-voitor pentru noi. Spirit destul de larg și cu soluțiuni repezi. Cu totul deosebit de cealaltă Excelență, din care îți faci un dușman dacă îi schimbi o virgulă.

— Mircescu îmi raportează pe la miezul nopții că s'a făcut două redacțiuni care au fost telegrafiate la Marele Cartier. Tot timpul Kabelmacker a împiedicat un text de împăciuire ; faimosul art. 7 va sfârși prin a ne fi impus.

5 Mai. Paște. — Dimineața mă duc la Arion ca să iau dispozițiuni pentru ziua de azi și să discut propunerile lui Koerner. Găsesc acolo pe Missir, I. Carp, Burghel, Papiniu. N'au căzut încă de acord asupra for-

Kriege cause longuement avec moi au téléphone. «C'est, parce qu'il sait que je suis chez vous, que Kriege vous dérange»; puis, avec une bonne grimace: «Allons! Kriege est un champion pour les sympathies à gagner à l'Allemagne». — Plus tard, il me dira en parlant de Kühlmann: «Ça, on voit bien que c'est un Bavaois et pas un Prussien!» — Avec sa demi-perruque, son oeil divergeant, sa balafre au front, son parler lent, S. E. de Koerner, que j'ai pris longtemps pour un Juif dur, est un bienveillant pour nous. Esprit assez large et à solutions rapides. Tout différent de l'autre Excellence, dont il ne faut pas déranger une virgule sans s'en faire un ennemi.

— Mircescu me rapporte, vers minuit, qu'on a fait deux rédactions qui ont été télégraphiées au Grand Quartier. Tout le temps Kabelmacker a empêché un texte de conciliation. Le fameux art. 7 finira par nous être imposé!

5 mai. — Pâques. — Dès le matin je vais chez Arion pour prendre des dispositions en vue de la journée et discuter les propositions Koerner. J'y trouve Missir, Carp J., Burghel, Papiniu. Ils ne sont pas encore tombés d'accord sur la for-

mulei amnistiei. Arion o lăsase pe seama lui Papiniu, care înțelege așa de puțin chestiunile încât nu-și dădea seama că orice protocol special trebuia să atragă suprimarea paragrafului final din art. 33.

Le atrag atențiunea că traducerea paragrafului din protocolul privitor la Basarabia trebuie bine verificată.

— La 11 Kühlmann mă face să mă întorc : îl găsesc împreună cu Koerner. Nu era vorba decât de chestiunile puse eri de Koerner. Ii pun în mod net chestiunea rezervată de art. 14: «Până la ce dată cel mult trebuie să dureze ocupația ?»—Răspunde : chestiune militară, asupra căreia Hell însuși nu are instrucțiuni.

Nu insist mai mult : Hell pleacă și Schwarzkoppen, care îl înlocuește, e mai de înțeles.

Convocare, fără a chema pe toți, la el la 6 jum. (Am aflat că această oră cam ciudată fusese aleasă pentru că ministrul pleca în plimbare la Căldărușani și la Znogov).

— Petrec restul zilei redactând și colecționând texte. La 5 ore fac un raport urgent Regelui. Mitilineu îmi

mule de l'amnistie. Arion s'en est remis à Papiniu, qui comprend si peu les questions qu'il ne se rendait pas compte que tout protocole spécial devait entraîner la suppression du texte final de l'art. 33.

J'attire leur attention qu'il faut bien vérifier la traduction du protocole concernant la Bessarabie.

— A 11 h. Kühlmann me fait rentrer : je le trouve nanti de Koerner ; il ne s'agissait que des questions posées hier par Koerner. Je lui pose nettement la question réservée par l'art. 14: jusqu'à quelle date maximum doit durer l'occupation? — Il répond: Question militaire, sur laquelle Hell lui-même ne doit pas avoir des instructions. Je n'insiste pas davantage: Hell part et Schwarzkoppen, qui le remplace, est d'un meilleur bois.

Convocation, sans amener tout le monde, chez lui à 6 h. et demie. (J'ai su que cette heure plutôt bizarre avait été choisie parce que le ministre allait faire un tour à Căldărușani et Znogov). Le reste de la journée je le passe en rédactions et collation de textes.

A 5 h. je rédige un rapport urgent au Roi. Mitilineu

telegrafiase că aceste lungi așteptări zapaceau pe toată lumea la Iași.

— La 6 jum. *conferință* : Radoslavof cu Tontceff sosesc cu experții lor și militari, plus un marinar negru mustăcios. Dela început Bulgarii ridică chestiunea : Le trebuie insulele, adică teritoriul cuprins între cele două brațe ale Dunarei în fața Brăilei. Ele n'au aparținut nici odată Dobrogei și Kühlmann le-o spune verde. Tontceff susține că Dunărea veche luată ca frontieră nu e navigabilă și că atunci pe o întindere de 75 km. n'ar avea poliția frontierei lor ! — Discuțiune, și cu toate ca suntem unanimi, când Radoslavof declară «că nu poate să primească», Burian propune un arbitragiu. Arion și cu mine lămurim, și Kühlmann ne sprijină, că arbitragiul nu se poate referi de cât asupra faptului istoric dacă acest teritoriu a făcut parte din această Dobroge pe care am cedat-o. Tontceff înțelege să împingă arbitragiul și mai departe, cum de pildă spre a preciza dacă talwegul nu s'a schimbat, etc. — Kriege sfătuiește să primim arbitragiul, fiind-că e vorba de o chestiune pur parlamen-

m'avait télégraphié que ces longs retards énerveraient tout le monde à Iassy.

A 6 h. et demie Conférence: Radoslawoff avec Tontcheff arrivent avec tous leurs experts et militaires, plus un noir marin moustachu.

Dès le début les Bulgares lèvent un lièvre: Il leur faut les îles, c'est-à-dire le territoire compris devant Braila entre les deux bras du Danube! Elles u'ont jamais appartenu à la Dobrogea et Kühlmann le leur dit vertement. Tontcheff plaide que le vieux Danube, pris comme frontière, n'est pas navigable et qu'alors, sur une étendue de 75 K., il n'auraient pas la police de leur frontière!—Arguties, discussion et quoi-qu'on soit unanime, comme Radoslavoff déclare «qu'il ne peut pas accepter», Burian propose un arbitrage. Arion et moi, nous précisons et Kühlmann appuie, que l'arbitrage ne peut porter que sur le fait historique si ce territoire a fait partie de cette Dobrogea que nous avons cédée. Tontcheff entend pousser l'arbitrage plus loin, comme par exemple préciser si le Talweg n'a pas changé, etc. — Kriege conseille d'accepter l'arbitrage, parce qu'il y a une question purement par-

tară. Primim ca Kriege sa redijeze și să propuie o formula.

Turcii au ridicat chestiunea despăgubirei pentru terenurile Mülk din Dobrogea, istorie veche de 38 ani. Convenim să căutam a ne înțelege între noi înainte de a ajunge la arbitraj.

Lungă discuție pentru școlile și comunitățile noastre din Bulgaria. După refuzuri categorice, ei sfârșesc prin a admite statu-quo.

6 Mai. — Zi înțesată. Sfârșitul. Toate chestiunile mici, ca și cele mari provoaca rapoarte, comisiuni, tocmeli. Arion umblă de colo până colo; chiar Papiniu devine sprinten. Dar cel mai grăbit e Horstmann: vine repede să mă înștiințeze că în chestiunea Căilor Ferate redactarea lui — Mircescu spune: redactarea mea — e primită de Marele Cartier. E un câștig și e primul articol al păcei parafate care dispăre. Oricum au fost sensibili la muștrarea de nelealitate pe care le-am aruncat-o în față. — Kriege aduce de asemenea formula înțelegerii cu Bulgaria; o găsec bună, Arion ar voi să adage ceva,

lementaire sous roche, etc. Nous acceptons que Kriege rédige et propose une formule.

Les Turcs ont soulevé la question de l'indemnité pour les terrains Mülk de la Dobrogea, vieille histoire de 38 ans. On convient de chercher à s'arranger entre soi avant d'arriver à un arbitrage.

Longue discussion pour nos écoles et communautés de Bulgarie. Après des refus catégoriques, ils finissent par admettre le statu-quo.

6 mai. — **Second jour de Pâques.** — Journée touffue. C'est la fin. Toutes les petites questions, aussi bien que les grandes sont objets de rapports, de commissions, de marchandages. Arion va et vient, Papiniu lui-même devient alerte. Mais le plus empressé est Horstmann, il accourt m'annoncer que dans la question des chemins de fer sa rédaction — Mircescu dit: ma rédaction — est acceptée par le Grand Quartier. C'est un succès et c'est le premier article de la paix paraphée qui disparaît! Tout de même on a été sensible au reproche de déloyauté que j'ai carrément jeté à la figure. — Kriege apporte aussi la formule du compromis avec les Bulgares; je la trouve bonne; Arion veut y mettre

ceiace întârzie degeaba lucrările : diseara va sfârși prin a recunoaște că lucrarea lui Kriege e bine făcută. Kriege îmi propune să închee actul compromisului.—In sfârșit asupra chestiunii telegrafelor, a societății Ost-European, după tocmeli, Koerner, mereu împăciuitor, primește textul nostru. Toate acestea n'au fost definitiv câștigate de cât seara, la prânzul Mareșalului: ziua n'a fost pierdută.

— *Burian* cerându-mi o întâlnire, l-am poftit în ultimul moment la masă. A primit, cu Gratz Mittag, von Peter, Colloredo. Conversațiune înainte și după masă. In primul rând un reproș discret : Regele ar fi ținut Basarabenilor un discours cam iredentist ; această versiune fusese dată de «Tribuna». Era vorba de toastul Regelui care, mi s'a părut atunci, avusese un ușor accent. Negînsă și aruncă totul pe cuvântarea extra-protocolară a lui Halippa.

Vorbesc de durata ocupațiunii, în sensul celor ce ne înțelesesem cu Czernin, — fără o administrație deplină, țara se va ridica cu greu, — perchizițiile, dușmăniile cari se ivesc acum, etc. — *Burian* ascultă cu multă

du sien, ce qui retarde inutilement les travaux : il finira le soir par reconnaître que l'ouvrage de Kriege est proprement fait. Kriege m'offre de nous dresser l'acte de compromis. Enfin sur la question des télégraphes de la Ost-Europäische G., après marches et contremarches. Koerner, toujours conciliant, accepte notre texte. Tout ceci n'a été définitivement acquis que le soir au dîner du Maréchal : la journée n'a pas été perdue.

— Comme *Burian* m'avait demandé un rendez-vous, je l'ai invité en dernière heure à déjeuner. Il a accepté avec Gratz, Mittag, von Peter, Colloredo. Avant et après déjeuner, conversation. En tout premier lieu reproche discret : le Roi aurait tenu aux Bessarabiens un discours légèrement irrédentiste ; c'est la «Tribuna» qui aurait donné cette version. Il s'agissait du toast du Roi, qui, m'a-t-il semblé alors, avait eu un léger parfum. Je nie et jette tout sur le speech extra-protocolaire de Halippa.

Je parle de la durée de l'occupation dans la note de ce qui avait été entendu avec Czernin discrètement — sans une administration civile pleine, le pays se relèvera difficilement ; — les perquisitions, inimitiés qui naissent, — etc.

atenție și declară că e foarte interesant pentru viitor. F'ara altă făgăduință. Dealtfel nu insistasem, vorbind, ca de o chestiune ce trebuia reluată mai târziu. După dejun atinge chestiunea Basarabiei și pune în mod discret, că, cu ocazia recunoașterei «formale» a anexinei (?), teza Germanilor e că nu se poate face o recunoaștere formală acum, fără a fi provocata Rusia, de care s'a despărțit Basarabia. — Austria nu va cere decât colțul intrând dela Noua-Suliță la vechea graniță cu Podolia spre vest de Hotin «pe care nici nu-l cerem». — Atunci cu precizie ca aceasta înseamnă înlăturarea pretențiunilor ucrainiene. Cum suntem de acord, el îmi cere o scrisoare care «n'are nimic obligatoriu pentru Dv.». — Răspund că înțeleg sa mă oblig și că voi trimite această scrisoare, pe care dorea dealtfel să o aibă înainte de plecare. — Imi vorbește de asemenea de navigațiunea pe Nistru, pentru a i se aplica regimul Prutului. Fac scrisoarea dar nu scriu nici un cuvânt de Prut, devenit acum un râu interior.

Privitor la Ukraina, Burian repetă ce spusese Kühl-

Burian est très attentif et déclare que c'est fort intéressant pour l'avenir. Pas d'autres promesses. Je n'avais d'ailleurs pas insisté, en parlant comme d'une thèse à reprendre ultérieurement.

Après déjeuner, il entame la question de Bessarabie et formule discrètement que lors de la reconnaissance «formelle» de l'annexion (?), la thèse des Allemands est qu'on ne peut faire une reconnaissance formelle actuelle sans provoquer la Russie, dont s'est séparée la Bessarabie; l'Autriche ne demandera que le coin rentrant de Noua Suliță à l'ancienne frontière avec la Podolie, Ouest de Hotin, «que nous ne demandons même pas». Là-dessus je précise que cela équivaut à l'écartement des prétentions ukrainiennes. Comme nous sommes d'accord, il me demande une lettre qui «n'a rien d'obligatoire pour vous». Je réponds que j'entends m'obliger et que j'enverrai cette lettre qu'il désirait d'ailleurs avoir avant son départ. Il me parle aussi de la navigation du Dniester pour lui appliquer le régime du Pruth. J'écris ma lettre, mais je ne souffle mot du Pruth devenu fleuve intérieur.

— A propos de l'Ukraine, Burian me répète ce que m'a-

mann : Ukraina se va uni cu Rusia. Deci din partea aceasta să ungem osia.

Pentru înțelegerea cu Bulgaria, Burian îmi spune că poate fi semnată în liniște : «Vă dau asigurarea că veți avea tot sprijinul nostru». Mai mult, după semnătura tratatului, vom avea mai multă libertate ca să vorbim pe față Bulgarilor. Radoslavoff știe că nu poate să aibă câștig de cauză; a spus-o lui Burian, dar e legat de ordinele dela Sofia.

Fac cunoscut îndată lui Arion asigurările formale ce mi s'au dat. Seara Arion cedează, după ce vorbise cu Kühlmann și Burian.

— Invitațiune prin telefon, pentru 7 jum. : *Feldmareșalul* dă un prânz de despărțire plenipotențiarilor. Frac și plăci. Suntem toți. La dreapta mareșalului, Burian și Nissimi, ministru af. străine turc; la stânga Kühlmann și Izzet. În față, noul șef de Stat-Major Schwartzkoppen; în dreapta lui eu, și Tontceff în dreapta mea; Radoslavof și Arion în stânga lui. Toastul Mareșalului foarte curgător, nu prea indulgent pentru gaze-

vait dit Kühlmann : l'Ukraine se réunira à la Russie. C'est de ce côté qu'il faudra donc oindre les gonds.

Pour le compromis avec la Bulgarie, Burian me dit qu'on peut tranquillement signer : «Je vous donne l'assurance que vous aurez tout notre appui». Bien mieux, après la signature du traité, nous aurons plus de liberté pour parler franchement aux Bulgares. Radoslavoff sait qu'il ne peut pas avoir gain de cause, il l'a dit à Burian, mais il est lié par les ordres de Sofia.

— Je transmets de suite à Arion les assurances formelles qui me sont données. Dans la soirée, Arion s'est rendu, après avoir causé avec Kühlmann et Burian.

— Invitation par téléphone à 5 h. pour 7 h. et demie. Le Feldmaréchal offre un dîner d'adieu aux plénipotențiaris. Habit et plaques. Nous y sommes tous. Le Maréchal a à sa droite Burian et Nissimi, ministre des affaires étrangères turc, — à sa gauche Kühlmann et Izzet. En face le nouveau Chef d'Etat-Major Schwarzkoppen; moi à sa droite avec Tontcheff à ma droite; Radoslavoff et Arion à sa gauche. Le toast du Maréchal très allant, pas tendre pour les journalistes et pour les partis politiques, très-

tari și pentru partidele politice, foarte călduros pentru armată, apoi un salut pentru Românii curajoși cari au facut sacrificiul să ia sarcina acestei păci și patriotismul de a întreprinde reînvierea țării lor. Nădăjduște că vom redeveni amici sinceri și dorește toată prosperitatea pentru România. (Se dorește ca să nu se răspundă).

Spun Mareșalului, peste masă, că n'am fost niciodată dușmani și că n'a fost decât o eclipsă a prieteniei noastre. El râde cu poftă.

După masă se discută afaceri. Kühlmann îmi propune o învoială în afacerea manuscriselor. — Se aranjează tot ce rămăsese în suspensie. — In sfârșit Kühlmann îmi spune : «Nu voiesc să vă fac un compliment, dar ați condus cu mare măestrie barca și câștigarea Basarabiei vă înapoiază de 10 ori ceia ce pierdeți». Koerner îmi face de asemenea complimente : nu mai vrea să trateze de cât cu mine....

7 Mai. — (Sft. Elisabeta, 24 Aprilie). — Trebuia să ne întrunim ieri seară la 10 ore jum. Amânat pe azi dimineață la 9 jum. Cotroceni. Sosesc exact, cu Arion și

chaud pour l'armée, puis un salut pour les Roumains courageux, qui ont fait le sacrifice de prendre la charge de cette paix et le patriotisme d'entreprendre la résurrection de leur pays. Il espère qu'on redeviendra des amis très sincères et souhaite toute la prospérité imaginable à la Roumanie. On désire qu'il n'y ait pas de réponse. Je fais dire, à travers la table, au Maréchal, que nous n'avons jamais été ennemis, qu'il n'y a eu qu'une éclipse de notre amitié. Il rit de grand coeur.

Après dîner on traite affaires.

Kühlmann me demande le pont et m'offre un arrangement dans l'affaire des manuscrits. On arrange tout ce qui était resté en suspens. Enfin Kühlmann me dit : «Je ne veux pas vous faire un compliment, mais vous avez supérieurement mené votre barque et l'acquisition de la Bessarabie vous rend au décuple ce que vous perdez». Koerner aussi me fait ses compliments : il ne désire plus traiter qu'avec moi...

7 mai. — On devait se réunir hier soir 10 h. et demie. On a remis à ce matin 9 h. et demie à Cotroceni. J'arrive heure exacte avec Arion et lt.-colonel Vasilescu Anton. Au

locot.-col. Vasilescu; în sala de intrare cei-lalți doi delegați ai noștri, Burghel și Papiniu, și generalii. Fotografii câți poftiți, mulți ofițeri germani. Ne adunăm în biblioteca cea nouă a Regelui; o jumătate oră nu facem nimic. Ne regăsim în salonul care servă de bufet când sunt recepțiuni, alături de salonul în care s'a ținut Consiliul de Coroană în 14 August 1916. — Ultimele învoieli cu Bulgarii, pentru manuscrisele furate dela Academie. — Iscălesc cu Kühlmann micile protocoale: navigarea staționarilor până la Fetesti, adeziunea în principiu la o alianță vamală, despăgubiri prizonierilor maltratați, nota privitoare la judecata guvernului Brătianu, protocol pentru biserici și comunități românești în Germania (a se întinde și pentru Bulgaria, ceia ce s'a făcut în cursul ședinței: Austria n'a semnat încă, și Kriege m'a înștiințat că Burian va avea greutăți !)

În sfârșit ședința generală începând, ne așezăm. Germanii la mijloc, Burian — el singur e toată comisiunea, deși Gratz și Mittag sunt în spatele lui;—Turcii

bas de l'escalier nos deux autres plénipotentiaires, Burghel et Papiniu, et nos généraux. Photographes tant qu'on veut. Beaucoup d'officiers allemands. Nous nous concentrons dans la nouvelle bibliothèque du Roi. Une demi-heure à ne rien faire. On commence par se retrouver dans le salon qui sert de buffet lors des réceptions ; il est contigu au salon dans lequel s'est tenu le Conseil de Couronne du 14 août 1916. Quelques derniers arrangements avec les Bulgares pour les manuscrits volés à l'Académie. Je signe avec Kühlmann les petits protocoles : navigation des stationnaires jusqu'à Fetesti, adhésion en principe à une alliance douanière, les dommages aux prisonniers qui ont été maltraités, les fouilles, la note concernant la mise sous jugement du gouvernement Brătianu, protocole pour communautés et églises roumaines en Allemagne (à étendre aux Bulgares, ce qui a été fait dans le cours de la séance : l'Autriche n'a encore pas signé et Kriege m'a averti que Burian aura des difficultés !).

Enfin la séance générale commence; on s'installe. Allemands au centre; Burian à lui seul il est toute la commission, quoique Gratz et Mittag soient dans son dos; les Turcs à

.alaturi de el; — Bulgarii — și sunt cel puțin 6 — la stânga Germanilor. Ca să nu fim la capul mesei, ne refugiam în față, singuri și în fața Germanilor. Cinematografele lucrează. — Ministrul Kühlmann citește o scurtă cuvântare, — și semnăturile încep. La 12, în mijlocul unei mari zăpăceli, — s'ar fi putut trece orice s'ar fi voit: — s'a isprăvit. Se telefonează la Marele-Quartier, cu care se stabilise o legătură.

Telegrafiez îndată Regelui: «Am adâncă mulțumire să comunic M. V. că *pacea* s'a încheiat; tratatul care în ultimele negociațiuni a primit unele modificări favorabile țării, a fost semnat la 12 ore. El va purta titlul de *Pacea din București*. Sub conducerea M. V. și sub ocrotirea Dinastiei, România își va putea reîncepe munca spornică pentru consolidarea viitorului ei». — *Prezidentul consiliului de miniștri*.

— La ora 1 dau un dejun de adio: Kühlmann, Kriege, de Rosenberg, Oberndorf, Richthoffen, Horstmann, de Below, etc. — Repet lui Kühlmann, lucru la care ține mult, că va avea la Șosea terenul pe care îl cere ca să clădească o Legațiune frumoasă.

côté de lui; les Bulgares — et ils sont au moins six — à la gauche des Allemands. Pour ne pas être un petit bout, nous nous réfugions en face, seuls et en face des Allemands. Les cinémas font rage. Le ministre Kühlmann lit un petit speech — et les signatures commencent. A midi, au milieu d'une grande confusion — on aurait pu passer ce qu'on aurait voulu! — c'est fini. On téléphone de suite au Grand Quartier avec lequel une liaison avait été établie. Je télégraphie de suite au Roi: «Am adâncă mulțumire să comunic M. V. că *pacea* s'a încheiat. *Tratatul*, care în ultimele negociațiuni a primit unele modifi cațiuni favorabile Țării, a fost semnat la 12 ore. El va purta titlul de *Pacea din București*. Sub conducerea M. V. și sub ocrotirea Dinastiei, România își va putea reîncepe munca spornică pentru consolidarea viitorului ei». — *Prezidentul Consil. de Miniștri*.

— A 1 heure j'offre un déjeuner d'adieu: Kühlmann, Kriege, de Rosenberg, d'Oberndorf, Richthoffen, Horstmann, de Below, etc. Très gai. Je répète à Kühlmann, ce à quoi il tient beaucoup, qu'il aura à la chaussée le terrain qu'il demande pour y bâtir une belle légation.

— Plecarea lui Kühlmann cu Bulgarii la 4.45 pentru Sofia. Se duce să salute pe Regele Ferdinand. Banuiesc că mai sunt dedesubt oarecari neînțelegeri. Prin tratat, în ultimul moment, s'a lăsat Bulgarilor partea de jos a Dobrogei până la o linie paralelă cu linia drumului de fier la distanță de 10—15 km. de ea. Restul este condominium.

Trimit o circulară prefectilor. Repet asigurările privitoare la siguranța de a ne putea păstra Dinastia, după cum o făcusem în telegrama către Rege, pentru a marca mai bine sensul ascuns al acestei semnături a tratatului. Sper că Regele va înțelege, după cum toată lumea a observat-o îndată ce telegrama a apărut.

— Scriu guvernatorului pentru a-i comunica că a doua zi miniștrii vor lua în primire serviciile lor. Cu căp. Dreckert am convenit că, chiar în acea zi, se vor trimite scrisori de mulțumire giranților.

8 Mai. — Merg la minister. Jurământul prefectilor de față. Intrevedere și cu Kriege pentru mai multe lucruri mici. E grăbit ca să aibă la Berlin comisiunea fi-

Départ de Kühlmann avec les Bulgares à 4.45 pour Sofia. Il va saluer le Roi Ferdinand. Je suppose qu'il y a des frictions encore sous roche. Par le traité, en dernière heure, on a abandonné aux Bulgares la partie Sud de la Dobrogea jusqu'à une ligne parallèle de la ligne du chemin de fer et à environ 10—15 klm. distante d'elle. Le reste est du Condominium.

— J'envoie une circulaire aux préfets. Je répète les assurances concernant la sûreté de garder la dynastie comme je l'ai fait dans le télégramme du Roi, pour bien marquer le sens secret de cette signature du traité, j'espère que le Roi comprendra, comme tout le monde l'a remarqué dès que le télégramme a paru.

— J'écris au Gouverneur pour lui communiquer que le lendemain les Ministres prendraient possession de leurs services. Avec le capit. Deckert il était convenu qu'il serait le jour même envoyé des lettres de remerciements aux gé-rants.

8 mai. — Je prends séance au Ministère. Serments des préfets présents. Séance aussi avec Kriege pour différentes bricoles. Il est pressé d'avoir à Berlin la commission fi-

nancieră prevăzută de tratat. Primește să redacteze compromisul nostru cu Bulgaria în vederea arbitrajului.

9 Mai. — Regele n'a răspuns încă telegrammei mele. Cei doi Impărați și-au felicitat miniștrii și Wilhelm a decorat pe Kühlmann. — Arta de a lăsa să se suspecteze, și pe drept, intențiunile Sale, e împinsă foarte departe de către Maiestatea Sa!

— Conferință cu d. de Schroeder dela Reichsbank: Ar voi să cunoască proiectele noastre financiare și îmi deschide unele perspective spre a da o siguranță de viitor cercurilor financiare. Ii tai vorba: «Dar mi se pare că visați un fel de tutelă!»

— Mackensen dă un prânz de adio miniștrilor-giranți.

— O vorbă a lui Kühlmann, raportată de Tzigara: «Domnul Carp pare să nu fi avut decât o țintă în viață: cultul persoanei sale».

— Kühlmann era contra întinderei operațiilor în Ucraina. Dealtfel crede că aceasta se va uni cu marea Rusie. Hatmanul care a luat acum puterea, e un multi-

nancière prévue par le traité. Il accepte de rédiger notre compromis avec la Bulgarie en vue de l'arbitrage.

9 mai. — Le Roi n'a pas encore répondu à mon télégramme. Les deux Empereurs ont félicité leurs ministres et Guillaume a décoré Kühlmann. L'art de laisser suspecter, à raison, ses intentions est poussé par Sa Majesté!

— Conférence avec Mr. Schroeder de la Reichsbank; il voudrait connaître nos projets financiers. Il m'ouvre certaines perspectives pour donner une sérénité d'avenir aux cercles financiers; je le coupe: «Mais c'est une espèce de tutelle que vous rêvez!».

— Mackensen offre un dîner d'adieu aux ministres gérants.

— Un propos de Kühlmann rapporté par Tzigara: «Mr. Carp paraît n'avoir en qu'un but dans sa vie: le culte de sa personne. Kühlmann était contre l'extension des opérations en Ukraine. Il croit d'ailleurs que l'Ukraine se réunira à la grande Russie. Le Hatman qui vient de prendre le gouvernement — Skoropatkine — est un multimillionnaire qui

milionar care a avut o comandă în gardă. Ar avea înfățișarea unui început de restaurare monarhică.

10 Mai. — Aseară a sosit depeșa Regelui. Ii fac o mică schimbare, ștergând un cuvânt și schimbând punctuația pentru a îndulci forma cuvintelor «aceste clipe dureroase». — Horstmann, căruia i-o comunic prin Tzigara, o găsește bună. E trimisă la gazete.

— *Arion*, care a fost la Iași, povestește că Regele a făcut «toutes sortes de manières» ; s'a plâns că are migrenă, a trimis o primă redacțiune care coprindea aproape un blam, a admis în sfârșit în parte o formulă a lui *Arion*.

— Horstmann, pentru a doua oară, dar fără să-și prea ia în serios propunerea, mă întreabă dacă nu s'ar putea face să plece atașaii militari ai Antantei.

— Vizita Prințului de Reuss, care pentru a cincea oară cel puțin îmi cere în numele lui O. K. M. facultatea de a pune un batalion în satele germane din Basarabia pentru a păzi populațiunea... în contra propriilor abuzuri ale trupelor germane în trecere (!?)

a eu un commandement dans la garde. Ça a tout l'air d'un commencement de restauration monarchique.

10 mai. — Hier soir est arrivée la dépêche du Roi. Je lui fais subir une petite modification, en effaçant un mot et en changeant la ponctuation pour adoucir la forme des «*cesse clipe dureroase*». — Horstmann, à qui je la fais voir par Tzigara, la trouve bonne. Elle est envoyée aux journaux.

Arion, qui a été à Iassy, raconte que le Roi a fait toutes sortes de manières, s'est plaint de migraine, a envoyé une première rédaction qui contenait presque un blâme, a enfin admis pour partie une formule d'*Arion*.

Horstmann, pour la seconde fois, mais sans trop prendre au sérieux sa proposition, me demande si on ne pourrait pas renvoyer les attachés militaires de l'Entente!

Vizite du Prince de Reuss qui, pour la 5-ème fois au moins, me redemande au nom de l'O.K.M. la faculté de mettre un bataillon dans les villages allemands de la Bessarabie, pour la garde de la population... contre les propres exactions des troupes allemandes de passage. (? !).

11 Mai. — Iași. — Sosim în același tren cu col. von Brandenstein, delegatul german și statul său major, acreditat pe lângă Marele Cartier. — Nici o ostilitate în mulțimea care venise să mă întâmpine la gară. Toate notabilitățile pe peron.

— *Regele* (ora 6) îmi vorbește mult, dar se plânge ca e foarte enervat. De mai multe ori își trece mâna pe frunte; spune ca se teme de o neurastenție. Mâine se duce la Bicz cu un inginer, ca să studieze o cădere a Bistriței care poate da mii de cai putere. Înțeleg că va lipsi din cauza ofițerului german. Regele îmi încredințează dicționarul său particular, al patrulea din cele 12 ce s'au făcut pentru el. Imi dă o lungă explicație, pe care o face și în scris : Nu înțeleg nimic și șeful meu de cabinet, căruia îi dau să cifreze o telegramă, și mai puțin. Regele expune cu greutate ! — A fost foarte jignit de un articol din jurnalul «Gazette de la Croix».

12 Mai. — Prefecții pentru candidaturile de alegeri. Afluență. Toți generalii și coloneii, cari părăsesc armata,

11 mai. — Iassy. — Nous arrivons par le même train que le colonel de Brandenstein, le délégué allemand et son état-major accredités auprès du Grand Quartier. Aucune hostilité dans la foule qui était venue au-devant de moi à la gare. Toutes les notabilités sur le quai.

— Le Roi (6 h.) me cause d'abondance, mais se plaint d'être très enervé. Il se passe plusieurs fois la main sur les yeux : il dit craindre une neurasthénie. Il se rend le lendemain à Bicz avec un ingénieur étudier une chute de la Bistritza, qui peut donner des milliers de chevaux-force. Je comprends qu'il s'absente à cause de l'officier allemand. Le Roi me confie son dictionnaire particulier, le 4-e sur les 12 qu'on lui a faits : il me donne une longue explication, qu'il met aussi par écrit ; je n'y comprends goutte et Pic (Pherekyde), à qui je donne à chiffrer un télégramme, s'y reconnaît encore moins. Le Roi expose difficilement ! Il a été très offensé d'un article de la «Gazette de la Croix».

12 mai. — Les préfets et les candidatures. Afluence. Tous les généraux et colonels qui quittent l'armée s'offrent. Le

își oferă serviciile. Prințul Mihai Sturdza se înscrie și ofera bani, dar soția sa, sub alte influențe, îl împiedică să primească candidatura : Sturdza a ratat puțin în grădinile lui Filipescu...

13 și 14 Mai. — Iași. — Lucru zdrobitor. În plus două consilii. Atrag atenția lui Hârjeu asupra ținutei rele a trupelor în Basarabia. Pe Nistru, vânătorii patronează contrabanda; cavaleria lui Schina se poartă ca într'o țară cucerită. Generalul Rășcanu cenzurează în gazete propriile mele declarațiuni; un ofițer a bătut pe unul din delegați, pe care locuitorii germani vor să-l trimeată la București.

Supun chestiunea celor 8 milioane cerute de Poklevsky pentru comitetul de lichidare rusească : refuzat în unanimitate; redactez o scrisoare pe care o supun consiliului.

Arion citește scrisoarea miniștrilor Antantei, protestând contra păcii. Răspunsul nostru accentuează faptul că am fost părăsiți și că pacea noastră e definitivă și va fi respectată de noi.

— Luni dejun oferit de generalul Grigorescu : toți

Prince Michel Stourza s'inscrit et offre de l'argent, mais sa femme, sous une autre influence, l'empêche d'accepter une candidature: le Prince a quelque peu erré dans les jardins de Filipescu.

13 et 14 mai. — Iassy. — Travail tuant. Deux conseils en plus. J'attire l'attention de Herjeu sur la mauvaise tenue des troupes en Bessarabie. Sur le Dniester, les chasseurs sont les patrons de la contrebande; la cavalerie de Skina agit comme en pays conquis; le général Rascanu censure dans les journaux mes propres déclarations; un officier a rossé un des délégués que les Allemands veulent envoyer à Bucarest.

Je sou mets la question de 8 millions demandés par Poklevsky pour le comité de liquidation russe: à l'unanimité on refuse et je redige une lettre que je sou mets au Conseil.

Arion lit la lettre des ministres de l'Entente protestant contre la paix. Notre réponse accentue le fait que nous fûmes lâchés et que notre paix est définitive et sera respectée par nous.

Lundi déjeuner offert par le général Grigorescu : tous

miniștrii, afară de Săulescu și Arion, aflat la București pentru căsătoria fiului său. *Grigorescu* ține un toast prin care declară că *armata nu era pregătită* și că pacea încheiată de mine e un mare succes diplomatic. — Improvizez câteva cuvinte cari fac să plângă pe Meissner și pe Mehedinți. Se publică aceste toasfuri cari au răsunet.

— Generalul *Iancovescu* mă vizitează și îmi cere o candidatură, pe care o acord. Vrea să spuie Parlamentului ce a spus în Consiliile de Coroană : că «continuarea războiului ar fi fost o crimă !»

— *Hârjeu* îmi spune că după ce a făcut cu Regele lista generalilor, cari trebuesc numiți pentru a se îndrepta greșelile trecute, a trimis decretul la Bicz prin Gorski, și Regele i-a spus «verbal» că știe că tabloul n'a fost întocmit în unanimitate și că vrea să cunoască părerea fiecărui membru. Un comitet compus din ministrul Văitoianu, Grigorescu și Christescu, cercetase nenumăratele plângeri și întocmise acest tablou îndreptător. *Hârjeu* atribue și acest fapt influenței lui Râmni-

les ministres sauf Saulescu et Arion absent Bucarest pour mariage de son fils. Grigorescu fait un toast dans lequel il déclare que l'armée n'était pas préparée et que la paix conclue par moi est un grand succès diplomatique. J'improvise un speech qui fait pleurer Meissner et Mehedinți. On publie les toasts qui ont du retentissement. (Les journaux de Bucarest, y compris le «Tagblatt», les ont beaucoup commentés).

Le général Iancovescu me fait une visite et me demande une candidature que j'accorde. Il veut dire au Parlement ce qu'il a dit dans les Conseils de Couronne : que «la continuation de la guerre eût été un crime».

Herjeu me confie qu'après avoir dressé avec le Roi la liste des généraux qu'il faut nommer pour réparer les erreurs passées, il a envoyé à Bicz les décrets par Gorski et le Roi lui a fait dire «verbalement» qu'il sait que le tableau n'a pas été dressé à l'unanimité et qu'il veut connaître l'avis de chaque suffragant. Un comité composé du ministre Vaitoianu, Grigorescu et Christescu avait examiné les innombrables plaintes et dressé le tableau réparateur. Herjeu attribue encore le fait à l'influence de Ramniceanu, le con-

ceanu, consilierul militar al Regelui, îl consideră ca un semn de neîncredere și declară că-și dă demisia dacă Regele nu revine asupra deciziunii sale. Ii declar că îl voi acoperi.

15—16 Mai. — Iași. — Afaceri curente. Manifestul liberalilor, căruia îi dau drumul. Intoarcere la București.

17 Mai. — Zi pierdută pe drum, din cauza unui accident la Podul dela Putna-Seacă.

18 Mai. — Prefecți; candidatură, solicitări.

Două vizite ale lui Horstmann. Recunoaște că nu se poate acorda batalionul ce se cere ca garnizoană în Basarabia.

— O mulțime de incidente care arată reaua dispoziție a Germanilor. Am mult de lucru cu ei! Generalul Tülff îmi răspunde că nu se poate înceta rechizițiile și că e sigur că se vor gasi în Moldova și în Basarabia proviziuni pentru teritoriul ocupat! Cu toate acestea, în scrisoarea dela 10 Mai, amintisem că executam cu fidelitate predarea celor 12.500 vagoane, în timp ce ei continuă să

seiller militaire du Roi, le considère comme une marque de méfiance et déclare donner sa démission si le Roi ne revient pas sur sa décision. Je lui déclare que je le couvrirai.

15 et 16 mai. — *Iassy*. — Affaires courantes. Manifeste des libéraux que je laisse passer. Retour Bucarest.

17 mai. — Journée perdue en route, à cause d'un accident au pont de Putna-Seaca.

18 mai. — Préfets, candidatures, sollicitations.

— Deux visites de Mr. Horstmann. Il reconnaît qu'on ne peut accorder le bataillon qu'on demande comme garnison en Bessarabie.

— Une foule d'incidents marquent la mauvaise humeur des Allemands: ils ne me font pas la partie belle! Le général Tülff me répond qu'on ne peut cesser les réquisitions et qu'il est sûr qu'on trouvera en Moldavie et en Bessarabie des provisions pour le territoire occupé! J'avais pourtant, dans ma lettre du 10 mai, bien rappelé que j'exécutais fidèlement mon contrat de leur donner 12.500 wagons pendant qu'eux continuent à prendre les provisions qui justement devaient être remplacées par ces 12.500 wagons!

ia proviziile cari tocmai trebuiau să fie înlocuite prin aceste vagoane. — O mulțime de plictiseli pentru toate nimicurile : Șeful căilor ferate e supărat că nu dau gara dela Barboși și vrea să supprime orice vagon suplimentar din Moldova, în afară de al meu propriu. — Dintr'o convorbire a lui Vasilescu cu Kremnitz, toate acestea sunt datorite tot curentului antidinastic.

19 Mai. — Foarte frumos Te-Deum la templul israelit pentru sărbătorirea păcii și a Basarabiei. Toată asistența foarte caldă și foarte respectoasă.

— Isprăvesc cu Rechad-Bey chestiunea proprietăților părăsite de Turci în Dobrogea și a vacufurilor. Le dau 7.000.000 mărci; Horstmann propusese 8 și ultima lor ofertă era 10. Avem interes să rămânem prieteni. Arion, pe care îl întâlnisem pe stradă, vorbise de alianță.

7/20 Mai.—*Horstmann* vine de vreme. Toate greutățile și pentru guvernul meu și pentru ei, vin dela Virgil Arion. Are o putere de intrigă de neînchipuit. Vede pe ofițeri, îi excită și toți aceștia când se duc la Berlin re-

Une foule de tracas sur tous les riens: le chef de chemin de fer boude parce que je ne donne pas la gare de Barboși et veut supprimer tout wagon supplémentaire de Moldavie sauf mon propre wagon. D'une conversation de Vasilescu avec Kremnitz, tout cela serait dû toujours au courant antidynastique.

19 mai. — Magnifique Te Deum au Temple Juif pour fêter la paix et la Bessarabie. Toute l'assistance très chaude et très respectueuse. Je tranche avec Rechad Bey la question des propriétés abandonnées par les Turcs en Dobrogea et des vacoufs. Je lui lâche 7 millions marks; Horstmann en avait proposé 8, et leur dernière offre était 10. Il y a intérêt à rester amis. Arion, que j'avais rencontré dans la rue, avait parlé d'alliance.

20 mai.— Horstmann de bonne heure. Toutes les difficultés et pour mon gouvernement et pour eux viennent de Virgil Arion. Sa force d'intrigue est inimaginable. Il voit les officiers, les monte et tout ce monde, quand il se rend à Berlin,

petă istoriile lui. «De ce nu-i dați o situațiune? Sau cum-părați-l. Asigurați-i ceva pentru 6 luni. Eu aş face aceasta bucuros dacă aşi putea!» Frumoasă părere! — Mai de parte: «D. Carp pleacă Marți, așa vom avea un focar mai puțin, căci Nenițescu stă liniștit».

Constat o adevărată dorință din partea lui ca să mă servească. El e desigur Germanul cu înțelegerea cea mai larga dintre cei cari sunt aici.

8/21 Mai. — Conferință pentru împrumutul orașului cu d. Schorlemer, ofițer de legătură al ministerului, și primarul. E mai ales vorba să se dea o parte din împrumut pentru plata a 8.000.000 lei, cupoane din vechile împrumuturi, cari sunt în mâinile caselor germane.

— La dejun Schwartzkoppen, înlocuitorul lui Hell, de Maltzahn, deputat de Rügen, un adjutant al Prințului Imperial, Bellow, Horstmann. Înainte de masă, Schwartzkoppen revine asupra nevoiei de a se retrimite ministrii Antantei, căci va fi totdeauna temere de intri-

repète ses potins. «Que ne lui donnez vous une situation ? Ou bien achetez-le. Garantissez-lui quelque chose pour six mois. Je le ferais volontiers si je le pouvais ! — Jolie opinion ! — Plus loin: «Mr. Carp part mardi; comme ça il y aura un foyer de moins, car Nenițescu se tient tranquille». — Horstmann reconnaît qu'il est impossible de soutenir la prétention de mettre un bataillon allemand de garde en Bessarabie. Je constate un réel désir de me servir. C'est de beaucoup l'Allemand à compréhension plus large parmi ceux qui sont ici.

— Stagnation complète sur le front Ouest. Le commencement du second acte de la tragédie — qui réjouissait tellement Kriege, — reste accroché.

21 mai. — Conférence pour l'emprunt de la ville avec Mr. de Schorlemer (officier de liaison du ministère) et le Maire. Il est surtout question d'affecter une partie de l'emprunt à payer, 8 millions de coupons des anciens emprunts, qui sont dans les mains de maisons allemandes.

A déjeuner: de Schwartzkoppen, le remplaçant de Hell, Mr. de Maltzahn, député, Landrat de Rügen, un aide de camp du prince impérial, Bellow, Horstmann.

Avant déjeuner, Schwartzkoppen revient sur la nécessité de renvoyer les ministres de l'Entente, car on traitera tou-

giile și de spionajul lor: pentru acest motiv se fac atâtea greutați pentru libera trecere din Moldova în teritoriul ocupat. *Declar lămurit că aceasta este imposibil și că devine o manie a persecuției — spionaj la Hartenstein.* — După masă vorbind cu Maltzahn privitor la Beldiman, explic motivele pentru care e nevoie pentru noi ca dinastia să fie păstrată. Urmărea cu interes. El a părut surprins de expunerea mea că *Regele constituțional nu putea decât să facă război având angajați în această direcțiune trei sferturi din oamenii politici.*

— Prima întrunire la Club. Expun liniile principale ale păcei și ale absolutei sale necesități. Arăt programul viitorului Parlament: 1) Ratificare, 2) Răspunderi de stabilit, 3) Suspendarea inamovibilităților, 4) Fixarea punctelor constituționale de revizuit: chestiunea agrară (aplauze călduroase), lărgirea votului (rece), legea presei (foarte călduros). Arion de asemenea ține un discurs mișcător.

9/22 Mai. — S'au arestat cei câțiva sindicaliști ro-

jours leurs intrigues et leur espionnage: c'est la raison pour laquelle on est si dur pour laisser passer de Moldavie en territoire occupé. *Je déclare net que c'est impossible et que cela tourne à la manie de la persécution — espionnage chez Hartenstein.*

Après déjeuner, en causant avec Maltzahn au sujet de Beldiman, j'explique les raisons pour lesquels il y a intérêt pour nous, que la dynastie soit conservée. Il suivait avec intérêt. Il a paru saisi par mon exposé que le Roi, Roi constitutionnel, ne pouvait que faire la guerre, ayant trois quarts des hommes politiques *engagés dans cette direction.*

— Première réunion du club. J'expose les traits principaux de la paix et de son inéluctable nécessité; je trace le programme du futur Parlement: 1) ratification; 2) responsabilités à établir (ovations); 3) suspension des inamovibilités; 4) fixation des points constitutionnels à reviser: questions agraires (chaleureux applaudissements); élargissement du vote (froid); loi de la presse (très chaud). — Arion a fait aussi un discours émouvant.

22 mai. — On a arrêté les quelques syndicalistes roumains

mâni cari se declaraseră maximaliști și cari vor sa facă o republică. Percheziționându-se la Arbore, s'a gasit un plic cu pecetii austriace. N'au fost deschise, dar Arbore a spus: Sunt hârțiile mele ucrainiene, căci voi fi reprezentantul Ucrainei în România! — Vorbesc lui Horstmann, mirat de acest amestec austriac, caci pare să cunoască bine pe Arbore și pe fiica sa, de care spune «am văzut-o de mai multe ori la mine».

Plecările și venirile d-nei Perticari alarmează mult pe Horstmann. Ar fi mulțumit ca să o fac să plece.

— Un general — von Vertrab, — care pleacă la Berlin, un maior, doi alți ofițeri mă vizitează: Ei voesc să trianguleze, să îndrepte harta noastră, în sfârșit să se instaleze la noi. Fără îndoială că nimeni nu vrea să părăsească România. Toți caută ocaziunea să stea câtva timp aici.

— Tzigara mă înștiințează că guvernatorul pleaca la 2. Nu știam nimic de această grabnică lichidare a lui Militär-Verwaltung. Pentru a nu mă duce la gară, mă duc la 12 să-mi iau ziua bună dela generalul *von Tülff*,

qui se sont proclamés maximalistes et qui veulent fonder une république.

En perquisitionnant chez Arbore, on a trouvé un pli sous scellés autrichiens. On ne les a pas ouverts, mais Arbore a dit: «Ce sont mes papiers ukrainiens, car je vais être le représentant de l'Ukraine en Roumanie». J'en parle à Horstmann, étonné de cette immixtion autrichienne, car il a l'air de connaître beaucoup et Arbore et sa fille. — «Je l'ai vue souvent chez moi», dit-il de M-lle Arbore. Les allées et venues de M-me Perticari alarment beaucoup Horstmann. Il aimerait bien que je la fasse filer.

— Un général — von Vertrab — qui repart pour Berlin. un major, deux autres officiers me rendent visite: ces Messieurs veulent trianguler, raccorder notre carte, bref s'installer chez nous. Décidément, on n'aime pas quitter la Roumanie. C'est à qui y cherchera l'occasion d'un séjour.

— Tzigara m'apprend que le Gouverneur part à deux heures. J'ignorais cette si prompte liquidation de la Militär-Verwaltung. — Pour ne pas aller à la gare, je vais à midi prendre congé du général, qui hier a déposé sa carte chez moi.

care depusese eri cartă la mine. Părăsește masa la care primea pe diferiții delegați aliați. Rechemarea fusese telegrafiată de Sâmbătă; dar Mareșalul îl lăsase să petreacă liniștit cele două zile de Rusalii și i-a comunicat-o numai eri. Arătându-mi părerea de rău de a părăsi această țară încântătoare, generalul von Tülff avea ochii umezi de lacrimi.

Toți vor să rămână aici îmi spune Horstmann. Tantiloff se agață, iar Nisami-Pașa face tot ce-i cu putință ca să nu plece.

10/23 Mai. — Pentru întâia dată dela ocupație sărbătorim, bineînțeles cu încuviințarea autoritaților germane, ziua de 10 Mai. Te-Deum la Mitropolie. Arion și Dobrescu mă întovărășesc; șefii de serviciu; generalul Mircescu și ofițerii de legatură. Lume pe stradă, sergenți de oraș în mare ținută. E tot ce mai există din acel trecut așa dulce de evocat...

— Vizită, cu scrisoare foarte călduroasă de introducere dela Kühlmann, a d-rului Kauffmann, prezident al Serv. de Asigurări Imperiale, etc. — Pe vremuri colaborase la statisticile legii noastre asupra meserii-

Il quitte la table à laquelle il recevait les différents délégués des alliés. Le rappel avait été télégraphié samedi, mais le Maréchal lui a laissé passer tranquillement les deux jours de la Pentecôte, et le lui a notifié hier seulement. En me disant ses regrets de quitter ce charmant pays, le général a eu les yeux mouillés de larmes.

«Ils veulent tous rester», me dit Horstmann. Tantiloff s'accroche et Nisami Pacha fait le possible et l'impossible pour ne pas partir.

10/23 mai. — Pour la première fois depuis l'occupation, nous fêtons, avec, bien entendu, l'agrément des autorités allemandes, le 10 mai. Te Deum à la Métropole. Arion et Dobrescu m'accompagnent; chefs de service; général Mircescu et les officiers de liaison. Du monde dans la rue. Les sergents de ville en grande tenue. C'est tout ce qui subsiste de ce passé si doux à évoquer.

— Visite, avec lettre très chaude d'introduction signée Kühlmann, de Mr. le Dr. Kauffmann, président du service des assurances de l'Empire. Il a dans le temps collaboré aux statistiques de notre loi des métiers. Après conversation sur

lor. După ce vorbim de chestiuni de prevederi sociale, își oferă serviciile pentru lucrările de făcut în această direcțiune.

— *Mircescu* a avut cu von Massow, care vine de la Sofia, următoarea convorbire confidențială. «Germania nu vrea să întărească Bulgaria, favorizând astfel jocul Austriei, care o susține. Mai de vreme ori mai târziu chestiunea financiară va fi pusă, căci suntem hotărâți, cdată pacea încheiată, să strângem șurupurile. Atunci luând pe seama Dvs. o parte din datoria lor, veți putea poate răscumpăra partea de sus a Dobrogei și să aveți Constanța. Regele Bulgariei crede că nu va putea ține această parte a Dobrogei și Radoslavof vede ca el. Dar trebuie câștigat col. Ganceff, prieten personal al Suveranului; e ministru la Berlin și adesea are lipsă de bani». Ideie de studiat.

— *Horstmann* îmi desfășură gândul plăcut Germanilor de a face «cu cheltuială comună» un spital germano-român cu servicii speciale pentru anume celebri-tăți germane. «Pentru noi ar fi, zice H., cel mai bun sistem de propagandă». Nu refuz nimic în principiu, —

les questions des prévoyances sociales, il a offert ses services pour les travaux à élaborer dans cette direction.

— *Mircescu* a eu avec Mr. de Massow, qui arrive de Sofia, la conversation confidentielle suivante qu'il me rapporte sous le sceau du secret. «L'Allemagne ne veut pas fortifier la Bulgarie et ainsi favoriser le jeu de l'Autriche qui soutient cette puissance. Tôt ou tard la question financière se posera, car nous sommes décidés, dès la paix venue, de serrer la vis. Alors, en prenant à votre charge une part de leur dette, vous pourrez peut-être acheter la partie Nord de la Dobrogea et avoir Constantza. Le Roi de Bulgarie croit qu'il ne pourra pas tenir cette partie de la Dobrogea et Radoslawoff voit comme lui. Mais il faut gagner le colonel Gantcheff, ami personnel du Souverain; il est ministre à Berlin et souvent à court d'argent». Idée à creuser.

— *Horstmann* me développe l'idée qui sourit aux Allemands de faire «à frais communs» un hôpital germano-roumain avec des services spéciaux pour certaines célébrités allemandes. «Ce serait pour nous — dit *Horstmann* — le meilleur système de propagande». — Je ne refuse rien en principe, —

trebuie să arătăm bună voință ! — Lucrul în fond e util, dar de ce cheltuieli în comun ? — În ultima analiză cred că Flattau, care și-a făcut o clientelă enormă, împinge la aceasta: ar voi și el să rămâie în România. — Nici unul nu mai vrea să plece, zice răsând Horstmann.

— Conferință cu Schwartzkoppen, de Beer, Mayer și Gârleșteanu. Grânele din Basarabia și rechizițiile din România. După lungă discuție acord 3 concesiuni : 1. Germanii, cari pretind mereu că coloniile din sudul Basarabiei nu vor să-și dea rezervele de frica trupelor noastre — și Gârleșteanu confirmă că s'a luat fără plată, — cer ca garanție dreptul să pue în satele germane 2 sau 3 soldați, agenți de supraveghere și de îndemn pentru locuitori, pe când noi să-i luăm pe ai noștri. «Voim să colaborăm și să vă ajutăm». Nici un caracter de ocupație militară. — 2. Linia particulară rusească Bessarabskaia-Akerman, cu sediul la Odessa, e așa de rău administrată încât n'are nici un venit. Vor să puie în gări ofițeri de supraveghere. Cum n'ași voi să rechiziționez spre a nu avea conflicte și procese, conced ca ei

il faut montrer de la bonne volonté!—le fond est même utile, mais pourquoi des frais en commun? En dernière analyse, c'est Flattau, qui s'est fait une clientèle énorme, qui pousse à la roue : il voudrait rester lui aussi en Roumanie. — Plus aucun ne veut partir. — dit en riant M. Horstmann.

— Conférence avec Schwartzkoppen, de Beer, Mayer et Garlesteanu. Sujet: les blés de Bessarabie et les réquisitions de Roumanie. Après longue discussion, j'accorde trois concessions: 1) Les Allemands qui prétendent toujours que les colonies du Sud bessarabien ne veulent pas livrer leurs réserves par crainte de nos troupes — et Garlesteano confirme qu'on a enlevé sans payer —, demandent comme garantie le droit de mettre dans les villages allemands deux ou trois soldats, agents de surveillance et de persuasion pour l'habitant, tandis que nous enleverions les nôtres. «Nous voulons collaborer et vous aider», aucun caractère d'occupation militaire. 2) La ligne privée russe Bessarabskaia—Ackermann, siège à Odessa, est si mal administrée que son rendement est nul. Il veulent mettre dans les gares des officiers de surveillance. Comme je ne voudrais pas réquisitionner pour ne pas avoir conflits et procès, je concède que ces Messieurs

să se înțeleagă cu compania. — 3. Așezare de telefoane între diferite centre pentru a se iuți lucrul.

În schimb, ei se angajează să înceteze ori ce rechiziție, dar produsul lor să fie rezervat populațiunii județelor care n'au hrană (Gorj, Dâmbovița, etc.). — În momentul de a pleca la Iași mi se anunță că depozitul de muniții dela Socola a sărit în aer; foarte multe victime; pierderi de 60.000.000. Depozit rusesc.

11/24 Mai. — Iași. — Prima mea grijă este să văd victimele dela Socola, la spitalul francez și la Sf. Spiridon. Las pentru ei 2000 lei. La locul sinistrului explicațiuni tehnice lungi: experții, în cap cu col. Pascal, cred într'o aprindere spontană a pulberii rău fabricată. Sunt pulbere franceze furnizate Rușilor, nespalate, uscate numai, și cari mai au elemente organice supuse fermentării. — Au fost 49 morți și 65 răniți. Totul e ras; împrejurimile sunt distruse. Principii Carol și Nicolae au fost acolo. Prințul Nicolae a sărit pe cisternele de petrol ca să le înfrâneze și să le împiedice să

s'entendent à cette fin avec la Compagnie. 3) Pose de téléphones entre les différentes centres pour activer le travail. En échange ces Messieurs s'engagent à cesser toute réquisition et que le produit de réquisition soit réservé à la population des départements qui manquent de nourriture (Gorj-Dambovitza, etc.).

— Au moment de partir pour Iassy, on m'annonce que le dépôt de munitions de Socola a sauté; très nombreuses victimes; 60.000.000 de pertes. — Dépôt russe.

11/24 mai. — Iassy. — Mon premier soin est de visiter les victimes de Socola à l'Hôpital Français et à St. Spiridon. Je leur laisse 2000 lei. Sur le lieu du sinistre longues explications techniques: les experts, colonel Pascal en tête, croient à une conflagration spontanée de poudres de mauvaise fabrication. Ce sont des poudres françaises fournies aux Russes, non lavées, désechées seulement et qui gardent des éléments organiques à fermentation. — Il y a 49 morts et 65 blessés. Tout est rasé. Les environs sont déchiquetés. Les Princes Carol et Nicolas ont été les premiers sur les lieux et le Prince Nicolas a sauté sur les citernes de pétrole pour frêner et les empê-

mearga spre focar, unde o locomotivă le împinsese atinându-le.

— Kühlmann, la Camera de comerț din Berlin, vorbind de pace: «Ținta politică este de a se înapoia cât mai curând Bulgariei și partea de nord a Dobrogei, cea ce probabil se va realiza după înțelegerea între Turcia și Bulgaria așteptată pe curând».

12/25 Mai. — Bârlad. — Marea întrunire dela Bârlad. Trenul nostru special e luat cu asalt de delegați. La Vaslui George Mavrocordato mă întâmpină și îmi strânge mâna semnificativ. Vrea să treacă ca independent, dar votează pacea (a fost naționalist) și darea în judecată. S'a obligat în acest sens să răspândească o proclamație.

În oraș primire entuziastă. Mehedinți îmi spunea: Bine ca mai suntem și noi într'un colț la noi acasă! — Dejun 200 tacâmuri la Palatul administrativ. Toast bine adus al lui Emil Juvara; improvizez un speech, bine primit. — La 3 jum. întrunire în sala teatrului. Sala plină. Vorbim: Meissner, un țăran din Roman, ou, Säu-

cher de rouler vers le foyer où une machine les avait lancés en les heurtant.

— Kühlmann, à la Chambre de Commerce de Berlin, parlant de la paix: «Le but politique est de rendre aussitôt que possible à la Bulgarie et la partie Nord de la Dobrogea, ce qui probablement se réalisera après l'entente entre la Turquie et la Bulgarie, qu'on attend bientôt».

12/25 mai. — *Bârlad*.—La grande réunion de Bârlad. Notre train spécial est pris d'assaut par les délégués. A Vaslui, Georges Mavrocordato vient au-devant de moi et me serre significativement la main. Il veut passer comme indépendant, mais il vote la paix — il fut nationaliste — et la mise sous jugement. Il s'est obligé à lancer dans ce sens une proclamation.

En ville réception enthousiaste. Mehedinți me dit: «Bine că mai suntem și noi într'un colț la noi acasă!» — Déjeuner de 200 couverts au Palais Administratif. Toast bien tourné d'Emile Djuvara. J'improvise un speech chaud, bien accueilli.

A 3 heures et demie réunion dans la jolie salle du Théâtre. Salle comble, quelques dames élégantes, beaucoup d'uniformes. Nous parlons: Meissner, un paysan de Roman, moi.

lescu, Arion. Ascultat cu atențiune, se simte comunitatea de sentimente. La eșire, la gară, soldații aclama pretutindeni.

13 26 Mai. — *Iasi*. — Bratianu depune la minister cererea ciudată ca guvernul să ordone trecerea în teritoriul ocupat a agenților săi, ca să poată răspândi manifestul liberal, etc. Cu toată sinceritatea, i-am răspuns, bazându-mă pe art. 15 din tratat, atunci când ași fi putut foarte simplu să cer ca delegații să se facă cunoscuți. Liberalii vor publica piesele, desigur. Nici unul nu va încerca riscul să facă agitație.

14 27 Mai. — Invitație la dejun din partea *Reginei*, împreună cu Arion. Principesa Elisabeta strict politicoasa. Se zice ca e de un francofilism fără margine. Regina mai liniștită, glumind. Bineînțeles tot mușcatoare pentru Germani. «Nu-i lăsați să mănânce prea mult». — «Ei pun amenzi fiindcă au nevoie de bani», — dar fără tragedie.

După masă audiență, cerută de politeță la Principele *Carol* cu care mai vorbisem la masă. Intre altele

Seulescu, Arion. Arion très confus et inutilement violent. On m'a écouté avec attention et on sentait la communauté de sentiments. A la sortie, à la gare, les soldats acclamant partout.

13/26 mai. — *Iassy*. — Bratianu remet au ministère la demande bizarre que le gouvernement ordonne le passage en territoire occupé de ses agents pour qu'ils puissent répandre le manifeste libéral, etc. J'ai en toute sincérité répondu, en me basant sur l'art. 15 du Traité, alors que j'aurais pu simplement demander que les délégués se fassent connaître. Les libéraux publieront les pièces: c'est couru. Aucun ne courra le risque de faire de l'agitation.

14/27 mai.—*Iassy*.—Invitation à déjeuner de la part de la Reine, ainsi qu'Arion. La Princesse Elisabeth tout juste polie. On l'a dit d'un francophilisme outrancier. La Reine plus tranquille, plaisantant. Bien entendu toujours mordante pour les Allemands. «Ne les laissez pas trop manger». — «Ils mettent des amendes parce qu'ils ont besoin d'argent», mais plus de tragédie.

— Après déjeuner audience, demandée par politesse, chez le Prince Royal, avec lequel j'avais déjà causé à table.

îmi spune, vorbind de Sturdza, că ar face bine să rămâie afară din țară, fiindcă cunoaște oameni cari l'ar omorî. — Asupra păcii : «Toată aceasta, nu-i așa, e un provizorat ?». — Rectific îndată : «Pacea noastră e sfârșită, complet sfârșită. Nu se va mai omorî un om mai mult în cinstea noastră. Și trebuie să ne resemnăm a considera această stare a chestiunii, cel puțin pentru moment, ca definitivă». — Prințul ascultă cu atențiune, fără altceva decât un «vous croyez ?», și nu se știe dacă primește ce i se spune sau dacă în sine-și puțin îi pasă. — Prin Ciocârdia, cu care este prieten, știu că spune : «Mama noastră e așa de superioară încât suntem sub stapânirea ei».

Prințul îmi spune că misiunea Brandenstein nu s'a înscris la Palat. Cum știu cu orice preț să reacționez contra vorbelor spuse de Carp, și care au făcut înconjurul Bucureștiului și Iașului : cum că Regele s'a refugiat la Bicz ca să evite vizita lor, profit de ocaziunea aceasta, chem pe Hârjeu fiul, atașat pe lângă ei, și-i pun în vedere această greșală contra etichetei. Lunga controversă între ei dacă se înscriu la Regina, și după două

Entr'autres, il me dit en parlant de Stourdza qu'il ferait bien de rester hors du pays, car il connaît des gens qui l'assommeront. Sur la paix : «Tous cela est — n'est-ce pas ? — du provisorat ?» Je rectifie de suite : notre paix est finie, bien finie. On ne tuera pas un homme de plus en notre honneur. Il faut se résigner à prendre cet état de la question, au moins pour le quart d'heure, comme définitif. Le Prince écoute sérieusement, sans autre chose qu'un «vous croyez ?» et on ne sait pas s'il accepte ce qu'on lui dit ou s'il s'en fiche intérieurement. — Par Ciocardia, qui est son ami, je sais qu'il dit : Notre mère est si supérieure, que nous sommes sous sa domination».

C'est le Prince qui me dit que la mission Brandenstein ne s'est pas inscrite au Palais. Comme à tout prix je veux réagir contre le propos lancé par Carp et qui a fait le tour de Bucarest et de Iassy : que le Roi s'est réfugié à Bicz pour éviter leur visite, je saisis la balle au bonde, j'appelle Hârjeu, attaché à leurs personnes, et lui reproche ce manquement à l'étiquette : longue controverse entre eux si on s'inscrit chez la Reine et après 2 heures on a correspondu avec Buca-

ore — au comunicat cu București, — se tranșează afirmativ. Scriu și lui Tzigara ca să-i spună lui Horstmann că nu Curtea era de vină. Cât m'am zbatut și pentru această afacere stupidă !

— O serie de reprezentații de Flers la teatru ; manifestații ; rechemarea autorului, «Vive la France», etc. Aflu că astăseară va fi și o conferință și că se va cânta Marsilieza. Chem pe prefectul de poliție și pe Petrovici, directorul teatrelor, pe care îl prevenisem la Bârlad și care bine înțeles nu știa nimic. Prin prefect am rugat pe d. de Flers să nu ție o conferință nesupusă cenzurei. S'a executat ; n'a apărut pe scenă când a fost rechemat și a doua zi mi-a făcut o vizită : înțelege situațiunea, nu vrea să pricinuiască greutăți și renunță la conferință.

15/28 Mai. — Depeșă foarte prietenoasă a lui Mackensen pentru catastrofa dela Socola.

— Altă nenorocire la Socola. De data asta la 1600 metri de locul catastrofei. Un detașament de recruți

rest, — ça se tranche par l'affirmative. J'écris aussi à Tzigara pour qu'il dise à Horstmann que ce n'est pas la Cour qui est en défaut, Ai-je assez trimé aussi pour cette stupide affaire !

— Un cycle représentations de Flers au Théâtre, manifestations ; rappels de l'auteur : «Vive la France», etc. J'apprends que ce soir il doit y avoir aussi conférence et que la Marseillaise sera chantée. J'appelle le préfet de police et Petrovici, le directeur du Théâtre, que j'avais prévenu à Bârlad déjà et qui naturellement ne savait rien. Par le préfet de police je prie M. de Flers de ne pas tenir une conférence qu'il n'avait pas soumise à la censure. Il s'est exécuté ; il n'a pas paru sur la scène quand on l'a rappelé et le lendemain m'a fait une visite : il comprend la situation, ne veut pas causer des ennuis et rénonce à sa conférence.

15/28 mai. — *Iassy*. — Nouvelle offensive allemande, dans la direction Reims et Soissons. Du premier coup elle s'annonce comme un succès important.

— Dépêche très amicale de Mackensen pour la catastrophe de Socola. Nouvel accident à Socola. Cette fois-ci à 1.600 mètres du lieu de la catastrophe. Un détachement de recrues

coborând dintr'un tren și mergând peste câmp, au făcut să explodeze o bombă ; 20 de victime, din care vre-o 10 morți. Scriu lui Hârjeu o scrisoare indignată asupra acestei lipse de precauțiuni.

— Două buclucuri, datorite prostiei militarilor și obiceiului lor de «șiretenie» (?) când sunt în raport cu strainii. Un ordin neîndemânatoc al generalului Popovici către col. Jitianu a încaput pe mâna comisiei germane pentru cumpărarea grâului din Basarabia. Cum? — Bine suntem serviți ! — Ca urmare, telegramă furioasă semnată de Mareșal. În aparență, din partea noastră e un act necinstit și scriu lui Hârjeu o scrisoare foarte supărată. Avem aerul să mărturisim că goim de cereale tocmai regiunea pe care o lăsasem Germanilor. A doua zi dimineața din Roman trimit o telegramă lui Mircescu ca să ție lucrurile așa până la întoarcerea mea.

Din cauza încetinelei generalului Herjeu avem partea cea rea într'o altă afacere. Germanii, ca să primească 100.000 de demobilizați, au cerut proviziuni. Lucru foarte natural, fiind-că totul e pus la rație. Cum

quittant un train a pris à travers champs, a fait partir une bombe, viugt victimes, dont uee dizaine de morts. J'écris à Herjeu une lettre indignée sur cette absence de mesures de précaution.

— Deux tuiles, dues à la sotise de nos militaires et à leurs habitudes de «malice» (!) quand on est en rapports avec des étrangers. Un ordre maladroit du géuéral Popovici à Jiteanu est tombé aux mains de la commission allemande d'achat des blés de Bessarabie. Commeut? Nous sommes bien servis! Là-dessus télégramme furibond signé par le Maréchal et pas mal d'iujunctions. C'est en apparence de notre part un acte déloyal et j'écris une lettre à Herjeu, furieuse. Nous avons l'air d'avouer que nous vidons de céréales juste la région que nous concédons aux Allemands. Et le lendemain matin de Roman je lance un télégramme à Mircescu pour retenir les choses jusqu'à ma rentrée. Nous avons, grâce aux lenteurs du général Herjeu, le mauvais bout dans une seconde affaire. Les Allemands pour recevoir 100.000 démobilisés ont demandé des provisions. C'est tout naturel, puisque tout est rationné. Comme notre traité ne parle de cette obli-

tratatul nostru nu vorbește de această obligație decât pentru refugiați, militarii n'au voit să o aplice și demobilizaților. Prostie. Inainte ca să regulăm aceasta chestiune în consiliul de miniștri, Ressel și răspunsese în mod negativ și acum Germanii comunică că opresc intrarea demobilizaților! 10.000 de desamagiți la Mărășești, cari îmi mai complică situația !

16/29 Mai. Biczaz. — Plec în automobil la Biczaz, necăjit. Dela Roman trimit telegrama lui Mircescu. Pe drum observ că în supărarea mea am uitat decretele cari motivaseră invitațiunea Regelui ca să mă duc să-l văd. — *Regele, restabilit*, vorbește mai ales rău de Ruși. Va primi pe ofițerii germani, spunând că e o prostie să se creadă că călătoria sa ascunde dorința de a se feri de ei.—Ar vrea să puie un om serios, ca com. Irimescu, pe lângă fiul său, care se va stabili la Târgul-Neamț ca șef al batalionului 8 vânători. (Stârcea a spus lui Vasilescu că Regele era nemulțumit că nu mai poate stăpâni pe Prințul Carol). — Ii cer părerea sa asupra generalilor Grigorescu și Văitoianu. «Cel dintâi e un

gation que pour les réfugiés, les militaires n'ont pas voulu l'étendre aux démobilisés. Bêtise. Le temps de régler la question au Conseil des Ministres, Ressel avait déjà répondu négativement et les Allemands communiquent qu'ils arrêtent la rentrée des démobilisés! Il y a 10.000 déçus à Marasesti qui me compliquent encore la situation.

16/29 mai. — Biczaz. — Je pars en auto pour Biczaz, de méchante humeur. De Roman je lance un télégramme à Mircescu. En route je m'aperçois que dans ma colère j'ai oublié les décrets qui avaient motivés mon invitation par le Roi d'aller le voir. Le Roi, bien remis d'aplomb. Il dit surtout du mal des Russes. Il recevra les officiers allemands, estimant que c'est une sottise qu'on ait prétendu que son voyage masquait le désir de les éviter. Il veut mettre un homme sérieux — comme le commandeur Irimescu — auprès du son Fils qui va s'établir à Târgu-Neamț comme chef du bataillon 8 de chasseurs. (Stârcea a dit à Vasilescu que le Roi était mécontent de ne plus pouvoir tenir le Prince Carol).

Je lui demande son avis sur les deux généraux Grigorescu et Vaitoiano. Le premier est un soldat heureux, mais

soldat fericit, dar curagios, lucru care își are valoarea sa; prea îi plac discursurile; la un dejun aproape intim cu doamne, a voit să-mi facă un toast: a trebuit să-i spun că e destul să ciocnească numai paharul. Nu-mi place să fiu silit a vorbi în public, nu-mi place deloc: D-ta o știi. V'a dat o masă; nu-mi place că a publicat ceiace a spus; a doua zi a mai dat un dejun Antantei. (Râdem amândoi: aceasta se cheamă a fi neutru). — Cât despre Văitoianu, acesta mi-a spus un lucru de bun simț: «S'a sfârșit, trebuie să ne resemnăm și să știm să facem. Și am aprobat».

Regele lucrează mult. Adnotează toate decretetele și toate proiectele ce i se prezintă. În decretul-lege asupra jandarmeriei el a corijat judicios două articole. A cerut o explicare pentru reabilitarea a doi comisari de poliție. De altfel Stârcea a spus lui Vasilescu că M. S. lucra foarte mult.

— Intors târziu noaptea (1 jum.), Mitilineu aduce telegrame din cele mai supărătoare privitor la toate chestiunile în litigiu: până și Bulgarii cari opresc repatrierea prizonierilor; însă vicleanul Tantiloff are

courageux, ce qui a sa valeur; il aime trop les discours; à un déjeuner presque intime, avec des dames, il a voulu me haranguer: J'ai dû lui dire que trinquer suffisait; m'obliger à parler en public est une chose que je n'aime pas du tout, du tout: vous le savez. Il vous a donné un déjeuner; je n'aime pas qu'il ait publié ce qu'il a dit; le lendemain il a offert un autre déjeuner à l'Entente. (Tous les deux de rire: ça s'appelle être neutre). Quand à Văitoianu, il m'a dit une chose sensée: «C'est fini; il faut nous résigner et savoir nous taire. Et je l'ai approuvé». Le Roi travaille beaucoup. Il annote tous les décrets et tous les projets qu'on lui présente. Dans le décret-loi sur la gendarmerie il a corrigé judicieusement deux articles. Pour une réhabilitation de deux commissaires de police, il a demandé une explication. D'ailleurs, Stârcea a dit au colonel Vasilescu que S. M. s'occupait énormément.

Rentré tard dans la nuit (une heure et demi), Mitilineu apporte des télégrammes des plus fâcheux dans toutes les questions en litige: jusqu'aux Bulgares qui arrêtent le rapatriement des prisonniers, mais Tantiloff a soin de me dire

grija să-mi spue printr'o scrisoare la 28 Mai ca e în urma cererei Oberkomandei.

17/30 Mai. — Iași. — Lungă explicațiune cu *Hârjeu* care vrea să-și dea demisia. Fac o anchetă personală. Explicările lui Popovici pun lucrurile la punct: a fost mai mult nedibăcie de cât adevărate rele intențiuni. Telegrafiez Mareșalului o explicare deplină, dar rece. În-sărcinez pe Arion să formuleze pe lângă Horstmann o protestare vie pentru atitudinea ce se ia față de guvern.

— Ofensiva germană e grozavă. Soissons e luat și Reims amenințat.

— *Hârjeu* îmi citește procesul verbal de anchetă în afacerea căpitanului Băngănescu. Și el și colonelul său au fost absenți și și-au depășit concediul. Generalul e convins că Prințul Carol i-a înștiințat.

— *Carp* cere un loc în trenul meu, pe care îl acord. Am luat ceaiul împreună în salonul meu. Nu mi-a spus nimic de politică și vine pentru alegeri, la cari grupul său a pus o listă împotriva candidaților noștri.

que c'est sur la demande de l'Oberkommando par lettre du 28 mai.

17/30 mai. — *Iassy*. — Longue explication avec Herjeu qui m'offre sa démission. Je fais une enquête personnelle. Les explications de Popovici mettent les choses au point. Il y a eu plus de maladresse que des véritables mauvaises intentions. Je télégraphie au Maréchal une explication complète, mais sèche. Je charge Arion de formuler auprès de Horstmann une protestation vive pour l'attitude qu'on prend vis-à-vis du gouvernement.

L'offensive allemande est formidable, Soissons est pris et Reims menacé; 35.000 prisonniers.

Herjeu me lit le procès-verbal d'enquête sur l'affaire du capitaine Bangesescu. Et lui et son colonel ont été absents et ont même dépassé leur permission. Le général est convaincu que le Prince Carol les a avertis...

— *Carp* demande une place dans mon train, que je lui accorde. Nous avons pris le thé ensemble dans mon salon: il ne m'a pas dit un mot de politique et il arrive pour les élections, où son groupe a posé une liste entière contre nos candidats.

18/31 Mai. — Cea dintâi persoană cu care vorbesc este *Horstmann*. Ii arăt dosarul ; pare convins că militarii au făcut o prostie, căci îmi cere pentru a doua zi o conferință cu *Schwartzkoppen*. Privitor la alegeri, mă întreabă dacă *Carp* va fi ales. Ii răspund că dacă ai lui își retrag lista, va fi ales «într'un fotoliu» în locul lăsat vacant ; altfel vor fi în balotaj. Recunoaște că am făcut tot ce trebuia să fac și am satisfăcut cererea marșalului, care dorise un loc pentru *Nenițescu* și altul pentru *V. Arion*. Inșă nu mă opresc ca să spun câteva adevăruri asupra modului lor de a lucra în toate. Intre altele, semnalez zelul locot. *Pohl*, care susține pe față candidatura lui *Ciorăneanu* la *Ploești*. — Scrisoare de la *Oberkommando*, mirat de punerea în libertate a lui *Kartamicef* *), arestat și apoi liberat. Răspund prin *Vasilescu* că acest domn se bucură încă de imunitatea diplomatică ca membru al Comisiunii Dunărei.

19 Maiu (1 Iunie). — Prima zi de alegeri. Liniște pretutindeni. Se votează cu destulă tragere de inimă. Ma-

18/31 mai. — La première personne avec laquelle je cause, est *Horstmann*. Je lui montre le dossier ; il semble convaincu que les militaires ont fait une bêtise, car il me demande pour le lendemain une conférence avec *Schwartzkoppen*. Sur les élections il me demande si *Carp* sera élu ; je lui répons que si les siens retirent leurs listes, il sera élu «dans un fauteuil» à la place laissée vacante ; si non, il se mettront en ballottage. Il reconnaît que je fais tout ce que je devais faire et que j'ai satisfait à la demande du *Maréchal* qui m'avait demandé une place pour *Nenitzescu* et l'autre pour *Virgil Arion*. Je ne me gêne pas pour dire certaines vérités sur la façon de faire, en tout, de ces Messieurs. Entre autres, je signale le zèle de *Mr. le Lt. Pohl* qui soutient ouvertement la candidature de *Ciorameanu* à *Ploesti*.

— Lettre de l'*Oberkommando* étonné de la mise en liberté de *Cartamitcheff*, arrêté et puis relaxé. Je fais répondre par *Vasilescu* que ce Monsieur jouit encore de l'immunité diplomatique comme membre de la Commission du Danube.

19 mai (1 juin). — Premier jour d'élection. Calme partout. On vote avec assez d'entrain. Partout le tiers du col-

*) Consul al Rusiei la Galați.

joritatea necesară e pretutindeni depășită. Se votează cu listele dela 1916, din cari sunt mulți dispăruți, pe când mulți alegători noi nu și-au valorificat drepturile.

— Nouă scrisoare dela O. K. M. E imposibil să se grămădească mai multe fleacuri ca sa se ajungă la cântecul : retrimiteră legățiunilor Antantei. Dar cum acești domni au un serviciu perfect de informațiuni și cum agenția Du Bochet de la «Petit Parisien» e cunoscută, scriu lui Bărbătescu să facă o percheziție și să sechestrăze.

— Lungă explicațiune cu Schwartzkoppen, maiorul von Beer și Mircescu. «Agurida miere». Mircescu nu se sfiește să critice procedeele: executare chiar înainte de a fi așteptat un răspuns. Dar obțin ca să se lase oamenilor să-și macine proviziile ascunse, căci țărani au știut să sustragă o parte din porumb cercetărilor. Pentru moment, greutățile sunt înlăturate. Pentru câtă vreme însă ?

Armata Kronprințului a ajuns pe Marna : 45.000 prizonieri, 400 tunuri.

lège, quorum indispensable, est largement dépassé. On vote sur les listes de 1916, donc avec de nombreux morts et disparus, alors que beaucoup de nouveaux électeurs n'ont pu faire valoir leurs droits.

— Nouvelle lettre de l'Oberkommando. Il est impossible d'entasser plus de ragots et plus de futilités pour arriver au dada: renvoyer les légations de l'Entente. Mais comme ces Messieurs ont un service parfait de renseignements et que l'Agence Du Bochet du «Petit Parisien» est éventée, j'écris à Barbatescu de faire une perquisition et de saisir.

Longue explication avec Schwartzkoppen, le major von Beer et Mircescu. «Agurida miere». Mircescu ne se gêne pas pour critiquer les procédés : exécution avant même d'avoir attendu une réponse. Mais j'obtiens qu'on laisse les gens moudre leurs provisions cachées, car les paysans ont su soustraire une partie de leurs maïs aux investigations. Pour le quart d'heure, les difficultés sont aplanies. Pour combien de temps ?

— L'armée du Kronprinz est arrivée sur la Marne. 45.000 prisonniers, 400 canons.

20 Maiu (2 Iunie). — Liniște. Alegerile au dat pretutindeni un quorum satisfăcător. O singură surprindere: Averescu cade la Bacău, dar e ales la Tecuci, ceia ce nu e de mirare, și la Vaslui, ceia ce e de mirare. Diferența între Peride și Ioanid, al doilea candidat al nostru, e așa de mare (90—38). încât desigur a fost înțelegere între Carp și Averescu.

21 Maiu (3 Iunie.) — E. S. Osman-Nizami îmi face o lungă vizită. Are să plece în curând. (Așa dar lichideaza Turcii și Bulgarii). Dacă n'ar fi trebuit să se grăbească pacea, pentru ca să expedieze totul pe frontul de vest. nici odată Turcii n'ar fi semnat pacea din cauza Dobrogei, care nu poate fi atribuită Bulgarilor. El propusese, în locul acestui condominium care nu înseamnă nimic, să se dea Dobrogea Turciei «ca un zălog până la pacea generală». Czernin primise ideia; dar Kühlmann, «care nu e inteligent; n'are vederi largi», a refuzat. — Nizami se întreabă de ce Austriacii au trimis totdeauna aici oameni ca Sendler, care n'avea decât un gând: de a se arăta mai rigid ca un Prusian. Sendler, *sosind* la Kiev,

2 juin. — Calme. Les élections ont donné partout un quorum satisfaisant. Une seule surprise: Averescu tombe à Bacau, mais il est élu à Tecuci, — ce qui n'est pas étonnant — et à Vaslui, — ce qui est surprenant. L'écart entre Peride et Ioanid, notre second candidat, est si grand (90 et 38) que pour sûr il y a eu entente entre les gens de Carp et Averescu.

21 mai (3 juin).— S. Ex. Osman Nizami me fait une longue visite. Il va partir bientôt (on liquide donc les Turcs et les Bulgares). S'il n'avait pas fallu bâcler la paix pour tout expédier sur le front Ouest, jamais la Turquie n'aurait signé la paix à cause de la Dobrogea qui ne peut revenir aux Bulgares. Il avait proposé, au lieu de ce Condominium qui ne dit rien, de donner à la Turquie la Dobrogea «comme un gage jusqu'à la paix générale». Czernin avait admis l'idée: mais Kühlmann, «qui n'est pas intelligent; il n'a pas des vues larges», a refusé. Nizami se demande pourquoi les Autrichiens ont toujours envoyé ici du monde comme Sendler qui n'avait qu'une idée: de se montrer plus raide qu'un Prusien. Sendler, en arrivant à Kiew, quand on lui a proposé de

când i s'a propus să vadă Rada, a întreat: «cât cere pe noapte ?» «Coureur, mais pas au courant, le général». Nizami propune tutun, tanin, alune, în schimbul cailor și tunurilor românești. Ei au proiectile pentru ele, și de ce să fie lăsate sub paza Germanilor, cari le vor lua la cea dintâi nevoie? Tunurile nu vor servi nici odata contra României, iar într'un viitor mai îndepărtat vor fi demodate. — Făgăduesc că mă voi gândi.

Raspund cum trebuie scrisorei de Sâmbătă dela O. K. M.

— Fiindcă Carp se plânse că Germanii nu-l protejase ca să poată avea un grup la alegeri și fiindcă Virgil Arion a avut pretenția «că ei (ca partid) trebuiau să ia parte la tratatul de pace» (!), Horstmann, confident al acestor reclamațiuni rușinoase, dar fiindu-i teamă de campania lui Beldiman și celorlalți, m'a rugat să-i fac o notă. «Se știe oare ce le-a spus Mareșalul ?».

22 Mai (4 Iunie). — Scris de vreme lui Arion spre a-i reaminti: 1) Comisiunea financiară care trebuie să plece la Berlin, și să-l întreb dacă a prevenit pe Gri-

voir La Rada, a demandé : «Qu'est ce qu'elle demande pour sa nuit?» — «Coureur, mais pas au courant, le général».

Nizami offre du tabac, des noisettes, du tanin en échange de chevaux et de canons roumains. On a des projectiles pour ces pièces; et pourquoi les laisser sous la garde des Allemands qui les prendront au premier besoin. Les canons ne serviront jamais contre la Roumanie et pour un avenir éloigné ils seront démodés. Je promets de réfléchir.

— Je réponds de la bonne encre à la lettre de samedi de l'O. K. M.

— Comme Carp s'était plaint que les Allemands ne l'ont pas protégé de façon à ce qu'il ait un groupe dans les élections et que Virgil a émis la prétention «qu'ils (comme parti) devaient faire partie du Traité de Paix» (!!), Horstmann, confident de ces réclamations honteuses, mais redoutant la campagne de Beldiman et autres, m'a prié de lui faire une notice: «Est-ce qu'on sait ce que le Maréchal leur a dit?»

22 mai (4 juin). — Ecrit de bonne heure à Arion pour lui rappeler: 1) La commission financière qui doit aller à Berlin

gore Cantacuzino. — 2) Ca arbitragiul bulgar este încă pendinte pentru insulele din Brăila.

— La dejun, ca de obicei, Bellow și Horstmann, Bellow declară cu vioiciune lui Horstmann, după masă, că n'are nimic a face cu zvonurile care circulă că va fi numit ministru la București. (Horstmann e acela care ține să aibă aest post).

24 Mai (6 Iunie). — Viața devine din ce în ce mai grea. Cererile Germanilor te omoară și procedeele lor nu sunt de loc binevoitoare. Ei sunt dușmani în mod surd ai guvernului, prin antidinasticism specific României și mai ales supărați la gândul de a părăsi țara. Care mai de care să găsească motiv sau să înceapă o cheltuială— pe socoteala României, — pentru ca să se agațe de locul lui. — Col. Kabelmacker dela Căile ferate este mai ales cel mai brutal. 1) Vrea să construiască podul nostru dela Coșmești; evaluează lucrarea la 5.000.000 mărci; nu vrea să prezinte un deviz, și dacă se refuză, amenință să nu lase să se construiască un pod provizoriu, sub pretext că malul drept al Siretului e teritoriu ocupat; 2)

et lui demander s'il a prévenu Grégoire Cantacuzène; 2) Que l'arbitrage bulgare est encore pendant pour les îles de Braila.

— A déjeuner, comme d'habitude, Bellow et Horstmann. Bellow avec vivacité déclare, après déjeuner, à Horstmann, qu'il n'est pour rien dans les bruits qui de toutes parts circulent qu'il va être nommé ministre à Bucarest. (C'est Horstmann qui tient surtout à ce poste).

24 mai (6 juin).—La vie devient de plus en plus intenable; les demandes des Allemands vous assassinent et leurs procédés ne sont nullement empreints de bienveillance. Ils sont sourdement hostiles au gouvernement par antidynasticisme spécifique à la Roumanie et surtout exaspérés à l'idée de quitter le pays. C'est à qui inventera une raison ou engagera une dépense — au compte de la Roumanie — pour s'accrocher à sa place. Le colonel Kabelmacker des Chemins de Fer est tout particulièrement envahissant et brutal: 1) Il veut bâtir notre pont de Cosmești; il estime la dépense à 5 millions de marks; il ne veut pas présenter de devis, mais si on refuse, il menace de ne pas laisser construire un pont provisoire, sous prétexte que la rive droite du Siret est territoire occupé; 2) il veut à

Vrea cu orice preț gara Barboși în circuitul românesc și dacă îi este refuzată, nu vrea să facă legătura cu Galații! 3) Vagoanele cu paturi sunt sub sechestrul în Belgia; vrea să i se dea vagoanele, sau nu mai lasă altele să treacă. Și tot așa în toate chestiunile.

Cap. Hartenstein nu mai vrea să dea permisiile pentru a se intra în teritoriul ocupat. O cerere personală pentru Marieta Ghika, Constanța Cantacuzino, e de 10 zile fără soluție. Dar dacă întârziem o jumătate zi satisfacerea unei cereri,—ca aceia a cumpărării de cai în coloniile germane din Basarabia, — este o afacere de Stat. Se pare ca col. von Schwartzkoppen e un om de încredere al lui Ludendorf și astfel adept al mijloacelor tari, și mai ales antidinastice pentru România.

25 Maiu (7 Iunie). — Alegerile merg liniștit cu mulți votanți. Afară de Averescu, ales de 4 ori, — și care mi se spune că va fi încă ales—, orice opoziție nu are răsunet. Prietenii lui Carp nu contează. Ciorăneanu, ajutat puternic de poliția germană, întrunește d'abea 50% din voturile noastre la Ploești. E candidatura care s'a pre-

tous prix la gare de Barboși dans le circuit roumain et si on la lui refuse, il n'entend pas faire la liaison Galatz; 3) les wagon-lits sont sous séquestre en Belgique; il veut qu'on donne les voitures, ou bien il n'en laisse plus passer. Et c'est ainsi en tout.

Le capitaine Hartenstein entend ne plus donner des permis pour entrer en territoire occupé. Une demande personnelle pour Mariette Ghika, Constance Cantacuzène, etc. depuis dix jours sans solution. Mais si je tarde une demi-journée à satisfaire une demande — comme celle d'achat de chevaux dans les colonies allemandes de Bessarabie, — c'est une affaire d'Etat.

Il paraît que le colonel de Schwarzkoppen est un homme de confiance de Ludendorf et, comme tel, adepte de la manière forte et surtout antidynastique pour la Roumanie.

25 mai (7 juin).—Les élections vont leur train—tranquilles, avec grand nombre de votants. Sauf Averescu qui est élu quatre fois—et qui, me dit-on, le sera encore—toute opposition n'a aucun écho. Les amis de Carp font surtout triste figure. Ciorăneanu, qui la police allemande a fortement pistonné, réunit 50% seulement des voix que nos amis ont à Ploesti. C'est la

zentat mai bine. Restul nu exista. Carp n'a înțeles ridicolul «grupului său» — așa se întitulează — compus exclusiv din «prefecții» săi, recoltați la Stralsund și Krefeld !

— Regina mă încurcă iar cu o telegramă către col. Andersen, expediată de Wopicka prin T. F. F. și bine înțeles prinsă din zbor de Germania. Andersen dela Crucea Roșie Americană anunță, după 8 săptămâni, sosirea la Londra și salută pe Regina. Regina răspunde emfatic, cu două înțelesuri, și telegrama ei e într'adevăr suspectă, chiar pentru cel ce nu se așteaptă. Se poate judeca deci de efectul ce a produs.

— Horstmann face o nouă tentativă ca să' retrimite din țară pe de Flers. «Nu e militar, nu e ofițer, ce caută la Iași ?»

Am voit să numesc pe Grigore Cantacuzino ca șef al misiunii financiare care se duce la Berlin; a refuzat.

26 Mai (8 Iunie).—Iași.—Plecasem pentru parastusul soldaților căzuți în război. Din cauza grevei Căilor ferate din Moldova, sosesc la 2 după amiază în loc de 9

candidature qui a fait meilleure figure. Le reste est inexistant. Et Carp n'a pas compris le ridicule de «son groupe» — c'est ainsi qu'il s'intitule — composé exclusivement de ses préfets récoltés à Stralsund ou à Krefeld!

— La Reine me jette de nouveau dans les jambes un télégramme au colonel Andersen, expédié par Wopicka par T. S. F. et que les Allemands ont évidemment saisie au vol. Andersen — Croix Rouge américaine — annonce après huit semaines arrivée à Londres et salue avec calme la Reine. La Reine répond avec emphase, à double sens, et son télégramme est réellement suspect même pour des gens non prévenus. On paye de l'effet.

— Horstmann fait une nouvelle tentative pour que je renvoie de Flers. «Il n'est pas militaire, il n'est pas officier, que cherche-t-il à Iassy?»

— J'ai voulu donner Grégoire Cantacuzène comme chef à la mission financière qui se rend a Berlin. Il a refusé.

26 mai (8 juin). — Iassy. — J'étais parti pour le Parastas en l'honneur des soldats tombés pendant la guerre. Grâce à la grève des chemins de fer en Moldavie, j'arrive à 2 heures au

dimineața. Mi se spune că a fost lume multă și ceremonie măreață. Regele, în urma insistențelor mele, n'a pofțit pe atașaii militari ai Antantei, nici chiar pe cel francez și totuși au căzut ofițeri francezi pe câmpul nostru de luptă. E cam tare !

Hârjeu îmi spune că Regele e foarte îngrijorat; El simte ca Germanii n'au desarmat și că se caută a se face greutați pentru motivarea unei intervenții armate. *Hârjeu* se plânge de amestecul neîncetat al Palatului, — adică al generalului Râmniceanu, — în afacerile ministerului său.

— La Iași toate plăcerile: grevă, câțiva ingineri trăgând sforile, arestări, lipsă de alimente: județe întregi înfometate. Câmpiile arse de secetă nu mai pot hrăni vitele !—Și trebuie încă făcută legea importantă a comisiunilor de import și export. O viață care nu e veselă, mai ales cu intrările și eșirile generalilor, amiralilor, etc., cari n'au nimic de spus decât să se plângă sau să se arate; și în plus combinațiunile «politice» ale prefectilor...

lieu de 9 heures du matin. Il y a eu, me dit-on, grand concours de public et magnifique cérémonie. Le Roi, cédant à mes instances, n'a pas invité les attachés militaires de l'Entente, pas même les Français, et il est tombé des officiers français sur nos champs de bataille. C'est dur!

— Herjeu me dit que le Roi est très inquiet; il sent que les Allemands n'on pas désarmé et que l'on cherchera à faire des difficultés pour motiver une intervention armée. — Herjeu se plaint de la constante immixtion du Palais — c'est-à-dire du général Râmniceanu—dans les affaires de son ressort.

— A Iassy tous les agréments: grève, quelques ingénieurs tirant les ficelles, arrestations; manque d'aliments: des départements entiers affamés. Les champs brûlés par la sécheresse ne nourrissant même plus les bestiaux! Et il faut encore finir de camper la loi considérable des commissions d'importation et d'exportation. Une vie qui n'est pas drôle, avec surtout les venues, les sorties de généraux, d'amiraux qui n'on rien à dire que se plaindre ou se faire voir, et les combinaisons «politiques» des préfets...

27 Mai (9 Iunie). — Prânzesc la Rege cu generalii. O masă e prezidată de Regele-Regina; cealaltă de Prințul Carol și Prințesa Elisabeta.

28 Mai (10 Iunie). — *La Rege.* E nemulțumit de Hârjeu; încet și nehotărît. Averescu a scris în secret lui Mackensen (de altfel nota gazetelor germane pentru alegerea sa e peste măsură de elogioasă) și scrisoarea a fost trimisă printr'o rudă a lui Luca Niculescu. (Ressel n'ar trebui să mai rămână la Stat-Major, mai ales la informaționi: prea devotat lui Averescu. — Această notă din urmă dată de Mitilineu). Nimic de însemnat din restul convorbirei.

29 Mai (11 Iunie). — București. — Sosesc la București la 5 jum. în loc de 1.

Nu găsec de cât plângeri: lipsă de pâine; se fură chiar asupra rației reduse; soldații germani, unguri, etc. țin rîndul sau trec direct la brutari, iau un sac cu pâini și ceilalți nu mai au nimic, — dar prin împrejurimi se găsește pâine... cu un leu! — Se rechiziționează fără milă, unii caută aramă, alți ridică chiar *vacile* cu

27 mai (9 juin). — *Iassy.* — Je dîne chez le Roi avec les généraux.

Une table est presidée par Roi-Reine, l'autre par Prince Carol-Princesse Elisabeth.

28 mai (10 juin). — Chez le Roi. Mécontent de Herjeu; lent et indécis. Averescu a écrit secrètement à Mackensen (d'ailleurs la note des journaux allemands pour son élection ultra-élogieuse) et sa lettre est partie par un parent de Luca Niculescu. — (Ressel ne devant pas rester à l'État-Major — surtout aux renseignements: trop dévoué à Averescu — cette dernière note a été apportée par Mitilineu). — Rien de saillant pour le reste de la conversation.

29 mai (11 juin). — *Bucarest.* — J'arrive à Bucarest à 5 h. et demie au lieu de 1 h.

— Je ne trouve que des plaintes: l'absence de pain; on vole même sur la distribution réduite; des soldats allemands, hongrois etc. prennent la queue ou passent directement chez le boulanger, se font donner un sac de pains et les derniers n'ont plus rien, — mais dans les environs on trouve du pain... à un leu! On réquisitionne sans pitié, les uns fouillent pour avoir le cuivre, les autres enlèvent même les vaches à

lapte ! In Ialomîța e o plângere generală. Obținusem sa se permită măcinatul porumbului ascuns; dar e confiscat îndată ce depășește cele 500 grm. de cap. — Cei de la Căile ferate nu mai vor să aducem vagoanele noastre cu paturi și Hartenstein a înapoiat cu grămada listele de permise; la rândul nostru am refuzat categoric trecerile în Moldova. Cu ocazia chestiunii trenului, Schwartzkoppen revine din nou insistând să îmbarc cu sîla pe de Flers, pe medicii francezi și pe mai nu știu cine.

Răspund cum se cuvine. Și mențin închiderea frontierei.

— Singura rază de soare (?) e scrisoarea de dulce iubire dela Tantiloff : mi se spusese că lucrurile mergeau prost în Bulgaria din cauza foametei și că situațiunea lui Radoslavoff era amenințată.

E a treia zi de impresiuni negre și de tot felul de necazuri.

30 Mai (12 Iunie). — Horstmann, cel mai înțelept din toți, aduce îndulciri pentru toate chestiunile spinoase. Are și el o depeșă prin care generalul Ganceff dela Ma-

lait.. Dans Ialomitza il y a un gémissement général. J'avais obtenu qu'on laisse moudre les maïs cachés; mais on les confisque dès qu'il dépassent les 500 grammes par tête. — Le Monsieur des chemins de fer ne veut plus que nous amenions nos sleeping-cars et le Hartenstein a rendu en masse les listes de permis, — par contre nous avons refusé net les passages en Moldavie.

A l'occasion du train, Schwarzkoppen revient à la charge pour que j'y embarque de force de Flers et des médecins français et encore je ne sais plus qui.

Je répons de bonne encore. Et je maintiens la clôture de la frontière.

Seul rayon de soleil (?): une lettre de tendre amour de Tantiloff: on m'avait dit que ça allait mal en Bulgarie à cause de la famine et que la situation de Radoslawoff était menacée. C'est la troisième journée d'impressions noires et de toutes sortes d'ennuis.

30 mai (12 juin).— Horstmann, le plus sage de tous, apporte des tempéraments pour toutes les questions épineuses. Il a aussi une dépêche par laquelle le général Gantcheff du Grand

rele Cartier a comunicat acolo că Regina declarase că pacea nu e definitivă...

— Citesc miniştrilor propunerile pentru bugetul de întreţinere al armatei de ocupaţie. Ni se cere 30.000.000 pe lună. Recunosc ca e drept să fii excitat de toate aceste abuzuri.

31 Mai (13 Iunie). — S'ar spune că e schimbare de decor, Hartenstein s'a împăcat cu Fălcoianu şi permisele vor reîncepe. Imi face o vizită, dar numai privitor la tren. Horstmann îi spusese că nu mi se poate cere expulzarea lui de Flers.

— Se vorbeşte că o revoluţiune la Sofia a înlocuit pe Radoslavoff cu Malinoff.

— Autorităţile germane au lichidat, ele singure, despăgubirile internatului dr. Kibric şi i-au acordat 180.000 lei. Printr'o scrisoare i-am trimis să se plimbe, punând în vigoare art. 7 din Convenţiunea juridică.

— Plec la Iaşi. Am avut la dejun pe contele de Demblin, «representant plenipotenţiar al Austriei». S'a

Quartier a communiqué là-bas que la Reine avait déclaré que la paix n'était pas définitive...

— Je lis aux ministres les propositions pour le budget d'entretien de l'armée d'occupation. On nous demande 30 millions par mois. Je reconnais qu'on a raison d'être excité par toutes ces exactions.

31 mai (13 juin). — On dirait qu'il y a changement de décor.

Hartenstein a fait sa paix avec Falcoianu et les permis vont reprendre. Il me fait une visite, mais uniquement au sujet du train. Quand à Horstmann, il a lui-même dit à Hartenstein qu'on ne peut me demander le renvoi de de Flers.

— Il court le propos qu'une révolution à Sofia a substitué Malinoff à Radoslawoff. Pour faire tableau: les autorités allemandes ont liquidé, elles seules, les dommages de l'interné Dr. Kibrik et lui ont alloué 180.000 lei. Je les ai envoyés paître avec une lettre mettant en vigueur notre art. 7 de la convention juridique.

— Départ pour Iassy.

— J'ai eu à déjeuner le comte de Demblin, «représentant-plénipotentiaire d'Autriche-Hongrie». On a parlé des

vorbit de necazurile ce avem și am spus că contam mereu pe Viena ca sa ne ajute să sfârșim cu ocupația, după ratificare.

1/14 Iunie. — Iași. — Greva căilor ferate s'a sfârșit și am făcut drumul fără incident. La gară, prietenul meu Hârjeu, cu aerul mai nenorocit ca totdeauna, îmi spune: «E rau ! Nemții vor să ne ia tot». — Credeam că e vorba de cine știe ce cerere militară de ocupație : nu e vorba de cât de contractul grâului.

Depeșă : La Huși 300 de grăniceri demobilizați s'au supărat fiindcă nu plecau în satele lor, au devastat un sat, sechestrat primarul, etc. Cer, dacă faptul e dovedit, să se lucreze cu severitate.

— Conferință îndelungată cu Brandenstein și 4 ofițeri. Țiu să se știe că dacă nu se găsesc în Basarabia cerealele ce se sperau, nu e vina mea și că în orice caz nu recunoașteam nici o bază reclamațiunilor : tot ce se rechiziționează pe teritoriul ocupat, grâne, vite, vaci porci, etc., compensează deficitul mai mult decât trebuie. Dar nu mă opun ca să se dea toate articolele de înlo-

taquineries et j'ai dit que je comptais toujours sur Vienne pour nous aider à couper court à l'occupation, après la ratification.

1/14 juin.— *Iassy*.— La grève des chemins de fer est finie et nous avons accompli le trajet sans accroc. Dès la gare, mon ami Herjeu, l'air plus malheureux que jamais, me dit : «E rău ! Nemții vor să ne ia tot». Je croyais à Dieu sait quelle demande militaire d'occupation: il ne s'agit que du contrat des blés.

— Dépêche: à Husi 300 graniceri démobilisés se sont mutinés parce qu'ils ne partaient pas pour leurs villages; ont devasté un village, ont sequestré le maire. J'exige, si le fait est prouvé, qu'on agisse avec vigueur.

— Longue conférence avec Brandenstein et quatre officiers. Je tiens à poser que si on ne trouve pas en Bessarabie les céréales qu'on espérait, ce n'est pas de ma faute et que dans tous les cas je ne reconnaissais pas de fondement aux recriminations: tout ce qu'on réquisitionne dans le territoire, céréales, animaux, vaches laitières, porcs, etc. compensait et au-delà le déficit. Mais je ne m'oppose

cuire : conserve, prune uscate, ouă, etc. ce se vor putea procura.

— La Consiliu, am cetit proiectul de mesagiu pe care l-am redactat. Trece fără modificări. Ideia lui politică e repede înțeleasă de Arion.

2/15 Iunie. — Examinez cu *Regele* mesagiul pe care l-am las. La prima citire nici o obiecțiune. Regele nu cere să-l mai revadă în Consiliu. Ce solemn lucru era pe timpul Regelui Carol !

Regele îmi înapoiază, așa cum îl redactasem noi, decretul-lege pentru Consiliul superior economic.

Propun pe cei trei noi miniștri: Mitilineu, Garoflid și Cantacuzino. La numele acestuia din urmă se cam strâmbă puțin, dar nimic mai mult.

— La Consiliu, ora 5, cercetarea proiectului asupra direcțiunii economice: miniștrii Basarabiei se plimbă și nu vin la consiliu decât 2 ceasuri după toată lumea.

— Seara aflu că Regele a trebuit să întrerupă o plimbare în automobil din cauză de dureri la rinichi. Acum e în pat. Dimineața avea deja înfățișarea de a fi prins de un lumbago.

pas à ce qu'on donne tous les articles de remplacement: conserves, pruneaux, oeufs, etc. qu'on pourra se procurer.

— Au conseil, j'ai lu le projet de Message que j'ai rédigé, il passe sans modifications. L'idée politique est vite saisie par Arion.

2/15 juin. — J'examine avec le Roi le Message que je lui laisse. A première lecture aucune objection. Le Roi ne demande pas à le revoir en Conseil. Combien c'était solennel du temps du Roi Carol.

— Le Roi me remet, tel que nous l'avions rédigé, le décret-loi pour le Conseil Supérieur Economique.

Je propose les trois nouveaux ministres: Mitilineu, Garoflid et Cantacuzène. Il fait un peu la grimace à ce dernier nom et rien de plus.

Au Conseil, 5 h., long examen du projet sur la direction économique. Les ministres de Bessarabie se promènent et ne viennent au Conseil que deux heures après tout le monde.

— Dans la soirée j'apprends que le Roi a dû interrompre une promenade en auto par suite de douleurs de reins. Il s'est alité. Dans la matinée il avait déjà l'air d'être pris par un lumbago.

3/16 Iunie. — Suferim de secetă și de căldură excesivă.

— Sosirea deputaților și senatorilor, cari au călătorit mizerabil în infamele noastre vagoane prăpădite. Nemții formaseră trenul din vagoane de ale noastre, — fără lămpi, fără banchete învelite, — care fuseseră trimise pentru alegeri. Parlamentarii sunt băeți de treabă; nu prea s'au plâns; ba chiar fac haz de dormitoarele ce li s'au pregătit.

— Regele suferă de crize nefritice; mă primește în pat. Imi dă câteva paragrafe de modificat în mesagi, încearcă mai ales să evite rândurile privitoare la «prietenie» de restabilit cu Puterile Centrale. Asupra acestui punct nu cedez, dar primesc să refac cele două paragrafe, al căror text l'am păstrat.

— Intrunirea parlamentarilor la mine. Mare aprindere pentru darea în judecată a guvernului liberal. Victor Miculescu excitat și răsboinic; vorbit Arion și cu mine.

— Generalul *Teodorescu* îmi face mărturisiri ex-

3/16 juin. — On souffre de la secheresse et de chaleur excessive.

Arrivée des députés et sénateurs qui ont fait un voyage misérable dans notre infâme matériel. Les Allemands ont constitué le train avec nos wagons, — pas de banquettes remboursées, pas de lampes démantelés qu'on avait envoyés pour les élections. Les parlementaires sont bons enfants; ils n'ont pas trop crié: ils s'amusaient même des dortoirs qu'on leur a aménagés.

— Le Roi souffre de crises néphrétiques. Il me reçoit au lit. Il me donne quelques paragraphes à modifier dans le Message; il essaye surtout d'éviter le passage relatif «à l'amitié» à rétablir avec les Puissances Centrales. Je ne cède pas sur ce point, mais j'accepte de refaire les deux paragraphes. J'ai gardé les textes.

— Réunion de parlementaires chez moi. Grande excitation pour la mise sous jugement des gouvernements libéraux. Victor Miculescu emporté et belliqueux. parlé Arion et moi.

— Le général *Theodorescu* me fait sur Turtnaia des

traordinare asupra Turtucaei. Singurele tunuri bune cu tragere lungă, patru piese de 150, aveau material de tras exact pentru două zile, făcând economie extremă de muniții, și aceste muniții se cereau de *un an*. — Din cei 20.000 oameni erau 17.000 milițieni și rezerviști cari nu știau nici să mânuiască pușca. — Imi lasă un memoriu. Totul spus înțelepțește și trist, fără recriminări.

4/17 Iunie. — Iași.—Mă duc la 10 dim. la *Rege* cu textul exact al mesagiului. Mare turburare și rezistență pentru pasagiul privitor la «amicieție». Schimb cuvântul: netezit prin: pregătit, care anunță mai mult o amicieție care va să vie.

Pentru noii miniștri, opunere serioasă pentru Cantacuzino, pe care îl tratează de necinstit. «Toți Cantacuzenii îi desplac: oameni de bani». În sfârșit semnează, după ce și-a pus și luat de două ori condeii.

— Deși suferind, Regele deschide Parlamentul. E întovărășit de Prințul Carol, care eri încă era lipsă și a cărui prezență am ceru'o. In suită, Stirbey purta marile cordon al Coroanei. Frumoasă asistență. Locurile fuseseră smulse. Adunarea destul de rece la intrarea Re-

révélations extraordinaires. Les seuls bons canons à longue portée, quatre pièces de 150, avaient de quoi tirer tout juste deux jours en économisant à l'extrême les munitions, et on en demandait depuis un an. Sur les vingt mille hommes, il y avait 17.000 miliciens et réservistes qui ne savaient même pas manier le fusil. Il me laisse un mémoire. Le tout sans récriminations, dit sagement et tristement.

4/17 juin. — *Iassy*.— Je vais à 10 h, chez le Roi rapporter le texte exacte du Message. Grand trouble et résistance pour le passage relatif à «l'amitié». Je remplace le mot «*netezit*» par «*pregătit*» qui annonce plutôt une amitié à venir. Pour les ministres, sérieuse opposition pour Grégoire. Il le traite de malhonnête. «Tous les Cantacuzène lui déplaisent: hommes d'argent. Enfin il signe après avoir posé et repris deux fois sa plume.

Quoique souffrant, le Roi ouvre le Parlement. Il est accompagné par le Prince Carol, qui hier encore était absent et dont j'ai exigé la présence. Dans la suite, Stirbey avec le grand cordon de la «Couronne». Belle chambrée. On s'est arraché les places. Assemblée assez froide à l'entrée du Roi;

gelui; foarte caldă la pasagiile privitoare la pace, la Basarabia și la armată.

5 18 Iunie. — Mulți se plâng de moliciunea ministrului Hârjeu: Palatul ar dori ca să iau războiul. Generalul Christescu, în mod foarte delicat, se plânge numai de centralizarea excesivă; ceea ce îmi spusese în ajun și generalul Alevra.

Christescu, care a lucrat mult cu Averescu, îmi spune ca arta lui de căpetenie este că nu dă nici odată o părere hotărâtă. Regele îi reproșează același lucru. Dar a fost pentru război, și când Christescu i-a reproșat ca știa perfect și el ca armata nu e gata, el a răspuns :... — Am spus lui Christescu ce preț pune Regele pe plecarea lui Ressel și mi-a spus că va fi lucru făcut.

— Noii miniștri au depus jurământ la amiază. Trebuie să spun că Regele n'a arătat nici o deosebire, cu toate cele ce crede de Cantacuzino.

Mamulea a venit să-mi dea vești despre sănătatea M. S. După ceremonia de ieri, temperatura 37,8, ceea ce, având în vedere căldura mare și emoțiunile zilei, n'are nimic excesiv.

très chaude aux passages relatifs à la paix, à la Bessarabie et à l'armée.

5/18 juin. — *Iassy*. — On est unanime à se plaindre de la mollesse de Herjeu; le Palais aimerait que je prenne la Guerre, les collègues aussi. Le général Christescu, très délicatement, se plaint seulement de l'excessive centralisation. C'est ce que m'avait dit la veille le général Alevra aussi. — Christescu, qui a longtemps travaillé avec Averescu, me dit que son art suprême consiste à ne jamais donner un avis ferme. C'est ce que le Roi lui reproche aussi. Mais il a été pour la guerre et lorsque Christescu lui a reproché qu'il savait bien que l'armée n'était pas prête, il a répondu:...

J'ai dit à Christescu le prix que mettait le Roi au départ de Ressel, et il m'a dit que ce serait chose faite.

— Les nouveaux ministres ont prêté serment à midi. Je dois dire que le Roi n'a marqué aucune différence, malgré ce qu'il pense de Cantacuzène.

— Mamulea était venu me donner des nouvelles de la santé de S. M. Après la cérémonie d'hier, température 37,8, ce qui, vu la chaleur excessive et les émotions de la journée, n'a rien d'excessif.

6/19 Iunie. — La Cameră, după atacul de Luni contra celor cari nu și-au făcut datoria militară (se făcea aluzie la C. Dobrescu, Leontopol, Fortunescu), astăzi ploaie de interpelări. Iși varsă focul, oamenii! Victor Miculescu prea puritan.

Prânzesc cu deputații și senatorii la Cazinoul ce li s'a pregătit la Seminarul Veniamin; e nostim; ca la școală.

— Depeșă dela Horstmann: stil oficial; ordin venit de sus. Germanii consideră pe «Regele Carol», d'abea scăpat și adus dela Batum la Kilia, ca pradă de război. Vasul fusese din nenorocire cedat Rusiei, care îl transformase în încruciașător auxiliar și Germanii îl consideră ca pradă rusească! Ori cum, suntem tratați în advărați dușmani.

17/30 Iunie. — Intovărășese Senatul, care prezintă Adresa; Regele cu multă bună voință a acceptat ieri să primească, 24 de ore după a Camerei, Adresa Senatului, pentru ca să pot pleca la București.

— La 6 jum., după voința lui, revăd pe *Rege*. El îmi

6/19 juin. — A la Chambre, après l'attaque de lundi contre ceux qui n'ont pas fait leur devoir militaire (on désignait en sous-main C. Dobrescu, Leontopol, Fortunescu) il y a eu aujourd'hui pluie d'interpellations. «Iși varsă focul, oamenii!» Le plus «vertueux» est Victor Miculescu; trop puritain.

— Je dîne avec les députés et sénateurs au casino qu'on leur a préparé au Séminaire Veniamin; c'est amusant; très collègue.

— Dépêche de Horstmann: style officiel: ordre venu de haut. Les Allemands considèrent le «Regele Carol», à peine sauvé et ramené de Batum à Chilia, comme prise de guerre. Le bateau avait malheureusement été cédé à la Russie, qui l'avait transformé en croiseur auxiliaire, et les Allemands le considèrent comme prise faite sur la Russie! — Tout de même on nous traite très en ennemis.

17/30 juin.—J'accompagne le Sénat qui présente l'Adresse; le Roi très gracieusement a accepté hier de recevoir, 24 h. après la Chambre, l'Adresse du Sénat pour que je puisse partir pour Bucarest.

— A 6½ je revois le Roi sur sa demande. Le Roi me de-

cere să bag bine seamă, căci Stere va căuta să-mi facă greutăți asupra reformelor și să ducă campanie împreună cu Averescu. Iau notă de aceasta, deși nu cred nimic din cele spuse: trebuie să fie sugestțiuni liberale. Regele spune că vrea să mă ferească de orice dificultate; este încântat de declarațiunea antantistă făcută de Averescu, fiindcă aceasta îl va certa cu Germanii. Convin că Germanii sunt încă supărați pe mine, fiindcă m'am dat de partea Dinastiei. Țiu să reamintesc, din timp în timp, acest mic serviciu... Cu multă timiditate, la sfârșitul audienței, pe care nu reușeam să o închei (trenul pleacă la 9 și 15), Regele îmi spune: *Dar răspunderile, în ce fel le înțelegeți?* — *Eu: Nu politice; acușările nu pot să fie făcute pentru alegerea unei rele orientări politice — digresiune asupra lenei lui Brătianu care n'a controlat nimic și pe care Iliescu l'a băgat în război pentru a-și ascunde hoșiile, — dar asupra faptelor de malversațiune, violarea Constituțiunei...* — *Regele: Nu-i așa? Nu politica...*

18 Iunie (1 Iulie). — București. — În drum spre București aflu că trenul care duce pe Take Ionescu, Fas-

mande de faire bien attention, car Stere va chercher à me faire des difficultés sur les réformes et mener campagne avec Averescu. Je prends note, quoique je n'en vois rien: cela doit être des suggestions libérales. Le Roi dit qu'il veut m'éviter toutes les difficultés; il est enchanté de la déclaration ententiste faite par Averescu, parce que cela va le brouiller avec les Allemands.

Je conviens que les Allemands me boudent encore parce que je me suis rangé du côté de la dynastie. Je tiens à rappeler, de temps à autre, ce petit service... Très timidement, à la fin de l'audience que je n'arrivais pas à rompre — mon train part à 9.15 — le Roi me dit: *«Et les responsabilités, comment les comprenez-vous?»* — *Moi: «Pas politiques; les accusations ne peuvent porter sur le choix d'une mauvaise orientation politique», — digression sur la paresse de M. Brătianu qui n'a rien contrôlé et que Iliescu a fourré en guerre pour cacher ses vols, — mais sur les faits de malversation, viol de la Constitution...* — *Le Roi: «N'est ce pas? Pas la politique...».*

18 juin (1 juillet). — Bucarest. — En route pour Bucarest j'apprends que le train emmenant Take Ionescu, Fasciotti, Ma-

ciotti, Marincovici, câțiva Francezi, — trei luni de negocieri ! — a fost atacat în gara Ploești cu ouă stricate. Dar proiectilele au atins pe Fasciotti în loc de Take Ionescu, căruia erau destinate. Scuze ale ofițerului german ; Fasciotti refuză să-l primească. Se zice că se va protesta (în țările neutre).

19 Iunie (2 Iulie). — Se comentează discursul lui Kühlmann, care a îndrăsnit să spuie că armele singure nu pot sfârși războiul, dar că diplomația trebuie să-și aiba partea ei. Se crede că Kühlmann e foarte amenințat. Horstmann a plecat ieri pentru a depune ca martor în procesul pe care Kühlmann l'a făcut gazetei de Colonia : afacerea Marilena Bodescu !

— Schwartzkoppen vine într'adins ca să-mi dea o versiune a unui nou incident cu trenul expatriaților. Cum la Orșova nu erau decât 7 minute pentru transbordare, în învălmășeală un soldat german s'a repezit să palmuiască pe Take Ionescu, dar palma a primit-o un diplomat «Ianovici» (Identific, fără nici o greutate, ca e vorba de Iacovake).

— Vestile din Germania sunt turbure. Burnea spune

rinkowitz, des Français — trois mois de négociations! — a été attaqué en gare de Ploesti avec des oeufs pourris. Mais des projectiles ont atteint Fasciotti au lieu de toucher Take Ionescu, à qui ils étaient destinés.

Excuse de l'officier allemand, refus de Fasciotti de le recevoir. Il y aura, e pays neutre, une protestation.

19 juin (2 juillet). — *Bucarest.*—On commente le discours de Kühlmann qui a osé dire que les armes seules ne finiraient pas le guerre, mais que la diplomatie devait avoir sa part. On croit Kühlmann très menacé. Horstmann est parti hier pour témoigner dans le procès que Kühlmann a fait à la Gazette de Cologne»: affaire Marilena Bodescu !

— Schwarzkoppen vient exprès pour me donner une version d'un nouvel accroc au train des expatriés. Comme à Orșova on n'avait que 7 minutes pour le transbordement dans la bousculade, un soldat allemand s'est précipité pour gifler Take Ionescu, mais c'est un diplomate Ianovici (je n'ai pas de difficulté à identifier Iacovaki) qui a reçu la tape.

— Les nouvelles d'Allemagne sont troubles. Burnea dit

ca mizeria e astfel în cât încrederea în șefii cari făgăduiseră pacea, e zdruncinată. Pentru Burghele, lupta între Germania catolică și Prusia protestantă va aduce nenorocirea pe capul lor.

20 Iunie (3 Iulie). — Conferință cu Schwartzkoppen, Scheunemann și referentul dela Entschädigungs-Amt. Oprisem scurt plata despăgubirilor către internați, pronunțată de Germani pentru supușii lor. Acum doua luni eram înțeleși să luăm înainte lichidarea despăgubirilor de mică importanță și să le regulăm prin buna învoiala. Germanii au luat obiceiul să rezolve singuri aceste chestiuni și să ordone plata lor la Finanțe : e un credit cam de 2.000.000 prevazut de către Militär-Verwaltung în bugetul «teritoriului ocupat».

Asupra unei plăți de 150.000 lei lui Kibrik, am oprit pe baza art. 7 din tratatul juridico-politic. Rezistență, discuție, conferință; Schwartzkoppen vrea să susție ca până la ratificare, ei, ca suverani de fapt, au dreptul să reguleze și să platească. Citez cazul, pentru a arăta mentalitatea specială a ofițerului german. Dealtfel trebuie să

que la misère est telle que la confiance dans les chefs qui avaient promis la paix est ébranlée. Pour Michel Bourghelle, la lutte entre l'Allemagne catholique et la Prusse protestante va attirer le malheur sur leur tête.

20 juin (3 juillet). — Conférence avec Schwarzkoppen, Scheunemann et le référent de l'Entschädigungs-Amt.

J'avais arrêté net le paiement des dommages aux internés, prononcé par des Allemands en faveur de leurs sujets. Il y a deux mois, on était convenu de devancer la liquidation des dommages de petite importance et de les régler à l'amiable. Les Allemands ont pris l'habitude de trancher seules ces différends et d'en ordonner le paiement aux finances: il y a un crédit d'environ deux millions, prévu par la Militär-Verwaltung dans le budget «occupé».

Sur une allocation d'environ 150.000 lei à Kibrik, j'ai arrêté net, invoquant l'art. 7 du traité juridico-politique avec l'Allemagne. Résistance, discussion, conférence; Schwartzkoppen veut soutenir que jusqu'à la ratification ils ont comme souverains de fait le droit de régler et de payer.

Je cite le cas pour établir la mentalité spéciale de l'of-

fie la fel la toții militarii învingători. Răspund atât de energic «nein» la toate teoriile sale în cât cădem de acord că se va face o tranșacție. Vor formula o propunere.

— Ministrul Kriege mi-a dat ieri o propunere pentru lichidare, cu suma de 10.000.000 mărci, a despăgubirilor pentru prizonierii germani maltratați sau prea puțin menajați în captivitate. Astăzi, această chestiune, mult agitata în Germania, trebuia să vie în fața Parlamentului și Kriege voia să aibă un succes personal făcând cunoscut învoiala. Am răspuns prin Schwartzkoppen că nu puteam singur eu să modific un articol din tratat și că, după ce voi fi consultat pe factorii constituționali în măsură, vom regula această chestiune *la schimbul ratificărilor*. Vreau să mai am ceva în mână pentru acel moment. M'am obișnuit atâta cu cereri neprevăzute, încât trebuie să am rezerve...

— Vizita lui Demblin. Scop principal, ca Austriacii să aibă în chestiile financiare un tratament egal cu Germanii: limita creditului, 1.000.000.000, etc. Chestiuni care sunt desbătute la Berlin de către Maltezeanu, Al. Ștefănescu și Goleșcu.

ficier allemand. Au fait il doit être pareil chez tous les militaires vainqueurs. Je réponds si énergiquement «nein» à toutes ses théories que nous tombons d'accord qu'il y aura transaction. A formuler par eux une proposition.

— Le ministre Kriege m'a fait tenir hier une proposition de liquider ferme à 10.000.000 marks les dommages éventuels à accorder aux prisonniers allemands maltraités ou trop peu ménagés en captivité. C'est aujourd'hui que cette question, vivement agitée en Allemagne, doit venir au Parlement et Kriege voulait avoir un succès personnel en annonçant le forfait. J'ai répondu, par Schwarzkoppen, que je ne pouvais pas à moi seul modifier un article du traité et qu'après avoir consulté les facteurs constitutionnels compétents, nous réglerons cette question à l'échange des ratifications. Je veux avoir quelques chose encore en mains pour ce moment-là. On est tellement habitué aux exigences imprévues qu'il faut avoir des réserves...

— Visite de Demblin. But principal: avoir dans les questions financières traitement égal avec les Allemands: limite du crédit, un milliard; même vocation aux sûretés stipulées, etc. Questions qui sont débattues à Berlin par Maltezeanu, Ștefănescu et Goleșcu.

21 Iunie (4 Iulie). — Iași. — Trecând prin Mărășești, oameni de-ai poliției, printre cari se pare un delegat de la O. K. M., au cercetat cu brutalitate vagonul meu și au avut pretențiunea să pătrundă în cabina mea. Telegrafiez generalului Eremia pentru a cere satisfacție personală Feldmaresalului.

— Senatul a ratificat în unanimitate pacea.

La Senat, Gerota, privitor la discuțiunea păcei, citește o declarație prin care face pe Rege răspunzător de război. Am prilejul să fac o declarație, — bine primită și fericită ca formă, — pentru ca să scot din cauză Coroana. Declar ceea ce spusesem d-lui de Harnak la începutul lui Aprilie: Regele constituțional nu putea să facă altfel.

— Nicu Ghika îmi comunică notele ce i-a dat Grigore Carp și care reflectează sfaturile pe care *Carp* le dă guvernului: 1. Faliment, fie întreg, fie numai față de Antanta, asigurându-ne sprijinul Germanilor, cari ne-ar garanta viitorul nostru financiar; 2. Să se cerceteze intențiunile Germaniei față de Basarabia pe care o lucrea-

21 juin (4 juillet). — *Iassy*. — En passant par Marasesti, les gens de police — dont un délégué paraît-il de l'O.K.M. — ont visité brutalement mon wagon et ont eu la prétention de pénétrer dans ma cabine Je télégraphie au général Eremia pour demander satisfaction personnellement au Feldmaréchal.

— Le Sénat a ratifié unanimité la paix.

— Au Sénat, Gerota, au sujet de la discussion de la paix, lit une déclaration par laquelle il rend le Roi responsable de la guerre. J'ai l'occasion de faire une déclaration — bien accueillie et heureuse de forme — pour mettre hors de cause la Couronne. Je proclame ce que j'avais dit à Monsieur de Harnak au commencement d'avril: Le Roi constitutionnel ne pouvait faire autrement.

— Nicu Ghika me transmet les notes que Grégoire Carp lui a donnés reflétant les conseils que Carp donne au gouvernement: 1) faillite soit entière, soit seulement vis-à-vis de l'Entente, en nous assurant le concours des Allemands qui nous garantiraient notre avenir financier; 2) scruter les intentions de l'Allemagne vis-à-vis de la Bessarabie que tra-

ză curentul ucrainean, — ordinea stabilindu-se în Ucraina, dar nu la noi. 3. Să ne asigurăm de îndată concursul Germanilor împotriva revoluției care va izbucni fără îndoială la noi. Dar să ne gândim la altă Dinastie și să tratăm *secret* în această privință cu Germania ! Am păstrat aceste note curioase.

22 Iunie (5 Iulie). — Averescu începe interpelarea sa asupra scrisoarei lui Czernin catre Lupescu, — Averescu spune: catre Rege. — Teza: Aceasta scrisoare m'a adus la putere ; e o atingere la demnitatea țării și n'am calitate pentru a încheia și a face să se ratifice pacea. Inceputurile sunt slabe, deși vorbește cu ură. Va continua mâine.

Regele chemându-mă am stat mai mult de un ceas cu M. S. Puține lucruri interesante, dar Regele mi-a atras atenția asupra faptului, pe care îl bănuiam, că Averescu e în legătură cu liberalii (Argetoianu lucrează cu activitate în acest sens pe lângă Duca, și cred ca generalul Iancovescu a luat iar contact cu Vintilă Bratianu).

23 Iunie (6 Iulie). — Averescu a fost lung și ncînde-

vaille le courant ukrainien, — l'ordre s'établissant à Ukraine et pas chez nous; 3) s'assurer de suite le concours des Allemands contre la révolution qui éclatera sûrement chez nous. Mais penser à une autre dynastie et traiter secrètement à ce sujet avec Allemagne! — J'ai gardé ces notes curieuses.

22 juin (5 juillet). — Averescu commence son interpellation sur la lettre de Czernin à Lupescu. — Il (Averescu) dit: au Roi — Thèse: Cette lettre m'a amené au pouvoir; c'est une atteinte à la dignité du pays et je n'ai pas qualité pour conclure et faire ratifier la paix.— Les commencements sont faibles, quoique haineux. Il continuera demain.

— Le Roi m'ayant demandé, j'ai passé de 7 et demi à 8½ plus d'une heure auprès de S. M.—Peu des choses intéressantes, mais le Roi a attiré mon attention sur le fait, soupçonné déjà par moi, que Averescu est en coquetterie avec les libéraux. (Il y a de la part d'Argetoianu un travail actif dans ce sens auprès de Duca et je crois que le général Iancovescu a repris contact avec Vintila Bratianu).

23 juin (6 juillet). — Averescu a été long et maladroit.

mânatic. Mi-a dat ocazia să-i dau o lecțiune strașnică. Discursul meu a avut un foarte mare succes. Toți: «l'ai turtit». Am sfârșit printr'o amenințare serioasă contra tuturor acelor cari ar voi să ajungă la fapte. Lucrul acesta e departe de a fi trecut neobservat.

— La Consiliu, Săulescu, după ce a pierdut D-zeu știe câtă vreme pentru lucrul său, a sfârșit prin a ne spune că nu trebuie să ne atingem nici de Banca Națională, nici de Credite, și că d-nii dela aceste instituții oferă locuri în Consilii... Desaprobare generală. Dar faptul că liberalii oferă e cea mai bună dovadă că le este frică.

— A. Constantinescu vrea să se instaleze la țară: a avut neobrazarea să ceară ca să i se închirieze un vagon ministerial pentru deplasare.

— Capitanul von Kietzel, care înlocuește pe Brandenstein, vine ordin, în ținută, să-mi prezinte scuzele Feldmareșalului privitor la Mărășești. El exprimase mai înainte toate regretele sale lui Eremie.

25 Iunie (8 Iulie). — Ședință secretă pentru a permite lui *Averescu* să administreze dovada afirmării sale

Il m'a donné l'occasion de lui administrer une volée formidable. Mon discours a eu un très gros succès. Tous: «L'ai turtit. J'ai fini par une menace sérieuse contre tous ceux qui voudraient en arriver aux faits. Ceci n'a pas passé inaperçu, loin de là.

— Au conseil, Seulescu, après avoir pris Dieu sait combien de temps pour son travail, a fini par nous dire qu'il ne fallait pas toucher ni à la Banque, ni aux Crédits, et que ces Messieurs ofraient des places dans les Conseils... Désapprobation unanime. Mais le fait que les libéraux offrent, est la meilleure preuve qu'ils ont pris peur.

— A. Constantinescu veut s'installer à la campagne: il a eu le toupet de demander qu'on lui loue un wagon ministériel pour effectuer ce déplacement!

Le capitaine von Kietzel qui remplace Brandenstein est venu par ordre, avec casque, me présenter les excuses du Feldmaréchal au sujet de Marasesti. — Il avait déjà exprimé à Eremia tous ses regrets.

25 juin (8 juillet). — Séance secrète pour permettre à *Averescu* d'administrer la preuve de son affirmation qu'il

că avea mijlocul să obțină o rectificare de frontieră neînsemnată. N'a spus nimic. S'a bazat pe o hartă care îi fusese dată cu un traseu «făcut de Români și de ne-Români», cu foarte puțin teritoriu. Este ceea ce Mackensen susținea când, la 25 Febr. îmi spunea că avem cu Ungaria o graniță bună. (v. și 4 Mart.)—Am înțeles că această hartă îi fusese dată de Carp, căci Averescu a negat că i-ar fi dat-o Mackensen. Dar sunt și declarații interesante. El recunoaște că trebuia numai decât să se meargă la Brest-Litowsk. Nu admite că puterile centrale vor fi victorioase și n'a crezut nici odată aceasta ; anul acesta e un an de criză trecător pentru Antanta ; dar bine înțeles că nu va fi nici zdrobirea puterilor centrale. Asupra consiliului de coroană, face revelația cunoscută, pe care el o găsește fericită ca formă ; Brătianu a zis : suntem ca un călător căruia tâlharul îi cere punga sau viața ; el dă punga, dar îndată ce întâlnește un jandarm, se plânge acestuia.

In răspunsul meu am insistat tocmai asupra carac-

avait le moyen d'obtenir une rectification insignifiante de frontière. Il n'a dit rien. Il s'est basé sur une carte qui lui a été remise avec un tracé «fait par des Roumains et de non Roumains», comportant très peu de territoire. C'est ce que Mackensen soutenait lorsque le 25 février il me disait que nous avions avec la Hongrie une bonne frontière. (Voir aussi 4 mars).

J'ai compris que cette carte lui avait été donnée par Carp, car Averescu a nié que ce fut Mackensen. — Mais il y a eu des déclarations intéressantes. — Il reconnaît qu'on aurait dû absolument aller à Brest-Litowsk. Il n'admet pas que les Puissances Centrales soient victorieuses et il ne l'a jamais cru. L'année actuelle est une année de crise, que l'Entente passera ; mais bien entendu il n'y aura pas, non plus, écrasement des Puissances Centrales. — Sur le Conseil de Couronne il a fait la révélation déjà connue, qu'il trouve heureuse de forme ; Brătianu a dit : «Nous sommes comme le voyageur à qui le bandit demande la bourse ou la vie ; il donne la bourse, mais dès qu'il rencontre un gendarme, il se plaint à lui».

Dans ma réponse j'ai justement insisté sur ce caractère

terului politicei sale repede ghicită, care îi lua puțința sa trateze cu noroc pacea.

Averescu mai face declarația că nu e adevărat că ar fi în posesiunea unei scrisori recente a Regelui și că singura audiență, pe care o ceruse și obținuse, era strict numai ceea ce un fost ministru se crede obligat să facă. «Lumina» insinuase că cercurile Averescu dădeau acestei audiențe însemnătatea unei orientări.

De notat că Curtea era neliniștită și trimisese pe Catargi ca să protesteze și la nevoie să mă roage să dau o desmințire: «foarte inutilă după această declarațiune», am răspuns eu.

Dar cine a impus această declarațiune? Aflu chiar că cererea de audiență a fost făcută prin doamnele dela Palat, fără a se adresa nici lui Râmniceanu, nici Mareșalului, — și că Regele a acordat-o trecând peste.. — Dorința de a se împăca cu Antanta e foarte evidentă. E o nouă evoluțiune a generalului.

— Trimit o telegramă de condoleanțe lui Horstmann și guvernului său pentru bietul Mirbach, asasinat la Moscova.

de sa politique vite percée à jour, qui lui enlevait la possibilité de traiter avec chance la paix.

Averescu, répondant à la «Lumina», a fait la déclaration qu'il n'était pas vrai qu'il était en possession d'une lettre récente du Roi et que la seule audience qu'il avait demandée et obtenue, était strictement ce que un ancien ministre se croyait obligé de faire. La «Lumina» avait insinué que les cercles Averescu donnaient à cette audience l'importance d'une orientation.

Il est à remarquer que la Cour avait pris ombrage et m'avait envoyé Catargi pour protester et au besoin me prier de donner un démenti: «bien inutile après cette déclaration», ai-je dit. — Mais qui a imposé la déclaration? J'apprends même que la demande d'audience a été faite par les Dames du Palais — pas de demande ni à Râmniceanu ni au Maréchal et que le Roi l'a accordée en passant outre.. Le désir de se réconcilier avec l'Entente est très évident. C'est une nouvelle évolution du général.

J'envoie un télégramme de condoléances à Horstmann et à son gouvernement pour le pauvre Mirbach, assassiné à Moscou.

26 Iunie (9 Iulie). — Convoc patru deputați, 4 senatori, pe miniștrii, prezidenții și vice-prezidenții Camerilor pentru a stabili darea în judecată a ministerelor Brătianu. E întrecere între Cameră și Senat cine să ceară punerea sub acuzare. Se hotărăște că va fi Camera. Toată discuția a urmat între Victor Miclescu, din Senat, și aproape unanimitatea la ceilalți. Se hotărăște de asemenea compunerea comisiunii care va fi de 11 sau 12. C. Krupenski se recuză pentru motive personale și Dinu Arion e pus deoparte de tatăl său fiindcă e rudă cu Costinescu. Întâlnire pentru redactarea actului mâine: Miclescu, Mitescu, Krupenski și cu mine.

— Seara se află demisiunea lui Kühlmann. Se întorsese la 7 dela Marele Cartier și se crede că nu i s'a dat dreptate pentru ultimul discurs. Se vorbește de d. Hintze, de care fusese vorba la venirea lui Kühlmann și care trece drept candidatul lui Tirpitz.

27 Iunie (10 Iulie). — La 10 ore conferință pentru darea în judecată. Delegații primesc punctele mele, la

26 juin (9 juillet). — Je convoque quatre députés, quatre sénateurs, les ministres, les présidents et vice-présidents des Chambres pour camper la mise en accusation des ministères Bratianu. Douce émulation entre Chambre et Sénat à qui ferait la mise en accusation. On décide que c'est la Chambre. Toute la discussion a roulé entre Victor Miclescu, sénateur, qui veut tirer la couverture à lui, et la presque unanimité des autres. — On décide aussi la composition de la Commission qui sera de 11 ou 12. C. Krupenski se refuse pour raisons personnelles et Dinu Arion, son père le met à l'écart parce que parent de Costinescu. Rendez vous pour rediger demain l'acte: Miclescu, Mitescu, Krupenski et moi.

— On apprend dans la soirée la démission de Kühlmann. Il est rentré le 7 du Grand Quartier et l'on suppose que pour son dernier discours on lui a donné tort. On parle de Mr. de Hintze dont il avait été question lors de l'avènement de Kühlmann et qu'on présentait comme le candidat de Tirpitz.

27 juin (10 juillet). — *Iassy.* — A 10 heures conférence pour mise en accusation. Les délégués acceptent mes articulations

care adaugă un capitol privitor pe bieții cercetași și alți copii ridicăți de guvern în timpul retragerii.

La 6 ore, ratificarea de catre comitetul general; mi se încredințeaza expunerea de motive pe care o fac scurta și substanțiala.

— Elaborez legea evreilor, de mai mult timp în lucru, și legea amnistiei, pentru care Mitescu și generalul Stancovici prezentasera un proiect stupid.

— Seara *Cociaș* apare, după masa, la Lascăr Antoniu. El protestează contra imputărilor unor gazete care îl acuza de malversațiuni la Kerson și mă roaga să înscruc rectificarea pe care mi-o da. Imi declară că se leapada de ori ce solidaritate cu Brătienii. Imi povestește ca gășind în registrele Băncii de Comerț și Industrie (măica banca care s'a înțolțit prin Paul Negulescu, care a traficat la Ministerul de Războiu) un depozit de 370.000 lei, s'a dus la Vintila Brătianu, care i-a spus după ce s'a informat, ca e prețul unei case vândute, pe care Iliescu l-a pus în depozit! Era pur și simplu partea de câștig a lui Iliescu: e părerea formală a lui Cociaș. De altfel,

auxquelles ils ajoutent un chapitre concernant les pauvres petits cercetasi et autres enfants enlevés par le gouvernement pendant sa retraite.

A 6 heures ratification par le comité général et l'on me confie l'exposé des motifs que je fais sobre et substantiel.

J'élabore la loi des juifs depuis longtemps sur métiers et la loi de l'amnistie dont Mitescu et le général Stancovici avaient présenté un projet stupide.

— Le soir *Cociaș* surgit, après dîner, chez Lascar Antoniu. Il proteste contre les imputations de « Iașul » reproduites par le « Steagul » et l'accusant de malversations à Kerson. Il me prie d'insérer la rectification qu'il me donne. A ce sujet il me déclare dénier toute solidarité avec les Brătianu. Il me raconte qu'ayant trouvé dans les registres de la Banque de Commerce et d'Industrie (petite Banque qui s'est remplumée par Paul Negulescu qui a trafiqué avec la Guerre) un dépôt de 370.000 lei, il est allé trouver Vintila Brătianu, qui lui a dit — après informations (?) — que c'est le prix d'une maison vendue, que Iliescu a mis en dépôt! C'était tout simplement la part de bénéfices d'Iliescu: c'est l'avis formel de Cociaș. D'ailleurs, Sebareanu, de la Banque, à qui il a de-

Săbăreanu dela bancă, pe care Cociaş l-a întrebat ce gândea de clientul său Iliescu, a spus: «Nu este cinstit».

— La Consiliu, Săulescu revine cu apărarea Creditorilor: «să nu ne atingem, căci ni se dă 7—8 locuri!»

2/15 Iulie. — *Iasi*. Petrecut două zile la Bucureşti. *Horstmann* e cel dintâi care vine să mă vadă Vineri. Căderea lui *Kühlmann* se presimţea, dar nimeni nu o credea aproape ; în ziua când a plecat la Marele Cartier, a prânzit, vesel, cu *Horstmann*, *Hoesch* şi alţii şi cum *Mirbach* fusese asasinat, le-a anunţat că va trimite pe *Hintze* în locul lui ! La Marele Cartier şantul dintre *Ludendorf* şi el s'a săpat probabil şi mai mult, şi aceasta a decis subit retragerea sa. Centrul şi socialiştii i-au rămas fideli, dar influenţa lui suferise de quasi-retractarea pe care a trebuit să o facă a doua zi după discursul lui. El ţinuse să afirme că, fără diplomaţie, armata nu putea sfârşi războiul şi că războiul nu se va sfârşi anul acesta : se înşeală lumea anunţându-i-se mereu sfârşitul apropiat. *Hertling* l'a abandonat. Pentru *Horstmann*, războiul poate să continue încă doi ani, cu atât mai mult că se vor avea resursele Rusiei. Nimic nu

mandé ce qu'il pensait de son client Iliescu, a dit: «nu este cinstit».

— Au Conseil, Seulescu est revenu avec sa défense des Crédits: «ne pas y toucher, car on nous donne 7-8 places!»

2/15 juillet. — *Iassy*. — Passé deux jours à Bucarest. Monsieur *Horstmann* est le premier qui est venu me voir vendre. La chute de *Kühlmann* se faisait pressentir, mais nul ne la sentait proche; le jour où il est parti pour le Grand Quartier il a dîné gaiement avec *Horstmann*, *Hoesch* et d'autres, et comme *Mirbach* venait d'être assassiné, il leurs a annoncé qu'il allait envoyer *Hintze* à sa place. Au Grand Quartier a dû se creuser plus profond le fossé entre *Ludendorf* et lui, et subitement cela a décidé sa retraite. Le centre et les socialistes lui sont restés fidèles, mais son crédit avait souffert de la quasi-retractation qu'il avait dû faire le lendemain de son discours. Il a tenu à affirmer que sans la diplomatie, l'armée ne pouvait pas finir la guerre et que la guerre ne finirait pas cette année: on trompe le public en lui annonçant toujours la fin proche. *Hertling* l'a lâché. Pour *Horstmann* (qui est du bord de *Kühlmann*, mais avec une nuance de lâchage), la guerre peut aller son train encore deux

va mai fi schimbat în politica exterioară cu Hintze. Bussche va avea, bineînțeles, mai multă greutate în politica noastră. (Nu-mi place acest lucru!).

Ratificările se vor face repede; s'a decis la Berlin să se ratifice și fără ceilalți, dacă trebuie.

Procesul făcut, din ordinul Cancelarului, de Kühlmann lui «Deutsche-Zeitung» a fost, spre mirarea generală amânat spre a se cita martori... din Constantinopol.

— Văzut Sâmbătă pe *Demblin*, mai ales spre a-l însărcina să spună contelui Burian că sunt gata pentru ratificări spre sfârșitul lunei, începutul lui August. Și el îmi spune că nu vor fi dificultăți cu ratificările.

— Foarte grele negocierile cu Horstmann, Deckert, von Weber, privitor la convențiunea apropiatei strămutări a administrațiunei. Horstmann foarte împăciuitor. Germanii cam atinși de telegrama trimisă de mine Joi din Iași. Răspunsesem că «proiectul trimis viola tratatul, menținea guvernul român în stare de subordonare, și nu putea servi de bază unei negocieri».

ans, d'autant plus qu'on aura les ressources de la Russie — « der Rohstoff ist da ».

— Rien ne sera changé à la politique étrangère, avec Mr. de Hintze. Bussche aura, bien entendu, plus de poids dans la politique roumaine. (Combien j'aime peu cela!).

Les ratifications seront faites rapidement: on est décidé à Berlin de ratifier seuls, s'il le faut.

Le procès intenté, par ordre du chancelier, par Kühlmann à la «Deutsche Zeitung» a été, à la surprise générale, ajourné pour citation de... témoins de.... Constantinople!

— Vu samedi Demblin, surtout pour le charger de dire au comte Burian que je suis prêt pour les ratifications vers la fin du mois, commencement d'août. Lui aussi me dit que les ratifications ne sauraient comporter des difficultés.

— Très dures les négociations avec Horstmann, Deckert, von Weber au sujet de la convention de transmission prochaine de l'administration. Horstmann très conciliant. Les Allemands piqués de mon télégramme envoyé jeudi de Iassi. A leur propos j'avais répondu que «le projet envoyé violait le traité, maintenait le gouvernement roumain dans un état de subordination et ne pouvait servir de base à une négociation».

— Inscarcinat pe Mircescu sa protesteze la Mackensen, care trebuia sa se întoarca Luni din călătoria de pe Dunare, contra unui afiş al etapei Craiova, acuzând guvernul, care nu şi-a ținut angajamentul în contractul cu Basarabia şi pentru lipsa de hrana.

Trimis, în urma unei depeşi a deputaţilor de Putna, o scrisoare lui Schwartzkoppen asupra lipsei de hrană la Focşani.

— *Arion* sosind dela Iaşi, mi-a spus ca Rege'e se teme de turburari agrare, rechiziţiile secând ţara; bariera dela Mărăşeşti nu e înţeleasa de ţară. Take Ionescu dând un interview în «Corriere dela Sera» prin care spune ca majoritatea ţarei şi Regele au ramas de partea lui Bratianu, Regele cere sa se dea o desminţire şi dicteaza chiar o fraza: «nimeni nu a fost autorizat sa exprime sentimentele Regelui».

În şedinţa de azi, după masa, interpelându-se în aceeaşi chestiune, am facut o declaraţie în acest sens.

— Intr'un moment la Rege, care avea la el pe Gâleşteanu, în chestiuni de alimentare. Am'cal şi voios.

4/17 Iulie. — Azi raportul delegaţiei asupra propune-

— Chargé Mircescu de protester auprès de Mackensen, qu'il devait revenir lundi de son voyage sur le Danube, contre une affiche de l'Etape Craiova accusant le gouvernement, qui n'a pas tenu ses engagements contrat Bessarabie, du manque de provisions!

— Envoyé, sur un télégramme de sénateurs et députés de Putna, une lettre à Schwarzkoppen sur la disette de Focşani.

— *Arion* arrivant 24 heures après moi de Iassy, me dit que le Roi craint les troubles agraires, les réquisitions épuisant le pays; la barrière de Marasesti n'est pas comprise par le pays. Take Ionescu ayant donné une interview au «Corriere de la Sera», aux termes duquel la majorité du pays et le Roi sont restés du côté de Bratiano, le Roi demande qu'on donne un démenti; il dicte même une phrase: «Nimeni nu a fost autorizat să exprime sentimentele Regelui». Aussi, dans la séance de cet après midi, le jeune Stolojan m'ayant interpellé à ce sujet, j'ai fait une déclaration dans ce sens.

— J'entre un instant chez le Roi qui avait Garleşteanu chez lui, questions d'alimentation. Lui amical et allant.

r i de darea în judecata a guvernului Băltianu. La începutul ședinței, Averescu cere un concediu de 11 zile, pentru interese de familie (!). Pic Pherikyde citește raportul; se face declarațiuni și cea mai surprinzătoare este una, cu text foarte întortochiat, a lui Cuza, în numele lui și al lui Averescu, prin care declară că nu votează propunerea dării în judecata. Era evident, după declarațiile antan iste ale generalului, ca nu putea să voteze fără să-și taie puntea. De alăturat la aceasta zvonurile persistente ca Averescu s'a împacat cu Regina.

In Camera entuziasm. Se alege comisia de 7.

7 20 Iulie. — Plec la București. Trimisesem Regelui, pentru semnare, legea amnistiei. Vorbisem mai mult timp cu M. S., Joi 18, după ceremonia învestirii Episcopilor Antim și Teofil. Fiindcă iscaliturile întârziu și Regele pleca chiar în acea seara la Bicz, prin telefon *Regele* mă roaga să mă duc să-l vad înainte sau după masă. Viu la 10 ore (plecarea mea la 10 și 25). Regele agitat : semnarea legii de amnistie e un lucru care îl desonorează. E pe punctul de a lua concediul, când Regina și Prințul Carol îl cheamă în camera de culcare. Regele întorcându-se, se face că da ordine bătrânului său servitor, ia din dulap un obiect oarecare pe care Neumann îl baga în buzunar și se așează din nou la birou, mai roșu și mai îngrijorat. Regele cere o amânare și-mi

7 20 juillet. — Je pars pour Buearest et j'avais envoyé au Roi la loi d'amnistie à signer. J'avais longuement causé déjà avec S. M. le jeudi 5 18 après la cérémonie d'intronisation des évêques Anthim et Théophile. Comme les signatures tardaient et que le Roi partait le même soir pour Bicz, sur un coup de téléphone le Roi me prie d'aller le voir avant ou après le dîner. J'y suis à 10 heures (mon départ à 10 25). Long débat et le Roi agité: signer la loi d'amnistie est une chose qui le déshonore. Il est sur le point de prendre la plume quand la Reine et le Prince Carol l'appellent dans sa chambre à coucher. Le Roi, en rentrant, fait semblant de donner des ordres à son vieux valet de chambre, prend dans son armoire un bibelot quelconque que Neumann fourre dans sa poche et se rassied au bureau plus rouge et plus soucieux. Le Roi de-

spune că va telegrafia poate celor doi Impărați, care nu-î vor smulge acest din urmă sprijin. Nu contrazic și găsesec soluțiunea posibilă. Mare ușurare. Sunt cu un sfert de ceas în întârziere.

9 22 Iulie. — București. — Invazia obișnuită. Cel mai tenace, Horstmann care, pe lângă multe altele, mă amețește iar cu legea evreilor. Berlinul telegrafiază fără încetare că pentru dovadă trebuie să se refere la art. 57 din C. C. în loc de art. 33. Și această chestiune revine la 9 jum. seara, când *Horstmann* se prezintă cu d. Rottbucher ca să vorbească cu mine.

Din convorbirea noastră : Mareșalul e foarte deziluzionat de Averescu; avea așa bună părere de el, mai ales că la Buftea se arătase cu totul antidinastic ! Mareșalul își reamintește că Averescu însemnase pe o hartă ceea ce credea drept să se cedeze Austro-Ungariei, hartă pe care n'a mai avut-o înapoi și pe care n'o dăduse decât lui Hell. Cum se află această hartă la Averescu ? Liberarea Bucureștiului e puțin probabilă; ce s'ar face cu

mande un répit et m'annonce qu'il va télégraphier — peut-être — aux deux empereurs qui ne voudront pas lui arracher ce dernier appui. Je n'y contredis pas, — et je trouve la solution acceptable. Grand soulagement, j'ai un retard d'un quart d'heure.

9/22 juillet. — *Bucarest*. — L'envahissement habituel. Le plus tenace Horstmann qui, en plus des multiples questions, me tourmente de nouveau avec la loi des juifs. Berlin, oui Berlin télégraphie sans relâche qu'il faut pour la preuve se référer à l'art. 57 du Code Civile au lieu de l'art. 33. Et cette question est revenue à 9 et demie du soir lorsque Horstmann s'est présenté doublé de Mr. Rottbucher pour controverser avec moi.

De notre causerie: le Maréchal est très déçu sur le compte d'Averescu; il avait si bonne opinion de lui, surtout qu'à Buftea il s'était montré parfaitement antidynastique! Le Maréchal se rappelle qu'il avait tracé sur une carte ce qu'il croyait légitime de céder à l'Autriche-Hongrie, carte qu'il u'a pu ravoir et qu'il n'a donnée qu'à Hell. Comment cette carte est-elle chez Averescu? — La libération de Bucarest est peu probable; que ferait-on du Maréchal? Il est difficile de l'en-

mareşalul ? E greu să-l trimiți la Craiova (!!). Nu se pot scoate ofițeri din București : aceasta e cauza pentru care se admit așa de greu refugiații.

Horstmann e foarte sceptic asupra sfârșitului războiului : «Nu ne rămâne de cât să ne punem în defensivă la vest și să organizăm bine Rusia, din care se poate avea de toate și să mai așteptăm încă doi ani». Horstmann găsește că submarinele nu au dat cea ce se făgăduise : a fost o mare greșală.

Czernin a pronunțat la Camera Seniorilor un discurs foarte germanic : «Nu se poate face o adevărată politică externă, dacă nu e de acord cu cea internă». Horstmann l'a admirat mult : e un caracter mare.

10/23 Iulie. — Horstmann s'a întâlnit cu Arion la mine. Vorbim de ratificare; crede că va putea avea loc pe la 15 August, și că ne putem lipsi de Bulgari.

— La dejun cu Bellow și Gebattel ating direct chestiunea buletinelor de război. Francezii au reluat ofensiva și au silit pe Germani să se retragă dela Marna. Vestea era cunoscută la Iași de Sâmbătă 20 : 17.000 de

voyer à Craiova. (!!). — On ne peut faire sortir les officiers de Bucarest; c'est la raison pour laquelle on admet si difficilement les réfugiés.

Horstmann est très sceptique sur la fin de la guerre : «Il ne nous reste qu'à nous mettre sur la défensive à l'Ouest et bien organiser la Russie, dont on peut tout avoir et attendre deux ans encore».

Horstmann trouve que les sous-marins n'ont pas donné ce qu'on avait promis : «ç'a été une grande faute»!

Czernin a prononcé à la Chambre des Seigneurs un discours très germanique : «On ne peut faire une vraie politique étrangère si elle n'est pas d'accord avec la politique intérieure . Horstmann l'a beaucoup admiré; c'est un grand caractère.

10/23 juillet. — Horstmann s'est retrouvé avec Arion chez moi. Nous causons de la ratification; il croit qu'elle peut avoir lieu le 15 août environ et qu'on peut se passer des Bulgares.

A déjeuner avec Bellow et Gebattel j'aborde carrément la question des bulletins de guerre. Les Français ont repris l'offensive et contraint les Allemands à se retirer de la Marne. La nouvelle était connue à Iassy le samedi 20 juillet

prizonieri, 360 tunuri. Nici o vorba de aceasta în buletinele din București, afara de fraza stereotipa : buletinele inamice n'au sosit. Las să se înțeleaga ca acest mod de a lucra da crezare veștilor celor mai exagerate. Lucru curios, cum Horstmann pretinde ca adevarat n'au avut buletinele, puteam sa le telegrafiez eu dela Iași !

Dupa dejun contele Praschma vine sa-mi prezinte scuză relativ la afișul dela Etapa Craiova, care auunca-se pe guvernul român vina lipsei de hrana. Or, chiar în aceea zi un nou document de acest fel dovedea ca e vorba de un cuvânt de ordine.

11 24 Iulie. Iași. — Chiar la sosire, generalul Christescu îmi aduce o telegrama semnata de Saint-Aulaire prin care, în numele celor patru țari (cred Franța, Anglita, Italia și Statele-Unite) se semnala tonul injurios (?) al presei guvernului; faptul ca «Steagul» nu publicase buletinul victoriei franceze, etc. Tot atât de fals pe cât de agresiv. Am oprit transmiterea telegrammei și cu un ton decis am cerut lui Arion sa pretinda explicațiuni dela decanul corpului diplomatic, fara de

déjà; 17.000 prisonniers; 360 canons. Pas un mot de cela dans les bulletins de Bucarest, sauf la phrase stéréotypique: «les bulletins des ennemis ne sont pas arrivés. Je fais comprendre combien cette façon d'agir donne créance aux bruits les plus exagérés. Chose curieuse, comme Horstmann prétend que réellement ils n'ont pas eu les bulletins, je pouvais les télégraphier de Iassy!

— Après déjeuner, le comte Praschma vient me présenter des excuses au sujet du placard de l'Etape Craiova, qui avait rejeté sur le gouvernement roumain la faute de ce qu'on manquait de vivres. Or, le jour même, un nouveau document: cette fois-ci il prouvait que c'était un mot d'ordre!

11 24 juillet. — *Iassy.* Dès mon arrivée, le général Christescu m'apporte un télégramme «à diplomatie» signé de St.-Aulaire, par lequel, au nom des quatre pays (je suppose France, Angleterre, Italie et Etats-Unis), on signalait le ton injurieux (?) de la presse du gouvernement, le fait que le «Steagul» n'avait pas publié le bulletin victorieux français, etc. Aussi faux qu'agressif. J'ai défendu la transmission du télégramme et de ma bonne encre j'ai demandé à Arion d'exiger des explications du doyen; sans cela je serais obligé de

care voi fi silit să întreb la Paris daca menținerea d-lui de Saint-Aulaire era compatibila cu bunele raporturi ce voim sa pastram cu Franța.

— Caderea ministerului von Seidler la Viena.

— Legea evreilor e votata de Senat; cele doua din urma discursuri, lungi și tinzând sa dovedeasca ca nu se da destul : Motru și Badarau.

Mi se cere din nou, prin telefon pentru Afacerile Straine dela Berlin, textul legii de amnistie. Banuiesc ca Rege e a telegrafiat Impăratului la 12 Iulie.

12/25 Iulie. — Sauloscu nu admite sa ne atingem de Credite și cum simte că legea propusă de Mitescu va fi admisa de Camera, îmi prezinta demisiunea. Știu ca ceia ce-l supara mai mult e legea Bancei. Il rog sa aștepte pâna Sâmbată, iar Consiliul ce ținem la ora 10 fixez pentru Sâmbată un Consiliu special pentru Finanțe.

Răsunet al înfrângerilor din Occident? — Germanii fac o serie de propuneri bine voitoare și pentru regimul care va urma ratificării și pentru achizițiunile ce mai sunt de facut în Basarabia.

demander à Paris si le maintien de Mr. de St-Aulaire était compatible avec les bons rapports que nous désirons garder avec la France.

— Chute du ministère von Seidler à Vienne.

— La loi des juifs est votée par le Sénat; les deux derniers discours, longs et pour ne rien dire, tendaient à prouver qu'on ne donne pas assez: Motru et Badarau.

— On me demande par téléphone encore une fois, pour affaires étrangères Berlin, le texte de la loi amnistie. Je suppose que le Roi a télégraphié à l'Empereur le 12 juillet.

12 25 juillet. — Seulescu n'admet pas qu'on touche aux Crédits et comme il sent que la loi proposée par Mitescu sera admise par la Chambre, il m'offre sa démission. Je sais que c'est la loi de la Banque Nationale qui l'ennuie le plus. Je le prie d'attendre à samedi et, au conseil que nous tenons à 10 heures, je fixe pour samedi un conseil exclusivement consacré aux finances.

— Est ce le contre-coup des défaites à l'Ouest? Les Allemands font une série de propositions amiables et sensées et pour le régime après la ratification et pour les acquisitions à faire encore en Bessarabie.

— Mulți deputați și senatori sunt speriați de proiectul lui Garoflid, pe care ei nu-l cunosc, și mai ales de declarațiunile lui Arion, care a vorbit de locațiune silită.

13/26 Iulie. — Vizită, anunțată din ajun, a lui Sir Georges *Barclay*, care se scuză că nu e în jachetă neagră. Solemn, gângăvind, dar cu lecția bine învățată, vine să se explice privitor la telegramă. Saint-Aulaire nu e de vină, căci era o telegramă convenită. Nici o intenție de a se critica guvernul român. S'a luat ca *pretext* (sic) o greșeală a «Steagului», spre a se face reclamațiunea. *Nu știau că jurnalele din București nu primeau de cât buletinul german*, — aceasta e toată cauza confuziunii. Ei nu mai cer expedierea telegramei lor, dar, de formă, vor trimite o notă ca să-și menție dreptul de a informa guvernul lor de ceace li se pare trebuincios, căci altfel ei n'ar mai fi decât niște corespondenți de gazetă. Scurt, retractare absolută.

Arion, pe care l-am văzut, mi-a spus că atunci când Nanu le-a dus nota mea, erau foarte mititei.

— Auriti, însărcinatul de afaceri al Italiei, vine la

Beaucoup de députés et de sénateurs sont alarmés par le projet de Garoflid — qu'ils ne connaissent pas — et surtout par les déclarations d'Arion qui a parlé de location forcée.

13/26 juillet. — Visite, annoncée de la veille, de Sir Georges Barclay qui s'excuse de ne pas être en jaquette noire. Solennel, bégayant, mais ayant bien appris sa leçon, il vient s'expliquer au sujet du télégramme. St. Aulaire n'y est pour rien, car c'était un télégramme convenu. Nulle intention de vouloir diffamer le gouvernement roumain. On a pris prétexte (sic) d'une erreur du «Steagul» pour faire la réclamation. Ils ignoraient que les journaux de Bucarest ne recevaient que le bulletin allemand, — cause de toute cette confusion. Ils ne persistent plus à demander l'expédition de leur dépêche, mais pour la forme ils enverront une note pour maintenir leur droit d'informer leurs gouvernements de ce qu'il leur paraîtra utile, car autrement il ne seraient que des correspondants de journaux. — Bref, retraite absolue.

Arion, que j'ai vu ensuite, m'a dit que lorsque Nanu a porté ma note, ils étaient très petits garçons.

— Auriti, chargé d'affaires d'Italie, est venu à son tour.

rândul său. N'avea nimic să-mi spuie. Vizită lungă; banuesc că și el voia să șteargă impresiunea urâtă.

— Generalul *Pătrașcu*, mutat pentru a tăia lui *Averescu* mijloacele de a lucra asupra armatei, dela *Bacău* la *Kișinău*, a venit să se prezinte. *Hârjeu* îmi telefonase să arăt că nu știu cauzele politice ale transferării sale. Dar eu am atins deadreptul chestiunea : Pentru mine era rău notat încă dela interpelarea mea lui *Averescu*, ministru de războiu, și l-am făcut să simtă neîncrederea mea, fără înconjur, sincer. Mi-a jurat credință Regelui și guvernului. A blamat pe *Averescu* că face politică și că s'a lăsat pe mâinile lui *Argetoianu* și *Grigore Filipescu*...

14/27 Iulie.—Consiliu animat și foarte serios. Trebuia să rezolvăm greutățile de ordin financiar privitoare la *Săulescu*. Prevenisem pe *Arion* că eventual va avea interimul *Finanțelor*. Chestiunea *Creditelor Funciare* : *Sălescu* pretinsese că n'aveam dreptul de a legifera. După ce am stabilit acest drept, propun soluțiunea primită de toți : o lege generală care să nu mai permită votul prin procură; votul proporționat cu suma datoriei;

Il n'avait rien à me dire. Longue visite. Je suppose que lui aussi voulait effacer la mauvaise impression.

— Le général *Patrascu*, transféré, pour couper à *Averescu* les moyens d'agir sur l'armée, de *Bacau* à *Kisinau*, est venu se présenter. *Herjeu* m'avait téléphoné d'ignorer les causes politiques de son déplacement. Moi j'ai franchement abordé la question: pour moi il était mal noté depuis mon interpellation à *Averescu*, ministre de la guerre, et lui ai fait sentir ma défiance, mais rondement, franchement. Il m'a juré fidélité au Roi et au gouvernement. Il a blâmé *Averescu* de faire de la politique et des'être mis aux mains d'*Argetoianu* et de *Grigore Filipescu*...

14/27 juillet. — Conseil animé et très sérieux. Nous devons résoudre les difficultés d'ordre financier touchant *Seulescu*. J'avais prévenu *Arion* qu'éventuellement il aurait l'interim des finances. La question des *Crédits fonciers*: *Seulescu* avait prétendu que nous n'avions pas le droit de légiférer. Après avoir établi ce droit, j'ai proposé la solution acceptée par tous: une loi générale ne permettant plus le vote par procuration; le vote proportionné au montant de la

incompatibilități pentru consiliu; reînnoirea consiliilor; adunări generale punând funcționarea în acord cu legea. Chestiunea Banței Naționale: Saulescu spune ca banca restitue guvernului cele 6000 de acțiuni ale sale pe care le va plăti fondul de rezerva și acordă un număr proporțional de voturi; însă Banca va alege ea pe toți directorii și va da guvernului pe toți cenzorii. Discuție lungă. Arion gasește ca e un teren de împacare. Atrag atențiunea ca banca de stat moderna nu mai este o instituție pentru a da bani Statului; ea este furnizorul de moneda fiduciara, dar mai ales regulatorul creditului și al balanței comerciale. In aceste condiții spiritul de câștig trebuie înlăturat; după cum și Statul are și el ceva de spus. Cer: Majoritate în consiliu pentru Stat, adica jumătate din directori plus guvernatorul; censorii desemnați de acționari vor fi adevarați comercianți și industriași; Banca va face serviciul de casierie și va stabili sistemul cekurilor între casele publice pentru a evita prea mare circulație de bilete. Direcțiunea, bine platită, nu va par-

dette; incompatibilités absolues pour le conseil; renouvellement des conseils; assemblées générales mettant le fonctionnement d'accord avec la loi.

La question de la Banque: Seulescu raporte que la Banque restitue au gouvernement ses 6.000 actions que le fonds de réserve paiera et accorde un nombre proportionnel de voix, mais la Banque élit elle tous ses directeurs et donne au gouvernement tous les censeurs. Longue discussion. Arion trouve que c'est un terrain de conciliation. Je fais remarquer que la Banque d'Etat moderne n'est plus une institution pour donner de l'argent à l'Etat; elle est bien le fournisseur de monnaie fiduciaire, mais surtout le régulateur du crédit et de la balance commerciale.

Dans ces conditions, l'esprit de lucre doit être expulsé de même que l'Etat doit avoir son mot à dire. Je demande: majorité dans le conseil pour l'Etat, soit $\frac{1}{2}$ des directeurs plus le gouverneur; les censeurs désignés par les actionnaires seront des commerçants ou des industriels réels; la Banque fera le service de caisse et établira le système de chèques entre caisses publiques pour éviter la trop grande circulation des billets; la direction richement payée ne par-

ticipa la beneficii; limitarea câștigurilor; dincolo de 6% dividend asigurată, Banca va da 25% din beneficiu netto acționarilor, iar Statul va lua restul. Primit cu unanimi ta.e. Saulescu va trata. Dacă Banca primește, nu va fi lovitură de Stat.

Stabilim de asemenea bazele creditului de cerut pentru a ajuta pe locuitorii ruinați de războiu. Arion, Mitilineu și Saulescu trebuie să aducă un proiect, ale cărui baze le-am fixat.

Ministrul de război îmi comunica o nota: generalul Lafond s'a prezentat pentru a întreba dacă într'adevar procurasem Germanilor un batalion de schimb la Odessa. Desmințire absolută. Dar ieri, Cuza ma întrebase la Camera, dacă într'adevar regimente din diviziile noastre din Basarabia înainteză spre Odessa. Aceasta coincidența arată ce officina fabrică aceste vorbe.

17 30 Iulie. — Iași. — Comisia de informații își depune raportul citit de Lascar Antoniu. Sunt părți care fac senzație. Pentru mine sunt unele formule prea desvoltate și foarte precise cam slăbite, din cauza felului cum sunt

ticipera pas aux bénéfices; limitation des gains: au-delà de 6%, dividende assuré, la Banque distribuera 25% du bénéfice net aux actionnaires et l'Etat prendra le reste. C'est accepté à l'unanimité. Seulescu négociera. Si la Banque accepte, il n'y aura pas de coup d'Etat.

Nous établissons aussi les bases du crédit à demander pour aller au secours des habitants ruinés par la guerre. Arion, Mitilineu et Seulescu doivent apporter un projet dont nous avons fixé les bases.

Le ministre de la guerre m'a fait tenir une note. Le général Lafond s'est présenté pour demander si réell ment nous avons fourni aux Allemands un bataillon de relève pour Odessa. Dément absolu. Ma's hier, Cuza n'avait posé la question à la Chambre si réellement des régiments de nos divisions de Bessarabie marchaient sur Odessa. Cette coincidence indique l'officine qui élabore ces pot'ns.

17 30 juillet. — Iassy. — La Commission d'informations dépose son rapport que lit Lascar Antoniu. Il y a des passages qui font sensation. Pour moi, il y a des fautes trop largement indiquées, des faits précis estompés dans la façon

arătate. Ei doresc să lase celor ce fac ancheta material virgin.

— Incepem legea evreilor. Cuza vorbește dela 3—8 ore și tot n'a isprăvit. In loje și mai ales la galerie, mulțime de prieteni și de studenți, a căror atitudine e neîndoios foarte favorabilă oratorului.

— *Arion* sosește dela București. Kriege ar mai vrea o modificare: prelungirea termenului de recurs de la 10—21; — refuz categoric acest amestec copilăresc în redactările noastre de articole necontractuale. Dar, se pare că Germanii sunt îngrijați: lovitura dela Marna, crede Horstmann, îi va obliga să retragă trupele lor pe vechea linie. Tot rezultatul ofensivelor din primăvară va fi pierdut. Ce schimbare! Cu noi dulcegi (expresiunea lui Arion).

— *Hârjeu* îmi spune că Râmniceanu a venit din partea Regelui ca să-l întrebe dacă e adevărat: 1. Că dăm, sub formă de gardă, trupe la Odessa. 2. Că fortificăm malul stâng al Dunărei. Aceiași scorneală Lafond-Cuza, sub altă formă.

de les rendre. Ces Messieurs désirent laisser aux enquêteurs du matériel vierge.

Nous commençons la loi des juifs. Cuza parle depuis 3 heures jusqu'à 8 heures et n'a pas fini. Dans les loges et surtout à la galerie foule d'amis et d'étudiants dont l'attitude est évidemment très favorable à l'orateur.

— Arion arrive de Bucarest. Kriege voudrait encore une modification; prolonger le délai de recours de 10—21, — je refuse net cette immixtion enfantine dans nos rédactions d'articles non contractuels —, mais il semble que les Allemands sont soucieux: la tape sur la Marne les obligera — pense Horstmann — à retirer leurs troupes sur leur ancienne ligne. Tous les résultats des offensives de ce printemps seront perdus. Quel déclanchement!... Avec nous doucereux. (S'est l'expression d'Arion).

— Herjeu me dit que Ramniceanu est venu de la part du Roi lui demander s'il était vrai que nous donnons, sous prétexte de gardes, des troupes à Odessa, que nous fortifions la rive gauche du Danube. C'est la même invention Lafond-Cuza sous une autre forme (v. 14 juillet).

18/31 Iulie. — Henri *Catargi* îmi aduce o scrisoare dela Rege, în care e vorba tot de amnistie. Regele n'a telegrafiât, după cum crezusem; ar voi ca legea să vie din inițiativă parlamentară. Întâlnire Duminică la Bicz : de altfel e ziua Reginei. Comunic această scrisoare lui Arion care e de părerea mea că ar fi mai rău și că față de contractanții noștri ar fi o neținere de vorbă.

— Buletinul cuprinde un pasagiu care pare că confirmă temerile lui Horstmann. Radio din Nauen dă un articol din «National-Zeitung»: «Comandamentul german, nefixat de linii geografice și având destul teritoriu inamic în stăpânire, își retrage diviziunile din sacul înaintat dela Marna pe un front scurtat, care cere mai puține trupe și care ridică dintr'o dată adversarului baza pentru noi atacuri» (?) Restul articolului la fel și pentru ca Radio să dea în întregime articolul, se vede nevoia de a se pleda circumstanțe atenuante. Impresiunea e rea.

— La ora 10 sfârșim legea evreilor. Cuza a mai vorbit încă trei ceasuri. Am răspuns în mod sobru. Zelea

18/31 juillet. — Henry *Catargi* m'apporte une lettre du Roi; il s'agit toujours de l'amnistie. Le Roi n'a pas télégraphié, comme je l'avais cru; il voudrait que la loi vint d'initiative parlementaire. Rendez-vous dimanche à Bicz: c'est d'ailleurs la fête de la Reine.

Je fais part de cette lettre à Arion, qui partage mon avis que ce serait pire et que vis-à-vis de nos contractants ce serait un manquement.

— Le bulletin contient un passage qui semble confirmer les appréhensions de Horstmann. Le Radio de Nauen donne un article de la «National-Zeitung»: «Le commandement allemand, non rivé à des lignes géographiques et ayant en abondance du territoire ennemi en sa possession, retire ses divisions du cul-de-sac avancé de la Marne, sur un front écourté qui demande moins de troupes et enlève du coup à son adversaire la base pour de nouvelles attaques (?)».

Tout le ton est du même goût et que pour le Radio donne en entier l'article, c'est qu'on a besoin de plaider les circonstances atténuantes. L'impression est mauvaise.

— Nous finissons à 10 heures la loi des juifs. Cuza parlé encore 3 heures. J'ai répondu par un discours sobre. Zelea

Codreanu producând un scandal, tribunalele au trebuit evacua e. Printre cei arestați, faimosul Ghibanescu, care s'a grabit sa ceară scuze.

Codreanu a produit un scandale et on a dû évacuer les tribunes. Parmi ceux qu'on a arrêtés, le fameux Ghibanescu qui s'est empressé de faire des excuses.
